APOLLONII CITIENSIS, STEPHANI, PALLADII, THEOPHILI, MELETII, DAMASCII, IOANNIS,

ALIORUM

SCHOLIA

IN

HIPPOCRATEM ET GALENUM

E

CODICIBUS MSS. VINDOBONENS. MONACENS. FLORENTIN. MEDIOLANENS. ESCORIALENS. ETC.

PRIMUM GRAECE

EDIDIT

FRIDERICUS REINHOLDUS DIETZ

Med. et Chir. Doctor, medicinae practicae in Academia Prussorum Albertina Professor Extraordinarius, nosocomii, quod ibi est, Clinices medicae nunc praefectus, pauperum partis Regimontii palaeopolitanae eiusque suburbiorum archiater.

VOLUMEN SECUNDUM.

REGIMONTII PRUSSORUM
APUD FRATRES BORNTRAEGER.
MDCCCXXXIV.

Praefatio.

Alterum scholiorum in Hippocratem et Galenum, sex fere mensibus interpositis, tandem in publicum prodit volumen, quod non tam diu sub prelo sudasset, nisi morte eheu! inopinata medici apud nos clarissimi, scholae clinicae antistitis, Dr. Elsneri, celebrioris patris celebris filii, quocum per octodecim menses et curis clinicis secundis gerendis et amicitiae vinculo fui conjunctissimus, et institutio clinica et administratio clinici nosodochii pro tempore mihi soli essent commissae. Praeterea magni proximae aestatis calores atque insolita ejusdem tempestatis siccitas hominibus nostratibus tot tantosque inflixerunt morbos, ut, typho et cerebrali et abdominali, morbillis, per urbem longe lateque grassantibus, horarum aliquot subsecivarum otia vix ac ne vix quidem Graecorum Asclepiadarum choragis mihi superarent consecranda.

Palladius.

Complectitur alterum volumen primo scholia Palladii, iatrosophistae Alexandrini, in sextum Hippocratis de morbis popularibus librum, quae graece esse edita in indice noni voluminis Charterii editionis Hippocratis et Galeni dicuntur quidem, sed non leguntur (Cf. Pallad. de febrib. ed. Bernard. praef.). Itaque primum graece illa scholia hic leguntur, quae Latio Iunius Paulus Crassus ex integriore meis codicibus libro manuscripto jam diu donaverat. Sectio enim secunda hujusce commentarii et aliquot capita (p. 88. et sqq. ed. nost.) graece in meis libris non extant, quae latine secundum Crassi versionem curavi imprimenda. Atque id quidem causae mihi fuisse videtur, cur Charterius hunc Palladii commentarium e codice Parisiensi 2295 non ediderit. Lacunas enim majores illum codicem graecum habere quum animadverteret Charterius, integrum adhuc librum graecum secum iri communicatum, fortassis sibi habuit persuasum. Equidem vero, quantum inveni, edidi, futuro editori, cui tam felici esse continget, ut integrum Sambuci (vid. II. p. 39. 40.) librum tandem detegat, gratulabundus. Quotquot egomet conspexi horum Palladii commentariorum codices, ad unum omnes ejusdem sunt prosapiae, ex eodem archetypo transscripti. Codices vero Palladii, quos evolutavi, hi sunt:

1. Codex Laurentianus Plut. LXXV. cod. 22. chartaceus, saec. XV.

2. Codex Laurentianus Plut. LXXV. cod. 21. membranaceus, saec. XIII. qui fragmentum horum scho-

liorum habet. Cf. p. 161. ed. nost. De his duobus codicibus vide Bandinium.

3. Codex Ambrosianus B. 113. bombycinus, saec. XIV. emptus Venetiis 1603 ab Archiepiscopo Philadelphiae, in quo sunt: Pauca ex Hippocrate, *ποδαπὸν δεῖ εἶναι τὸν μανθάνοντα τὴν ἰατρικὴν τέχνην* — Hippocratis *νόμος* — *ὅρκος* — *Ἀφορισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους γραφέντες παρὰ Θεοφίλου Πρωτοσπαθαρίου καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου τρίτου μετὰ τῶν σχολίων αὐτῶν* — Palladii scholia in VI. Epidem. Hippocratis librum — Hippocratis Prognostici sectio prima cum paucis scholiis — *ἐκ τοῦ περὶ φύσεων* — *ἐκ τοῦ περὶ φαρμάκων Ἱπποκράτους* — Epistolae Hippocratis — *ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ὅρκου καθ' ὅσον οἷόν τε Χριστιανὸν ὀμόσαι* — Damasceni liber de remediis purgantibus, mutilus fine — *βοηθήματα διάφορα συλλεγέντα ἀπὸ διαφόρων βίβλων ἰατρικῶν.*

4. Codex Parisiensis 2295. chartaceus, Telleriano-Remensis, saec. XVI, forma quart. *σχόλια τῆς ἕκτης ἐπιδημίας ἀπὸ φωνῆς Παλλαδίου σοφιστοῦ.* Desiderantur scholia in secundam sectionem graeca.

5. Codex Urbinas (in bibliotheca Vaticana) 64. membranaceus, saec. XIII, forma quart. Foliis constat 118. Theophili scholia in Aphorismos. fol. 49. *Σχόλια τῆς ἕκτης ἐπιδημίας ἀπὸ φωνῆς Γαληνοῦ* (!) *σοφιστοῦ.* Sunt Palladii. fol. 96. Hippocratis Prognosticon. fol. 104. Ejusdem epistolae et jusjurandum.

6. Codex Escorialensis foruli VI. seriei I. cod. 8. chartaceus, ex bibliotheca D. Diego de Mendoza,

saec. XVI. forma maxima, fol. 268. Omnia ea insunt in hoc codice, quae in codice Ambrosiano B. 113. addito post Palladii scholia Aretaeo Cappadoce inde a fol. codicis 162. usque ad finem. Mendoza, Hispaniarum apud Venetos legatus, hoc apographum e codice olim Veneto, nunc Ambrosiano (B. 113.) transscribendum curavit.

De Palladii aetate parum liquet. Vide Bernardi praefationem ad Palladii libellum de febribus, qui in plurimis libris Stephani auctoris prae se fert nomen. Septimo octavove saeculo qui eum vixisse asseverant, non ita multum a vera conjectura aberrare mihi videntur. Praeter Palladii scholia in Hippocratis Epidem. sextum librum ejusdemque librum de fracturis et synopsin de febribus Santalbinus Palladii nostri scholia in Hippocratis librum de morbis acutis Venetiis adhuc extare, se a viris doctis intellexisse refert. Ego vero nunquam haec scholia vidi. Extant autem Palladii scholia in Galeni librum de secta in Codice Laurentiano Plut. LXXIV. 11. bombycino, 12mo. (*Γαληνοῦ τὸ περὶ αἱρέσεως, σχόλια ἀπὸ φωνῆς Παλλαδίου.*), quae edidissem, nisi librum mendosissimum et temporum injuria turpissimum esse animadvertissem. Ideo apographum jam inchoatum, donec meliorem librum invenissen, seposueram. Quod quum factum non sit isteque Laurentianus horum scholiorum unicus superesse videatur codex, alii videant, num ex hoc libro solo haec scholia edere audeant. Molestum et spinosum sane erit negotium, quod in Sorani Ephesii codice et ipso pessimo exscribendo ipse aliquando suscepi, quoniam Sorani de arte obstetricia et de morbis mulierum liber et rebus et verbis his scholiis longe ante-

cellat tantique laboris atque operae pretium futurum sit dignissimum.

E Palladio sophista fragmentum *περὶ βρώσεως καὶ πόσεως* est Florentiae in 1) codice Laurentiano Plut. LXXIV. 2. membranaceo, saec. XII, forma quart.

Quod nescio ex quo Palladii opere depromptum hic edere libet.

Ἐκ τῶν Παλλαδίου σοφιστοῦ περὶ βρώσεως καὶ πόσεως.

Δεῖ εἰδέναι ὅτι τὸ στόμα δεξάμενον τὴν τροφὴν μασᾶται αὐτὴν καὶ τέμνει καὶ καταλεαίνει διαφόροις ὀδοῦσι καὶ παραπέμπει τῷ οἰσοφάγῳ. ὁ δὲ οἰσοφάγος μέσος κεῖται τοῦ τε λάρυγγος καὶ τῶν σπονδύλων, διαδέχεται δὲ αὐτὸν τὸ κύτος τῆς γαστρὸς, ἐν ᾧ τὰ σιτία περιερχόμενα πέττεται καὶ χυλοῦται· εἶτα κατὰ διαφορῶν εἰς μίαν μεταβάλλεται ἰδέαν. ἰδέα δὲ τῆς γαστρὸς λευκή ἐστι. διὸ καὶ ὁ χυμὸς ὁ ἀπὸ τῶν σιτωδῶν λευκός ἐστι. μετὰ δὲ τὴν γαστέρα ἐστὶν ἡ καλουμένη δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις, ἥτις ἐκ τοῦ κατὰ τὸ μῆκος μέτρου τὴν προσηγορίαν ἀπείληφε. ταύτην δέ τινες μὲν ἐνόμισαν εἶναι μέρος τῆς γαστρὸς, τινὲς δὲ τῶν ἐντέρων, καὶ οὗτοι μᾶλλον ἀληθεύουσι. μετὰ δὲ τὴν δωδεκαδάκτυλον ἔστιν ἡ καλουμένη νῆστις, ἣ καὶ ἐκλήθη νῆστις διὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰς αὐτὴν ἐμβαλλουσῶν ἀγγείων ἤτοι φλεβῶν, ἀνελκουσῶν

---

1) Apographum hujus codicis est cod. Parisiens. 2210, bombycinus, saec. XIV, exaratus manu Manuelis Pancratii.

αεὶ τὸ ἐν αὐτῇ, ὡς πάντοτε κενὴν αὐτην εὑρίσκεσθαι, μηδόλως περιέχουσάν τι. μετὰ δὲ ταύτην ἐστὶ τὰ λεπτὰ ἔντερα. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐν τούτοις τοῖς εἰρημένοις ἐντέροις 1) τινές εἰσιν· οὐ γὰρ δὴ κατ᾽ εὐθείαν κεῖνται. μεταξὺ τῶν ἑλίκων τούτων ἐστὶν οἷον ὑμενώδης τις ἅμα καὶ πιμελώδης οὐσία, ἣ καλεῖται ἐπίπλους, ἐφ᾽ ἣν ἐποχοῦνται αἱ λεγόμεναι μεσαραϊκαὶ φλέβες, αἳ φέρονται μὲν ἀπὸ τοῦ ἥπατος, ἐμβάλλουσι δὲ ὀλίγαι μὲν εἰς τὴν γαστέρα, πολλαὶ δὲ εἰς τὰ εἰρημένα μόρια. μετὰ δὲ τὰ λεπτὰ ἔντερα διαδέχεται τὴν κόπρον τὰ παχέα, ἐν οἷς πρῶτον μέν ἐστι τὸ τυφλὸν, ὃ πρώτως δέχεται τὴν κόπρον.

Joannes.

Commentarii in Hippocratis librum de natura pueri Joannis Alexandrini videntur esse, qui et in alios Hippocratis libros composuisse scholia dicitur. Palladii fuisse aequalem impune credas. Cf. Fabric. B. G. XII. p. 687 et 688. De codice unico vide edit. nostr. II. p. 205. Commentarii sunt manci.

Theophilus, Damascius, Stephanus, Meletius.

Fabric. B. Gr. XII. p. 648 et sqq. Theophilum medicum, Protospatharium sive armigerorum primum eundemque monachum ac philosophum in antiquis Codd. dictum reperio. Christianus certe fuit, ut variis in locis clarissime indicat vixitque circa tempora Heraclii imperatoris. —

1) Deesse aliquid mihi videtur. Fort. κοιλότητες.

Reliqua Theophili opuscula apud Fabricium recensita silentio praetereo. Edere enim mihi est consilium Theophili quae supersunt in corpore medicorum graecorum, quod utrum a me continuandum esse censeant necne, sicut inter me beatumque Cnoblochium, qui paulo post primum horum commentariorum volumen editum diem obiit supremum, erat pactum, ab ejus heredibus nondum sum certior factus. Libellum Theophili de pulsibus nondum graece editum primum tunc edam.

Fabric. loco laudat. *ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς*, commentarius in Hippocratis Aphorismorum libellos septem, sub Philothei nomine Latine editus Venetiis. 1549. 8. et Spirae 1581. 8. interprete Ludovico Corrado Mantuano. — — Observabis illum in uno codice bibliothecae Caesareae tribui Theophilo Protospathario, in alio Stephano Atheniensi, Theophili discipulo, de quo infra, et qui eum commentarium ut plura alia sua *ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου* sive ex ore magistri sui Theophili excepit. —

De Stephano Atheniensi cf. Fabric. B. Gr. XII. p. 693. et Commentar. in Hipp. et Galen. edit. nost. I. praefat. pag. XVI.

De Codd. quos adhibui, vide II. p. 236 et 237 et catalogos Vindobonenses et Monacensem. Elenchum innumerabilium Theophilei commentarii codicum hoc loco componere, a praefatione alienum est.

Hauserunt hi interpretes e Galeno et, nisi fallor, ex Asclepio, novo neque aliunde jam noto Hippocratis explanatore, qui II. p. 458. citatur et paulo post p. 470.

τοῦ παρόντος βιβλίου ἐξηγητὴς nuncupatur. Nomine Asclepii non addito, aliquoties in Stephani commentariis ὁ ἐξηγητὴς τοῦ παρόντος βιβλίου laudatur, quos locos omnes recentiorem Hippocratis interpretem, Asclepium dico, spectare puto. Forsitan qui in Stephani commentario in prognosticon saepius allegatur νέος ἐξηγητὴς (vid. praefat. I. p. XIX), hic idem ipse fuerit Asclepius. Locus de Asclepio classicus, ubi Hippocratem ex Hippocrate interpretatus esse fertur, est II. p. 458. Et Theophilus et Stephanus septimo aerae nostrae saeculo vixisse creduntur et Stephanus discipulus Theophili ejusque librorum editor fuisse perhibetur. Subnascitur autem mihi haud levis addubitatio, ut ita rem se non habere existimaverim. Nimirum modo Stephano, modo Theophilo synopsis scholiorumin Hippocratis aphorismos, quam edidi, in codicibus, qui frequentissimi sunt, adscribitur. Unde utrumque saltem auctorem aphorismos commentariis illustrasse, fit probabile. Theophilei autem commentarii breviores sunt Stephani scholiis, e quibus e Codd. Ambrosiano et Escorialensi (vid. II. p. 236. 237.) et integras aliquot aphorismorum interpretationes et fragmenta plurima delibavi atque hic edidi, ac Theophilus Stephani explanationes fusiores in compendium redegisse tibi videbitur, si utrumque commentarium perlegeris. Stephanus igitur noster Theophili nostri discipulus aut non fuit aut Stephanus, cujus longiora sunt in aphorismos scholia, diversus ab altero Stephano, qui in Codd. Theophilei brevioris commentarii saepenumero dicitur auctor. Mihi vero constat, Stephanum, prognostici Galenique ad Glauconem libri interpretem (Vol. I. ed. nostr.), et Stephanum, aphorismorum interpretem (Fragmenta Vol. II. ed. nostr.),

unum eundemquo esse. Perinde mihi constat, Theophilum Stephani explanationes contraxisse, unde in codice Ambrosiano longiora scholia inde ab aphor. 27. sect. III. Meletiique (qui et ipse Stephanus est) in codice Parisiensi copiosiora scholia inde ab aph. 10. sect. IV. in Theophilum ipsum abeunt, a Theophileis non amplius diversa. Solus codex Escorialensis scholia Theophileis fere semper longiora, quorum exempla in hac invenies editione, habet usque ad Aphor. 55. sect. VI, in quem mancus desinit. Et Theophili quidem codices tres, quos adhibui, Vindobonenses et Nanianus et Ambrosianus rebus etsi semper inter se conveniant, et verborum tenore et lectionibus, quae eandem exprimunt sententiam, haud raro discrepant. Ex quo facile possit probari, fusiorem Stephani commentarium a pluribus epitomatoribus, inter quos unus erat Theophilus, esse adhibitum ad synopsin scholiorum conscribendam nomenque Stephani propter auctoritatem majorem compendio sive synopsi illi esse praefixum. Theophilus autem Protospatharius in reliquis suis operibus Galeni doctrinas de corporis humani partibus earuamque usu, de urinis, de excrementis, de pulsibus semper in summulam compellit, ut, sive Stephani sive Meletii sive alius sint, commentarios quoque in aphorismos in epitomen contraxisse recte dicatur.

Meletii scholiorum in aphorismos duo sunt codices Parisienses:

1. Cod. 2222. bombycinus, saec. XV. fol. 104. *Μελετίου ἰατροῦ καὶ φιλοσόφου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἀφορισμούς.*

2. Cod. 2223. chartaceus, saec. XVI, fol. 158. olim Baluzianus, apographum codicis antecedentis.

Meletii scholia in latinum translata sunt sermonem a Pietreo quodam, quae versio in cod. Paris. 6854. manu scripta adhuc servatur. Cf. Vol. II. p. 240. ed. nostr. et Lefeburii de Villebrune praef. ad Hipp. aph. p. X. not. h. (Histor. litterar. Hippocr. in edit. Kühn. p. LXXVII).

Meletii scholia ad verbum eadem sunt cum Stephani scholiis codicis Ambrosiani. Meletii scholia usque ad sect. IV. aph. 10. a Theophileis differunt, in quae loco citato abeunt. Meletius utrum scholiorum in aphorismos auctor rectius sit dicendus, an Stephanus, quis est, qui asseverare, non dicam probare conetur? Et si Meletio haec scholia tribuuntur, idemne sit Meletius monachus, qui de natura hominis composuit librum latine a Nicol. Petrejo factum Venetiis. 1552, nondum claret.

Damascii scholia in aphorismos extant in cod. Monacensi et in cod. Parisiensi 2150. chartaceo, saec. XVI, olim Bigotiano, scripto ejusdem Darmarii, qui codicem Monacensem exaravit, manu. In fine enim cod. Paris. legitur: *ὑπὸ Ἀνδρέου Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδαυρίου υἱοῦ Γεωργίου ἐν τῷ ἔτει ,αφπη' Ἰουλίῳ κϑ' ἐν πόλει τῆς Γερμανίας Ἀργεντίνῃ* (Argentorati). Hardtius in Catalogo suo MSS. Monacensium haec habet: Est hic commentarius in sectiones VII divisus et nunquam neque graece neque latine, quantum scio, editus. Fabricius in sua B. Gr. nullam mentionem facit hujus commentarii nec in 1)

1) Alterum exemplar est cod. Paris. 2150.

alia bibliotheca asservatum inveni. Cl. Ioecher in suo Eruditorum lexico memorat quidem, sed reticet, ubinam asservetur. Extare tamen alicubi, fors Matriti, antigraphum necesse est. — Koppius in editione sua Damascii περὶ ἀρχῶν codicem Monacensem memorat. Vix autem credo, probari posse, Damascium illum horum quoque scholiorum esse auctorem. Matriti non extat, quantum scio, archetypum hujus commentarii, ubi diligenter regiam bibliothecam perlustravi. Quid? ipsene Darmarius, scriptor graecus, commentarium hunc e Galeno, Theophilo, aliis, fortassis consarcinavit nomenque Damascii praefixit? Si plures ita consentiant, ego non dissentio. In Damascii commentario multi aphorismi sunt sine scholiis, quos Theophilus explanavit.

Scholia in Hippocratem aliqua anonyma hinc illinc habeo delibata, quae quum sint brevia atque ad diversos Hippocratis spectent libros, huic editioni, quae integros tantummodo complectitur commentarios, non putavi esse adnectenda. In Analectorum meorum medicorum fasciculo aliquo aptior iis erit locus.

Si quae menda typographica lapsu oculorum fuerint praetervisa textumque foedaverint, mihi ipsi, qui cunctas emendavi schedas, lector benevole, culpam et imputabis et benigne condonabis.

Indices verborum rerumque in usum eorum plerumque adjunguntur, qui libros non legere, sed perlustrare tantum solent, num quid ipsis idoneum in iis contineatur. Hippocrati sui sunt indices, cui qui ope-

ram navabunt legendo atque intelligendo medici, medius fidius hoc aevo non multi, et hos commentarios antiquos relinquere intactos non poterant indicesque non desiderabunt. In eorum autem virorum usum hos commentarios et transscripsi et non sine magno labore edidi. Quibus si acceptam collocavero operam in his scholiis ad lucem protrahendis, mihi gratulabor, quod opus haud inutile feliciter ad finem perduxerim.

Scribebam
Regimontii Prussorum d. Octbr. mens. X.
MDCCCXXXIV.

In secundo Volumine

insunt:

Verzeichniß einiger Werke, welche bei den Verlegern dieses Buches erschienen sind.

Abhandlungen, historische und literarische der Königlich deutschen Gesellschaft zu Königsberg. Herausgegeben vom Prof. W. Schubert, 1. u. 2. Samml. gr. 8. 1830. 1832. 2 Thlr. 14 ggr.

Arriani, Nicomed. de Expeditione Alexandri libri VII. recens. et annot. max. part. criticis tum aliorum, tum suis instruxit I. E. Ellendt. 2 Vol. 8. 1832. 33. 4 Thlr. 20 ggr.

Ciceronis, M. T. de claris Oratoribus liber qui dicitur Brutus. c. Not. I. A. Ernesti aliorumque interpret. select. ed. suasque adjecit Fr. Ellendt. 8. 2 Thlr.

Drumann, W., Geschichte Roms in seinem Uebergange von der republikanischen zur monarchischen Verfassung, oder Pompejus, Cäsar, Cicero und ihre Zeitgenossen nach Geschlechtern. 1r Bd. gr. 8. 1834. 3 Thlr. (der 2. Bd. ist unter der Presse.)

Ebert, I. F., *ΣΙΚΕΛΙΩΝ*, sive commentariorum de Siciliae veteris Geographia Historia, Mythologia, Lingua, Antiquitatibus sylloge. etc. etc. Vol. I. 8. 1831. 20 ggr.

Ellendt, Fr., Lexicon Sophocleum, adhibitis veterum interpretum explicationibus, Grammaticorum notationibus, recentiorum doctorum commentariis compos. Vol. I. fasc. 1 et 2. oder Bogen 1—40. 8. 1834. 3 Thlr. 8 ggr.

(Das Ganze wird circa 110—120 Bogen umfassen und bestimmt bis Ostern 1835 beendigt seyn.)

Graff, E. G., die althochdeutschen Präpositionen, Ein Beitrag zur deutschen Sprachkunde etc. gr. 8. 1824. 1 Thlr. 12 ggr.

Lehrs, K., de Aristarchi studiis Homericis ad praeparandum Homericorum carminum textum Aristarcheum 8. 1833. 2 Thlr. 4 ggr.

Lobeck, Ch. A., Aglaophamus sive de theologiae mysticae Graecorum causis libri III. accedunt Poëtarum Orphicorum reliquiae 2 Bde. 8. 1829. 10 Thlr.

Otfrid's Krist, das älteste im 9. Jahrhundert verfaßte hochdeutsche Gedicht nach Handschriften kritisch herausgegeben von E. G. Graff. gr. 4. 1831. 5 Thlr. 16 ggr.

Sachs, L. W., und F. Ph. Dulk, Handwörterbuch der practischen Arzneymittellehre. — I. und II. Theil letzterer in 2 Bänden gr. 8. 12 Thlr.

(Der 3. und letzte Theil erscheint 1835.)

Schubert, F. W., de Romanorum Aedilibus libri IV. 8. 1828. 3 Thlr.

Struve, K. L., über die lateinische Declination und Congugation. Eine grammatische Untersuchung gr. 8. 1825. 1 Thlr. 20 ggr.

— — Quaestiones de dialecto Herodoti Spec. 1. 2. 3. 8. 1828 bis 1820. 1 Thlr.

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΑΠΟ ΦΩΝΗΣ ΠΑΛΛΑΔΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ.

Ἀρχὴ τῶν προλεγομένων.

Ἄρτι ταῖς μεθόδοις τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων ἐκκόψαντες, καὶ τὰ τῇ φύσει πολέμια τῇ θεραπείᾳ σχολάσαντες, νῦν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἑτέραν μὲν πραγματείαν. ἐπειδὴ γὰρ ὀξέων νοσημάτων ἐγένετο θεραπεία, ἴσως τις εἶχεν εἰπεῖν, ὅτι ἄχρηστός μοί ἐστιν ἡ θεραπεία, μὴ προηγησαμένης διαγνώσεως. διὸ τοίνυν ἐνταῦθα διάγνωσιν παραδίδωσι νοσημάτων, 1) καίτοι οὐ πάντων.

Τῶν γὰρ νοσημάτων τὰ μὲν σποραδικά. σποραδικὰ δὲ λέγονται, ἃ ἄλλοτε ἄλλως καὶ ὡς ἔτυχεν ἐπέρχονται, τῷ μὲν τριταῖος, τῷ δὲ ἀμφημερινὸς, πρὸς τὴν κρᾶσιν καὶ

Sigla Codicum.

L. Codex Laurentianus. Plut. LXXV. Cod. XXII. Chartaceus, forma maxima, saec. XV. constat foliis 71. Apographum meum ex hoc codice Florentiae anno 1829 ipse scripsi.

A. Codex Ambrosianus. B. 113. Bombycinus, forma quart. saec. XIV. optimae notae. Inde a fol. 85. usque ad fol. 171. Palladii scholia leguntur. Mediolani hunc codicem cum apographo meo ipse contuli.

C. Crassi versio latina.

1) καίτοι] καὶ τὰς τῶν L. A. Conjeci καίτοι.

δίαιταν καὶ βίον καὶ τὰ λοιπὰ τῶν συστοίχων τοῖς πλείστοις. σποραδικὰ δὲ 1) ἀπεδόθησαν οἱ ἀφορισμοὶ καὶ το προγνωστικὸν, 2) σχεδὸν καὶ τὰ ἐπιδημαϊκά. ἄλλα δέ εἰσι νοσήματα κοινὰ τὰ πολλοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει 3) ἐπερχόμενα. τούτων δὲ τῶν κοινῶν τὰ μέν εἰσι συνήθη, ἃ γίνονται ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὃ πίνουσιν, 4) ἰλυώδους ἢ καθαροῦ ὄντος, καὶ ἐκ τοῦ τινας γάλακτος ἀδιαφόρως ἐσθίειν, καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς πόλεως ἢ βορείας οὔσης ἢ νοτείας, καὶ 5) ὑψηλῆς ἢ ταπεινῆς. τὰ γὰρ ἐκ τούτων νοσήματα, ἔχει γὰρ καὶ τοῖς πολλοῖς καταφανῆ, ἔνθεν καὶ 6) ἔνδημα ὀνομάζονται. 7) τούτων δὲ ἀποδέδοται τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων.

Ἄλλα δέ εἰσι κοινὰ νοσήματα· 8) γίνεται δὲ ἐκ τῆς κατὰ ποιότητα μεταβολῆς τοῦ ἀέρος, ὡς ὀφείλων χειμὼν γενέσθαι ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς, 9) [ἐὰν] γένηται θερμὸς καὶ ξηρὸς, 10) ἢ ψυχρότερος καὶ ὑγρότερος, ἢ θερμότερος καὶ ξηρότερος. ἐκ ταύτης οὖν τῆς μεταβολῆς γίνονται νοσήματα, ἀλλὰ ταῦτα 11) ἀήθεα καὶ ἐπίδημα καλεῖται. εἰ δὲ ὁ ἀὴρ κατὰ ποιότητα οὐ μόνον τραπῇ, ἀλλὰ καὶ μιάσματά τινα δέξηται ἢ ἀπὸ νεκρῶν τάφων ἢ ἀπὸ στασίμου ὕδατος, γίνονται καὶ ἐντεῦθεν νοσήματα· εἰ δὲ προσγένηται καὶ τοῖς πολλοῖς θνήσκειν, λοιμὸς τὸ πάθος ὀνομάζεται.

Περὶ τούτων οὖν τῶν ἐπιδήμων ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιδημίαις λέλεκται. ὡς ἐπιτοπολὺ δὲ ἐνταῦθα περὶ σποραδικῶν νοσημάτων βούλεται διαλεχθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτῶν τίνα ποιοῦσι διάθεσιν γινομένην, σημείωσιν δηλοῦσαν. παραλιμπάνει γὰρ τὴν θεραπείαν, ἢ ὅτι οὐκ ἤρκεσεν αὐτῷ ὁ χρόνος καὶ διαγνῶναι καὶ θεραπεῦσαι, ἢ ὅτι τὰ ἐπίδημα ἔχουσί τινα κοινὴν θεραπείαν πρὸς τὰ ἄλλα τῶν νοσημάτων, ἔχουσί τινα καὶ ἰδιάζουσαν, κοινὴν μὲν, ὅτι νόθα ἐγένοντο νοσήματα· οἴδαμεν πῶς θεραπεύεται ἡ

---

1) exponunt C. 2) *σχ. καὶ τὰ ἐπιδ.* om. C. 3) *ἐπερχομένων* L. A. 4) *ἰλεώδεος* L. 5) *ὑψηλοῦς* L. 6) *ἔνδυμα* L. A. 7) *περὶ* addiderim et in seqq. *ἐν* sc. *τᾷ* etc. 8) *γίνονται* A. 9) *ἐὰν* addidi. 10) *καὶ* L. 11) *ἀήθοα* L.

θερμασία, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχρὰ, ἡ ξηρὰ καὶ ὑγρά· ἰδιάζουσαν δὲ ἀπὸ τῆς ποιούσης αἰτίας καὶ τῆς κράσεως καὶ τῆς ἕξεως τοῦ κάμνοντος. τὴν μὲν οὖν κοινὴν θεραπείαν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς παραδέδωκεν, εἴασε δὲ τὴν 1) μερικὴν, ὅτι τὰ καθ' ἕκαστα ἀπερίληπτα, ὅτι γε ἐν τούτοις ἐστὶ τὸ γυμνάζεσθαι τοὺς ἀκροατάς. οὗτος οὖν ὁ σκοπὸς τοῦ συγγράμματος, πολὺ δὲ τὸ χρήσιμον. ἡ δὲ διάγνωσις καὶ ἡ αἰτία παραδίδοται τοιούτων νοσημάτων ἐπιδήμων καὶ κακοήθων. οὐδὲ γὰρ τὰς ἄλλας μόνας καταστάσεις παραδίδωσιν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιδημίᾳ, ἐπείπερ ἐκεῖ πολλὰ διδάσκει.

2) Περὶ τοῦ γνησίου τοιαῦτα. ἑπτὰ γὰρ οὐσῶν ἐπιδημιῶν, πρώτη μὲν καὶ τρίτη, πάντῃ γνήσιαι Ἱπποκράτει τῇ τε λέξει καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν, ἀλλότριαι δὲ τῇ ἐπαγγελίᾳ· τὰ γὰρ θεωρήματα αὐτῶν, εἰς 3) διφθέρας ἐξέθετο Ἱπποκράτης, ὕστερον βουλόμενος κοσμῆσαι αὐτὰς καὶ κάλλει λέξεως. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔφθασεν, εὑρηκὼς αὐτὰ Θεσσαλὸς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τῇ λέξει ἐκόσμησεν οὐκ ἀξίᾳ Ἱπποκράτους. ἡμεῖς οὖν οἱ ἰατροὶ περὶ πράγματα, οὐ περὶ λέξιν ἠσχολημένοι, ἐκλεγόμεθα αὐτὰς διὰ τὰ θεωρήματα.

Ἐπιγέγραπται μὲν οὖν συμφώνως τῷ σκοπῷ ἐπιδημία, οὐχ ὥς τινές φασιν, ὅτι ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἐγράφη, ἃ ἐπιδημῶν ταῖς πόλεσιν ἔβλεπεν, ὥσπερ καί τις ἱστόρηται. τί γάρ; ἴσως ἐπιδημῶν ταῖς πόλεσιν, ἔβλεπε νοσήματα· ταῦτα δὴ ἀπεγράφετο κἀντεῦθεν ἐπιδημίας ἔγραψε τὸ σύγγραμμα· ἀλλ' Ἱπποκράτης ἐκ τῶν διδασκομένων ἐποιήσατο τὴν ἐπιγραφήν.

Διῄρηται δὲ ἡ μὲν πᾶσα πραγματεία εἰς ἑπτὰ κεφάλαια. ταῦτα δὲ τὰ μέρη ἐν τοῖς 4) Ἱπποκράτους χρόνοις οὐκ ἐζητοῦντο· ὅσα γὰρ ἦσαν τὰ διδασκόμενα, τοσαῦτα καὶ τὰ τμήματα.

---

1) *μεριστὴν* L. 2) C. male: quandoquidem ibi multa id genus de re legitima docet. 3) *διαφθείρας* L. in pellibus C. 4) *Ἱπποκράτου* L.

Ἡ δὲ τάξις τῆς ἀναγνώσεως σαφής. δεῖ γὰρ ἀεὶ τὰ κατὰ φύσιν τῶν παρὰ φύσιν προηγεῖσθαι. ἐντεῦθεν προταττέσθω τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως καὶ παιδίου φύσεως. τὰ δὲ παρὰ φύσιν χρὴ προηγεῖσθαι τῶν σποραδικῶν, ἃ ἔχουσιν οἱ ἀφορισμοί. λοιπὸν τὰ ἔνδημα, ἃ ἐν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων. ὕστερον δὲ τὰς ἐπιδημίας. ἄλλως τε δὲ τῶν νοσημάτων τὰ μὲν 1) ὡς ἐπιτοπολὺ, τὰ δὲ σπανίως, τὰ δὲ σπανιαίτατα συμβαίνει. τοῖς μὲν οὖν ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποδίδοται τῷ προγνωστικῷ, τοῖς δὲ σπανίοις τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων, τοῖς δὲ σπανιαιτάτοις τῇ ἐπιδημίᾳ.

Ἀνάγεται δὲ τοῦτο τὸ σύγγραμμα ὑπὸ τὸ θεωρητικόν· θεραπεία γὰρ οὐ δίδοται, ἵνα καὶ ὑπὸ τὸ προκαταρκτικὸν ἀνάγεται. ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ ζητοῦμεν τὰ αἴτια τῶν νοσημάτων, ἔνθεν ὑπὸ τὸ αἰτιολογικόν. διδάσκει δὲ καὶ διαγνώσεις τῶν παθῶν· οὐκοῦν καὶ ὑπὸ τὸ σημειωτικόν. εἰ δὲ μνημονεύσει καὶ κράσεως καὶ ἕξεως, ὑπὸ τὸ φυσιολογικόν.

Ὁ δὲ τρόπος ὁ διδασκαλικός ἐστι μικτός. ποῦ μὲν γὰρ κέχρηται τῷ ἀφοριστικῷ, ὅταν κατεπείγηται ἐκ τῆς τοῦ νοσήματος κακοηθείας, ποῦ δὲ τῷ ὑφηγηματικῷ. ὁ δὲ μικτὸς, δεινότητα 2) * ἀπαθῶς ἀναγκάζεται αὐτῷ ἐξαπλῶσαι, φοβούμενος, 3) μή τι τῇ συντομίᾳ λαθήσεται. τάχα δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀληθὲς οὐδὲ μικτός ἐστιν ἐνταῦθα, ἀλλ᾽ ἐφεῦρεν αὐτῷ τινα τρόπον διδασκαλίας, καινότερον καὶ ὑψηλότερον.

α΄. Ὀκόσῃσιν ἐξ ἀποφθορῆς περὶ 4) ὑστέρην καὶ οἰδημάτων ἐς καρηβαρίην τρέπεται καὶ κατὰ τὸ βρέγμα αἱ ὀδύναι, καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀπὸ ὑστερέων, ταύτῃσιν ἐν τῷ ὀγδόῳ ἢ δεκάτῳ μηνὶ ἐς ἰσχίον τελευτᾷ. —

Ἐνταῦθα πλείονες φέρονται γραφαί· ἢ γὰρ ὁπόσαις καὶ ὁκόσαις ἢ ὁκόσῃσι. μέμνηται δὲ καὶ ἀποφθορᾶς. ἀλλ᾽ εἰ μὲν οὕτως μόνον ἔχει, τὴν ἀπὸ πρόθεσιν λαμβάνομεν,

---

1) ἢ L. 2) Fort. παθῶν. Sed misto utitur, ubi affectus saevitiam explicare cogitur. 3) μήτε L. 4) ὑστέρων L. καὶ om. L. A.

τὴν δὲ φθορὰν, ὄνομα. εἰ δὲ ἔχει ἐξ ἀποφθορῆς, τὴν μὲν ἐξ πρόθεσιν, τὴν δὲ ἀποφθορὰν, ἓν μέρος λόγου καὶ ὄνομα. ἁπλῶς γὰρ τὸν 1) ἀμβλυσμὸν σημαίνει. μέμνηται δὲ καὶ ὑστέρας. καί τινες μὲν περὶ ὑστέρην, ἄλλοι ἀπὸ ὑστέρης γράφουσιν. ὑστέρα δὲ λέγεται ἡ μήτρα, ἢ ὡς ὑστέραν κειμένην τῶν κυρίων μορίων, ἢ ὡς ὑστέραν παρέχουσαν τὴν ἐνέργειαν. λέγεται δὲ καὶ μήτρα καὶ 2) δελφὺς καὶ γαστήρ. μέμνηται δὲ περὶ οἰδήματος. καὶ οἱ μὲν μεταγενέστεροι οἴδημα λέγουσι τὸν ἀπὸ φλέγματος ὄγκον, ὁ δὲ Ἱπποκράτης πάντα ὄγκον οἴδημα καλεῖ, διὰ δὲ τῶν ἐπιφερομένων διακρίνει. εἰ γὰρ εἴποι οἴδημα χαῦνον καὶ ἀνώδυνον, τὸ ὄντως οἴδημα λέγει· εἰ δὲ οἴδημα θερμὸν καὶ ὀδυνηρὸν καὶ ἀντίτυπον, τὴν φλεγμονὴν λέγει· εἰ δὲ οἴδημα καὶ ἀντίτυπον καὶ ἀνώδυνον, τὸν σκίρον. νῦν οὖν τὴν φλεγμονὴν οἴδημα καλεῖ. μέμνηται δὲ καὶ καρηβαρίας. ἔστι δὲ καρηβαρία, ὀδύνη τῆς κεφαλῆς ἐκ τῶν τεινόντων καὶ δακνόντων καὶ βαρούντων γινομένη, ἥτις 3) ὄντως ἐστὶ καρηβαρία. μέμνηται δὲ καὶ βρέγματα. ἔστι δὲ τὸ βρέγμα χαῦνον, ἀπὸ ὀστῶν, οἷς ἐπιτίθεμεν τὰς ἐπιβροχὰς, ὅτε θελήσομεν ὑγρᾶναι τὸν ἐγκέφαλον, ἔνθεν καὶ βρέγμα καλεῖται. κεῖται δὲ οὕτως ἡ κεφαλή· ἔχει τι μέρος ὑψηλότατον, ὃ καλεῖται κορυφή· ἔχει δὲ ἄλλο ταπεινότερον καὶ ἐμπρόσθιον, ὃ μέτωπον ὀνομάζεται· τούτων ἐστὶ μεταξὺ τὸ βρέγμα. ταπεινουμένη γὰρ ἡ κορυφὴ καὶ ὑψούμενον τὸ μέτωπον, ἀποτελοῦσιν αὐτό. 4) αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς λέξεως ἐξήγησις.

Ζητητέον δὲ τὴν διάνοιαν. λέγει οὖν ὅτι ἡ γυνὴ συλλαμβάνει καὶ κρατεῖ τὸ σπέρμα ἄχρι πέντε ἢ ἓξ μηνῶν καὶ προσδοκωμένης τῆς ἀποτέξεως, ἐξαίφνης ἐγένετο ἀμβλυσμὸς ἢ ἀπὸ προκαταρκτικῆς ἢ ἀπὸ προηγουμένης αἰτίας· προκαταρκτικῆς μὲν, θυμοῦ ἢ πηδήματος ἢ ψυχροῦ ἀέρος· προηγουμένης δὲ, 5) ἀπό τινος σώματος ἐγένετο μὲν ἀμβλυσμὸς, λοχεία δὲ κάθαρσις οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐπεσχέθη τὸ αἷμα, καὶ μεῖναν διέτεινεν ὀδύνην καὶ φλεγμονὴν εἰργάσατο· ταύτης γενομένης, καρηβαρία ἐπιγίνεται,

---

1) Id. q. ἀμβλωσμόν. 2) δελφὶς L. 3) οὕτως L. 4) nec est huiusce particulae enarratio C. male. Vertas: haec est verborum explanatio. 5) ab aliquo vitio corporis C.

μάλιστα δὲ περὶ τὸ βρέγμα· καὶ ταῦτα οὐκ ἂν παύσαιτο, εἰ μὴ εἰς τὸ ἰσχίον ἀποσκήψει ἡ ὕλη. αὕτη καὶ ἡ τοῦ λόγου διάνοια. Ζητητέον καὶ τὸν λογισμὸν, δι' ἣν αἰτίαν ταῦτα γίνεται. γενομένου τοίνυν ἀμβλυσμοῦ, λοχείας δὲ μὴ καθαρθείσης, καρηβαρία 1) συνέβη. καὶ ποία συγγένεια καὶ τῆς πόῤῥω ταύτης κειμένης μήτρας; οὐδὲ γὰρ ἔχει πλούσια νεῦρα ἡ μήτρα, οὐ προαιρετικὰ, οὐκ ἀποπερατώσεις 2) μυῶν. ὀλίγα δὲ ἔχει νεῦρα τὰ φέροντα αὐτῇ αἴσθησιν, πολλὰς μέντοι ἔχει φλέβας καὶ ἀρτηρίας ἐξ ὧν καὶ τὸ 3) χορίον συμπλέκεται· καὶ ἔδει καρδίαν καὶ ἧπαρ αὐτῇ συμπάσχειν, καὶ οὐκ ἐγκέφαλον. τί οὖν 4) ἀρνούμεθα τὸ μὴ τὴν μήτραν εἶναι νευρώδη; οὐδαμῶς. ἀλλὰ νεῦρα μὲν ἄντικρυς οὐκ ἔστιν, ὥσπερ δὲ νεῦρον διαστέλλεται καὶ συστέλλεται. διαστέλλεται μὲν ἐν τῇ κυήσει, συστέλλεται δὲ μετὰ τὴν σύλληψιν· κατὰ τοῦτο λέγεται νευρώδης. τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ ἐπὶ ὄγκου αὐτῆς γίνεσθαι καρηβαρίαν; φαμὲν, ὅτι ἡ μήτρα, ὥσπερ ἄνω καὶ κάτω καὶ ἔμπροσθεν ἔχει ἀρτήματα, οὕτως καὶ ὀπίσω παρὰ τὴν ὀσφύν. φλεγμαινούσης οὖν αὐτῆς, τείνονται καὶ αὐτὰ, ἔνθεν ὀδυνᾶται ἡ ὀσφύς· ὀδυνωμένη δὲ κατὰ τὸ συνεχὲς, παντὶ μεταδίδωσι τῷ 5) νωτιαίῳ, οὗτος δὲ τῇ ἑαυτοῦ πηγῇ, τῷ ἐγκεφάλῳ· ἔνθεν ἡ καρηβαρία. ἀλλ' 6) αὕτη οὐ πάντως ἀληθὴς ἡ ἐξήγησις. αὕτη γὰρ εἶπεν ὅτι τείνεται ἡ κεφαλὴ, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι βαρεῖται. ἀλλά φαμεν τὴν ἀληθῆ ἐξήγησιν, ὅτι ἐπειδὴ φλεγμαίνει ἡ μήτρα, γίνεται πυρετὸς, οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλὰ σύνοχος· ἐπὶ αἵματι γάρ· ἐντεῦθεν πολλὰ πνεύματα καὶ ἀτμοὶ ἀναλυόμενοι τρέχουσι παρὰ τὴν ὀροφὴν 7) τοῦ παντὸς σώματος, καὶ βαροῦντα ποιοῦσι τὴν καρηβαρίαν. τοῦτο μὲν οὖν ἔστι. δι' ἣν δὲ αἰτίαν ἐκ πάσης τῆς κεφαλῆς μάλιστα τὸ βρέγμα ὀδυνᾶται, διὰ τρεῖς αἰτίας ἐπαίδευσε. λέγει γὰρ ἡ ἀνατομὴ, ὅτι διὰ τῆς χοάνης δύο μεγάλαι ἀρτηρίαι φέρονται περὶ τὴν κεφαλὴν, τελευτῶσαι περὶ τὸ βρέγμα. ἐπειδὴ οὖν νῦν ἐκ τοῦ πυρετοῦ πολὺ γεννᾶται πνεῦμα, τοῦτο τρέχει, ἔνθα καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν πολὺ ἦν πνεῦμα,

---

1) συνέθετο L. 2) χυμῶν L. 3) χωρίον L. 4) ἀρνούμενα L. 5) νοτιαίῳ L. 6) αὐτὴ Codd. 7) τοῦ om. L.

λέγω δὴ εἰς τὰς ἀρτηρίας· ἐκεῖναι δεχόμεναι διατείνονται καὶ μεταδιδόασι τῷ βρέγματι, ἢ ὅτι ἡ φύσις ἰδοῦσα ὡς περιττωματικὸς ἔμελλεν εἶναι ὁ ἐγκέφαλος, τά τε τοῦ παντὸς σώματος δεχόμενος περιττώματα ὡς ὑψηλὸς, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὡς ψυχρὸς, πλείονας δέδωκε ῥαφὰς, καὶ οὐ μόνον ῥαφὰς, ἀλλὰ καὶ τοῦ βρέγματος τὰ ὀστᾶ χαῦνα καὶ μεγάλα, ἵνα ἐκεῖθεν διαφορῆται καὶ εἰσάγηται αὐτῷ βοηθήματα. νῦν οὖν πολλῶν γεννηθέντων πνευμάτων καὶ ἀνελθόντων περὶ τὴν κεφαλὴν, περιστρέφεται ἡ δύναμις, καὶ θέλοντα τὰ πνεύματα διαφορηθῆναι, οὐκ ἀπέρχονται περὶ τὰ σκληρότατα τῶν 1) ὀστῶν, ἀλλὰ περὶ τὰ μαλακώτατα, καὶ θέλοντα διαπεράσαι τὸ βρέγμα, ἐκεῖνο μᾶλλον ὀδυνῶσιν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἢ καὶ ὅτι τὸ βρέγμα πλείονας ἔχει ἀποπερατώσεις μυῶν καὶ νεύρων, ὡς εὐαίσθητον μάλιστα ὀδυνᾶται. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς εἴρηται. τὸ δὲ 2) ἐπιφέρον ὅτι εἰς ἰσχίον τῷ δεκάτῳ μηνὶ τελευτᾷ, οὐδὲ ἐξηγήσατο ὁ Γαληνὸς λέγων, ὅτι οὐχ ὁρᾶται 3) τοῦτο ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἀλλὰ μᾶλλον παρατέθειται. ἔνθεν οὐκ ἐζήτησεν, εἴτε περὶ ὄγδοον, εἴτε περὶ δέκατον μῆνά φησιν. τῶν δὲ λεγομένων τὰ μὲν ὡς ὑπερθετικὰ, τὰ δὲ ὡς συμπερασματικὰ διέλαβεν, ὅτι ὅσαις γυναιξὶν, ἀμβλυσμοῦ γενομένου καὶ λοχείας καθάρσεως μὴ συμβάσης, οἴδημα γένηται, καρηβαρία τε ταύτῃ ἕπεται καὶ ὀδύνη τοῦ βρέγματος, ταύταις εἰς τὸ ἰσχίον ἀποσκήψει. τῷ δὲ κειμένῳ προσθετέον τῷ, γυναιξὶν ἀμβλυσμοῦ γινομένου καὶ μὴ λοχείας δὲ καθάρσεως, καὶ τῷ σώματα τῶν ὑστερῶν δεῖ τάξαι, ἵνα μὴ σολοικοφανὲς ᾖ. ἡ δὲ πᾶσα ἀνάγνωσις τοιαύτη. ὅσαις γυναιξὶ, γενομένης φθορᾶς καὶ μὴ λοχείας καθάρσεως, οἴδημα γένηται τὸ ἐν τῇ ὑστέρᾳ, ταύταις καρηβαρία γίνεται καὶ μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα, καὶ περὶ ὄγδοον ἢ δέκατον μῆνα ἐς ἰσχίον ἀποπίπτει. 4) * εἰ δὲ μ. εἶτα τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως λόγον εἴτε τὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως καὶ ἀμβλυσμοῦ μῆνα, οὐ ζητῶν. ψευδὴς γὰρ ὁ λόγος. τί δὲ ἔστι τὸ, ὁκόσαι ἄλλαι ἀπὸ

---

1) ὀστέων A. 2) ἐπιφέρων L. 3) τούτῳ L. 4) Si vero M! C. μ. scripturae compendium pro μῆνα habuerim. εἶτα mutaverim in εἴτε, deleto puncto. Fort. εἴτε μῆνα κατὰ τὸν etc. ἀμβλυσμῆ L.

ὑστερέων; καί φαμεν, ὅτι ἃ εἴρηται ἐπὶ φλεγμονῇ ὑστέρας, ταῦτα καὶ ἐπὶ ἄλλου οἱουδήποτε αὐτῆς 1) πάθους, ἢ ὅτι πάσχει ὁ ἐγκέφαλος ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ πᾶν μόριον ἀσθενὲς ἐκ τῆς μήτρας ἐπηρεαζόμενον.

β΄. Οἱ φοξοὶ οἱ μὲν καρτεραύχενες, ἰσχυροὶ καὶ τὰ ἄλλα καὶ τοῖσιν ὀστέοισιν· 2) οἱ δὲ κεφαλαλγέες καὶ ὠτόῤῥυτοι· τουτέοισιν ὑπερῷαι κοῖλαι καὶ ὀδόντες παρηλλαγμένοι. —

Ὡς πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῷ ταῦτα τὰ γεγραμμένα, οὐδὲ συνέχειαν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα, εἰ μή πως εἴπομεν οὕτω, ὅτι οἰδήματος ὄντος ἐν τῇ μήτρᾳ, πάσχει ἡ κεφαλὴ, καὶ μάλιστα ἡ φοξή. σημεῖον γὰρ τοῦτο τὸ σχῆμα ἀσθενοῦς δυνάμεως. ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸν λόγον 3) ἐνεπέσαμεν τοῦ φοξοῦ, καὶ ζητοῦμεν αὐτοῦ τὰ εἴδη, ἄκαιρον ἡγοῦμαι ζητῆσαι παρὰ φύσιν σχῆμα κεφαλῆς, μὴ ζητήσας τὸ κατὰ φύσιν. εἰ γὰρ διαβάλλεται μικρὰ καὶ μεγάλη κεφαλὴ, ἐν μεγάλῳ σώματι διαβάλλεται. δι' ἣν δὲ αἰτίαν οὐ δύναμαι εἰπεῖν, εἰ μὴ προείπω διὰ τί ὁ στενὸς θώραξ καὶ ἀβαθὴς διαβάλλεται. ἰστέον οὖν ὅτι ἡ φύσις ἤθελε τὸν θώρακα οἰκητήριον ὡς καρδίαν καὶ πνεύμονα. ἔδει οὖν αὐτὸν εἶναι εὐρύν. εἰ δὲ στενωθείη, θλίβουσιν ἀλλήλων τὰ μόρια, καὶ πολλοῦ γενομένου πνεύματος, 4) κακίζεται τὸ ζῶον. διὰ ταῦτα καὶ ἡ μικρὰ κεφαλή· ἤθελε γὰρ αὐτὴν ὡς μεγάλην. εἰ γὰρ καὶ ἕν ἐστι μόριον τὸ περιεχόμενον, ἀλλ' οὐ 5) πολὺ πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦτο κακίζεται.

Ἀλλὰ μή τις ἐκ διαλεκτικῆς θεωρίας εἴπῃ ὅτι ἡ μικρὰ κεφαλὴ διαβάλλεται, ἡ μεγάλη ἐπαινεῖται. οὐδὲ γὰρ αὕτη ἐπαινεῖται, ἀλλὰ καὶ διαβάλλεται, καὶ μάλιστα εἰ ἀπὸ περιττωματικῆς ὑγρότητος. εἰ δὲ ἀπὸ πλήθους χρηστῆς ὕλης καὶ ἐῤῥωμένης δυνάμεως, ὡς ἀγαθὸν ἔχομεν διακρῖναι. εἰ γάρ ἐστι μεγάλη κεφαλὴ, ἀγαθὸν, σὺν 6) εὐῤῥύθμῳ τῷ σχήματι. ἀλλὰ ζητητέον, ποῖον τὸ εὔῤῥυθμον καὶ κατὰ φύσιν σχῆμα τῆς κεφαλῆς. ἰδοῦσα τοίνυν ἡ φύσις, ὡς ἡ

---

1) πάθος L. A. 2) ὑπερῷαί τε κοιλίαι τε καὶ ὀδοῦσι παρηλλαγμένοι. οἱ δὲ κεφαλ. L. A. 3) Fort. ἐνεπέσομεν. 4) κατίζεται L. suffocatur C. in mg. vitiatur. 5) οὐ fortasse inducendum. 6) ἀῤῥύθμῳ L. Idem mendum in sequentibus.

τοιαύτη λογικὴ ψυχὴ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῆς κατοικοῦσιν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ψυχὴ δὲ ἐκ περιφεροῦς κατερχομένη τοῦ οὐρανοῦ, οὐκ εἴασεν ἢ εἰς κυβοειδὲς ἢ εἰς τετράγωνον ἢ εἰς ἄλλο σχῆμα εἰσελθεῖν, ἐπειδὴ ἤμελλε ταράττεσθαι, ἐποίησε τὴν κεφαλὴν περιφερῆ, οἷόν τινα μικρὸν οὐρανὸν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' οὐκ εἴασεν αὐτὴν περιφερῆ διὰ τὴν θέσιν τῶν ὤτων, ἀλλ' ἑκατέρωθεν αὐτὴν ἀτρέμα ἐπίλησε. τῆς δὲ παρ' ἑκάτερα τούτων πιλουμένης, τὸ ἐμπρόσθιον καὶ ὀπίσθιον μέρος ἐξ ἀνάγκης κυρτοῦται. καὶ εἴποτέ τι ταύτῃ γένηται πταῖσμα, τὸ φοξὸν συμβαίνει. καὶ ὀκτώ εἰσιν αὐτοῦ τὰ εἴδη· ἓν μὲν, εἰ ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν 1) αὐξηθῇ, ἢ κατά τι μειωθῇ, ὃ οὐ πάνυ σύνηθες καλεῖν φοξὸν, καὶ ὅτε τὸ μὲν ἔμπροσθεν αὐξηθῇ, τὸ δ' ὄπισθεν μειωθῇ, ἢ τὸ μὲν ὄπισθεν αὐξηθῇ, τὸ δ' ἔμπροσθεν μειωθῇ. ταῦτα μὲν οὖν τὰ τέσσαρα εἴδη, συμπασχόντων ἀλλήλων τῶν μερῶν, συμβαίνει. ποτὲ δὲ ἡ μία μόνη πάσχει· τῆς πρόσω γὰρ ἀπαθοῦς οὔσης, ἡ ὀπίσω μειοῦται, ἢ τῆς ὀπίσω ἀπαθοῦς οὔσης, ἡ ἔμπροσθεν αὔξεται. πρὸς ταῦτα παραβαλλομένη ἡ κεφαλὴ, φοξὴ λέγεται. πολλάκις δὲ τῆς ὀπίσω οὔσης ἀπαθοῦς, ἡ ἔμπροσθεν αὔξεται, ὥσπερ καὶ τῆς ὀπίσω οὔσης ἀπαθοῦς, ἡ ἔμπροσθεν μειοῦται. ταῦτα μὲν οὖν τὰ εἴδη τῶν φοξῶν λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ ἴδῃς φοξὸν σχῆμα, πάντως μὴ 2) διαβάλῃς αὐτὸ, ἀλλὰ ζήτησον εἴτε ἀπὸ δυνάμεως εἴτε ἀπὸ ἀσθενείας 3) ἐγένετο. καὶ παραδίδωσι σχῆμα, ὅτι ἐὰν ᾖ φοξὸς, καὶ ἰσχυρὸν καὶ μέγαν ἔχῃ τὸν τράχηλον, ἀγαθὸν, ἐπειδὴ ἡ ἐῤῥωμένη δύναμις μέγαν ἐποίησε τὸν ἐγκέφαλον, ἢ ὅτι 4) μέγας καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ νωτιαῖος, μεγάλοι ἐξ ἀνάγκης οἱ σπόνδυλοι οἱ περιέχοντες αὐτήν. καὶ διὰ τοῦτο ἀγαθόν· ἔνθεν γὰρ μεγάλα τὰ νεῦρα καὶ οἱ μύες, διότι εἰσὶν εἰς πάντα [εἰσὶν] ἰσχυροὶ, εἰς ψυχικὰς, εἰς ζωτικὰς δυνάμεις. ταῦτα γὰρ γίνονται ἀπὸ δυνάμεως ἰσχυρᾶς. οὐκ ἐχορηγεῖτο δὲ, μὴ εὖ ἔχοντος ἐγκεφάλου, οὐδὲ πολὺ αἷμα, μὴ καλῶς τοῦ ἥπατος, οὐ θερμασία, μὴ καλῶς τῆς καρδίας. διότι πάντα τὰ μόρια ἰσχυρὰ, μάλιστα δὲ τὰ ὀστᾶ. ταῦτα γὰρ πρὸς τὴν ἀναλογίαν γίνονται τοῦ νωτιαίου. ὥσπερ γὰρ αἱ τῆς νηὸς σα-

1) αὐξηθῇς L. 2) διαβάλλῃς L. 3) ἐγένετο om. L. 4) μέγαν L.

νίδες πρὸς τὸ μέγεθος τῆς τροπίδος γίνονται, οὕτως καὶ τὰ ὀστᾶ ἅπαντα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν σπονδύλων. εἰ γὰρ μεγάλοι οἱ τοῦ τραχήλου σπόνδυλοι, μεγάλη καὶ ἡ ὠμοπλάτη, καὶ διὰ ταύτην ἡ κλεὶς, καὶ διὰ ταύτην ὁ βραχίων, καὶ διὰ τοῦτον ἡ πῆχυς καὶ κερκὶς, καὶ διὰ ταύτας 1) ἄκρα χειρῶν. ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἄνω. εἰ δὲ μεγάλοι εἰσὶν οἱ σπόνδυλοι, μέγα καὶ τὸ ὀχοῦν αὐτοὺς ἱερὸν ὀστοῦν, καὶ διὰ τοῦτο ἰσχίον καὶ μηρὸς, καὶ διὰ μηρὸν κνήμη καὶ περόνη, καὶ διὰ ταῦτα ἄκρον ποδός. ὁρᾷς πῶς ἐπαινεῖται τὸ φοξόν. τί οὖν ἀεὶ ἐπαινεῖται; οὐδαμῶς. ἀλλὰ ψέγεται, ὅτι ἐστὶν ἀπὸ ἀσθενείας δυνάμεως 2) ἰσχυσάσης χαρίσασθαι τῇ κεφαλῇ τὸ εὔῤῥυθμον σχῆμα. καὶ πόθεν πάλιν διαγινώσκομεν; Ἱπποκράτης, βραχυλόγος ὢν, τὰ μὲν ἑπόμενα λέγει, σιωπᾷ δὲ 3) τὰ ἡγούμενα. ἔδει γὰρ αὐτὸν εἰπεῖν ὅτι οἱ ἔχοντες τὸ φοξὸν ἀπὸ ἀσθενείας 4) πασχούσης· ὁ δὲ μὴ εἰπὼν τοῦτο, ἐπάγει τὰ συμπτώματα, ὅτι κεφαλαλγής ἐστιν. ἀσθενοῦς γὰρ οὔσης τῆς δυνάμεως, ἐδήλωσε τὸ φοξὸν σχῆμα. παντὶ ῥεύματι παραχωρεῖ ἡ ἀσθένεια, ἔνθεν κεφαλαλγία συμβαίνει. πληροῦται μὲν γὰρ ὕλης ὁ ἐγκέφαλος, διὰ δὲ τοῦτον κατακλύζονται πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις. ἀλλ' Ἱπποκράτης μόνων τῶν 5) ὤτων ἐμνημόνευσεν, οὐ μάτην. ὁ γὰρ ἐγκέφαλος διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων καθαίρεται, ἀλλὰ πολὺ μὲν διὰ ῥινὸς καὶ διὰ ὑπερῴας, ἐλάχιστον δὲ διὰ τῶν ὤτων. νευρώδη γὰρ καὶ σκληρὰ τὰ μόρια. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι 6) εἰ τὰ ὦτα, πάλαι ἀναισθήτως κενοῦντα τὸν ἐγκέφαλον, νῦν οὕτως πεπλήρωνται, ὡς μηκέτι μόνον ῥύπον, ἀλλ' ὑγρότητα ἐκβάλλειν, πολλῷ μᾶλλον αἱ αἰσθήσεις, εἰς ὃ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὑγρότητα ἐκβάλλουσιν. ἔχουσι δὲ καὶ ἄλλο σύμπτωμα οἱ φοξοί. φοξὸν γὰρ σχῆμα διαβάλλει, οὐ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῇ μειώσει τῆς ἐμπροσθίας κοιλίας. εἰ οὖν μειωθῇ ἡ ἔμπροσθεν κοιλία καὶ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἀπέλθῃ, γίνεται 7) τὸ σύμπτωμα. ἐπαίδευσε γὰρ ἡ ἀνατομὴ, ὡς ἡ ἄνω γένυς συνήρθρωται τῇ κεφαλῇ, τῆς δὲ ἄνω γένυος, ἡ ὑπερῴα. εἰ γοῦν ἐπὶ τὰ

---

1) ἄκρας L. 2) Addam μή. 3) ταῦτα L. 4) Fort. πάσχουσιν. 5) ὀστέων L. A. de auribus C. 6) οἱ L. 7) τι A.

ὀπίσω ἀπῆλθεν ἡ κεφαλὴ, καὶ ἡ ἄνω γένυς ἐπὶ τα ἔσω ἀπέρχεται, ἔνθεν καὶ ἡ ὑπερῴα κοιλαίνεται. ἐπὶ τὰ ἔσω ἀπελθούσης τῆς ἄνω γέννος, ἡ κάτω μένει ἐπὶ τὰ ἔξωθεν, οἱ ὀδόντες οὐ φέρονται κατ' ἀλλήλων, οἱ τομεῖς οὐ κατὰ τὸ μέσον, οἱ 1) κυνοδόντες οὐ κατὰ τῶν κυνοδόντων, οὐχ αἱ μύλαι κατὰ τῶν μυλῶν. διεστράφησαν γὰρ, οὐχ οἱ κάτω ἀπὸ τῶν κάτω, οὐδὲ οἱ ἄνω ἀπὸ τῶν ἄνω, ἀλλ' οἱ ἄνω ἀπὸ τῶν κάτω.

γ'. Ὁκόσοισιν ὀστέον ἀπὸ ὑπερῴης ἀπῆλθε, τουτέοισι μέση ἵζει ἡ ῥίς· οἷσι ὅθεν ὀδόντες, ἄκρη σιμοῦται. —

Πάλιν οὗτος ὁ λόγος ἀπέσχισται τοῦ προειρημένου, 2) καὶ μὴ εἴπῃς, καὶ τούτου τινὰ συνέχειαν ἔχει· ὥσπερ ἐπὶ φοξοῦ σχήματος παρεσπάσατο ἡ γένυς, οὕτως καὶ νῦν πάσχει, ὡς καὶ τὴν ῥῖνα βλάπτει. 3) εἰρήκασί μοι τούτων αἱ ἀνατομαὶ, ὅτι ἡ ἄνω γένυς συνήρθρωται τῇ κεφαλῇ, τεσσαρακαίδεκα ἔχουσα ὀστᾶ, ἓξ μὲν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, δύο δὲ κατὰ μύλας, δύο δὲ κατὰ τὴν ῥῖνα, δύο δὲ κατὰ τὸ ἄκρον 4) γένειον, 5) γένειον δὲ οὕτως κατὰ τὰ ἄλλα τὰ ὑποκάτω τῆς ῥινός. ἐπαίδευσέ με γὰρ καὶ τοῦτο ἡ ἀνατομικὴ θεωρία, ὅτι ἡ ῥὶς ἔχει μὲν παρ' ἑκάτερα δύο ὀστᾶ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τινὰ χόνδρον, διαστέλλεται δὲ καὶ συστέλλεται. οὗτος δὴ ὁ χόνδρος, δεξιὰ μὲν καὶ ἀριστερὰ, τὰ τῶν 6) μήλων ὀστᾶ, ὑποκάτω δὲ ἔχει τὰ τῆς ὑπερῴας ὀστᾶ, ἄνω τοῦ γενείου, ἐξ ὧν στηρίζεται ἡ ῥίς. πολλάκις γοῦν ἐν τῇ ὑπερῴα 7) νομή. ὑπερῴα δέ ἐστι τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ οὐρανίσκου. 8) γίνεται οὖν ἐκεῖσε σῆψις, καὶ οὕτως κακοήθως, ὡς μὴ μόνον λεπίδας ἐκπεσεῖν ὀστέου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον ἢ ἀπὸ τῆς σήψεως ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ. εἰ οὖν ληφθῇ ἐκεῖθεν ὀστέον, ἐν ᾧ ὀχεῖται τὸ μέσον τῆς ῥινὸς, ἔνθεν τὸ μέσον τῆς ῥινὸς 9) σιμοῦται. εἰ δὲ τοῦτο τὸ πάθος γένηται περὶ

---

1) *κυνώδοντες* L. A. 2) neque ullam cum eo continuationem habet C. perperam. 3) pro *εἴρηνται.* 4) *γέννον* Codd. 5) et duo alia palati infra nasum C. quae versio a textu graeco toto coelo abhorret. 6) molarium dentium C. Falso legit *μυλῶν.* 7) *νομῇ* L. 8) Ozaena narium est, de qua loquitur. 9) *σημειοῦται* Codd. Idem mendum in fine hujus explanationis.

τὸ γένειον, καὶ πέσῃ ὀστοῦν ἐκεῖθεν, οὐκέτι ὀχεῖται τὸ ἄκρον τῆς ῥινὸς, ἔνθεν ἐκεῖνο τὸ πρὸς τοῖς ὀδοῦσι τῆς ῥινὸς σιμοῦται.

δ'. Αἱ τῶν νηπίων ἐκλάμψιες ἔστιν οἷσιν ἅμα ἥβῃ 1) μεταβολὴν ἴσχουσι καὶ ἄλλαι. —

Νήπια λέγει οὐ τὰ ὑποτίτθια, ἀλλὰ τὰ παιδία, ὥσπερ καὶ 2) Ἡρόφιλος· νήπια οὐ φαλακροῦνται, 3) οὐκ ἀγρυπνοῦσιν, ἀντὶ τοῦ παιδία. τῶν δὲ βιβλίων τὰ μὲν ἔχουσιν ἐκλάμψιες, καὶ οὐδὲν διαφέρει, ἄλλα δὲ ἐπιλήψιες. περὶ δὲ τῶν ἐπιληπτικῶν παθῶν γραφὴ ἑκάστη ἔχει τὴν ἐξήγησιν. εἰ γὰρ ἔχει ἐκλάμψιες, οὕτως λέγει· ἐπὶ τῶν παιδίων οὐ πάνυ διαλάμπει τὸ θερμὸν, ἀλλ' ἔστιν ἀχλυῶδες ἔκ τε τῆς σπερματικῆς ὑγρότητος, καὶ ἐκ τῆς ἀτάκτου διαίτης. ἔνθεν καὶ αἱ 4) αἰσθήσεις αὐτῶν ἀμβλύτεραι. ὅταν δὲ παραγένηται ἡ ἀκμὴ, ξηραινομένης τῆς ὑγρότητος, σωφρονούντων τε αὐτῶν κατὰ τὴν δίαιταν, καθαρὸν γίνεται τὸ θερμὸν καὶ εἰλικρινές. εἰ δὲ ἔχει ἐπιλήψιες, φαμὲν ὅτι πολλάκις ἢ ἐκ τῆς κράσεως ἢ ἐκ διαίτης φλέγμα πλεονάζον. μὴ δυνηθεὶς αὐτὴν θεραπεῦσαι μὴ πτοηθῇς. πολλάκις γὰρ ἐρχομένης τῆς ἥβης, θερμότερον γίνεται τὸ θερμὸν, ὥστε καὶ ἐπιτηδείως τῷ φλέγματι διαλύειν, καὶ λεπτύνει αὐτὸ, καὶ παύεται ἐν τῇ ἀκμῇ. εἰ δὲ εἴη συγγενὲς τὸ πάθος, οὐκ ἀκμὴ, οὐκ 5) ἰητρὸς θεραπεύει ἢ ἥβη, ὡς περιπνευμονίαν καὶ ἰσχιάδα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰρημένον ὑπὸ Ἱπποκράτους, ἐς 6) νεφρὸν ὀδύνην βαρεῖαν. ἑτέρου δέ ἐστι λόγου 7) καὶ παραβέβληται. ψεύδεται γὰρ ὅτι τοῖς παισὶν ὀδύνη βαρείη οὐ γίνεται ἐς νεφρὸν, εἴ γε αὐτοῦ ἐστι λόγος ὁ λέγων, ὅτι τοῖς ἀκμάζουσι λίθοι γίνονται εἰς τοὺς νεφροὺς μάλιστα, τοῖς δὲ παισὶν ἐν τῇ κύστει.

ε'. 8) Ἐς νεφρὸν ὀδύνη βαρείη, ὅταν πληρῶνται σιτίου, ἐμέουσι φλέγμα· ὁκόταν δὲ πλεονάσωσιν αἱ ὀδύναι, ἰώδεα,

---

1) καταβολὴν L. 2) ἡρώφυλος L. A. 3) non concipiunt C. ac si legisset οὐ συλλαμβάνουσιν. 4) αἰσθήσει εἰς L. 5) Ionicam formam habent et L. et A. 6) νεφρῶν L. 7) initium add. C. ἀρχή. 8) ἐν A, νεφρῶν L. A.

καὶ ῥάους μὲν γίγνονται, λύονται δὲ, ὁκόταν ἐμέσῃ τῶν κενωθέντων. ψαμμία τε πυῤῥὰ ὑφίστανται, αἱματώδεα δὲ 1) οὐρέουσι, νάρκη τε μηροῦ τοῦ κατ' 2) ἴξιν. ἐλινύειν οὐ ξυμφέρει, ἀλλὰ γυμνάζεσθαι μὲν, μὴ ἐμπίπλασθαι δὲ, τοὺς νέους ἐλλεβορίζειν, ἰγνύην τάμνειν, οὐρητικοῖσι καθαίρειν, λεπτύνειν τε ἅμα καὶ ἁπαλύνειν.—

Οὐ πρὸς διδασκαλίαν ταῦτα γράφων Ἱπποκράτης, ἀλλὰ πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ, διεσπασμένοις λόγοις παραδίδωσι. καὶ ἐμνημόνευσε μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑστερικοῦ πάθους, καὶ φοξοτέρας κεφαλῆς, ὕστερον δὲ καὶ παθῶν τῆς ὑπερῴας, καὶ τοῦ πάθους τῶν παιδίων. νῦν δὲ θέλει διαλεχθῆναι περὶ τοῦ νεφριτικοῦ πάθους. ἀλλ' ὥσπερ ἰσχιαδικὸν πάθος λέγεται πᾶν πάθος περὶ τὸ ἰσχίον γινόμενον, κυριωτέρως δὲ ἰσχίασις, ὅταν ἡ κοτύλη πληρωθῇ μύξης, οὕτως καὶ πᾶν περὶ τοὺς νεφροὺς πάθος λέγεται νεφρῖτις, εἴτε ὀργανικὸν εἴτε ὁμοιομερὲς εἴη. κυρίως δὲ λέγεται ὁ γενόμενος λίθος, εἴτε ἐν τῇ κοιλότητι, εἴτε ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ νεφροῦ, ἥτις καὶ λιθίασις ὀνομάζεται. περὶ τούτου τοῦ πάθους θέλει νῦν διαλεχθῆναι ὁ Ἱπποκράτης, 3) πάλιν τῷ τόπῳ. τῆς οὖν διδασκαλίας μάθωμεν τὰ περὶ τὴν λέξιν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ οὕτω τὸν λογισμόν. μέμνηται οὖν ὀδύνης βαρείης.

Τὸ τοῦ βαρέος ὄνομα ὁμώνυμόν ἐστι. λέγεται γὰρ βαρὺ καὶ τὸ βάρους ἔχον συναίσθησιν 4) ὃ ἐπὶ ἀμφοτέρων νῦν ὁ λόγος ἁρμόζει. μέμνηται δὲ καὶ φλέγματος. ἀλλ' εἴωθε μὲν Ἱπποκράτης φλέγμα λέγειν τὴν φλόγωσιν, ποτὲ δὲ καὶ τὸν ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν χυμὸν, ὥσπερ δὴ καὶ νῦν. μέμνηται δὲ καὶ σίτου. τοῦτο δὲ 5) κατὰ τριῶν φέρεται σημαινομένων. λέγεται γὰρ σῖτος ὁ χιλὸς, λέγεται σῖτος καὶ ἡ κόπρος, ὡς ἀπὸ σίτου 6) γενομένη, λέγεται σῖτος καὶ τὸ αἷμα τὸ μέλλον τρέφειν τὸ σῶμα. νῦν οἴδαμεν τὸ, τί ἐστι καὶ τὸ ἰῶδες ὅτι 7) ἤδη κακοήθους χολῆς. ταῦτα μὲν περὶ τῆς λέξεως αὐτοῦ.

---

1) ῥέουσι Hipp. 2) ἰξίον L. 3) iterum docendi methodo servata C. 4) et quod acerbum molestumque est C. addit. 5) μετὰ L. 6) γενομένου Codd. 7) Fort. εἶδος.

Λέγει δὲ ταῦτα Ἱπποκράτης, ὅτι γίνεται λιθίασις, καὶ ὀφείλεις ταύτην θεραπεῦσαι. γίνεται οὖν ἐπὶ τοῦ λίθου ὀδύνη βαρεῖα. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι αὐτὴ ἡ κοιλότης τοῦ νεφροῦ 1) οὐκ ἔχει νεῦρα, ἔνθεν οὐδὲ ὀδυνᾶται, ἀλλὰ βαρεῖται ἐκ τοῦ ἄχθους τοῦ λίθου. εἰ δὲ εἴπῃς ὅτι σφοδρὰν καὶ χαλεπὴν ἔχει τὴν ὀδύνην, τοῦτο γίνωσκε ὅτι ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κοιλότητος ὁ λίθος, καὶ ἦλθε παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ νεφροῦ· αὕτη γὰρ ἔχουσα νεῦρα ὀδυνᾶται. ἀλλ᾽ εἰ μὲν 2) εἴποι σοι ὁ κάμνων ὀπίσω τε καὶ ἐπὶ τὰς ψόας αἰσθάνεσθαι τὴν ὀδύνην, τότε ἡ οὐσία τῶν νεφρῶν ἐστιν ἡ ὀδυνωμένη. εἰ δὲ εἴποι σοι ἔμπροσθεν καὶ κάτω παρὰ τὸ ὑπογάστριον καὶ ταύτην ὡς ἐπιμήκη εἶναι τὴν ὀδύνην, τότε γίνωσκε ὅτι ἐκ τῆς κοιλότητος παρὰ τοὺς οὐρητῆρας ἦλθεν ὁ λίθος. τοιαύτη γὰρ ἥ τε θέσις καὶ τὸ σχῆμα τῶν οὐρητήρων. στενοὶ μὲν, ἐπιμήκεις δὲ ὑπὸ τὸ ὑπογάστριόν εἰσι τεταμένοι. πρώτη μὲν οὖν αὕτη ἡ διάγνωσις. Δευτέρα δὲ ἡ σημαίνουσα, ποῖος ὁ πεπονθὼς νεφρός· 3) ἡ νάρκη γὰρ γίνεται ὑπὸ τοῦ πλησίον μηροῦ. νάρκη δέ ἐστιν ἡ δυσαισθησία καὶ ἀκινησία καὶ ἡ κατάψυξις. ἀμφότερα γὰρ ἐδίδαξαν αἱ ἀνατομαὶ, ὡς ἐξ ὧν μορίων ὁ νεφρὸς δέχεται νεῦρα, ἐκ τούτου καὶ ὁ μηρός. πάσχοντος οὖν τοῦ νεφροῦ, καὶ τὰ νεῦρα πάσχοντα δυσαίσθητον καὶ δυσκίνητον ποιεῖ τὸν μηρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ καταψύχεται ὁ μηρός. ἔδειξαν γὰρ αἱ ἀνατομαὶ, οἷον ὁ νεφρὸς ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν αὐτοῦ δέχεται φλέβας, ὅθεν δέχεται ὁ νεφρὸς, ἐκ τούτων καὶ ὁ μηρός. τρέχει οὖν ἡ φύσις παρὰ τὸν 4) μηρὸν ὡς ὀδυνώμενον· ἐντεῦθεν λειφαιμεῖ ὁ μηρὸς, ὡς τῶν ἀγγείων αὐτοῦ συννευσάντων, καὶ διὰ τοῦτο ψύχεται. γίνεται δὲ αὐτοῖς καὶ ἔμετος φλέγματος. εἴρηται γὰρ ἐν τῇ διαγνωστικῇ, ὡς ἐπὶ κωλικῆς καὶ νεφριτικῆς διαθέσεως ἐμοῦσι φλέγμα· ἀλλ᾽ ἐπὶ κωλικῆς, ὁμολογουμένως· ἐπὶ δὲ νεφρίτιδος ὅτι ἐκ πολλῆς ὀδύνης γίνεται ταραχή. ἐντεῦθεν θλίβεται τὰ περὶ τὸν στόμαχον, καὶ ὅπου εἶχε τεθησαυρισμένον φλέγμα, ἐμεῖ αὐτό. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη σημείωσις. ἐπὶ γὰρ πληρώ-

---

1) quales nervos habeat C! 2) εἴποι supersc. εἴπῃ A. 3) ἡ om. A. 4) renem C. *νεφρὸν* rectius.

σει τοῦ στομάχου μᾶλλον ὀδυνῶνται. ὅπου γὰρ πολὺς χυλὸς ὁ ἐν τῇ γαστρὶ, διατείνει αὐτὴν, ἥτις διατεινομένη ὀδυνᾷ τὸν νεφρὸν, ὃς τεινόμενος ἐκ τῆς κόπρου θλίβει τὸν νεφρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ πολὺ αἷμα ὂν ἐν τοῖς ἀγγείοις, ἐκεῖνο διατεινόμενον ὀδυνᾷ τὸν νεφρὸν, καὶ μᾶλλον ὅτε πολλὰ ἔχει ἀγγεῖα. εἰ δὲ κατακρατήσουσιν αἱ ὀδύναι, καὶ ἰώδης ἀνεμεῖται χολὴ, εἴτε ἐν τῷ στομάχῳ γεννηθεῖσα, εἴτε καὶ ἐξ ὅλου τοῦ σώματος ἐκεῖ ἐρχομένη. ἐπειδὰν γὰρ ἀγρυπνίαι πολλαὶ, νεφρίτιδες καὶ πόνοι ἐξ ὧν ἐκκαίεται ὁ στόμαχος, γεννᾷ πολλὴν χολὴν, ἥτις ἀνάγεται. πολλάκις δὲ οὐδὲ γεννᾶται ἐκεῖ, ἀλλὰ φέρεται. ἀσθενεῖ γὰρ ὁ στόμαχος ὡς 1) τῶν νεφρῶν παρακείμενος, ἔνθεν ὡς ἀσθενὴς καὶ ὡς εὐαίσθητος, πᾶν μὲν ἐπισύρεται ῥεῦμα, προτρέχει δὲ τὸ λεπτότερον. τί δὲ λεπτότερον χολῆς; ἔνθεν ὁ χολώδης οὗτος ἐμεῖται χυλός.

Περὶ λίθου καὶ πῶς οὗτος γίνεται.

Δεῖ γοῦν εἰδέναι ὅτι ὁ ἐν τῷ νεφρῷ λίθος, ἀπὸ θερμασίας ὑπεροπτώσης, ἥτις ἀπὸ ὕλης φλεγματικῆς, γίνεται καὶ ἀπὸ χρόνου καθὼς ἡ θερμασία ὑπεροπτᾷ τὴν ὕλην. ἔνθεν οὖν γίνονται καὶ τὰ διάφορα εἴδη τῶν λίθων. εἰ μὲν γὰρ πολλὴ ἡ θερμασία, ποιεῖ τὸν λίθον μέλαν· εἰ δὲ ἥττων, ἐρυθρότερον ἢ λευκότερον. καὶ ἀπὸ τῶν χυμῶν γίνονται λίθοι ἢ σανδαραχώδεις ἢ μέλανες ἢ ὠχρόλευκοι ἢ 2) πυρόξανθοι ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν χυμῶν. καὶ γὰρ διαφόρως ὁ χρόνος χροΐζει τὸν λίθον. ὁ γὰρ πολὺς χρόνος, μελανὸν αὐτὸν ποιεῖ, ὁ δὲ ἥσσων, λευκότερον. ὥσπερ ἐπὶ ἄρτου ὀπτωμένου, οὕτως διαγνῶμεν τὸν λίθον.

Θέλομεν οὖν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀλλ' ἴσως καὶ πρὸ τῆς θεραπείας ἡ φύσις τι ποιεῖ χρήσιμον. ποιεῖ δὲ τὰ μὲν ῥᾳστώνην, τὰ δὲ καὶ τελείαν φέροντα τὴν ἀπαλλαγήν. εἰ γὰρ κενώσει φλέγμα δι' ἐμέτου, ῥᾳστώνη γίνεται· κενοῦται γὰρ τὸ φλέγμα τὸ θλίβον τὸν στόμαχον, καὶ διὰ τοῦ στομάχου τὸν νεφρόν, καὶ τὸ πρότερον μὲν, εἰς

1) Fort. τοῖς νεφροῖς. 2) πυρόξανθος L.

πνεύματα ἀναλυόμενος, ἃ δεχόμενος ὁ νεφρὸς, ὡς ἀσθενέστερος, διετείνετο· τελείαν δὲ ἀπαλλαγὴν, εἰ κενωθῶσι τὰ ψαμμία, διάφορον ἔχοντα τὴν χροιὰν, παρὰ τὴν θερμασίαν καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸν χρόνον. ἀλλ' ἐπειδὴ Ἱπποκράτης νῦν νεφρῖτιν ὑποτίθεται ἐκ παχυτέρου αἵματος γινομένην, λέγει ὅτι εἰ κενωθῶσιν ἐρυθρὰ ψαμμία σὺν αἵματι δι' οὔρων, ἀπαλλαγὴν ποιοῦσι, σὺ δὲ εἰπὲ ὅτι εἰ κενωθῶσι ψαμμία τὴν χροιὰν ἔχοντα τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ. αὕτη μὲν οὖν ἡ ἐκ τῆς φύσεως θεραπεία. Εἰ δὲ μηδὲν ποιήσει ἡ φύσις, σὺ ὀφείλεις θεραπεύειν. ἐρχόμενος δὲ πρὸς τὴν θεραπείαν, πρότερον μὲν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τοῦ παντὸς σώματος, μήπως περιττωματικὸν ὂν πέμπῃ τῷ νεφρῷ. μετὰ δὲ τὴν θεραπείαν τοῦ παντὸς σώματος ἐλθὲ καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ πάσχοντος νεφροῦ ἴασιν, καὶ τοπικοῖς χρῆσαι βοηθήμασι. τούτου εἷς κανών. Ἕτερος ὁ λέγων, μὴ μόνον θεραπεύσῃς τὸν νεφρὸν, ἀλλὰ καὶ προφυλάττεσθαι. πολλάκις γὰρ ἦλθε πρὸς αὐτὸν πρώτη ἡ ὕλη· εὑρεθεῖσα δὲ κατ' ἀρχὰς ἡ φύσις ἐῤῥωμένη, ἀπεδίωξεν αὐτὴν, ὁμοίως δὶς καὶ τρίς. δέος οὖν μὴ ἀσθενήσῃ ἡ δύναμις, καὶ μηκέτι τὴν ὕλην ἐπιῤῥέουσαν ἀποδιῶξαι δύνασθαι, κἀντεῦθεν ὁ νεφρὸς ἑκτικὴν λαβὼν συνήθειαν, λίθον ἐργάσηται. προφυλάξαι οὖν αὐτὸν χρὴ τοῖς πονοῦσιν, ἵνα μηκέτι δέξηται τὴν 1) ἐπερχομένην ὕλην. Τρίτος κανὼν οὗτος. λάμβανε ἔνδειξιν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν 2) στοιχείων.

Τούτων προειρημένων, ἴδωμεν τὴν θεραπείαν. καὶ τέως μὲν οὖν μιμησώμεθα τὴν φύσιν καὶ ποιήσωμεν αὐτὸν ἐμέσαι φλέγμα, μὴ ἐάσωμεν δὲ πολὺν σῖτον ἐν τῷ σώματι, πολὺν χιλὸν, διὰ τὴν διάτασιν τῆς γαστρὸς, μὴ πολλὴν κόπρον, διὰ τὴν διάτασιν τοῦ παρακειμένου 3) νεφροῦ. ὅτι γὰρ ἐπὶ ἐμφράξει κόπρου πολλάκις παροξύνεται νεφρίτης, ἐδήλωσεν ἔνεμα ὀδύνην παῦσαν νεφριτικοῦ. ἀλλὰ μὴν μηδὲ αἷμα πολὺ ἐάσωμεν ἐν τῷ σώματι, ἵνα μὴ τὰ πολλὰ ἀγγεῖα ὀδυνώμενα καὶ τεινόμενα τὸν νεφρὸν ὀδυνήσωσι. ταῦτα μὲν οὖν παραφυλακτέον. ἐρχόμενος δὲ

---

1) ὑπερχομένην L. 2) συστοίχων A. bene. 3) χιλοῦ Codd. male.

πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ θέλων προνοήσασθαι τοῦ παντὸς σώματος, ἀσιτεῖν αὐτὸν κέλευσον, μήπως ἐκ τῆς πολλῆς τροφῆς φλέγμα συναγόμενον ποιήσῃ τὸν λίθον. κέλευσον οὖν αὐτὸν γυμνάζεσθαι. οἶδε γὰρ ἡ κίνησις λεπτῦναι καὶ ἐκδιαφορῆσαι παχύτητα χυμοῦ· ἀλλὰ χρὴ μὴ συντόνοις ἢ πολλοῖς κεχρῆσθαι γυμνασίοις, μήπως ἐκ τῆς πολλῆς κινήσεως ἐγειρομένη παρὰ φύσιν θερμασία ποιήσῃ τὸν λίθον, οὐ μόνον δὲ ἡ θερμασία αὐξηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὕλη ἡ ἐκεῖ διαφορουμένη παχυτέρα γένηται, καὶ τὸ ὑπολειπόμενον αὐτῆς γεῶδες τραπῇ εἰς λίθον, ἀλλὰ συμμέτροις κέχρησο γυμνασίοις, καὶ τούτοις εἰωθόσιν ἐν ταῖς κατὰ φύσιν 1) πράξεσιν. τοῦτο γοῦν προφυλακῆς ἐστιν. οὐ γὰρ ἐτόλμα ὁ Ἱπποκράτης ἐν αὐτῷ τῷ πάθει καὶ τῇ χαλεπωτάτῃ ὀδύνῃ ἐπιτάξαι γυμνασίοις. καὶ ταῦτα εἰρηκὼς Ἡρωδικὸς, τοὺς πυρεταίνοντας 2) ἔκτεινας δρόμοις ἢ πάλῃσιν. ἀλλὰ ταῦτα προφυλακῆς εἰσι. καὶ θέλει τὸν κάμνοντα κατὰ πολλὴν σχολὴν γυμνάζεσθαι.

Ἔρχεται λοιπὸν ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ παντὸς σώματος, καὶ εἴ ἐστι πλῆθος αἵματος, φλέβα τάμνειν, οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ τὴν τῷ νεφρῷ πλησιάζουσαν, τὴν κατ' ἰγνύαν. 3) ἐξ ἧς γὰρ ἀπὸ ἰσχίου δέχεται ὁ νεφρὸς, ἐκ 4) τούτου ἡ ἰγνύα. ἔχει δὲ καὶ κάτω πολλὰς ἀποσχίδας. ἀλλ' ἡμεῖς τὴν ἀνωτέραν τέμνωμεν, ἵνα ταχέως γένηται μετάστασις τῆς ὕλης. ἔνθεν καὶ 5) τοῦ κατὰ λῆξιν μηροῦ τέμνομεν φλέβα. εἰ δὲ μὴ εἴη ὕλη, ἀλλὰ ποιότης, καθαίρωμεν. τίνι δὲ εἶχε καθᾶραι ὁ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς τότε χρόνοις, ἢ ἐλλεβόρῳ, ὃν ἡμεῖς φεύγομεν διὰ τὸ περιττωματικὸν τῶν σωμάτων, ὁ δὲ Ἱπποκράτης παρελάμβανεν, ὡς ἐν καθαροῖς σώμασιν. εἰ δὲ καὶ πλῆθος εἴη καὶ ποιότης, τότε τοῖς ἀμφοτέροις χρησώμεθα, πρότερον μὲν 6) τῇ φλεβοτομίᾳ, ἵνα διάπνοιαν χαρισώμεθα, ὕστερον δὲ τῷ καθαρσίῳ. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ αἱ ἀπὸ τῶν συ-

---

1) πράξεις Codd. 2) ἐκτείνας Codd. Ἡρόδικος. Fabric. B. gr. XIII. p. 183. Nerodicus C. 3) ἑξῆς Codd. ἰσχίος Codd. 4) Fort. ταύτης sc. φλεβός. 5) femoris e regione positi venam protundimus C. Equidem verba graeca latine reddam: extremam femoris venam. 6) τῆς φλεβοτομίας L.

στοίχων ἐνδείξεις γινέσθωσαν, ἀκμάζοντι, 1) ἐν εἰωθότι, ἐν ἐαρινῇ καταστάσει. ἀλλ' Ἱπποκράτης μόνης τῆς τῶν νέων μνημονεύσας ἡλικίας, δέδωκέ σοι ἂν καὶ τῶν λοιπῶν συστοίχων. ἐχρησάμεθα ἁπλῶς τῇ καθολικῇ θεραπείᾳ. ἐρχόμεθα παρὰ τὴν τοῦ νεφροῦ.

Καὶ χρησόμεθα ἀποζέμασι τοῖς διουρητικοῖς, τοῖς δυναμένοις θρύψαι λίθον, οἷον τὸ δαμασόνιον. λέγει δὲ καὶ Ἱπποκράτης ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ νεφροῦ, λεπτῦναι ἅμα καὶ ἁπαλῦναι· καλῶς πάνυ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε ὅτι φλεβοτόμησον ἢ κάθαρον, εἴ ἐστιν ἀκμαστικὴ ἡλικία, ἴσως τις εἶχεν αὐτῷ εἰπεῖν, καὶ εἴ ἐστι παιδικὴ, μηδ' ἐν τούτῳ ἔχομεν τὰ τῆς θεραπείας οὐδαμῶς. ἀλλ' ὀφείλεις πάνυ καταθρύψαι τὸν λίθον, πρότερον μὲν ὅτι παιδικὴ ἡλικία ἡ πάσχουσα, ἔπειτα δὲ καὶ μέλλει λίθος διὰ τῶν οὐρητήρων παρέρχεσθαι. οὐρητῆρες δὲ στενοὶ καὶ μακροί· καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν τὸν χυμὸν ἁπαλῦναι τῇ ὑγρότητι, ἵνα μὴ ξηρὸς ὢν 2) ἐνισχεθῇ ἐν τοῖς οὐρητῆρσι, καὶ βραδέως ἐκκρινόμενος πολλὰς ὥρας ὀδυνήσῃ. μία μὲν οὖν αὕτη ἡ ἐξήγησις. Δευτέρα δὲ ὅτι πολλάκις ἡ 3) λιθίασις γίνεται ἀπὸ ὕλης μετὰ ποιότητος. καὶ πρὸς ἀμφότερα θέλομεν ἐνστῆναι. ἔνθα πολλάκις ψυχροῦ ὕδατος πόσις ἔπαυσε νεφρῖτιν, σβέσασα μὲν δυσκρασίαν ἐνοχλοῦσαν, ῥώσασα δὲ δύναμιν καταβεβλημένην ὑπὸ δυσκρασίας· δύναμις δὲ ῥωσθεῖσα ἢ ἔπεψεν ἢ ἀπεδίωξε τὴν ὕλην, καὶ ἐπαύσατο ἡ νεφρῖτις. πρὸς ἀμφότερα οὖν ὁ Ἱπποκράτης, πρὸς μὲν τὸ πλῆθος διὰ τῶν εἰρημένων. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ποιοῦσα ὕλη τὸν λίθον οὐ μόνον πολλὴ ἦν, ἀλλὰ καὶ παχεῖα, τὸ μὲν πλῆθος ἐκένωσεν ἡ φλεβοτομία, τὴν δὲ σύστασιν αὐτοῦ νῦν λεπτύνομεν, τὴν δὲ ποιότητα καὶ τὴν δυσκρασίαν σβέννυμεν καὶ ἁπαλύνομεν. ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἐπίπαν ὡς τὰ λεπτύνοντα πάντα θερμά εἰσι καὶ ξηρὰ, τὰ δὲ κατακιρνῶντα καὶ ἁπαλύνοντα ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ, διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ αἷμα, ἵνα ποτὲ μὲν τοῖσδε, ποτὲ δὲ τοῖς χρήσῃ, πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνιστάμενος, οὐδὲ θατέρου παντάπασιν ἀμελῶν.

---

1) ἂν L. 2) ἐνισχηθῇ L. 3) λιθίωσις Codd.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τρίτη αἰτία. εἶπε γὰρ εἰς ἀφορισμοὺς, ὅτι τὰ σώματα χρὴ ὅκου ἂν τις θέλῃ καθαίρειν, εὔῤῥοα ποιέειν. καὶ πολλῶν ἐκεῖσε λεχθεισῶν ἐξηγήσεων, μόνην 1) ἐδεξάμεθα, ὅτι ὅταν βούληται κενῶσαι εὔῤῥοον τὸ περιέχον, ὑγρᾶναι τὰ περιεχόμενα, ἵνα δι᾽ εὐρέος ὀργάνου ταχέως ὀλισθαίνῃ τὸ κενούμενον. τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει, λεπτύνων τὸν μέλλοντα κενωθῆναι χυμόν. ἐπειδὴ δὲ δι᾽ οὐρητήρων κενωθῆναι μέλλει τῶν στενῶν καὶ μακρῶν, εὔρυνον αὐτοὺς δι᾽ ὑγρότητος. ἀλλ᾽ Ἱπποκράτης ἐκ τοῦ γινομένου τὸ ποιὸν ἐδήλωσε. θέλων γὰρ εἰπεῖν ὕγρανον, ἐπειδὴ οἶδε τὸ ὑγραινόμενον ἁπαλύνεσθαι, 2) ἁπαλῷ εἶπεν ἀντὶ τοῦ ὑγραίνοντι. οὕτω μὲν οὖν καλῶς ἔγνωσται τῷ Ἱπποκράτει ἡ λιθίασις. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐθεραπεύετο ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν τότε πολὺ φλέγμα ἐκ τῶν συνεχῶν γυμνασιῶν, ἀλλ᾽ ἦν ἐῤῥωμένη ἡ δύναμις, εὐχερῶς ἐνικᾶτο ἡ λιθίασις. ἐπειδὴ δὲ νῦν τρυφηλὴ μὲν τράπεζα, βλεννώδης δὲ συνάγεται χυμὸς καὶ πολλὴ ἀσθένεια, ἔνθεν μὲν γίνονται πολλαὶ λιθιάσεις· ἐκ δὲ τῶνδε, δυσΐατα ἢ καὶ ἀνΐατα σχεδὸν πάθη. ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἠγνόησεν Ἱπποκράτης. εἶπε γὰρ 3) γεγυμνάσθαι καὶ ἀσιτεῖν, ὧν νῦν οὐδὲν γίνεται. τοσαῦτα περὶ λιθιάσεως.

ς΄. Γυναικεῖα τῇσιν ὑδαταινούσῃσιν ἐπιπολὺ παραμένει· ὅταν δὲ μὴ ταχὺ 4) ἴῃ, ἐποιδέει. —

Ὀφείλομεν ἑπόμενοι τοῖς ἐξ ἀρχῆς ὁμολογηθεῖσι, σαφηνίσαι τὸν λόγον, ἀποδοῦναι δὲ καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ λογισμοῦ. γυναικεῖον οὖν μεμνημένου ῥοῦν τοῦ Ἱπποκράτους, τρεῖς φαίνονται τρόποι σημαινόμενοι. λέγεται γὰρ γυναικεῖον μόριον, μήτρα, ὄρχις, τράχηλος, αἰδοῖον. λέγεται γυναικεῖον καί τι περὶ ταῦτα τὰ μόρια πάθος, ἡ ὑστερικὴ ἄπνοια. 5) λέγεται καὶ γυναικεῖον ἔργον, οὐ περὶ ἁφῆς τῆς ποιούσης ἀσχολεῖσθαι τὰς γυναῖκας οἷον ἱστὸν 6) ἢ ἠλακάτην, ἀλλὰ τὴν σύλληψιν, τὴν κυοφορίαν, τὴν

---

1) ἐδεξόμεθα Codd. 2) ἁπλῶ L. 3) Codd. γυμνᾶσθαι. 4) ἴῃ om. L. A. ἐπίδοι A. 5) aut mensium retentio add. C. 6) ἡ εἰλεκάτην Codd.

1) ἀπότεξιν, τὴν γαλουχίαν, πρό γε πάντων τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν. καλῶς δὲ εἶπον πρὸ τούτων· ταύτης γὰρ εὐημερούσης, καὶ αἱ ἄλλαι προέρχονται. εἰ γὰρ καθαίρεται κατὰ λόγον ἡ μήτρα ἐν τῇ συλλήψει, 2) ὡς κατά τινος ἐραστοῦ ἔρχεται κατὰ τοῦ σπέρματος, καὶ ξηροτέρα οὖσα σφίγγει τὸ σπέρμα· ἐντεῦθεν καλῶς ἡ κυοφόρησις, καὶ ἄφθονον τὸ γάλα. περὶ ταύτης οὖν τῆς καθάρσεως νῦν διαλέγεται· ταύτην γὰρ ἐκάλεσε γυναικεῖον. λέγει γὰρ καὶ 3) ὑδαταινούσῃσι. καί τινες μὲν λέγουσι τὰς ἐχούσας ὕδερον· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὰς ἐχούσας ὀρωδέστερον καὶ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον καταμήνιον, ὑδαταινούσας. καὶ πάλιν τινὲς λέγουσιν ἐπὶ τῶν παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ ἀληθὲς, ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν. εἰ γάρ ἐστι ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον τὸ καταμήνιον, φανερὸν ἐκ τῆς κράσεως καὶ ἡλικίας καὶ ἕξεως καὶ χροιᾶς. πάντα μὲν γὰρ περὶ 4) ὀνομάτων λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ καθαίρεται ἡ γυνὴ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον περίττωμα, ὡς ἐπιπολὺ 5) καθαιρεῖσθαι. τὸ γὰρ ἐπιπολὺ, ἢ πρὸς τὰς ἡμέρας ἀντὶ τοῦ μὴ δύο ἡμέρας μόνας ἢ τρεῖς, ἀλλὰ πλείονας, ἢ καὶ πρὸς τὰς ἡλικίας πάντῃ, τοῦ μὴ ἄχρι μόνης τῆς ἀκμῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς παρακμῆς. εἰ γὰρ ἐπισχεθῇ τὸ καταμήνιον, οἴδημα ποιεῖ περὶ τὸ πρόσωπον, ὃ τὴν ὑδερικὴν διάθεσιν ἐργάζεται. καὶ νῦν αὕτη, ἢ ὅτι ψυχρὸν τὸ καταμήνιον ψύχει τὴν θερμασίαν, ἢ ὅταν τῷ πλήθει καταβαρῇ 6) καὶ καταπνίγῃ. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι καὶ ἀθρόα φορὰ καὶ ἀθρόα ἐπίσχεσις ψύχει, κένωσις μὲν τῇ διαφορήσει, ἐπίσχεσις δὲ τῷ πλήθει καὶ τῷ ψύχει.

ζ. Καὶ ἐν Κρανῶνι αἱ παλαιαὶ ὀδύναι ψυχραί· αἱ γὰρ νεαραὶ θερμαὶ, 7) αἱματίαι αἱ πλεῖσται καὶ τὰ ἀπὸ ἰσχίου ψυχρά.—

Κρανὼν μέν ἐστιν ὄνομα πόλεως. νῦν διαλέγεται Ἱπποκράτης περὶ ἐπιδήμου ἢ σποραδικοῦ 8) ὀνόματος. εἰ

1) ἀπόδειξιν L. 2) bonam emittet genituram C. male. 3) ὑδαταίνουσι Codd. 4) menstrua purgatione C. 5) Fort. καθαίρεσθαι, quod C. legit. 6) καὶ] γὰρ L. 7) αἵματι δὲ πλ. Codd. 8) Fort. νοσήματος. morbo C.

γὰρ ἦν σποραδικὸν τοῦτο, ἦν ἀνάξιον νόσημα 1) μεγάλου μέλους ἢ ἄλλου τινὸς μορίου μερικοῦ παθόντος· ἐπειδὴ καθόλου λέγει ἐν Κρανῶνι, περὶ ἐπιδήμων μᾶλλον. λέγει οὖν ἱστορηκέναι ἐκεῖ Ἱπποκράτης νέας καὶ παλαιὰς ὀδύνας. καί τινες καταγελάστως ἐξηγήσαντο. ἐπειδὴ Ἱπποκράτης πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ ταῦτα ἐν διφθέραις 2) ἀπετίθετο, νέας μὲν λέγει ἃς πρὸ ὀλίγου εἶδε, παλαιὰς δὲ, ἃς πρὸ πολλοῦ χρόνου. 3) ἡμεῖς δὲ ἃ πρὸ πολλοῦ φαμεν, ὅταν τὴν ταχέως γινομένην ὀδύνην καὶ ταχέως παυομένην, νέαν λέγει, 4) τὴν δὲ ἀναμένουσαν πλείονα χρόνον, παλαιάν. πᾶσαι δὲ, ἀπὸ αἵματος, ἀλλὰ διαφόρου· αἱ μὲν γὰρ νέαι, ἀπὸ θερμοτέρου καὶ λεπτοτέρου, αἱ δὲ παλαιαὶ, ἀπὸ μελαγχολικωτέρου καὶ παχυτέρου. λέγει δὲ ἱστορηκέναι καὶ ψυχρὰ τὰ περὶ τὸ ἰσχίον, τουτέστι τείνοντα τὸ ἰσχίον, διάθεσιν τὴν ἀπὸ φλέγματος γινομένην. ἀλλ᾽ ὅταν γένηται περὶ τὸ ἰσχίον ψυχρὰ διάθεσις, ζητητέον πῶς γίνεται· οὐδὲν γὰρ 5) ἄτοπον ἀπὸ θερμασίας αὐτὴν γίνεσθαι, εἰ ἀναμνησθῶμεν τοῦ πρώτως καὶ κατὰ συμβεβηκός. πολλάκις γὰρ γίνεται περὶ τὸ ἰσχίον 6)* θέσει δυσκρασία, ἀλλ᾽ εὑρηκυῖα ψυχρὸν χυμὸν ἀνέλυσεν αὐτὸν, καὶ οὕτως πέμψας ἀτμοὺς ψυχροὺς, δέδωκεν ἔννοιαν ψύξεως ἐμφωλευούσης, ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον, ψύξις ἐπεγένετο· πυκνώσασα δὲ τοὺς πόρους, θερμασίας δέδωκε συναίσθησιν. οὕτω καὶ ἐνταῦθα παρεσφάλη ἡμῖν τὰ τῆς θεραπείας. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ στομάχου χολὴ πλεονάζουσα καὶ διὰ τῶν ψυχόντων ὀφείλουσα θεραπευθῆναι, δέδοται τροφὴ καὶ οὐκ ἐπέφθη· ἣν γὰρ καταβληθεῖσα ἐκ τοῦ χυμοῦ ἡ δύναμις, ἡ δὲ ἀπεπτηθεῖσα φλεγμάτων δέδωκεν αἴσθησιν. οὕτως καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ τοῖς διὰ κυμίνου καὶ ἀνίσου χρησάμενοι, ηὔξησαν τὰ τοῦ φλέγματος, ὀφειλόντων διὰ ψυχροῦ ὕδατος πόσιν σβέσαι τὴν χολήν. τοῦτο δὲ ἔπαθον, μὴ ζητήσαντες, τί τὸ πρώτως καὶ τί τὸ κατὰ συμβεβηκὸς, ὥσπερ φησὶ καὶ ὁ Γαληνὸς, ὅτι τὰ πνεύματα γίνονται ἐν τῇ γαστρὶ, τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ

1) *μεγλ᾽ μέλους* Codd. dignus magno membro C. 2) *ἀπετέθετο* L. 3) At nos longe aliter, scilicet, dolorem celeriter etc. C. Fort. *ὅτι* loco *ὅταν*. 4) *τὰ* L. 5) *ἄτομον* L. 6) calida C. *θρεμή*.

μειωθέντος. μειοῦται δὲ ἢ ἄντικρυς ἀπὸ ψύξεως ἢ ἀπὸ παρὰ φύσιν θερμασίας. ταῦτα οὖν ἅπαντα ζήτησον· ὑπαλλάττουσι γὰρ τὰ μέρη κατὰ τὴν θεραπείαν.

η'. Τὰ ἐς ῥίγεα 1) ἰσχυρὰ ἰόντα οὐ πάνυ τι πρηΰνει, ἀλλ' ἢ ἐν ταῖς ἀκμαῖς. —

Περὶ ῥίγους ἐνταῦθα διαλέγεται. ῥῖγος δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ περίψυξις καὶ κλόνος. τοιοῦτον δὲ προηγεῖται μάλιστα τριταίου. ἀλλὰ περίψυξις μὲν, ὅταν δακνομένης τῆς φύσεως καὶ φευγούσης εἰς τὸ βάθος περιψύχεται τὰ ἄκρα· κλόνος δὲ, ὅταν δακνόμενα τὰ μόρια τοῦ σώματος ἐκ τῆς δριμείας χολῆς κλονεῖται. ἔστι δὲ τὸ ῥῖγος τριταῖον, τὸ μὲν προηγούμενον, ὡς ἐπὶ τοῦ τριταίου, τὸ δὲ συνεδρεῦον, ὡς ἐπὶ τοῦ ἠπιάλου. οὗτος γὰρ γίνεται ἐξ ὕλης ἡμισαποῦς, καὶ τὸ μὲν σεσηπὸς ποιεῖ τὸν πυρετὸν, τὸ δὲ ἀσαπὲς ποιεῖ τὸ ῥῖγος. ἔστι καὶ μετὰ πυρετοῦ, ὅταν προσδοκωμένης κρίσεως, ἀποδιώκηται ἡ ὕλη ἀπὸ τοῦ βάθους περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ παριοῦσα δάκνει. περὶ τούτου νῦν διαλέγεται. περὶ γὰρ τοῦ ἀνεκθερμάντου νῦν οὐ γίνεται 2) μνήμη. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις 3) οὐ γίνεται ἐν ἀρχῇ τούτου τριταῖος· τὸ γὰρ ἐν τέλει, μελαγχολικοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ τοῦ τριταίου, χαλεπὸν τὸ ῥῖγος, πολλὴ ταραχή· μέλλει γὰρ ὅσον οὔπω γενέσθαι κρίσις. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ τεταρταίου, ῥῖγος μὲν γίνεται, καὶ τοῦτο ὡς τὸ κοπῶδες μικρὸν καὶ ἀναίσθητον· τῷ δὲ ἑβδόμῳ εἴσω μηνὶ, ἄρχεται ἐπιτείνεσθαι τὰ τοῦ κόπου καὶ τοῦ ῥίγους· διὸ καὶ ἀγαθὸν σημεῖον. γινώσκεις γὰρ ὅτι τότε ἤρξατο λεπτύνεσθαι τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, καὶ ἀρξάμενον φέρεσθαι ἐπὶ τὰ ἔξω, δάκνει καὶ ποιεῖ τὸ ῥῖγος. τοῦτό ἐστὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ Ἱπποκράτους. καὶ διὰ τοῦτο ὑπερβατῶς ἀναγινώσκεσθαι χρὴ, ὅτι τὰ νοσήματα ἰσχυρὰ ἔχοντα ῥίγη, τουτέστι τὰ χρόνια. καὶ ἵνα σαφὴς ὁ λόγος γένηται, οὕτως αὐτὸ δεῖ νοῆσαι, ὅτι τὰ νοσήματα οὐ πάνυ τοι πρηΰνεται, εἰ μὴ ὅτε ἔλθοι ἰσχυρὸν ῥῖγος, ὅπερ γένηται ἐν τῇ ἀκμῇ.

---

1) ἰσχυρὰ om. Codd. 2) μνήμην L. 3) Negat. om. C.

θ'. Αἱ σχέσιες τῶν οὔρων ἢν ἐς χρηστὸν ἴωσι καὶ κοιλίη μὴ 1) ὑποδιέλθῃ καὶ ὕπνοι ἢν ἔωσιν. ἴσως δὲ καὶ ὁ τρόπος τοῦ πυρετοῦ, ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐς κόπον. —

Περὶ οὔρων ἐπεχομένων διαλέγεται. ἐπέχεται δὲ τὸ οὖρον ἢ δι' ἔμφραξιν τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων, ἢ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως αὐτῶν, ἢ διὰ παραφροσύνην, ὡς πολλάκις αἰτεῖν αὐτοὺς ἀμίδα καὶ ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ διὰ τὰς ἄλλας κενώσεις. ἡ γὰρ φύσις τρεῖς δέδωκε πέψεις τῷ παντὶ σώματι, καὶ ἑκάστῃ ὑπόνομον. πεττομένης γὰρ τῆς τροφῆς ἐν γαστρὶ, τὴν κόπρον κενοῦσι τὰ ἔντερα. τοῦ δὲ χυμοῦ μεταβαλλομένου ἐν τῷ ἥπατι, κενοῦται τὸ οὖρον. ἑκάστου δὲ μέρους τρεφομένου, ἱδρὼς τὸ περίττωμα προχεῖται. εἰ οὖν ἐνεχθῇ πολλὴ κένωσις μιᾶς κενώσεως, αἱ ἄλλαι ἐνδεῶς φέρονται· εἰ δὲ ἐνεχθῇ πολὺ οὖρον, ἐκεῖ δραμόντων τῶν πολλῶν περιττωμάτων, αἱ ἄλλαι δύο κενώσεις οὐ κενοῦσι πολὺ, ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ ἀφορισμός· — οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη μικρὰν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. ταῦτα μὲν περὶ οὔρων.

Ἡ δὲ ὑπόθεσις τοιαύτη. εἰσέρχῃ πρὸς τὸν ἄῤῥωστον. πρὸ πάντων ζήτησον, εἰ ὀλέθριον ἢ σωτήριον εἴη τὸ νόσημα ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ προγνωστικῷ. εὑρὼν ὅτι σωτήριον, καὶ ἆρα κατὰ βραχὺ συμπέττεται, ἢ ἀθρόως κρίνεται· εὑρὼν δὲ ὅτι ἀθρόως κρίνεται, ἀθρόως κρίνεται δι' ἀποστάσεως, ἢ δι' ἐκκρίσεως. ζήτει λοιπὸν διὰ ποίας 2) αἰτίας, διὰ ἱδρῶτος, διὰ γαστρὸς ἢ δι' οὔρων. ἐν γοῦν τῷ ταῦτα ζητῆσαι, λέγει ὁ κάμνων, τὸ οὖρόν μου οὐ φέρεται, ἡ γαστήρ μου ἐπέχεται. ἀκούω δὲ καὶ ἄλλου σημείου· λέγει γὰρ, ῥιγῶ· ἀγαθαὶ αἱ ἐλπίδες ἐντεῦθεν· ἡ γὰρ ὕλη φερομένη περὶ τὴν ἐπιφάνειαν δάκνει, καὶ σφοδρὸν τὸ ῥῖγος τοῦτο κριτικόν ἐστιν. ἔγνωμεν οὖν ὅτι καὶ δι' ἱδρώτων ἀπαλλαγὴ γίνεται. ἐπειδὴ δὲ τὸ οὖρον προνοίᾳ φύσεως ἢ κακοηθείᾳ νοσήματος ἐπείχετο, αὐτὸς δέδωκε τὸν προσδιορισμὸν, ἢν 3) αἴσχιστον ἴωσιν. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχει ὦ σ ι ν, ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν προτεθέντων οὔρων. εἰ γὰρ ἔχει ἴ ω σ ι, ἀντὶ τοῦ

---

1) ὑποδιελύθῃ L. 2) vias C. ὁδούς. 3) εἰς χρηστὸν legit C. recte.

ὑπάρχοιεν οἱ πάσχοντές φησιν, ὅτε προηγήσατο ἀγαθὰ σημεῖα, τὰ ἀπὸ κατακλίσεως, τὰ ἀπὸ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σφυγμοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὕπνου. μᾶλλον γὰρ ὀφείλει εἶναι ἀγρυπνία, 1) ὅπου ἀγὼν, ὅπου τὰ νοσοποιὰ αἴτια. τὸ δὲ ἀληθὲς, οὕτω λέγει, ὅτι τὰ προηγησάμενα δύναταί δηλῶσαι, εἰ διά τι χρηστὸν ἐπέχεται τὸ οὖρον· ἀλλ' οὐ μόνα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐφορία. ὕπνου δὲ μόνου ἐμνημόνευσε. δυνατὸν δέ σε καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ νοσήματος γνῶναι. εἰ γὰρ εὔηθες τὸ νόσημα, μᾶλλον προνοίᾳ φύσεως οὐ κενοῦται τὸ οὖρον· εἰ δὲ κακόηθες, μᾶλλον διὰ τὴν αὐτοῦ κακοήθειαν. τὸ δὲ νόσημα δύναταί σοι δηλῶσαι, εἰ οὐ κενοῦται τὸ οὖρον, ποία μέλλει γενέσθαι κρίσις. εἰ γὰρ μὴ διαλείπων ὅπου ἐπαιδεύθη ἡ ὕλη ἔσω τῶν ἀγγείων μένειν, ἔνθεν καὶ διὰ τῶν ἔσω κενωθήσεται, ἢ γὰρ διὰ γαστρὸς, ἢ διὰ οὔρων. ζήτει δὲ καὶ τὰ προκαταρκτικὰ αἴτια τῶν αἰτίων, 2) διάφορον ποιοῦντα κένωσιν. εἰ γὰρ ὅπου γέγονεν ἀπὸ ἡλίου καύσαντος, μᾶλλον δι' ἱδρώτων ἡ κένωσις. ἐπυκνώθησαν γὰρ οἱ πόροι, ἐπαχύνθη ἡ ὕλη, ἥτις κάτω βρίθουσα διὰ γαστρὸς ἢ οὔρων κενωθήσεται. πολλῶν δὲ ὄντων προκαταρκτικῶν αἰτίων, παράδειγμα κόπος. ἴσως δὲ καὶ τὰ εἰς κόπον. τὸ ἴσως οὐκ ἔστι διστακτικὸν πάντως, ἀλλὰ ἐν διφθέραις ἀποσημειούμενος, οὐ πάντως ἀποφαίνεται.

ι'. Ἀποστάσιες οὐ μάλα σὺν ῥίγεσιν, ἀλλ' οἷς ἐκ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσιες, οἷον εἰ πρὸ νούσου ὁδοιπορήσαντες, ἐκ νόσου αὐτίκα, ὅτι ἴσον τὸ ἐκ κόπων εἰς ἄρθρα ἀπέστη, διὸ καὶ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσιες. —

Ταύτης πάλιν ἔχεται τῆς ὑποθέσεως. εἰσῆλθε γὰρ πρὸς ἄῤῥωστον, εὗρε σωτήριον τὸ νόσημα καὶ κρινόμενον, οὐ λυόμενον. ζητεῖ λοιπὸν πῶς κριθήσεται. καὶ οὐδαμοῦ νοτὶς, ἵνα προσδοκήσῃ ἱδρῶτας, οὐδαμοῦ διάτασις γαστρὸς, ἵνα προσδοκήσῃ διάῤῥοιαν. εὗρε πάντως ὅτι ἀπόστασις γίνεται. λοιπὸν ζητῶ, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις. καὶ ἐν τῷ 3) με ζητεῖν, λέγει μοι ὁ κάμνων, πρὶν ἀῤ-

---

1) ἥπου L. 2) διάφορα L. 3) μοι Codd.

ῥωστήσω, πολλὰ περιεπάτησα καὶ ἤλγησά μου τοὺς πόδας. ἐκ τούτου γοῦν ἔγνων, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις, ὅτι παρὰ τοὺς πόδας ἤτοι τὰ ἄρθρα, πρῶτον μὲν ὅτι κοῖλα, τὸ δὲ κοῖλον, ῥευμάτων δεκτικόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐκ τῆς κινήσεως· θερμασία γὰρ ῥευμάτων προκλητική· πρὸς τούτοις, ἐξεθηλύνθησαν τῇ κενώσει· ἐκθήλυνσις δὲ, ἡ ἀσθένεια. γεγονότα οὖν ἀσθενῆ, προκαλοῦνται ῥεύματα. 1) ἑκάστου τῶν πάντων ἔγνων, ὅτι ἐκεῖ ἔσται ἡ ἀπόστασις. ἐντεῦθεν δύο ἀσθενείας τὸ μόριον ἐκτήσατο, μίαν μὲν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἑτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥευματισμοῦ. μία αὕτη ἡ ὑπόθεσις. ἑτέρα λέγουσά μοι, ποῦ ἔσται ἡ ἀπόστασις· ὑπόκειται γάρ που. καὶ ἐπὶ τούτῳ γέγονε κρίσις, ἀλλ' ἀτελής. τότε λέγομεν ὅτι ὀφείλεις κατὰ τρόπον παιδαγωγηθῆναι, καὶ οὐ παλινδρομήσει τὸ νόσημα. ταῦτα μὲν οὖν εἴπομεν, οὐκ ἐγένετο δὲ, ἀλλὰ διὰ τὴν περίστασιν ἐκινήθη· πολλὰ περιεπάτησε· πάλιν τὰ αὐτά. παρὰ τὰ ἄρθρα γὰρ ἔσται ἡ ἀπόστασις. διὸ καὶ εἶπεν ὁ ἀφορισμός· — οἷσιν ἂν ἐκ νούσων ἀνισταμένοισι στηρίζει ἡ νοῦσος, ἐκ νόσου αὐτίκα. ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι μετὰ τὴν νοῦσον, μὴ ἐάσῃς αὐτὸν κινηθῆναι. * 2) τῇ οὖν παιδαγωγεῖν αὐτῷ ἤμελλες λέγειν, καὶ ἀεὶ περιΐστασθαι. διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ αὐτίκα. διὸ καὶ τῶν σκελέων ἐκθηλύνσιες. ἀσαφὲς δοκεῖ τοῦτο, πλὴν διὰ σαφήνειαν προσέθηκε τὸ αὐτίκα, ἑτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥευματισμοῦ, ἣν νῦν λέγει.

ια'. Φύματα ἐξογκέοντα ἀποξέα καὶ κορυφώδεα καὶ ὁμαλῶς ξυμπεπαινόμενα καὶ μὴ περίσκληρα καὶ μὴ καταῤῥοπα καὶ τὰ μὴ δίκερα 3) ἀγαθὰ, τὰ δ' ἐναντία 4) ἀγαθὰ, τὰ δὲ ὡς πλεῖστον ἐναντία, κακά. —

Καθὼς ἠλπίσαμεν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἀπόστασιν, καὶ ἐγένοντο ἔξω ἐξανθήματα. ταῦτα δὲ 5) ἐπεὶ ἀναλογίαν

---

1) Fort. ἑκάστῳ. 2) tu eum gubernans dicere posses C. σὺ οὖν παιδαγωγῶν legit C. παιδαγωγῆν L. ἤμελλεν L. Locus corruptus. Hunc in modum sanaverim: δεῖ οὖν παιδαγωγεῖν, αὐτῷ ἤμ. λέγειν, καὶ ἀεὶ περιΐστασθαι; 3) ἀμείνω Hipp. 4) κακὰ Hipp. 5) ἐπειδὴ A.

σώζουσι τοῖς ἐν γῇ φυομένοις, καθὰ καὶ ἐκ τοῦ βάθους ἔρχονται παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, καλείσθωσαν φύματα. ταῦτα οὖν διέγνωμεν, εἴτε ἀγαθά εἰσιν εἴτε κακά· πρότερον οὖν εἰ ἐπὶ τὰ ἔξω πάνυ ἔλθωσι, σημεῖον τοῦτο ἐῤῥωμένης δυνάμεως, ἐλευθερωσάσης τὸ βάθος, ὑβρισάσης δὲ τὴν ἐπιφάνειαν. πρὸς τούτοις δὲ, μὴ ἔστωσαν πλατέα, ἀλλ' ὀξέα. ταῦτα γὰρ ὁ ἰατρὸς ὁρῶν ἐπιπολῆς γινόμενα, μᾶλλον θεραπεύει ἢ τὰ ἐν βάθει διήκοντα. τὰ γὰρ πλατέα ἀπὸ φλεγματικοῦ γίνονται χυμοῦ, τὰ δὲ ὀξέα ἀπὸ χολῆς τρεχούσης ἐπὶ τὰ ἔξω. χολὴν δὲ λέγω, ἣν βαστάζει ἡ φύσις ἤπερ φλέγμα, διὰ τὸ λεπτὸν 1) ἀκίνητον. πάλιν μὴ ἔστω τὸ μὲν σκληρὸν, τὸ δὲ ἁπαλόν. ἀνώμαλον γὰρ σημεῖον καὶ ἀσθενεστέρας δυνάμεως, μὴ κατακρατησάσης ὁμοτίμως· ἔστω δὲ ὅλον ἁπαλόν· σημεῖον γὰρ τοῦτο πέψεως. ἔστω πάλιν ἐπὶ τὰ ἄνω ἢ κάτω νεῦον. ἄνω γάρ ἐστι τὰ κύρια μόρια, δύναμις δὲ ἐῤῥωμένη εἰς τὰ ἀσθενῆ ἀποδιώκει. πρὸς τοῦτο μὴ ἐχέτω δύο στόματα, μεριζομένης τῆς φύσεως ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἓν ἵν' ἐκεῖ σχολάσῃ ἡ φύσις. καὶ πάντα μὲν ταῦτα ἀγαθὰ, ἅπαντα δὲ κακὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. καὶ εἰ τὰ μὲν 2) παρῇ, τὰ δὲ ἀπῇ, ἃ ἐν τῷ μέσῳ, γίνονται διαφοραί. οἶδε γὰρ Ἱπποκράτης καὶ ἔμμεσα ἐναντία.

ιβ'. Τὸ θηριῶδες φθινόπωρον, καρδιαλγίαι καὶ τὸ φρικῶδες καὶ τὰ μελαγχολικά. —

Πολλῶν ζητουμένων λόγων ἐν τῷ σώματι, ζητεῖ καὶ τὰ ἔξωθεν τὰ ἀπὸ τοῦ ἀέρος. τεσσάρων ὄντων καιρῶν, ζητεῖ ποῖα νοσήματα τὸ φθινόπωρον ποιεῖ, καὶ διὰ τοῦτο, ποία ὕλη τίκτει χυμὸν, καὶ διὰ τοῦτο, ποῖος λόγος ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, καὶ ποίας κράσεως. τὸ τοίνυν φθινόπωρον ξηρὸν μέν ἐστιν, ἀνώμαλον δὲ κατὰ τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν. διεδέξατο δὲ θερμὴν ὥραν, ἐν ᾗ πολλὴ γεννᾶται χολὴ, ἀλλ' ὥσπερ ἐγεννᾶτο, καὶ διεφθείρετο ἤγουν διεφορεῖτο. ἐνταῦθα δὲ ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦ θέρους, ἀπεκλείσθη δὲ ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου. ὅθεν τὸ φθινόπωρον

---

1) mobilitatem C Fort. εὐκίνητον. Fort. etiam deest μᾶλλον ante βαστάζει. 2) παρεῖ — ἀπεῖ Codd.

τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τὴν προλαμβάνουσαν ὥραν ποιεῖ νοσήματα. ἀλλ' ἤρξατο ὁ Ἱπποκράτης καὶ ἐτελεύτησεν ἐκ τῶν πρεπόντων τῷ φθινοπώρῳ, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ θέρους θηριώδη νοσήματα ποιεῖ τὸ φθινόπωρον. θηριώδη οὖν λέγει τὰ ἁπλῶς κακοήθη. ἐν τούτοις γὰρ ἐλεφαντίασις καὶ καρκῖνοι· ἢ θηριώδη, ὅτι ἐν αὐτῷ οἷον θηρία γίνονται, ἕλμινθες, ἀσκαρίδες. ἢ θηριώδη λέγει, ὅτι ὡς θηρία ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους. εἰ γὰρ τύχοι ἕλκος γενέσθαι ἐν τῷ πνεύμονι, ἢ διαβρωθέντος αὐτοῦ ἐν τῷ θέρει, χολὴ ἐξέρχεται τὸ φθινόπωρον, καὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ καταλύει τὴν φύσιν, ἔνθα πτερυγώδεις οὗτοι γίνονται καὶ θηρίοις ἐοικότες. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τὰ μελαγχολικὰ νοσήματα ἐν τούτῳ γίνονται, δῆξις τοῦ στομάχου καὶ φρίκη, διὰ τὴν προθησαυρισθεῖσαν ἐκ τοῦ θέρους χολήν.

ιγ'. Πρὸς τὰς ἀρχὰς τοὺς παροξυσμοὺς σκέπτεσθαι καὶ ἐν πάσῃ τῇ νούσῳ, εἰ τῇ δείλῃ παροξύνεται, ὁ ἐνιαυτὸς ἐς δείλην, ἀσκαρίδες. —

Ἀνωτέρω Ἱπποκράτης περὶ τῶν ἐν τῷ σώματι 1) διελέχθη, ἔναγχος δὲ περὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ σώματος, νῦν δὲ μεμιγμένον ποιεῖται τὸν λόγον, ὅτι ὀφείλεις εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος 2) τοὺς παροξυσμοὺς, διὰ πόσων εἰσβάλλουσιν, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ νοσήματι. ζήτησον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μερικὸν παροξυσμὸν, εἰ εὐθὺς ἄρχεται, ἀναβαίνει, ἀκμάζει, παρακμάζει. ταῦτα γὰρ χολῆς σημεῖα, τὸ δὲ ἀναμένειν ἐπὶ πλείονα χρόνον, παχέος χυμοῦ. τοὺς δὲ παροξυσμοὺς δηλοῦσιν αἱ ἀρχαὶ, οὐ μόνον τοῦ παντὸς ἐνιαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς μιᾶς. εἰς τέσσαρας γὰρ διαιρεῖται τροπὰς ὁ ἐνιαυτός· αἱ δὲ τροπαὶ οὐ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλὰ ταῖς κράσεσι δρῶσιν. ἔστι γὰρ τὸ μὲν ἔαρ εὔκρατον, τὸ δὲ θέρος θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ φθινόπωρον ξηρὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ἀνώμαλον, ὁ δὲ χειμὼν ψυχρὸς καὶ ὑγρός. ἀλλ' ὥσπερ ὁ πᾶς ἐνιαυτὸς, οὕτως καὶ τὸ νυχθήμερον τὰς τέσσαρας μιμεῖται τροπὰς, καὶ τὸ μὲν ἑωθινὸν κατάστημα ἀναλογεῖ τῷ 3) ἔαρι· εὔ-

---

1) διειλέχθη Codd. 2) sc. σκέπτεσθαι. 3) ἀέρι L.

κρατον γάρ· ἡ δὲ μεσημβρία, θερμὴ οὖσα καὶ ξηρὰ, τῷ θέρει, ἡ δὲ δείλη, ποτὲ μὲν θερμαίνουσα, ποτὲ δὲ ψύχουσα, 1) τὸ φθινόπωρον, ἡ δὲ νὺξ, ψυχροτέρα οὖσα καὶ ὑγροτέρα, τῷ χειμῶνι. ζήτησον οὖν τὰ ἐξ αἵματος, ὡς ἐν ἔαρι ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσβάλλει, τὰ δὲ ἀπὸ χολῆς ἐν θέρει, τὰ δὲ μελαγχολικὰ ἐν φθινοπώρῳ, τὰ δὲ ἀπὸ φλέγματος ἐν χειμῶνι. ταῦτα καὶ περὶ τῶν μερικωτέρων. συνάγχαι γὰρ εἰσβάλλουσι περὶ τὸ ἑωθινὸν κατάστημα, ἴκτεροι δὲ περὶ τὸ μεσημβρινὸν, περὶ δὲ τὴν δείλην ἀσκαρίδες, 2) ὕδεροι δὲ τὰς νύκτας. 3) ἐκ τούτων δὴ πάντων ἔλαβε τὸ, ἐς δείλην ἀσκαρίδες. ἡ γὰρ δείλη ἀναλογεῖ τῷ φθινοπώρῳ, προσεχῶς δὲ περὶ τὸ φθινόπωρον πέπαυται.

ιδʹ. Νηπίοισι βηχία σὺν γαστρὸς ταραχῇ καὶ πυρετῷ ξυνεχεῖ σημαίνει μετὰ κρίσιν διμηνιαίαν τὸ σύμπαν ἢ εἰκοστὴν καὶ οἰδήματα ἐς ἄρθρα. —

Πάλιν περὶ ἄλλου λέγει ὁ Ἱπποκράτης, οὗ ἡ μὲν λέξις σαφὴς, ἡ δὲ διάνοια ψευδής. λέγει γὰρ ὅτι τοῖς παιδίοις, νήπια γὰρ καλεῖ τὰ ὑποτίτθια, τούτοις εἰ γένηται βὴξ καὶ διάῤῥοια καὶ πυρετὸς, σημείωσαι 4) ὅτι τῇ εἰκοστῇ παρὰ τὰ ἄρθρα ἐγένοντο αἱ ἀποστάσεις καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῶν προηγησαμένων λύσις. καὶ λέγει ὁ Γαληνὸς, ὅτι οὐχ ἱστορεῖται τοῦτο ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἔνθεν οὐδὲ λογισμὸν ἀποδίδωμι. καὶ ὅτι γὰρ λέγει διμηναίῳ καὶ εἰκοσταίῳ, τοῦτο πῶς; λέγει οὖν ἄρα ἀπὸ τῆς τεσσαρακοστῆς ἕως τῆς ἑξηκοστῆς ἡμέρας ἄρχεται κινῆσαι. καὶ λέγει ὅτι οὐ λέγει εἰκοσταῖα, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας ἐτέχθησαν, ἀλλ᾽ ἐξ ἧς ἤρξαντο πυρέσσειν ἢ βήσσειν. ἐπειδὴ γὰρ παρὰ τὰ ἄρθρα ἀπόστασις ἀπὸ φλεγματικωτέρου γίνεται, καὶ χρόνιον ἔσται τὸ νόσημα, τὰ δὲ χρόνια παρὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἢ ἑξηκοστὴν ἢ ὀγδοηκοστὴν κρίνεται. διὰ τοῦτο τῶν ἡμερῶν ἐμνημόνευσεν.

ιεʹ. Εἰ μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ καταστηρίζει, τὰ ἄνωθεν

---

1) Fort. τῷ φθινοπώρῳ. 2) ὕδροι L. 3) ἐκ — ἀσκαρίδες om. C. 4) ἔσται add. A.

ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν, ἀγαθόν· ἢν δὲ ἄνω, οὐχ ὁμοίως λύει τὴν νοῦσον. —

Νῦν περὶ τῶν ἐκκρίσεων θέλει διαλεχθῆναι, καὶ κρίσιν ὑποτίθεται τὴν δι' ἀποστάσεως εἰς τὰ ἄρθρα, τὴν δι' ἑλκυδρίων τε καὶ τὴν δι' αἱμοῤῥαγίας. λέγει γὰρ ὅτι χρηστή ἐστιν ἐκείνη ἡ ἀπόστασις, ὅτε ἀπὸ τῶν ἄνω ἔλθοι ἐπὶ τὰ κάτω ἡ ὕλη, κακὴ δὲ, ὅτε ἀπὸ τῶν κάτω ἄνω. ἄνω γάρ ἐστι τὰ κύρια μόρια, κάτω δὲ τὰ ἄκυρα· καλὸν δὲ ἀπὸ τῶν κυρίων φέρεσθαι τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἄκυρα ἢ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ κύρια. ἄλλως τε δὲ ἡ ἀπόστασις ὡς ἐπίπαν ἀπὸ φλέγματος γίνεται, τὸ δὲ φλέγμα κάτω βαρεῖ. εἰ οὖν γένηται ἐκ τῶν ἄνω κάτω, γίνωσκε ὅτι τῷ συμφύτῳ βάρει τοῦ φλέγματος ἤνεγκεν αὐτὸ κάτω· εἰ δὲ ἀπὸ κάτω γένηται ἡ ἀπόστασις ἄνω, σημείωσαι ὅτι πολλὴ βία καὶ ταραχὴ ἐγένετο, ὡς εἰς τινὰ τόπον παρὰ φύσιν ἔλθοι τὸ φλέγμα. πάντων δὲ τῶν εἰρημένων παραδειγμάτων, ὦμος. εἰ γὰρ τῶν κατωτέρω πεπονθότων πᾶσα τῶν ἄνω ἐλθοῦσα ἡ ὕλη κατασκήψει παρα τὸν ὦμον, ἀτροφεῖ μὲν πρῶτον, πολλάκις δὲ καὶ χειρουργίας γινομένης, σχῆμα μέγα λαβὼν ὁ βραχίων τοὺς γαλιάγκωνας ἐποίησεν. οὐ πᾶσα δὲ ἀπόστασις ἀγαθὴ, ἀλλ' ὡς εἴρηται ἐπὶ περιπνευμονίας, ἵνα εἴη μεγάλη, δηλοῦσα πάντα χυμὸν ἔξω ἀποσκῆψαι, μείνῃ δὲ αὕτη ἐπὶ πλείονα χρόνον, ὡς καὶ συριγγωθῆναι· εἰ γὰρ εὐθὺς παλινδρομήσει, οὐδὲν ὠφελήσει. ταῦτα μὲν οὖν περὶ ἀποστάσεως.

Πολλάκις δὲ καὶ ἑλκυδρίου ἔκφυσις ἐποίησε λύσιν. ἀλλὰ τέως μὲν οὐ κατεκράτησε τῆς ἐννοίας ὁ Ἱπποκράτης. οὐδὲ γὰρ ἡ ἔκφυσις τοῦ ἕλκους ποιεῖ τὴν λύσιν, ἀλλ' ὅμως ὁ χυμὸς ὁ ποιήσας τὴν ἔκφυσιν τοῦ ἕλκους. εἰ οὖν γένηται ἕλκος, δύναται δι' αὐτοῦ ἐξαγόμενος χυμὸς ἀπαλλαγὴν ποιῆσαι. τὸ δὲ ἕλκος τοῦτο μὴ εἴη βαθύ· τοῦτο γὰρ σημεῖόν ἐστι κακοήθους καὶ διαβρωτικοῦ χυμοῦ, καὶ τὰ ἐν βάθει διαβιβρώσκοντος. εἰ δὲ εἴη τοῦτο περιφερὲς, οὐκ ἔχει ποῦ στῆναι ἡ φύσις, ἵνα καὶ σάρκα θρέψῃ, ἀλλ' ἔστω ἐγγώνιον, ἵνα ὑποβάθραν λάβῃ ἡ φύσις εἰς δημιουργίαν σαρκός. καὶ ἡ τρίτη δὲ κένωσις

ἡ δι᾽ αἱμοῤῥαγίας δύναται ποιῆσαι ἀπαλλαγήν. ἡ δὲ αἱμοῤῥαγία αὕτη καὶ παισὶ καὶ ἀκμάζουσι γίνεται, ἀλλὰ παισὶ μὲν κατὰ τὴν ῥῆξιν, διὰ τὴν πλεονεξίαν τοῦ αἵματος, ἀκμάζουσι δὲ κατὰ διάβρωσιν, διὰ τὴν δριμύτητα τοῦ αἵματος.

ιϛ΄. Τὰ δὲ ἐν ὤμοισιν ἐκπυέοντα. —

Ἢ ἐν ὠμοῖσιν· ἑκάτερον γὰρ ἔχει χώραν, εἰ ἐν τῷ ὤμῳ ἔλθοι ἡ ὕλη, ποιεῖ τοὺς γαλιάγκωνας, ὥσπερ καὶ ἡ ὠμὴ ὕλη βραδύνουσα ἐκεῖ ἐπὶ πλείονα χρόνον, καὶ μὴ ἐῶσα τραφῆναι, ποιεῖ τοὺς γαλιάγκωνας.

ιζ΄. Δάκρυα ἐν τοῖσιν ὀξέσι τῶν φλαύρως ἐχόντων, ἑκόντων μὲν χρηστὰ, ἀκόντων δὲ παραῤῥέοντα κακὰ, καὶ οἷσι περιτείνεται τὰ βλέφαρα, κακόν· καὶ τὸ αὐχμηρὸν καὶ ἐῤῥυτιδωμένον ἔνδοθεν, καὶ οἱ πεπηγότες, καὶ οἱ μόγις στρεφόμενοι, καὶ οἱ ἐνδεδινημένοι καὶ τἄλλα ὅσα παρεῖται. —

Μετάγει αὐτὸν Ἱπποκράτης ἐπὶ τὰ θανάσιμα· σημαίνει γὰρ τὰ εἰρημένα καὶ ἐν προγνωστικῷ καὶ ἐν ἀφορισμοῖς τὰ περὶ δακρύου. τοῦτο γὰρ θανάσιμον, ἀλλ᾽ οὐ πάντως. κενοῦται γὰρ δάκρυον καὶ δι᾽ ὀφθαλμίαν, πολλάκις καὶ διὰ μέθην καὶ ἡδονήν. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι 1) χαλεπόν· οὐδὲ γὰρ ὀξὺ ὑπόκειται νόσημα, αὐτὸς δὲ ἐν ὀξεῖ λέγει νοσήματι. ἀλλ᾽ οὐδὲ πάντως ἐν ὀξεῖ νοσήματι χαλεπόν. τί γὰρ ἢ ἀπὸ λύπης ἢ διὰ τὸ πολλάκις κάμψαι θεὸν εἰς ἀνθρωπίνην θεραπείαν, κενοῦται δάκρυον. ἀλλὰ τοῦτο ἑκούσιον. εἰ δέ ἐστιν ἀκούσιον καὶ ἐν ὀξεῖ νοσήματι, χαλεπόν· σημαίνει γὰρ ὅτι φλεγμονὴ τῶν μηνίγγων, ἐξ ἧς τὸ λεπτότερον διακρίνεται ἢ ὅτι ἀσθένειά ἐστι καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀσθενούσης περισφίγξαι τὴν ὑγρότητα. ἀμφότερα δὲ κακά.

Καὶ λῆμμαι δὲ περὶ τὸν ὀφθαλμὸν, κακὸν, μὴ προηγησαμένης φανερᾶς αἰτίας, μὴ ὀφθαλμίας ἢ ὕπνου. ἀλλ᾽ εἰ ἐν ὀξεῖ νοσήματι γένηται, κακόν· ἀσθένειαν γὰρ δηλοῖ ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως.

---

1) χαλεπονεῖν L.

Θανάσιμον δὲ καὶ τὸ περιτείνεσθαι τὰ βλέφαρα· πολλὴν γὰρ ξηρότητα σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ εἴρηται, καὶ μέτωπον καρφαλέον. εἰ δὲ σκοτίζεται ὁ ὀφθαλμὸς, πάνυ χαλεπόν· ἐδαπανήθη γὰρ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, ἔνθεν καὶ συμπέπτωκεν ὁ ὀφθαλμὸς, ξηρανθείσης τῆς ὀχούσης αὐτὸν ὑγρότητος καὶ ἀερώδους οὐσίας. εἰ δὲ οὕτως ὁ ὑγρὸς ὀφθαλμὸς συμπέπτωκε, τί προσδοκητέον εἰς τὰ ξηρότερα τῶν μορίων.

Χαλεπὸν δὲ καὶ τὸ ῥυτιδοῦσθαι, μὴ ἀπὸ προκαταρκτικῆς αἰτίας, ὡς ἐπὶ τῶν γερόντων, ἐπειδὴ τοῦτο ἐκείνοις οὐκ ἔστι θανάσιμον. εἰ δὲ ἐν ὀξεῖ νοσήματι ῥυτιδωθῇ ὁ ὀφθαλμὸς, χαλεπόν· σημεῖον γὰρ ξηρότητός ἐστι κακὸν, καὶ τὸ πάνυ κινεῖν ἢ πάνυ καταφέρεσθαι τὸν ὀφθαλμόν. εἰ γάρ τις ὢν πρότερον κόσμιος καὶ εὐγενὴς καὶ κάτω φέρων τοὺς ὀφθαλμοὺς, νῦν δὲ ἄρξηται πάλιν αὐτοὺς κινεῖν, χαλεπὸν σημεῖον τοῦτο, σπασμὸν δηλοῦν ἢ παραφροσύνην μελετωμένην. ὥσπερ καὶ εἴτις τοπρότερον κινῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, νῦν οὐ κινεῖ, χαλεπόν· ἀποπληξίαν γὰρ ἢ κάρον σημαίνει. εἴρηται δὲ καὶ ἄλλα ἐν προγνωστικῷ τῶν ἀπὸ τῆς κατακλίσεως, τὰ ἀπὸ τῶν διαχωρημάτων καὶ τοῦ σφυγμοῦ.

ιη΄. Πυρετοὶ οἱ μὲν δακνώδεες τῇ χειρὶ, οἱ δὲ πραεῖς καὶ οὐ δακνώδεες, ἐπαναδιδόντες δὲ [καὶ ἐνδεδινημένοι καὶ τἄλλα ὅσα παρεῖται.] οἱ δ᾽ ὀξέες μὲν, ἡσσώμενοι δὲ τῆς χειρὸς, οἱ δὲ περικαέες εὐθέως καὶ διὰ παντὸς βληχροὶ, ξηροὶ, οἱ δὲ ἁλμυρώδεες, οἱ δὲ πεμφιγώδεες ἰδεῖν δεινοὶ, οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖρα νοτιώδεες, οἱ δὲ ἐξέρυθροι, οἱ δὲ ἔξωχροι, οἱ δὲ πελιδνοὶ καὶ τἄλλα τοιουτότροπα. —

Πολλοὶ τῶν παλαιῶν ἥμαρτον εἰς τὴν τοῦ πυρετοῦ διαίρεσιν, ὁ δὲ Ἱπποκράτης 1) οὔ. λαμβάνει γὰρ αὐτῶν πάσας τὰς διαφοράς. αἱ δὲ διαφοραὶ ἑκάστου τοῦ πράγματος λαμβάνονται ἢ ἐκ τῆς οὐσίας ἢ ἐκ τῶν συμβεβηκότων· τὸ μὲν γὰρ ἐγγὺς τῆς οὐσίας, τὸ δὲ πόῤῥω. τὸ

---

1) *οὐ λαμβάνει αὐτῶν* expressit C. ut mihi quidem videtur, recte.

γὰρ λογικὸν καὶ τὸ θνητὸν οὐσιώδεις εἰσὶ διαφοραὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅθεν καὶ ἐν τῷ ἀφορισμῷ παραλαμβάνονται· τὸ δὲ γελαστικὸν συμβεβηκὸς μέν ἐστιν, ἕπεται δὲ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πράγματος. τὸ δὲ εἶναι φαλακρὸν, συμβεβηκὸς ὂν, πόῤῥω ἐστὶν τῆς οὐσίας. οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ. ἔχει γὰρ καὶ οὗτος καὶ οὐσιώδεις καὶ ἀπὸ 1) συμβεβηκότων διαφοράς· ἀλλ' ὅταν λέγω οὐσίαν πυρετοῦ, καταχρώμενος λέγω τὴν ἁπλῶς ὕπαρξιν· αὐτὸς γὰρ ὁ πυρετὸς οὐσία οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ συμβεβηκὸς, εἴγε ποιότης ἐστίν. αἱ οὖν οὐσιώδεις οὐσίαι τοῦ πυρετοῦ ἐκ τριῶν λαμβάνονται· ἢ γὰρ ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης ὕλης, ἢ ἀπὸ τῆς θερμασίας, ἢ ἀπὸ 2) τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως. τρόπον δὲ λέγω κινήσεως, οὐχ ὥς φησιν Ἐρασίστρατος, τὸ διὰ μιᾶς ἢ διὰ δύο 3) εἰσβάλλειν τὸν πυρετὸν, ἀλλ' ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἀγνοουμένης τῆς τοῦ σφυγμοῦ θεωρίας, τῷ στήθει ἐπετίθεσαν τὴν χεῖρα, καί ποτε μὲν εὐθὺς οἷα 4) καινὴ θερμασία ἐφέρετο, ὡς ἐπὶ χολῆς, ποτὲ δὲ τῷ χρόνῳ, ὅτι ἐκ τῆς πολυχρονίου ἐπιβολῆς τῆς χειρὸς 5) ἠρύνοντο μὲν οἱ πόροι, ἐλεπτύνοντο δὲ αἱ ὕλαι, διέλαμπε δὲ ἡ θερμασία, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀφώνου. πάσας οὖν ἔλαβε τὰς διαφορὰς Ἱπποκράτης, ἀπὸ μὲν τῆς ὑποκειμένης ὕλης λέγων, τῶν πυρετῶν οἱ μὲν δακνώδεις, οἱ δὲ πρηεῖς· τὸ γὰρ δάκνειν οὐ τῆς θερμασίας ἐστίν. ἀπὸ δὲ τῆς θερμασίας εἶπε, τῶν πυρετῶν τοὺς μὲν περικαεῖς, τοὺς δὲ μή· τοῦτο ἀπὸ τῆς ποιότητος. εἰ δὲ εἴποι, πυρετὸν ἀναδιδόντα, τοῦ τρόπου ἐστὶ τῆς κινήσεως. αὗται μὲν πᾶσαι οὐσιώδεις διαφοραί εἰσι. καὶ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων· καὶ αὗται ἢ ἐγγὺς ἢ πόῤῥω τῆς οὐσίας. εἰ γὰρ εἴποι πυρετὸν νοτιώδη, οἷός ἐστιν ὁ ἀμφημερινὸς, ἢ πομφολυγώδη, τὰ ἀπὸ τῆς οὐσιώδους συμβεβηκότα λέγει. πομφόλυγας δὲ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ τούτους φασὶ λέγειν 6) πεμφιγώδεις, τοὺς ἀπὸ ἡλιοκαΐας γινομένους. ἄλλοι φασὶ πέμφιγα τὴν ψυχήν. πεμφιγώδεις οὖν φασὶ, τοὺς ἁπτομένους τὴν ψυχὴν

1) συμβεβηκότος L. 2) τοῦ om. L. 3) arteriae pulsationes add. C. 4) κινὴ Codd. acutus calor C. 5) Fort. ηὐρύνοντο. 6) πεμφηγώδης Codd. ὑπὸ pro ἀπὸ L. πέμφηγα Codd.

μετὰ παραφροσύνης. πέμφιγας δὲ λέγει τὰς φλυκταίνας τὰς ἀπὸ παχυτέρου αἵματος γινομένας, καὶ ἁπλῶς τοὺς λοιμώδεις καὶ ἀνθρακώδεις πυρετούς. εἰσὶ καὶ ἄλλαι διαφοραὶ χρωμάτων λαμβανόμεναι, ὡς τὸ ἐξέρυθρον καὶ ἔξωχρον· τῶν γὰρ ἀπεχόντων εἰσὶ ταῦτα. ἀλλ' ὅρα τέχνην ἀνδρός. εἶδος γὰρ 1) τὸ ἐρυθρόν ποτέ ἐστιν, ἐξέρυθρον προσέθηκε, 2) οὐκ ἐτόλμησε δὲ εἰπεῖν ὑποπέλιδνον. πρηέες τῇ χειρὶ, ἵνα δηλώσῃ τοὺς ἐφημέρους, δακνώδεις δὲ, ἵνα δηλώσῃ τὸν καῦσον, ἐξερύθρους δὲ, ἵνα δηλώσῃ τὸν σύνοχον, 3) πέλιον δὲ, τὸν τεταρταῖον, ἐπαναδιδόντας δὲ, τὸν ἀμφημερινὸν, ξηρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν, ἵνα τὸν ἑκτικὸν, πεμφιγώδεις δὲ, τοὺς λοιμώδεις· ὅθεν προσέθηκε τὸ, ἰδεῖν δεινοί. φοβεροὶ γάρ εἰσι τοῖς ὁρῶσι. τὸ δὲ ἁλμυρώδεες, οὐ φαίνεται ἐν βιβλίοις, εἰ μήπω εἴπωμεν, ὅτι καὶ ὁ ἁλμυρὸς χυμὸς δάκνει. τῇ χειρὶ δὲ προσέθηκεν, εἰδὼς τὴν διάγνωσιν ἐκ τῆς χειρος γινομένην.

ιθ'. Αἱ συντάσιες τοῦ σώματος καὶ οἱ σκληρυσμοὶ τῶν ἄρθρων κακὸν, καὶ αὐτὸς διαλελυμένος κακὸν, καὶ αἱ κατακλάσιες τῶν ἄρθρων κακόν. ὄμματος θράσος παρακρουστικὸν, καὶ 4) αἱ ῥίψιες καὶ αἱ κατακλάσιες κακόν. —

Πάλιν Ἱπποκράτης ἐάσας τὸν πυρετὸν, ἐπὶ θανάσιμα τρέπεται σημεῖα καί φησιν, ὅτι πᾶσα ἀμετρία λυπεῖ τὴν φύσιν. 5) ἔνθεν οὔτε πάνυ σκληρά· οὕτως γὰρ ἕτερά εἰσι καὶ δύο ἔχουσιν ἐναντία· τῷ γὰρ τεταμένῳ τὸ 6) χαλᾷν ἀντίκειται, τῷ δὲ σκληρῷ τὸ μαλακόν. ἡ φύσις δὲ οὐκ ἐποιήσατο δύο ἑνὶ ἐναντία. λέγει οὖν μήτε πάνυ σκληρὰ ὦσι τὰ μόρια· τοῦτο γὰρ σημεῖόν ἐστι πολλῆς ξηρότητος καὶ ψύξεως κατακρατησάσης, ἢ σπασμοῦ μελετωμένου,

---

1) τὸν L. ποτε A. Fort. ὅτι. 2) sic et de flavo colore fecit; livido nihil adjicere ausus est, cum semper sit a natura alienus. C. Secundum hanc Crassi versionem in Graecis pauca emissa videntur. 3) πόλιον L. A. In A. supersc. ab aliena manu πελιδνόν. 4) ἔῤῥιψις Hipp. 5) unde neque valde durum, et valde distentum idem sunt, sed diversa et duo habent contraria C. 6) Fort. χαλαρόν.

ἢ σκιρώδους ἐμφωλευούσης διαθέσεως· ἀλλὰ μὴν μηδὲ μαλακὰ ἔστωσαν τὰ μόρια πάνυ· τῶν γὰρ ἐναντίων ταῦτα σημεῖα, ὑγρότητος μὲν πλεοναζούσης, οἰδήματος μελετωμένου, καὶ ἀσθενούσης δυνάμεως περισφίγξαι τὰ μόρια. ταῦτα μὲν οὕτως. ὁ δὲ Ἱπποκράτης εὐτελῶς εἴρηκε τῆς μιᾶς ὑποθέσεως καὶ εἴασέ σοι τὸ ἄλλο· εἶπε γὰρ σύντασιν, ἵνα νοήσῃς τὴν * 1) χαλεπήν. εἶπε σκληρότητα, ἵνα νοήσῃς μαλακότητα. οὐ μάτην δὲ τοῦτο ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης, ὡς πᾶσα μὲν ἀμετρία λυπεῖ τὴν φύσιν, μᾶλλον δὲ ἡ ἐναντία, οἷον ἡ φύσις οὕτως θερμαίνεσθαι, ἢ 2) ἀποψύχεσθαι· εἴθιστο γὰρ τῇ θερμασίᾳ· οὕτως ἡ φύσις μαλακωτέρα καὶ χαλαρωτέρα διὰ τὰς κινήσεις. ὡς μάλιστα οὖν λυπουμένης αὐτῆς, τούτων ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο εἰπεῖν, 3) ὅτι ἔλεγεν Ἱπποκράτης τὸ μέτωπον κατάξηρον, τὸ ἀεὶ ξηρὸν καὶ περιτεταμένον ἐν τῷ κατὰ φύσιν· λέγει δὲ ὅτι καὶ πᾶν τὸ σῶμα τοιοῦτον γέγονε, καὶ πῶς ἐστιν ἀγαθόν. πρὸς δὲ τούτοις εἰ καὶ αὐτὸς διαλέλυται, κακόν. διαλέλυται γάρ, πάσης δυνάμεως ἀσθενησάσης. εἶπε γὰρ αὐτὸς τουτέστιν ὁ κάμνων. κάμνοντα δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὴν τριμέρειαν τῶν δυνάμεων, ὡς συντεκμαίρεσθαι δὴ καὶ τὸν νοσέοντα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ὀλέθριον, αἱ τῶν ἄρθρων κατακλάσιες ἢ κατακλίσιες. ἡ μὲν οὖν κατάκλισις εἴρηται ἐν τῷ προγνωστικῷ, 4) πρηνῆ κεῖσθαι, ὕπτιον, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς κεῖσθαι, εἰς πόδας καταφέρεσθαι, τοῦτο μὲν παραφροσύνης σημεῖον, τὸ δὲ ἀσθένειαν 5) τῆς κινητικῆς δυνάμεως. εἰ δὲ ἔχει κατάκλασιν, περὶ τῶν ἄρθρων λέγει, ὅτι τοῦτο χαλεπόν. καὶ τὸ ἄγαν ἐκτετάσθαι παραφροσύνην σημαίνει καὶ τὸ ἄγαν συγκεκάμφθαι. ὄμμα πυκνόν, τοῦτο παραφροσύνην δηλοῖ· ὥσπερ γὰρ θρασεῖαν λέγομεν ψυχὴν τὴν ἀλόγου δίκην ὁτῳδήποτε ἐπερχομένην, οὕτω καὶ θρασὺν λέγομεν τὸν ἀκαίρως ἀπειλοῦντα καὶ λοξῶς προερχόμενον ὀφθαλμὸν καὶ συνεχῶς κινούμενον. τοῦτο γὰρ σημαίνει ἢ σπασμὸν μελετώμενον ἢ παραφρο-

---

1) laxationem C. Fort. χάλασιν. 2) ὑποψύχεσθαι L. utpote natura magis calefieri amat quam frigere C. 3) ὅτε L. 4) Turbata sunt Hippocratis verba. 5) sc. δηλοῖ.

σύνην, καὶ μᾶλλον εἰ πάλαι κόσμιος ὢν οὐκ 1) ἀκαίρως ἐκίνει τὸ ὄμμα. ὅθεν καὶ ὡς ἐξηγούμενος τὸ θράσος τοῦ ὄμματος, εἶπεν ὅτι τὴν ῥίψιν θράσος καλῶ, τὸ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι τὸν ὀφθαλμόν· ἢ ὅτι εἴρηκεν, ὡς ἡ ἐῤῥωμένη δύναμις οὐ μόνον τοῦ συνήθους βάρους τῶν μορίων ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ περιβλημάτων, νῦν δὲ οὕτως ἡ τούτων, φησὶ, ῥίψις γίνεται τῶν περιβλημάτων. ὀξέος γὰρ ὑποκειμένου νοσήματος καὶ πολλῆς θερμασίας, οὐ φέρουσι τὴν ἀπὸ τῶν περιβλημάτων θεραπείαν· ὅθεν ἐπιφέρει, ἡ κατάκλασις κακόν. κατάκλασιν δὲ τοῦ βλεφάρου, τὸ καμπύλον ἐκεῖνο ὃ μήτε τελείως ἀνέῳγε, μήτε κέκλεισται τελέως, ὃ γίνεται, σπωμένων μὲν τῶν ἀνοιγόντων, χαλασθέντων δὲ τῶν 2) κλειόντων.

Ἀρχὴ τοῦ 3) δευτέρου τμήματος.

α'. Εὐρῦναι, στενυγρῶσαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.

β'. Χυμοὺς τοὺς μὲν ἐξεῶσαι, τοὺς δὲ ξηρᾶναι, τοὺς δὲ ἐνθεῖναι, καὶ τῇ μὲν, τῇ δὲ μή.

γ'. Λεπτῦναι, παχῦναι, τεῦχος, δέρμα, τἄλλα, καὶ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.

δ'. Λειῆναι, τρηχῦναι, σκληρῦναι, μαλθάξαι, τὰ μὲν, τὰ δὲ μή.

ε'. Ἐπεγεῖραι, 4) ναρκῶσαι καὶ τἄλλα ὅσα τοιαῦτα.

ς'. Παροχετεύειν, ὑπείξαντα ἀντισπᾷν αὐτίκα, ἀντιτείναντα ἐπεῖξαι.

ζ'. Ἄλλον χυμὸν μὴ τὸν ἰόντα ἄγειν, τὸν δὲ ἐόντα συνεγχυμοῦν, ἐργάσασθαι τὸ ὅμοιον.

η'. Ὀδύνη ὀδύνην παύει.

θ'. Τὰ ἀνόμοια ᾗ ῥέπει ἄνωθεν ἀρθέντα, κάτωθεν λύειν,

---

1) εὐκαίρως Codd. intempestive C. 2) sc. μυῶν. Addunt Codd. Τέλος σὺν θεῷ τοῦ πρώτου τμήματος. 3) In sectionem secundam scholia Palladii in codicibus graecis, quotquot equidem vidi, non extant. Quum tamen verba Hippocratis in codicibus graecis leguntur, ea parum recte omitti posse judicavi. Sunt enim, quae Hippocratis textum juvent. 4) σαρκῶσαι Codd.

καὶ τὰ ἐναντία τοιαῦτα, οἷον κεφαλῆς κάθαρσις, φλεβοτομίη, ὅτε οὐκ εἰκῆ ἀφαιρέεται.

ί. Αἱ ἀποστάσιες οἷον βουβῶνες, σημεῖον μὲν τῶν βλαστήματα ἐχόντων, ἀτὰρ καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ περὶ τὰ σπλάγχνα, κακοήθεες δὲ οὗτοι.

ια΄. Πνεύματα πυκνὰ, ἀραιὰ, σμικρὰ, ἔξω μεγάλα, εἴσω σμικρὰ, τὸ μὲν ἐκτεῖνον, τὸ δὲ κατεπεῖγον, διπλῆ τε εἴσω ἐπανάκλησις, οἷον ἐπεισπνέουσι θερμῷ ψυχρόν.

ιβ΄. Ἰητήριον ξυνεχέων χασμέων μακρόπνους.

ιγ΄. Ἐν τοῖσιν ἀπότοισι καὶ μόγις βραχύπνους κατ' 1) ἴξιν καὶ πλευρέων ὀδύνη, καὶ ξυντάσιες ὑποχονδρίου, καὶ σπληνὸς ἐπάρσιες, καὶ ἐκ ῥινῶν ῥήξιες, καὶ ὦτα κατ' ἴξιν. τούτων τὰ πλεῖστα ταῦτα καὶ ἐς ὀφθαλμούς.

ιδ΄. Πότερον ἦρα πάντα ἢ τὰ μὲν κάτωθεν ἄνω, οἷα τὰ παρὰ γνάθον ἢ παρ' ὀφθαλμὸν καὶ οὖς, τὰ δὲ ἄνωθεν κάτω οὐ κατ' ἴξιν. καίτοι τὰ κυναγχικὰ ἐρυθήματα καὶ πλευρῶν 2) ὀδυνήματα κατ' ἴξιν, ἢ καὶ τὰ κάτω τοῦ ἥπατος ἄνωθεν διαδιδόντα, οἷον τὰ ἐς ὄρχιας καὶ κιρσούς. σκεπτέα ταῦτα οἷσι καὶ ὅπῃ καὶ ὅθεν καὶ διατί.

ιε΄. Φλέβες κροτάφων οὐχ ἱδρυμέναι, οὐδὲ χλώρασμα λαμπρὸν, ἢν πνεῦμα ἐγκαταλείπηται ἢ βὴξ ἢ ξηρὴ, μὴ θηριώδης, ἐς ἄρθρα 3) τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι δεῖ.

ις΄. Κατ' ἴξιν τῶν ἐντασίων τῶν κατὰ κοιλίην ὡς ἐπιτοπουλύ. ἔχουσι δὲ οὗτοι οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξέρυθρα, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ φύσει τοῦ λευκοχρωτέρου τρόπου, καὶ οὐχ αἱμοῤῥαγέουσι ῥῖνες ἢ σμικρὰ αἱμοῤῥαγέουσι, καὶ ἢν μὲν ῥυέντων ἐγκαταλείπηται, ἕτοιμον.

ιζ΄. Δίψα ἐγκαταλειφθεῖσα καὶ στόματος ἐπιξηρασίη καὶ ἀηδίη καὶ ἀποσιτίη τοῦτον τὸν τρόπον· πυρετοὶ δὲ οὐκ ὀξέες οἱ τοιοίδε, ὑποστροφώδεες.

ιη΄. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν στροφώδεα.

ιθ΄. Τί γοῦν πρῶτον σπληνὸς ἐπάρσιες, ἢν μὴ ἐς ἄρθρα τελευτήσῃ ἢ αἱμοῤῥαγίη γένηται ἢ δεξιοῦ ὑποχονδρίου

---

1) ἰξίην Codd. ἴξίον A. in litura. 2) ἀλγήματα Hipp. 3) στήριξιν Hipp.

ἔντασις, ἢν μὴ διεξοδευθείη οὖρα· αὕτη γὰρ ἡ ἐγκατάλειψις ἀμφοτέρων καὶ αἱ ὑποστροφαὶ ἀπὸ τουτέων.

κ'. Ἀποστάσιας ποιέεσθαι αὐτὸν μὴ γινομένας, 1) τὰς δὲ ἐκκλίνειν, γινομένας δὲ ἀποδέχεσθαι ἢν ἴωσιν ᾗ δεῖ καὶ διότι δεῖ. ὁκόσαι δὲ μὴ, μὴ ξυνδρᾷν, ἀλλὰ ἀποτρέπειν, ἢν πάντῃ ἀξύμφοροι ἔωσι, μάλιστα δὲ ταύτας μελλούσας· εἰ δὲ μὴ, ἀρχομένας ἔτι.

κα'. Αἱ τεταρταῖαι αἱμοῤῥαγίαι δύσκριτοι.

κβ'. Οἱ διαλιπόντες μίην τῇ ἑτέρῃ ἐπιῤῥιγέουσιν ἅμα κρίσει ἐκ τῶν πέντε εἰς τὰς ἑπτά.

κγ'. Ὁκόσοι τριταιοφυέες, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπιτοπουλύ.

κδ'. Βῆχες ξηραὶ, βραχέα 2) ἐρεθίζουσαι ὡς ἀπὸ πυρετοῦ περικαέος, καὶ οὐ κατὰ λόγον διψώδεες, οὐδὲ γλῶσσαι καταπεφρυγμέναι, οὐ τῷ θηριώδει, ἀλλὰ τῷ πνεύματι· δῆλον δέ· ὅταν γὰρ διαλέγωνται ἢ 3) φάσκωσι, τότε βήσσουσιν· ὅταν δὲ μὴ, οὔ. τοῦτο ἐν τοῖσι κοπιώδεσι μάλιστα πυρετοῖσι γίνεται.

κε'. Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορῇν.

κς'. Ἐκ προσαγωγῆς τἀναντία προσάγειν καὶ διαναπαύειν.

κζ'. Τῷ ὄπισθεν κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθίη φλὲψ τμηθεῖσα ὠφέλησεν.

κη'. Αἱ 4) διαλήξιες τῶν ὑποχονδρίων, ἐξ οἵων ἐς οἷα ἀλλοιοῦσι, καὶ τῶν σπλάγχνων τῶν φλεγμονῶν, οἷα δύναται, εἴτ' ἐξ ἥπατος σπλὴν καὶ τἀναντία καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀντισπᾷν ἢν μὴ ᾗ δεῖ ῥέπῃ· ἢν δὲ ὅπῃ δεῖ, τουτέοισι δεῖ στομοῦν οἵως ἕκαστα ῥέπει.

κθ'. Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα, οἷα Σίμων εἶχε χειμῶνος, 5) ὃς ὅτε πρὸς πῦρ ἀλείψαιτο ἢ θερμῷ λούσαιτο, 6) ἀνίστατο. ἔμετοι 7) οὐκ ὠφέλευν οἴομαι· εἴ τις ἐξεπυρία, 8) ὠφελοίη ἄν.

---

1) τὰς om. Codd. 2) ἐρεθίζοντες L. περικαέες L. 3) χασμῶσι Hipp. χάσκωσι Codd. Hippocratis. 4) διαδέξιες Hipp. 5) ὡς ὅτε πέτρος πῦρ ἀνήψετο L. A. 6) ὠνίνατο Hipp. 7) συκῶ φέλειν L! 8) ἀνιέναι ἂν Hipp.

λ'. Ὁκόσα ἐκπεπαίνεσθαι δεῖ, ἐγκατακεκλεῖσθαι χρὴ, τἀναντία δὲ ξηραίνειν ἢ ἀνεῶχθαι.

λα'. Ὀμμάτων ῥοωδέων, ἢν ἄλλως φαίνηται ξυμφέρειν, ἀντισπᾷν ἐς φάρυγγα.

λβ'. Καὶ ὅπῃ ἔρευξις, λυσιτελέει καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

λγ'. Τὰς ἀφόδους ἀνεστομῶσθαι οἷον ῥῖνας καὶ τὰς ἄλλας 1) ἣν δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ οὗ δεῖ καὶ οὗ καὶ ὅτε καὶ ὅσον δεῖ, οἷον ἱδρῶτας καὶ τὰ ἄλλα ἃ δεῖ πάντα.

λδ'. Ἐπὶ τοῖσι μεγάλοισι κακοῖσι πρόσωπον ἢν ᾖ χρηστὸν, σημεῖον χρηστόν· ἐπὶ δὲ τοῖσι σμικροῖσι τἀναντία σημαῖνον 2) ἢ * σύστημον ἢ κακόν.

λε'. Παρὰ τὸ μέγα γοῦν γυνὴ 3) ἡ ὄπισθεν Ἡρῴου ἰκτεριώδεος ἐπιγενομένου, οὐ παρέμενεν αὐτῇ.

λϛ'. Παρὰ Τημένεω ἀδελφιδῇ, οὗτος μελάγχρως.

λζ'. Ἐν Περίνθῳ τὸ γονοειδὲς τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον, καὶ τῶν ἤτρων τὰ τοιαῦτα, ὅτι αἱ οὐρήσιες λύονται, ὅτι οὔτε φύσης πολλῆς οὔτε κόπρου πολλῆς, γλίσχρης δὲ διελθούσης ἐμαλάσσετο· οὐ γὰρ δὴ μέγα ἦν τὸ ὑποχόνδριον. κράμβην ἑβδομαῖος ἔφαγεν, ἔτι δύσπνους ἐὼν, ἐπὶ τὸ ἦτρον ἐμαλάσσετο, εὐθύπνους ἐγένετο, ἡ κοιλίη αὐτῷ ἐξετίναξεν.

λη'. Περὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἰχωροειδέος, ὅτι ἐν τοῖσι πτυώδεσι τὸ τοιοῦτον ἢ τοῖσιν ἠγρυπνηκόσι καὶ εἴτε φλαῦρον εἴτε χρηστόν.

λθ'. Οἷσιν 4) ὁ σπλὴν ἐστι κατάῤῥοπος, πόδες καὶ γούνατα καὶ χεῖρες θερμαὶ, ῥὶς καὶ ὦτα ἀεὶ ψυχρά. ἦρα διὰ τοῦτο λεπτὸν τὸ αἷμα, ἦρα καὶ φύσιν τοιοῦτον ἔχουσιν οὗτοι ἢ ἐν τοῖσιν ἐμπυήμασιν.

μ'. Πρὸς οἷσι μέλλουσιν ἐκπυέειν, αἱ κοιλίαι ἐπιταράσσονται.

μα'. Σπλὴν σκληρὸς 5) οὐ τὰ ἄνω, κάτω στρογγύλος, οὐ πλατὺς, βραχὺς, 6) παχὺς, λεπτὸς, μακρὸς, ἧσσων τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν.

---

1) ὧν Hipp. 2) ἢ εὖ, σημεῖον κακόν. Hipp. 3) ἢ Codd. 4) ὁ σπλὴν] ὁπλέη Codd. 5) αὐτὰ Codd. 6) ταχὺς Codd.

μβ΄. Ἡ περὶ τὸν νοσέοντα οἰκονομίη καὶ ἡ εἰς τὸν νοσέοντα ἐρώτησις, ἃ διηγεῖται οἷα, ὡς ἀποδεκτέον, οἱ λόγοι, τὰ πρὸς τὸν νοσέοντα, τὰ πρὸς τοὺς 1) παρεόντας, τὰ πρὸς τοὺς ἔξωθεν.

μγ΄. Ὅτι ἐν θερμοτέρῳ, ἐν στερεωτέρῳ τὸ ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, καὶ μέλανες διὰ τοῦτο αἱ ἔξω φλέβες, μᾶλλον συνεκρίθη, 2) συνέστη, ὀξύτερον κινηθὲν ἐμολύνθη καὶ βραχύτερον αὔξεται καὶ ἐπὶ πλείω χρόνον, ἔτι ἐστερεώθη καὶ χολωδέστερον καὶ ἐναιμότερον, τοῦτο θερμότερόν ἐστι τὸ χωρίον τῶν ζώων.

Iunii Pauli Crassi

versio latina

Commentariorum Palladii in 3) secundam sexti Hippocratis de morbis popularibus libri sectionem.

I—III.

In primum sectum explanationem perfecimus: in quo multa, et miratione digna praecepta tradidit. per quae dissectricem,

---

1) *παριόντας* Codd. 2) *σύνεστιν* Codd.

3) Graece desiderantur commentarii Palladii sophistae in secundam sectionem et in meis, quos adhibui, codicibus et in tribus aliis, quos in itineribus meis evolutavi eodemque modo mancos ad accuratiorem horum commentariorum editionem nihil facere posse iudicavi. Desiderantur in codice Parisiensi 2295; desiderantur in codice aliquo Escorialensi, cuius mentionem injiciam in praefatione ad secundum huiusce operis volumen; desiderantur, ni fallor, quoque in codice Urbinate (nunc Vaticano) 64, etsi in schedis meis Romanis tantummodo notaverim, codicem Urbinatem mu-

et naturalem et diuinatricem scientiam didicimus. In praesentia nobis secundum sectum exponit, quod disiuncta, et obscura documenta enarrat. Verum secundum morem a nobis antea positum voces declaremus, mox et propositum dicamus. Dicit Hippocrates dilatare, hoc autem omnes sciunt, idem esse, quod ampliare. Dicit etiam, arctare. hanc autem vocem multi imperiti pro duabus orationis partibus apud Graecos accepere: credebantque Hippocratem dicere arctare, et humectare: sed decipiuntur. Nam haec vox *σενυγρῶσαι* arctare significat. Haec sit verborum explanatio. Propositum vero hoc est. Quoniam arctata corpora patefacere et patefacta coarctare opus est: id autem faciendum est, cum ad immodicam aut conclusionem, aut apertionem corpora mutantur: curationem autem hic propriam docet Hippocrates volens illud praeceptum sequi, quod contrariis contraria curari iubet. Sed ne fallaris, neque discedas artis opera exequi cupiens: sed causas meatus coarctantes, aut rarefacientes percipito. Rarefiunt autem meatus, (de occultis loquor) et ingens sudor effunditur: aut ratione caloris, aut propter vehementem expultricis potentiae motionem, aut contentricis imbecillitatem. Si ob calorem meatus rarefiant, refrigerato: si ob virtutis debilitatem, roborato. Et rem admirabilem dicam, vinum scilicet coercere sudores. Et ego saepius

---

tilum versus finem esse atque ejus lectiones a ceteris codicibus parum discrepare. Namque quum Romae morarer, Palladii graeci editionem principem a me esse aliquando adornandam, nondum cogitaveram. Unde codicis Urbinatis mihi tanta non erat cura. Praeterea ille codex fuit primus, quem unquam huiusce commentarii conspexi. Attamen pro certo affirmare ausim, et ipsum codicem Urbinatem secundam sectionem non habere. Quo vero codex Crassi pervenerit, me nescire confiteor. Dicit Celsus Crassus, Iunii filius, in praefatione: *Inveni tantum inter illius* (patris) *scripta, libros hos veterum medicorum caeteros quidem olim in latinam linguam ab ipso translatos, sed maturius postea et diligentius emendatos: Palladii vero scriptoris Graeci nunquam editos, in librum VI. Hippocratis de morbis in populum grassantibus, et in librum de articulis, non inutiles commentarios, quos latinos fecit paulo ante quam decederet e vita. Huius autoris* (Palladii) *editionem* (sc. latinam) *debebunt aliqua ex parte studiosi Hier. Mercuriali, excellentissimo medico eidemque viro eruditissimo, qui illum ex V. C. Io. Sambuci bibliotheca desumptum, quam non tam sibi, quam publicae utilitati habet instructissimam, Vienna annis superioribus attulit patrique meo communicavit.* — Sambuci codex videtur esse deperditus.

emanante sudore cum vinum praebuissem, retentus est sudor, non ob aliud, nisi quoniam facultatem roboraui. pariter et in toto corpore si vena, aut aliquod membrum rarefiat. Saepenumero autem et a contrariis coarctantur refrigeratione scilicet, aut aquis albulis, aut pluvialibus aut flumineis, aut propter expultricis infirmitatem. Quoniam vero multotiens in superioribus partibus id fieri solet, per calorem dilatatio fit conuenienter. Superiora enim respicit. At qui in nuda cute meatus sunt, proinde coarctantur, et inaequalitas fit in corpore: iccirco aliqua eius pars est adstringenda, aliqua dilatanda. Propterea dixit, haec quidem sic, alia vero non. et haec est mens Hippocratis, cum dixit: Dilatare, constringere alia quidem sic, alia vero non. neque intelligas, angusta membra esse amplianda, et ampla coarctanda. Succos alios expellere etc. Intelligere oportet redundantes succos esse expellendos. Siquidem non raro imperitus medicus ad aqua intercute laborantem accedens et pituitam educere cupiens, bilem ruffam evacuavit, et aegrotum magis laesit. At Hippocraticus medicus vitiosum et superantem humorem educit. et per praepositionem praui succi integram euacuationem declaravit. Cumque significare vellet, humida corpora euacuari debere, dixit, siccare. id enim per digestionem facimus. hoc est superfluentem humorem, et corpus vuidum reddentem per nitrum, arenam, saponem, et id genus alia digerentes, id est in halitus conuertentes siccitatem inducimus. Id autem facimus, ubi circa cutem humor est. Neque enim per venae sectionem, aut purgationem hunc detrahere possumus. Defectum autem humorum per cibos supplemus. Frequenter enim iuuenis florentis aetatis pituita abundauit, et hanc euacuamus. in sene vero si pituita redundauit, eam non educimus, sed quam primum ei bonum alimentum damus. His enim de causis cibi et vituperantur, et laudantur a Galeno, non eiusdem ratione, sed ad aliud et aliud referentes. Nam brassica in libro de alimentorum facultatibus damnatur: quoniam succum malum, et excrementa generat. Sed in libro de simplicibus medicamentis ipsam multotiens, tan quam medicamentum laudat. Sic igitur ut cibus respuitur, ut medicamen admittitur, nam ipsa in diversis affectibus utimur. Extrema verba sunt veluti peroratio. quoniam alia membra evacuationis indigent, alia humorum supplementi. Et hoc est, quod voluit, cum dixit, partim quidem sic, partim vero non. —Extenuare crassum efficere, etc. Crassa corpora aut vi-

ctus ratione, aut medicamentis extenuanda sunt, nam in libro de Symptomatum causis scriptum est, incrementum praeter naturam fieri, ut Nicomacho medico accidit. Tunc enim extenuare oportet. ideo de extenuatione carnis scriptum est. Oportet autem subtiles humores crassos reddere. ideo de humoribus dicit, tenues humores ut crassescant, facito, ea propinans, quae ex similagine et lacte fiunt, et crassos attenua: sicut eos, qui in pectore continentur. cum materiam esse crassam, ac tussim excitare vides his, utendo, quae ex ordeo fiunt, ut ipsam materiam subtilem efficias, marrubium, et hyssopum adhibens. Vas autem dicit totum corpus. Sic et cutem si aucta est, diminuere: si diminuta, augere conuenit. Quidam codices habent, neruos. Sed non recte. Quoniam vero inquit Hipp. multotiens ego breuiloquus sum, cum dixi, et alia, tu intelligas quaecunque incremento, aut decremento indigent. Rursus et hic est epilogus. quoniam frequenter membra multa augeri, alia contra minui postulant, propterea dixit, Et haec quidem sic, ea vero non.

IV. Hoc loco videntur contraria esse, durare, et mollire. Iccirco dicit Hippocrates, si durescant mollia membra, ipsa mollienda sunt, quemadmodum asperae arteriae contingit si mollior evadat, cum naturaliter dura sit, eam durari conuenit. quemadmodum et uterum, quem natura, ut genituram susciperet, durum creavit. sicut etiam in exterioribus cernimus. nam qui aedes extruit, parietem exasperat, ut calcem retineat. Iterum et hic epilogum facit dicens, aliqua quidem, aliqua non duranda, aut mollienda.

V. Crebro ad aegrotum venio: et hunc a principio excandescentem ferum atque iracundum non solum in domesticos, sed etiam in alienos reperio: ac mores suos considerans, licet sit furore percitus, id ei ob temperaturam, evenire affirmo. postea rursus ad ipsum accedens mitem, repente quietum, ac taciturnum evasisse animadverto. tunc ipsum stupore captum esse assevero. Ipsi itaque calida et acria admoveo, quo ipsum excitem, et ad pristinum statum restituam. Alter a principio erat mitis et placidus, postea subito ipsum furibundum et efferatum inveni. atque tunc eundem furere dixi, ac stupefacientibus remediis usus fui. Et haec in praesentia dicere voluit Hippocrates. Dixit autem, Et alia quaecunque huius-

modi, ut intelligas, omnia irritata stupefactoriis sopiri, stupefacta calidis et acribus excitari.

VI. Sciendum est, aliud esse revellere, et aliud derivare. nam revellimus, quando secundum rectum materiam procul ducimus. Derivamus autem, cum oblique in adiacentia membra materiam ducimus. Exempli causa proponatur coeliacus affectus, et alui profluvium. Si derivare volumus, ad vias urinae materiam deducere studebimus. dixit enim Hippocrates. Urina multa noctu reddita modicam deiectionem significat. Nam conversa ad urinam materia, non amplius venter fluit. Verum cum plerumque renes sint vitiati, et propterea ad ipsos derivatione uti non debeamus, revulsione utendum est, et per vomitum materiam evacuabimus, ut superius eiecta ne fluat in ventrem. Caeterum dum hoc facimus, et evacuationem repente per superiora molimur, natura debilitatur. idcirco Hippocrates, ut in medio natura quiescat, dixit, cedentem retrahere, ut intelligas, facta revulsione, ubi nutrieris, iterum esse revellendum. et hoc per illa verba significat. renitenti cedere. et quod alibi dixit, in exercitationibus quiescere statim, hoc loco dixit, renitenti cedere.

VII. Supra dictum a nobis fuit, si recordamini, Hippocratem hoc in volumine de privatis morbis agere, atque ideo sermonem hunc non esse continuum. neque enim publicos morbos docet: quemadmodum ipsa disiuncta tractatio manifestat: verum similiter voces prius declaremus: deinde Hippocratis mentem explicemus. De humoribus hic mentionem facit. scitis enim, quid sint humores, quos Graeci χυμοὺς vocant, eo quod in nostris corporibus diffusi sunt. Dico autem sanguinem, bilem ruffam, et nigram, et pituitam. Hi namque si qualitate, et copia moderate se habent, corpus nostrum recte et salubriter affectum est: quodsi qualitate, aut copia vitientur, morbi exoriuntur. sed quid de his loquor, cum humor naturae nostrae amicus, nempe sanguis, si modum excesserit, morbos concitabit. Quare et in Aphorismis dictum est, In extremo boni habitus periculosi sunt. prout plus, aut minus abundat in corpore, magis aut minus noxius erit. Quemadmodum et tertiana erit saevior, aut mitior, prouti flaua bilis magis minusue peccabit. Hi enim omnes succi, graece χυμοὶ vocantur, propterea quod in corpore nostro liquati ac fusi sunt. Exeuntem, dicit quando videlicet movetur, et fertur extra cor-

pus. una effundere dicit, idest, simul evacuare cum natura, quasi dicat, quando natura evacuat, sed non perfecte, et tu similiter evacua, et quae natura evacuat, eadem et tu: si per sudorem, et tu per sudorem emitte materiam: si per effluvium sanguinis e naribus, tu quoque idem facito. sic et in aliis. Quid autem sibi vult, cum dicit Facere simile? in quibusdam exemplaribus legitur Irasci: in quibusdam operari, in quibusdam turgere, et horum trium adducenda est a me interpretatio. Nam si legatur Irasci, sic intelligitur, nempe, quod quemadmodum hominem ad iram instigamus, eodem modo et materiam irritamus. et hoc vult Hippocrates. Etenim hominem ad iram impellimus, ipsi probrum dicentes, aut eum aliqua alia iniuria afficientes. oportet et in materia nos idem facere, ipsam per medicamenta purgantia, aut per alia quaedam huiusmodi agitantes. propterea dixit Irasci. Sed mala est locutio, et Hippocrate indigna. Igitur dicere convenit, sententiam quidem esse Hippocratis, locutionem vero minime, ut supra dictum est. At qui legunt, turgere, magis proprie legunt. turgere autem significat furere. hoc autem ab animalibus sumptum est, quando coeundi libidine stimulantur, et ruunt in venerem. Alii vero legunt, Facere simile naturae. Sed quid est, quod dicit? videlicet cum natura huiusmodi humorem generet, tu quoque talem genera. Sed dicimus hunc humorem praeter naturam abundare, et ad aequalitatem redigendum esse praecipimus. nunquid ergo Hippocraticum praeceptum tollitur, dicens Contraria contrariis sanantur, ecce enim Hippocrates iterum subdit, Dolor dolorem soluit. Et qui huius sunt opinionis, exemplum adducunt, quo id verum esse credatur. Venit ad me quidam coxae dolore vexatus, illi ustorium remedium applico, et dolorem excito ac per dolorem ustionis coxendicis dolor finitur. Alter venit dentis dolorem patiens: ego sumpto ferramento, eius dentem evello, et novum dolorem inferens priorem dolorem sedo. alius paulatim vomit, et nauseabundus est: ego vero simulac per vomitum eduxi materiam, vomitum citans priorem vomitum sustuli. Praeterea venit ad me alius, quem laxi intestini dolor torquebat, ei per castorium et centaurium remedia praebui: quae cum sint acuta, dolorem excitavi, et priorem amovi. Deridendi autem, qui haec referunt. Neque enim obiectionem ullam admittit Hippocratis regula, quae dicit: contraria contrariis curari. sciendum est enim, curationem aut per se, aut ex accidenti fieri. Quippe morbi per se con-

trariis curantur, symptomata vero per accidens. Nam symptomata sunt, quae istos decipiunt. Nempe qui ustorium auxilium coxae admovit, non per excitatum dolorem coxendicis affectum discussit: sed quoniam frigidus et humidus, pituitosus videlicet succus infestabat, ustorium, cum sit calidum et siccum, noxiam materiam consumpsit, atque ita malus affectus ablatus est et praeceptum asserens contraria contrariis sanari, inviolatum remansit. Idem et de evulso dente asserendum est. non propter dolorem a ferro, quo dentem evulsi, priorem dolorem abegi, sed quoniam dentem noxium extraxi, iccirco dolor iste finitus est. pariter et in vomitu evenit, quia totum vitiosum humorem evacuavi, ob id vomitus sedatus est. Perinde et in colico affectu, ubi laedentem humorem et laxius intestinum cruciantem evocavi, dolorem extinxi. Verum ne per se curantia, et per accidens eadem esse intelligas, dixit Hippocrates, a distentione occupato media aestate, iuveni bene carnoso aquae multae frigidae inspersio caloris revocationem facit. ne intelligeres a frigida distentionem fuisse discussam, caloris meminit, et ecce per accidens factam fuisse curationem. Postea subiungit: Si humor laedens sursum petat, ipsum ad inferna revellito: si vero deorsum, ad superna attrahito. Hoc loco communem, et privatam evacuationem docet: si communem vis accipere, purgatorio medicamento utitor; si privatam, posterioribus capitis partibus dolentibus, tunc frontis venam rectam incide. Dictum est autem ab ipso in Aphorismorum libro: Posteriora capitis dolentibus vena frontis recta incisa iuvat. Et haec est verborum interpretatio. Verum ut sententia percipiatur, quaedam praesumenda sunt, quorum primum est hoc: Quibus iudicatio fit, aut facta est integre, non movendum, neque quicquam faciendum, sed sinendum: Alterum dicendum, est hoc, si qualia oportet purgari, purgentur, et conducit, et bene ferunt: si vero non, contrarium evenit. Hoc autem communiter dicitur per hunc sermonem: quoniam humorem, quem evacuari convenit, si natura expellit, utile est: sin alium a noxio evacuat, hoc morbi efficitur prauitate. Nam si tertiana sit febris, et pituita exeat, res difficilis est: si vero laedens materia pura evacuatur, malum est. Quoniam Hippocratis regula est, non synceros humores evacuari. primum praeceptum est hoc, si natura morbum iudicat, tu quiesce: rursum, si congruenter rationi iudicavit, sed non perfecte, naturae opem feras et perfecte laedentem humorem evacua.

Quod si natura evacuans labefactatur, multumque evacuaverit, auxiliare, et evacuationem supprime, et hoc est, quod dicit Hippocrates. Quid vero est, quod dicit, non exeuntem ducere, exeuntem vero una effundere: perinde est, ac si dicat, maleficum humorem naturam imitans evacua, quasi dicat, si natura eum expulit, sed non prorsus totum, tu reliquum integre educito, hoc est, post naturae actionem, et tu aliquid agas. et haec est praesentis dictionis sententia. Haec particula, Dolor dolorem soluit, supervacue adiecta est. — Dissimilia si sursum vergant elata: per inferna soluere. Haec verba praecipiunt, oportere uti revulsione, si materia noxia est: si superiora invadat, deorsum trahenda est: sin inferiora, sursum revellenda. Opus est enim ad ignobiliora membra revulsionem fieri, sed inferiora minus nobilia sunt. At obiicies, nonne interdum ad superiora humorem trahimus, ut in coeliaca vocata ventris affectione? Ad hanc obiectionem respondemus. Quando magna causa urget, tunc sursum attrahendum. Sed hoc frequenter facere non conuenit, videlicet ad superiora vitiosam materiam ducere: plus enim detrimenti afferes: cum partes illae inferioribus sint nobiliores. posteaquam universi corporis purgationes docuit, vult modo et partium tradere. Nam ubi corpus excrementis refertum est, evacuatione utitur, purgatione scilicet, aut venae incisione: quando vero excrementis vacat, localibus utitur auxiliis et sic materia per exhalationes digeritur. Quod si totum corpus exhaurire volueris, purgatorio utitor medicamento: si vero posteriores capitis partes vexaverit dolor, et tu partis evacuationem facies, ac venam, quae est in fronte, rectam incides. Sicut in totius corporis evacuatione, quae in summo sunt, ad ima deduces, sic et in parte dico, a posterioribus capitis partibus ad anteriores attrahito. Hoc enim significant haec verba, Et contraria itidem ut capitis purgatio, venae incisio. quando non temere detrahitur. Non temere dicit, ad quantum referens humoris, aut ad quale, aut ad quantum, et quale: quippe cum non debeat plus aut minus evacuari, quam expediat, neque unus humor loco alterius, neque alieno tempore. Igitur si bilem ruffam exhaurire volueris, a tempore, regione, aetate, ac id genus aliis indicationem sumito. Hoc autem utpote raro dictum memoravit.

X. Haec frequenter alibi dicta sunt. Sed quoniam multoties repetita iuvant, iccirco iterum declaranda suscipio. Ve-

rum ut moris nostri est, primum vocabula interpretemur, quae improprie, et per translationem posita sunt. Germina vocat Hippocrates, quae e terra pullulant, praeterea et ramorum teneras extremitates. Hoc loco nomine abutens germina appellat et ea, quae foras exeunt, et quae intus manent, nondum foris apparentia, sed in nobilibus membris genita, loquitur autem de bubonibus. Exempli gratia, supponatur quispiam febrim håbens non urentem illam Diariam. nam et ipsa urens est, sicut ab Hippocrate dictum est: Febres aliae quidem mordentes manum, aliae vero circum urentes: Sed febrim habeat ardentissimam atque (ut ita dicam) pestilentem. mox duo medici superveniant, unus Hippocraticus, alter ineruditus. Atque ineruditus bubonem inueniens statim dicet, leve malum est ac sine periculo. Nam Diaria febris est. At Hippocratis doctrina imbutus medicus scientifice scrutabitur, num ulcus, aut vulnus in parte aliqua corporis aegrotus habeat, unde bubo exortus sit: et tunc bubo causae signum erit: ipsius autem febris causa. Sed in pestiferis bubo febris et materiae indicium est. Verum considerans Hippocrates multitudinem, quoniam multotiens in penitioribus locis materia feruet, et prius apparet bubo, dixit, Febres in bubonibus praeterquam Diariae, omnes malae. nam pestilentes febres non sunt bubonibus posteriores: sed primo fit putrefactio: postea natura putrem humorem discutere nitens, eius partem extrudit, et ad imbecilliora membra depellit, et ab his locis morbi cognitio sumitur. Aut enim pone aures bubones oriuntur, quod cerebrum laborare significat: aut sub axillis: idque cordis et pectoris partium male habentium indicium est: aut in inguinibus, et hoc iecur et ventrem pati nobis ostendit. Nobilius est autem cerebrum corde, cor iecore et ventre. Verum hoc non divinamus. nam dicit Hippocrates, tum praecipue viscerum. Viscera appellat omnia primaria membra in penitioribus latentia: ut cerebrum, cor, iecur. Cum autem dicit, et aliorum, significat aliorum membrorum tumorem habentium, calidum scilicet abscessum, qualia sunt Erysipelata in profundo supervenientia. Hoc vero significant haec verba: Isti autem maligni bubones partium ab ipsis affectarum indicia sunt.

XI. Posteaquam Hippocrates de succorum purgatione tractavit, posthac de respiratione agere proponit. in quo summa

utitur diligentia. Cum vero maximo usui sit respiratio, ideo et maximo detrimento est eius permutatio. in libro de Praesagiis, in libro de spirandi difficultate, et hoc in loco de ipsa mentionem facit. Sed hic uberius quam in praesagiis de respiratione sermonem facit. Nam ibi de aequali tantum, hic et de inaequali tractatur. In libro vero de respiratione difficili plura quam hoc loco recenset. Scire autem oportet, Hippocratem respirationem a materia spiritum appellare. dicit enim, ipsum paruum, frequentem. Hac de causa sermo de respiratione fuit necessarius, nam cerebro agente ad usum cordis efficitur, ut aer per inspirationem ad refrigerandum nativum calorem inducatur, per expirationem fuliginosa recrementa propellat. Id quoque scire convenit, quot sunt arteriarum motus, quem pulsum vocamus, tot etiam esse respirationis permutationes. Docet autem et simplices, et compositas, a quiete, cum dicit crebram, et raram: a motione, cum dicit, magnam, et parvam, a motus magnitudine, cum dicit, magni et parvi spiritus. Quatuor ponit modos simplices, et quatuor compositos, simplices, dicens, magnum, crebrum; parvum, rarum: compositos, cum dixit, magnum et crebrum, magnum et rarum, parvum et crebrum, parvum et rarum. Porro magna et frequens respiratio est, quando tantum calida qualitas abundat: et natura calidum naturale refrigerare conatur. tunc enim magnam spirationem edit. ubi vero non sufficit magnitudo, et frequentiam assumit, quo per ipsam quod deficit, suppleatur. Magna et rara spiratio fit in delirantibus, sed prima in his raritas apparet. Quoniam vero sic in discrimen suffocationis incidit, cerebrum unam magnam respirationem facit, perinde ac si a sopore excitaretur. atque sic a principio magna et rara respiratio editur. Fit parva et crebra, ubi vomica in profundo latet. Verum contra se habet hic, et in phrenitide. Nam in phrenitide primo apparet raritas, in vomica frequentia. quoniam spirabiles partes, cum non possint prae dolore dilatari, parva necessario fit respiratio. cumque ob parvitatem non satis aeris attrahatur, adiicitur crebritas. At parva et rara in his fit, quibus interna refrigerata sunt, et nativus calor emortuus. De quibus loquens Hippocrates appellat frigidum spiritum. Celerem et tardam respirationem silentio praeteriit, aut quoniam haec tractatio reminiscentiae gratia composita est, aut quoniam in magna et crebra celeritas, in parva et rara tarditas comprehenditur. Spirationem indicat in-

aequalem per ea verba, Extra magni, intus parvi, et contra intus magni, intus parvi. Id ob naturae imbecillitatem fieri solet nonnunquam retinente, nonnunquam retenta. At cum dixit, hic extendens, ille urgens, significat, multotiens adesse humiditatem, et partes circa pectus relaxari, et iccirco supra emissi spiritus proportionem deferri. Contra membra pectoris supervacuis emundantur, atque iterum supra proportionem fit inspiratio. atque ita se habet praesens sententia. Spiritus parvi crebri, magni rari. Ecce a materia sumpsit initium, hoc est, a spiritu, qui et inspirationis, et exspirationis est materia. Et animadvertas quod cum, ut memoriae suae consuleret, haec scripserit Hippocrates, et simplices, et compositas, respirationes eodem loco docet. Simplices, cum dicit, Spiritus parvi frequentes, magni, rari: compositas vero, quando ita loquitur, parvi et frequentes, magni et rari: et non dixit, magni et parvi, rari et frequentes. Neque enim simul coniugari possunt. At quando dixit extra magni, fumosos vapores expelli declarat. Cum dixit, extra parvi, calorem innuit, cui refrigeratione opus est. et ex his inaequalem respirationem ostendit. Verba autem illa, hic extendens, ille urgens, explanata sunt, cum sententiam autoris interpretabamur. Quod est in pulsibus bis pulsatio, hoc est in respiratione duplex intro revocatio; aut si placet, dicas, quod est interpellatus pulsus, id est duplex respiratio, quae ob naturae infirmitatem efficitur. Et quoniam idem est bis pulsans, ideo se ipsum interpretans ait, cum loco primae respirationis fit altera. Nonnulli in fine hoc verbum respirant, adjiciunt, ita legentes, calidum, frigidum respirant. quod utique falsum est. Nemo enim eodem tempore calidum et frigidum simul respirare potest.

XII. Per haec verba continentium oscitationum curationem tradere vult Hippocrates. nam quae per intervalla et vulgo contingit, curatione non eget. Propterea dixit, continentium oscitationum. Sed quomodo hae oscitationes gignuntur? a crassis flatibus in lacertis malarum congregatis. Nam docet anatome, ab internis spirandi cavitatibus, et a gutture musculos ad malas deduci: et ibi spiritum colligi. et quod in scapularum lacertis est pandiculatio, in maxillis oscitatio appellatur. Sed quomodo huic medebimur? ad locum ubi labia et nares copulantur, venit spiritus ad cognatum aerem erumpere cupiens, et

ibi in angustiis luctatus, multiplici motu saepe revertens incalescit, ac extenuatur. An ignoramns, quid calor arctatus facere soleat, quando rigore neruorum occupatus ex accidenti liberatus fuit? quoniam aquae multae frigidae inspersio calidum ad interna repulit, ac multiplicavit. Hoc igitur modo et in oscitationibus flatu concluso per accidens sanitas oritur. Verum quid est quod dicit, diu inspirantes? Cum verba haec interpretari vellet Galenus, dicit malam esse hanc vocem, Diu, cum inspirationem diuturnam, dicere oporteret: dixit, diu inspirantes: id vero significat, inspirationem longo tempore fientem. Iterum volens haec verba enarrare Galenus inquit, hanc elocutionem non modo esse vitiosam, verum etiam obscuram. Caeterum id nosse oportet, in id genus obscuris et ambiguis sermonibus enarratores divinatione uti. neque enim veritatem enunciant, sed ad verisimile magis accedunt. At nos pro virili veram semper explanationem adducemus.

XIII. Quid hoc loco vult Hippocrates? Abstinentes a potu appellat phreniticos, nam et si eis sitis adveniat, non tamen sitiunt, non sitientes non bibunt. Sed quid significat dicens, Et vix, longa, aut brevis spiratio? angina laborantes. Duplex hoc loco scriptura invenitur. nam quidam codices habent brevis spiratio, quidam, longa spiratio. et per haec vult Hippocrates praescientiam vitae ac mortis indagare. Siquidem in phrenitico spirationem magnam et raram invenio, et hoc esse periculosum affirmo. et hoc haud immerito. Verum divina clementia supervenit, et in melius inclinavit phreniticum. nam ego postea reversus eius spirationem parvam et frequentem offendi, ac dixi, bona spes affulsit. At in laborante angina, parva est et crebra spiratio: et potus per nares effunditur: periculumque imminet, ne per suffocationem pereat. Tunc ego dico, in isto parvam et densam spirationem esse pravam. quod si in magnam et raram evadat, tunc aegrotus sanabitur. Sed posterius maturescente angina, magnam respirationem fieri, et ab aliis exemplis didicistis, cum acidam eructationem noxiam esse dicebamus, sed in laevore intestinorum salutarem: quia naturam concoctionem aggredi significat, quemadmodum et uva principio quidem acida est, postea vero dulcescit.

XIIII. Posteaquam de respiratione sermonem fecit Hippocrates, secundum ipsius aequalitatem et inaequalitatem, deinceps

de morbi sanatione tractationem aggreditur, atque sic ad alia docenda se transfert. Porro a nobis saepius dictum est, vincente natura morbi fieri mutationem, ipsumque aut per abscessum, aut per sanguinis effusionem finiri. nunc autem sanationem, quae fit per abscessum, docet Hippocrates. Sed quando salubris est morbi per abscessum mutatio? tum scilicet, quando fit phlegmone. quam phlegmonem Hippocrates per symptomata circumscribit. et appellat laterum seu costarum dolores, et praecordiorum tensiones, et lienis elationes. Nempe in genito abscessu haec exiguntur, ut post concoctionem oriatur, et die iudicatorio, et a membro nobiliore ad ignobile materia transfundatur: fortasse et quarta conditio requiritur, ut materia secundum rectum detrudatur, quod hoc loco refert Hippocrates. Quippe si e directo humor expellitur, facultatem robustam esse indicat: at si ad alia membra delabitur, facultatis imbecillitatem significat. ut exempli gratia, si sit sagittarius, qui sagittam in aliam partem, et non in quam destinaverat, arcu emittat. Nam si in dextro aegrotantis latere abscessus, qui erat in dextro oculo, superveniat, bonum signum est: si in sinistro, malum. Et haec est huius particulae sententia. et praecordiorum contentiones, et lienis elationes. Scire eportet, quod haec vox Hypochondrion apud Graecos Iecur significat: atque ideo subiunxit eidem splenem, sed cum plurali numero dicitur, Hypochondria, Lienem, ventrem, et caetera, quae sub Hypochondriis continentur, viscera complectitur. Haec verba postea sequuntur: Ex naribus eruptiones, et aures secundum rectum. Per eruptiones e naribus, sanguinis effusionem ostendit: per aures vero abscessum, qui e directo istorum fiat. sequuntur deinde et haec, Horum plurima huiusmodi et in oculos. Nonnulli hanc partem cum superiore sermone connectunt, nonnulli cum inferiore. Qui cum superiore, dicunt, quoniam haec per abscessus fiunt, si secundum rectum fiant abscessus, sanabilis est morbus: si non secundum rectum, insanabilis. Et haec plerumque ita eveniunt. Nam raro abscessus secundum rectum malus est: et qui non secundum rectum, salubris. Verum eorum, quae raro incidunt, causas referre non possumus. At qui cum inferiore verba illa copulant, dicunt, horum plurima ad oculos tendere, hoc est, ad oculos confluere materiam saepenumero oportere: et ibi tanquam in membro ignobili oculo scilicet, et aure abscessum fieri. Nam licet ipsa quoque sint membra nobilia, minus tamen, quam pulmo, nobi-

lia sunt. Quapropter cum pulmo laesus est, hominem perimit. oculi vero, aut aures laborantes mortem non inferunt: Verum quoad mortem attinet, a quibusdam oculi pulmone digniores habentur. quippe qui oculis capti mori potius, quam vivere cupiunt.

XIV. Item iste alius sermo: sed interrogative profertur ab Hippocrate. et dubitans dicit, utrum an, sed utrum et an, idem significant, ut si dicamus, utrum fiet constrictio, an non fiet? Sed utrum usitatius est, an vero magis proprium. At quid per haec verba vult dicere? Nempe quod quemadmodum ab inferis partibus sursum versus fit abscessus, sic et qui a superis deorsum versus asseritque ita fieri. nam sicut oculo patiente abscessus circa maxillam aut dextram aut sinistram oritur, pariter et in Anginosis inflammatione guttur occupante, abscessus multotiens costas invadit. atque ita per pleuritidem angina discutitur. Et animadverte, quod inflammationem in angina factam per suum accidens manifestat, id est, per ruborem. Inquit Hippocrates, quasdam transmutationes fieri, quae non bene cognoscimus, unde ortum habeant, an ordinate, an extra ordinem. Dicit enim, veni ad quendam ipsumque atra bile laborantem, stulta loquentem, et inordinate manus agitantem offendi. paucis diebus post ad eundem reversus ipsum inveni sedentem, et mente constantem. Unde hoc evenisset consideravi, ipsumque alias hoc morbo vexatum esse cognovi, et a terrestri, melancholicoque succo fieri, et Melancholiam vocatam ab eadem materia generari. factusque fuit abscessus in dextro crure prius, postea in finistro. Iterum alium tussis invasit, qui nihil expuebat, et pulmo interclusus erat: ac post dies paucos desiit tussis. At ego causam perquirens in eius testiculos phlegmonem ingruisse deprehendi. ibique materia inhaesit. Novistis enim partes pectoris cum genitalibus esse connexas, et ex qua parte pulmonis illuc materia decubuerit, ignoro. Tu vero Hippocratis exempla considera, Melancholiam videlicet, et tussim pulmonem infestantem. Siquidem melancholiam patiens quae capitis pars affecta sit, ignorat: in pulmone vero sensus non est. Igitur cerebrum ob mentis alienationem, pulmo vero ob sensus privationem non sentiunt. Quapropter an salubriter, an perniciose transmutata sit materia, nisi ab eventu praescire non licet.

XIV. Scire oportet, Iecur totius corporis esse medium.

Nam veteres autores septum transversum in medio corpore positum esse dixerunt. Quod si transversum septum, iecur quoque, et eius convexa, utpote transverso septo adhaerentia. Infra iecur esse dicit testiculos, et crura, supra iecur Thoracem, et quae ab eo continentur: et ea, quae ad caput pertinent. Sed inter superiora quaedam magis supra, quaedam minus, ut guttur, et oculos: sed gutture superior est oculus. Et in inferioribus eadem ratio est. Nam et hoc magis infra, ut crura, hoc vero minus, ut testiculi.

XIV. Per haec verba nobis ostendit Hippocrates membrum, quod mittit membrum, quod recipit, modum abscessus, et membra per quae pellitur materia: hoc est partes deferentes, per eam vocem, quo, recipientes indicat: per eam, unde emittentes: per eas, propter quid, modum, per quem fit abscessus, significat an ex proposito naturae factus sit, an ex morbi pravitate: per ea verba, et per quae, locos innuit, per quos materia decurrit. nam plerumque nobilia membra esse deprehenduntur, per quae materia transit: quae aut ab illo transitu vexantur, aut alterius morbi abscessum patiuntur. atque ita deteriora mala eveniunt. Sic et in aqua fieri solet: quippe cum sit aliquod emittens, aliquod vas recipiens, et canalis per quem aqua delabitur.

XV. Cum de perfecta iudicatione egisset Hippocrates, deinceps vult de imperfecta tractare, et inquit, Morbi, qui finiuntur, aut per evacuationem, aut per abscessum aut per utrumque finiuntur. Nam si concoctio non perfecta fuit, tunc et abscessus plerumque fit repetente morbo. verum unde scire possumus imperfectam iudicationem factam esse et morbum reversurum, et abscessum futurum? ex eo scilicet, quod in temporibus arteriae micant, quas venas appellat Hippocrates. At quid sibi vult: nonne semper micant? micant quidem, sed placide, et tranquille, necnon et cum rubore. Viriditatem autem appellat colorem, ut Iones loquuntur. Nam apud Graecos quinque sunt idiomata apud grammaticos videlicet Commune, Atticum, Aeolicum, Ionicum, et Doricum. Non vult enim ut quidam putant, proprie viridem colorem dicere, sed simpliciter colorem secundum Ionicos. Igitur dicit, et colorem non secundum naturam esse, et ea quae ad spirationem attinent, non permaneant. Et hoc indicavit inquiens, Si spiritus intus relinquatur. Ad aliud postea docendum se

transfert Hippocrates et dicit, Si adest tussis sicca, idest, sine sputo, neque ferina, id est, non vehementer aspera, si permutatio fiat secundum rectum incessum ad inferiora, per ventrem, ut plurimum, decurrit humor: et ad dextram, aut laevam partem fertur ac saepius ad mobilia, et concava membra, articulos scilicet, invadit: aut sursum ad manus ascendit, et eas partes claudas reddit. Alibi enim dictum est, claudum non solum de pedibus, sed etiam de manibus dici solere.

XVI. Humor plerumque, cum morbus finiri debet, dissolvitur: et spiritus sursum feruntur; et partes circa faciem rubore tinguntur. atqui hoc sanguinis per nares effundendi nota est, si materia tenuis sit: aut futuri abscessus, si crassior. propterea dixit Hippocrates, et valde rubentes. verum non in omnibus huiusmodi praesagium invenire licet. Nam in Aethiopibus facies valde rubens nobis non apparet: neque naturaliter albior modus. Dicit autem Galenus, quoniam qui sunt albi coloris, pituita abundant, ideo per abscessum ex pituita genitus morbus tollitur, iccirco dixit albioris modi. Quando enim per nares non fit perfecta solutio, paucum effundunt sanguinem, postea creatur abscessus.

XVI. Quidam codices habent, et siquidem effusis, intus relinquitur. Dioscorides autem hanc particulam interpretans, quia non invenit hanc vocem, quidem dixit, Si non effunditur, intus relinquitur. nam si fiat effusio sanguinis integra, finitur morbus: si non integra, sed intus relinquitur, morbus redit. Sed quid est illud, quod dicit, paratus est; id dixit, aut propter morbi iterationem, aut propter symptomata.

XVII. Ecce ex his omnibus remanentibus significat, quae relicta sunt, ob quae recidiva futura est.

XVII. Ab his verbis morbi iteratio significatur. Dicit enim, febres non acutae sunt, ut febres esse debiles, et iccirco reversuras indicaret. Quippe si essent acutae, materia exturbaretur.

XVIII. Si recte meministis, supra dictum est, Hippocratem de imperfecta iudicatione tractasse: cui succedit abscessus. Et hic rursum de abscessu loquitur, verum haec graeca vox Apostasis non solum abscessum, qui a loco ad locum transmittitur, signi-

ficat, sed etiam sanguinis effusio, quoniam e corpore egreditur, Apostasis, latine abscessus dicitur. Igitur nos vult docere, plerumque abscessum creari, aut sanguinis eruptionem fieri, sed hanc non integre atque ideo protinus morbum repetere. At unde id liquet morbum scilicet reversurum? Ex antedictis notis, quippe ex oris ariditate, inappetentia, et insuavitate. Nunc quoque idem explorat sic inquiens, verbi gratia, si lienem inflammatio invaserit, si futura speratur iudicatio, aut abscessus in articulos ingruit aut sanguis e naribus erumpit, si tenuis fuerit materia, materia in iecore per multitudinem urinae effundetur. Atque sic permutatio fiet, si in splene tumor, aut in iecore inflammatio extiterit. nam aut in articulis fiet abscessus, aut sanguis e naribus profluet, aut urina copiosa ejicietur. Verum si a splene fiet transmutatio, potius in articulis abscessus orietur, cum succus melancholicus terreus sit, et crassus, et deorsum vergens. quod si ab iecore materia transferatur, sanguinis effluvium potius expectandum. Verum si permutatio materiae facienda est, ab iecore ad lienem eam propelli, quam e contrario satius est. quippe iecur liene multo nobilius est. Et hoc est quod Hippocrates voluit, cum dixit, Quae relinquuntur post iudicationem, adjice tu non perfectam. Nam si perfecta fieret iudicatio, denuo morbus non rediret. At cum dixit, Haec est utriusque interceptio, per interceptionem intelligit permutationem. Nam interceptio ab antiquis proprie dicitur, quando pugnantes intercipiuntur. Sic etiam hoc in casu eveniet, si ad aliud membrum detrusa materia ipsum intercipiat. dixit autem: utriusque, lienis scilicet et iecoris.

XX. Hippocrates ad aliam transit sententiam, et inquit, oportere medicum agente natura quiescere, nihilque corpori adhibere, ipsi vero imperfecte agenti opitulari. quodsi nihil prorsus agat natura, tunc ipsum ad materiae praeparationem se accingere debere. verum si ob morbi pravitatem sanguis e naribus decurrat, aut abscessus fiat, tunc esse impediendum. At si dicas, num igitur, si ob morbi malignitatem sanguinis effluvium fiat coercendum est? maxime. Nam frequenter a liene, aut iecore ad guttur sanguis pellitur, et aspera arteria obstruitur, ac sanguis per sputum rejicitur: tum vero occurrendum est, aut ad nares materia avertenda. cumque ad nares defluxerit, tum considerandum, crassane sit, quia tunc extenuanda: an

tenuis, quia crassior reddenda: si ultra modum ac vires feratur, retinenda, et hoc est, quod Hippocrates voluit, cum dixit eos recipere, quasi dixerit, post concoctionem, et si ad partem nobilem materia non pellatur, neque ultra virium rationem, Cum dixit, qui vero non valde, eos adiuvare, docet, ubi non perfecta fit iudicatio, tunc naturae opem esse ferendam. At per illa verba, potissimum cum futuri sunt, si vero non, cum iam exoriuntur, nos admonet: quemadmodum navis gubernatorem adversus futuram tempestatem se praeparare oportet, aut iam exortae strenue resistere, pariter et medicum se praemunire oportere, si forte ob morbi saevitiam huiusmodi mala evenerint.

XXI. et sqq. Per haec verba Hippocrates non damnat quartum diem, neque sanguinis effusionem. quippe de tertiana exemplum affert, in qua tertio quoque die accessiones fiunt. et quo tempore sunt accessiones, tunc et iudicationes. Igitur aut tertio aut quinto, aut septimo, aut nono die iudicatio fiet, si ex proposito naturae succedet. at si a morbi pravitate, aut quarto eveniet, aut sexto. Idcirco hanc sententiam protulit Hippocrates. Febres, quae diem unum intermittentes altero cum rigore superveniunt una cum iudicatione, a quinque ad septem circuitus extenduntur. inquit Hippocrates, tertianae die uno carent accessione, altero rigore. Neque credas dictum hoc esse inutile, cum nihil inane Hippocrates dixerit. Nam si cogites, te nunquam talem sermonem audivisse, admiratione dignus videbitur. Nam rigorem dicit una cum crisi, intelligens aut eum, qui in singulis tertianae accessionibus fieri solet, aut qui, cum fit iudicatio, exoritur, id est, iudicatorium rigorem. qui in febre, quae causus Graecis, ardor latine dicitur, evenire solet, ubi videlicet sudores emanant. utram mavis, interpretationem accipe. Sed quam vocat tertianam febrem? Empirici et Methodici Agathini sequaces exquisitam tertianam appellant, quae quam diutissime horas duodecim occupat. si ad decem et octo perveniat, parvum Hemitritaeum vel semitertianam latine dixeris: si quatuor et viginti, mediocrem semitertianam: at si ad sex et triginta horas extendatur, magnam semitertianam nominant. Verum nos hoc loco dicimus exactam tertianam longissimum spatium horarum duodecim habere: quae ad decem et octo extenditur, simpliciter tertianam vocari: quae ad quatuor et viginti, extensam tertianam, quae et quam lon-

gissime usque ad quadraginta interdum manet, sed plerumque ad sex et triginta, et ubi nox secundi diei incidit, febris declinatio fit, sed non integra: nam continuo fit iterum superparoxysmus, qui in continuis febribus superparoxysmus, vel superaccessio dicitur, in intermittentibus, paroxysmus, vel accessio. satius est enim, si vel duas aut tres horas intermittat, quam si perpetuam continuationem seruet? quippe sic in libro aphorismorum loquutus est, Febres quomodocunque desinant, nullum discrimen deesse ostendunt: verum in his deficientibus protinus intermissionis tempore ad alium paroxysmum natura separare aggreditur. proinde agitantur humores, spiritus dissolvuntur, obtenebratio, atque vertigo oboriuntur. et hoc est, quod dicebat Hippocrates: Quibuscunque debent iudicationes fieri, his nox ante accessionem molesta est, quae vero sequitur, tolerabilior plerumque est.

XXIV. Admiratione dignus est hic sermo, neque tantummodo forte est admirandus, sed etiam verus, et memoriae commendandus. Nempe docet ardentem febrem accidere, in qua neque sitis adest, neque exiccatio. Quamobrem id fit? quoniam exigua supervenit tussis, quae levi motu exiguum humorem ad appetentiae meatus impellit, ac sitim moderatur. sed quatenus ad tussim attinet, inquit, bene se habent. quoniam magna tussis magnam facit concussionem et ferinam. Cum dicit autem, tussim non magnam per id significat, quod inquit, parum irritantes, et per ea verba non ferino. ferinas vero tusses, quidam eas esse volunt, quae fiunt pulmone exulcerato: aut si lumbrici ad os ventriculi repentes, locumque illum coarctantes tussim excitent. At huiusmodi tanquam raro evenientia dimittantur. sed ferinam tussim appellat, per quam nullum rejicitur sputum. huius autem causae sunt, aut crassus humor, aut virium infirmitas, aut materiae diffluentis tenuitas. hanc igitur tussim non admittit, sed eam, quae fit per spiritum, spiritum, inquam, frigidum. Quippe et in libro de causis traditum est, tussim et a frigido aere attracto, et a cibis et herbis, et a pulvere arteriam pulmonis exasperante concitari. hanc itaque tussim, quae a frigido spiritu exoritur, intelligit. Quod et per ipsam curationem palam fit. nam hac tussi laborantes, si os et labia clauserint adeo, ut ne frigidus aer inspiretur, ea liberantur. et hoc dicere voluit inquiens, Tusses aridae. aridam autem tussim appellavit, quoniam modicus est humor, qui a tussi movetur, quae

lenita siti, et ipsa extinguitur. cum vero loquuntur, aut oscitant. Oscitare autem dicit Hippocrates, propter oris apertionem. Haec est enim Alexandrinorum consuetudo. subdit Hippocrates, Hoc autem in laboriosis febribus. labor vero duplex est, alter sponte nascens, quemadmodum ipse alibi dixit labores spontini morbos indicant, alter ab externa causa. qui spontinus est, tussim non movet: quemadmodum testatur Galenus. neque enim id unquam in operibus artis medicae visum est. sed a labore, qui ab externa causa ortum ducit, tussis concitatur. et hoc aut per se, aut ex accidenti. at non per se potest id labor efficere: quippe hyberno tempore, et frigidi aeris in spiratu tussis oritur: aestate a pulvere, cum spirandi arteria exasperatur.

XXV. Haec aut propter ipsiusmet Hippocratis dicta, aut propter aegroti corpus, aut propter curationem intelligenda sunt. Propter eius dicta quoniam ipse nihil dicit casu, nihil inane, nihil oscitanter. Propter corpus vero laborantis, quod nihil scilicet in corpore fortuito, et sine causa evenit, atque ideo neque est despiciendum: quia parva multoties magna quaedam significant: propter curationem autem, cum non oporteat curationes fortunae committere: et quae nonnullis privatim proficerent, communiter omnibus adhibere: neque ullo pacto singula quaeque contemnere.

XXVI. Nos admonet Hippocrates, ut quoties permutationem facere voluerimus, exempl icausa a calido ad frigidum, vel e contrario, aut ab illuvie ad frequentem lotionem: vel e contrario, aut ab exercitatione ad otium, vel e contrario, ne subita et continua permutatione uti velimus: sed paulatim adjiciamus, et quietem interponamus, ac denuo permutemus, quoniam repentina mutatio naturam perturbat: neque idem est, ab exercitiis ad otium traduci, ac ab otio ad exercitia. Nam ab otio ad exercitia per corporis laborem fit traductio, a quo insolito vehementer natura vexatur.

XXVII. Supra dictum a nobis est, hac in parte de privatis morbis Hippocratem agere, atque ita se ab uno ad alium transferre. Nempe cum de abscessu, et de sanguinis e naribus profluvio sermonem fecerit, quid sperandum, quid prohibendum nobis indicans: deinceps hoc loco de revulsione agere iterum aggreditur et inquit, non solum universe abscessum fieri posse, exempli causa, in toto corpore, verum etiam in singulis mem-

bris. nam saepissime a corpore toto revulsionem facimus: ut quando in locis pectoris materia continetur, in pedibus revellimus. Quemadmodum et in aliquo membro, pariter et in capite: ut si quis anteriora capitis doleat, frequenter cucurbitulas occipitio applicantes affectum removemus. At si posteriora capitis dolore vexentur, an sanguis abundet, considerato, ac primo totius corporis inanitione, hoc est sectione venae utendum est: deinde ad partis inanitionem accedendum: et anterior vena, quae est in media fronte, incidenda. nonnulli venam hanc frontis secundum eius rectitudinem secandam esse censuerunt: verum hi haud dubie falluntur, quoniam saepius et hanc oblique incidimus. Et quemadmodum in anatomia declaravimus, duae venae a faucibus et scapulis ad caput ascendunt: quarum una ad frontem pervenit, et hanc secandam esse admonet et haec est huius dicti sententia.

XXVIII. Hoc loco superius dicta repetit inquiens, inflammationes esse considerandas, id est, materiae transmutationes, an e iecore in lienem, vel e contrario fiant. Nonnulli hanc partem et superius dictam sic enarrant, oportere permutationes materiae intueri, quae a liene, aut iecore fiant: et a iecore in lienem, aut a liene in iecur desinant, quod et difficilius est, et morbum efficit graviorem. Verum in utroque animadvertere convenit, num ad articulos currat materia, abscessusque efficiat, an per sanguinis e naribus eruptionem finiatur, aut per lotii copiosam emissionem. per exceptiones vero membrorum a materia occupationes intelligit. Iterum ad aliud praeceptum transit Hippocrates, ac de revulsione quid agendum, nos instruit, inquiens, si ad principem partem materia fluat, ad contrarium locum revellenda est: si ad ignobilem, tum et tu quoque materiam illo magis concites. ut si a liene ad guttur humor ut ad nares ascendat, neque sanguis, ut convenit, effundatur, tunc materia illuc avertatur, ac ferramento vena feriatur, aut medicamentis acribus, aut acutis odoribus, aut aliis remediis venae aperiantur, neque semper, ut alii putant, ferro utendum est. ut puta si in foemina materia deorsum petat, tunc ferreo instrumento uti non possumus, sed attrahenda materia est, aut aliis subjiciendis remediis acutis vasa patefacienda.

XXIX. Tubercula a pustulis eo differunt, quod ipsa ab intima carne prorumpunt, eamque exeduunt: at pustulae solam cu-

tem laedunt. Verum frequenter tubercula pustulae, et pustulae tubercula abusive nominantur. sed per ea verba quid significare vult Hippocrates? a nobis saepe dictum est, tubercula aut in acutum surgere, aut in latum extendi et ampliorem locum occupare. Quae in aciem tolluntur, materiam calidam tenuemque ac virium firmitatem significant. Si latiorem sedem teneant, materiam frigidam et crassam, viriumque imbecillitatem indicant. Id genus autem pustulae plerumque latae generantur, et ob humoris frigus pruritu vacant. quod difficultatis signum est, cum temporis diuturnitatem ad earum maturationem requiri ostendat. Probationem autem huiusce dicti per historiam facit. Narrat enim quendam nomine Simonem fuisse, cuius intima corporis excrementis vacabant, sed cutis sordibus scatebat. Et quoniam apud ignem iacuit, materia effusa fuit: quae cum frigida esset, lata tubercula emerserunt, eumque per vomitus nihil auxilii percepisse dicit. Sed quid est hoc? o Hippocrates, num tu eum vomere coegisti? an ipsemet sibi immissis in fauces digitis vomitum elicuit? id vero negandum est. Quid ergo est, quod ab Hippocrate dicitur? ipsum hoc tibi dicere putato, sermonem methodo indigere. Methodus autem huiusmodi est: opus est te, (inquit) in aegrotante explorare, num totum corpus an superficies solum excrementis abundet. nam si totum corpus, tunc purgatione aut venae sectione utendum est: purgatio vero per superiora aut plerumque per inferiora facienda est: per superiora quidem, per vomitum, cum ventriculi ostiolum humore abundat: sin intestina humore sint repleta, per inferas partes educito. Ubi id feceris, nec quidquam profuerit, ad localia vocata auxilia transibis, quale est oleum liliaceum, aut chamaemelinum, aut aliud simile calidius oleum post primam purgationem et vomitum. Ubi vero haec adhibueris, et res non processerit, immo contra ad locum fluorem attrahens nocueris. In quibus erunt tubercula, neque totum corpus pravis humoribus refertum fuerit, tum vomitus movendi non sunt, neque eas curationes adhibeas, quae intimis partibus aegrotantibus conveniunt. neque enim proficies, sed contra noxam inferes. Iccirco dixit Hippocrates v o m i t u s n i h i l p r o d e r a n t. Igitur ut curationem doceret, inquit, in his vehementiore calefactione utendum, quo sic humor attrahatur. et hoc innuebat inquiens: e t v o m i t u s n i h i l p r o d e r a t, s e d e x c a l e f a c t i o. et per ex praepositionem, quae est in graeco verbo ἐξεπυρία, vehementiam calefactionis, et curationis significavit. Nam ex nimio calore tubercula excitantur: et

ex multa calefactione fit perfecta materiae discussio, ac permutatio. Adiecit autem hoc verbum puto, quoniam per Simonis historiam hoc in memoriam revocat, cum ipsum non viderit: aut quia locutio haec est narratoria, propterea non asseverans, sed cum dubitatione protulit.

XXX. Iterum de abscessu agit Hippocrates, sic loquens, ad aegrum accedo ipsumque aut manus, aut pedis abscessu laborantem invenio. ac statim discussoriam medelam adhibeo, calidiorem videlicet, ac sicciorem: quod si abscessum discussi, bene est: at si discussorium remedium nihil profecit, iterum naturam imitans opus aggredior, et materiam coquere adnitor. neque amplius calidis utor, quippe quae meatus dilatent, et nativum calorem exhalare faciant, unde materiae concoctio prohibetur. Immo superficiem densare malo, et calorem naturalem occludere, ut cutis coarctatione vehementior effectus maturationem praestet. Id autem faciendum est, ubi facultatem robustam inveneris. quae si imbecilla fuerit, et quae dixi feceris, ac superficiem conspissaveris, cavendum erit, ne facultas obruatur, ac intereat. perinde ac parvus ignis a fumo suffocatur, sive calorem naturalem proprie, sive quam aliam potentiam calore naturali pro instrumento utentem accipere volueris. At si in abscessu vim fortem offenderimus, tum per emplastica meatus concludere oportet. Quocirca et persaepe suillo adipe utimur, et id genus aliis, ut maturescat attenueturque materia: convenietque magis, si vetus erit adeps: quoniam vi quadam molliendi, et attenuandi, nec non et tenaciter adhaerendi praeditus est. Id autem esse verum omnibus liquet, et experientia declarat: quandoquidem Empirici vocati medici interdum ordeacea, interdum triticea farina utuntur. Siquidem discutere volentes ordei farinam accipiunt, tanquam abstergentem, dissipantem, ac vim repurgandi possidentem. At concoquere cupientes triticeam capiunt: quippe quae tenaciter adhaerendi, atque humectandi potentiam habeat. nonnunquam autem et cum ea salem permiscent. et eorum, quae ex istis fiunt, causas ignorant. In alio quoque aegrotante abscessum inveni, et fomentis usus fui. semper ab initio his medicamentis utendum est, deinceps ad alia transeundum. Igitur discussoria adhibui, et nihil profectum est. Emplasticis usus sum, multo minus morbus curatus est, cum ad maturationem non pervenerit. intra haec nigror circa cutim subito obortus est, atque gangraena. Tunc tu ferrum accipiens multis in locis al-

te concidito, quo membrum plura habens spiramenta materiam ejiciat, id quod Hippocrates voluit, cum dixit Aperire.

XXXI. Denuo de revulsione sermonem aggreditur. De hoc a nobis in libro de causis actum est: atque iterum huiusce rei mentionem facere opus est. Itaque novisse debemus in oculi magno angulo foramen esse. quod duabus de causis a natura factum fuit, aut sordium e cerebro fluentium ejiciendarum, aut ipsius cerebri ventilandi. Id foramen caruncula quaedam naturaliter contegit. haec adaucta morbum parit, quem encanthida Graeci nominant, diminuta fluxionem gignit. Dicit autem factum esse morbum, qui Rhyas vocatur, ob quem humiditas per oculos effunditur ipsique lippitudine, aut cernendi imbecillitate afficiuntur. Et inquit Hippocrates tunc ad fauces revulsione utendum est. Traditum est autem in libris anatomicis, meatum illum, qui in angulo est, aculo, palato, et naribus esse communem. Et hoc in illis patet, qui oculos collyrio delibutos habentes, eius particulam expuunt, quae primo per foramen illud in palatum, deinde in fauces descendit. Dicit enim, Oportet materiam revocare permeatum illum in fauces. At quid est hoc quod praecipit Hippocrates revellere scilicet materiam per cavum illud in fauces? nonne si ad fauces ducetur, et ad guttur perveniet? mox et ad pectus delabetur? atque ita deteriores casus evenient? permittens ergo ad oculos humorem confluere: si quidem oculus pectori comparatus, multo ignobilius membrum est. Quid igitur faciundum? Respondeo id facere oportere, si retractione ad fauces uti convenit: quod si non convenit, ab hac revulsione abstinendum, et aliis utendum. Et ubi eructatio confert, eructationes quidam spiritus humorem habentes vocant, probationem inde sumentes, quod eructando salsuginem percipiunt: nam salsugo et humorem habet et spiritum. Quidam dicunt solum humorem: quidam spiritus expulsionem tantum. Et hoc aut in toto corpore est aut in parte, aut inferius. Et tunc per clysterem nitrum, aut aliquid huiusmodi habentem flatus educimus. aut superius, et tunc per cibos, aut potiones id praestamus. Igitur sic enitendum est. Nam plerumque per sorbitionem cum vase angusti oris id efficitur. Si quidem ab ipso utpote angusto spiritus in pectus attractus vim coctricem excitat, ut ipsum in exhalationem convertat, atque sic isti confestim eructant. Persaepe autem hos ita affectos ad eructandum impellimus, si musculos inter costas locatos perfricamus, atque distendimus.

XXXIII. Invenit plerumque Hippocrates materiam corporibus nocentem: sed nonnunquam et sola intemperies laedit, nonnunquam et sola materia. Verum post materiam omnino intemperies sequitur. Idcirco et Hippocrates longum de materia sermonem facit. Quapropter et hoc loco de ipsa agere proposuit, ita inquiens, Transitus patefactos esse oportet. Transitus autem naturales meatus appellat, ut nares, alvum, urinaria vascula: hoc est iter, quod inter renes et vesicam dirigitur, et reliquos occultos meatus. haec omnia transitus vocat. Quemadmodum et in exterioribus, in urbibus videlicet, sunt ductus. et horum quidam sunt aperti, urbis purgamenta deferentes: propterea et ipsa morbis vacat. at si huiusmodi transitus occludantur, purgamenta in urbe remanent, putredinemque, et ex putredine morbos pariunt. haud secus et in nostro corpore invenlre licet. Quam ob rem Hippocrates magnam naturalibus meatibus curandis diligentiam adhibet atque ordinate procedit, nobilitatis ordinem servans. Nam cum cerebrum sit totius corporis membrorum nobilissimum, ideo a naribus incepit, quae cerebri purgatoria itinera sunt, quemadmodum et iecinoris renes, vesica, et eius cervix. Item alui intestina. Et eorum quae in pectore continentur, aspera arteria, et pulmonum cavitates quemadmodum et in toto corpore meatus occulti. Quocirca inquit Hippocrates, hoc aditus, hoc est a natura factas vias patefacere opus est et, Quomodo oportet, dicit, id est secundum modum congruentem, aut per alvum scilicet, aut per viam, quae inter renes, et vesicam posita est, aut per sudores. Ut convenit, dicit, quasi dicat, oportet nos in aperiendo uti cura, aut per purgatoria, aut per cibos, aut per id genus alia. Aperire autem Hippocrates dicit, non ferro scindi vascula, et recludi, sed aut per naturam, aut per artem ipsa inanitatem quandam, et exitum habere oportet. per Qualia, intelligit quando cum ratione aperiuntur viae et fit materiae depulsio, ut in Aphorismis ab eodem traditum fuit, Si qualia purganda sunt, purgentur, prodest, et leviter ferunt. cum dixit, Quando oportet, nos admonet, ut naturam imitemur, post concoctionem videlicet, et nullo pacto ante. ubi dicit, Quantum oportet docet evacuationem neque minorem neque ampliorem quam oportet, fieri debere. postea id declarans subiecit, ut sudores. Nam per sudores immodicos evacuationem fieri minime convenit, ne utile atque inutile simul evocetur: innatus calor videlicet, ac vitale robur. Ipse quidem exemplum de sudoribus attulit, tu vero et de ventre, ac aliis si-

milibus, quae tibi destinaveris, intelligito. Verum in principio sermonis dixit Hippocrates, ut nares. Sciendum est autem ipsum narium meminisse, vel quod cerebrum per has expurgatur, vel quia natura per istas corpus evacuat, ut per sanguinis effusionem, sed melior est prima causa, at secunda, hoc est fluor sanguinis, non est naturae cognita, sed prima potius. cum dixit et Alia, alios exitus intellexit, qui per alui deiectiones, per urinam, et huiusmodi alia fieri consuevere.

XXXIV. Ad aliam sententiam transit Hippocrates. Et illi, qui in arte perfecti sunt, quid dicat, intelligunt. Sunt enim quaedam mala, quae magna esse aspectu videntur, sed re ipsa parva sunt: contra quaedam re vera magna sunt, quae tamen exigua videntur. Id ergo dicit Hippocrates. Nam saepe multi accidunt morbi, qui difficultatem prae se ferunt: unde rudis homo turbatur, sed peritus laetatur, quoniam faciem malo signo vacantem intuetur, et vires esse validas deprehendit. eamque faciem bonam, et prospera indicantem appellat. Item saepenumero contrarium evenit, et morbi, qui parvi esse creduntur, conturbant artificem. Faciem enim tantum aut ob virium imbecillitatem, aut ob exiccationem afflictam considerat. Nam oculorum cavitatem, et pallorem intuetur: quoniam nativus calor debilitatus est, et ob exiccationem humores oculorum aruerunt. Faciem vero bonam appellat, quae minus symptomatis deformata est. Neque enim eam, quae prorsus symptomatis vacat, probamus, cum et id saepius praeter naturam eveniat, utpote quando e contrario aquoso et supervacuo humore facies intumescit. In parvis per haec verba Hippocrates innuit mala, quae specie parva, sed re ipsa magna sunt, facies bonae significationi contraria, utpote non conveniens perniciosa significat.

XXXV. Per aenigma quasi, ac per similitudinem dicit hoc Hippocrates memoriae propriae consulens. Inquit igitur, Apud magnum, aut locum scilicet magnum, aut theatrum magnum, aut eiusmodi aliquid. nam locum ignorabat Hippocrates. postea subdit, ubi mulier, cum nomen viri nesciret: adiecit, Arquato superveniente, aut eius faciem, aut totum corpus Arquato suffusum esse significans. Galenus hunc locum declarans ait, ex his verbis nihil utilitatis acquiri posse, cum nihil certi habeatur, quo pacto homo iste auriginosus evaserit, an propter expulsionem sponte naturae factam bile ruffa ad summam cutim detrusa, an ob felleae vesiculae obstructionem: an propter ieco

ris inflammationem. Iccirco auriginosum vocat aut corpus, aut os, aut ipsum virum felle suffusum: cuius uxor post Heroum habitabat, apud magnum theatrum.

XXXVI. Quidam codices habent apud Timenei neptem: quidam, cum Timenei nepte. Si legimus, Apud Timenei neptem, intelligendum Timenei neptem nigro colore fuisse: Si legamus, cum Timenei nepte, interpretandum, virum habitantem cum nepte Timenei atro colore fuisse tinctum. Iterum Galenus hoc loco dicit, nihil certi hinc elici posse, quomodo iste denigratus fuerit: an videlicet id naturae opus fuerit, melancholico succo ad extima transmisso, an ob corporis naturam, quod in melancholicum temperamentum conversum fuerit.

XXXVII. Nonnunquam vix congruentem sermonem libri inscriptioni facit Hippocrates, quae est de morbis popularibus. Siquidem hoc loco totius civitatis, non singularis viri aut mulieris facit mentionem. Nam Perinthus est urbs Asiae. Igitur dicit, in hac Perintho oedematosi tumores evenerunt, inflationes, sublationes. Animadvertendumque est, ipsum dixisse, oedematosos tumores, non phlegmonas. nam si phlegmonae fuissent, certe et febris invasisset: et quae dicta sunt ab Hippocrate, nihil opis attulissent. Itaque oedematosos appellat, id est, tumidas inflationes, quae ex humida et frigida materia constant. ac si ea, quae in libris aphorismorum dicta sunt, memoria tenemus, has oedematosas inflationes plerumque rugitus non discutit, cum rugitus nihil sit aliud quam humoris cum flatu agitatio. Significatque materiam, quae quiescebat, ac sine motu erat, in praesentia moveri, et ad iudicationem festinare. Sed flatus multi emissi hos tumores dissiparunt: sic et alvus fluens tenacia recrementa dejiciens, hos tumores consumpsit. Urina quoque geniturae similis egrediens, morbum permutavit. Sed urina geniturae similis alba, lenta, et crassa est. Hippocrates autem primo urinam ponit, deinde tumores: dicitque per talem urinam iudicationem, ac morbi permutationem factam esse. Verumtamen non negamus, quin et ab aliis, ut rugitu et flatibus permutatio fiat. Sed quod huiusmodi iudicationes fieri non contingit, nisi quando lotia id genus reddita sunt. Dicit Hippocrates, Neque enim magnum erat Hypochondrion, id est, non aderat inflammatio, non oedematosus tumor, non febris. neque enim rugitus, aut flatus, aut alia similia huius-

modi vitia discutere possent. immo potius missio sanguinis aut alui purgatio.

XXXVII. Inquit Hippocrates, quidam oedematosus tumor intra peritonaeum circa abdomen exortus est. neque flatus emissio, neque medici opera malum sedabat: sed aeger malo irritatus repente septimo die brassicam comedit, et sanatus est. Nam calore et acrimonia sua brassica lentum humorem incidit et extenuavit, atque sic frigidum tumorem dissipavit: unde et bona spiratio reddita est. Nam tumor iste intra peritonaeum ortus erat, et septum transversum, ac reliquas spirationi servientes partes in angustias compellebat. atque inde spirandi difficultas orta erat. tumore igitur dissipato bene spiravit. Atqui haec omnia brassica praestat, non ut cibi, sed ut medicamenti rationem habet. Nam ut cibus semper damnatur, quippe quae malum succum pariat: ut medicina probatur, quare et medicamen ad brassicam scriptum est, quae praesertim cruda exhibita ad dejectionem alvum citat.

XXXVIII. Ex hac dictione constat, librum hunc memoriae consulendi causa fuisse compositum. nam cum volumus reminiscendi causa summas breves scribere, sic in tabellis scribimus. Quoniam in alio quodam tractu de hoc agere volo, et de hoc agere statuo. Itaque sic et Hippocrates inquit, De sanguine ichoroide agere volo. Sanguis autem duplex est, aut purus, aut cum aliis mistus. Habet enim sanguis, ut etiam caeteri humores, suum serum, quandam videlicet tenuem, et aqueam substantiam, quod et in lacte invenitur. Et quemadmodum lactis serum ob sui acrimoniam ventrem stimulat, et ad excretionem impellit, eadem ratione et humorum serum: sed aliud magis, aliud minus. Id et ichor ab Hippocrate nominatur. Quocirca et Plato de seri natura loqui volens ab Hippocrate accipiens dicit: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigrae vero bilis, sed acidae ferus. Id ergo docere vult Hippocrates, sanguinem ichorosum, hoc est, sanguinem cum pituita, ac ut cum humore melancholico mistum, timorem, ac perturbationem inferre, timorem quidem propter humoris refrigerationem. Sic enim alibi dictum est, si timor, et pusillanimitas adest. perturbationem vero injicit: quia serum commovet et ejiciat. propterea ita loquutus est Hippocrates, in paventibus, et perterritis. At si cum bile ruffa

ichorosus sanguis mistus fuerit, deliria, et vigiliam pariet. si cum atra bile, furorem incutiet.

XXXIX. De lienis affectu hic documentum tradit. Et haec est eius sententia, quod quibus lienis deorsum vergit, quasi dicat, si in imis partibus phlegmonem habeat, aut etiam si phlegmone in superioribus facta sit, sed materia ad inferiora descendat, in hoc dicit, quoniam a laborante membro materia ad inferiora labitur cum suis facultatibus, id est, sanguis. iccirco inferiora, ut pedes et genua, calidi sunt, sed manus et aures et nares frigidae. Primus autem, qui hunc librum descripsit, in multis inveniens exemplaribus manus cum pedibus et genibus posuit, et dixit, manus calidae: et in hoc deceptus est. subjunxit Hippocrates: Num propter hoc? per viam interrogationis sermonem faciens, siquidem in liene vitiato sanguis per nares tenuis frequenter effunditur. Quaerit igitur quamobrem hic subtilis sanguis emittitur: num ipse lienis ex subtili humore conflatam phlegmonem habeat. An crassum quidem in splene resideat, subtile vero effluat, splen autem lapidescat?

XL. Nonnulli hanc dictionem cum superiore connectunt, quod scilicet quando in liene fit suppuratio, tunc superiora frigida, inferiora calida fieri contingit. Hoc autem verum non est. Nam si materia sola adsit, haec symptomata fieri possunt. At nos dicimus, haec verba cum sequentibus esse iungenda. Quoniam saepe circa umbilicum, aut pectinem, aut intestina phlegmone exoritur. postea repente fit eruptio, et sanies per manifestos meatus ad intestina ducitur. Postea vero id tanquam celeris transitus alvum sistit, et excrementa cum pure mista dejiciuntur. Quod cum accidit, phlegmonem hanc suppuravisse significat. Et haec est mens Hippocratis.

XLI. Tumorum lienis differentias hic persequi decernit Hippocrates, dicens, Tumor nonnunquam in superioribus lienis partibus, nonnunquam in inferioribus generatur, nonnunquam et longus percipitur, cum et ipse lienis longus sit. Nam persaepe quae praeter naturam sunt, eorum, quae sunt naturalia, figuram suscipiunt, sicut in iecinore quoque plerumque rotundus tumor excitatur. Itaque in liene modo longus gignitur tumor, modo rotundus: modo crassa materia in profundo redundat, cum terrea pars humoris in intima lienis penetraverit. Potes autem et tu sic dicere, lienis et supra longus est,

et infra longus, et supra latus, et infra latus, et interius crassus et exterius crassus.

XLI. Si cum gravedo infestat, in liene morbus exoritur, sanari solet. Gravedo autem et destillatio ab eodem fonte, cerebro scilicet, emanant, loco tamen, quem petunt, differentes: siquidem gravedo nares, destillatio fauces invadit. Igitur aut hoc vult dicere, aut duas tresve corporis partes eodem tempore laborare contingit, quarum debilior, materia in eam confluente, magis laeditur. Itaque sic nares sunt debiles et lienis, ut debilior materiam excipit, non facta gravedine, quae tamen, si fiat, moderatior erit. Et Galenus in libro de Locis affectis idem tradidit, hoc est, saepe tria membra simul aegrotare, vesicam scilicet, renes et uterum. fluente vero materia, horum debilissimum eam suscipere. Archigenes autem ea omnia aeque laborare dicebat, quem eo loco vituperat Galenus.

XLII. Hippocratem de privatis potius, quam de publicis morbis agere multaque, et insignia de morbis praecepta ab se inventa nobis tradidisse, frequenter a nobis dictum fuit. Deinceps hoc loco, medicus quo pacto circa aegrotum se gerere debeat, docere instituit: ac qualem medici curam et administrationem circa aegrum esse oporteat, diligenter explanat. Sed quid est administratio, quam Graeci oeconomiam vocant? Dicimusque eam esse usum bonum, et opportunum eorum, quae domi sunt. Differtque usus ab acquisitione: usus enim est congruens eorum, quae adsunt, dispositio ac gubernatio, si acquisitio vero est eorum, quae non adsunt, adeptio. Quemadmodum Xenophon Socratis discipulus in suo Dialogo oeconomico inscripto declaravit, differre scilicet rei adeptionem ab eiusdem usu. nam bene partis male uti licet, ut contra male parta in bonum usum vertere. nam saepe aliquis per scelus pecuniam lucratus est: qua tamen bene utetur. Alius iuste, propriis scilicet laboribus est: recte agendo magnum quaestum faciet, et male ipso utetur, in res vitiosas ipsum profundens, vas foraminibus plenum, ut Plato dicebat, imitatus. Quocirca quemadmodum in externis, sic et nobis ista differentia reperitur. Etenim persaepe nonnulli pauca scient: sed illa ut decet, pronunciabunt, atque inde ob rectam enunciandi rationem, sapientes iudicabuntur. Alii multa profecto cognoscent, sed uti ignorabunt, neque in cognoscendo, neque in curando: in cognoscendo, quoniam cum ad aegrum accedunt, neque praesentia

vestigant, neque futura praescire conantur, sed eorum cognationem inquirunt, quos logiatros, id est, verbis tenus medicos Galenus appellat. In curando vero saepe usuvenit, ut quis multa habeat medicamenta, quorum vires, et modum utendi et quantitatem praebendam ignoret. Quapropter nos et res ipsas bene cognoscere, et ipsis recte uti scire opus est. Cumque ad aegrum veneris, et eius faciem macilentam inspexeris, atque, ut in praesagiis dictum est, emortuae persimilem, et in alio faciem tumentem offenderis, ne dicas, multo somno, aut otio faciem emaeruisse: sed cuiusque causam congruentem assignes: ac de priori dicas, faciem eius propter contenti humoris exiccationem, aut exhalationem contabuisse, aut propter moerorem, aut curas, aut virium infirmitatem. De tumidam faciem habente, ex longo somno, aut otio, aut ob redundantes humores id evenisse dicito, ac de his conjecturis loquens nihil pro certo affirmes, sed cum dubitatione perconteris, supervenitne tibi maeror aliquis? an diu vigilasti? an curis multis oppressus fuisti? aut quid aliud huiusmodi interroges. aut cum disiunctione ita dicas, aut tu maerore oppressus es, aut diu vigilasti, aut multis curis occuparis. nam ex his prorsus veram causam nactus eris. Est etiam ipsius laborantis ingenium considerandum, num antequam aegrotaret, esset audax, et confidentiae plenus: in praesentia vero abiecto animo, et humi spectans: nam gravem somnum, violentum soporem, ac veternum instare significat. Quod si modestus antea fuit, et mitis, in morbo autem ferox, et temerarius evaserit, maximam mutationem factam esse, ac mentem labare indicat. Praeterea et aliud animadvertendum est: si non timidum hominem hunc, et prudentem noveris, ei veritatem aperias, dicasque: morbum esse periculosum, sed bene esse sperandum. contra si stultum, et omnia quamvis levia formidantem, veritatem ei ne dicito, sed morbum discrimine vacare, et vereri te, ne ipsius intemperantia deterior evadat, atque iccirco oportere ipsum medici praeceptis esse obedientem. Iis autem, qui forti animo sunt, et eorum curam habentibus veritas dicenda est, morbum scilicet perniciem minari. Item considerandum est, quibus, dum sanus esset, delectabatur, ut si aleae ludo, curato ut aliqui coram eo ludant alea: si grammatice loqui, fac eos, qui cum ipso loquentur, grammatico uti sermone, si oratorie oratoris more. Et eius cariores amicos ad ipsum accedere permittito, alios excludito. Et haec, quatenus ad aegrum pertinet. Praeterea et eius ministros ad-

moneas, ut ei grata respondeant. Quodsi quis non verus amicus eum visere velit, ipsum quiescere dicito, propterea te neminem admittere velle. Siquis autem alienus te obsecrans, ut aeger se habeat, interrogaverit, et eius fuerit inimicus, ipsum respondeas, bene se habere: at si ex praecipuis amicis fuerit, ei verum referas, aegrotum, scilicet, cum vitae discrimine laborare. In quibusdam codicibus non sunt scripta haec verba, Quae ad externos, sed haec, Quae ad exteriora, id est, ad aerem ipsum et locum et huiusmodi alia. Nam si sudor emanaturus expectatur, dic ipsum effusum iri, nisi aer refrigeretur. Nam sic et Galenus de quodam praedixit, eum videlicet sudaturum esse, nisi aer restitisset. aere enim refrigerato non effluxit sudor, postea Galenus eum ducens in balneum patefactis meatibus sudorem evacuavit: affectumque discussit. Et haec est praesentis partis sententia: ex ante dictis administratio ad aegrotantem pertinens tradita est. Quae ad morbum spectat, huiusmodi est, oportet medicum considerare, num morbus sit salubris, lethalisve: num concoctionis signa apparuerint, necne: num morbus iudicabitur, dissolveturve. inquit Hippocrates, Interrogationes, quae narrat, hoc est, administratio, quae et aegro, et aegrotationi adhibenda est, interrogationes sunt, quaecunque narrat aegrotans, quae animadvertenda esse dicit, si securus est affectus: at si exitialis, non animadvertenda.

XLIII. Id quod fuse Hippocrates in libro Aphorismorum tradidit, hac in parte breviter enarrat, Masculos in dextra uteri parte generari, foeminas autem potius in sinistra. huius effectus causam nonnulli congruenter assignaverunt, videlicet propterea quod dextrae partes sunt calidiores, sinistrae frigidiores. Nam hoc modo et viri calidiores, et mulieres frigidiores sunt. Sed dextra calidiora esse unde dignoscitur? respondent aliqui, ex eo, quia sunt robustiora sinistris, robur autem calorem ostendit. At nos aliter dicimus, non propter calorem dextra esse validiora, sed quia bene moventur, et vehementius exercentur. Hinc est quod dextra manus, utpote magis exercitata, dextro pede valentior est. Alii dicunt, calidiora esse dextra, quoniam iecur in dextra parte collocatum sit. Verum nos dicimus cor in medio thorace esse positum, sed ad sinistrum latus eius sinistrum cavum declinare, sed ultra haec veram causam referamus, quam per corporum animalium dissectiones compertam

habemus. Scire igitur oportet venas et arterias magnas ad renes derivari, quae sanguinem defecandi, quo membra nutriuntur, officium habent, sed antequam ad renes perveniant, ramus unus ab ipsis ad sinistrum testiculum, et ad sinistrum uteri sinum mittitur: qui sordidum et impurum sanguinem continet. A renibus autem purgato sanguine ramus alter, ad dextrum testiculum, et ad dextrum uteri concavum descendit, qui purum et calidum sanguinem devehit. nam purus sanguis impuro calidior est. Hac de causa mares in dextro, foeminae in sinistro latere generantur. At non modo uteri cavitatum temperamento causa est assignanda, verum etiam masculino semini calido et ad mares generandos idoneo. Cum his et superior motus numerandus est. absurdum est enim vim formatricem uteri et seminis temperaturae effectricem esse dicere, horum autem causam esse non dicere: quandoquidem neque mas, neque foemina sine ipsa gignitur. Quocirca vere de ipsa dictum fuit. quod voluit aspexit, atque ita omnia facta sunt. Hae sunt igitur omnes causae, ob quas mares in dextris, foeminae in sinistris partibus oriantur. Et huius rei fidem a pastoribus accipe. Siquidem oves et caprae geminos foetus edunt, et cum praegnantes fuerint, eas in dextris mares, in sinistris foeminas gerere inveniemus. Et hoc idem Parmenides affirmavit inquiens, In dextris quidem pueros, in sinistris vero puellas. Caeterum quandoque (licet raro) et in sinistris mares, quemadmodum foeminae, et in dextris foeminae, quemadmodum et mares procreantur. Quare Hippocrates brevitati studens, haec verba adjecit, Quoniam in calidiore firmiorum. Sed alii dicunt, quia in calidiore firmiora. quocirca cum in calidiore loco fiant dextra, ideo firmiora sunt. At Galenus non ita dixit, sed in calidiore quia et firmiore: quoniam dextrae partes calidae et firmae sunt: et fortes, et nigri capilli. Propterea et venae extrorsum tument. Sed hoc ex accidenti fit. neque enim semper pueri nigros capillos et tumidas venas habentes generantur.

XLIII. Hanc vocem, magis, nonnulli ad nigros capillos, et extra prominentes venas referunt, nonnulli ad inferiora, hoc modo, Magis concretum est, compactum est. Nam foetus in dextris magis concretus est, et magis compactus. Concretio vero aliud est, quam compactio. Nam concretio est copulatio, et connexio qualitatum. compactio autem est moderata quaedam seminis congelatio. Hic forte quis dixerit, congelationem

a frigore fieri. dicimus nos propterea, ipsum non dixisse congelationem, sed compactionem, quoniam congelatio a frigore, compactio a calore gignitur. a quo fit exiccatio, propter quam materiae compactio exoritur.

Ibid. Nonnulli verba Hippocratis haud intelligentes, hanc vocem quieuit sustulerunt, et ita legunt, celerius motum est, tantum. At Galenus vult eam vocem remanere, quiescit videlicet, quae idem significat, quod cessavit. Verum quid per hoc verbum innuit? nam et in secundo libro de Popularibus morbis hoc idem usurpavit, inquiens, phlegmone facta est: et quievit dolor, hoc est cessavit. quia permutatio, et eruptio facta est in laborantibus vulgari morbo. Eodem modo et hic locutus est, dicens, cessavit. Vult autem hoc in loco defectum et excessum maris et foeminae declarare. Dicitque mulierem celerius crescere humoris redundantis ratione: qui ad hoc, ut incrementum secundum tres dimensiones fiat, idoneus est, sed cito desinit: quia minor et deficiens. longo autem tempore movetur, qui est excessus. Sic enim et in libro de natura foetus dictum est, foeminam duobus et quadraginta diebus, marem autem triginta conformari: nec non foemina mensibus novem utero gestatur, quod est eius defectus: Masculus decem, quod est eius excessus. Ita vero et post partum foemina celerius, masculus tardius, ac longiori tempore adolescit. Nam foemina plerumque usque ad decimum octavum annum, masculus usque ad vicesimum quintum incrementum sumit. postea subdit, Et ad longius tempus, iccirco solidum factum est. Vult dicere quia firmius, fortis, et calidus foetus factus est, iccirco tardius crescit, quia non habet multam humiditatem, et longiori tempore ob caloris abundantiam.

Ibid. Nemo arbitretur ab Hippocrate dictum fuisse, Biliosius, id est, habens intemperiem magnam, et accensionem, et calorem immodicum: Sed biliosius dicit revera calidius, sed non prave temperatum. et hoc ex illis verbis elicitur, quae adiecit, et magis sanguineum. Nam sanguineum dicitur, aut quod refertum est sanguine, ut iecur, aut quod merum sanguinem continet, ut cor: aut absolute, quod sanguine praeditum est, veluti omnia sanguinea animalia simpliciter et absolute talia dicuntur. Quemadmodum et ex angue dicitur res privata sanguine, ut vesica. Hoc autem loco membrum vocat sanguineum, quod sincerum et calidum habet sanguinem. id autem

est dextra pars. propterea et adiecit, Quia calidior est iste locus animali. Et talis sanguinis causa ex anatome elicitur. Quod videlicet propterea calidiora sunt dextera, quoniam merum sanguinem accipiunt, sinistra vero impurum ac sordidum. Atque ita secunda sectio perfecta est.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α'. Ἡ δέρματος ἀραιότης, ἡ κοιλίης πυκνότης, ἡ δέρματος σύνδεσις, ἡ σαρκῶν αὔξησις, ἡ κοιλίης νάρκωσις, ἡ τῶν 1) ὅλων ξύγχυσις, ἡ τῶν ἀγγείων ἀκαθαρσίη, ἡ ἐγκεφάλου ἀνάλυσις· διὸ καὶ φαλακροὶ, ἡ τῶν ὀργάνων κατάτριψις. —

2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Γαληνὸς ταῦτα πάντα διὰ τῆς ει διφθόγγου ἐκφέρει.

Συνεπεράνθη τὸ 3) πρῶτον τμῆμα τῆς πραγματείας. νῦν οὖν ἐπὶ ἕτερον τμῆμα 4) ἐρχόμενος, καὶ εὐθὺς θεραπείας ἀρχόμενος λέγει ζήτησον εἴτε κοιλίας πυκνότης, εἰ δέρματος ἀραιότης, ἵν᾽ ἐπὶ ἀγαθῷ γένηται. καὶ ὁ μὲν Ἱπποκράτης ἐπὶ δέρματι καὶ γαστρὶ προσήγαγε τὸν λόγον, σὺ δὲ ἐπὶ παντὸς πράγματος φεῦγε τὴν ἀμετρίαν. καὶ ἡμεῖς μὲν οὕτως ἐξηγησόμεθα, ὅτι ζήτησον εἰ τόδε, εἴτε τόδε, ὁ δὲ Γαληνὸς οὐκ ἀνέχεται, ἀλλ᾽ εὑρηκὼς ἐν παλαιοῖς ἀντιγράφοις τὸ ἡ, κατὰ συζυγίαν ἐξηγεῖτο, ἵνα εἴη προγνωστικὸς ὁ λόγος· ἐὰν εἴη δέρματος ἀραιότης, προμήνυσον ὡς κοιλίης ἐστὶ σκληρότης τουτέστιν ἐποχὴ γαστρός. μεμαθήκαμεν γὰρ ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσιν ἀλλήλαις αἱ τοιαῦται κενώσεις, καὶ ὅτι εἰ ἡ μία αὐτῶν

1) ἄλλων Hipp. 2) Haec rubro colore scripta sunt in L. A. 3) secunda sectio C. 4) ἐρχόμενοι — ἀρχόμενοι L. A.

πολλὰ κενώσει, αἱ ἄλλαι ἐνδεῶς κινοῦνται, ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον, εἰ δέρματος σύνδεσις καὶ πυκνότης, κοιλίας φορά. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἠξίωσεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπεῖν, ἀλλὰ σαρκῶν αὔξησις, ἵνα εἴπῃ τὸ περὶ τροφῆς εἰρημένον, ὅτι οἱ ἀραιοὺς ἔχοντες τοὺς πόρους, 1) ὑγιεινοὶ μέν εἰσιν, ἅτε πάντων τῶν περιττωμάτων ἀποσυλωμένων, ἰσχνότεροι δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀχρήστῳ ἐξαγομένης καὶ ζωτικῆς θερμασίας. οἱ μέντοι πεπυκνωμένοι, τὸ ἐναντίον, νοσηλοὶ μὲν, ὡς μενόντων ἔσω τῶν περιττωμάτων καὶ διατεινόντων. ταῦτα οὖν καὶ λέγει, ὅτι ἡ τοῦ δέρματος πύκνωσις, σαρκῶν ποιεῖ αὔξησιν. λοιπὸν ἑτέρα συζυγία· τάχα δὲ οὐδὲ συζυγία. ἀλλ᾽ ἑνὶ τεθέντι 2) κακῷ πλείονα ἕπεται. λέγει γὰρ κοιλίης νάρκωσις, τουτέστιν ἀσθένεια. ἀπεπτεῖται οὖν ἡ τροφή. εἰ οὖν ἀπεπτεῖται, καὶ οὐ λαμβάνει τὸν κατὰ φύσιν κόσμον, ἕλκεται ὁ χυλὸς παρὰ τὸ ἧπαρ ἀκόσμητος ὤν. τί ἐστιν ἀκόσμητος; ἀνεπιτήδειος εἰς τὸ αἱματοποιηθῆναι. μένει οὖν ἐν τῷ ἥπατι ἀκάθαρτος. εἰσβάλλουσι λοιπὸν εἰς τὸ ἧπαρ τὰ καθαρτήρια μόρια, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὡς ξένον ἐστὶ τὸ αἷμα, οὐ καθαρίζεται· ἔνθεν οὐδὲ σπλὴν ἕλκει τὸ παχὺ, οὐδὲ χοληδόχος κύστις τὸ λεπτὸν, οὐδὲ νεφρὸς τὸ 3) ὀῤῥῶδες· ἢ ἕλκουσι μὲν ὅσον ὤφειλον, τὸ δὲ λοιπὸν μένον, ἀκάθαρτον ποιεῖ τὸ αἷμα. τοῦτο οὖν ἀναδίδοται εἰς πᾶν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ὂν, καὶ λοιπὸν καινοτομεῖται τὸ τῆς φύσεως νόμιμον. καὶ ἐπειδὴ οὐκ εἴθισαν ἀπὸ ῥυπαροῦ αἵματος τρέφεσθαι, ταράττονται· ἐντεῦθεν τῶν ὅλων σύγχυσις. ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων καταφρονήσωμεν, τοῦ δὲ ἡγεμόνος ἐγκεφάλου ἀναμνησθῶμεν, οὐ διὰ τὴν ἀξίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἕκαστον μόριον, μὴ τρεφόμενον, δαπανᾶται καὶ ἰσχναίνεται, τὸ δὲ κακώτερον * 4) ὁ τοῦ ἐγκεφάλου ὑγρὸς ὁ οὕτως ὑπὸ ψυχικοῦ πνεύματος ὀχούμενος [ἐὰν] ἀναλωθῇ τε καὶ ἰσχανθῇ. ἀνήλωται οὖν ὁ ἐγκέφαλος, καὶ τοῦ αὐτοῦ κα-

---

1) οὔτε ὑγιεινοί εἰσιν L. 2) κακὸν L. A. 3) ὀρῶδες A. 4) Mendosus locus. Fort. ὁ ἐγκέφαλος, ὑγρὸς ὢν οὕτως, etc. ἐὰν addidi de meo. C. ita vertit: id longe deterius cerebrum patitur, cum natura humidum est et ab animali spiritu sustentetur, si consumptum fuerit et extenuatum.

τεκράτησεν ἐκ τῆς ἀτροφίας ξηρότης, ὅτε καὶ φαλακρότης γίνεται. ἐν γὰρ τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν μετεωριζόμενος ὁ ἐγκέφαλος, καὶ 1) τοῦ αὐτοῦ κατεκράτησεν ἐκ τῆς ἀτροφίας, ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς ὑγρότητος, σχεδὸν εἰπεῖν, ἥπτετο τῆς κορυφῆς καὶ ἐκράτει τὰς τρίχας, οὐ τοῦτο λέγων ὅτι ὑγρότης ποιεῖ τὰς τρίχας· φυλάσσει γάρ· γίνονται δὲ ἀπὸ θερμασίας. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἑκτικοῖς ὑγρότης ἐκ τοῦ ἐλαίου προσφερομένη τῷ σώματι οὐ γεννᾷ θερμασίαν, ἀλλ' ἐμφράττουσα τοὺς πόρους κωλύει διαφορηθῆναι τὴν θερμασίαν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα ἔλαιον ἐπιτιθέμενον τῇ κεφαλῇ, αὔξει τὰς τρίχας, οὐχ ὅτι γεννᾷ αὐτὰς, ἀλλὰ τέγγει. εἰ οὖν ἔξωθεν τέγγει τὸ βρέγμα, 2) ἐντεῦθεν ἡ φαλάκρωσις. τὰ δὲ ὀπίσω οὐ πάνυ φαλακροῦνται, ἐπειδὴ πλείονές εἰσι μύες, καὶ φυλάσσουσι τὰς τρίχας. τὰ δὲ κατὰ τὸ βρέγμα, ὡς ἰσχνὰ, φαλακροῦνται, καὶ ὁ ἐγκέφαλος κακῶς ἔχει, καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ κατετρίβησαν, τὰ νωτιαῖα νεῦρα. τάχα δὲ οὐκ ὄργανα λέγει τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλ' ὅτι ἁπλῶς πᾶν τὸ σῶμα κατέῤῥιπται. εἰδὼς γὰρ ὡς ἡ πολυχρόνιος κρίσις καὶ τρίψις τοῦ σώματος δαπανᾷ αὐτοῦ 3) τὴν ἰσχνότητα, τοῦ παντὸς σώματος κατάτριψιν. ἡ δέρματος ἀραιότης. οἶδεν ἄρα ὁ γοῦν Ἱπποκράτης, 4) πεπεραίωται τὸ ἡμέτερον σῶμα, καὶ 5) συνεχές ἐστιν. ἐξέρχεται γὰρ ὁ ἱδρὼς καὶ μένουσιν ἔξω οἱ πόροι. οἱ δὲ φιλόσοφοί φασιν, 6) ὅτι ἐξέρχεται ἱδρὼς, ἀνοίγονται οἱ πόροι, καὶ ὅτε παύεται, συμπίπτουσιν.

β'. 7) Καθάρσεσι, δρόμοισι, πάλῃσιν, ἡσυχίῃσι, πολλοῖσι περιπάτοισι ταχέσιν. —

Περὶ ἄλλου λόγου διαλέγεται, καί φησιν ὅτι αἱ ἐπ' ἄκρου εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. καί φη-

---

1) nisi ipsi (cerebro) alimenti inopia dominetur, et spiritus humiditas exhausta sit C. 2) ibi non fiet calvitium C. 3) gracilitatem totius corporis attritionem vocavit, quam a cutis raritate fieri novit. Sciebat enim etc. C. 4) πεπεροποίηται L. A. Emendavi πεπεραίωται. multis foraminibus pervium C. 5) non continuum C. 6) Fort. ὅτε. 7) καθαίρεσις Hipp.

σιν ὅτι ὅτε ἰσχύουσι τὰ σώματα, τότε 1) ἴσχει ἡ φύσις. καὶ τότε ὀφείλεις τῇ καθάρσει χρήσασθαι τῶν σαρκῶν καὶ διὰ τῶν ἔσωθεν καὶ διὰ τῶν ἔξωθεν. ἔξωθεν μὲν οὖν διὰ τῶν γυμνασίων, οἷον δρόμου καὶ πάλης. καὶ αὐτὸς μὲν τούτων ἐμνημόνευσεν ἴσως, ὡς τότε εὐδοκιμούντων. σὺ δὲ ζήτησον τὸν τόπον, τὴν εὐπορίαν καὶ τὸ ἔθος. οἷς γὰρ εἰώθει γυμνάζεσθαι, ἐκείνοις κέλευσον πλείοσι χρήσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις, ζήτησον καὶ τὸν πάσχοντα τόπον. ἡ γὰρ χεὶρ μᾶλλον σκαπτέτω, ἐρεσσέτω· οἱ πόδες τρεχέτωσαν· εἰ πᾶν τὸ σῶμα, μᾶλλον ἡ πάλη καὶ ἡ σφαῖρα. ἡσυχαζέτω δέ. ἀλλὰ τοῦτο 2) ἀσφάλειαν ἐποίησεν, εἰ θέλων ἐκτῆξαι σάρκας, ἡσυχίαν ἐπιτάττει. ἐστὶ δὲ πάνυ σαφές. ἐπειδὴ γὰρ εἶπε γυμνάζεσθαι τὸ σῶμα, ἵνα μὴ νομίσῃς ὅτι δεῖ ἐπ' ἄπειρον αὐτοῖς χρήσασθαι, λέγει· ἀλλ' ἡσύχασον ἐν τῷ μέσῳ, ἵνα τε 3) ἀνακτήσῃ ἡ δύναμις καὶ ἵνα δευτέρου ἀνέξηται γυμνασίου. τάχα δὲ καὶ τὸ ἄλλο αἰνίττεται, τὸ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων· ὅτι μὴ εὐθὺς μετὰ βαλανεῖον δὸς τὴν τροφὴν, μὴ θερμὰ καὶ εὐρέα ὄντα τὰ ἀγγεῖα ὠμὴν ἀνασπάσωσι τὴν τροφήν.

γ'. Οἷσιν 4) ἑφθὴ μᾶζα τὸ πλεῖστον, ἄρτος ὀλίγος. καθαιρέσιος σημεῖον τὴν αὐτὴν ὥρην τῆς ἡμέρης φυλάσσειν· ἐξαπίνης γὰρ ἔῤῥιπται. ὑφιέναι 5) τῶν πόνων, ἢ ῥύεται· ὁμοίως γὰρ ὅλον ξυμπίπτει. ὅταν δὲ δὴ 6) ξυμπέσωσι, προσάγειν ὕεια ὀπτά. ὅταν γὰρ πληρῶνται, αὖθις τὸ σῶμα ἀνθηρὸν γίνεται. —

Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ἀπὸ γυμνασίου ἐθερμάνθησαν τὰ μόρια, μὴ δῷς εὐθὺς τὴν τροφὴν, μὴ ὠμὴ ἀναδοθεῖσα, ὀγκώσῃ πάλιν τὸ σῶμα, ἀλλ' ἡσύχασον ὀλίγον· εἶτα λοιπὸν ἐλθὲ καὶ ἐπὶ 7) τὰ διὰ τῶν ἔσω ἰσχναινόντων, τὰς τροφὰς, τὰς ὀνόματι μὲν τροφὰς, ἔργῳ δὲ φάρμακα, καὶ δὸς 8) τῶν ὑγρῶν τινι φυρόμενον ἄλφιτον,

---

1) est debilis. 2) ἀσαφείαν A. haud inepte. securitatem C. 3) Fort. ἀνακτηθῇ. 4) ἑφθιμάξατο πλείστως L. A. sic! 5) τὸν τόπον Codd. 6) ἐπεισπέσωσι Codd. 7) ea quae interius corpus attenuent, exhibeto C. 8) τῷ ὑγρῷ A.

οἷον 1) σίραιον, ἢ τοῖς ὠμοῖς καὶ ἀνέφθοις ἐσθιομένοις, οἷον μᾶζαν, μὴ ἄρτον· οὕτω γὰρ καλῶς πέττεται καὶ τρέφει τὸ σῶμα. δὸς δὲ καὶ 2) ὕεια κρέη καὶ μὴ ὄϊα· ταῦτα γὰρ τρόφιμα, τὰ δὲ ὄϊα, ξηραντικά. ἡμεῖς δὲ πᾶσι κρέασι παρέχομεν, ἴσως δι᾽ ἔθους, λοιπὸν κατὰ βραχὺ τὴν φύσιν παιδεύοντες, ὥστε καὶ ἀσιτίας ἀνέχεσθαι, ἢ διὰ τοῦτο, 3) ἢ οὐχ ὅτι θέλομεν λιμαγχονῆσαι τὸ σῶμα, ἵνα ἀποθάνῃ. οὐδὲ γὰρ τήκω τὰς σάρκας, 4) ἵνα ἰσχνότητα ποιήσω. ταῦτα μὲν περὶ τῆς τροφῆς.

Λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης φιλανθρώπως ποιῶν ζητεῖ, ἄχρι πόσου ὀφείλεις ἰσχναίνειν καὶ γυμνάζειν τὸ σῶμα. μὴ γὰρ ἀεὶ τοῦτο ὀφείλομεν, ποιεῖν δὲ, ὡς μὴ ὑπερόριοι ἀπέλθωμεν. ταῦτα οὖν 5) παραδιδόαμεν σημεῖα ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὥρης φυλάξαι, ἐφ᾽ ἧς εἴωθε γυμνάζεσθαι, ὅτι ἐὰν ἐξαπίνης ἐκλυθῇ καὶ ῥυῇ τὰ τῆς δυνάμεως, τότε ἐπίσχες. ἤρξατο γοῦν συνεξάγεσθαι ἡ θερμασία, ὅθεν καὶ ῥίψεται ἡ δύναμις τὰ μόρια, καὶ ἀσθενήσασα, ὡς ἀλλότρια ἔνθεν κἀκεῖθεν ἀποδιώκει τὰ μόρια. τότε οὖν ἐπίσχες. ἀλλ᾽ ἔνθεν ῥυῇ, καὶ ἠσθένησε τὰ τῆς δυνάμεως, ἐκεῖ ἐπίσχες. οὐ γὰρ πᾶν τὸ σῶμα ἠσθένησεν, ἀλλὰ μέρος. καὶ τὸ μὲν ἀσθενὲς ἡσυχαζέτω, τὸ δὲ ὑγιὲς γυμναζέσθω. ὁμοίως δὲ ἐπὶ τοῦ παντὸς σώματος. εἰ γὰρ ἐπιμένεις γυμνάζων, εἰς τὸ ἐναντίον ἔρχεται τὸ σῶμα, καὶ συμπίπτει. καὶ ὥσπερ φοβούμεθα τὴν αὔξησιν τῆς σαρκὸς, οὕτω καὶ τὴν μείωσιν. εἰ οὖν ὤκλασεν ἡ δύναμις, ὀφείλομεν αὐτὴν στῆσαι· ἔνθεν καὶ ὅρον δίδωσι τοῦ ἕως πότε τρέφειν. λέγει γὰρ ὅτι ἐὰν μεμερισμένως θρέψῃς, ῥώννυται τὸ ἔμφυτον θερμόν· ἐντεῦθεν διαλάμπει τὸ πρόσωπον. τότε παῦσαι τρέφων. πρόσφερε δὲ καὶ ὕεια 6) κρέα· ταῦτα γὰρ τρόφιμα, καὶ δυνάμενα στῆσαι τὴν δύναμιν.

---

1) σηραὶ Codd. Siraeum C. 2) ovillae, — non suillae C. 3) aut quia volumus C. 4) Ita C: carnes enim propterea maceramus, non ut enecemus, sed ut gracilius corpus reddamus. Videntur aliqua deesse in codd. meis. 5) tradit C. ἐφ᾽ οἷς Codd. 6) suillas carnes tostas C. i. e. ὀπτά.

δ΄. Ἐν γυμνασίοισι σημεῖον ὁ ἱδρὼς ὁ στάγδην ῥέων ὥσπερ ἐξ ὀχετῶν, ἡ ξύμπτωσις ἐξ ἐπάρσιος. —

Εἰ μὴ ὁ μεταξὺ λόγος ἐβιάσατο, τὸν λόγον τοῦτον ἄνω εἶχε τάξαι· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε δεῖν τούτους γυμνάζεσθαι, ὅτι ἄχρις τοσοῦτον ἕως οὗ ἄρξηται ῥύεσθαι τὰ τῆς δυνάμεως, λοιπὸν καὶ ἄχρις οὗ ἄρξηται ὁ ἱδρὼς μὴ κατὰ βραχὺ φέρεσθαι μηδὲ δι' ἀδήλων πόρων, ἀλλ' ὡς ἐξ ὀχετῶν πολὺς κενοῦσθαι· τότε ὀφείλεις ἐπισχεῖν. ἤρξατο γὰρ ὑποσυλᾶσθαι ἡ δύναμις, καὶ δέος μὴ εἰς τὸ ἐναντίον ἔλθοι ἡ σύμπτωσις ἐξ 1) ἐπάρσεως.

ε΄. Ἡ γυνὴ, ἣν πρώτως ἐθεράπευσα ἐν Κρανῶνι, σπλὴν φύσει μέγας, πυρετὸς καυσώδης, ἐξέρυθρος, πνεῦμα δεκάτῃ, ἱδρὼς τὰ πολλὰ ἄνω, ἀτὰρ καὶ κάτω τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. —

Δεῖ παρελθεῖν τὸν λόγον· οὐδὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ κερδανοῦμεν, ἐπειδὴ κρέμαται, καὶ οὐκ ἐπάγει συμπέρασμα. λέγει γὰρ ὅτι ἐν Κρανῶνι γυνὴ ἣν ἐθεράπευσα τὸ πρῶτον. τὸ δὲ πρῶτον, τί λέγει; ἆρα ὅτι μὲν πρῶτον ἀπελθὼν ἐν Κρανῶνι 2) εἶδεν αὐτὴν, τὸ δὲ δεύτερον, οὐκ εἶδεν; ὅπερ ἄπορον. τέως δὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς μὴ εἰδὼς τοκαθόλου, λέγει ἡ γυνή. λέγει γάρ· σπλῆνα εἶχε μέγαν· εἴτε ἀπὸ φύσεως εἴτε ἐπείσακτον, οὐκ εἶπεν, εἴτε τῷ ὄγκῳ εἴτε τῇ οὐσίᾳ ἦν μέγας. λέγει δὲ καὶ καυσώδη πυρετὸν εἶχε. καὶ τοῦτο ἄτοπον. ἐπὶ σπληνὶ τεταρταῖος μόνον, 3) ἢ καυσώδης. εἰ δὲ καὶ 4) ὑπερσαπὴς ὁ μελαγχολικὸς, ὡς εἰς μέλαν ἐτράπη χυμὸς, διὰ τοῦτο καυσώδης ὁ πυρετὸς, πόθεν ἐξέρυθρον τὸ πρόσωπον; ἔδει γὰρ αὐτὸ 5) ὡς πελιδνόν. λέγει δὲ καὶ πνεῦμα εἶχε τουτέστι δύσπνοιαν. ποίαν δὲ οὐκ εἶπεν, εἰ μήπω εἴπωμεν, τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν ἀναπνοὴν, ὡς θλιβομένου τοῦ θώρακος ἀπὸ τοῦ ὄγκου τοῦ σπληνὸς καὶ ὀδυνωμένου. φησὶ δὲ καὶ ἄλλο, ὅτι τῇ μὲν δεκάτῃ ἱδρὼς ἄνω, τῇ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ κάτω. διατί δὲ, οὐκ ἴσμεν. ἀλλὰ τὸν κάτω συντακτέον ἀφορισμόν.

---

1) ἐπάρξεως L. 2) οἶδεν L. vidit C. 3) Fort. οὐ. 4) ὑπερσαλπὴς L. 5) Om. εἶναι.

ς'. 1) Ἧσσον τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσι, βραγχώδεσιν, ἐπιπυρετήνασιν αἱ ὑποστροφαί· πᾶν γὰρ τὸ ἐκπυέον ἀνυπόστροφον· οὗ γὰρ πεπασμὸς καὶ κρίσις, ἅμα καὶ ἀπόστασίς ἐστιν. —

Οὐ χρήζει ποικιλίας, μεμνημένος τοῦ ἀφορισμοῦ, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. εἴρηται γὰρ 2) ὥσπερ ἐπὶ νοσημάτων γίνεται τοῦτο, καὶ ἐπὶ συμπτώματι γένηται σπασμὸς, χαλεπὸν σημαίνει, ὅτι καὶ τῶν στερεῶν κατακρατήσας ὁ πυρετὸς, πολλὴν ἐναπέθετο ξηρότητα τὴν ποιοῦσαν τὸν σπασμόν· εἰ δὲ, σπασμοῦ ἐπὶ πληρώσει προϋποκειμένου, γένηται πυρετὸς, ἀγαθόν. ὁ γὰρ πυρετὸς διαλύει τὴν ὕλην, καὶ λεπτοποιῶν αὐτὴν, παύει τὸν σπασμόν. τοῦτο καὶ νῦν γίνεται, κόρυζα καὶ βράγχος, ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ χυμοῦ καταλαβόντος τὸν ἐγκέφαλον· εἰ οὖν ἐπιγένηται πυρετὸς, διαλύει τὴν ὕλην τοῦ χυμοῦ καὶ παύει αὐτὴν, καὶ ἐκ τούτου οὐδὲ ὑποστροφὴ γίνεται, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς ῥωννύει τὴν δύναμιν, ἥτις ῥωννυμένη πέττει τὸν χυμόν· πέττει γὰρ, οὐ τὴν ἀμιγῆ καὶ καθαρὰν πέψιν, ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀπαλλαγήν. ἓν μόνον ζητητέον, ἐπειδὴ κόρυζα 3) γίνεται ἀπὸ ψύξεως καὶ θερμασίας, ὡς φησὶν ὁ Γαληνὸς, εἰ μὲν ἀπὸ ψύξεως γένηται, καλὸν, εἰ ἐπιγένηται πυρετὸς, εἰ δὲ ἀπὸ θερμασίας, οὔ. πῶς οὖν εἶπε καθόλου; καὶ πρῶτον μέν φαμεν, ὅτι εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ 4) ἧσσον· ἔπειτα δὲ, 5) τὸ ἐπὶ πυρετῷ εἶπε· ἐπὶ γὰρ τῇ ἀπὸ θερμασίας κορύζῃ πάντως σύνεστι πυρετὸς, καὶ εἰ ἕτερος ἐπιγένηται, τῇ δὲ ἀπὸ ψύξεως οὐ σύνεστι. πάλιν δὲ εἶπε, τοῖς ἀπὸ κεφαλῆς κορυζώδεσιν. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλοθεν κόρυζα. καὶ πρῶτόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἑπόμενον εἶπεν, ὡς ὑγρὸν ἔλαιον καὶ 6) * πόνον δηλοῖ οὐ κατὰ ῥάχιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κόρυζα. ἢ ἐστιν εἰπεῖν ὅτι οὐ πᾶσα κόρυζα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· ποτὲ γὰρ καὶ ὁ στόμαχος ἀνέπεσε, καὶ ἔπεμψεν ἀτμοὺς τῇ κε-

---

1) ἶσον Codd. 2) quod si febri tanquam morbo superveniat hoc symptoma convulsio C. 3) γίνηται L. 4) ἶσον Codd. 5) τῷ L. 6) vertebras dorsi C. σπόνδυλοι legisse videtur Crassus.

φαλῇ, καὶ ἐποίησε κόρυζαν, ἢ μᾶλλον διὰ τοῦτο προσέθηκε τὰ ἀπὸ κεφαλῆς, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀπὸ ψύξεως κόρυζαν· ἡ γὰρ κεφαλὴ, ὡς ψυχρὰ οὖσα, μάλιστα ταύτην ποιεῖ. ταύτῃ οὖν εἰ ἐπιγένηται πυρετὸς, ἀγαθόν.

ζ. Οἷσιν, ὁκόταν ἀφροδισιάζωσι, φυσᾶται ἡ γαστὴρ, ὡς ὁ Δαμναγόρας, τουτέοισι ψόφος ἀρκέσει. Ἀρκεσιλάῳ 1) δὲ καὶ ᾤδεεν. —

Ἄρτι τῶν προγνωστικῶν λόγων παυσάμενος, φέρεται πάλιν ἐπὶ 2) διαγνωστικούς. καὶ δεῖ εἰδέναι, ὡς πολλαὶ ἐνταῦθα ἠνέχθησαν ἐξηγήσεις. δεῖ δὲ τοῦ ἀστειοτέρου ἀναμνῆσαι Σαβίνου. τοίνυν εὑρηκὼς τὸ φυσᾶται καὶ τὸν ψόφον, τοῦτο λέγει, ὅτι ἐάν τις ἄρξηται ἀφροδισιάζειν, ἐν τοῖς ἀφροδισίοις 3) φύσαι πολλαὶ ἐκκρίνονται. ἀποδίδωσι δὲ καὶ λόγον, ὅτι ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ οὐκ εἰώθαμεν ἀφροδισιάζειν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀκμαστικῇ. τότε οὖν καινοτομεῖται καὶ ξενισμὸν ὑπομένει ἡ φύσις· ἀπὸ δὲ τῶν ἀφροδισίων θερμαίνεται τὸ σῶμα· ἀπὸ τῆς θέρμης οὖν καὶ τῆς ταραχῆς διαλύεται πνεύματα, ἃ φέρεται ἐπὶ τὰ κάτω, καὶ ποιεῖ φύσας. αὕτη μὲν οὖν ἡ Σαβίνου ἐξήγησις, καὶ οὐκ ἀπόβλητος. ὁ δὲ Γαληνός φησι, τοῦτο οὐχ ἱστόρηται ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης. καὶ πράγματα μὴ ἱστορηθέντα, τί θέλομεν ἀποδοῦναι λόγον; εἰ δὲ καὶ ἄρα ἱστόρηται, κατὰ τὸ σπάνιον εὕρηται, ὅθεν προσέθηκε Δαμναγόρᾳ· τῶν δὲ σπανίων οὐκ ἀποδίδοται λόγος. εἰ δὲ θελήσομεν ἀληθεύειν τὸν λόγον, ἐκεῖνό φαμεν. εὕρηται γὰρ ἐν διαγνωστικῇ, ὅτι οὐ γίνεται ὑποχονδριακὸν πάθος ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ὄγκος ἐκεῖ ἐγένετο ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. οὗτος οὖν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς πέμπει ἄνω παρὰ τὸν ἐγκέφαλον ζοφώδεις ἀτμοὺς, καὶ ὥσπερ ἄλλα κακὰ ποιεῖ, οὕτω καὶ φόβον. τὰ γὰρ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχουσι ψόφον, ἀλλὰ φόβον. γίνεται οὖν ὁ ψόφος πάλιν οὕτως· ὁ μελαγχολικὸς πέμπει καὶ κάτω παρὰ τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα πνεύματα. οἴδαμεν δὲ ὡς οὐ μόνον σπέρμα, ἀλλὰ καὶ ἔμπτωσις πνεύματος πρὸς ἔρωτα κινεῖ ἀφροδίσια. τοῦτο οὖν ἐστιν ὃ λέγει, καὶ δεῖ

1) τὲ Codd. 2) διαγνωστικοῦ L. 3) φῦσσαι Codd.

αὐτὸ ὑπερβατῶς ἀναγνῶναι. πολλαχοῦ γὰρ γίνεται, ὅταν φυσᾶται ἡ γαστὴρ ἐξ ὑποχονδρίου πάθους, ὥσπερ φόβος γίνεται, οὕτω καὶ ἐν ἀφροδισίῳ. οὐ δήπου οὖν τὰ ἀφροδίσια ποιοῦσιν ὄγκον τῆς γαστρὸς, ἀλλ' ὁ τῆς γαστρὸς ὄγκος ἀφροδίσια. φησὶ δὲ καὶ Ἀρκεσιλάῳ καὶ ᾤδεεν. ἐκ γὰρ τοῦ ὑποχονδριακοῦ πάθους γενόμενα 1) πρῶτον εἰς ὄγκον καὶ οἴδημα ἤγειραν ὑποχόνδρια ἢ ἐκ τῆς πολλῆς σφηνώσεως τοῦ χυμοῦ καὶ σῆψις ἐγένετο, ἐξ ἧς πνεύματα δυσώδη ἐξέρχονται.

ή. Τὸ φυσῶδες ξυναίτιον τοῖσι πτερυγώδεσι. καὶ γάρ εἰσι 2) φυσώδεες. —

Λέγει αἴτιον τοῦ πτερυγώδους. ἀλλὰ πολλὰ βιβλία ἔχουσι 3) πιτυρώδεσι. πίτυρα δέ εἰσιν, ὅτε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς λέπυρα ἐκδίδονται. γίνεται δὲ τοῦτο ἀπὸ διαβρωτικοῦ χυμοῦ. φασὶν οὖν τινες ὅτι ποτὲ δριμύτερα πνεύματα ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπανέρχονται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ἅτινα δριμέα ποιοῦσι τὰ πίτυρα. ἄλλα δὲ ἔχουσι πυρετώδεσι, καί φασιν ὅτι ὥσπερ ἐπὶ ὑγρῶν γίνονται ἐπὶ σήψει πυρετοὶ, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τοῖς στερεοῖς ἑκτικοὶ, οὕτω καὶ ἐπὶ πνεύμασιν ἀμφήμερος. τὸ δὲ ἀληθὲς, πτερυγώδεσιν ἔχει. καί φησιν ὅτι τὸ πτερυγώδεσιν οὕτως ἔχει· οἱ στενὸν καὶ βαθὺν ἔχοντες τὸν θώρακα καὶ ἰσχνὰς καὶ ἐπιμήκεις τὰς χεῖρας, τούτοις εἰ ἔμπτωσις γένηται πνεύματος, κακὰ πολλὰ ἐπιγίνονται· ἐπειδὴ γὰρ στενός ἐστιν ὁ θώραξ, εἴ που ἔλθοι πνεύματα, στενοχωρεῖ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐντεῦθεν ποιεῖ φθίσιν. οὐ μάτην δὲ εἶπε τὸ συναίτιον· ἡ γὰρ πτερυγώδης κατασκευὴ πάντως ἐκ ψύξεως ἐγένετο· αὕτη δὲ ἡ ψύξις τείνουσα καὶ πυκνοῦσα τὸν πνεύμονα, δύναται ποιῆσαι ῥῆξιν, ἐπὶ τῇ ῥήξει, αἵματος πτύσιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ, φθίσιν. ἀλλὰ καὶ ἡ ψύξις αὐτὴ ἀπεψίαν ἐγέννησεν, αὕτη δὲ πνεύματα. ταῦτα ἔρχονται παρὰ τὸν πνεύμονα, καὶ εἰ μὲν κατὰ φύσιν ὁ πνεύμων ᾖ, δύναταί μὴ 4) παθεῖν. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς ψύξεως δυσεπέκτατος ἐγένετο, εἰσερχόμενον τὸ πνεῦμα

---

1) sc. πνεύματα. 2) φθισώδεις Codd. 3) πυρώδεσι L. furfurosis C. 4) παθῆς L.

διατείνει, καὶ τῇ διατάσει ποιεῖ τὴν ῥῆξιν. σαφηνίζει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ ἑξῆς λόγος. καλῶς γὰρ εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης τὸ συναίτιον. πρὸς γὰρ τῇ ψύξει καὶ αὐτῷ τῷ αἰτίῳ, 1) γίνεται φθίσις. καὶ γάρ ἐστι φυσώδεες. τὰ πολλὰ μέντοι τῶν βιβλίων οὐκ ἔχουσιν. εἰ δὲ ἔχουσι, λέγει ὅτι κἂν πνεῦμα ὁθενδήποτε ἔλθοι, εὐχερῶς ποιεῖ φθίσιν, ὅτι καὶ φύσει εἰσὶ φυσώδεις, ὡς τῆς ψύξεως γεννώσης πνεῦμα.

θ'. Τὸ ψυχρὸν πάνυ φλεβῶν ῥηκτικὸν καὶ 2) βηχῶδες, οἷον κρύσταλλος, καὶ συστρεπτικὸν, οἷον τὰ 3) φήρεα καὶ αἱ γογγρῶναι. συναίτιον καὶ 4) αἱ σκληρότητες. —

Ὅρα ὅτι ἐπὶ τῶν φθισικῶν τῇ ψύξει γίνεται ἡ ῥῆξις· ἰδοὺ γὰρ λέγει, ὅτι τὸ ψυχρὸν φλεβῶν ῥηκτικόν. ἀλλ' ἡ μὲν θερμασία ῥήγνυσι 5) τὸ τέμνειν καὶ διαβιβρώσκειν καὶ διαιρεῖν, ἡ δὲ ψύξις τὸ πιλοῦν, τὸ συνάγειν καὶ τὸ δυσεπέκτατον· ἔνθεν ἐπιφέρει, συναίτιον καὶ σκληρότης. ἀλλ' οὐ πᾶσα ψύξις ῥήγνυσιν, ἀλλ' ἡ πάνυ σφοδρὰ, ὥσπερ χιὼν, κρύσταλλος. ἔνθεν ὠφεληθεὶς ὁ Γαληνὸς εἶπεν, ὅτι εἰ μέλλει τι γενέσθαι, χρεία καὶ σφοδρότης τοῦ ποιοῦντος, καὶ ἐπιτηδειότης τοῦ πάσχοντος, καὶ χρόνος, καθὸ τὸ ποιοῦν δρᾷ εἰς τὸ πάσχον. ταῦτα πάντα συνέδραμε· πολλὴ μὲν ψύξις, ἰδοὺ ἰσχὺς τοῦ ποιοῦντος· πτερυγῶδες τὸ σῶμα, ἰδοὺ ἐπιτηδειότης τοῦ πάσχοντος. 6) εἰ δὲ μὴ, πολὺς ὁ χρόνος. ἀπὸ τῆς ψύξεως ἐγένετο πνεύματα, ὀφείλοντα τῇ διατάσει ῥῆξαι. ἔστι δὲ καὶ βηχῶδες τὸ ψυχρὸν, καὶ πάντως διαμέσου· πρῶτον μὲν ὅτι αὐτὴ ἡ ψύξις πλήττουσα τραχύνει τὸν λάρυγγα καὶ ποιεῖ βῆχα. διαμέσου δὲ, ὅτι ῥήγνυσιν ἀγγεῖον ἐξερχόμενον αἷμα παρὰ τὸν λάρυγγα, καὶ ποιεῖ τὸν βῆχα, οἷον τὰ τηλέφεια καὶ αἱ γάγγραιναι· τοῦτο ἐν μέσῳ ἔῤῥιπται· κατὰ δὲ συνέχειαν ἔχει τὰ προηγησάμενα πρὸς τὰ ἐφεξῆς. λέγει δὲ

---

1) a flatuoso etiam tabes efficitur. C. 2) βηχώδεες Codd. 3) φερεᾶ supersc. φηρεᾶ Codd. γάγγραιναι Codd. 4) αἱ om. L. 5) Num τῷ sit legendum? 6) multum quoque temporis intercessit, quo a frigore etc. C. εἰ δὲ μὴ πολὺς ὁ χρόνος, ἀπὸ etc. equidem et legerim et distinxerim.

οὕτως ὁ λόγος· σκέπτεσθαί σε τὰς ἰδέας τῶν ὄγκων, ὥσπερ * τῇ φερεᾷ· τινὲς μὲν οὖν διὰ τοῦ ε, τινὲς δὲ δια τοῦ η γράφουσιν, ὅτι τὰ ἐπαναστήματα 1) ἐν Φηραῖς τῆς Θεσσαλίας μοι ὀφθέντα· εἰ δὲ φέρεα, ἐν 2) Φεραῖς τῆς Ἰταλίας. ταῦτα δὲ καταγέλαστα, ἀλλ' εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ φῆρας λέγειν τοὺς σατύρους οἵτινες ζωγραφοῦνται μετὰ ὄγκων, καὶ τούτων ἐπιμήκων. 3) φήρεα οὖν ὄγκους ἐκάλεσε τοὺς ἐπιμήκεις. 4) γογγρώνας λέγει μεταφορικῶς τὰς εἰς δένδρα γινομένας παραφυάδας, καὶ μάλιστα εἰς ἐλαίας, ἐὰν ὦσι καὶ περιφερεῖς. ἀλλ' ὁ Γαληνός φησιν ὅτι οἶδά τινας ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ γογγρώνας καλεῖν τοὺς περιφερεῖς ὄγκους. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ζήτησον καὶ τοὺς ὄγκους, εἴτε μακροὶ εἴτε περιφερεῖς.

ι'. Τὸ μετ' οὔρησιν σύναγμα παιδίοισι μᾶλλον, ὅτι θερμότερα. —

Περὶ χαλεπωτάτου πάθους θέλει διαλεχθῆναι, τῆς λιθιάσεως· ἀλλ' οὐ δυνατὸν νοῆσαι, εἰ μήπω εἴπωμεν τὸ ποιητικὸν, ὑλικὸν, ὀργανικὸν αἴτιον τοῦ λίθου. ἔστιν οὖν τὸ ποιητικὸν αἴτιον τοῦ λίθου, θερμασία περιφρύττουσα ἢ ψύξις πηγνύουσα. ἀλλὰ καλῶς ἔδοξε τοῖς παλαιοῖς, μὴ γίνεσθαι ὑπὸ ψύξεως· οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστι πλεονάσαι ἐν ἡμῖν τοσαύτην ψύξιν, ὥστε καὶ πῆξιν ποιῆσαι. γίνεται οὖν ἀπὸ μόνης θερμασίας, ποιούσης αὐτόν. ὑλικὸν δὲ αἴτιον, παχεῖα ὕλη, ἥ τε μελαγχολικὴ, ἡ φλεγματική. κἂν γὰρ 5) πολλὴ ἡ θερμασία, ἀλλ' ἡ παχυτάτη ὕλη ποιεῖ τὸν λίθον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, κἂν ὀλίγη ἡ ὕλη, πολλὴ δὲ ἡ θερμασία. τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ὁρᾶται· ἔστι γὰρ ὕδωρ πολλάκις καθαρώτατον, ἀλλὰ συνεχῶς ἐν θερμοῖς λέβησι ποιεῖ 6) πῶρον, οὐ διὰ τὴν ὕλην, ἀλλὰ διὰ τὴν θερμασίαν· ποτὲ δὲ ὕδωρ ῥυπαρώτατον καὶ

---

1) ἐμφερῆ L. ἐνφηρῆ A. correctum in ἐμφηρῆ. 2) φερεῖ Codd. in Phera Peloponnesi civitate C. Cf. Galen. Comment. in VI. Epidem. Bas. edit. V. p. 479. 3) φηρεὰς Codd. 4) γάγγραιναι Codd. hoc loco et in seqq. 5) Om. μή. non multus C. 6) πόρον — πoροῦται Codd.

παχὺ, ἐπ' ὀλίγου δὲ πυρος καιόμενον, πωροῦται, οὐ διὰ τὴν θερμασίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὕλην. εἰρήκαμεν οὖν τὸ ποιητικὸν αἴτιον καὶ ὑλικὸν τοῦ λίθου· τῶν δὲ ὀργανικῶν, νεφρῶν, οὐρητήρων, κύστεως. τὸ γὰρ τελικὸν ἐνταῦθα οὐ συνίσταται, ἐπειδὴ πάντως 1) ἕνεκα ἀγαθοῦ. διὰ ποῖον οὖν ἀγαθὸν γίνεται λίθος, εἰ μήπω 2) εἴπωμεν αὐτὸ τὸ γενέσθαι τὸν λίθον, τελικὸν αἴτιον; εἰ οὖν ἔγνωμεν, τὰ περὶ λίθου ἐξηγησώμεθα. λέγει οὖν ὅτι ὁ λίθος γίνεται, ἐπὶ παιδίοις μὲν, παρὰ τὴν κύστιν, ἐπὶ ἀκμαζόντων δὲ, παρὰ τοὺς νεφρούς. καὶ τίς ἡ αἰτία; τινὲς εἰρήκασιν ὅτι ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν παιδίων οἱ οὐρητῆρες ἐκ τῆς ὑγρότητος εὐρύτεροί εἰσι, διὰ τοῦτο καὶ κυλίεται ἡ ὑγρότης καὶ οὐ μένει παρὰ τοὺς νεφροὺς, ἀλλ' εὐχερῶς ἐκεῖθεν παρερχομένη, ἔρχεται παρὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ λιθοῦται. ὁ δὲ Γαληνὸς καὶ τοῦτό φησι, καὶ λεληθὼς φαίνεται ἀπὸ ψύξεως λέγειν τὸν λίθον. λέγει οὖν ὅτι ἐπὶ τῶν παιδίων ἀμείνους γίνονται αἱ πέψεις, 3) ὡς ὄντος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. εἰ οὖν ἀμείνους γίνονται αἱ πέψεις, οὐ γίνεται πολὺ ὀρῶδες περίττωμα. ὀλίγον οὖν ἕλκει αὐτὸ ὁ νεφρός. καὶ ἐπειδὴ ὀλίγον ἐστὶν, οὐ γεννᾶται ἐκεῖ λίθος· ἔρχεται παρὰ τοὺς οὐρητῆρας· εὑρίσκει αὐτοὺς στεγανωτέρους, καὶ ἄρχεται παχύνεσθαι ἐκεῖ· κυλίεται λοιπὸν παρὰ τὴν κύστιν· εὑρίσκει αὐτὴν ἄναιμον καὶ ψυχρὰν, καὶ πλεῖον παχύνεται. καὶ κενοῦται μὲν τὸ λεπτομερὲς, μένει δὲ τὸ παχύ. λοιπὸν ἔρχεται τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον, καὶ οὕτω ἀλλήλοις προστιθέμενα, ποιοῦσι τὸν λίθον. ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων οὐ γίνονται καλῶς αἱ πέψεις, ποιότητι ὄντος τοῦ θερμοῦ σφοδροῦ. πολὺ οὖν περιττωματικὸν φλεγματικώτερον συνάγεται ἐν τῷ ἥπατι, ὃ 4) ἕλκων ὁ νεφρὸς, οὐκ ἐᾷ ἀπελθεῖν κάτω. ὥσπερ γὰρ μόλιβδος, χεόμενος μὲν καὶ διὰ βραχέων τινῶν πόρων παρέρχεται, πηγνύμενος δὲ οὐδὲ διὰ μεγάλων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πολλὰ καὶ παχέα ὄντα τὰ περιττώματα δέχεται ὁ νεφρὸς, καὶ οὐκ ἐᾷ κατελθεῖν εἰς τοὺς οὐρητῆρας, καὶ ἐκεῖ μένοντα ἀπολιθοῦται· ἔστι δὲ ἀλη-

1) εἵνεκα A. 2) εἴπωμεν — ἔγνωμεν om. L. 3) cum innatum calidum sit validius. 4) ἕλκον Codd.

θὴς ἐξήγησις, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν παιδίων κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶν ἡ θερμασία, ἐπὶ δὲ τῶν ἀκμαζόντων κατὰ ποιότητα. ἀλλ᾽ οἱ λέγοντες ὡς τὰ παιδία θερμὰ μᾶλλον τὴν γαστέρα ἔχουσι θερμὴν ἢ τὸ ἧπαρ, καί ἐστι 1) δηλονότι. ὁρῶμεν γὰρ τὰ διαχωρήματα αὐτῶν χολώδη, τὸ δὲ οὖρον λευκότατον, ἐπειδὴ τῶν ἀκμαζόντων τὰ περὶ τὴν γαστέρα ψυχρότερα, τὸ δὲ ἧπαρ θερμότερον. εἰ οὖν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων θερμόν ἐστι τὸ ἧπαρ, μεταδίδωσι τῆς θερμασίας τῷ γείτονι νεφρῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ἐν νεφρῷ γίνεται ὁ λίθος· ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων, ἐπειδὴ θερμή ἐστιν ἡ γαστὴρ, μεταδίδωσι τῆς θερμασίας τῇ κύστει, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ λίθος γίνεται. ἀλλ᾽ ἆρα ὅτι οὐκ ἀνεχόμεθα ἀπὸ τῆς ἐν γαστρὶ θερμασίας γίνεσθαι λίθον; κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν ἐκείνη, ὑπὸ δὲ τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας περιφρύττεται ὁ λίθος. τότε λοιπὸν τὴν ὕλην αἰτιώμεθα. εἰ γὰρ καὶ μή ἐστι πολλὴ ἡ θερμασία, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πολλὴ ἡ ὕλη, διὰ τοῦτο γίνονται λίθοι. ὑγρότεροι γάρ εἰσιν οἱ παῖδες ἔκ τε φύσεως καὶ κράσεως, ἔκ τε τῆς πλημμελοῦς διαίτης, τῆς πολὺ συναγούσης τὸ φλέγμα. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ λίθου. εἰ δέ ποτε ἱστόρηται ἐν κώλῳ γινόμενον, οὐ πρόκειται 2) νῦν ζητεῖν. τὸ μετ᾽ οὔρησιν σύναγμα. διὰ μιᾶς λέξεως ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσε, πῶς γίνεται ὁ λίθος, καὶ ποῦ γίνεται. πῶς μὲν, ὅτι οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ συναγόμενος ὁ λίθος γίνεται, καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ θεραπεύεται, εἰς ψαμμία θρυπτόμενος. ποῦ δὲ, ὅτι τοῖς παιδίοις ἐν τῇ κύστει, τοῖς δὲ ἀκμάζουσιν ἐν τοῖς νεφροῖς.

ια΄. Τὰ σχήματα 3) τὰ ῥηΐζοντα μᾶλλον, οἷον ὁ τὰ κλήματα τῇ χειρὶ πλέκων ἢ στρέφων, ὑπὲρ ὀδυνέων κατακείμενος, λαβόμενος πασσάλου ἄκρου ὑπερπεπηγότος εἴχετο καὶ ἐρήϊσεν. —

Τοῦτο μὲν δὴ ὡς πρόγραμμα ἀναγνῶναι. φησὶ γὰρ ὅτι ὀφείλεις ζητεῖν τὰ σχήματα φέροντα ῥαστώνην. λέγει

1) δῆλον ὅτι sc. ἀληθές. 2) τοῦ Codd. 3) τὰ om. ῥηΐζονται. μᾶλλον om. στρέφονται. ὑπὲρ om. λαβόμενος om. ἄκρῳ. ἐρήϊσον. Codd.

δὲ ὁ λόγος ὅτι ὀφείλεις καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης εὐκαίρως γιγνόμενα μεμνῆσθαι ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ φέρει τὸ παράδειγμα, ὅτι ἀμπελουργόν τινα εἶδον, ὃς διὰ τὴν οἰκείαν τέχνην, λαβὼν κλάδους ἀμπέλου, ἔστρεφε. παρελύθησαν οὖν οἱ μύες τοῦ βραχίονος, καὶ ὡς παρὰ τὴν οἰκείαν 1) ἀσθένειαν γίνεσθαι· κατεβλήθη. λοιπὸν πολλὴ ὀδύνη, πολλὴ δυσφορία, καὶ δυσφορῶν ἔνθεν κἀκεῖθεν ἔῤῥιπτε τὰ μόρια, καὶ κατά τινα τύχην πασσάλου κειμένου ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἐδράξατο ἰσχυρῶς καὶ ἐπαύσατο τοῦ πάθους. ἴσως γὰρ μῦς ἦν ὁ παραλυθεὶς, καὶ ἐν τῇ συγκάμψει 2) ἐξέτεινεν ἡ χεὶρ, καὶ ἐντεῦθεν ἐράϊσεν.

ιβ'. Ὃν 3) ἐξ ὀρεοτυπίης παρὰ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ ῥίπτοντα τὰ σκέλεα, καὶ τὴν κνήμην ἑτέρην, ἥκιστα ἐλεπτύνετο, μηροὶ δὲ 4) [οὐ] κάρτα. οὖρα καὶ γονὴ οὐκ ἴσχετο. —

Οὐκ ἂν 5) σαφηνισθείη ὁ λόγος, εἰ μὴ προσλάβωμεν ἀνατομικὸν θεώρημα. εἴρηται γὰρ, ὡς ἡ ἅπασα ῥάχις ἔχει σπονδύλους εἴκοσι τέσσαρας μεριζομένους εἰς τρία, ἑπτὰ εἰς τὸν τράχηλον, δώδεκα εἰς τὸ μετάφρενον, καὶ πέντε εἰς τὴν ὀσφύν. εἰ οὖν ἐκστῶσι τῆς οἰκείας βάσεως, πρὸς τὸ διάφορον τῆς ἐκστάσεως ἔχουσι καὶ τὰ ὀνόματα· εἰ μὲν γὰρ ὀπίσω, κυρτώματα, εἰ δὲ ἔμπροσθεν, λόρδωμα, εἰ δὲ εἰς τὰ πλάγια, 6) *κωλίωμα. εἰ οὖν μόνον κλονηθῶσιν οἱ σπόνδυλοι, πολλάκις γὰρ ἔρχονται ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, θλίβει τὸ πάθος, καὶ στενοχωρεῖ τὴν κύστιν καὶ τὴν γαστέρα· ἐντεῦθεν ἐπέχει τὸ οὖρον καὶ τὴν κόπρον, οὐ μόνον διὰ τὴν θλίψιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως. εἴρηται γὰρ ὅτι καὶ τὰ ἔντερα καὶ ἡ κύστις ἕως μὲν τῶν κάτω φυσικῶς ἐνεργοῦσιν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ περίττωμα κάτω, τότε ἡ ψυχικὴ ἐνεργεῖ. μύες γάρ εἰσιν οἱ περιστελλόμενοι καὶ χαλῶντες. ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἐγένετο ἡ ἔκστασις τῶν σπονδύλων, καὶ ἐντεῦθεν παρελύθη τὸ νεῦρον, καὶ φέρει ὀδύ-

---

1) lacerti — praeter naturam propriam debilitati. C. 2) pro ἐξετάθη. 3) ἰὼν ἐξερεοτυπίης. ἑκατέρην Codd. 4) οὐ om. Hipp. 5) σαφηνισθῇ Codd. 6) κωλέωμα L. Lego σκολίωμα.

νην τῷ μυῒ τότε κατὰ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως, καὶ τὸ ἀπευθυσμένον. παραλυθέντων οὖν ἐκείνων τῶν μυῶν, ἀκούσιος ἐγένετο ἔκκρισις· ἀλλ' οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐδείξαμεν ὡς ἐξ ὧν νεύρων δέχονται οὗτοι οἱ μύες, ἐκ τούτων καὶ οἱ πόδες· ἔνθεν ἐπειδὴ ἀργίη, τήκει, καὶ οἱ πόδες ἰσχναίνοντο, καὶ μάλιστα οἱ μηροὶ πλησιάζοντες· αἱ μέντοι κνῆμαι ἄλλοθεν καὶ ἄλλοθεν ἐῤῥίπτοντο. καὶ μὴν τὸ ῥίπτεσθαι ὑπὸ δυνάμεως γίνεται. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης· ἐῤῥίπτοντο, κινούμενα, ἀλλ' ὡς ἔτυχεν, ὁπουδήποτε ἦσαν ἐῤῥιμμένα, μὴ διοικούμενα ὑπὸ δυνάμεως· 1) ὃν ἐξ ὀρεοτυπίης παρὰ τὴν γέφυραν εἶδον ἐγὼ ῥίπτοντα τὰ σκέλεα καὶ κνήμην ἑτέρην, ἥκιστα ἐλεπτύνοντο, μηροὶ δὲ κάρτα. οὖρα δὲ καὶ γονὴν οὐκ ἴσχετο, ἵνα δηλώσῃ ὅτι συνεχῶς ἢ λίθους ἢ μέταλλα κόπτων καὶ κουφίζων ἑαυτὸν, παρέτρεψε τὴν ῥάχιν· διὸ ταύτῃ πέπονθεν. ἥκιστα ἐλεπτύνετο. τὸ ἥκιστα, τὸ ἧσσον σημαίνει. 2) τοῦτο γὰρ ἀντέταξε τῷ κάρτα· καὶ γονὴν οὐκ ἴσχετο. κόπρον καὶ οὖρα ἀκουσίως ἐκρίνοντο, διὰ τὴν παράλυσιν τῶν μυῶν. διατί καὶ σπέρμα ἀκουσίως; οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν οἱ μύες τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα. καὶ λέγει ὅτι εἴρηται, ὡς οἱ κατ' 3) ἐπιγάστριον μύες δέχονται νεῦρα ἀπὸ τῶν σπονδύλων, καὶ συμβάλλονται περιστελλόμενοι τῇ ἐκκρίσει τοῦ σπέρματος, καὶ σφίγγουσιν αὐτό. νῦν οὖν παραλυθέντες οὐκέτι περισφίγγουσιν, ὅθεν ἀκουσίως ἐκκρίνεται τὸ σπέρμα. καὶ μὴν φυσικόν ἐστιν ἔργον. καὶ λέγει ὅτι ἀκουσίως ἐκκρίνεται, μὴ προηγησαμένης ἐρωτικῆς φαντασίας, ἑκουσίως δὲ, τὸ ἐναντίον.

ιγ'. Πτερυγώδεες φύσιες πλευρέων 4) δι' ἀδυναμίην τῆς ἀφορμῆς. —

Νῦν ζητεῖ, πτερυγώδης κατασκευὴ πόθεν γίνεται. καὶ ἀφορμὴν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τὴν ἀρχὴν, τὴν αἰτίαν. ζητεῖ πόθεν ἔχουσι τὴν ἀφορμὴν αἱ πτερυγώδεις κατασκευαὶ, καὶ εἰς τὸ καθολικὸν τρέχει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι

---

1) τὸν ἐρεοτ. Codd. 2) τούτῳ Codd. 3) κατ' ἐπιγάστριοι Codd. 4) δύναμιν τῆς Codd. Apud. Crassum ιγ' legitur post ιδ'.

πάντως διὰ ψύξιν τῆς καρδίας καὶ ἀδυναμίαν τῆς ἐμφύτου θερμασίας στενὸς καὶ ἀβαθὴς ἐγένετο ὁ θώραξ. ἡ δὲ ψύξις αὕτη, ἢ ὅτι μικρά ἐστιν ἡ καρδία, καὶ οὐ πέμπει θερμασίαν, ἢ ὅτι μικρὸς ὁ ἐγκέφαλος, καὶ διὰ τοῦτον ὁ νωτιαῖος, δι᾽ ὃν οἱ σπόνδυλοι, δι᾽ οὓς αἱ πλευραὶ, καὶ διὰ τοῦτο στενὸς ὁ θώραξ, καὶ ὅτι κατέψυκται τὸ ἧπαρ, ὡς μὴ πέμπειν πολὺ αἷμα, ἃ πάντα ὑπὸ ψύξιν καὶ ἀδυναμίαν ἀνάγεται, καὶ στενότητα τῶν πλευρῶν.

ιδ΄. Ἐπὶ τοῖσι καταῤῥοισι τοῖσι κακοήθεσιν εἰ ἔκκρισις εἴη καὶ μὴ εἴη, κακόν. —

Περὶ κακοήθους καταῤῥου θέλει διαλεχθῆναι. οὐδεὶς δὲ δύναται γνῶναι κακοήθη κατάῤῥουν, μὴ γνοὺς τὸν 1) εὐήθη. κατάῤῥους οὖν ἐστιν, ὅταν διαθερμανθῇ ἢ ψυχθῇ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ διαλυθῇ αὐτοῦ ἡ ὑγρότης. ἀλλ᾽ εἰ μὲν εἰς ῥῖνας ἔλθῃ ἡ ὕλη, κόρυζα καλεῖται, εἰ δὲ εἰς ὑπερῴαν, κατάῤῥους. καὶ μέλλει ὀλίγη ὑγρότης κατέρχεσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη κακοήθης, ὅτε θερμὴ δυσκρασία καταλάβῃ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ καταφέρεται ὑγρότης διαβρωτική. αὕτη οὖν φέρεται εἰς τὴν ὑπερῴαν, καὶ ποιεῖ τὸν κατάῤῥουν· αὕτη ἡ ὑγρότης φέρεται παρὰ τὸν πνεύμονα, καὶ εὑρίσκει αὐτὸν μαλακὸν καὶ εὐπαθῆ, καὶ διαβιβρώσκει αὐτὸν, καί ἐστι μέγα κακὸν, ἐπειδὴ διαβρωτική ἐστι καὶ δριμεῖα ἡ ὕλη· εἰ δὲ μὴ ἀνάγοιτο, καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον κακὸν, ὡς σημεῖον μὲν, ὅτι δηλοῖ κατέχεσθαι μᾶλλον ἐκ τῆς θερμασίας, ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι μένει, καὶ πολυπλασιαζόμενον ἐπιτίθεται τῇ δυνάμει καὶ τῷ πνεύμονι, καὶ διαβιβρώσκει μὲν τὸν πνεύμονα, βαρεῖ δὲ τὴν δύναμιν καὶ ποιεῖ θάνατον.

* * *

Capita duo sequentia graece in meis codicibus desiderantur. Sunt apud Crassum.

Rigores incipiunt mulieribus quidem a lumbis magis, et per dorsum, et tunc in caput. Verum et viris posterius magis, quam ab anteriore parte. Horrent exteriora magis, quam interiora corporis, ut cubiti, femora.

---

1) εὐήθην L.

Sed etiam cutis rara. id vero pilus indicat. A quibus autem aliis rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis.

In quinto libro Aphorismorum haec eadem sententia traditur, quae et hoc loco propter eos, qui ad hanc artem introduci debent, iterabitur, cum quadam tamen appendice in Aphorismorum libro non scripta: Quae paulo post rectene an perperam adiecta sit, expendemus. Quodnam est autem nunc Hippocratis propositum? Respondemus de rigoribus mentionem facere, dicentem, in mulieribus rigorem a posterioribus corporis partibus magis incipere. Verum nos prius quasdam rigoris differentias perquiramus, tres ratione sexus, duas ratione membrorum: tres item ratione situs membrorum. A sexu, cum dicimus, mulieres esse viris frigidiores: a membris, ut cum dicimus, membra quaedam carnosa, quaedam nervosa: et carnosa calida sunt, nervosa frigida: a membrorum positu, ut cum affirmamus, anteriores corporis partes esse calidiores: cum iecur et cor eo loci sint posita, posteriores autem rigidiores. Ubi haec praescivimus, modo quid dicat Hippocrates videamus: inquit igitur, C u m p a r i a v a s a h a b e a n t, v i r i s f r i g i d i o r e s s u n t m u l i e r e s. Bene dixit autem, recte se habentibus vasculis. neque enim absurdum est, in viris nonnunquam multam esse frigiditatem, in mulieribus minorem. idcirco et viros frigidiores esse continget. Caeterum si effectrices causae pares fuerint, mulieres magis rigore afficiuntur: rigor autem ipsis a lumbis ortum habet, aut quia in posterioribus partibus lumbi iacent, et ideo frigidi sunt, aut propterea quod ipsis uterus vicinus est, frigidam intemperiem in ipsos fundens: siquidem uteri substantia, utpote nervosa, frigida est. nervosa vero propterea dicitur, quia dilatatur, et constringitur: eius vero concavitas generandi gratia calida facta fuit. Ipse quoque uterus in lumbos processus quosdam instar cornuum mittit. Inde sequitur, ut a lumbis in mulieribus rigor initium capiat: cum ipsis proximus locatus sit. Item cerebrum spinalis medullae interventu plerumque uteri vitia participat, non quod ipse a cerebro nervos suscipiat, sed quod ei vicinus sit. Nam membra, quae inter se vitia communicant, alia propter viciniam, alia propter affinitatem id faciunt. At quoniam a nobis dictum est, anteriores partes esse calidas, posteriores frigidas, quaenam sunt huius rei causae? Respondemus, cum videamus anteriora hirsuta esse, et hoc non nisi ob calorem multum, posteriora vero glabra, et hoc, propter

frigus: ideo priores partes calidae sunt, et carnosiores, et laedentibus causis expositae. Et ob hoc ipsis a natura videndi potentia concessa est, quae pericula prospicit, et ab ipsis eas tuetur. Posteriores autem, utpote visu carentes, iccirco duriores, frigidiores, densiores, et iniuriis minus obnoxiae sunt. Et hoc est praesentis dictionis propositum: Rigores incipiunt mulieribus quidem a lumbis magis, et per dorsum: et tunc in caput. verum et viris posterius magis, quam ab anteriori parte. Ea vox, magis, de mulieribus dicitur, quia saepius incipiunt in ipsis rigores a lumbis, quam in viris, aut quoniam exoriuntur rigores etiam ab aliis membris, sed crebrius a lumbis ob ante dictas causas, sed praecipue propter uterum. Subdit Hippocrates, Horrent exteriora magis, quam interiora corporis, ut cubiti, et femora, sed etiam cutis rara. id vero pilus indicat. Hoc est, veluti antedictorum conclusio: quod scilicet propter supra dicta horrorem patiuntur, aut dixisse, horrent, ut tibi ostendat, se non de iudicatorio rigore verba facere, sed de eo, qui a frigore excitatur. Exteriora dicit et interiora: ut in cubito, ante et post, ut in humero, et femore. Nam cubiti exteriora calida sunt, utpote pilis obsita, interiora pilis vacua, quia frigida. Humeri autem posteriora frigidiora sunt et glabra, anteriora calida quemadmodum et femoris. subjicit deinde, A quibus autem aliis rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis. Considerandus est hic sermo, et quid significet. frequenter enim ab anterioribus membris fit rigoris principium, ubi est et mali causa. Et quaenam est haec? dicimus ibi esse ulcus, et humorum abundantiam, et his de causis inde rigor sumit initium. Quidam codices habent, ex occasionibus, Quidam, ex vasculis, Quidam, ex contrariis. Si legamus, ex occasionibus, intelligendum est, rigorem incipere ex occasionibus, id est, ab eo loco, ubi est cava et origo mali: Si legamus, ex vasculis, intelligendum est, rigorem ortum habere ex conceptaculis copiosam materiam continentibus. At si legatur ex contrariis, nonnulli sic interpretantur, si in sinistra parte sit ulcus, a dextra rigorem incipere. Sed male isti loquuntur. Nam tametsi in anterioribus locis ulcus fuerit, nihilominus a posterioribus rigor incipiet, ac prudentibus, et expertis sensum excitabit. Verum saepe ob temporis angustiam nos fugiet, ubi fiat rigoris initium.

Caput ex ortu et occasione, et plurimis sermonibus paulatim cognitis colligentem, et perdiscentem, an similia inter se sint; Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat una. Sic utique sit via, sic et recte se habentium, probatio et non recte, redargutio.

Hippocratis propositum in hoc praecepto est, nos commonefacere, Quomodo oporteat medicum ad aegrum accedentem ipsum percontari: et quae oporteat explorare, et quae ab ipso praescienda sint, utque recta doctrina utatur, sermonem suum per divisivam methodum instituit. Quoniam etiam divisio definitionem demonstrationemque dignitate antecedit, quippe cum definiens ea, quae sunt in divisione, suscipiat: et ex his deligens congruentem sibi definitionem constituat, ut ex animali, et planta sumit animal, ex rationali, et irrationali rationale: ex mortali, et immortali mortale: atque ita definit, hominem esse animal rationale, mortale. Demonstratio vero definitionem sequitur. Nam si interroges, propter quid homo est animal: respondetur, quoniam est substantia animata sensualis. pariter etiam si interrogetur, propter quid homo est rationalis, et propter quid mortalis. ergo nobilior est divisio definitione, et demonstratione. Dicit autem Hippocrates, utendum esse eorum divisione, quae et naturalia sunt, et praeter naturam. Naturalia sunt, aetas, temperatura, habitus, quae ipse vocat ab ortu. At quoniam tria sunt nobis a generationis principio, haec iterum subpartiamur, aetatem quidem in pueritiam, iuventutem, virilem aetatem, et senectutem. morbi vero et si iidem sint, sed in diversa materia, et aetate, diversa egent curatione. Temperaturae aut simplices sunt, aut compositae, aut aequales, aut inaequales. Aeqnalis est aequaliter composita, cuique conveniens. Habitus autem est aut densus meatibus, aut rarus: aut macilentus, aut carnosus. Et haec est rerum naturalium partitio. At quae sunt naturae inimica, sunt aut morbi, aut eorum causae, aut eorum casus. Et horum singulorum partitio saepius narrata est. porro haec omnia perquirenda sunt: et a generalibus ad singularia procedendum. Singularia enim sunt, quae et cognoscere, et medicari debemus: atque iterum a privatis communia exploranda sunt. Propterea dixit Hippocrates, colligentem, et perdiscentem, id est, dilatantem, et universalia facientem. Et hoc modo, inquit, omnia explorare oportet, quae nos ad cognoscendi viam ducunt: et quae bene

se habent, ars approbat, et quae non bene, redarguit. Sed quid est hoc, quod dicit, similia inter se, et non similia? respondemus, Hippocratem dicere a nobis esse considerandum, num imminentes morbi ab intemperie sint eventuri, ut puta caliditatis et frigiditatis: et ipsas ad aequalitatem redigere: hoc est, bene temperatos, et moderatos efficere. Occasiones autem omnes morborum causas appellat, et symptomata, quae sunt praeter naturam. Nam causae sunt morborum occasiones, morbi symptomatum. Symptomata sunt actionum laesiones. haec autem non ut symptomata, sed ut causae vires demoliuntur. Et hoc fuit autoris propositum.

ιε'. Αἱμοῤῥαγία ἐκ ῥινῶν ἢ τοῖσιν ὑποχλωρομέλασιν ἢ τοῖσιν ἐρυθροχόλοισιν ἢ τοῖσιν ὑποχλώροισιν. —

Ἱπποκράτης νῦν περὶ διαγνώσεως διαλέγεται. γίνεται οὖν διὰ ῥινῶν κένωσις, εἴτε προνοίᾳ φύσεως, εἴτε κακοηθείᾳ νοσήματος. νῦν οὖν ζητοῦμεν· γίνεται οὖν αὕτη ἢ κατὰ ῥῆξιν ἢ κατὰ διάβρωσιν, ἢ κατὰ ἀναστόμωσιν. εἰ γοῦν γνῶναι θέλεις, ποίῳ τόπῳ ἑκάστη γίνεται, ζήτησον τὸ χρῶμα τοῦ αἱμοῤῥαγοῦντος, ἥτις βαροῦσα ἔχει ποιῆσαι ἀναστόμωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν μειρακίων. ἀλλ' οὐ μάτην συνετάξατο τὸ χολῶδες εἰπὼν, ἐρυθροχόλοισιν. οἶδε γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μειρακίων 1) *λόγῳ πλήθους γίνονται αἱ αἱμοῤῥαγίαι. ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη πλησιάζει τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν ἐν ᾗ χολὴ πλεονάζει, καί ποτε χολωδέστερον ἐπὶ τῶν μειρακίων εὑρίσκεται τὸ αἷμα διὰ τὴν γειτνιάζουσαν ἡλικίαν, διὰ τοῦτο* 2) *ἐρυθρὸν συνετάξατο τὸ χολῶδες. εἰ δὲ γένηται τὸ πρόσωπον χλωρὸν ὃ συμβαίνει ἀπὸ χολῆς, προσδόκα λόγῳ διαβρώσεως τὴν αἱμοῤῥαγίαν. ἀλλ' οὐ μάτην τῷ χλωρῷ συνετάξατο τὸ μέλαν, ἐπειδὴ ἡ χολὴ, ἡ ὄντως χολὴ, χλωρὸν ποιεῖ τὸ πρόσωπον· καὶ μᾶλλον πελιδνὸν, γίνωσκε πλεονεξίαν οὖσαν μελαγχολικοῦ χυμοῦ,* 3) *ὃς τὸ σκληρὸν τῆς οὐσίας λόγῳ κρίσεως ποιήσει τὴν διάβρωσιν. τοῦτο δὲ μόνον ἔταξεν, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι διαφορὰ* 4) *μελαγχολικοῦ.*

---

1) *λέγω* L. 2) Fort. *ἐρυθρῷ.* 3) Fort. *οὗ.* 4) *μελαγχολικὴ* L.

ιϛ'. *Βραχέα ὑφέντα παχῦναι ξηρῶς, τοῖσι δὲ ἑτέροισι 1) ἧσσον παχυσμοῖς· ξηρῷ δὲ δεῖ λευκῷ, οἷον κηκὶς, στυπτηρία.* —

Ἐπειδὴ περὶ αἱμοῤῥαγίας διελέγετο, ὅτι εἰ πλείων ποτὲ γένηται, θεραπεύω, λέγει τὴν θεραπείαν. Σαβῖνος δὲ μὴ δυνηθεὶς τὸν λόγον νοῆσαι, τὴν γραφὴν μετέθηκε. βραχίονα γὰρ ἐποίησε καί φησιν, ὅτι περὶ ἀντισπάσεως λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν γένηται αἱμοῤῥαγία, τέμνειν ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν κατ' εὐθὺ διὰ τὴν ἀντίσπασιν. ἀλλ' εἰ μὲν οὕτως εἶχε, καλὴ ἡ ἐξήγησις. βραχέα δὲ ἔχει καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι ἐὰν γένηται αἱμοῤῥαγία, εἰκὸς ἐν τῷ μέσῳ ἵστασθαι τὸ αἷμα· μὴ οὖν ὡς ἔτυχε χρήσῃ τοῖς βοηθήμασιν· εἰκὸς γὰρ, θρόμβου σφηνωθέντος, γενέσθαι ἐποχὴν τοῦ αἵματος. καὶ χαλεπόν ἐστι 2) τοῦ σφηνωθῆναι τὸν θρόμβον, ἀλλ' ἐάσας μικρὸν κενωθῆναι, τότε ἐπίσχες· θεράπευσον δὲ πρὸς τὴν ποιοῦσαν αἰτίαν. εἰ γὰρ εὕρῃς ὅτι λόγῳ διαβρώσεως ἡ αἱμοῤῥαγία γέγονε, τοῖς γλίσχροις κέχρησο, τοῖς δυναμένοις τὸ λεπτὸν παχῦναι. ξηρὸν δὲ λέγει, ἀντὶ τοῦ ξηρίον θές. εἰ δὲ λόγῳ πλήθους ἐγένετο, τότε τοῖς ξηραντικοῖς κέχρησο. εἶτα ὡς τινος ἐρωτῶντος, καὶ ποῖά εἰσι τὰ ξηρία, λέγει ὅτι κηκὶς καὶ στυπτηρία. τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ἔχουσι στυπτηρίαν, ἀλλὰ προσέθηκαν αὐτό τινες, ὅθεν καὶ τὸ λευκὸν ἔταξε. λευκὴ γάρ ἐστιν αὕτη· ἢ μᾶλλον τὸ λευκὸν, κατὰ τῆς αἱμοῤῥαγίας, ἀντὶ τοῦ ἕως ἄρξηται φλεγματικώτερον αἷμα κενοῦσθαι· αἵματος γὰρ καὶ χολῆς καὶ μελαγχολικοῦ μνημονεύσας, παρέλιπε τὸ φλέγμα.

ιζ'. *Ὁκόταν ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται ἢ τραγίζειν, αἱμοῤῥαγέουσιν.* —

Εἰ τὸ τραγίζειν σαφηνισθείη, πᾶς ὁ λόγος σαφὴς γενήσεται. τράγον οὖν καλοῦσιν οἱ 3) φωνασκικοὶ πάθος τι παρὰ τὴν φωνὴν, ὅτε βαρεῖα καὶ βραγχώδης γίνεται. ἑκατέρου δὲ τὴν αἴτησιν ζητητέον. ἀλλ' οὐ δυνατὸν εἰδέ-

---

1) ἴσον παχῦναι, ξηρᾶναι, οἷον Codd. 2) Fort. τό. 3) φωνασκινοὶ L.

ναι διατί βαρεῖα γίνεται, εἰ μὴ μάθωμεν διατί ὀξεῖα. ἐπὶ τῶν παιδίων οὖν καὶ τῶν γυναικῶν ὀξεῖα γίνεται, διὰ τὴν ψύξιν πιλοῦσαν τὰ ἀγγεῖα· οὐκοῦν βαρεῖα γίνεται, διὰ θερμασίαν εὐρύνουσαν· βραγχώδης τοίνυν, ἀπὸ ὑγρότητος κατακλυζούσης τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν· οὐκοῦν τὸ τραγίζειν ἀπὸ θερμότητος καὶ ὑγρότητος γίνεται, ὃ πάσχουσιν οἱ τράγοι. λέγει οὖν, ὅταν γένηται καιρὸς τοῦ ἀφροδισιάζειν, οὐ λέγω δὲ ὥραν τῆς μίξεως, ἀλλ' ὅτε ἡλικία καλεῖ, ὅτε καὶ τραγίζουσι, τότε καὶ αἱμοῤῥαγοῦσιν· ἐπειδὴ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ σπέρμα εἰς τὴν αὔξησιν ἐδαπανᾶτο, ἔφθασεν ἡ ἥβη, καὶ ἐπαύσατο τῆς αὐξήσεως, τότε πλεονάζει τὸ σπέρμα, ὃ καὶ ἄλλο, ἄλλο μόριον ἐπέρχεται, καὶ ἐρχόμενον κατὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ποιεῖ τὸ τραγίζειν, καὶ ὡς περιττὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ βρασμοῦ καὶ κινήσεως, εἰ εἰσέλθοι παρὰ τὰς ῥῖνας, ποιεῖ τὴν αἱμοῤῥαγίαν. εἰ δέ ποτε τὸ σπέρμα ἐπισχεθῇ, πέμπει δριμυτέρους ἀτμοὺς περὶ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ δάκνοντες ποιοῦσι τὴν φρίκην. λέγει δὲ καί, ἀφροδισιάζοντες πνεῦμα ἐκκρίνουσιν, πάλιν οὐ πάντες, ἀλλ' ὡς εἶπεν, οἱ ἔχοντες ὑποχονδριακὸν πάθος, ὡς Λαμναγόρᾳ· ἐνίοις δὲ καὶ ᾤδεεν, ὡς Ἀρκεσιλάῳ.

ιη'. Αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων. λέγει γὰρ ὅτι ταράσσονται αἱ μεταβολαί, εἰ ἀπὸ τοῦ κινεῖσθαι ἔλθοι τις εἰς τὸ ἠρεμεῖν. καὶ δεῖ μόνον προσθεῖναι 1) τὸ ἀθρόως. οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπὸ κινήσεως κατὰ βραχὺ εἰς ἀργίαν μεταβάλλειν βλάπτει, ἀλλὰ τὸ ἀθρόως. ἢ μᾶλλον ὡς πρόγραμμα τοῦτο ἀναγνωστέον, ὅτι αἱ μεταβολαὶ φυλακτέαι, αἱ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα, κατὰ τὰ ἤθη τῆς ψυχῆς, κατὰ τὴν δίαιταν γινόμεναι.

ιθ'. Ὀλίγον σιτίον, ἄκοπον, ἄδιψον. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρω χωρίζουσιν, ὅτι περὶ ἄλλου νῦν λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ἐάν τις ὀλιγοσιτῇ, μὴ διψήσει, ἵνα μὴ ἐκ τῶν δύο αἰτίων καταβληθῇ

1) τὰ ἄρθρα Codd.

τὸ σῶμα. ἀλλὰ μηδὲ κοποῦσθαι· ὅκου γὰρ λιμὸς, οὐ δεῖ κοποῦσθαι ἤτοι πονέειν. ὁ δὲ Γαληνὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων συνάπτει αὐτὸν τῷ ἄνω, ὅτι πᾶσα μὲν ἀθρόα μεταβολὴ ταράττει τὸ σῶμα. εἰ δὲ ὅλως μεταβάλῃς κἂν ἐπὶ τὸ ἧττον ἅμάρτημα, μὴ ἐξ ὕπνου εἰς ἀγρυπνίαν, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγρυπνίας εἰς ὕπνον. οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν ἥττονα δέχου μεταβολὴν, μὴ ἀπὸ τοῦ ὀλιγοσιτεῖν ἐπὶ τὸ 1) πολυσιτεῖν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ πολυσιτεῖν εἰς τὸ ὀλιγοσιτεῖν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ πίνειν εἰς τὸ 2) ἄδιψον, καὶ ἐκ τοῦ κοποῦσθαι εἰς τὸ ἄκοπον. ταῦτα ἕλου μᾶλλον τοῖς ἐναντίοις.

κ΄. Πᾶς 3) λεπτυσμὸς χαλᾷ τὸ δέρμα, ἔπειτα περιτείνεται, ἀνάθρεψις τἀναντία χρωτὸς ῥίκνωσις ξυμπίπτοντος, ἔκτασις ἀνατρεφομένου, τὸ ῥικνῶδες, τὸ λεῖον, ἑκατέρου σημεῖον, τὸ ὑπόχολον, τὸ ὑπέρυθρον. οὕτω τὸ κατεσπάσθαι μαζοὺς ἰσχνοὺς ἢ ἀνεσπάσθαι καὶ περιτετάσθαι, καίτοι οὐκ ἄν τις οἴοιτο διὰ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκωθέντος τοῦτο γίγνεσθαι. ἡ ἄγαν πλήρωσις, κληῒς περιφανὴς, φλέβες διαφανέες. —

Πάλιν ὁ λόγος περὶ 4) καθάρσεως σαρκῶν. ὅσα δὲ νῦν λέγει, περὶ ὑγιαινόντων λέγεται καί φησιν, ὅτι ἐν πλήθει σαρκῶν, πάντως ὀφείλεις χρήσασθαι τῇ καθάρσει, εἰ διὰ κακοχυμίαν ἰσχανθῇ τὸ σῶμα, ὃ πέπονθεν ὁ Γαληνός. γύναιον γὰρ ἐκτετηκὸς οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀνέτρεφον, αὐτὸς δὲ εὑρίσκων, ὅτι ἐπὶ ἐννέα μῆνας ἐπισχεθέντα τὰ καταμήνια, καὶ τὰς φλέβας ἐκτὸς πλήθους πεφυσημένας, ἔγνω ὅτι μᾶλλον ἐκ τοῦ πλήθοις κατίσχονται. ἔρχεται γὰρ τὸ αἷμα παρ᾽ ἕκαστον τῶν μορίων καὶ ὡς ἀλλότριον αὐτὸ ἀποσείονται. ἔνθεν τῶν ἄλλων παρὰ προαίρεσιν ἐφλεβοτόμησε, καὶ ἔπαυσε τὴν κακοχυμίαν· εὐθὺς ἀνετράφη τὸ σῶμα. οὔκουν ἔδει εὐκαίρως καὶ καθελεῖν καὶ ἀνατρέφειν· καὶ ὁρᾷς τὰ ἑκατέροις συμβαίνοντα. εἰ γάρ ἐστι πλῆθος σαρκῶν, ὅταν ἀρξώμεθα αὐτὸ τήκειν, μειοῦται ἡ σὰρξ, ἡ πρότερον διατείνουσα τὸ

---

1) πολυσιτελεῖν L. 2) ad potum C. 3) λεπτὸς χυμὸς. Codd. 4) Fort. καθαιρέσεως.

δέρμα· ἐντεῦθεν χαλαρώτερον γίνεται. εἰ δὲ ἐπὶ πλεῖον αὐτῇ χρησόμεθα, κατακρατούσης ξηρότητος, περιτείνεται τὸ δέρμα, ἐν δὲ τῇ ἀναθρέψει τὰ αὐτὰ μὲν, ἀλλ' ἐναλλὰξ γίνεται. ἀρχομένων γὰρ αὔξεσθαι τῶν σαρκῶν, ὑγραινόμενον τὸ δέρμα χαλαρώτερον γίνεται. ὅταν δὲ πολλαὶ γίνωνται σάρκες, τότε περιτείνεται. οὐκοῦν τῇ μὲν καθαιρέσει τοῦ χρωτὸς ἕπεται ῥίκνωσις, τουτέστι ῥυτίδωσις τοῦ δέρματος, τῇ δὲ ἀναθρέψει τοῦ χρωτὸς, οὐκ ἀνωμαλία. ποτὲ γὰρ ἡ φύσις 1) εὐτυχεῖ ἐν τῇ καθαιρέσει ἢ ἐν τῇ ἀναθρέψει· οἶμαι ὅτι ἐν τῇ ἀναθρέψει· τότε γὰρ λεῖον καὶ ὁμαλόν ἐστι τὸ σῶμα, ἐν δὲ τῇ καθαιρέσει, φρικῶδες τουτέστι ἀνώμαλον. καὶ γὰρ ἐν τῇ φρίκῃ ἀνωμαλία τις γίνεται ἐν τῷ σώματι. καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν ἀνωμαλίαν, φρίκην καλοῦσι. δυνατὸν δὲ εὑρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ χρώματος· ἐπὶ γὰρ τῆς καθάρσεως δυστυχοῦσα ἡ φύσις, ὠχρότερον ποιεῖ τὸ χρῶμα· εἰ δὲ κατακρατήσει, καὶ πελιδνόν· ἐν δὲ τῇ ἀναθρέψει, ἐρυθρὸν τὸ χρῶμα. ἄρχεται γὰρ κατακρατεῖν τὸ κατὰ φύσιν ἄνθος. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης εὑρίσκει τὰ τοιαῦτα σημεῖα διαφόρως λαμβανόμενα, καὶ ἐπαμφοτερίζει· 2) κλεῖς γὰρ καὶ φλέβες, περιφανέες. ἀλλ' ἡ μὲν κλεὶς, αὐτὸ τὸ ὀστέον, καὶ αἱ φλέβες φαίνονται λόγῳ ἰσχνότητος. τοῦτο ἕπεται τῇ καθαιρέσει. αἱ δὲ κλεῖς περιφανεῖς, ἀντὶ τοῦ ἐκεῖ αἱ σάρκες· καὶ αἱ φλέβες δὲ ἐκεῖ μεγάλαι, λόγῳ τοῦ αἱματικοῦ χυμοῦ. τοῦτο ἕπεται τῇ ἀναθρέψει. λοιπὸν ἀπορεῖ πρὸς ἑαυτὸν, ἆρα καὶ τὸ χαλάσαι καὶ 3) ἀναπλάσαι τοὺς μαζοὺς διὰ τοῦτο συμβαίνει. καὶ καθαιρομένου μὲν τοῦ παντὸς σώματος, συγκαθαίρονται, ὡς ἐπὶ τῶν γραϊδίων· αὐξανομένων δὲ, συναυξάνονται, ὡς ἐπὶ τῶν παρθένων, ἢ διὰ τὸ ἔχειν γάλα, ἢ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τοῦτο 4) πάσχειν. εἰ μὲν γὰρ διὰ τὸ γάλα, οὐκ ἔστι τοῦτο τῆς παρούσης θεωρίας· εἰ δὲ συμπάσχουσι τῷ παντὶ σώματι, ἅτε ἔπασχε τὸ πᾶν σῶμα, τοῦτο καὶ οἱ μαζοί.

κα'. 5) Ἡρόδικος τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι,

---

1) infeliciter agit. C. ἀτυχεῖ. 2) καλεῖς L. 3) convelli C. 4) patiuntur C. 5) Ἡρωδικὸς Codd. semper.

πάλῃσι, 1) πυρίῃ, κακὸν, τὸ πυρετῶδες πολέμιον περιόδοισι, δρόμοισιν, ἀνατρίψει, πόνος πόνον αὐτοῖσιν ὅτε φλεβῶν ἔρευθος, πελίδνωσις, χλωρότης, πλευρέων ὀδύναι λαπαραί· ὅτε ἐχρῆν ἄδιψον συνέχειν στόμα, εἰσάγειν ἄνεμον, ἐν τόπῳ ψυχρῷ εἰσάγειν. —

Διαβάλλει τινὰ ἰατρὸν, 2) ὃς λαμβάνων τινὰ πυρέττοντα. ὁ δὲ πυρετὸς κακόηθες νόσημα· τὰ γὰρ ἄλλα ἐν ἑνὶ μορίῳ ἐπηρεάζει, ὁ δὲ πυρετὸς καὶ πνεύμασι καὶ ὑγροῖς καὶ στερεοῖς· καὶ τούτου ἡ θεραπεία διὰ πολλῆς ἡσυχίας, διὰ πολλῆς ἐμψύξεως. ὁ δὲ Ἡρόδικος κίνησιν αὐτοῖς ἐπέταττεν διὰ δρόμων, διὰ πάλης, καὶ ἐπὶ πυρὶ πῦρ ἀνῆπτεν. ἐκέχρητο δὲ καὶ τῇ ἀνατρίψει· ἐντεῦθεν πρὸς τὸν ἐμφωλεύοντα χυμὸν ἐγίνετο ἐν τῷ προσώπῳ τὸ χρῶμα, ποτὲ μὲν ὠχρὸν, ποτὲ δὲ ἐρυθρὸν, πρὸς δὲ τὰ τέλη πάντως πελιδνόν. ταῦτα γὰρ ποιῶν οὐ μόνον οὐκ ἔβλαπτεν, ἀλλὰ καὶ ἔκτεινεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πυρετὸς πᾶν νέμεται τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ τῶν θωρακικῶν. ἐκεῖ γάρ ἐστιν αὐτοῦ ἡ αἰτία· ἐντεῦθεν ἐκ τοῦ πυρετοῦ κακῶς εἶχον αἱ πλευραί. ἐπέταξε δὲ καὶ κίνησιν· ἔτι μᾶλλον ἐκεῖ ἐπετάθη ἡ ὀδύνη. ὁρῶμεν γὰρ τοὺς τρέχοντας περὶ τὴν πλευρὰν ὀδυνωμένους ἐκ τῆς δυσπνοίας. διὸ θάνατον ἐποίει ὁ Ἡρόδικος. ἀλλ' ἴσως εἴποι τις, ὡς οὐχ ἡ κίνησις ἔβλαψε τὰς πλευρὰς, ἀλλά τι ἐκεῖ προσυποκείμενον. διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ λαπαρὸν ἐόν· πρότερον γὰρ οὖσαι λαπαραὶ, νῦν κακοήθεις ἐγένοντο. κακῶς μὲν οὖν ἐχρήσατο ὁ Ἡρόδικος, ἀλλὰ βουλήσει τῆς προνοίας οὐ τέθνηκεν ὁ γυμναστής. ὀφείλομεν οὖν ἡμεῖς τὸν αὐτὸν θεραπεύειν· πανταχόθεν ψύξομεν, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ μὴ ἐάσομεν αὐτὸν πολλὰ λαλεῖν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου θερμανθείη· πολὺν δὲ 3) ἀέρα εἰσπνεέτω, καὶ ψυχρῷ ποτε κεχρήσθω, μὴ οἴνῳ, μὴ μελικράτῳ, ἀλλὰ μόνῳ ὑδροροσάτῳ ἢ ὑδρομήλῳ· καὶ εἰ μὲν εἴη ὁ ἀὴρ ψυχρὸς, ἀποδεξόμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ νοτίου οἴκου εἰς βόρειον μετέλθωμεν. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, ὕδωρ ποιήσομεν ψυχρὸν εἰσφέρεσθαι εἰς τὸν οἶκον, καὶ ῥαίνεσθαι τῷ ἐδάφει φύλλα

1) πυρὶ γὰρ τὸ πυρῶδες Codd. 2) qui febre laborantes ob inscitiam perimebat. C. om. ἔκτεινε. 3) aerem frigidum C.

ῥόδων χαμαὶ, ἵνα πανταχόθεν ψύχωμεν. Ἡρόδικος δὲ τοὺς πυρεταίνοντας ἔκτεινεν, 1) οὗ ἡμεῖς τὸ ὄνομα οἴδαμεν, ὅτι Πρόδικος λέγεται. Ἡρόδικος δὲ τῆς 2) ἰατρικῆς, καὶ συνεπαινεῖ αὐτῷ ὁ Ἱπποκράτης, καὶ οὐ περὶ τούτου αὐτῷ μάχεται, ἀλλ' ὅτι κακῶς ποιῶν, ἐν πυρετῷ οὑτωτρόπως ἐκέχρητο. ὡς εἴ γε καλῶς αὐτῷ ἐχρῆτο, κατ' ἄμφω ἂν ἐπῃνεῖτο, ὅτι τε οἴεται αὐτῷ τῆς ἰατρικῆς εἶναι, ὅτι τε καλῶς αὐτῇ ἐκέχρητο.

κβ'. Τὰς ἀφορμὰς ὁκόθεν ἤρξαντο κάμνειν, σκεπτέον εἴτε κεφαλῆς ὀδύνη εἴτε ὠτὸς εἴτε πλευροῦ· σημεῖον οἱ ὀδόντες, ἐφ' οἷς οἱ βουβῶνες. —

Σὺν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ τοῦ λόγου καὶ ἡ Ἱπποκράτους τέχνη θαυμάζεται, 3) πῶς οὐ θαῤῥεῖ μόνῃ τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ. γεννᾷ γὰρ ὁ λόγος, κρατύνει δὲ ἡ πεῖρα τὰ περὶ τοῦ λόγου, πρὸς τῷ καὶ τὴν ὕλην χαρίζεσθαι. φησὶ γὰρ ὅτι μηδέποτε θεραπεύσῃς, μὴ προηγησαμένης διαγνώσεως· διαγινώσκων δὲ τὰ πάθη, ζήτησον εἴτε κατὰ πρωτοπάθειαν, εἴτε κατὰ συμπάθειαν γίνονται, καὶ ἁπλῶς πάσας τὰς ἀφορμὰς, οἷον ἐπὶ ὠτὸς, ἐπὶ πλευροῦ, ἐπὶ κεφαλῆς. μὴ γὰρ ὡς ἔτυχε τοῖς 4) δυναμεροῖς καταπίστευε. ὥσπερ γὰρ ἄλλοις πολλοῖς, οὕτω καὶ Ἀπολλωνίῳ τοὐπίκλην Μυῒ γέγραπται δυναμερά. καὶ ἕνα τροχίσκον ἐπιτίθεται ἐπὶ πάσης δυσεντερίας, ἀγνοῶν ὅτι ἀπὸ χολῆς γίνεται καὶ ἀπὸ φλέγματος ἁλμυροῦ σεσηπότος. σὺ δὲ ταῦτα ζήτει ἐπὶ τῶν νοσημάτων, οἷον ἐπὶ τῆς κεφαλαλγίας, πῶς πάσχει· οὐκ ἂν ποτε παύσοιτο, μὴ ἐκείνης θεραπευθείσης πρῶτον. πάσχει γάρ πως τὸ κράνιον ἀπὸ διαφόρων αἰτιῶν, ἀπό τε ἀτμῶν, ἀπὸ χυμοῦ, ἀπὸ πνευμάτων, κατὰ δυσκρασίαν, 5) καθ' ὕλην, ὀργανικὴν ἀμετρίαν. καθ' ἕκαστον οὖν τούτων τῶν αἰτίων ὑπαλλάττεται καὶ ἡ θεραπεία, ἡ ψυχρὰ τῷ ἀνηθίνῳ, εἰ δὲ

---

1) neque eius nomen est, quem novimus Prodicum appellari C. 2) erat peritus C. 3) quod, quae sermone docet, non soli experientiae committere audet, praeterquam quod et materiam nobis largitur. C. male. 4) Dynamera et medicamenta audiunt et codices medicamentarii, v. c. Nicolai Dynameron. 5) sine materia C.

πνεῦμα, τῷ χαμαιμηλίνῳ, εἰ δὲ δριμύτεροι ἀτμοὶ, πτισάνην 1) μίξομεν, εἰ δὲ παχεῖς χυμοὶ, νίτρον. οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν ἐν βάθει μορίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιπολῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὀδόντων. ποτὲ γὰρ θερμαίνομεν, ποτὲ δὲ ἐμψύχομεν αὐτοὺς διαφόροις κλύσμασι. ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν βουβώνων· γέγονε γὰρ ὁ βουβὼν, εἰ μὲν ἐκ προηγησαμένης αἰτίας, ἐπὶ ἄνθρακι· κακοήθης οὗτος· εἰ δὲ ἐπὶ προκαταρκτικῇ, ὥσπερ ἐπὶ ἕλκει, εὐήθης· οὕτω πάσας ταύτας τὰς ζητήσεις ἐκάλεσεν ἀφορμάς.

κγ'. Τὰ γινόμενα ἕλκεα καὶ φύματα τὰ κρίνοντα πυρετοὺς, οἷσι ταῦτα μὴ παραγίγνονται, ἀκρισίη· οἷσι δ' ἐγκαταλέλειπται, βεβαιόταται καὶ τάχισται αἱ ὑποστροφαί. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος. γίνεται γὰρ πολλάκις, ὡς εἴωθε, διὰ φυμάτων καὶ ἑλκῶν ἀπαλλάττεσθαι. εἰ οὖν ἐπὶ τούτων γένηται ταῦτα, ἀγαθόν· ἔσται γὰρ ὅσον οὔπω ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ πυρετοῦ· εἰ δὲ μὴ γένωνται, κακόν· μένει γὰρ ἔσω ἡ ὕλη. εἰ δὲ γένωνται μὲν, μὴ πρὸς ἀναλογίαν δὲ, τότε ὀλίγη μὲν ῥαστώνη, πάντως δὲ ὑποστρέφει. καὶ κακοηθέστατος ὑποστρέψει, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ προηγησαμένου νοσήματος καταβέβλητο ἡ δύναμις, ἐγίνετό τις ἐν τῷ μέσῳ ὀλίγη ῥαστώνη, προσεδόκα ἡ φύσις ἀνακτήσασθαι ἑαυτὴν, ἐπιγενόμενον δὲ τὸ νόσημα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνακωχῆς, ἐπεβάρησε. καὶ πῶς οὐκ ἔστι κακόηθες; πρῶτον μὲν οὖν αὕτη ἡ ἐξήγησις, καθ' ἣν φαμεν ὅτι ἐπὶ τῷ πυρετῷ εἰωθότι διὰ φυμάτων καὶ ἑλκῶν κρίνεσθαι, ταῦτα εἰ μὴ φανῇ, κακόν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη μερικὴ ἐξήγησις, ὅτι οὐκέτι τὰ δύο κατηγορεῖται. ἔστι γὰρ πολλάκις ἐν τῷ βάθει, ἐπεί ποτε καὶ ὁ ἐν τῷ βάθει ὄγκος φῦμα καλεῖται. τοῦτο τὸ φῦμα εἴωθε δι' ἕλκους κρίνεσθαι. εἰ οὖν γένηται ἕλκος, ἀγαθόν· εἰ δὲ μὴ γένηται, κακόν. εἰ δὲ γένηται, μὴ πρὸς ἀναλογίαν δὲ, ἐπικίνδυνον· ὑποστρέφει γάρ. ἀλλὰ τὰ εἰρημένα τῷ Γαληνῷ, εἰ μὲν εὔηθες εἴη τὸ νόσημα καὶ μηδεμία γένηται ἁμαρτία, οὐδόλως ὑποστρέφει· εἰ γὰρ εὐήθους ὄντος αὐτοῦ γένηται ἁμαρτία, ἔσσον

---

1) σμήξωμεν L. σμήχωμεν A. miscebimus C.

κακὸν 1) ἐπιστρέφειν· εἰ δὲ κακοήθους ὄντος μὴ γένηται, ἧσσον ἐπιστρέφειν· εἰ δὲ κακόηθες τὸ νόσημα, καὶ μεγάλη ἡ ἁμαρτία, [ἧσσον] ὑποστρέφειν πάντως, καὶ ὀλεθρίως ὑποστρέψει. ἀλλὰ φίλη ἀλήθεια, ἡ δευτέρα ἐξέτασις οὐκ ἔχει χώραν, ἐπειδὴ ἐμνήσθη πυρετοῦ· ἡμεῖς οὐκ εἰρήκαμεν, ἀλλὰ μόνον, εἰ ἐπὶ φύματι γένηται ἕλκος.

κδ΄. Τὰ στρογγυλλόμενα πτύελα παρακρουστικά. —

Πτυέλου νῦν μέμνηται τοῦ ἀπέπτου, τοῦ ἐν πλευρίτιδι μετὰ βίας καὶ βηχὸς καὶ δυσπνοίας ἀναγομένου. τοῦτο δέ ποτε στρογγύλον ἀνάγεται, ὁπότε 2) εὑρεθῇ ὁ ποιῶν χυμὸς τὴν πλευρῖτιν, καὶ μᾶλλον εἰ τύχοι ἀσθενοῦς δυνάμεως. οὗτος γὰρ ἐρχόμενος παρὰ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἐκεῖ μένει, διά τε τὴν δύναμιν μὴ 3) ἀποθανοῦσαν, καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ γλισχρότητα ἀνισχόμενος. μένων οὖν ἐκεῖ σχηματίζεται τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ, καὶ γίνεται περιφερής· οὕτως γὰρ καὶ αὕτη κυκλοῦται· γίνεται δὲ περιφρυττόμενος ἀπὸ θερμασίας. ἔδει τοιγαροῦν εἰπεῖν τὸν Ἱπποκράτην, ὅτι τὰ στρογγύλα πτύελα σημαίνει θερμασίαν, ὁ δὲ εἶπε περὶ παραφροσύνης, ἐπειδὴ οὐχ ὁρᾶται τοῦτο, ἢ κατὰ τὸ σπάνιον. διὰ τοῦτο οὐδὲ αἰτίαν αὐτῷ ἀποδιδόαμεν, εἰ μήπω εἴπομεν ὅτι θερμασία περιφρύττουσα τὸ πτύελον, πέμπει ἀτμοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ εἴπου τύχοι ἐπιτήδειος ὁ ἐγκέφαλος, πάσχει παραφροσύνην.

κε΄. Οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι ἁλίσκονται οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῆσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ λέπραις, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλφοῖσιν. —

Οὗτος ὁ λόγος δεικνύει, ὡς δεῖ δέχεσθαι τὰ ἐκ προνοίας φύσεως γινόμενα. διδάσκει δὲ ὡς ἓν μόριον καταδουλούμενον, τὰ λοιπὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλευθεροῦνται. πολλάκις γὰρ ὕλη παχεῖα πλεονάζει ἐν τῷ σώματι, καὶ ταύτην ἤρξατο κενοῦν ἡ φύσις διὰ τῶν κάτω, ἀναστομώσασα τὰ ἐπιπολῆς ἀγγεῖα τοῦ ἀπευθυσμένου, καὶ

1) Lege ὑποστρέφειν bis. 2) si viscosus fuerit C. γλίσχρος. 3) propellere nequeuntem C. Fort. ἀπωθοῦσαν.

ἐποίησε τὴν αἱμοῤῥοΐδα· 1) εἰ δὲ τὰ ἐν βάθει, τὴν αἱματηρὰν δυσεντερίαν. εἰ οὖν γένηται αἱμοῤῥοῒς, οὐ γίνονται ἐκεῖνα τὰ πάθη τὰ ἀπὸ παχέος 2) γινόμενα, οὐ πλευρῖτις, οὐ περιπνευμονία· ἐκεῖθεν γὰρ κενοῦται πᾶς χυμός· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ φαγέδαινα. καί τινες ἐνόμισαν φαγέδαιναν λέγειν τὸν βούλιμον, τὴν κυνώδη ὄρεξιν, τὸ δὲ ἀληθὲς, τὴν σῆψιν δηλοῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ 3) δοθιῆνες γίνονται. σεσημείωται ὅτι τὸ τοῦ δοθιῆνος ὄνομα κεῖται παρὰ τῷ Ἱπποκράτει. 4) ἐξηγεῖται γὰρ παρὰ τοῖς κριτικοῖς. ἴσως δὲ [τοῦ] οὐδὲ λέπραις, οὐδὲ ἀλφοῖς ἁλίσκονται. ποῦ γὰρ ἔστι κακοχυμία; οὐ μάτην δὲ τῷ Ἱπποκράτει κεῖται τὸ ἴσως. κακοχυμίας γὰρ οὔσης ἐν τῷ σώματι, ἄρχεται αὐτὴ ἡ φύσις κενοῦν εἴτε δι' αἱμοῤῥαγίας, εἴτε ἐν τῷ μέσῳ ἀνακωχὴν δεξαμένη, οὐκέτι κενοῖ διὰ τῶν ἐκεῖ, ἀλλὰ παρὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκδιώκει τὴν ὕλην καὶ ποιεῖ ἀλφὸν καὶ λέπραν. διὸ Ἱπποκράτης εἶπεν, εἰ γένηται καλῶς ἡ αἱμοῤῥοῒς, ἴσως οὐδὲ λέπρα γένηται. οὐκοῦν ἡ φύσις οὕτως μὴ ποιήσασα, σοὶ ὀφείλει ποιῆσαι αἱμοῤῥοΐδας. ἐγένετο μὲν γὰρ αὐτῇ, ἀλλὰ πλεῖον τοῦ δέοντος χρησαμένη, καταψύχει τὸ σῶμα, καὶ φοβούμεθα γέννησιν ὑδέρου. τότε δὴ κατὰ λόγον θεραπεῦσαι καὶ κλεῖσαι μὲν τὰ ἀγγεῖα, μὴ πάντα δὲ, ἀλλά τινα, ἵνα διὰ μὲν τοῦ μηκέτι φέρεσθαι πολὺ ἀναστείλωμεν τὸν ὕδερον, διὰ δὲ τοῦ ὅλου φέρεσθαι καθαρθῇ τὸ σῶμα. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ζητουμένη θεραπεία, ὅτι εἰ ἐπέσχες τὴν αἱμοῤῥοΐδα, σπούδασον ὃ πρότερον ἐκενοῦτο δι' αὐτῆς, δι' ἄλλων ὑπονόμων κενῶσαι, διὰ φλεβοτομίας, διὰ γυμνασίων, 5) μὴ τῷ πλήθει ποιήσει θανάσιμον νόσημα. ὅσα δὲ εἴρηται ἐπὶ αἱμοῤῥοΐδων, ταῦτα καὶ ἐπὶ πάσης κενώσεως, ὡς ἐπὶ συρίγγων· εἴρηται γὰρ ἐν προγνωστικῷ, ὅτι περιπνευμονία καὶ 6) αὐτὴ εἰς τὸν τράχηλον ποιήσει ἀπόσκηψιν. καὶ τότε ἐστὶν ἀγαθὴ, ὅτε μείνῃ ἄχρι τοῦ συριγγωθῆναι, ἵνα ἐκεῖ κενωθῇ πᾶς ὁ χυμός. οὐ μάτην δὲ ἐνταῦθα σύριγγος ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ὅτι καὶ αἱμοῤῥαγίας

---

1) ἡ Codd. 2) sc. χυμοῦ. ab humore crasso C. 3) δοθίονες Codd. 4) exploditur C. 5) C. addit: per urinae citationem. 6) αὔτη Codd.

ἐμνήσθη. ἐφ᾽ ὧν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γίνονται αἱ σύριγγες, ἐνταῦθα καὶ αἱμοῤῥοΐδες.

κς΄. 1) Σκῆψις ἐφ᾽ οἷσι γιγνόμενα ῥύεται, τούτων προγιγνομένων κωλύει. ἀλλ᾽ οὐδὲ τόπου οἱ τόποι οὗτοι δεξάμενοι ἢ 2) πόνῳ ἢ βάρει ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται, ἀλλ᾽ οἷσιν αἱ κοινωνίαι. —

Τὰ πολλὰ τῶν βιβλίων σκῆψις ἔχουσι τουτέστιν ἀπόσκηψις, ὁ δὲ Γαληνὸς σκέψις εὗρε, καὶ ὡς πρόγραμμα αὐτὸ τίθησιν, ὅτι αὐτοῖσίν ἐστι σκέψις· καί φησιν, ὁ πρῶτος καλλιγράφος ἠπατήθη, οἱ γὰρ Ἰταλοὶ τὸ 3) ε ο γράφουσι καὶ τὸ ε καὶ τὸ η, δῆλον. ἀλλ᾽ εἰ μὲν οὕτως ἁπλῶς γράφοι, τὸ ε δηλοῖ. εἰ δὲ καὶ γραμμὴν ἐπικειμένην, τὸ η. ὁμοίως καὶ τὸ ο, ἁπλῶς μὲν, οὕτω κείμενον, ο δηλοῖ, ἔχον δὲ ἄνω γραμμὴν, τὸ ω. εὑρὼν οὖν ὁ πρωτοκαλλιγράφος τὸ ε καὶ νομίσας ἔχειν αὐτὸ τὴν γραμμην, η ἐπέγραψε, καὶ ἐπέγραψε σκῆψις, ἀντὶ τοῦ η, ἡ ἀπόστασις. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι αὐτοῖσίν ἐστιν ἡ σκέψις. ἆρα οὖν ὥσπερ κρίσις γινομένη ἐν νοσήματι ἀπαλλάττει αὐτὸ, οὕτω καὶ εἰ μελετώμενον νόσημα προηγήσεται κρίσις, δύναται αὐτὸ ἀναστεῖλαι; καί φησιν ὅτι ναί. οὔκουν καὶ σὺ μέλλον γενέσθαι νόσημα ἀνάστειλαι διὰ κρίσεως ἢ δι᾽ ἀποστάσεως. ἡ δὲ ἀπόστασις μὴ ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια, ἀλλ᾽ ἀπὸ κυρίων εἰς ἄκυρα. λοιπὸν λέγει ὁ Ἱπποκράτης, δι᾽ ἣν αἰτίαν ἀπὸ μορίου εἰς μόριον γίνεται ἀπόστασις, καὶ λέγει ὅτι διὰ ἐῤῥωμένην ἀποκριτικὴν τοῦ πάσχοντος, ἢ διὰ βαρύτητα τοῦ χυμοῦ κάτω ῥέποντος, ἢ διὰ ἀσθένειαν, ἢ διὰ θερμασίαν, ἢ διὰ ὀδύνην, ἢ διὰ συγγένειαν μορίων. πλευριτικῆς γὰρ ὑποκειμένης διαθέσεως καὶ χαλεπῶν συμπτωμάτων, 4) ἐξαίφνης ἐράϊσε· πολλὴ γὰρ συγγένεια τῶν θωρακικῶν καὶ τῶν σπερματικῶν διὰ τῆς κοίλης φλεβός. αὕτη γὰρ διεξιοῦσα διὰ τοῦ ἥπατος καὶ τεμνομένη εἰς δύο, ἓν μέρος πέμπει κάτω, ἕτερον δὲ ἄνω παρὰ τὸν θυμὸν καὶ τὸν μαζὸν, ὃ δίχα τεμνόμενον, ἓν μὲν πέμπει ἄνω, ἕτερον δὲ κατω.

1) ἀπόσκηψις Hipp. φύεται Codd. 2) τόπῳ. — ἄλλο τι θηριῶνται Codd. 3) Fort. ο ω. 4) C. addit: repente facto in testes decubitu.

1) * εὑρίσκονται δὲ τὴν ἀπὸ τῆς κνήμης οὖσαν φλέβα, καὶ συνάπτεται αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὰς καλουμένας ἀμφισβαίνας, ἐξ ὧν πέμπεται εἰς ὄρχεις, ἐπὶ τῶν γυναικῶν μὲν παρὰ τὴν μήτραν, ἐπὶ ἀῤῥένων δὲ παρὰ τοὺς ὄρχεις. ἐνταῦθα οὖν ἡ κοινωνία διὰ φλεβῶν, ἄλλη δὲ διὰ νεύρων, ὡς ἡ κεφαλὴ τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τῇ κεφαλῇ.

κζ. Διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν ξυγγένειαν τοιαῦτ' ἀποπτύουσιν. ἔστιν 2) οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τούτοισι· ἐπ' ἄλλοισι δὲ ὥσπερ ἐπὶ τούτοισι, τοῦτο οὐκ εἰκός. —

Ὡς ἐπὶ πλευριτικοῦ νοσήματος ὁ λόγος, οὗ ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο αἱμοῤῥοῒς καὶ πάλιν ἐπεσχέθη. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι οὐ πάντως εἰ ἐπεσχέθη ἡ αἱμοῤῥοῒς, ὀφείλεις εἰπεῖν, ὅτι ἐπειδὴ ἐπεσχέθη τὸ αἷμα, ἐρυθρότερον ἔχοι τὸ πτύελον γενέσθαι. τὸ γὰρ ἀναγόμενον πρὸς τὴν συγγένειαν τοῦ χυμοῦ. εἰ γὰρ ἀκμαστικὴ ἡλικία, θέρος, θερμοτέρα καὶ ξηροτέρα ἡ δίαιτα, μᾶλλον ἀπὸ χολῆς ἡ πλευρῖτις καὶ τὸ πτύελόν ἐστι ξανθόν· ἔνθεν οὐκ ἐπὶ πάντων δεῖ κενοῦσθαι ξανθὸν ἢ ἐρυθρὸν, ἀλλ' ἐοικὸς τῇ ποιούσῃ αἰτίᾳ, ξανθὸν μὲν ἀπὸ χολῆς, ἐρυθρὸν δὲ ἐξ αἵματος, μέλαν δὲ ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, λευκὸν δὲ ἀπὸ φλέγματος. ἡ γὰρ διάφορος μίξις τοῦ χυμοῦ τὰ διάφορα ποιεῖ χρώματα, τὸ ὠχρὸν, λευκὸν, τὸ μέλαν, ξανθὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

κή. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσιν αἱματώδεα πτύουσιν, ὥρη, πλευρῖτις, χολή. —

Θαυμαστὸν συμπέρασμα τοῦ παρόντος τμήματος, εἰ καί ἐστιν ἀσαφές. τοῦτο δὲ λέγει ὅτι πλευριτικὴ γίνεται διάθεσις ἐξ αἵματος. οὐκοῦν τὸ ἀναγόμενον ἐρυθρὸν, τί κωλύει αὐτὸ 3) ἀνάγεσθαι. ἑτέρα πλευρῖτις ἀπὸ χολῆς γινομένη· τότε γὰρ ξανθὸν ἀνάγεται, ὥστε τῇ χολῇ 4) τῇ πλευρίτιδι συντακτέον. ὥς τινος δὲ ἐρωτῶντος, καὶ πόθεν οἶδα εἰ ἐπὶ χολῇ ἡ πλευρῖτις, ἐμνήσθη ὥραν, ἔν-

---

1) Obelum etiam Crassus adposuit. 2) οἷον Codd. 3) ἀνάγεται L. 4) Fort. τὴν πλευρῖτιν.

νοιάν σοι παρέχων πάντων τῶν συστοίχων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ἐξήγησις. φησὶν ὁ Γαληνὸς, ὅτι ἐπὶ πολὺ τὸν λόγον τοῦτον ἠγνόουν, θεραπεύων δὲ τοὺς πλευριτικοὺς εὗρόν τινα διάθεσιν πλευριτικὴν, καὶ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους διάθεσιν πρότερον τοῖς τοπικοῖς ἐχρησάμην βοηθήμασι θερμοῖς οὖσι καὶ ὠφέλουν. καὶ τὰ μὲν βοηθήματα θερμά εἰσιν· χολὴν ἐκάλεσεν Ἱπποκράτης. ταῦτα κατὰ καιρὸν προσέφερον· ἔνθεν προσέθηκεν ὥρῃ. καὶ ἁπλῶς τοῦτο λέγει, ὅτι πλευρῖτις ἐξ αἵματος ἢ χολῆς, τουτέστι θερμότερα βοηθήματα κατὰ τὸν καιρὸν καὶ εὐκαίρως προσαγόμενα δύναται κωλῦσαι.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α΄. Τὰ παρ' ὠσὶν 1) ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα οἷσιν ἢν μὴ ἐκπυήσῃ, τούτου λαπασσομένου ὑποστροφὴ γίγνεται καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφέων τῆς ὑποστροφῆς γενομένης, αὖθις αἴρεται καὶ παραμένει. —

Συνεπεράνθη καὶ τὸ τρίτον ὑπόμνημα τῆς παρούσης πραγματείας. νῦν οὖν ἐπὶ τὸ τέταρτον. παντοδαπα διδάσκει θεώρηματα· εὐθὺς γὰρ περὶ ἀποστάσεως διαλέγεται, καί φησιν ὅτι γίνονται πυρετοὶ ἀπὸ παχείας ὕλης, καὶ δι' ἀποστάσεως μέλλουσι κριθῆναι. εἰ οὖν ποτε παρὰ τὰ ὦτα γένηται ἀπόστασις, ἀγαθόν· ἀλλ' οὐ πᾶσα ἀπόστασις ἀγαθή· ἀλλ' εἰ μὲν γένηται μεγάλη, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ, καὶ χρονίαν αὐτὴν θέλομεν εἶναι ὡς καὶ μόνιμον, ἵνα ἐκεῖ μεταπαιδευθῇ φέρεσθαι τῷ χρόνῳ ἡ ὕλη. εἰ γὰρ εὐθὺς γένηται λαπαρὸν, δῆλον ὅτι ἐπενόστησεν ἡ ὕλη εἰς

1) ἀμφικρίσιμα Codd.

τὸ βάθος, καὶ δέος μὴ παλινδρομήσῃ τὸ νόσημα. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ καὶ ἐν πυρετῷ γένηται ἡ ἀπόστασις, παλινδρομήσει αὕτη ἡ ἀπόστασις, δεύτερον ἀνάπτουσα πυρετόν. καὶ πάλιν οὕτως ἡ ἀπόστασις 1) σχίσει ἔνθα ὁ πρῶτος, καὶ κατὰ λόγον τῆς ὑποστροφῆς τοῦ πυρετοῦ ἔσται καὶ ἡ ὑποστροφὴ τῆς ἀποστάσεως. εἰ δὲ τρίτον ὑποστρέψει ὁ πυρετὸς, οὐ πάντως ἡ τρίτη ἀπόστασις ἔσται, ἔνθεν αἱ πρῶται δύο. καὶ διατί πάλιν ἐγένοντο αἱ παλινδρομαὶ τῆς ὕλης, ἐπειδὴ πάντως ἀνεπιτήδειον ἦν τὸ μόριον εἰς τὸ δέξασθαι. οὐκοῦν ὑποδέχεται τὸ οὖς, ἀλλὰ παιδεύεται ἡ ὕλη παρὰ τὰ ἄρθρα φέρεσθαι. ἢ οὖν τοῦτο λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι πυρετὸς 2) ὁ πρότερον ἀφιστάμενος παρὰ τὸ οὖς, νῦν παρὰ τὰ ἄρθρα ἀφίσταται· ἢ ὅτι ὁ μὲν πυρετὸς ἐποίησεν ἀπόστασιν παρὰ τὸ οὖς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀπόστασις παρὰ τὰ ἄρθρα ἀφίσταται. καί φησι τὸ ἄλλο λοιπὸν τὸ παράδοξον, ὅτι ἐν ᾗ ἡμέρᾳ παλινδρομήσει ὁ πυρετὸς, ἐν ὁμοίᾳ γίνεται ἡ ἀπόστασις· εἰ γὰρ ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ ὁ πυρετὸς, ἐν κρισίμῳ καὶ ἡ ἀπόστασις· εἰ ἐν παρεμπιπτούσῃ, ἐν παρεμπιπτούσῃ. προσθετέον ἢ οἰδήματα ἢ κυρτώματα ἢ ἀποστήματα. ταῦτα δύνανται κρίνειν πυρετὸν, ἐὰν μεγάλα καὶ χρόνια.τὸ δὲ χρόνιον ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐκπυῆσαι, ἵνα μείναντα μετακοσμηθῇ καὶ εἰς πῦον μεταβληθῇ.

β΄. Οὖρον παχὺ, λευκὸν οἷον τὸ τοῦ Ἀμφιγένεος ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισι 3) ἔστιν ὅτε ἄρχεται καὶ ῥύεται τῆς ἀποστάσιος. ἢν δὲ καὶ πρὸς τούτῳ αἱμοῤῥαγήσῃ ἀπὸ ῥινῶν ἱκανῶς καὶ πάνυ. —

Ἐπειδὴ περὶ ἀποστάσεως εἶπε, πάλιν περὶ αὐτῆς ὁ λόγος. γίνεται οὖν πυρετὸς μετὰ κόπου, κόπου δὲ οὐ τοῦ τυχόντος· ὁ γὰρ κόπος ἢ προκαταρκτικὸς, περὶ οὗ οὐκ ἔστι λόγος, ἢ προηγούμενος· καὶ οὗτος ἢ ἑλκώδης ἢ τονώδης ἢ ὀστοκοπώδης. ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἑλκώδης ἀπὸ λεπτῆς ὕλης γίνεται, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπὸ παχείας, περὶ ὧν νῦν διαλέγεται, καὶ λέγει ὅτι πυρετὸς γίνεται ἀπὸ παχείας ὕλης, καὶ ταύτην εἰκὸς ῥεύσασαν ἐπὶ τὰ ἄρθρα ποιῆσαι

---

1) redibit C. 2) ὁπότερον L. 3) τότε.

ἀπόστασιν, εἰ μή τι 1) συναρνεῖ. περὶ γὰρ τετάρτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν, ἁπλῶς ἐν κρισίμῳ ἡμέρᾳ, οὖρον παχὺ καὶ πολὺ καὶ λευκὸν ἐκενώθη, καὶ ἔγνωμεν ὅτι μετάστασις ἐγένετο τῆς ὕλης. εἰ δὲ αἱμοῤῥαγία γένηται, ἀποφαίνου ὅτι οὐκ ἔστιν εἰς ἄρθρα ἡ ἀπόστασις, ἀλλ' ἢ γενήσεται αἱμοῤῥαγία μεγάλη κατὰ λόγον τοῦ νοσήματος, ἵνα πᾶν τὸ λυποῦν κενώσῃ, προσέθηκεν ἱ κ α ν ῶ ς. ὁ δὲ Γαληνὸς καὶ πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ αὐτὸ λαμβάνει, ὅτι εἰ γένηται αἱμοῤῥαγία ἢ οὔρων πλῆθος, ἱκανῶς καὶ βεβαίως ἀποφαίνου, ὅτι οὐκ ἔσται ἀπόστασις. οὖρον παχὺ, λευκὸν οἷον τὸ 2) Ἀντιγένεος. δύο γράφει ἐνταῦθα, ἢ τὸ τοῦ Ἀντιγένους, ἄκτικρυς αὐτοῦ οὕτω παθόντος, ἢ συγγενεῖ τοῦ Ἀντιγένους.

γ'. Ὧι τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικὸν ἐγένετο, ἦν 3) ἡσυχώτερος· ἐπεὶ δὲ ἰητρεύθη, ἐπιπονώτερος. —

Τινὲς τὸν λόγον τοῦτον τῷ ἀνωτέρω συνάπτουσι, καταγελάστως αὐτὸν ἐξηγούμενοι· ἐγένετο πυρετὸς, καὶ ἐπὶ τούτου 4) τὰ ὦτα, ἡ ἀπόστασις. ὃν δὲ ἐγὼ εἶδον ἔχοντα χαλαρὸν τὸ ἔντερον ἤτοι ἐντερόκηλον ὄντα, ἢ βουβωνόκηλον, ἐπ' ἐκείνου εἶδον παρὰ τὸ δεξιὸν οὖς τὴν ἀπόστασιν. ὁ δὲ Γαληνὸς λέγει, καὶ τίς ἡ αἰτία, τοῦτον ἔχοντα χαλαρὸν τὸ ἔντερον, ἀπόστασιν ἔχειν παρὰ τὸ δεξιὸν οὖς. ἀλλὰ τοῦτο λέγει· κωλική τινι ἐγένετο διάθεσις· ἐπειδὴ γὰρ τῶν πρώτων ἐντέρων μεῖζον τὸ κῶλον κατὰ 5) ἐξαίρετον ἔντερον καλεῖται. τοῦτο δὲ τὸ κῶλον τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἔχει ἀποσχίσαν, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τὰ δεξιά· τὸ γὰρ τυφλὸν ἔντερον παρὰ τὰ ἀριστερά. γίνεται δὲ αὕτη ἡ κωλικὴ διάθεσις ἀπὸ χολῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἀπὸ φλέγματος. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης 6) ὅτι γενομένην εἶδον κωλικὴν διάθεσιν ἀπὸ φλέγματος, καὶ αὕτη ἀπὸ παχέος χυμοῦ γενομένη, παρὰ τὰ ἄρθρα ἐπέσκηπτεν. ἔνθεν ὅτε ἐῤῥάϊσεν ἡ κωλικὴ, ἀρθρῖτις παρωξύνετο·

---

1) συναινεῖ L. nisi aliud significetur. C. 2) Apud Hippocratem Ἀμφιγένεος. 3) ἢ ἰσχιότερος Codd. 4) Fort. om. παρὰ. 5) ἐξέμερον Codd. per excellentiam C. 6) Apud Crassum pauca desunt.

ὅτε δὲ παρωξύνετο ἡ κωλικη, ἡ ἀρθρῖτις ἐρᾴϊσεν ἀπὸ τῆς μεταστάσεως τοῦ χυμοῦ.

δ΄. Ἀγάσιος κόρη μὲν 1) ἐοῦσα. —

Περὶ ἄλλου πάθους ὁ λόγος. σαφηνιστέον δὲ πρῶτον τὰ ὀνόματα. πυκνοπνεύματον οὖν καλεῖ τὸν ἔχοντα πυκνοτέραν τὴν ἀναπνοήν· ἆσθμα δὲ καλοῦσι τὴν μικρὰν καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν. ἔστι δὲ οὗτος ὁ λόγος ἀνατομικός. οὕτως δὲ ἔχομεν διαιρῆσαι. εἰς τρία διῃρημένης τῆς ῥάχεως, εἰς τράχηλον, μετάφρενον καὶ ὀσφύα, οἱ πρωτοδεύτεροι τοῦ μεταφρένου σπόνδυλοι, ὁ ὄγδοος καὶ ὁ ἔννατος, πέμπουσι νεῦρα παρὰ τοῖς μεσοπλευρίοις μυσὶ καὶ ταῖς χερσί. τούτων οὕτω προειρημένων, εἴτε Ἀγάσιος εἴτε θυγατὴρ, εἴτε γυνὴ οὐκ εἶπεν αὐτὴν, πυκνοπνεύματος ἐγένετο, ἐμφραχθέντος τοῦ θώρακος. ἐνεφράγη δὲ οὗτος ἀπὸ φλέγματος ἀπέπτου. καὶ παρθένος μὲν οὖσα, οὐ συνῄσθετο τοῦ πάθους, γήμασα δὲ ἔπαθέ τι τυχηρόν. ὡς γὰρ γυνὴ καὶ τοῦ οἴκου φροντίζουσα, ἐκούφισε τῇ χειρί· ἐντεῦθεν ἤλγησεν ἡ χεὶρ καὶ μετέδωκε τοῖς μεσοπλευρίοις μυσὶ, κἀκεῖνοι περισταλέντες ἔῤῥηξαν τὸ φῦμα. τοῦτο δὲ ἦν ἀπὸ ποικίλων χυμῶν· ἔνθεν καὶ ἐρυθρὸν καὶ λευκὸν 2) ἀνέπτυεν, ὕστερον δὲ καὶ χολῶδες, ἀρξαμένων λεπτύνεσθαι τῶν χυμῶν. ῥαγέντος οὖν τοῦ φύματος, ἦλθον οἱ χυμοὶ εἰς τὰ βράγχια τοῦ πνεύμονος καὶ εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, καὶ πυκνὴν καὶ μικρὰν ἐποίησαν τὴν ἀναπνοήν. γέγονεν οὖν τὸ κακὸν, φιλάνθρωπον δέ ἐστι τὸ θεραπεῦσαι αὐτήν. ἠρξάμην οὖν αὐτὴν πάντων κακοχύμων καὶ παχυχύμων. ἀλλὰ τῶν μὲν κακοχύμων παράδειγμα, σκόροδα, τῶν δὲ παχυχύμων, 3) κρέα. ἠρξάμην οὖν καὶ πάντων τῶν ποιούντων κραυγὰς, θυμούς· ταῦτα γὰρ δύνανται καὶ μὴ οὖσαν ῥῆξιν ποιῆσαι, καὶ οὖσαν ἐπιτεῖναι. γυνὴ δὲ γινομένη ἐκ τόκου, ἐκ τούτου τοῦ τόκου καὶ τῆς κινήσεως, ἀπὸ τῶν σπερματικῶν 4) μεταλαβεῖν τὰ θωρακικὰ, καὶ ἐπιτηδείως εἶχε τὸ φῦμα,

---

1) Omittunt Palladii codices reliqua Hippocratis verba. 2) *ἀνέπτυσεν* L. 3) carnes enumeratae C. 4) Fort. *μετέλαβον*. susceperunt C.

πρὸς ῥῆξιν, καὶ ἤλγει ἰσχίον τὸ δεξιόν. διὰ τοῦτο οὐκ ἴσμεν, εἰ μήπω εἴπομεν, ὅτι ἔκ τινος ἐκεῖ προηγησαμένου πάθους ἀσθενέστερον ἐγένετο. λέγομεν οὖν, ὅτι κυοφορία προηγήσατο, ἴσως ἐθλίβη ἡ ὀσφὺς, ἥτις παράκειται τῷ ἰσχίῳ· ἐθλίβη οὖν καὶ αὐτὸ, καὶ ἐπεγένετο ἡ ῥῆξις τοῦ ἀποστήματος· ἐτάραξε τὰ θωρακικὰ, ἃ ἔχουσι πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὰ σπερματικά. ἐταράχθησαν οὖν καὶ ταῦτα· τούτοις δὲ συμπαρακείμενον τὸ ἰσχίον ὠδυνήθη· ἔνθεν καὶ συνέπασχεν αὐτῷ, καὶ ῥαΐζοντι συνεράϊζεν.

ε΄. Ὧι ἐν τῇ κεφαλῇ ἔπαρμα ἐπενέμετο, πρώτη ἡ στυπτηρίη ἡ κεκαυμένη συνήρμοσεν εἰς ἄλλην ἀπόστασιν, ἴσως ὅτι ὀστέον ἤμελλεν ἀποστήσεσθαι, ἀπέστη 1) ἑξηκοσταῖον· ὑπὲρ τοῦ ὠτὸς ἄνω πρὸς κορυφὴν τὸ τρῶμα ἦν. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχει προστεθειμένον τὸ τέλος. ἕλκος γὰρ γίνεται· κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτους νόμον, ἕλκεα ξύμπαντα οὐ χρὴ 2) ἐπιτέγγειν πλὴν οἴνου. εἰ δέ ποτε γίνηται ἕλκος μετὰ ἄλλου πάθους, ἢ φλεγμονῆς ἢ ἐρυσιπέλατος, καὶ ὑγραινομένου 3) διὰ τοῦ ἕλκους, ἀλλὰ διὰ τὸ συμπεπλεγμένον αὐτῇ. τοῦτο δὲ τὸ ἕλκος, εἰ μὲν ἐν σαρκὶ ἢ ἐν ὑγροτέρῳ μορίῳ γένηται, 4) οὐ κεχρήμεθα, φοβούμενοι, μὴ μεταβάλλωμεν τὴν φύσιν τοῦ μορίου· εἰ δὲ ἐν νεύρῳ ἢ ἐν ξηροτέρῳ μορίῳ γένηται, τότε θαῤῥοῦντες καταξηράνωμεν αὐτό. ἐν κεφαλῇ ἐγένετο ἕλκος περὶ τὸ βρέγμα· ἐχρησάμεθα τοῖς πάνυ ξηραίνουσι· στυπτηρίαν γὰρ καὶ ταύτην κεκαυμένην χρησαμένων ἡμῶν, ἤρξαντό τινες ἀποστάσεις καὶ ἕλκη γίνεσθαι παρὰ τὴν κεφαλήν. ἦν γὰρ καὶ νομῶδες τὸ ἕλκος, καὶ ἔγνωμεν ὅτι ὀστέον ἔχει ἀποστῆναι, ὃ σειόμενον ποιεῖ τὰς ἀποστάσεις, ὃ ἠλπίσαμεν. καὶ ἐξεῤῥίφη γὰρ ὀστοῦν, εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ, εἴτε ἐπὶ κακῷ, τοῦτο οὐ προσέθηκεν Ἱπποκράτης, εἴτε ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἕλκους, εἴτε ἐξ οὗ ἤρξατο σείεσθαι τὸ

1) ἑξηκοστὸν Codd. 2) ἐπιτέλλειν Codd. 3) οὐ om. si madefiat, id non ratione ulceris, sed ratione mali, ulceri conjuncti, factum erit. C. 4) om. ξηραντικοῖς. nequaquam siccabimus.

ὀστοῦν, οὐκ εἶπεν· ἑξηκοστὸν εἴτε πάλιν ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἕλκους τὸ ἑξηκοστὸν, εἴτε ἀφ᾽ οὗ ἤρξατο ἡ ἀπόστασις παρὰ τὰ ὦτα, οὐκ εἶπεν.

ϛ'. Τὰ 1) κῶλα ἔχει οἷα κυνός. ἤρτηται ἐκ τῶν μέσων κώλων. ταῦτα δὲ ἐκ νεύρων ἀπὸ τῆς ῥάχιος ὑπὸ τὴν γαστέρα. —

Περὶ ὁμοιότητος θέλει διαλεχθῆναι. λέγομεν γὰρ ὅτι τόδε τὸ μόριον τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τύχοι, ἡ μήτρα ἔοικε τῇ μήτρᾳ τῆς αἰγὸς ἢ τῆς ἄρκτου. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι τὰ ἔντερα τοῦ ἀνθρώπου κῶλα ἐκάλεσεν, ἃ ἐοίκασι τοῖς τῶν κυνῶν ἐντέροις, πλὴν ὅτι τὰ ἡμῶν μείζω εἰσίν. ἔχουσι δὲ καὶ μεσεντέρια, ἔνθεν καὶ αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες. πόθεν δὲ ἐκλήθη; ἐπειδὴ εἰς τὰ μεσεντέρια τῶν ἐντέρων εἰσβάλλουσι μεσέντερα καὶ τείνουσι. λοιπὸν ζητεῖ, πόθεν ἔχουσι τὴν γένεσιν τὰ μεσέντερα. καί φησιν ὅτι αἰώρηνται μὲν εἰς τὰ ἔντερα· ἐξ ἑτέρας δέ εἰσιν οὐσίας, νευρώδη· νεύρων δὲ, οὐκ ἐκ τῶν προαιρετικῶν, οὔτε ἀπὸ τῶν τενόντων, ἀλλὰ τῶν συνδετικῶν, τῶν ἐκφυομένων ἀπὸ τῶν ὀστῶν, ὀστῶν δὲ τῶν σπονδύλων, σπονδύλων δὲ τῶν κατὰ τὴν ὀσφύν. 2) τοῦτο δὲ ἐδήλωσεν εἰπὼν, τῇ πρώτῃ γαστρὶ τὰ κῶλα ἔχειν· οὐ προσέθηκε τίς. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, προσυπακουστέον, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος. τίνος γὰρ κήδεται ὁ ἄνθρωπος Ἱπποκράτης, εἰ μὴ ἀνθρωπίνων σωμάτων.

ζ'. Αἱ τοῖσι κάμνουσι χάριτες, οἷον τὸ καθαρσίως δρῆν, ἢ ποτὰ ἢ βρωτὰ 3) ἢ ἃ ἂν ὁρῇ μαλθακῶς ὅσα ψαύει. ἄλλαι, ἃ μὴ μεγάλα βλάπτει ἢ εὐανάληπτα, οἷον ψυχρὸν, ὅκου τούτῳ δεῖ. —

Ἁπάντων κηδόμενος Ἱπποκράτης νῦν μέγα τι παραδίδωσι καί φησιν, ὅτι εἰ μέλλεις καλῶς θεραπεῦσαι, ὀφείλεις ἔχειν συμπειθήνιον τὸν κάμνοντα. εἰ γάρ σοι πείθεται, σὺ καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ νοσήματος ἀγωνιζόμενοι, νικᾶται τὸ νόσημα· εἰ δὲ ἀντιπράσσει σοι, τὸ νό-

---

1) κώλια Codd. 2) τούτων Codd. 3) ἵνα μὴ ὁρῇ. ἀλλὰ μὴ. Codd.

σημα μάχεται. ἔχειν δὲ αὐτὸν πειθήνιον· ἔσται δέ σοι οὕτως, εἴ σοι φίλον. καί ποτε ἐπιτάξαντος τοῦ ἰατροῦ, οὐκ ἠνέσχετο δέξασθαι ὁ κάμνων, τὶς δὲ τῶν συγγενῶν ἐποίησεν αὐτὸν δέξασθαι. ἔχει οὖν αὐτὸν φίλον. φίλος δέ σοι ἔσται, ἐάν τι αὐτῷ χαρίσῃ· χαρίσῃ δὲ, σὺ χρήματα, ἀλλὰ 1) τῶν περὶ νοσημάτων ἐπιθυμίαν. ἐὰν γὰρ ἐρᾷ ψυχροῦ ὕδατος, σοὶ δὲ ἔδοξε μετὰ μίαν ἡμέραν χρήσασθαι, τότε διὰ τὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ πρὸ μιᾶς ὀφείλεις δοῦναι. εἰ γὰρ ἔλαβε μετὰ ἡδονῆς, πάντως θερμασία ἐστὶν ἐν τῇ γαστρὶ, ἑξῆς καὶ πέψις καὶ αἱμάτωσις καὶ πάντα καλῶς. 2) ἔνθεν καὶ ὁ Ἱπποκράτης, τὸ σμικρὸν χεῖρον. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα ἃ ὀφείλεις χαρίσασθαι τῷ κάμνοντι κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν. εἰσὶ γάρ τινες χαίροντες τῇ καθαρότητι. τότε πάντως ὀφείλεις ποιῆσαι ἐπιδέσμους καθαροὺς, καὶ μάλιστα μὴ 3) τὸν ῥύπον νύξωσιν· ἔπειτα δὲ καὶ χρώματα λευκὰ καὶ βοτάνας λευκὰς ὀφείλεις δεικνύειν, σκεύη τε ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη καθαριότης, ἵνα εἰ χαίρει ταύτῃ ὁ κάμνων, μὴ εἴη ἡ φιάλη ῥυπαρὰ, εἰς ἣν μέλλει ἢ καθάρσιον ἢ εὔκρατον δέχεσθαι. ἔσο δὲ καὶ σὺ καθάριος. εἰ γὰρ ὁ κάμνων ἑλκῶν καὶ πύων ἅπτεται, νίπτε τὰς χεῖρας ἐπὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἱπποκράτης καθαριότητα εἶπε, τὴν ἀπὸ βρωμάτων καὶ πομάτων. 4) αὐτὰ μὲν οὖν μόνα εἰσὶ τῆς αἰσθήσεως, ποτὲ δὲ καὶ τῷ λογισμῷ συμβάλλονται. μὴ εἰσενέγκῃς γὰρ ἔσω ἐχθρὸν τῷ κάμνοντι, μὴ αὐτὴ ἡ θέα ταράξῃ. ἀλλὰ καὶ εἰ εἰσέλθῃ, δίωξον· ἀλλὰ καὶ εἰπὲ, θέλω ἡσυχάσαι τὸν κάμνοντα· πάντες ἐξέλθωμεν· καὶ τότε συνεξέρχεται ὁ ἐχθρὸς, καὶ τότε ὑποστρέφουσιν οἱ φίλοι. ἃ τοίνυν ἐπὶ ὄψεως εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως. εἰ 5) κήδεται τοῖς εὐώδεσι, κέχρησο, καὶ μάλιστα εἴ ἐστι διάθεσις δεομένη αὐτῶν. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς ἁφῆς, εἰ σκληρὰ, εἰ μαλακὰ χαίρει. καὶ εἰ μέλλεις ποιεῖν χειρουργίαν, ταχέως τε καὶ ἀνωδύνως, ὡς ἐνδέχεται. οὕτω δὲ

---

1) sed aliquid eius cupiditati ob morbum excitatae concedens. C. Fort. τήν. 2) Crassus in mg: hic aliqua deesse videntur. 3) τῶν ῥύπνον νήξωσιν L. ne sordibus stimulentur C. 4) Fort. ταῦτα. 5) Fort. ἥδεται delectatur C.

γένηται ἀπὸ εὐφυΐας τοῦ μεταχειριζομένου, ἐν ὀξύτητι τοῦ ὀργάνου. αὗταί εἰσι καὶ παρὰ τὴν ἁφὴν χάριτες. ἀλλ' Ἱπποκράτης μόνου ἐμνημόνευσε τοῦ μαλθακοῦ, εἰδὼς ὡς καὶ εἴ τι σκληρὸν, ἐκείνῳ δὲ ἡδὺ, ὡς μαλθακὸν αὐτῷ φαίνεται. καὶ ὅρα αὐτοῦ τέχνην· οἶδε γὰρ ὡς τοῖς ἄκροις συμπεριλαμβάνονται τὰ μέσα. ἔνθεν ἐμνημόνευσεν ὄψεως εἰπὼν 1) καθαρῶς, καὶ ἁφῆς εἰπὼν μαλθακὸν, δέδωκέ σοι ἔννοιαν τῶν μέσων. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἄλλας δὸς αὐτῷ χάριτας, τὰς ἀπὸ ψυχροῦ. καί τινες μὲν φασὶν, ἵνα δῷς αὐτοῖς ὀπώραν ἢ ὕδωρ· ὁ δὲ Γαληνὸς καθολικῶς εἶπε τὸν λόγον, ὅτι εἰ τύχῃ δοῦναι αὐτῷ, 2) μετὰ μίαν ἡμέραν λουτρῷ· φιλόλουτρος δὲ ὢν, ἐρᾷ αὐτοῦ· τότε δός. ἀλλά φησιν Ἱπποκράτης ὅτι ἐὰν 3) διδῶμεν, χαριζόμεθα αὐτῷ. καλῶς οὕτως εἶπεν ὁ Γαληνὸς, ἐάν πως καὶ ἀπειλήσῃς, εἴπῃς ὅτι 4) .... μετὰ δέκα ἡμέρας οὐκ εἶχόν 5) σε λοῦσαι. διὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἔλουσά σε, χάρισαί μοι καὶ σὺ, μὴ ἀτακτῆσαι εἰς τὴν ἄλλην δίαιταν. αὗται μὲν οὖν αἱ χάριτες, αἱ ἀπὸ τῶν νοσούντων.

η'. Εἴσοδος τοῦ ἰατροῦ, λόγοι, σχῆμα, ἐσθής· τῷ νοσέοντι κουρὴ, ὄνυχες, ὀδμή. —

Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι 6) ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ, αἳ λαμβάνονται ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἰατροῦ. ἡ δὲ εἴσοδος ἢ ἀπὸ τοῦ πλήθους ἢ ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἢ ἀπὸ τοῦ ποιοῦ· ἀπὸ μὲν τοῦ πλήθους, μὴ ὀλιγάκις, ἵνα μὴ 7) εἰσέλθῃ τι γινόμενον ἐν τῷ νοσήματι, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἁρμόζου· ἀπὸ δὲ τοῦ καιροῦ, βλέπε πότε ὀφείλεις εἰσελθεῖν, ἆρα ἐν ἀρχῇ ἵνα εἰδῇς, πῶς ἔχει τὸ νόσημα ἢ ἐν ἀκμῇ, ἵνα βοηθήσῃς τῷ κάμνοντι χειμαζομένῳ, ἢ ἐν παρακμῇ, ἵνα θρέψῃς. ζήτει δὲ καὶ τὸ ποιὸν, πῶς ὀφείλεις εἰσελθεῖν σιωπῶν ἢ κράζων· τοῦτο δὲ πρὸς τὴν ὑποκειμένην διάθεσιν. εἰ γὰρ ἀγρυπνίας οὔσης, θέλεις δὲ ὕπνον, μετὰ ἡσυχίας· εἰ δὲ κάρου ὄντος ἢ βαθέος ὕπνου, φοβοῦ μὴ τὰ περιττώματα καταβάλλωσι τὴν θερμασίαν, τότε βοῶν

---

1) καθαρᾶς Codd. ἀφὰς L. 2) Crassus in mg.: aliqua desunt. 3) δῶμεν L. 4) Lacuna in L. A. C. 5) σελοῖσθαι L. 6) sc. χάριτες. 7) Fort. σε λάθῃ. te lateat C.

καὶ κράζων ἀναστήσεις. αὗται μὲν αἱ τοιαῦται εἴσοδοι τοῦ ἰατροῦ. ζητείσθωσαν καὶ οἱ λόγοι, ποίους λόγους αὐτῷ ὀφείλεις λέγειν, εἰ γεωμέτρης, γεωμετρικοὺς, εἰ δὲ γραμματικὸς, γραμματικοὺς, εἰ δὲ τοῖς αἰσχροῖς χαίρει, σὺ μὴ χρήσῃ, ἄλλους δ' εἰπεῖν παρασκεύασαι, ἢ λόγους λέγε ἐκείνους, οὓς ὀφείλεις λέγειν τῷ κάμνοντι, ὅτι δὸς ἡμῖν 1) σαυτῷ πειθήνιον· καὶ γὰρ ξύλον, εἰ μὴ εἴκει τῷ τέκτονι, κλᾶται, καὶ κάμνων μὴ πειθόμενος ἰατρῷ, ἀπόλλυται. εἰσὶ δέ τινες καὶ ἄλλοι λόγοι. εἰ γὰρ εἰσέλθῃς πρὸς τὸν κάμνοντα ἀλύοντα, καιόμενον, παραμύθησαι αὐτῷ καὶ εἰπὲ, ὅτι οὐδὲν σαπρὸν ἔχεις, ἐλπὶς δέ ἐστι σωθῆναί σε· μὴ εἴπῃς ὅτι ἀποθνήσκεις καὶ κακῶς ἔχεις. ἀλλὰ καὶ εἴπου σε δέοι ἐπιορκῆσαι, ἐπιόρκησον· ἐν καλῷ γάρ· καὶ μὴ 2) πάθῃς ὃ πέπονθε Καλλιάναξ ὁ ἰατρός· εἰσελθὼν γὰρ πρὸς τὸν κάμνοντα εὗρεν αὐτὸν πολλοῖς κακοῖς περιστοιχιζόμενον, καὶ ἐκεῖνος ἔκραξεν, ἀπολλύμεθα ἐκ τῶν πολιορκούντων κακῶν, καὶ τότε νηπιώδη λόγον ὁ ἀρετὴν ἀναφαίνων, ἔφη τραχέως πρὸς αὐτὸν, 3) ὥστε κτανθῆναι, καὶ Πάτροκλος* 4) ὁ Περσεὺς πολλῷ ἐκείνου ἀμείνων, καὶ ἐκεῖνος ἀποθυμιάσας, ταχέως ἀπέθανεν. ζήτει καὶ τὸ σχῆμα ἑαυτοῦ 5) ὁ ἰατρὸς, εἰ θρασὺς ὀφείλεις, ἢ ταπεινὸς, ἐπεὶ οὐδέτερον ὀφείλεις ἀσκεῖν. ὁ μὲν γὰρ θρασὺς μισεῖται, ὁ δὲ ταπεινὸς καταφρονεῖται. πάλιν 6) περιέργασαι ποίοις χαίρει, καὶ μιμοῦ τοῖς τοιούτοις. ζήτει καὶ τὴν 7) ἔσθησιν. αὕτη μὲν οὖν πρώτη ἔστω ἀνδρὸς λογικοῦ· ἔπειτα δὲ τοιαύτῃ χροιᾷ, οἵᾳ χαίρει ὁ κάμνων. ταῦτα δὲ μείζονα· μὴ συνεχῶς δὲ κυλϊέσθω ἐκ τῶν ὤμων σου, μήπως κατελθοῦσα εἰς χειρουργίαν σείσῃ τὸν σίδηρον, μὴ ἐν τῷ σφυγμολογεῖν παρεμποδίσῃ, μηδὲ ῥυπαρὰ ἔστω, εἰ τοῖς καθαροῖς ὁ κάμνων χαίρει. ταῦτα οὖν μείζονα. κατερχώμεθα δὲ καὶ ἐπὶ τὰ εὐτελῆ. ζήτει τὰ περὶ τῆς κουρᾶς τοῦ ἰατροῦ. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, ὅτι πρότερον ἐς τοσοῦτον φρόντισον· πρῶτον γὰρ εἰ ἀπαθεῖς ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς· εἰ δὲ εὔπνοιαν

---

1) Fort. σαυτόν. 2) πάθος L. 3) et intenta voce respondit C. 4) et Patroclus obiit C. 5) o medice C. 6) περιεργάσασθαι L. 7) αἴσθησιν Codd.

ποιῆσαι θέλεις τῇ κεφαλῇ, μὴ ἐάσῃς πολλὰς τρίχας· εἰ δὲ πλήττεταί σοι ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος ἡ κεφαλὴ, τότε κόμα· πλὴν καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἐπιεικὲς μᾶλλον ζήτει, καὶ ἄρκεσον τῷ κάμνοντι. καὶ μὴ πάθῃς ὃ Ἀντωνῖνος ἔπαθε καὶ 1) Λουκϊανός. ὁ γὰρ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε τοῖς ἐν χρῷ κειρομένοις, καὶ πάντες λεῖοι πρὸς αὐτὸν ἤρχοντο· Λουκϊανὸς δὲ τοῖς κομῶσι, καὶ πάντες κομῶντες. ζήτει δὲ καὶ τοὺς ὄνυχας· καί τινές φασι, μὴ ἔστωσαν ψωρϊῶντες, ὥσπερ τινὲς ἐξηγοῦντο. τὸ σχῆμα τοῦ ἰατροῦ ἔλεγεν, ὅτι μὴ ἔστω κυλλὸς ἢ χωλός. καλῶς γὰρ ὁ Γαληνὸς, οἱ ταῦτα λέγοντες ἔστωσαν ἀπαθεῖς, καὶ ἀθάνατος ὁ ἰατρὸς, ἀγνοοῦντες ὅτι ὡς ἄνθρωπος ταῖς κοιναῖς ὑποπίπτει συμφοραῖς. ἀλλ' ὡς εἴρηται ἀλλαχοῦ, μήτε ὑπερεχέτωσαν, μήτε ἐλλιπέτωσαν τῶν δακτύλων οἱ ὄνυχες· ἀλλὰ μὴ καὶ πάνυ εἰσὶ σκληροὶ, μὴ ἐμποδίσωσι σφυγμολογῆσαι. πάλιν δὲ πρὸς τὴν χρείαν ἁρμόζου. εἰ γὰρ συνεχέσιν ἐνέμασι μέλλεις κεχρῆσθαι, καὶ ὑποβάλλειν τὸν ἀριστερὸν λιχανὸν τῷ δακτυλίῳ, μὴ ἐάσῃς αὐτῷ μέγαν ὄνυχα, μὴ πλήξῃ, μὴ ἑλκώσῃ. εἰ δὲ σίδηρον ἀπὸ ἑλκῶν μέλλεις ἀνασπᾷν, μεγάλους ἔα ὄνυχας τῷ μεγάλῳ καὶ λιχανῷ τῆς δεξιᾶς χειρός. ζήτει δὲ καὶ τὰ παρὰ τὴν ὀσμήν· πολλοὺς γὰρ ἡ δυσωδία 2) ἐσίανε, καὶ ἄλλους δυσῶδες ἕλκος ἀπόζον. ἀλλὰ αὕτη ἡ δυσωδία ἡ μὲν ἀπὸ βρωμάτων θεραπεύεται, ἡ δὲ ἀπὸ φύσεως παραμυθεῖται. εἰ γὰρ δυσωδίαν ἔχει τὸ στόμα τοῦ ἰατροῦ ἢ ἀπὸ σκορόδων ἢ ἀπὸ κρομμύων, νῦν μὴ φάγῃς· εἰ δὲ δυσώδης ὁ ἱδρὼς, τότε διὰ ἀλειμμάτων, διὰ ἀρωμάτων παραμυθοῦ αὐτὴν, καὶ εἴσελθε κρατῶν εὐώδεις βοτάνας, καὶ μάλιστα εἰ χαίρει ὁ κάμνων. καὶ μὴ πάλιν πάθῃς, ὃ πέπονθεν 3) Ἄνιτος. ἐκεῖνος γάρ ποτε πολλῷ ἐχρήσατο οἴνῳ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς φρενιτικὸν, ὁ δὲ οὐκ ἐβάστασε τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου τὴν πεμπομένην ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ, ἡ ὀσμὴ τοῦ οἴνου σου μᾶλλον παροξύνει με· ὁ δὲ τραχέως ἀπεκρίθη, ἐγὼ δὲ τὴν δυσωδίαν τοῦ πυρετοῦ σου ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἐβάστασα, καὶ σὺ τὴν τοῦ στόματός μου ἀηδίαν

1) Lucius C. 2) Num ἔσινε, forma inusitata? Fort. ἐμίανε. conturbat C. 3) Quintus C.

ὥραν οὐκ ἐβάστασας. αὗται εἰσιν αἱ τοῖς κάμνουσι διδόμεναι χάριτες, εὐτελεῖς μὲν δοκοῦσαι, μεγάλα δὲ χαρίζονται καὶ ἡμῖν καὶ τῷ κάμνοντι, ἡμῖν μὲν τὸ γενέσθαι 1) αὐτὸν πειθήνιον τῷ θεραπεύοντι, καὶ αὐτῷ δὲ [καὶ ἡμῖν], τὴν σωτηρίαν τοῦ πάσχοντος σώματος.

θ'. Ὕδωρ ἀφεψηθὲν τὸ μὲν εἰσδέχεται τὸν ἠέρα, τὸ δὲ μὴ 2) ἔμπλεον εἶναι καὶ ἐπίθημα ἔχειν. —

Εἰ παμφόρων θεωρημάτων νῦν γίνεται διδασκαλία, δεῖ καὶ τὸ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων ἐνταῦθα ἀνακαινίσαι. περὶ ὑδάτων οὖν διαλέγεται. τρεῖς δὲ τάξεις τῶν ὑδάτων, τὰ μὲν ἄριστα, τὰ δὲ μοχθηρὰ, τὰ δὲ μέσα. εἴπωμεν ποῖα τὰ ἄριστα, τὰ ἐναντία μοχθηρὰ εὑρεθήσονται· εἰ δὲ τὰ μὲν παρῇ, τὰ δὲ ἀπῇ, τὰ μέσα. τὸ τοίνυν ἄριστον ὕδωρ κρίνεται ὄψει, γεύσει καὶ ὀσφρήσει, ὄψει μὲν τὸ λευκὸν, τὸ διαυγὲς, τὸ καθαρὸν, τὸ μὴ ἔχον ὕλην· ὀσφρήσει δὲ τὸ εὐῶδες. εὐῶδες δὲ λέγει ὕδωρ τὸ μὴ δυσῶδες, τὸ μὴ ἔχον βαρεῖαν ὄσφρησιν· γεύσει δὲ τὸ πότιμον, τὸ γλυκύ. τὸ δὲ γλυκὺ πάλιν καλῶ τὸ ἄποιον, τὸ μὴ νιτρῶδες, 3) τὸ μὴ ἀσφαλτῶδες. οὕτω μὲν οὖν ἄριστον ὕδωρ. εἰ δέ τι τούτων ἐλλείψει, τὸ μέσον γίνεται, ὥσπερ τὸ Νειλῷον ὕδωρ· τοῦτο γὰρ διαυγὲς μέν ἐστι καὶ ἄποιον καὶ εὐῶδες, ἀλλ' ἰλυῶδες. ἔνθεν ἐπὶ νεφριτικῶν φοβούμεθα αὐτῷ χρήσασθαι, μὴ τῷ 4) παχεῖ λίθον ποιήσῃ· ἔνθεν Αἰγύπτιοι 5) σάκτας ὑδρίας ἐπινοοῦσιν ἵνα μένῃ ἄνω τὸ παχύ. εἰ οὖν ἐπὶ πυρεκτικοῦ νοσήματος, παρούσης παρακμῆς καὶ πέψεως, θελήσεις χρήσασθαι τῷ ὕδατι, ἀφέψησον αὐτὸ, εἴ ἐστι μοχθηρόν. ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ἐστι καθαρὸν, δέεται τῆς ἑψήσεως· καὶ γὰρ τὸ ἄριστον ἕψομεν, ἵνα καὶ εἴπου τί ἐστι μοχθηρὸν, τοῦτο ἐν τῇ ἑψήσει πραϋνθῇ. ἄλλοτε δὲ ὃ πολλάκις ποιοῦμεν ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. ἑκτικοῦ γὰρ ὑποκειμένου πυρετοῦ, θέλομεν ψύξαι τὸ σῶμα καὶ φοβούμεθα· οὐδὲν γὰρ δύναται ἡ ψύξις ἔσω διαβῆναι,

---

1) αὐτῷ L. 2) ἔμπνεον Codd. 3) non sulphuratam C. addit. τὸ μὴ θειῶδες. 4) Fort. πάχει. 5) colatorias situlas C. Fort. σακτάς.

πυκνὴ οὖσα, ἔνθα προθερμαίνομεν τὸ σῶμα, καὶ ἀραιοῦμεν τοὺς πόρους, ἵνα εἰσδίνῃ ἡ ψύξις ἔσω. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ἐπειδὴ γὰρ ἐν διακαεῖ πυρετῷ θέλομεν αὐτὸ δοῦναι ἵνα ψύξῃ τὸ σῶμα, ὀφείλομεν θερμᾶναι αὐτὸ, ἵνα ἀραιωθέντων αὐτοῦ τῶν πόρων, δυνηθῇ διαβῆναι παρ' 1) αὐτὸ ἡ τοῦ ἀέρος ψύξις, καὶ ψυκτικώτερον αὐτὸ ἐργάσηται. πυκνοῦντες δὲ πάλιν περιπλάττομεν τὸ ἀγγεῖον ἢ χιόνι, ἢ 2) κρυστάλλῳ· εἰ δὲ ταῦτα μὴ παρῇ, ἐν φρέατι χαλῶμεν τὸ ἀγγεῖον, πλὴν ἐκκρεμὲς ἀπαιωροῦμεν αὐτὸ, καὶ οὐ ποιοῦμεν ἅψασθαι τοῦ ὕδατος. τὸ γὰρ ὕδωρ, παχυμερὲς ὂν, ἐμφράττει τοὺς πόρους, καὶ οὐκ ἐᾷ διεισδῦναι τὴν ψύξιν, ἀλλ' ἐκκρεμὲς αὐτὸ ἐῶμεν, ἵνα ὁ ἀτμὸς εἰσερχόμενος ψύχῃ· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἀτμὸς οὐκ ἔχει εὐρυχωρίαν· ἔνθεν οὐκ ἐπιπωμάζομεν· κωλύει γὰρ τὴν εἴσοδον τοῦ ἀτμοῦ. εἰ δὲ καὶ ἐπιπωμάσομεν, οὐ θλίβομεν, οὐ σφηνοῦμεν, ἀλλ' ὅσον μόνον σκεπάσαι καὶ εἰσιέναι τὸν ἀτμὸν, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ ἀκάθαρτόν τι. καὶ εἰ σκεπάσομεν, ψυχρᾷ ὕλῃ σκεπάζομεν, ἀπὸ θριδακίνης δηλαδὴ, ἀπὸ 3) ῥόδων. αὕτη μὲν ἡ ἔννοια τοῦ λόγου, ἀσαφῶς δὲ ἐφράσθη· φησὶ δὲ ὅτι, τὸ ἀφεψηθὲν ὕδωρ πολλὰ ἐχέτω, πρῶτον μὲν δέχοιτο τὸν ἀέρα· τοῦτο δὲ πάθοι, ἐὰν μὴ τὸ ἀγγεῖον ἔχῃ πλέον 4) ἐπίθεμα οὐκ ἔχει. τὸ μὴ φησὶν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι σκέπασον τὸ ἀγγεῖον, μὴ ὅσον σφηνῶσαι, ἀλλ' ὅσον ἐπίθεμα μόνον εἶναι.

ι. Ὅτι ἐξ αἱμοῤῥαγιῶν 5) ἐξυδεροῦνται, ἢν οἷα δεῖ καθαίρωνται καὶ εὐφόρως φέρουσιν. —

Συγγενὴς ὁ λόγος οὗτος τῷ ἄνω. ἔλεγε γὰρ ὅτι οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες οὔτε πλευρίτιδι οὔτε περιπνευμονίῃ ἁλίσκονται. εἶτα ὥς τινος ἀποροῦντος, τί οὖν; ἐάσω ἐπ' ἄπειρον γενέσθαι τὴν κένωσιν; λέγει οὔ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς κενώσεως καταψύχεται τὸ σῶμα, ἐξυδαροῦνται αἱ σάρκες, καὶ πάροδος γίνεται ὑδέρου. πλὴν ἐὰν γένηταί ποτε περιττωματικὸν τὸ σῶμα, ἔασον ἐπὶ πολὺ γενέσθαι τὴν κέ-

---

1) αὐτῷ Codd. 2) κρυστάλῳ A. 3) C. addit: vitis foliis et id genus caeteris. 4) πλέον ἐπίθεμα. οὐκ ἔχει τὸ μὴ Codd. ita distinguunt C: si tegmen non habuerit. 5) ἐξυδαρέντα Codd.

νῶσιν. 1) ἐὰν τὸ λυπηρὸν κενοῦται· ἔνθεν ἐπιφέρει τὸν ἀφορισμὸν, ἣν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς προσέθηκε καὶ τὸ ξυμφέρει, ἐνταῦθα δὲ παρέλειψεν, ὡς ὁμολογούμενον αὐτὸ λαβών. εἰ γὰρ εὐφόρως φέρουσι, καὶ ξυμφέρουσιν.

ια'. Ἐν Αἴνῳ ἐν λιμῷ ὀσπριοφαγέοντες σκελέων ἀκρατέες ἐγίγνοντο. —

Οὗτος ὁ λόγος σύμφωνος τῇ ἐπιγραφῇ· ἐπίδημον γὰρ ὑπόκειται νόσημα, ὡς δηλοῖ ἡ πόλις, λιμὸς τέξασα τὴν συμφοράν. ἀλλ' Ἱπποκράτης τόπου μέμνηται, ἐπειδὴ πρὸς ὑπόμνησιν 2) αὐτοῖς γράφει, ἢ ἵνα καὶ ἐκ τοῦ τόπου δηλώσῃ σοι καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος. Αἶνος δὲ πέπονθε τὴν λιμόν. Αἶνος δὲ Θρᾴκης πόλις, ἐν ᾗ πολὺς σῖτος ὢν, πόλεσι καὶ ἄλλαις χορηγεῖ. λέγει οὖν ὅτι ἐν τῇ Αἴνῳ, ἔνθα πολύς ἐστι σῖτος, σιτοδεία ἐξαίφνης ἐγένετο, οὐκ ἐπ' ὀλίγῳ χρόνῳ, ἀλλὰ συνεχῶς, ἵνα καὶ ὁ χρόνος συνεπιβοηθήσῃ. οὗτοι οὖν εἰωθότες ἄρτῳ κεχρῆσθαι, ἐν λιμῷ ὀσπρίοις ἐχρήσαντο· ἐντεῦθεν ἐπὶ τῇ ἀθρόᾳ μεταβολῇ ἐτάραξαν τὴν φύσιν· οἱ δὲ πένητες, μὴ εὐποροῦντες 3) κἂν ὀσπρίων ἐσθίειν, ἴσως δὲ καὶ οἱ εὔποροι, τῆς λιμοῦ κρατησάσης, ἐπὶ τροφὴν ἀλόγων ἐτράποντο· ὀρόβους γὰρ καὶ βαλάνους ἤσθιον. ἐντεῦθεν ἠσθένησαν αἱ δυνάμεις. οὐ γὰρ ἐπαιδεύθησαν τὰ μόρια τοιούτῳ τρέφεσθαι χυμῷ· ἔνθεν, μὴ βασταζουσῶν τῶν δυνάμεων τὰ μόρια καὶ μάλιστα τὰ πόῤῥω, σκελῶν ἐγένοντο ἀκρατεῖς· τῷ χρόνῳ 4) κακοχυμίας καὶ πνεύματος πλεονάσαντος, ἔδραμον παρὰ τὰ ἀσθενῆ μόρια, καὶ μάλιστα τὰ πόῤῥω, καὶ ἐβάρησαν παρὰ τὰ κοῖλα· ἐντεῦθεν γονυαλγέες ἐγίνοντο.

Θήλεα ἢ ἄρσενα. —

Ὁ λιμὸς οὐδενὸς φείδεται, ἀλλὰ καὶ ἄῤῥεσι καὶ θηλείαις ἐπέρχεται. διὰ τοῦτο πολλὴν τὴν φθορὰν ἐνεδείξατο, εἴς τε θερμοτέρους καὶ γυμναζομένους, ψυχροτέ-

---

1) quoad omne infestum elabatur C. Fort. πᾶν loco ἐάν. 2) Fort. αὐτοῦ. 3) Fort. ἄν. 4) γὰρ addit C.

ρους καὶ ἀργοῦντας, καθαιρομένους καὶ μὴ καθαιρομένους, οἰκουροῦντας καὶ μὴ οἰκουροῦντας.

ιβʹ. Ἐμφανέως ὁ ἐγρηγορὼς θερμότατα τὰ ἔξω, τὰ δὲ ἔσω ψυχρότερα. —

Οὗτος ὁ λόγος περί τινων συμβαινόντων διαλέγεται, ὅτι ἐν τῷ ὕπνῳ συνάγεται ἔσω τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀπαναχωρεῖ δὲ τῆς ἐπιφανείας· ἐντεῦθεν τὸ μὲν βάθος θερμὸν, τὰ δὲ ἄκρα ψυχρά. ἐν δὲ τῇ ἐγρηγόρσει ἐρχομένου ἔξω τοῦ θερμοῦ καὶ συνάγοντος τὰ περιττώματα, τὸ μὲν βάθος ψυχρὸν, ἡ δὲ ἐπιφάνεια θερμή. ὅτι γὰρ ἀληθές ἐστιν, οἱ καθεύδοντες περιβλημάτων δέονται, ὡς ἐψυγμένης τῆς ἐπιφανείας, οἱ δὲ ἐγρηγοροῦντες, οὔ. καὶ ἐν μὲν τῷ ὕπνῳ αἱ πέψεις, ὡς οὔσης ἔσω τῆς θερμασίας, ἐν δὲ τῇ ἐγρηγόρσει οὔ. τί οὖν βαστάζει τοῦτο ἡ ἀκοὴ, ὡς ἡ ἐπιφάνειά ποτε θερμοτέρα τοῦ βάθους; 1) ὅσον γὰρ ἂν δήποτε ἔλθῃ ἡ θερμασία παρὰ τὴν ἐπιφάνειαν, πάντως πολὺ πλούσιόν ἐστι τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἔν τε καρδίᾳ καὶ ἥπατι. ἀλλὰ μὴν ὅτι οὐ τὸ βάθος πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν παραβάλλει, ἀλλʼ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ γὰρ ἐπιφάνεια ἐν τῷ ὕπνῳ 2) τὴν θερμότητα ἢ ἐν τῇ ἐγρηγόρσει.

ιγʹ. Ἐνθέρμῳ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλλιννύειν. —

Νῦν καὶ ἐπʼ αὐτὴν τὴν φύσιν ἀνέρχεται ὁ Ἱπποκράτης καί φησιν, ὅτι παιδίον ἐτέχθη πολύαιμον, καὶ ἔχαιρον τὰ αὐξανόμενα, καὶ λοιπὸν τὰ τῆς ἡλικίας προέκοπτε, τὰ δὲ τῆς κράσεως ἠμείβετο· δριμὺ γὰρ ἐγένετο καὶ κατὰ ποιότητα τὸ θερμόν. ἴσως τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας πλησιασάσης, κατεκράτησε τὰ τῆς θερμασίας. θεραπεύσομεν οὖν αὐτήν. ἀλλὰ ζητῶ τὸ γένος τοῦ νοσήματος, ἵνα ἐκ τῶν ἀνομοίων ὁμοιότης γένηται. θὲς καὶ τῇ ψύξει. ποῖά εἰσι τὰ ψύχοντα; τὰ μὲν ἔσωθεν, τὰ δὲ ἔξωθεν, ἔσωθεν ψυχρὸν ποτὸν, ἵνα ὕδωρ δώσεις, καὶ μὴ οἶνον, ἔξωθεν δὲ τὸ ἐλλινύειν, ἵνα μὴ κινῆται θυμούμενος ἢ

---

1) Minime C. 2) minus caloris habet. C.

γυμναζόμενος. τῶν δὲ ἐπαμφοτεριζόντων τὸ ὕδωρ, ἵνα τε καὶ ψυχρὸν ὕδωρ πίῃ, ἵνα καὶ ἐν ψυχρῷ λούηται.

ιδ'. Ὕπνος 1) ἐν ψύχει ἐπιβεβλημένος. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρω χωρίζουσιν· ἐντεῦθεν τὸ ἐμψύχειν ὡς ἓν μέρος λαμβάνοντες, διὰ τοῦ μ̄ γράφουσι, καί φασιν ὅτι ὁ ὕπνος ἐμψύχει. εἶπον γάρ ἐστι 2) δριμύτερον τὸ σῶμα, ἐν τῷ ὕπνῳ γενομένης πέψεως κατὰ λόγον καὶ τῆς τροφῆς πεττομένης, ἀναδίδοται ἡ ὑγρότης, καὶ ἕκαστον τῶν μορίων τρέφεται καλῶς· ἔνθεν καὶ βάλλομεν περιβλήματα, ἵνα φυλάξωμεν τὸ θερμόν. καὶ ἄλλως. οὐκ ἀεὶ ψυχρὸς ὁ ὕπνος, ἀλλὰ πολλάκις ἐστὶν ὕλη· ἐγένετο ὕπνος, ἐγένετο θερμασία τῇ ὕλῃ, καὶ ἔχυσε μὲν αὐτὴν, οὐ κατεκράτησε δὲ τοῦ πέψαι, καὶ ἐκείνη πλεονάσασα ἔσβεσε τὴν θερμασίαν. ἐντεῦθεν, ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. ἢ καὶ ἄλλως· ὕπνος ψύχει ὁ μακρὸς, ὁ μὴ ἐῶν διαφορηθῆναι τὰ περιττώματα, ἃ κατακλείουσιν αὐτὴν τὴν θερμασίαν. ἡ δὲ ἀληθὴς ἐξήγησις οὕτως ἔχει, καὶ τὸν ἄνω συνάπτει λόγον, καὶ τὸ ἐ μ ψ ύ χ ε ι εἰς δύο μέρη λαμβάνουσα, καὶ διὰ τοῦ 3) πρώτου φησὶν ὅτι εἰ θερμὴ δυσκρασία, ἐπίταξον ὕδωρ ψυχρὸν, ἐλλινύειν· ἐπίταξον καὶ ὕπνον, ἵνα γινομένης πέψεως, αὐξηθὲν τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν σβέσῃ τὸ παρὰ φύσιν. τὸ δὲ ὕπνος 4) ἐν ψύχει τὸ χωρίον, μήπως ἡ 5) ἀλέα τοῦ περιέχοντος θερμαίνῃ τὸ σῶμα. ἀλλ' εἰ καὶ τὸν ὕπνον ἐμψύχοντα τὸ χωρίον ποιεῖ, βλέπε μὴ εἰσελθοῦσα περὶ τὸ βάθος ἡ ψύξις πλήξῃ τὰ μόρια, καὶ μᾶλλον εἰ ἐτάκησαν ἀπὸ τῆς θερμασίας· ἔνθεν περιβλήμασι χρῆσθαι τοῖς προσισταμένοις.

ιε'. Ὕπνος ἑδραῖος, 6) ὀρθῷ νυσταγμός. —

7) Θαυμαστὸς ὁ λόγος. οὐκ ἂν δὲ σαφηνισθείη, εἰ μὴ διά ιν ὧν παραδειγμάτων. πολλάκις ἀνόρεκτός ἐστιν, οὐκ ἐπειδὴ βέβλαπται ἡ ὀρεκτικὴ, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ὁ

---

1) ἐμψύχει Codd. 2) acriori calore C. 3) πρῶτος L. 4) ἐμψύχει Codd. 5) ἀλαία Codd. 6) ὀρθονυσταγμός, Codd. 7) Crassus: **Deest huius particulae interpretatio.**

καιρὸς τῆς εἰωθυίας ὀρέξεως· ἔνθεν κελεύομεν αὐτοῖς, μεῖναι τὴν εἰωθυῖαν ὥραν, καὶ ἀφ᾽ ἑαυτῶν ὀρέγονται, τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕπνου· πολλάκις γὰρ οὐχ ὅτι βέβλαπται, ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ καιρός. εἰ οὖν θέλεις ποιῆσαι παρὰ καιρὸν ὕπνον, ὀρθονύσταγμον αὐτὸν ποίησον, οὐχ ὥς τινές φασιν, ἵνα ὀρθῶς καθεύδῃ, καὶ εὐθὺς ἐξανίσταται, ἀλλ᾽ ἵνα καθεζόμενος μύῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀπαλλαχθῇ πάσης φροντίδος, ἵνα οὕτω συνεθίσῃ τὸν ἐγκέφαλον κάτω φέρεσθαι. καὶ τοῦτο δέον δύναται ἑδραῖον αὐτῷ χαρίσασθαι.

ιϛ'. *Αἱ ἀσθενέες δίαιται ψυχραὶ, αἱ δὲ ἰσχυραὶ θερμαί.* —

Δεῖ μεμνῆσθαι τοῦ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων· ἐκεῖ γὰρ διελέγετο Ἱπποκράτης ὅτι 1) νοσήματα τὰ μὴ ἔχοντα βαρεῖαν ὀσμὴν, ὡς τὸν σῖτον ὥσπερ καὶ τὴν πτισάνην· ἰσχυρὰ δὲ λέγει τὰ δυσώδη, ὡς κρόμμυα, πράσα καὶ σκόροδα· τὰ οὖν ἰσχυρὰ ταῦτα καὶ θερμὰ, τὰ δὲ ἀσθενῆ ψυχρά· ἢ μᾶλλον ὅτι τὰ θερμὰ ταχὺ πέττονται, καὶ ἰσχὺν χαρίζεται τῇ δυνάμει, τὰ δὲ ψυχρὰ βραδέως, ὡς ἀσθενῆ.

ιζ'. *Ὑδάτων ἀτεχνέων τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀποκριθὲν ἢ βρονταῖον, ὡραῖον, τὸ δὲ λαιλαπῶδες κακόν.* —

Συγγενὴς οὗτος ὁ λόγος τῷ ἄνω, ἀλλ᾽ Ἱπποκράτης τάξιν διατηρεῖ, ἵνα μηδὲν παραλείψῃ. ἔδει γὰρ αὐτὸν ταγῆναι, ἔνθα τὸ ὕ δ ω ρ ἀ φ ε ψ η θ έ ν. οὗτος δὲ ὁ λόγος ἑτέραν παραδίδωσι διαίρεσιν· τῶν γὰρ ὑδάτων τὰ μὲν ἄτεχνα, τὰ δὲ τεχνητά. καὶ ἄτεχνα λέγομεν τὰ οὕτως τικτόμενα καὶ πινόμενα, τεχνητὰ δὲ τὰ ἔχοντά τινα ποικιλίαν, ὥσπερ πολλοὶ τοὺς ἀγωγοὺς μακροὺς καὶ λοξοὺς ποιοῦσιν, ἵνα περιστρεφόμενον τὸ ἰλυῶδες ἀπωθῆται τὸ ὕδωρ. φησὶν οὖν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἰ βούλει χρήσασθαι, ὑέτειον δεῖ σε λαβεῖν. οὐκοῦν φιλοσοφήσωμεν τὰ περὶ ὑετοῦ, βροντῆς καὶ ἀστραπῆς. καλῶς οὖν ὁ Ἱπποκράτης οἴεται ἐν τῷ περὶ τόπων, ὑδάτων, ὅτι 2) ἐξ ἑκάστου

---

1) cibaria illa esse imbecilla C. bene. 2) calorem eripere etc. C.

σώματος ἀναρπάζει τὸ λεπτομερὲς, καὶ τοῦτο φέρει ἄνω παρὰ τὸν ἀέρα, καὶ ἀπαντᾷ τοῖς νέφεσιν· ἐκεῖναι δεχόμεναι στέγουσιν ἐν ἑαυταῖς, ἔνθεν παχυνόμενος ὁ ἀτμὸς ἀντικαταῤῥεῖ κάτω καὶ ποιεῖ τὸν ὑετόν. βαρυνόμεναι δὲ πάλιν αἱ νεφέλαι ἐκ τοῦ ὕδατος, συμπίπτουσιν ἀλλήλαις καὶ στενοχωροῦνται. καὶ τοῦ πνεύματος πειρωμένου διαφορηθῆναι, κτύπος γίνεται, καὶ καλεῖται βροντή. ἐκεῖνο δὲ τὸ πνεῦμα ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεφῶν παρατριβόμενον λαμπρότερον γίνεται καὶ ποιεῖ τὴν ἀστραπήν. εἶτα οὕτως ἔχει, τὸ θερινὸν ὕδωρ ἀγαθὸν, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν ἡμῶν ὢν, ὃ ἀναρπάζει, τοῦτο δύναται ἐκλεπτῦναι καὶ ἐκπέψαι. ὅθεν καὶ αἰθέριον αὐτὸ ποιεῖ, τουτέστι διαυγὲς, ὅθεν οὐδὲ βρέχει ἐν τῷ θέρει· φθάνει γὰρ προλεπτυνθῆναι τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ θέρει ἐκ τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ ἐν χειμῶνι ὕδωρ κάκιστον, ἐπειδὴ οὐ πέττεται ἐκ τοῦ ἡλίου, ὅθεν λαιλαπῶδες αὐτὸ ἐκάλεσε. συστρέφεται γὰρ καὶ πήγνυται ἐκ τῆς ψύξεως τὸ ὕδωρ. τὸ δὲ βρονταῖον μέσον· εἰ γὰρ ὅλως ἀνέρχεται εἰς τὰς νεφέλας, παχύνεται. εἰ δὲ παρατριβομένου τοῦ πνεύματος καὶ θερμαινομένου, λεπτύνεται καὶ ἀγαθόν. πλὴν ὁ Ἱπποκράτης 1) παραλαβὼν αὐτὸ, λαιλαπῶδες εἶπεν αὐτὸ καὶ ὡραῖον τουτέστι ἀγαθόν. πᾶν γὰρ ἐν καιρῷ γινόμενον ἀγαθόν.

ιη'. Ὕδωρ 2) βορὸν καὶ ἀγρυπνίη βορόν. —

Πάλιν περὶ ὕδατος ὁ λόγος. ἐπειδὴ γὰρ ἀγωνιστικὸς ὁ λόγος τοῦ ὕδατος, διὰ τοῦτο πολλάκις λέγομεν περὶ αὐτοῦ. τοῦτο οὖν βορὸν λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἀδδηφάγον· πλείονα γὰρ ποιεῖ ἐσθίειν, ὥσπερ καὶ ἡ ἀγρυπνία, ἀδδηφαγίαν χαρίζεται. ἀλλ' 3) ὁ λόγος φησί. ζήτει δὲ εἰ καὶ ἀληθὲς δύναται τὸ ὕδωρ ἐγεῖραι ὄρεξιν ἢ μή. οὐ γὰρ ἀεὶ, ἀλλ' ὅτε ἡ ὄρεξις κάμνει ἀπὸ θερμῆς δυσκρασίας, τὸ ὕδωρ διδόμενον δύναται σβέσαι καὶ ῥῶσαι τὴν ὄρεξιν. ἄλλως τε δὲ ἡ ψυχρὰ γαστὴρ ὀρεχθῆναι μὲν ἀγαθὴ, ἐπειδὴ πιλοῖ καὶ συνάγει τὴν τροφὴν ἡ ψύξις. καὶ ἡ ἔννοια παρέχουσα 4) κεναγγείας ἐγείρει τὴν ὄρεξιν. ἀλλὰ

---

1) damnans C. 2) βωρὸν Codd. 3) Fort. om. οὕτως. 4) κεναγγείοις Codd.

μὴν καὶ ἡ ἀγρυπνία βορόν. τί πρᾶγμά ἐστιν ἡ ἀγρυπνία; πρῶτον μὲν ξηραίνει τὰ μόρια κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ὑγραίνει καὶ γεννᾷ φλέγμα. τοῦτο οὖν γεννώμενον τὸ φλέγμα πάλιν ἔμφασιν παρέχει ὀρέξεως. ἄλλως τε δὲ ἡ ἀγρυπνία ἐπὶ τὰ ἔξω φέρει τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολλὴν ποιεῖ διαφόρησιν· ἐντεῦθεν ἔφεσις γίνεται. ἔφεσις δὲ παρὰ φύσιν, ἐξ ἀγρυπνίας μετὰ πράξεων γινομένη.

ιθ'. Ἐνθέρμῳ φύσει, ἐν θερμῇ ὥρῃ κοίτη ἐμψύχει, κοίτη παχύνει, ἐν θέρμῳ λεπτύνει. —

Οὗτος ὁ λόγος μέρος τι τοῦ προειρημένου. ἔλεγε γὰρ ἐν θερμῇ φύσει ψύξις, ποτὸν ὕδωρ, ἐλλιννύειν. ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλά τι καὶ κοίτη ψύχει· κοίτη δὲ, μὴ ἐν θερμῷ χωρίῳ, ἀλλ' ἐν ψυχρῷ. καὶ αὕτη ἡ κοίτη μὴ ἔστω ἀπὸ ὕλης θερμῆς, ἀλλ' ἀπὸ ψυχρᾶς, μὴ ἀπὸ ἐρίου· αὐτὸ γὰρ θερμαίνει· ἀλλ' ἀπὸ λίνου· ψύχει γάρ· καὶ κοίτη μὴ ῥερυπωμένη· θερμαίνει γὰρ ὁ ῥύπος· ἀλλὰ καθαρὰ· καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ, ἡ γὰρ θερμὴ κοίτη λεπτύνει τὰς σάρκας, ἡ δὲ ψυχρὰ παχύνει· οὐκ ἐᾷ γὰρ ἐκδιαφορηθῆναι τὸ θερμόν.

κ'. Ἄσκησις ὑγιείης ἀκορεσίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. —

Οὗτος ὁ λόγος 1) θεραπευτικὸς καὶ προφυλακτικός. ἐν ὑγιεινοῖς γὰρ ὅροις τοῦ σώματος λέγεται καί φησιν, ὅτι θέλεις φυλάξαι τὴν ὑγίειαν, μὴ πολλὰ φάγῃς, μήπως βαρύνῃς τὴν ὄρεξιν. ἀλλ' ὥσπερ τις εἴποι, 2) ἤλγεις τῶν πόνων ἔτι δυνάμενος, οὕτω καὶ νῦν φυλάττεις τὴν ὑγίειαν, εἰ κωλύσεις τροφὴν τρέφεσθαι δυνάμενον. πρὸς δὲ τούτοις μὴ ὀκνήσῃς κινηθῆναι σύμμετρα γυμνάσια, ἵνα διὰ τούτων ἐξάγῃς τὰ περιττώματα. θαυμαστὴ μὲν αὕτη ἡ ἐξήγησις. ὁ δὲ Γαληνὸς ἑτέρως ἐξηγεῖται τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι ἴσως ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἦλθεν Ἱπποκράτης, καί φησιν, ὅτι θερμὴν γαστέρα ἐθεράπευσε, καὶ ψυχρὰν οὐ θεραπεύει. καταβάλλει γὰρ αὕτη τὴν δύναμιν,

---

1) οὐ legit C. 2) siquis corpus exercens ab labore adhuc exerceri potens laborare desistat C. τρέπεσθαι Codd.

ὡς δύσκρατος. οὔκουν θεραπεύσομεν δι' ἀκορίην τροφῆς. φοβοῦμαι γὰρ, μὴ ἡ πολλὴ τροφὴ ἀπεπτηθεῖσα ἔτι αὐξήσει τὴν 1) τῆς ψύξεως. θέλω δὲ ἀόκνως αὐτὸν φέρεσθαι εἰς τὰ γυμνάσια· ταῦτα γὰρ δύνανται θερμᾶναι.

κά. Δίψης ἐπιπολαίου, 2) ὕπνος ἄκος, τῷ δ' ἐξ ὕπνου ἔγερσις. —

Θεραπευτικὸς ὁ λόγος. περὶ δίψης οὖν διαλέγεται· γίνεται γὰρ αὕτη καὶ ἀπὸ θερμασίας καὶ ἀπὸ ξηρότητος, καὶ ἀπὸ ἁλμυρῶν σιτίων καὶ ἀπέπτων γινομένων ἐν τῇ γαστρί. ἀλλ' αἱ μὲν ἀλλαχόθεν 3) δίψεις κακοήθεις εἰσίν. εἰ οὖν δίψα ἐξ ἀπεψίας γένηται, ὕπνον ποίησον· ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ πεττομένης τῆς τροφῆς, παύεται ἡ δίψα. ἢ καὶ ἄλλως· ἴσως γὰρ ἀπὸ κόπου δριμύτερα γεγόνασι τὰ μόρια, καὶ ἐντεῦθεν δίψα· 4) τότε ποίησον ὕπνον. τῆς γὰρ τροφῆς πεττομένης καὶ ἐξαιματουμένης, ἀνερχόμενον τὸ αἷμα παρ' ἕκαστον τῶν μορίων πέττει καὶ κατακεράννυσιν αὐτὰ καὶ παύει τὴν δίψαν· λοιπὸν γὰρ τὸ ἐναντίον· τὴν ἐν ὕπνῳ δίψαν ἔγερσις παύει, πάλιν οὐ πᾶσα, ἀλλ' εἴ ποτε γένηται ὕπνος 5) ἐν τῇ θερμασίᾳ, ξηραίνει τὰ μόρια· ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει ἀπαναχωρουμένης τῆς θερμασίας τοῦ πάθους, παύεται ἡ δίψα. ἢ καὶ ἄλλως· μακροῦ γεγονότος ὕπνου, πολλοὶ τεχθέντες ἀτμοὶ, καὶ δριμύτεροι γινόμενοι, δίψαν ποιοῦσι. τότε κέλευσον αὐτοὺς ἐξαναστῆναι. ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει φερόμενον ἔξω τὸ θερμὸν ἕλκει σὺν αὐτῷ τοὺς ἀτμοὺς καὶ παύει τὴν δίψαν.

κβ'. Ἐν οἷσι πλεῖστον τὸ θερμὸν, μεγαλοφωνότατοι· καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος. δύο δὲ μεγάλων μεγάλα καὶ τὰ ἔκγονα γίνεται. —

Περὶ μεγαλοφωνίας θέλει διαλεχθῆναι. αὕτη δὲ οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ εἴη καὶ δύναμις ἐῤῥωμένη, καὶ ὄργανα εὐρύτατα, καὶ περιουσία πνεύματος. καὶ εἴ τι τούτων ἀπείη, οὐ γίνεται μεγάλη· ἐπὶ γὰρ τῶν γυναικῶν οὐ γίνεται μεγάλη διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πνεύματος. λέγει οὖν

---

1) intemperiem C. δυσκρασίαν. 2) ὕπνου, ἔγερσις. Codd. 3) Sic! 4) τότε — ἐν γὰρ τῇ ἐγρηγόρσει om. C. 5) ὡς loco ἐν A.

Ἱπποκράτης, ἐὰν πλεῖστον τὸ ἔμφυτον θερμὸν, μεγάλη ἡ φωνὴ γίνεται. εἰ γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ ψυχρὸς ὁ ἀὴρ εἰσφέρεται καὶ πολὺς, εἰς περιουσίαν πνεύματος δαπανᾶται. τὰ δὲ τῆς δυνάμεως οὐδὲν Ἱπποκράτης ἠξίωσεν εἰπεῖν. εἰ γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ πλεονεξία πνεύματος, πάντως εὐθηνεῖ τὰ τῆς δυνάμεως. δύναμιν δὲ λέγω τὴν περισταλτικὴν τῶν μεσοπλευρίων μυῶν· τρία δέ εἰσιν ὄργανα τῆς φωνῆς, λάρυγξ, ἐπιγλωττὶς καὶ φάρυγξ.

κγ'. Οἱ θερμοκοίλιοι ψυχρόσαρκοι καὶ λεπτοί. οὗτοι ἐπίφλεβοι καὶ 1) ὀξυθυμότεροι. —

Τοῦτο δὴ προσλαμβάνων, ὅτι ἐστί τις λόγος λέγων, ὡς τὸ θερμὸν διττὸν, 2) ἢ αὐτὴ ποιότης, ἢ τεθερμασμένον· καὶ τοῦτο ἢ κατὰ φύσιν ἔχει τὴν θερμασίαν ἢ παρὰ φύσιν· καὶ κατὰ φύσιν, ἢ σύμφυτον ἢ ἐπίκτητον. κατὰ φύσιν μὲν σύμφυτος θερμασία, ἡ καρδία, παρὰ φύσιν δὲ καὶ ἐπίῤῥυτον, αἱ σάρκες. καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ παρὰ φύσιν τὸ μὲν πλησίον, τὸ δὲ πόῤῥω, ὃ καὶ ὄντως ἐστὶ παρὰ φύσιν· πλησίον μὲν τὸ ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, πόῤῥω δὲ τὸ ἐν πυρετῷ. τούτων οὕτως εἰρημένων, θερμασίαν παρὰ φύσιν ὑποτίθεται ἐν τῇ γαστρὶ, καὶ λέγει ὅτι εἴ ἐστι θερμὴ γαστὴρ, ἐπὶ τὸ κνισῶδες διαφθείρει τὰ σιτία· ἐντεῦθεν ἀνέρχεται ἡ τροφὴ παρὰ τὰς σάρκας τὰς ἐχούσας ἐπίῤῥυτον θερμασίαν, καὶ ἐκεῖναι εὑρίσκουσαι αὐτὸ διεφθαρμένον, ὡς ἀλλότριον ἀποσείονται, καὶ ἐντεῦθεν ἰσχναίνονται. ἐπεὶ οὖν ἰσχναίνονται αἱ σάρκες, αἱ φλέβες διαλάμπουσιν, ἢ ὅτι τὸ αἷμα, μὴ δαπανηθὲν εἰς τροφὴν τῶν μορίων, ὡς πολὺ ὀγκοῖ τὰς φλέβας· ἔνθεν καὶ ὀξύθυμοί εἰσιν· εἰ γὰρ θερμὴ ἡ γαστὴρ, ἐκπεπύρωται ὁ στόμαχος· μεταλαμβάνουσα ἡ 3) ἀορτὴ μεταδίδωσι τῇ καρδίᾳ τῆς χολῆς, καὶ ἐντεῦθεν ὀξύθυμοί εἰσιν.

κδ'. Αὐχμὸς ἐπὶ γῆς οἰωνῶν γένος εὐθηνεῖ. —

Ὀφείλομεν τὸ πιθανὸν τοῦ λόγου τούτου ἐξηγητικῶς

---

1) ὀξυθερμότεροι Codd. 2) ἡ Codd. τὸ θερμασμένον Codd. 3) ἀορατὴ L.

εἰπεῖν. τινὲς γάρ φασιν ὅτι ποτὲ γίνεται αὐχμὸς, καὶ τὰ ὄρνεα ἔρχονται ὡς ὑγροτέραν τὴν γῆν. καταγελάστως δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης ἐχρήσατο, ὅτι περὶ σωμάτων διαλεγόμενος περὶ οἰωνιστικῆς ἐμνημόνευσεν. ἄλλοι δέ φασιν ὅτι γίνεται αὐχμὸς ἐκ τοῦ μὴ ἐπομβρίαν πολλὴν γενέσθαι. ἐπὶ τούτῳ πολλὰ σώματα θνήσκουσι, καὶ ἔρχονται οἰωνοὶ φαγεῖν αὐτὰ παρὰ τὴν γῆν. τὸ δὲ ἀληθές φησιν ὁ Γαληνὸς, ὅτι τινὰ ὁμοιότητα ἐνταῦθα παραδίδωσι, καί φησιν, ὥσπερ τὰ ξηρότερα τῶν ὀρνέων [ὡς ὁμοιότητα ἐνταῦθα παραδίδωσιν], οὕτω καὶ ἡ μὲν φυλακὴ διὰ τοῦ ὁμοίου, ἡ δὲ ἀναίρεσις διὰ τῶν ἐναντίων γίνεται.

κε΄. Τράγος ὁκότερος ἂν φανῇ ἔξω, ὄρχις δεξιὸς, ἄῤῥεν· εὐώνυμος, θῆλυ. —

Περὶ τράγου θέλει διαλεχθῆναι. εἴρηται δὲ ὡς ἔστι πάθος περὶ τὴν φωνὴν, ὅταν μεγάλη γίνηται καὶ βραγχώδης, ἀλλὰ μεγάλη μὲν ἀπὸ θερμασίας, βραγχώδης δὲ ἀπὸ ὑγρότητος· ἔνθεν τοῖς μειρακίοις γίνεται, μάλιστα δὲ διὰ τὴν πλεονεξίαν τοῦ σπέρματος, μηκέτι δαπανωμένου εἰς αὔξησιν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον δεῖ ὑπερβατῶς ἀναγνῶναι, ὅτι ὅταν τράγος γένηται, ὁ μὲν δεξιὸς ὄρχις ἀῤῥενοτόκος, ὁ δὲ ἕτερος θηλυτόκος. ζήτησον οὖν, ποῖος φαίνεται ἔξω τουτέστι ποῖος ἐξογκοῦται. εἰ γὰρ ὀγκωθῇ ὁ δεξιὸς ὄρχις, ὥσπερ ἐπὶ γυναικῶν ὁ δεξιὸς μαζὸς, 1) δηλονότι ὅπου πλεονεξία τοῦ σπέρματος, τοῦ δὲ αἵματος, ὅταν τέξωσιν, ἄῤῥεν, εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, θῆλυ, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, διὰ τὸν ἀνατομικὸν λόγον, τὸν ἄνω εἰρημένον.

κς΄. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύος ἔχωσιν, οὕτω καὶ γυῖα, καὶ χροιὴ ἐπὶ τὸ κάκιον ἢ ἄμεινον ἐπιδιδοῖ. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχῃ ἡ 2) τροφὴ, οὕτω καὶ τὸ ἔξω ἕπεσθαι. —

Ὁ λόγος διαγνωστικὸς καὶ φυσιογνωμοσύνῃ ἁρμόζων. δεῖ δὲ καὶ τοῦτον ἐν ὑπερβατῷ λαβεῖν, ὅτι ὀφθαλμοὶ ὡς

---

1) jam constat, quod ob seminis abundantiam in viro et sanguinis in muliere masculus gignetur C. 2) τροπὴ Codd.

ἂν ἰσχύος ἔχωσι, 1) [καὶ χροῒ αὐτῷ καὶ * γύει] ὅτι διάθεσιν τοῦ παντὸς σώματος δύναταί σοι δηλῶσαι ἡ χροιά. καὶ ὁρῶμεν τὸ πελιδνούμενον πρόσωπον λειποθυμίαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἐρυθρὸν ὑγείαν. ὥσπερ δὲ ἡ χροιὰ τοῦ προσώπου, οὕτω καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δηλοῦσιν. ἔνθεν καὶ ἦθος ψυχῆς ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν διαγινώσκεται, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ οὖσα ἡ ψυχὴ, ὥσπερ διά τινων θυρίδων τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁμιλεῖ. ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἀεικίνητοι προπετοῦς ψυχῆς σημεῖον, οἱ δὲ καταφερόμενοι ἐπιεικοῦς. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν ἐξ αὐτῶν διαγινώσκομεν. τὰ γὰρ πνεύματα καὶ τὰ ὑγρὰ ἀνατρέχει μὲν εἰς πᾶν τὸ σῶμα, ἀναφαίνεται δὲ ὡς εἰς ἀραιὸν, τὸν ὀφθαλμόν· ἐντεῦθεν ἐπὶ τῶν ἰκτεριώντων αὐτοὶ ὠχροὶ ἀποφαίνονται. δίκαιον δὲ ὡς ἂν ἔχῃ τὴν τροφὴν, οὕτω καὶ ἔξω ἕπεσθαι· τινὲς γράφουσι τροφὴν, ὅτι οἵᾳ τροφῇ χρᾶται τὸ σῶμα, τοιοῦτον εὑρίσκεται καὶ τὸ χρῶμα τῶν ὀφθαλμῶν· τὸ δὲ ἀληθὲς, τροπή. ὡς γὰρ τρέπεται ἡ διάθεσις τοῦ σώματος, οὕτω καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἔξω φαίνονται.

κζ΄. Σημεῖα θανατώδεα, ἀνὰ ῥινὸν θερμότερος ὁ ἀτμός.—

Ὅτι γέγονε τὸ νόσημα, ἀλλ᾽ ἐγγὺς ὁ θάνατος. ἔδοξε γὰρ τούτῳ τῇ ἄνω περιόδῳ καὶ τῇ ἀνεπιτηδειότητι τοῦ σώματος. μέλλει οὖν ἐκδιαφορηθῆναι ἡ θερμασία πρῶτον 2) συγγενῆ ἀέρα, ἵνα ἀποδοθῇ τοῖς συστοίχοις τὰ ὀφειλόμενα. οὐκοῦν ἐξατμιζομένης καὶ διαφορουμένης διὰ τῶν ἔξω τῆς θερμασίας, θερμὸς ὁ ἀτμὸς ἀνὰ ῥινὸν τουτέστι τὸ δέρμα, 3) ἡ δὲ εἰσπνοὴ διὰ ῥινὸς κατέψυκται· καταλέλυται γὰρ τὰ τῆς χρείας, καὶ οὐκέτι ἐπείγει, ἢ καὶ ὅτι ἡ θερμασία οὐκ ἔστιν εἰς τὸν κατὰ φύσιν τόπον, ἀλλ᾽ ἐτράπη ἔξω περὶ τὸ δέρμα. οὐ γὰρ εἴθισται ἡ ῥὶς τὴν περὶ τὸ δέρμα θερμὴν εἰσάγειν θερμασίαν. ἄρτι μὲν οὖν ψυχρὸς ἀὴρ ἐκφέρεται διὰ τῆς ῥινός· ὥσπερ γὰρ ἀπὸ ἀνθράκων σβεννυμένων λιγνὺς ἀναφέρεται, οὕτω καὶ τῆς θερμασίας σβεννυμένης, αἰθαλώδης ἀτμὸς ἀναφέρεται.

---

1) Om. C. 2) Om. εἰς. 3) εἰ Codd.

κη΄. Πρὸς τὴν ὑγείην πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. —

Ἴσως τις τῶν καθημένων ἐστέναξε, καὶ συνέπαθε τῷ κάμνοντι, θανάσιμον ἀκούσας σημεῖον, ἔνθα Ἱπποκράτης ὑγείαν διαλέγεται. τινὲς δὲ τὸ πρὸς ὑγίειαν τῷ ἄνω συντάττουσιν, τὸ δὲ ἀληθὲς, κάτω, ὅτι τῶν τροφῶν προηγήσασθαι δεῖ τὰ γυμνάσια, ἵνα ἐκφέρωνται τὰ λιγνυώδη περιττώματα· ῥώννυται ἡ δύναμις· εὐρύνονται τὰ ἀγγεῖα. λοιπὸν τὸ εἶδος τοῦ γυμνασίου εὑρίσκεται ἐκ τοῦ προηγησαμένου βίου. ἐπὶ νοσούντων δὲ οὐκ ἔλεγε γυμνάσια, ὁ διὰ ταῦτα πολλὰ λοιδωρήσας Ἡρόδικον.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α΄. Φύσιες νούσων ἰητροί. —

Πεπληρωμένου τετάρτου τμήματος, νῦν ἐπὶ τοῦ πέμπτου ἐρχώμεθα. καὶ ἔξεστι πάλιν τῷ λίχνῳ θεωρημάτων κορεσθῆναι παντοδαπῶν. εὐθὺς γὰρ ἐκ προοιμίων βούλεται ἐγκωμιάσαι τὴν φύσιν, καί φησιν, εἰ καὶ λέγομεν ὅτι ἡ ἰατρικὴ ὑγείαν χαρίζεται, οὐ δι᾽ ἑαυτῆς, ἀλλ᾽ ἡ φύσις ἐστὶν ἡ πάντα ποιοῦσα, ἡ φροντίζουσα τῶν σωμάτων· ἔνθεν καὶ φύσις μὲν χωρὶς τῆς ἰατρικῆς τι ἐργάζεται, ἐπεὶ ὁρῶμεν ὅτι ἡ φύσις ποτὲ ἀναστομώσασα ἀγγεῖον, καὶ κενώσασα αἷμα πολὺ, ἀπήλλαξε τὴν νόσον. ἡ δὲ ἰατρικὴ χωρὶς τῆς φύσεως οὐδὲν δρᾷ. καὶ γὰρ ἐν νεκρῷ σώματι εἰ προσενέγκωμεν βοηθήματα, οὐδὲν ὠφελοῦμεν· οὐ γὰρ πάρεστιν ἡ διοικοῦσα φύσις, ἢ αἱ ταύτης δυνάμεις. οὐκοῦν μέγα τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἀφ᾽ ἑαυτῆς, καὶ σὺν τῇ τέχνῃ ἀπαλλάττει ἡμᾶς τῶν νοσημάτων.

Ἀλλ' ἓν μόνον ἀποροῦμεν, διατί μὴ ἑνικῶς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἡ φύσις ἰατρός ἐστι τῶν νοσημάτων. καί τινες μέν φασιν, ὅτι ἐπειδὴ πλείονά ἐστι ζῶα, καθ' ἕκαστον δὲ τῶν ζώων ἐστὶ φύσις, ἥτις οὐ μόνον τῶν λογικῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἐστὶν ἰατρὸς, διὰ τοῦτο καθολικῶς εἶπε τὸν λόγον. κακῶς δὲ τοῦτο· οὐκ ἂν γὰρ Ἱπποκράτης ἐάσας τὰ λογικὰ ζῶα, τῶν ἀλόγων ἐφρόντιζεν. ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ὄνομα πολλὰ σημαίνει παρὰ Ἱπποκράτει. καὶ γὰρ αἱ κράσεις τῶν φύσεων, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύκασι. φύσιν δὲ οἶδε καὶ τὴν κατασκευὴν, ὡς ὅταν λέγῃ· ἔθνησκον δὲ καὶ ὅσοι φύσιν ἦσαν στενοθώρακες. οἶδε καὶ φύσιν καὶ τὴν διοικοῦσαν τὰ σώματα, ὡς ὅταν λέγῃ· φύσιες ζώων 1) ἀδίστακτοι, περὶ ἧς καὶ νῦν διαλέγεται. ἄλλη φύσις ἐν ἐγκεφάλῳ καὶ ἄλλη ἐν καρδίᾳ, καὶ ἄλλη ἐν ἥπατι, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς εἶπε, φύσιες. ἄλλη γὰρ ἑκάστου ἡ φύσις, ποῦ μὲν γὰρ ψυχικὴ, ποῦ δὲ ζωτικὴ, ποῦ δὲ φυσική. καὶ ὅτι ἐν ἑκάστῳ διάφοροι δυνάμεις, ἐν ἐγκεφάλῳ αἰσθητικαὶ καὶ κινητικαὶ καὶ ἡγεμονικαὶ, ἐν καρδίᾳ, 2) αὐτῆς τῆς ζωτικῆς, ἐν ἥπατι ἑλκτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ καὶ ἀποκριτική. καὶ ὅτι ἐν ταύταις αἱ μὲν τιμιώτεραι, αἱ δὲ ἀτιμότεραι· ἐν ψυχικαῖς μὲν τίμιαι ἡγεμονικαὶ, ἐν φυσικῇ δὲ ἡ ἀλλοιωτική. αὗται οὖν εἰσιν αἱ διοικοῦσαι τὸ ἡμέτερον σῶμα. καὶ ἐπειδὴ πλείονές εἰσι, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς Ἱπποκράτης εἶπε τὸ φύσιες. ἴσως καὶ ἐνταῦθα φύσιν λέγει τὴν τοιάνδε κατασκευὴν, καὶ ἐπειδὴ ἐν ἑκάστῳ μορίῳ ἴδια ἔχουσι πολλὰ, διὰ τοῦτο πληθυντικῶς· ἐν ἐγκεφάλῳ γὰρ κατασκευὴ, ὃς ἔχει κοιλίας τρεῖς· ἡ καρδία κωνοειδὴς, τὸ ἧπαρ, ὅπερ ἔχει σιμὰ καὶ κυρτά. τοῦτο μὲν οὖν καλῶς 3) ἐπιλέλυται. ἀλλὰ πέλαγος ἡμᾶς διαδέχεται θεωρίας· ἐξ ὧν γὰρ ἐγκωμιάζομεν τὴν φύσιν, ἐκ τούτου λοιδοροῦμεν τὴν τέχνην. εἰ γὰρ φύσις ἐστὶν ἡ καταλύουσα τὰ παρὰ φύσιν καὶ ὑγείαν ποιοῦσα, τί χρεία τῆς ἰατρικῆς; τάχα μάτην ἐπινενόηται; καί φαμεν ὅτι 4) φύσις μὲν ποιεῖ,

---

1) ἀδιάστακτοι L. 2) iracunda et pulsatrix C. 3) ἐπιλέληται L. 4) φύσιν L.

τέχνη δὲ ὑπηρετεῖ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὁ γὰρ ἰατρὸς ὑγείαν ποιεῖ, οὐχὶ δὲ ἄνθρωπος ἢ ζῶον, ἐπειδὴ ἔδει πάντα ἄνθρωπον, πᾶν ζῶον ὑγιάζειν. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἰατρικὴ οὐ δήπου προστιθεμένη ποιεῖ τὴν ὑγίειαν, ἀλλὰ διὰ τῶν βοηθημάτων· ἔνθεν καὶ χειρουργεῖ ὁ ἰατρὸς, οὐχ ἰατρικῶς, ἀλλ' ὑπὸ προθυμίας καὶ τοῦ χειρουργικοῦ ἁπτόμενος. καί τις γὰρ Φίλιππος μέγας στρατηγὸς ὅπλα βαστάζων ὑπὸ προθυμίας τὰ στρατιωτικὰ ἐποίει. εἰ οὖν ἰατρὸς μεταχειρίζεται τοῦτο τὸ χειρουργικὸν, χρήζει πλειόνων ὑπηρετούντων, χαλκέως, ἀκονητοῦ· εἰ δὲ καὶ βοτανῶν χρήζοιτο, καὶ ῥιζοτόμου· πάλιν κέχρηται ὁ ἰατρὸς ἐπιδέσμου· χρήζει πάντως καὶ ὑφάντου ὑπηρετοῦντος. ὃ οὖν ἐστιν ὑφαντικὴ πρὸς τὴν τέχνην τὴν ἰατρικὴν, τοῦτο ἰατρικὴ πρὸς τὴν φύσιν. ὑπηρετεῖ γὰρ μόνον. καί ποτε μὲν τῇ φύσει ἐᾷ τὸ πᾶν, ποτὲ δὲ συνεπιβοηθεῖ. ποιεῖ δὲ ταῦτα ἡ φύσις, 1) οὐ δήπου* ἀπολογίαν· λόγον γὰρ οὐκ ἔχει ἡ φύσις· οὐδὲ ἐκ διανοίας τι ποιεῖ, οὐδὲ ἀπὸ προτάσεων ἐπὶ συμπέρασμα τὴν ὁδὸν ἀνύει. λόγος μέντοι ὑπηρετεῖ τὸ τοῦ δημιουργοῦ, ὄργανον δὲ τοῦ δημιουργοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡ φύσις. καὶ ὥσπερ ὁρῶμεν ἐπὶ τῶν ὡρολογιῶν ὅτι ἀνερχόμενον ἢ κατερχόμενον τὸ ὕδωρ διαφόρους ὥρας δεικνύει, καὶ τὸ μὲν ὕδωρ οὐκ ἔστι λογικὸν, τῷ δὲ λόγῳ τοῦ μηχανικοῦ ὑπηρετεῖ, καὶ ὅ τι ἰατρικὴ πρὸς τὴν φύσιν, τοῦτο 2) [δὲ] καὶ ἡ φύσις πρὸς τὴν ἐπιστήμην. καὶ ὥσπερ ἡ φύσις τῆς τέχνης τιμιωτέρα, οὕτως καὶ ἡ ἐπιστήμη 3) τῆς φύσεως. τὰ γὰρ φυσικὰ τρέπεται. εἰ γάρ τις ἐκ φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης εἴη σώφρων, δύναται ἐξ ἀσελγῶν λόγων μεταπαιδευθῆναι· εἰ δὲ ἐξ ἐπιστημονικῶν λόγων τις ἐκτήσατο τὴν σωφροσύνην, αὕτη ἀμετάβλητός ἐστιν. οὐκοῦν ἐπειδὴ τὸ ἀξίωμα καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης εἴρηται, μάθωμεν πῶς ἐγκωμιάζεται ἡ φύσις, ἵνα διὰ τοῦ ἐγκωμίου μεταβληθῇ Ἀσκληπιάδης ὁ νομίζων αὐτὴν ἄτεχνον. ἤρκει μὲν οὖν τοῦτο τὸ ἐγκώμιον τῇ φύσει, ὅτι ἰατρός ἐστι τῶν νοσημάτων, ποῦ μὲν ἄντικρυς, ποῦ δὲ συνεπικουρούσης τῆς τέχνης.

---

1) non ratione utens C. 2) δὲ om. A. 3) τῆς φύσεως — ἐπιστήμης om. L.

Λέγει δὲ καὶ ἄλλο Ἱπποκράτης ὅτι καὶ ἐφόδους ἑαυτῇ εὑρίσκει ἐπὶ νοσούντων καὶ ὑγιαινόντων. ἐφόδους δὲ καλεῖ τὰς ἐνεργείας, τὰς ἐκκρίσεις, καὶ πᾶν τὸ ἐν τῷ σώματι γινόμενον, ἃ ποιεῖ ἡ φύσις, οὐκ ἐκ διανοίας, ἀλλ' ἑκοῦσα καὶ οὐ μαθοῦσα. καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, ἀναγνώσωμεν τὴν διαγνωστικὴν Γαληνοῦ. ἐκεῖ γὰρ ὁ Γαληνὸς ἔλαβε κύουσαν 1) αἶγα, ἵνα ἀνατεμὼν τὰ περὶ τὴν μήτραν τὰ περὶ τὴν σύλληψιν ἴδοι. ἀλλὰ ἡ ἀσχολία τῶν πραγμάτων ἐνεπόδισε καὶ ἐτέχθη ὁ ἔριφος. ἐντεῦθεν ἦν ἰδεῖν θαυμαστά. 2) ἐκ τούτου ὑγρότης ἐπλεόνασε τῷ ἐρίφῳ· ταῦτα ἀφ' ἑαυτοῦ ἐξετίναξε. τίς ὁ παιδεύσας ὅτι οἱ ῥαχῖται μύες διὰ κίνησιν γεγόνασι; πάλιν δὲ ἄλλο· λαβὼν ὁ Γαληνὸς τὸν ἔριφον, ἀπεχώρισε τῆς μητρὸς καὶ προσήνεγκε διαφόρους τροφὰς ἐξ ἀκροδρύων, ἀπὸ μέλιτος, ἀπὸ γάλακτος, καὶ ἐλθὼν ὁ ἔριφος ὀσφρήσατο. τίς πάλιν ὁ παιδεύσας ὅτι ῥῖνες διὰ τὸ ὀσφραίνεσθαι γεγόνασι; καὶ πάντα μὲν ἀπεσείσατο, ἀσμένως δὲ προσῆλθε τῷ γάλακτι, καὶ ἐκ τούτου ἐτράφη καὶ ἐμασήσατο τῷ στόματι. τίς πάλιν ὁ παιδεύσας γάλακτι αὐτὸν τρέφεσθαι, καὶ ὅτι οἱ ὀδόντες διὰ μάσησιν γεγόνασι, πρότερον αὐτοῦ τρεφομένου διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ; ἐντεῦθεν ἰδεῖν θαυμαστά. τῶν γὰρ ὀδόντων οἱ μὲν ἔτεμον, οἱ δὲ ἔθλων, οἱ δὲ ἐλέαινον· μὴ μετὰ ὀδόντων ἐτέχθη. πάλιν ἡ γλῶσσα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ περιῆγε διὰ τὴν μάσησιν, ἐπὶ τὰ ὀπίσω διὰ τὴν κατάποσιν, ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν διὰ τὴν φωνήν. τίς ὁ ταῦτα πάντα διδάξας; ἤρξατο δὲ τῷ ὄνυχι κνᾶσθαι· καὶ τίς ὁ διδάξας ὅτι ὄνυξ διὰ τὸ κνᾶσθαι, ὥστε θαυμάσαι τὸν Γαληνὸν καὶ εἰπεῖν, ὄντως φύσιες ζώων ἀδίδακτοι. εἰ οὖν ἀδίδακτος ἡ φύσις, πῶς εὐπαίδευτος; καὶ λέγομεν ὅτι ἀδίδακτος μὲν ἐξ ἄλλου, 3) εὐπαίδευτος δὲ ἐξ ἑαυτῆς. ὃ καὶ πέπονθε Θεμιστοκλῆς, μηδὲν οἴκοθεν προσμαθὼν, λογικὸς ἦν ὁ ἀνὴρ, οἴκοθεν παιδευθείς. ἀπαίδευτος ἡ φύσις· ἑκοῦσα γὰρ καὶ μὴ μαθοῦσα τὰ δέοντα ποιεῖ, ὡς ἐμαρτύρησε τὰ περὶ τὸν ἔριφον. οὐ γὰρ Γαληνῷ μόνα, ἀλλὰ καὶ Ἱπποκράτει ἐγνωσμένα. τοῦτο γὰρ ἐνδεικνύμενος λέγει, καὶ ἡ γλῶσσα δὲ ὑπουρ-

---

1) αἶγαν Codd. 2) a partu C. ἐκ τόκου. 3) ἀπαίδευτος L. A.

γέει, καὶ τἆλλα τοιαῦτα. λέγει δὲ καὶ ἄλλο τεκμήριον, ὃ συμβέβηκε τῷ ἐρίφῳ, καὶ ἡμῖν μὲν τὸ σκαρδαμύττειν. καὶ γὰρ ὁ ἔριφος, ἐρχομένου τινὸς λυπηροῦ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ἔμυσε τὰ βλέφαρα. καὶ τίς ὁ παιδεύσας ὅτι τὰ βλέφαρα γέγονε πρὸς τὸ φυλάξαι τὸ κρυσταλλοειδές; καὶ ἡμῖν δὲ τοῦτο συμβαίνει. πολλάκις γὰρ θέλομεν ἰδεῖν τὸν κῶνον, καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ἀσκαρδαμυκτοῦμεν ἀτενίζοντες πρὸς τὸν αἰθέρα. ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμετρος· διακρινόμενον γὰρ τὸ κρυσταλλοειδὲς ἐκ τοῦ ἡλίου πάσχει, καὶ εὐθὺς μύομεν τὰ βλέφαρα, θέλοντες αὐτὸν φυλάξαι ὀφθαλμόν. τίς οὖν ὁ παιδεύσας ταῦτα; ὥστε διὰ πάντων τὸ ἀξίωμα τῆς φύσεως ἀποδέδεικται, καὶ ἐλήλεκται Ἀσκληπιάδης.

β'. Δάκρυα, ῥινῶν ὑγρότης, πταρμὸς, οὐάτων ῥύπος, στόματος σιέλου ἀναγωγὴ, πνεύματος εἴσοδος, ἔξοδος, χάσμη, βὴξ, λὺγξ, οὐ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. οὖρα, ἄφοδος φύσης. τούτων καὶ τῆς ἑτέρης τροφῆς. ταύτην καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἱδρῶτες, κνησμοὶ, κορδινισμοί.

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἄνω χωρίζουσι καί 1) φασιν ὅτι ἐπλήρωσεν Ἱπποκράτης ἐπαινῶν τὴν φύσιν· λοιπὸν ἔρχεται ἐπὶ διάγνωσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάγνωσις ἀπὸ τῶν συμπτωμάτων, τὰ δὲ συμπτώματα τριττὰ, ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν, ἐν διαθέσει, ἐν ἐκκρινομένοις, περὶ πάντων διαλέγεται καί φησιν, ὅτι τὰ δάκρυα ζήτει, τοὺς πταρμοὺς, τοὺς βῆχας. δύναταί σοι γὰρ ἐνδείξασθαι σημείωσιν. καλὴ μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐξήγησις. ὁ δὲ Γαληνὸς οὐ τέμνει τοὺς λόγους, ἀλλ' ἔτι ὑμνεῖ τὴν φύσιν, καὶ δεικνύει πῶς αὕτη ἐν πᾶσι προνοεῖται τοῦ σώματος, ἢ τῶν ψυχικῶν μορίων. καί ποτε φρενιτικὴν διάθεσιν διὰ δακρύων ἐκένωσεν ἢ διὰ μυξῶν ἢ διὰ ῥύπου. ἔνθεν ἔχομεν ἀκοῦσαι ὅτι ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὔ, ὥσπερ καὶ τὸ περὶ τὸ στόμα σίελον. τοῦτο δὲ διττῶς ἐστιν ἐξηγήσασθαι. 2) ἢ γὰρ αὐτὸ τὸ σίελον τὸ περὶ τὸ στόμα ἢ τὸ ἀλλαχοῦ γενόμενον, κενούμενον δὲ διὰ τοῦ στόματος.

---

1) φησίν L. A. 2) εἰ Codd.

ὁμοίως καὶ ὁ πταρμὸς ἐλευθεροῖ τὰ ψυχικά. ὑγροῦ γὰρ καὶ πνεύματος ὄντος ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπαναστᾶσα ἡ ἀποκριτικὴ ἐδίωξε καὶ ἠλευθέρωσε τὸν ἐγκέφαλον, τί λέγω ἐγκέφαλον, ὅπου γε καὶ 1) χωρίον ἀπὸ πταρμοῦ κατηνέχθη. ταῦτα μὲν οὖν τὰ ψυχικά. δέδωκε δὲ καὶ ἀναπνοὴν ἡ φύσις, τὰ ζωτικὰ φυλάττουσα. καὶ βῆχες. ποτὲ γὰρ αὐτὴ ἡ κίνησις, ὑγρότητος οὔσης ἐν τῷ θώρακι, ἐκένωσεν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν μέσων ἠμέλησεν ἡ φύσις, ἀλλὰ διὰ χάσμης τὸ ἐν τοῖς σιαγονίταις μυσὶ πνεῦμα κενοῖ. ἆρα δὲ κατεφρόνησε τῶν φυσικῶν; οὐδαμῶς. λύγγα γὰρ ἐποίησε, κενοῦσα τὰ ἐν τῷ στομάχῳ ἐπικαθήμενα λυπηρά. ταῦτα δὲ παντάπασιν οὐκ εἰσὶ τοῦ αὐτοῦ τρόπου· τὸ μὲν γὰρ ζωτικὸν, τὸ δὲ φυσικόν. ὁ δὲ Γαληνὸς εἶπεν, ὅτι μὴ, ἐπειδὴ ἐπῄνεσα βῆχας ἢ πταρμοὺς, ἤδη 2) νομίσῃς ταῦτα πάντα ἀγαθὰ εἶναι· ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ προνοίας φύσεως, ἀγαθὸν, εἰ δὲ ἀπὸ κακοηθείας νοσήματος, κακόν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπὸ νοσήματος γινόμενα ἀπὸ φύσεως μὲν γίνονται, βιαζομένης δέ. ἔνθεν Ἱπποκράτης μερικῇ ἐχρήσατο φωνῇ, εἰπὼν παντάπασιν. εἰ μὲν γὰρ ὅλως ἐκ φύσεως γίνονται, ἦσαν φυσικά· εἰ δὲ ἀπὸ φύσεως βιαζομένης, παρὰ φύσιν. λοιπὸν δὲ μετὰ ταῦτα 3) ὁ Ἱπποκράτης ἔρχεται ἐπὶ τὰ μεγάλα μὲν, καταφρονούμενα δὲ διὰ τὸ καθ' ἑκάστην γίνεσθαι, λέγω δὴ τὰ περὶ τροφῆς. ἡ γὰρ φύσις ἰδοῦσα ὡς 4) εἰσροὴ καὶ ἀποῤῥοή ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, διὰ τροφὴν ἐπείσακτον, αὐτῷ δέδωκεν ἀθανασίαν. ἀλλ' ἡ τροφὴ ἑαυτῇ 5) πέψιν οὐκ ἠδύνατο. οὐκοῦν δέδωκε τὴν γαστέρα πέττουσαν. ἐπειδὴ δὲ στερεᾶς τροφῆς οὐκ ἐκράτει ἡ γαστὴρ, δέδωκεν ὀδόντας προπαρασκευάζοντας, τέμνοντας μὲν τοὺς τομεῖς, θλῶντας δὲ τοὺς κυνόδοντας, λεαινούσας δὲ τὰς μύλας. προπαρασκευασθέντα μὲν οὖν τὰ σῖτα ὤφελον καὶ κατενεχθῆναι· τοῦτο ποιεῖ ἀνακλωμένη ἡ γλῶττα. εἶτα λοιπὸν διέρχονται διὰ τοῦ 6) οἰσοφάγου, οὐχ ὡς διά τινος ἀψύχου, ἀλλὰ δι' ἑλκτικῆς δυνάμεως, ὑπηρετούντων τῶν

---

1) Legerim χορίον, secundinae. Placenta enim sternutatione solvitur. locus C. 2) νομίσεις L. 3) ὁ om. A. 4) ἐρὼν καὶ ἀπορὴ L. ἐρωὴ καὶ ἀπορoή A. 5) dare C. addit. 6) εἰσωφάγου Codd.

ὀρθῶν ἰνῶν. ἦλθον οὖν τὰ σιτία παρὰ τὸν γαστέρα. πάντως οὖν ἔχουσί τι περίττωμα· τοῦτο δὲ στερεὸν, ἐπειδὴ καὶ στερεὰ τὰ πεφθέντα· ἔνθεν ὁ παραδεχόμενος πυλωρὸς εὗρε τὰ δεχόμενα πλατέα. ἐπέφθη μὲν ὡς ἐπέφθη, ὁ δὲ χιλὸς θέλει ἐλθεῖν παρὰ τὸ ἧπαρ, ἕλκουσιν αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ἐδέξατο τὸ ἧπαρ καὶ ἐξαιματοῖ. ἀλλὰ τὸ περίττωμα λεπτὸν, ἕλκει αὐτὸ ὁ νεφρὸς, παραπέμπων δι' οὐρητήρων ὥσπερ τινὶ δεξαμενῇ, τῇ κύστει. ἀλλ' ὅρα τὸ μεῖζον· λοξοὺς ἐποίησε τοὺς οὐρητῆρας, ἵνα κατάγηται μὲν τὸ οὖρον, μὴ ἀνάγηται δέ. λοιπὸν ἡ τρίτη πέψις ἀτμοὺς ἀνέδωκε παρὰ τὸ πᾶν σῶμα, ἔθρεψεν ἕκαστον τῶν μορίων, ἠνέχθη ἀτμὸς, εὑρηκὼς δὲ τὸ δέρμα πυκνὸν, ἐπαχύνθη καὶ ἐγένετο ἱδρώς. ὁρᾷς πόσα ἐποίησεν ἡ φύσις, οὖρον κενοῦσθαι, φύσαν, ἕτερον πόρον τῆς κόπρου, ἔνθεν καὶ πλείονα μόρια ὑποδεκτικά. ἵνα γὰρ εἴπωμεν συντόμως, τὸ περιέχον περιέχει ἢ περιττὸν ἢ ἀναγκαῖον ἢ ὑγρὸν ἢ πνεῦμα ἢ στερεόν. ὑγρὸν μὲν γὰρ γαστὴρ, πνεῦμα δὲ τὸ ἀπευθυσμένον. ἀλλὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα ἢ μένει ἢ κενοῦται. καὶ εἰ μὲν κενοῦται, τὸ σῶμα ἀπήλλακται τῆς τούτου βλάβης· εἰ δὲ μένει, ἢ ἵσταται ἢ μάχεται, καὶ ἢ ποιεῖ τὴν διάστασιν, 1) [ἢ τῶν κατὰ τὴν φύσαν.] ταῦτα μὲν οὖν ἐν ἑνὶ μορίῳ. τὰ δὲ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι κενούμενα ἱδρὼς γίνεται. οἶδε γὰρ Ἱπποκράτης τοὺς ἱδρῶτας κατὰ φύσιν, εἰ καὶ μὴ δοκεῖ τῷ 2) Ἐμπεδοκλεῖ· εἰ δὲ πνεύματα, 3) σκορδινιάσαι· εἰ δὲ δριμύτερος ὁ ἀτμὸς, τὸν κνησμόν. ἃ τοίνυν εἰρήκαμεν ἐπὶ ἀνδρῶν, ταῦτα καὶ ἐπὶ γυναικῶν· ἐκ διαμέτρου δὲ ἐκείναις προσκείσθω τὰ μητρῷα.

γ΄. Ἀνθρώπου ψυχὴ φύεται μὲν ἀεὶ μέχρι θανάτου· ἢν δὲ ἐκπυρωθῇ ἅμα τῇ νούσῳ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα φέρβεται. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, πάνυ εὐφραίνει ψυχήν. περὶ ψυχῆς γὰρ διαλέγεται, ψυχῆς δὲ, οὐ τῆς ἀΰλου, οὐ τῆς ἀγεννήτου, ἀλλ' ὡς ἰατρὸς ψυχὴν λέγει τὴν ζωτικὴν δύ-

---

1) Haec om. C. 2) Dioclus C. 3) σκοροδινιάσαι Codd. Fort. σκορδινιασμοί.

γαμιν. εἰ γὰρ περὶ φύσεως διαλεγόμενος οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὅτι ἀπόλλυται, πόσῳ μᾶλλον περὶ ψυχῆς ἀθανάτου. ἀλλὰ πνεῦμα λέγει τὴν ζωτικὴν δύναμιν. αὕτη οὖν 1) ἀεὶ φύεται, ἀλλά που μὲν φύεται, ἤτοι γεννᾶται, ποῦ δὲ αὔξεται. φύεται μὲν γὰρ αὕτη μέχρι θανάτου. εἰ δέ ποτε γένηται νόσημα, συνεκπυροῦται τῷ σώματι, καὶ οὕτω γίνεται θάνατος, τῆς ψυχῆς φερβομένης. φερβομένης δὲ λέγει, οὐ τρεφομένης, ὥσπερ καὶ φορβὴ ἡ τροφὴ, ἀλλὰ μειουμένης καὶ νεμομένης καὶ ἀπολλυμένης. ἀλλ' ἓν μόνον ἀπορήσειέ τις, διατί εἶπεν ἐκπυρωθῇ. τί γὰρ οὐ καταψυχόμενον τὸ πνεῦμα ποιεῖ θάνατον; φαμὲν οὖν ὅτι οἶδεν Ἱπποκράτης, 2) ὡς τὸ φίλιον ἐκεῖνο μάλιστα ἐπηρεάζει· ἔνθεν τὰ ἀπὸ αἵματος γινόμενα νοσήματα χαλεπὰ, διόπερ ἐπειδὴ τῇ θερμασίᾳ χαίρει τὰ ἡμέτερα σώματα, ἐκ ταύτης μάλιστα βλάπτει· δυσχερῶς δὲ ἀπὸ ψύξεως· ἔνθεν Ἱπποκράτης δεικνύει, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐξεθερμάνθη, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων σώματα ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀπὸ πυρετοῦ ἀπόλλυνται.

δ'. Νοῦσοι ξύντροφοι ἐν γήρᾳ παύονται διὰ πεπασμὸν καὶ διὰ λύσιν καὶ ἀραίωσιν. —

Πρὸς τὸ ἀσαφῆ εἶναι τοῦτον τὸν λόγον, τάχα καὶ 3) ψευδής. δεῖ γὰρ ἡμᾶς μό νον τοῖς πρὸς ἐξήγησιν αὐτῷ γραφεῖσιν πεισθῆναι, ἤτοι τὰ πρὸς ὑπόμνησιν. ἐπεὶ οὖν εἴρηται, βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι πάνυ πρεσβυτέροισιν οὐ πεπαίνονται, ἐνταῦθα δὲ λέγει ὅτι τὰ σύντροφα νοσήματα, ποῖα δέ εἰσιν; ἰκτερικὰ, ἐρυσιπελατώδη, εἰ μὴ δυνηθῇς ταῦτα θεραπεῦσαι, μὴ ἀθύμει. ἐρχομένου γὰρ τοῦ γήρως, τὸ ἀπὸ τῆς ἡλικίας φλέγμα τὴν χολὴν τελείως ἐξάγει αὐτὴν, καὶ τούτου λύσιν ἐκάλεσεν, ἢ μιγνύμενον 4) εὐκρασίαν ποιεῖ, καὶ τοῦτο ἐκάλεσε πεπασμόν. τὸ τελευταῖον μόνον, οὐκ 5) ἄξιος Ἱπποκράτης, τὸ διὰ ἀραίωσιν. πῶς γὰρ ἐν γήρᾳ ἀραίωσις, ἔνθα ψύξις καὶ ξηρότης; εἰ μήτι εἴπωμεν ὅτι ἀσθενήσασα ἡ καθεκτικὴ δύναμις οὐκέτι περισφίγγει τὰ μόρια, ἀλλὰ ἐᾷ αὐτὰ χαλαρά. ἐν-

---

1) αἰεὶ A. 2) καὶ loco ὡς L. 3) ψευδῆ Codd. 4) ἀκρασίαν Codd. 5) Fort. ἄξιον Ἱπποκράτους.

θεν ἐπὶ τῶν γερόντων ἱδρὼς κενοῦται, οὐ ῥώμη, ἀλλὰ ἀσθενείᾳ, καὶ τοῦτο ἀραιὸν εἶπεν Ἱπποκράτης.

ε΄. Ἴησις Ἀντινόῳ μὴ ὁμονοεῖν τὸ πάθος, 1) τὸ ψυχρὸν, ἐπικουρέει καὶ κτείνει. ταῦτα οἴσει καὶ τὸ θερμόν. —

Θεραπευτικὸς ὁ λόγος οὗτός ἐστι, δεικνύων ὡς τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. λέγει γὰρ Ἱπποκράτης, ὅτι προσεχῶς Ἀντινόῳ τινὶ καλουμένῳ ἴησις ἐγένετο. ἀντενόησα τῷ πάθει, καὶ διὰ τοῦτο ῥᾶστα ἐθεραπεύθη. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων 2) ἰάσιμα. ἔνθεν τὸ ψυχρὸν 3) κτείνει καὶ ἐπικουρεῖ, ὥσπερ καὶ τὸ θερμὸν τοιουτοτρόπως. τὸ γὰρ ψυχρὸν θερμῷ νοσήματι προστιθέμενον ἐπικουρεῖ μὲν τὸ νόσημα, κτείνει δὲ τὸ σῶμα. τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ θερμοῦ. ἡ μὲν ἔννοια τοῦ λόγου αὕτη. σολοικοφανὴς δὲ ὁ λόγος οὗτος, ἴησις Ἀντινόῳ. δεῖ δὲ αὐτὸν οὕτως διοικῆσαι, ὅτι πολλάκις οἱ ἀποσειόμενοί τι πρᾶγμα διὰ περίστασιν πράγματος οὐ πᾶν γράφουσιν, ἀλλ᾽ ἢ τὸν παθόντα ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ πράγματος, ἢ ἁπλῶς ἄλλων ὑπομνηστικὸν, καὶ ὕστερον εὑρίσκεται τὸ σημαινόμενον ὑπομνηστικὸν, καὶ πᾶν ἐκτίθεται τὸ πρᾶγμα. οὕτω, πέπονθε καὶ Ἱπποκράτης. σημεῖον γὰρ αὐτοῦ ἔγραψε τοῦτο, ἴησις Ἀντινόῳ, ὅτι θέλω εἰπεῖν, πῶς ἐθεράπευσα τὸν Ἀντίνοον, καὶ οὐκ ἔφθασα γράψαι, ὡς προεῖπον δὲ, διὰ τῶν ἐναντίων ἐθεράπευσε. διὸ ἐπάγει, δεῖ οὖν μὴ ὁμονοεῖν τῷ πάθει.

ς΄. Τὸ θερμὸν ὀξύθυμον, ἀνασπᾷ καὶ καρδίαν καὶ πνεύμονα ἐς 4) ἑωυτὰ καὶ ἐς κεφαλὴν καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν. ἡ δ᾽ εὐθυμίη ἀφίησι καὶ καρδίην καὶ ταῦτα. —

Πολλοὺς λόγους ἐξέθετο Ἱπποκράτης· ἔδειξε γὰρ τὴν ἀξίαν τῆς φύσεως, τὴν ὑπηρεσίαν. λόγος οὖν πάλιν περὶ ἰατρικῆς. ἀλλ᾽ ὁ λόγος δοκεῖ ὡς καταγέλαστος. φαίνεται γὰρ τοῦτο λέγων, ὅτι ἡ ὀξυθυμία τὴν καρδίαν καὶ τὸν

---

1) ψύχειν A. 2) Fort. ἰάματα. 3) ἐκτείνει Codd. 4) ουατα Codd.

πνευμονα φέρει εἰς την κεφαλήν. τοῦτο δὲ καταγέλαστον· ἀλλὰ περὶ ὀξυθυμίας θέλει διαλεχθῆναι. ὀξυθυμία ἐστὶ σφοδρὸς καὶ ἄγριος θυμός. ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν, τίνα σημεῖα τὰ ζητοῦντα, εἰ ἐγένετο ὀξυθυμία. ἀλλὰ τούτων τῶν σημείων τὰ μὲν πάντα ὑποπίπτει, τὰ δὲ μόνῃ τῇ τέχνῃ φαίνεται. φαινόμενα ταῦτα, ἔρευθος περὶ τὸ πρόσωπον, θερμασία περὶ τὴν κεφαλὴν, ὄγκος περὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ πάντα ἕπεται τῷ θυμῷ, ἐπειδὴ θυμός ἐστι ζέσις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος. τοῦτο οὖν τὸ αἷμα θερμόν ἐστι καὶ ὑγρὸν, πέμπει ἄνω ἀτμοὺς, καὶ ταῦτα πάντα ποιεῖ. ἄλλα δέ εἰσι τῇ τέχνῃ ὑποπίπτοντα μόνῃ, ὡς σφυγμὸς μέγας ἢ ἀναπνοὴ πυκνοτέρα ἢ κίνησις τῆς καρδίας ταχυτέρα, πανταχοῦ δὲ τὸ ἔρευθος. ἀλλ' ἐν τῷ θώρακι μὲν ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐστιν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ ἄνω φέρεσθαι τὸν ἀτμόν. ταῦτα μὲν οὖν ἡ ὀξυθυμία. ἡ δὲ εὐθυμία ἀπολύει μὲν δεδεμένην τὴν καρδίαν, παύει δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα συμπτώματα. ἐν ἑνὶ μόνῳ δεῖ προσχεῖν, ὅτι οὐ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης τῇ ὀξυθυμίᾳ τὴν εὐθυμίαν ἔταξε. τῇ γὰρ εὐθυμίᾳ ἡ ἀθυμία ἀντίκειται. ἔστι γὰρ ἡ εὐθυμία ὁ ἐν καιρῷ θυμὸς ὁ ὑπὲρ πατρίδος ἢ συγγενῶν. οὐκοῦν ἀθυμία τὸ ἐν καιρῷ θυμοῦ μὴ ἐγείρεσθαι τὴν ὄρεξιν. ὀξυθυμία δέ ἐστιν ὁ ὑπερόριος θυμὸς καὶ ὑπὲρ πράγματος μὴ προσήκοντος. ταύτῃ δὲ οὐκ ἀντίκειται ἡ ἀθυμία.

ζ'. **Πόνος τοῖσι ἄρθροισι καὶ σαρξὶ, σῖτος, ὕπνος σπλάγχνοισι. —**

Περὶ ἄλλου λόγου νῦν διαλέγεται, καὶ εὐθὺς μέμνηται πόνου. τὸ δὲ τοῦ πόνου ὄνομα πολλὰ σημαίνει παρὰ Ἱπποκράτει. πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς τὸ, δύο πόνων ἅμα γινομένων, καὶ ὡς τὸ, ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος, πόνον. καὶ τὸ γυμνάσιον, ὡς 1) ἐξ πόνοι. καὶ τὰ χαλεπὰ νοσήματα, ὡς τὸ, ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ. ἐνταῦθα καὶ τὰ τοῦ γυμνασίου· λέγει γὰρ ὅτι οἱ μύες διὰ κίνησιν γεγόνασιν. οὐκοῦν τὸ γυμνάσιον σῖτος αὐτοῖς, τουτέστι τροφὴ καὶ ὠφέλεια, ἐπειδὴ κίνησις κρατύνει, ἀργίη τήκει. καλὴ μὲν ἡ ἐξήγη-

---

1) ex labore C. ἐκ πόνου.

σις, κακόζηλος δέ. οὐκ ἂν γὰρ ἐτόλμα εἰπεῖν Ἱπποκράτης τὴν ὠφέλειαν σῖτος. ἀλλ' οὕτω δεῖ τὸν λόγον ἐξηγήσασθαι, ὅτι ἑκάστῳ μορίῳ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ γυμνασία ἐστί. τοῖς γὰρ μυσὶ τὸ γυμνάσιον ὠφέλιμον, ἐπειδὴ τότε γινομένης τῆς πέψεως, τρέφονται. ἀλλ' οὐκ ἀεὶ ὕπνος ὠφέλιμος. οὐδὲ γὰρ ἐκχολουμένῳ σώματι, ἢ γέμοντι περιττωμάτων, ἀλλ' ὅτε σῖτος δοθῇ, ἵνα ἀσχολουμένης τῆς θερμασίας περὶ τὴν πέψιν αὐτῶν, τρέφονται τὰ σπλάγχνα. οὔκουν τὸν λόγον δεῖ νοῆσαι ὡς ὁ πόνος τοῖς μυσὶ καὶ ταῖς σαρξὶν ὠφέλιμός ἐστιν, τοῖς δὲ σπλάγχνοις ἐστὶν ὕπνος, ὅτε δοθῇ σῖτος.

η'. Ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποισιν. —

Ἐάσας τὰ ἰατρικὰ ὁ Ἱπποκράτης ἐπὶ τὴν ψυχὴν πάλιν ἔρχεται. ψυχὴν δὲ, οὐχ ὡς ἄνω ἐλέγομεν τὴν θερμασίαν, ἀλλὰ τὴν ὄντως ἄϋλον καὶ ἀθάνατον. διττῶς δέ ἐστιν ἐξηγήσασθαι τοῦτον τὸν λόγον. ἢ γὰρ περίπατος, ἢ περὶ παντός. καὶ περὶ παντὸς οὕτως· ὅτι φροντίς ἐστι τοῖς ἀνθρώποις τοῦ περὶ παντὸς ποιήσασθαι τὴν ψυχήν. οὐδὲν γὰρ ταύτης ὀφείλει προτιμῆσαι ὁ ἄνθρωπος. λέγει γὰρ Ἱπποκράτης, ὥσπερ γυμνάζεται τὸ σῶμα, οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ γυμνάζεσθαι. γυμνάζεται δὲ ἡ ψυχὴ διὰ πλειόνων, ἐπειδὴ ἓν εἶδος γυμνασίου ἐστὶν ὁ περίπατος. πᾶν γυμνάσιον 1) ἡ φροντίς. φροντὶς δὲ, οὐχ ἵνα ζητῇ ἢ περὶ κέρδους, ἢ περὶ γυναικὸς, ἀλλὰ ζητεῖν τὴν κατάληψιν τῆς ἀληθείας, τὴν διάκρισιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ ψευδοῦς. ταῦτα γὰρ γυμνάσιά εἰσιν. καὶ μάλιστα τῆς λογικῆς ψυχῆς ἡ φροντίς. ἔνθεν λέγομεν Σωκράτους καὶ Πλάτωνος φροντιστήριον, ὅτι οὐχ ἁπλῶς ἐφρόντιζεν, ἀλλ' ὅτι τὴν ἀλήθειαν 2) κατεγένετο. οὐ μάτην δὲ προσέθηκε τὸ τοῖς ἀνθρώποις. ἀλλ' οἶδεν ὅτι κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ἐν τούτῳ κρίνεται, ἐν τῷ 3) ὑπόστασιν μὲν τὸ θυμοειδὲς, ἄρχειν δὲ τῷ λόγῳ. ταῦτα οὖν ὅσα κατὰ φιλοσόφους, δυνάμεθα καὶ ἐπὶ τὰ ἡμέτερα ἀγαγεῖν τὸν λόγον. εἰσελθὼν γὰρ πρὸς τὸν κάμνοντα, εὗρες αὐτὸν καταφερόμενον

---

1) ἢ Codd. 2) cogitando investigabat. C. Fort. πρὸς τὴν ἀλήθ. 3) obediat C. Fort. ὑποστάναι.

ἀκαίρως καὶ ὑπνώττοντα, γίνωσκε ὅτι μέγα κακόν. ὕλη γὰρ πλεονάζουσα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ὠδίνει κάρον, ἀπειλεῖ ἀποπληξίαν, τότε ὀφείλεις φροντίδι θυμὸν ἐπιτάξαι, ἵνα τοῦτον ἡ ζέσις ἐκλεπτύνῃ καὶ διαφορήσῃ τὸν χυμὸν, ὥστε καὶ ἰατροῖς καὶ φιλοσόφοις πρέπει οὗτος ὁ λόγος.

θ'. Ἐν τοῖσι τρώμασι τὸ αἷμα ξυντρέχει, βοηθητέον ὡς τὸ κενὸν πληρώσῃς. —

Οὗτος ὁ λόγος θεραπευτικός. περὶ τρώματος γὰρ διαλέγεται. τρῶμα δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης αὐτὴν τὴν λύσιν τῆς συνεχείας, ἢ τὸ λεγόμενον θλάσμα. θλάσμα δέ ἐστιν, ὅταν ἔσωθεν γενομένῃ ῥήξει τῶν ἀγγείων ἐκχυθῇ αἷμα εἰς τὸ δέρμα, μείνῃ δὲ αὐτὸ ἀδιαίρετον. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ λύσει τῆς συνεχείας ἐκενώθη τὸ ἐν ταῖς φλεψὶν αἷμα οὐ μόνον τοῦ παθόντος μορίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ παντὸς σώματος. ἔδειξε γὰρ ἡ ἀνατομὴ, ὡς ἀναστομοῦνται ἀλλήλοις τὰ ἀγγεῖα, καὶ οὕτω πᾶν τὸ σῶμα κενοῦται, ἢ οὐ διὰ τὴν ἀναστόμωσιν, ἀλλ' ὅτι ὡς 1) ἀσθενὲς μόριον ἐκεῖ ἐπιῤῥεύσασα ἡ ὕλη ἐκενώθη, καὶ κενὸν τὸ σῶμα ἐποίησεν. οὐκοῦν ὀφείλομεν τὸ κενὸν πληρῶσαι, πληροῦντες μὲν τὸ σῶμα, καὶ τρέφοντες αὐτὸ, 2) ἀναστομοῦντες δὲ τὰ κενοῦντα ἀγγεῖα. ταῦτα 3) μὲν περὶ τῆς λύσεως τῆς συνεχείας. περὶ δὲ θλάσματος ταῦτα, ὅτι ἐὰν γένηται θλάσμα, ἐπιτίθει τὰ στύφοντα καὶ τὰ ἀποκρούοντα, τῷ δὲ παντὶ σώματι τὰ θερμὰ, τὰ δυνάμενα ἐκ τοῦ τόπου τοῦ πάσχοντος ἑλκύσαι τὸ αἷμα.

ι'. Ἢν οὖς ἀλγέῃ, εἰρίον περὶ τὸν δάκτυλον ἑλίξας ἐγχέειν ἄλειφα θερμὸν, ἔπειτα ἐπιθεὶς τῷ θέναρι τὸ εἰρίον τῷ ὠτὶ ὑπερθεῖναι, ὡς δοκέειν τί οἱ ἐξιέναι, ἔπειτα ἐπὶ πῦρ ἐπιβάλλειν ἀπάτη. —

Διὰ τούτου δείκνυσιν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς οὐδὲ τῶν τυχόντων καταφρονεῖ. περὶ ὠτὸς γὰρ θέλει διαλεχθῆναι, τοῦ μικροῦ μὲν τῇ φαντασίᾳ, μεγάλου δὲ τῇ δυνάμει, ἐπειδὴ νευρῶδες καὶ εὐαίσθητον τὸ μόριον, τῷ ἐγκεφάλῳ

---

1) ἀσθενῆ Codd. 2) Fort. ἀποστομ. occludentes C. 3) μὲν om. L.

γειτνιάζον, καὶ τὸ παχὺ αὐτοῦ περίττωμα κενοῦν. γίνονται οὖν ἐν τῷ ὠτίῳ πολλὰ πάθη, μάλιστα αἱ δυσκρασίαι, καὶ μάλιστα αἱ δραστικαί. ἔνθεν ἐπιτίθει τὰ δι᾽ ἀνηθελαίου καὶ καστορίου καὶ πάντων τῶν θερμαινόντων, εἴ ἐστι ψυχρὰ ἡ δυσκρασία· εἰ δὲ θερμὴ, τὰ διὰ ῥοδίνου. ποτὲ δὲ καὶ στέαρ χήνειον καὶ ταύρειον τήκοντες, ἐπιβάλωμεν. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐὰν γένηται ὀδύνη ὠτὸς, κατάχυσιν ποίησον δι᾽ ἀλοιφῆς· τοῦτο δὲ ἔστω θερμὸν, οὐ τῇ δυνάμει, ἀλλὰ τῇ θίξει, ἐπειδὴ νευρῶδες ὂν τὸ οὖς, φοβούμεθα μὴ πληγῇ ὑπὸ τῆς ψύξεως. λαβὼν οὖν ἐρίον παρὰ τὴν χεῖρα, δέχου τὸ ἐκ τοῦ ὠτὸς ἀποστάζον, καὶ τοῦτο φέρε περὶ ἄνθρακας, ἵνα δηλονότι ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἐνεχθῇ τὸ κατενεχθὲν ἀπὸ τοῦ ὠτός. τοῦτο μὲν οὖν σαφές. τί δὲ ἄλλο; ἀπάτην ποίησον. καί τινες μὲν αὐτὸ καταγελάστως ἐξηγήσαντο. τότε γὰρ εἶπον ὀφείλεις ἀπατᾷν τὸν κάμνοντα, καὶ μάλιστα εἰ φειδωλὸς ὢν ὀκνεῖ περὶ τὸν μισθόν. εἰπεῖν γὰρ ὀφείλεις αὐτῷ, χαλεπὴν διάθεσιν ἔχειν παρὰ τὸ οὖς, ὅθεν καὶ πλείονος ἄξια, μήπως ἀνέλθῃ τὸ κακὸν περὶ τὸν ἐγκέφαλον. οἱ μὲν οὗτοι ἐξηγηταὶ καταγέλαστοι, ὡς οὐκ ἄξιον εἰπόντες τῆς κηδεμονίας Ἱπποκράτους, ἐπεὶ 1) καὶ μισθαρνοῦντας ὁρῶμεν ἀναγκάζοντας δουλεύειν τὰς ἐπιστήμας. ἄλλοι δὲ πιθανοὶ οὕτως ἐξηγήσαντο, ὡς πολλάκις ἔχει τι σμικρὸν ἕλκος, καὶ εἰ μὴ εὐεκτήσεις, κινδυνεύσεις. τὸ δὲ ἀληθὲς εἰρημένον, ὡς τὸ ἐν ὠτὶ καταφρονούντων, ἀτακτεῖ. τότε οὖν ὀφείλεις τῷ κάμνοντι ἀπατᾷν καὶ λέγειν, ὅτι μέγα καὶ κακόηθες ἔχεις ἕλκος, καὶ εἰ μὴ εὐεκτήσεις, κινδυνεύσεις. διὸ καὶ ἐν τῇ θεραπευτικῇ, ποτὲ κωλικῆς διαθέσεως ἀπὸ φλέγματος γενομένης, οὐκ ἠδυνάμεθα τῇ ὄντως χρήσασθαι θεραπείᾳ τῇ διὰ τῶν ἐναντίων, τῇ διὰ καστορίου δηλονότι καὶ πηγανίνου· μᾶλλον γὰρ παρωξύνετο. διὰ γοῦν τὸ κατεπεῖγον τῆς ὀδύνης τῇ παραμυθίᾳ ἐχρησάμεθα τῇ διὰ τοῦ ὀπίου ναρκοῦντες καὶ ἀπατῶντες τὸ κράνιον. τοῦτο οὖν ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ταῦτα ποίησον, ἵνα θεραπεύσῃς τὸ οὖς. εἰ δὲ μὴ δυνη-

---

1) τοὺς loco καὶ A.

θῆς, ἀλλὰ κατεπείγει ἡ ὕλη καὶ ἡ ὀδύνη, τότε νάρκωσον καὶ ἀπάτησον, οὐ τῷ κάμνοντι, ἀλλὰ τῇ ὀδύνῃ.

ιά. Οὖρον γλῶσσα σημαίνει, γλῶσσαι ξηραὶ χολώδεις, τὸ δὲ χολῶδες ἀπὸ πίονος· ἐρυθραὶ δὲ ἀφ' αἵματος, μέλαιναι δὲ ἀπὸ μελαίνης χολῆς, αὖαι δὲ ἀπὸ λιγνύος καὶ μητρῴου μορίου, λευκαὶ δὲ ἀπὸ φλέγματος. —

Σημειώσεις τινὰς θέλει παραδοῦναι, καί τινες μέν φασιν ὅτι ὥσπερ τὸ οὖρον δηλοῖ τὰ κατὰ τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα. ἢ οὐχ ὁρῶμεν ὅτι ἐν τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς μελαίνεται; τὸ δὲ ἀληθὲς, φησὶν ὁ Γαληνὸς, ὅτι παρὰ πολλοῖς ὀρὸς οἱ χυμοὶ καλοῦνται, καὶ κατὰ πρόσθήκην τοῦ υ, οὖρον. λέγει οὖν Ἱπποκράτης ὅτι τὸ χρῶμα τῆς γλώττης δύναται ἐνδείξασθαι, ποῖός ἐστιν ἐν τῷ σώματι χυμός. εἰ γὰρ λευκὴ, ἀπὸ φλέγματος γίνεται· εἰ δὲ ἐρυθρὰ, ἀπὸ αἵματος· εἰ μέλαινα, ἀπὸ μέλανος χυμοῦ, ἢ ἀπὸ ἐξυπεροπτήσεως ξανθῆς χολῆς· εἰ δὲ χλωρὰ, ἀπὸ χολῆς. εἴωθε δὲ Ἱπποκράτης καὶ ὠχρὰν καὶ ξανθὴν ὀνομάζειν τὴν χολὴν, πλήν ἐστιν ἐν αὐτοῖς διαφορά. πλείονα γὰρ ὑγρότητα τὸ ξανθὸν φέρει τοῦ ὠχροῦ. καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ φύσιν χρώματα τῆς χολῆς, τὸ δὲ λεκυθῶδες ἢ ἰῶδες παρὰ φύσιν. εἶτα ὡς τινος ἀπορήσαντος, ὅλως γὰρ ἡ χολὴ πόθεν γίνεται, ὅτι ἐκ τῶν πιόνων. πίονα δὲ καλεῖ τὰ γλυκέα. ταῦτα μὲν οὖν γενικά εἰσι τῆς χολῆς. λοιπὸν ποτε γίνονται αἱ γλῶσσαι, ὥσπερ 1) κίσσηρις. τοῦτο ἀπὸ λιγνύος γίνεται, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ ἡ γλῶσσα τραχύνεται. καὶ ἄρα θαυμάζεις, εἰ τὰ περὶ τὸν στόμαχον τῶν χυμῶν χρώματα διαφαίνεται εἰς τὴν γλῶσσαν, ὥσπερ γε καὶ τοὺς ἐν τῇ μήτρᾳ πλεονάζοντας χυμοὺς δύναταί σοι ἐνδείξασθαι ἡ γλῶσσα ὡς μὴ ἐσκεπασμένη δέρματι, ὡς σπογγοειδὴς, καὶ εὐχερῶς δεχομένη ἄνωθεν ὄντας τοὺς 2) χυμούς.

ιβ'. Οὖρον ὁμόχροον βρώματι καὶ πόματι καὶ τῶν ἔσωθεν, ποτοῦ καὶ ὑγρότητος, σύντηξις. —

Περὶ χρώματος νῦν ὁ λόγος, ἔστι δὲ ἀσαφὴς, εἰ μὴ

---

1) κισσῖρις Codd. pumex. 2) ἀτμοὺς A. exhalationes C.

παραστῇ ἡμῖν ἡ περὶ κρίσεως. ἐκεῖ γοῦν εἴρηται· διάφορα χρώματα δέχεται τὸ οὖρον, ποτὲ καὶ ἐκ τῶν δοθέντων. μέλας γάρ ποτε ἐδόθη οἶνος, καὶ μὴ κατεργασθέντος αὐτοῦ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ τῷ ἥπατι, εἵλκυσεν ὁ νεφρὸς, καὶ μέλαν ἐξεκρίθη τὸ οὖρον. ποτὲ οὐ διὰ τὰ πόματα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἔνδοθεν χυμοὺς, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς πυρετοῖς σκεπτόμεθα τὸ οὖρον, ὡς περίττωμα ὂν τῶν χυμῶν. καὶ τὸ μὲν λευκὸν φλέγματος λέγεται σημεῖον, τὸ δὲ ξανθὸν χολῆς. ποτὲ δὲ τὸ χρῶμα τοῦ οὔρου ἀμείβεται ἐκ τῆς συντήξεως τοῦ σώματος. πολλάκις γὰρ σάρκες ἐν αὐτῷ ἐκφέρονται. ἔνθεν εἰ μὲν κριμνῶδες εἴη τὸ οὖρον, λέγεται ἐκ τοῦ νεφροῦ, τὸ δὲ πεταλῶδες ἀπὸ τῶν οὐρητήρων, τὸ δὲ πιτυρῶδες ἀπὸ τῆς κύστεως. ταῦτα τοίνυν ἐνδείκνυται Ἱπποκράτης. καὶ ἐν ὑπερβατῷ δεῖ πάντα ἀναγνῶναι τὸν λόγον, ὅτι οὖρον κενοῦται ὁμόχροον, ἢ τῇ συντήξει τοῦ σώματος, ἢ τῇ ὑγρότητι τοῦ πόματος, ἢ τοῖς ἔσωθεν, ἵνα εἴπῃ τοὺς χυμούς.

ιγʹ. Γλῶσσα ὁμόχρους τῇσι προτάσεσι τῶν χυμῶν, διόπερ ταύτῃ γινώσκομεν τοὺς χυμοὺς, ἢν ἁλμυραὶ σάρκες ἔωσι, περισσώσιος σημεῖον. —

Ἐν τῷ μέσῳ εἴρηται ἐκεῖνο· λοιπὸν τοῦτο 1) προσαχθέσθω ἄνω, ὅτι τὰ χρώματα τῆς γλώττης πολλὰ δηλοῖ· πρότασιν δὲ λέγει τοῦτο, ὅτι ποτὲ ἀνηνέχθη τι δι᾽ ἐμέτου ἢ διὰ βηχὸς, καὶ ἐκενώθη διὰ τοῦ στόματος· πάντως ὑφιζάνει τι περὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅμοιον τοῦ κενωθέντος χρώματος ποιεῖ τὸ ἀπομεῖναν δηλονότι ἐν τῇ γλώσσῃ. ταῦτα μὲν οὖν τὰ περὶ τῶν ἐν γλώσσῃ χρωμάτων. ζητεῖ δὲ καὶ τὰς γευστὰς ποιότητας, ἐπειδὴ γευστικὸν ὄργανον ἡ γλῶσσα, καὶ 2) οἵῳ κατείληπται χυμῷ τὸ πᾶν σῶμα, οὕτω καὶ αὐτή. τότε δὲ μᾶλλον διαφαίνεται ἡ ποιότης, ὅτε ἄρξηται κινεῖσθαι ὁ χυμὸς ἐν τῇ μασήσει, ἔνθα οἱ ἰκτεριῶντες, καὶ αὐτὸ τὸ 3) μέλι πικρὸν νομίζουσι. καὶ ἐνταῦθα παραδίδωσι, ὅτι ἐάν τις ἐσθίῃ σάρκας καὶ ἁλμυρῶν τούτων αἰσθάνηται, ἁλμυρὸς χυμὸς πλεονάζει· εἶπε δὲ Ἱπποκρά-

1) προσαχθέστω L. 2) οἵων L. 3) μέλαν Codd. mel. C.

της 1) περισσώσιος, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ χυμοῦ.

ιδ΄. Ἢν τῶν μασθῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χολῶδες, νοσῶδες τὸ ἄγγος. —

Ὕποπτος εἶναι δοκεῖ οὗτος ὁ λόγος, ἐπειδὴ τὴν μήτραν ἄγγος καλεῖ. λέγει δὲ τοῦτο, ὥσπερ ἡ γλῶσσα ἐνδείκνυται ἀπὸ χρώματος τοὺς ἐν τῷ σώματι χυμοὺς, οὕτω καὶ αἱ θηλαὶ τῶν μαζῶν περὶ τὴν μήτραν, διὰ τὴν πολλὴν συγγένειαν. ἔνθεν οἱ ἐρυθροὶ πλεονεξίαν αἵματος, οἱ δὲ ξανθοὶ χολὴν, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὡς ἔχει ἡ μήτρα, οὕτω καὶ οἱ μαζοὶ, οὐχ ὡς οἱ μαζοὶ, οὕτω καὶ ἡ μήτρα, πλὴν εἰ μή ἴδιόν τι πάθος ἔχοιεν αὐτοί.

ιε΄. Ἀνθρώποισιν ἐν τοῖσιν ὠσὶ ῥύπος ὁ μὲν γλυκὺς θανάσιμος, ὁ δὲ πικρὸς οὔ. —

Καὶ οὗτος ὁ λόγος ὑπονοθεύεται· οὐ γὰρ πάντως ἀληθὴς, ἀλλ᾽ οὕτως αὐτὸν χρὴ διοικῆσαι, ὅτι πάντων συναναφανέντων τῶν θανασίμων σημείων, σὺν τοῖς ἄλλοις δύναταί σοι ἐπιμαρτυρῆσαι καὶ ὁ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπος· οὕτω γὰρ παχὺ περίττωμά ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου· ἔνθεν εἰ πρὸ πέψεως ἐκκριθείη, χαλεπόν· σημείωσαι γὰρ ὅτι οὐκ ἠδυνήθη πέψαι ὁ ἐγκέφαλος, τελείως ὢν ψυχρός. τὸ δὲ γλυκὺ ἀπὸ θερμασίας γίνεται. εἰ οὖν γλυκὺς ῥύπος κενωθῇ, σημείωσαι ὅτι εἰς ἐναντίαν διάθεσιν ἦλθεν ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ἔστι χαλεπόν. ἀλλ᾽ ἄλλοι ἀποροῦσιν, εἰ ὁ γλυκὺς θανάσιμος, διὰ τί μὴ καὶ ὁ πικρός; τὸ γὰρ πικρὸν ἐκ πλείονος γίνεται θερμασίας; ἀλλά φασιν ὅτι ὁ μὲν πικρὸς οὐκ ἔστι θανάσιμος, ἐπειδὴ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὁ ῥύπος πικρός ἐστιν. ὡς οὖν κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὐκ ἔστι θανάσιμος, ἐπειδὴ ἐν τῷ κατὰ φύσιν. πῶς οὖν ἐν τῷ κατὰ φύσιν πικρὸν τὸ τοῦ ἐγκεφάλου περίττωμα καὶ θερμόν; καί φασιν, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῶν ἔσωθεν κενοῦται τὸ πικρὸν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διὰ στεγανοῦ μορίου παρέρχεται τοῦ ὠτὸς, σφηνούμενον σήπεται, θερμαίνεται, καὶ πικρότερον γίνεται

---

1) περὶ σόσιος Codd.

ιϛ'. Γῆν ἀμείβειν σύντροφον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νοσήμασιν. —

Ἀσαφὴς ὁ λόγος, εἰ μὴ οὕτως σαφηνισθείη, ὅτι ποτὲ γίνεται χρόνιον νόσημα ἢ ἐπιληπτικὸν ἢ τεταρταϊκὸν, καὶ συνοῖδεν ἡ τέχνη φλεβοτομίᾳ χρήσασθαι. ἐχρήσατο, οὐδὲν ὠφέλησε· λοιπὸν ἀναγκάζεται εἰπεῖν πρὸς ἑαυτὴν, μᾶλλον τὰ βοηθήματα ταῦτα τὸ χρέος ἔχουσιν ὠφελῆσαι, ὥσπερ πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχής. οὐ δεῖ γοῦν ἀλλάσσειν τὰ βοηθήματα, Ἱπποκράτης εἶπε, πάντα κατὰ λόγον ποιέοντα, καὶ ἁπλῶς. οὐκοῦν μὴ ἀλλάξωμεν, ἀλλὰ τοῖς κύκλοις 1) *χρησώμεθα. κύκλους δὲ καλοῦσι τὰς πολλὰς γενομένας περιόδους, φλεβοτομίας, καθάρσεις, τοπικὰ βοηθήματα. ἐλήφθησαν πάλιν καὶ πάλιν οὕτως, καὶ διὰ τοῦτο καλοῦνται κύκλοι. ἐχρησάμεθα καὶ οὕτως καὶ οὐδὲν ὠφελήσαμεν· τότε* 2) *ὀφείλεις ἐννοῆσαι, ὅτι μεῖζον τὸ νόσημα περιεγένετο, καὶ ὁ ἀναπνεόμενος ἀὴρ ἐκράτυνε τὸ πάθος, τότε ὀφείλεις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν εἰς κατάστασιν, εἰς ἀέρας συμμεταβαλλομένους συμμεταβαλεῖν. τοῦτο οὖν ἐστι τὸ, ὀφείλεις ἀμείβειν τὴν γῆν σύντροφον, οὐκ ἐν ᾗ ἐτέχθης· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, εἰ ἐν Βυζαντίῳ τινὰ τεχθῆναι, τῷ ἀέρι* 3) *Ἀλεξανδρείας τραφῆναι· καὶ τοῦτον ὀφείλεις ἀμεῖψαι. τινὲς δὲ εἰς ὑπέρτερον ἀνάγουσι τὸν λόγον, ὅτι ἐὰν ταῦτα ποιοῦντος, μὴ προκόψῃ τὸ νόσημα, μηδὲ ἐπιχειρήσῃς ἔτι θεραπείας, μήπως ἐκ θεομηνίας νοσῇ, καὶ σὺ αὐτὸν θεραπεῦσαι θέλεις, παροργίσῃς τὸ θεῖον, ἀλλὰ ἄπαγε αὐτὸν εἰς τεμένη, εἰς ἱεροὺς τόπους, ἐν οἷς δυνατόν ἐστι κατακαμφθῆναι τὸ θεῖον.*

ιζ'. Τὰ ἀσθενέστερα σώματα ὀλίγῳ χρόνῳ βιοτὴν ἔχει. —

Πολλοὶ γράφουσι σῖτα· φασὶ γὰρ ὅτι εἰσὶν ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενῆ βρώματα, καὶ ἰσχυρὰ μὲν καλοῦσι τὰ τρόφιμα, ὡς ὄρχεις ἀλεκτρυόνων, ἀσθενῆ δὲ τὰ μὴ τρέφοντα, ὡς λάχανα καὶ ὄσπρια. καί φησιν ὅτι τὰ πάνυ τρέφοντα τὸ ἡμέτερον σῶμα πλείονα χρόνον ἐν τῷ σώματι ζῶσι· πολὺν γὰρ καιρὸν μένουσι· τὰ δὲ ἀσθενῆ, ὡς μὴ τρέφοντα,

---

1) *χρησόμεθα* L. 2) *ὀφείλῃς* L. 3) *Ἀλεξάνδρου* L.

ταχὺ ἐκκρίνεται, καὶ ὀλίγον χρόνον ζῇ ἐν ἡμῖν. καλῶς ὁ Γαληνὸς ὅτι κακόζηλός ἐστιν ἡ ἐξήγησις τῷ εἰπεῖν ζῆν ἢ μὴ ζῆν σιτία· ἀλλ᾽ ἔδει γράψαι σώματα, ὅτι τὰ ἀσθενῆ σώματα ὀλίγον χρόνον ζῇ, τὰ δὲ ἰσχυρὰ πολὺν, ἐπειδὴ αἱ ἐῤῥωμέναι δυνάμεις ἀντέχουσι καὶ ταῦτα ὅσον ἐπὶ τῇ τέχνῃ. οὐκ ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν ὑπερτέραν δύναμιν δι᾽ ἣν πολλάκις ταύτῃ τὰ τῆς τέχνης ψεύδεται· ἐν γὰρ λιμῷ γιγαντιαῖα σώματα ἀπέθανον, τὰ δὲ ἀσθενῆ περιεγένοντο. διὰ τοῦτο ἡ τοῦ δημιουργοῦ δύναμις.

ιη΄. Κεδμάτων τὰς ἐπὶ τοῖσιν ὠσὶν ὄπισθεν φλέβας σχάζειν.—

Πᾶς οὗτος ὁ λόγος ψευδής. κέδμα γάρ ἐστι διάθεσίς τις περὶ τὴν λαγόνα, ἢ φλεγμονὴ ἢ ῥευματικὴ διάθεσις. φησὶν οὖν ὅτι καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ διαθέσει τέμνων τὰς ὄπισθεν φλέβας ὠφελήσεις. καὶ ποία συγγένεια τῆς λαγόνος καὶ τῶν ὤτων, καὶ ταῦτα τῶν ἐκεῖ ἀγγείων λεπτῶν ὄντων, καὶ τριχοειδῶν καὶ μηδὲν ἀξιόλογον κενῶσαι δυναμένων;

ιθ΄. Λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμος.—

Ἐν τούτῳ μὲν τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης ἤρξατο ἀπὸ φυσικῶν παραγγελμάτων, προέκοψε δὲ εἰς διαγνωστικούς. νῦν οὖν ὁ λόγος διαγνωστικὸς ἢ μᾶλλον θεραπευτικός. λαγνείας γὰρ μέμνηται, τῶν καλουμένων ἀφροδισίων. κέχρηται γὰρ αὐτοῖς ποτε, εἰ καὶ Ἐπικούρῳ οὐ δοκεῖ, ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς κεχρήμεθα. τάχα εἰ καὶ ἐκεῖνος μὴ δεχόμενος, ἀλλ᾽ ἡμεῖς γε δεχόμενοι, ἀληθεύομεν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὡς φυσικὸς φιλόσοφος, οὐκ ἤθελε τὴν ψυχὴν εἰς ῥύπον τοῦ σώματος κατενεχθῆναι, ἡμεῖς δὲ ὡς ἰατροὶ, ἐπειδὴ τότε ὑγείαν ἐποιήσαμεν διὰ τῶν ἀφροδισίων, κεχρήμεθα αὐτοῖς. ἀλλ᾽ ὀφείλομεν ζητεῖν ποίαν ποιότητα ἐντιθέασι τὰ ἀφροδίσια. πάντες οὖν ἐξ ἑνὸς στόματος ἀπεφήναντο, ὅτι ξηραίνουσι. σπέρμα γὰρ τότε ἐκκρίνεται, οὗ ἡ κένωσις τότε ξηρότητα ποιεῖ. περὶ δὲ τῆς ἑτέρας ἀντιθέσεως οἱ μὲν εἶπον ὅτι θερμαίνουσιν, οἱ δὲ ψύχουσι. καὶ οἱ λέγοντες ὅτι τάδε θερμαίνουσι, τάδε φασὶν, ὅτι χύσις 1) ποτὲ γίνεται, ὄγκος εὑρέθη ἐν τῷ προσώπῳ, καὶ πολ-

1) τοτε A. tum C.

λάκις ἀναστόμωσις ἀγγείου ἀπαντᾷ τῇ θερμασίᾳ. οἱ δὲ λέγοντες ὅτι ψύχουσι, φασὶν ὅτι σὺν τῷ σπέρματι καὶ ζωτικὸν πνεῦμα 1) κενούμενον ψύξις ἀκολουθεῖ. καλῶς δὲ ὁ Γαληνὸς, ὅτι ἀμφότερα δεξόμεθα· θερμαίνουσι γὰρ κατὰ ποιότητα, ψύχουσι δὲ κατ᾽ οὐσίαν. λέγει οὖν Ἱπποκράτης, ὅτι ἐάν ἐστι πολὺ φλέγμα ἐν τῷ σώματι, δεῖ ποιεῖν θεραπείαν καὶ διὰ λαγνείης. ἡ γὰρ θερμασία ἐκείνη δύναται χύσαι καὶ ἐξενεγκεῖν τὸ φλέγμα. φλέγμα δὲ λέγει οὐ τὴν φλόγωσιν, ἀλλὰ τὸν ψυχρον καὶ ὑγρὸν χυμόν. τὰ γοῦν ἐκ τούτου νοσήματα δύνανται παῦσαι τὰ ἀφροδίσια. ἀλλὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐν τοῖς νοσήμασι τοῖς ἀπὸ φλέγματος παραλαμβάνεται. οὐ γὰρ δήπου ἐπὶ τῇ ταραχῇ καὶ τῷ κινδύνῳ εἶχε παραλαβεῖν τὰ ἀφροδίσια. ἀλλὰ πολλάκις ἐστὶ τὸ σῶμα δοκοῦν ἔχειν ὑγείαν, φλέγμα δὲ αὐτῷ τεθησαύρισται, καὶ κίνδυνος ἀνάψαι νόσημα· τότε οὖν προφυλαττόμενος τὰς μελλούσας γενέσθαι νόσους, ἀφροδίσια προσέταξεν. ὠφέλιμον γάρ.

κ΄. Θερμοκοιλίοισιν ἰσχυρὰ ἢ βρωτὰ ἢ ποτὰ ταρακτικά. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος. θερμοκοιλίας γὰρ μέμνηται. ὡς εἴρηται γὰρ, θερμὸν λέγει. λέγεται γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ ποιότης, καὶ τὸ θερμαινόμενον σῶμα, καὶ τοῦτο κατ᾽ οὐσίαν, ἢ κατὰ ποιότητα. νῦν οὖν λέγει περὶ μορίου τεθερμασμένου κατὰ ποιότητα. θερμοτέραν γὰρ ὑποτίθεται τὴν κοιλίαν, τὴν σιτοδόχον. ταύτῃ οὖν τῇ γαστρὶ τὰ ἰσχυρὰ βρώματα ἐπιβουλεύει. ἰσχυρὰ δὲ λέγει τὰ ἔχοντα βαρεῖαν ὀσμὴν, 2) οἷον ὅσα ἔχουσι σκορόδων, κρομμύων, πράσων. ταῦτα γὰρ ἐπιβουλεύει τῇ θερμῇ γαστρὶ, καὶ οὐ διὰ τὴν ὀσμὴν, ἀλλ᾽ ὅτι ὅσα ἔχουσι βαρεῖαν ὀσμὴν, ταῦτα καὶ θερμά εἰσιν. εἰ δώσεις οὖν θερμῇ γαστρὶ βρώματα, ἐπὶ πυρὶ πῦρ ἀνάπτεις, ἔνθεν καταβάλλεται καὶ κλονεῖται ἡ δύναμις. διὸ ταρακτικὰ ταῦτα ἐκάλεσε τῆς δυνάμεως. εἰ γὰρ τὰ θερμὰ καταβάλλοντα τὴν δύναμιν οὐ πέττεται, λοιπὸν διαφθειρόμενα ἐκταράσσει τὴν γαστέρα, καὶ διάῤῥοιαν ποιεῖ.

κα΄. Μελαίνης χολῆς ἐς ὅμοιον αἱμοῤῥοΐδος. —

---

1) καλούμενον L. 2) Apud Crassum pauca desunt.

Ἀσαφὴς πάνυ ὁ λόγος. τοῦτο ἐνδείκνυται, ὅτι ποτὲ μέλαινα χολὴ πλεονάζει. μέλαιναν δὲ χολὴν καλεῖ τὸν μελαγχολικὸν χυμόν. εἰ οὖν τοῦτον μὴ δυνηθῇς ἐκμοχλεῦσαι, ποίησον αἱμοῤῥοΐδας. διὰ τούτων γὰρ εἴωθε τὸ παχύτερον καὶ μελαγχολικώτερον κενοῦσθαι. ὁ λόγος οὖν ἐκληπτικός ἐστι τῇ προθέσει, τὰ ἀπὸ μελαίνης χολῆς νοσήματα. ἐὰν οὖν θελήσῃς τὸ σῶμα εἰς τὸ ὅμοιον ἄγειν τουτέστιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καὶ σύμμετρον αὐτῷ, αἱμοῤῥοΐδας θεράπευσον, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, τοῦτο 1) λέγει ὅτι τὰ ἀπὸ μελαίνης χολῆς κάμνοντα σώματα εἰς τὸ ὅμοιον ἄγων, τῇ αἱμοῤῥοΐδι θεράπευσον.

κβ'. Τὰς ἐπαυξέας νόσους μίξις ψύχει· ψύξις τὰς κάτω κοιλίας σκληρύνει. —

Ἐπαυξέας νόσους λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὴν γενομένην ἐν τοῖς αὐξανομένοις παιδίοις ἐπιληψίαν. αὕτη οὖν εἰ μὲν ἀκμάζουσι γένηται, ἀθεράπευτος· εἰ δὲ παιδίοις, θεραπεύεται. ἔρχεται οὖν ἡ ἀκμαστικὴ ἡλικία, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης θερμὸν διαλύει τὸ ψυχρὸν τοῦ φλέγματος. πρὸς δὲ τούτοις, τῆς ἀκμαστικῆς ἐλθούσης ἡλικίας, καὶ παυσαμένης τῆς αὐξητικῆς, τὸ πλεονάζον φλέγμα ἄρχεται ἐκκρίνεσθαι καὶ διὰ τῆς μίξεως δύναται διαλυθῆναι ὁ ψυχρὸς ἐκεῖνος χυμὸς, καὶ ψύχεται. ψύχεσθαι δὲ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὸ ἀπόλλυσθαι, τὸ ἀναιρεῖσθαι. ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν, ὡς τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ ἡ θερμασία καὶ ἡ ψύξις ἐπιβουλεύει, μᾶλλον δὲ ἡ ψύξις· ἔνθερμος γάρ ἐστιν ἡ ἡμετέρα φύσις· διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἀναίρεσιν ἐπὶ παντὸς πράγματος ψύξιν καλεῖ. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα εἶπεν, ὅτι ἡ μίξις τὸ φλέγμα ψύχει, οὐχ ὅτι ψυχρὸν ποιεῖ· οὕτω γὰρ ηὔξανε τὴν ἐπιληψίαν· ἀλλ' ὅτι διαλύει καὶ κτείνει τὸν χυμόν. λοιπὸν τὸ ἑξῆς ἀσαφὲς, ὅτι ἡ ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, τουτέστι σκληροτέραν ποιεῖ τὴν κόπρον· ἡ γὰρ ψύξις πυκνοῖ τὴν ἐπιφάνειαν. ἔνθεν εἴρηται αἱ κοιλίαι 2) χειμῶνος. ἀποκεκλεισμένη ἔσω ἡ θερμασία, ἀνιμᾶται τὴν ὑγρότητα τῆς κόπρου, καὶ σκληροτέραν αὐτὴν ποιεῖ. ἢ ὅτι ἡ ψύξις εἰσερχομένη παρὰ τὰ ἐν βάθει μόρια, διὰ

1) λέγειν L. 2) hyeme calidiores C.

τῆς ἀναπνοῆς πλήττει τὰ ἔντερα, πλέον δὲ τὸν μῦν, τὸν ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ· ἐκεῖνος γὰρ ἐκ τῆς ψύξεως πυκνούμενος, οὐκ ἐνδίδωσι τῇ κόπρῳ κενωθῆναι, καὶ ἐκείνη μένουσα σκληρύνεται· ἢ ὅτι, ὡς εἴρηται ὁ βοῤῥᾶς σκληρύνει τὴν κοιλίαν· τῇ γὰρ ψύξει συνάγων τὰ μόρια, ἐκπυρηνίζει τὴν ὑγρότητα, ἔνθεν σκληροτέρα ἀπὸ τῆς ψύξεως γίνεται ἡ κόπρος.

κγ΄. Ἐλλέβορον πιόντα θᾶσσον καθαίρειν ἢν ἐθέλῃς, λούειν ἢ φαγέειν. —

Σαφὴς ὁ λόγος. γενικὸν τὸ παράδειγμα· τὰ σώματα 1) χρή· εὔρσιαν δὲ ποιοῦμεν, καὶ τὸ περιέχον εὐρύνοντες, καὶ τὸ περιεχόμενον λεπτύνοντες. εἰ δὲ τοῦτο ἐπὶ παντὸς καθαρσίου, μᾶλλον δεῖ αὐτὸ ποιῆσαι ἐπὶ τοῦ ἐλλεβόρου, τηλικαύτην ἔχοντος κακίαν. πῶς δὲ γένοιτο ἡ εὔροια; ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν. τῶν μὲν ἔσωθεν παράδειγμα τροφαὶ, τῶν δὲ ἔξωθεν βαλανεῖα. ταύτην οὖν τὴν προφυλακὴν ἐνδεικνύμενος ὁ Ἱπποκράτης, εἶπε π ι ό ν τ α. καὶ ἑτέρα φαίνεται ἡ ἐξήγησις ὅτι ποτὲ δοῦναι ἐλλέβορον εἰ τύχοι περὶ μεσημβρίαν, ἀλλὰ πρὸ τῆς δύσεως περὶ ὥραν δευτέραν ἐπὶ τρίτην ἐπιτάσσω βαλανεῖον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν φλεβοτομουμένων. πολλάκις γαρ καὶ πρὸ τῆς φλεβοτομίας λούομεν, ἵνα χυθῇ ἡ ὕλη, καὶ εὐρυνθῶσι τὰ ἀγγεῖα. τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐλλεβόρου. πρὸ γὰρ τῆς δόσεως 2) ἡμερῶν δέκα ἢ πεντεκαίδεκα παράσχωμεν ὀξύμελι καὶ τροφὰς δυναμένας λεπτῦναι· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ μέλλομεν δοῦναι καθάρσιον, λούομεν ἵνα μόνον χύσωμεν τὸν χυμὸν, εἰ ὑποπτεύσομεν ὅτι ἐξαίφνης ἐπαχύνθη. εἶτα μετὰ τὴν δόσιν φοβοῦμαι, μήπως μετὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν κένωσιν τοῦ χυμοῦ τραπῇ ὁ ἐλλέβορος κατὰ τῆς οὐσίας τῆς γαστρὸς, ἢ καὶ εὐαίσθητος ὢν ὁ στόμαχος, λόγῳ σπαραγμοῦ κινδυνεύσει λειποθυμῆσαι, παρέχομεν τροφὴν τὴν δυναμένην μαχέσασθαι πρὸς τὴν κακίαν τοῦ φαρμάκου. ταῦτα δὲ οὐ δεόντως τροφὴν παρέχομεν, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τροφὴν, τὴν φάρμακον ποιοῦσαν, ἤτοι θριδακίνην, πτισάνην, καὶ οὐδὲ ταύτην πολλὴν, φοβούμενοι μήπως κα-

---

1) Om. καθαίρειν. 2) Fort. om. διά.

ταλύσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ φαρμάκου, καὶ κενωθῇ ἀνοήτως. ἔνθεν οἱ μεταγενέστεροι εὐκράτῳ κέχρηνται μόνῳ. ἀμφοτέρας οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὰς 1) ἐξηγήσεις, διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν πιόντα, ὅτι μετὰ τὴν πόσιν δεῖ τρέφειν, διὰ δὲ τοῦ φαγεῖν καὶ λούειν, τὴν προφυλακήν. 2) ἡ γὰρ ποιότης τῆς λέξεως πλῆθος ἐνδείκνυται. πολλὴν δὲ τροφὴν οὐκ ἂν παρεῖχεν Ἱπποκράτης 3) ἐν τῷ καθαρσίῳ, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐλλεβόρου.

κδ΄. Τὸ αἷμα ἐν ὕπνῳ μᾶλλον εἴσω φεύγει. —

Εἴρηται οὗτος ὁ λόγος ἄνω, ὅτι ἐγρήγορσις θερμότερα τὰ ἔξω, τὰ δὲ ἔσω ψυχρότερα· καθευδόντων δὲ, τὰ ἐναντία. ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ εἴσω ῥέπει τὸ αἷμα. ἔνθεν καὶ περιβλημάτων δεόμεθα, ὡς ψύξεως οὔσης ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. οὐκ ἔστι δὲ ἄπορον, πῶς ἄνω εἶπε τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, καὶ ἐνταῦθα εἶπεν αἷμα. ὁ γὰρ τοῦ ἑνὸς μνημονεύων καὶ θατέρου μέμνηται.

κέ. Ῥῖγος ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίης, πῦρ δὲ ἀπὸ τῶν κάτω μᾶλλον. —

Τέως δεῖ εἰδέναι, ὅτι ὁ λόγος τῶν ἐπὶ πολύ ἐστιν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ μᾶλλον. λέγει δὲ ὅτι τὸ ῥῖγος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἄνω κοιλίας, ὁ δὲ πυρετὸς ἀπὸ τῆς κάτω. ἄνω δὲ λέγει κοιλίαν τὸν στόμαχον, κάτω δὲ τὰ ἔντερα, οὐχ ὥς τινές φασιν, ἄνω μὲν κοιλίαν τὸν θώρακα, κάτω δὲ τὴν γαστέρα, ἢ ἄνω μὲν κοιλίαν τὸν ἐγκέφαλον, κάτω δὲ τὸν θώρακα, ἀλλὰ τὸν στόμαχόν φησι καὶ τὰ ἔντερα. ἐκ γὰρ τοῦ στομάχου ἄρχεται τὸ ῥῖγος. καὶ οὐκ ἔστιν ἄπορον· εἶπεν ἄνω, τὸ ῥῖγος ἐξ ὀσφύος ἄρχεσθαι. νῦν οὖν τὸ ῥῖγος ἀπὸ τοῦ στομάχου. ἄνω γὰρ ἐμπρόσθια ὀπισθίοις παρέβαλε, νῦν δ᾽ ὀπίσθια ἐμπροσθίοις, καί φησιν, ὅτι οἴδαμεν καὶ ἀπὸ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων ἄρχεσθαι ῥῖγος, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ στομάχου, ὅτι εἰ ἀπὸ ἐντέρων γένηται τὸ ῥῖγος, ἀπὸ ψύξεως δηλονότι, ταύτης δὲ τῆς

---

1) Hippocratis verba suscipiunt. C. 2) Et per hunc sermonem qualitas, non multitudo, indicatur C. 3) ἐν — ἐλλεβόρου om. C.

ψύξεως τὸ ψυχρὸν συναισθάνεσθαι· ψυχρότερος δὲ ὁ στόμαχος, ὡς νευρωδέστερος· διὸ καὶ τοῦ ῥίγους αἰσθάνεσθαι, ὡς εὐαίσθητος μάλιστα. τὰ δὲ ἔντερα τὴν κόπρον δέχονται, ἔνθα εἴωθε γίνεσθαι σῆψις καὶ θερμασία. εἴποτε οὖν γένηται σῆψις σιτίων εἰς τὴν παρακειμένην γαστέρα ἢ χυμῶν εἰς τὸ πλησιάζον, παρ' εὐθὺ ἐκεῖνα συναισθάνονται, καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖθεν ἀνάπτεται ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὁ πυρετός.

κϛ'. Ἐπισπασμὸς ἢν πνεύμων ξηρὸς ἢ καῦμα ὑπέρινον ἰσχναίνει ὕπνος πουλύς. —

Ἐπισπασμοῦ νῦν μέμνηται. ἐπισπασμὸν δὲ νῦν καλεῖ τὴν ἀναπνοὴν καὶ μάλιστα τὴν εἰσπνοὴν διὰ τὸ ἐπισπᾶσθαι ἀέρα. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι εἴ τινι ἐξαίφνης πυκνοτέρα γένηται ἡ ἀναπνοὴ, πάντως θερμασία 1) ἐμφωλεύει ἐν τοῖς θωρακικοῖς καὶ ξηραίνει. πάντα δὲ τὰ θωρακικὰ θέλων ἐνδείξασθαι, ἐμνημόνευσε πνεύμονος, οὐ μάτην. εἰ γὰρ ὁ πνεύμων ὁ φύσει ὑγρὸς ξηρότητος συνήσθετο, τί χρὴ προσδοκῆσαι τὰ ξηρότερα τῶν μορίων; ὑπέρινον ἰσχναίνει ὕπνος πολύς. ὑπέρινον καλεῖ τὸ κατεξηρασμένον καὶ 2) κενωμένον σῶμα, ὅπερ ὕπνος εἴωθεν ὑγραίνειν. πλὴν οὐχ ὁ ὕπνος, ἀλλ' ἡ ἐν τῷ ὕπνῳ πέψις ἐξ αἵματος, καὶ τρεφόμενον ἕκαστον τῶν μορίων ὑγραίνεται. ὑγραίνει δὲ πότε; ὅτε μετὰ τροφὴν δοθῇ, ἵνα ἡ θερμασία ἀσχοληθῇ περὶ τὴν πέψιν τῶν σιτίων. εἰ δὲ ἐν κενωμένῳ καὶ κατεξηρασμένῳ σώματι ὁ ὕπνος εἴωθεν ὑγραίνειν, ἐπιτάξομεν ὕπνον· τότε ἡ θερμασία μὴ εὑρίσκουσα ὑγρότητα, κατ' αὐτῆς τῆς χρηστῆς τρέπεται καὶ τότε ξηραίνει. καὶ εὑρίσκεται ὁ ὕπνος κατὰ συμβεβηκὸς ξηράνας, καὶ μάλιστα εἰ εἴη πολύς. εἰ γὰρ ἔξω ἐξήρανται τὸ σῶμα, πάντως ἔχει τινὰ ἰκμάδα. ταύτην οὖν ὁ μακρὸς ὕπνος δαπανᾷ, ὁ δὲ πολὺς τὴν χρηστήν.

κζ'. Ψυχρότατον βρῶμα φακοὶ, κέγχροι, κολοκύντη. —

Οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως δέεται ὁ λόγος, τοῦτο δὲ μόνον δεῖ εἰπεῖν, ὅτι ἴσως οὐκ ἠκριβολογήσατο ἐνταῦθα Ἱππο-

---

1) ἐμφωνεύει L. 2) Omissa reduplicatione.

κράτης, ψυχρότατον βρῶμα εἰπὼν τὴν φακήν. ἤρκει γὰρ εἰπεῖν ψυχράν. ἡ δὲ φακὴ ἐναντίαν ἔχει τὴν ποιότητα, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐκ φύσεως κατὰ διάφορα μέρη διαφόρους ἔχοντα κράσεις, ὥσπερ τὸ κίτρον· θερμὴν γὰρ ἔχει κρᾶσιν εἰς τὸ ἔξω μέρος, ὃ καὶ θερμότερόν ἐστι, ψυχρὸν δὲ αὐτοῦ τὸ ὀξῶδες. οὕτω δὴ καὶ ἡ κέγχρος, ξηραίνει μὲν ἡ σκληρὰ, ὑγραίνει δὲ ἡ ἁπαλή· οὕτω καὶ ἡ φακὴ καὶ θερμαίνει καὶ ψύχει· ἔνθεν καὶ συστέλλει τὴν γαστέρα, ὡς ψυχρὰ, καὶ ὑπάγει, ὡς θερμή. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ λεπύρῳ τὴν θέρμην ἔχει, ἐν δὲ τῇ οὐσίᾳ τὴν ψύξιν.

κη'. Ἕλκεα 1) ἐκθύουσιν, ἣν ἀκάθαρτος ἐὼν πονήσῃ. —

Ἄλλον τινὰ λόγον νυνὶ ἐκτίθεται, καὶ κελεύει σοι μηδέποτε περιττωματικὸν σῶμα γυμνάζειν, μήποτε ἐξ ἐκείνης τῆς κινήσεως ἐπὶ τὰ ἔξω ἐρχομένη ἡ ὕλη εὕροι στεγανὸν τὸ δέρμα, καὶ ἐκεῖ μένουσα λόγῳ διαβρώσεως ποιήσῃ ἕλκη. ἔνθεν Ἱπποκράτης ἐκ τοῦ γινομένου τὸ ποιοῦν ἐδήλωσεν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἕλκη ἔξω θύουσιν, ἀλλ' ἡ ὕλη ἡ ποιοῦσα τὰ ἕλκη. καὶ αὐτὸς μὲν εἶπε τὸ μετριώτατον κακὸν, σὺ δὲ εἰπὲ τὸ μεῖζον, ὅτι οὐ μόνον ἕλκη ποιεῖ τοῦτο τὸ γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ πνιγμοὺς καὶ ἀγχόνας.

κθ'. Γυνὴ, αἶξ, ἐλατήριον, σικύων ἀγρίων βεβρωκυῖα, παιδίοισι κάθαρσις. —

Ὥσπερ ἀπὸ τῶν φυσικῶν λόγων ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ἤρξατο ὁ Ἱπποκράτης, οὕτω θέλει τελευτῆσαι καὶ εἰς φυσικούς. καὶ νόμιζε αὐτὸν λέγειν, ἀνδρῶν μὲν ἐφρόντισα καὶ γυναικῶν, 2) ἄρα δὲ τῶν παίδων, ὅτι οὔτε ἐπαινέσαι οὔτε ψέξαι οἴδασιν. ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι φιλανθρωπίας. φροντίσωμεν οὖν καὶ αὐτῶν. εἰσήλθομεν οὖν ποτε πρὸς παιδίον· τοῦτο δὲ ἦν ὑπότιτθον, πολλῇ δὲ ἐμφράξει κατείχετο· ἠθελήσαμεν οὖν αὐτὸ διὰ καθάρσεως ἐκφράξαι, ἀλλ' οὐκ 3) ἐδίδου ἡλικία. πλὴν οὐκ ἐγένετο ἄπορος ἡ θεραπεία· ἔστησε γάρ μου τὸ πάθος ὁ Ἱπποκράτης. τῇ γὰρ μητρὶ δέδωκα τὸ καθάρσιον, ὃ ἂν σύνοιδα, ὅπερ ἐστὶν ἐλατήριον. ἐλατήριον δέ ἐστιν ἢ ὀπὸς ἢ χυλὸς σιλφίου. πολλάκις δὲ ἡ θηλάζουσα οὐ δύναται λαβεῖν τὸ καθάρσιον ἢ διά

1) ἐκθέουσιν Codd. 2) Fort. ἀλλ' οὐδὲ. 3) ἐκδίδου L.

τι πάθος ἢ ὅτι οὐκ εἴθισται, τότε φέρω αἶγα καὶ τρέφω αὐτὴν καθαρτηρίοις βοτάναις, ὥσπερ ἐν Περγάμῳ. ἐκεῖ γὰρ ἀλόην καὶ σκαμμωνίαν βοσκομένων τῶν αἰγῶν, δύναμιν καθαρσίου ἔχει τὸ γάλα. καθαρτικὰς οὖν βοτάνας δὸς τῇ αἰγὶ, οἷον σίκυον ἄγριον, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος ταύτης τρεφόμενον τὸ ἔμβρυον καθαίρεται. εἰ οὖν τοῦτο οὕτως ἔχει, φυσικός ἐστιν ὁ λόγος, ὅτι οὐ τῶν πασχόντων μόνον ἐστὶν ἡ τροφὴ, ἀλλὰ καὶ τῶν δρώντων, καὶ τῶν ἀλλοιούντων ἡμᾶς. ἰδοὺ γὰρ αἱ βοτάναι τὸ γάλα μετέβαλον, ὥσπερ καὶ διάφορος γῆ ἀμείβει τὴν δύναμιν τῶν καρπῶν. ἐν Περσίδι γὰρ ἡ περσέα δηλητήριος, ἀλλ' ἐνταῦθα τρόφιμος, ταύτης τῆς γῆς 1) ἀπολαύσασα.

λ'. Ἐνθέρμῳ βρωθὲν ἔνδοθεν ψύξις, ἔξωθεν πόνος, ἡλίῳ, πυρὶ, ἐσθῆτι ὥρῃ θερινῇ· τῷ δ' ἐναντίῳ ἐναντία. —

Ἔνθερμον φύσιν νῦν βούλεται θεραπεῦσαι. θεραπεύει δὲ αὐτὴν ψύχων ἔνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν· ἀλλ' ἔνδοθεν μὲν διὰ τροφῶν, ἔξωθεν δὲ, οὐχ ὥς τινές φασιν, δι' ἡλίου καὶ ἐσθῆτος καὶ γυμνασίων, ἵνα τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνδείξηται, ὡς διαφορεῖται ἡ θερμασία. ἀλλ' οὐκ ἀνέχεται ὁ Γαληνός· φησὶ γὰρ ὡς οὐκ ἂν Ἱπποκράτης γυμνάσια παρέλαβεν ἐν θερμῇ φύσει, εἰπὼν ἐλιννύειν. ἀλλά φησιν, ἔξωθεν μὲν ψύξον καὶ ἔσωθεν. 2) μὴ κέχρησο δὲ ἡλίῳ θερινῷ ἢ ἐσθῆτι ἢ πόνῳ· ταῦτα γὰρ πόνος ἐστὶ τῇ θερμῇ γαστρὶ, τὴν δὲ ψυχρὰν γαστέρα 3) ἔσωθεν μὲν θέρμανον, ἔξωθεν δὲ διὰ πόνου καὶ ἡλίου θερινοῦ καὶ ἐσθῆτος θεράπευσον.

λα'. Βρώματα τὰ μὲν ταχέως κρατεῖται, τὰ δὲ βραδέως.—

Σαφὴς ὁ λόγος. καὶ οὐ διὰ τοῦτο εἶπεν αὐτὸν ὁ Ἱπποκράτης, ἵνα γνῷς ὡς τῶν βρωμάτων τὰ μὲν βραδέως, τὰ δὲ ταχέως κρατεῖται. τοῦτο γὰρ καὶ 4) πάντη ἦν δῆλον ὡς οὐχ, ἃ ἐν ὑγείᾳ ὀλίγον χρόνον ἐκρατεῖτο, ταῦτα καὶ ἐν νόσῳ, ἀλλὰ πᾶν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, πρὸς τὴν

---

1) ἀπολαύσασθαι L. 2) καὶ loco μὴ L. 3) ἔξωθεν Codd. interius C. 4) Fort. παντί.

φέρουσαν δύναμιν, πρὸς τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ δίδοται, ἢ βραδέως ἢ ταχέως κρατεῖται.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΚΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α΄. Σάρκες ὁλκοὶ καὶ ἐκ κοιλίης, καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δῆλον αἰσθήσει ὡς ἔκπνοον καὶ εἴσπνουν. —

Πάλιν ἀρχόμενοι τοῦ ἕκτου τμήματος διδάσκομεν ὡς πρὸ πάντων ἐπρέσβευσεν Ἱπποκράτης, ἐκ φύσεως διοικεῖσθαι τὰ ἡμέτερα σώματα. ἡ γὰρ φύσις ἐποίησε τὰ σώματα, καὶ οὐχ ὥσπερ λιθοξόος ἐποίησε καὶ ἀνεχώρησεν ἡμᾶς, οἶκον ἑαυτῆς, ἵνα ἐν αὐτοῖς κατοικοῦσα φροντίζῃ αὐτῶν· 1) φροντίζει δὲ διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἃς ἠρνήσατο μὲν Ἐρασίστρατος, κατέθετο δὲ ὁ Γαληνὸς, ἐδίδου δὲ Ἱπποκράτης. νῦν γὰρ φαίνεται πρεσβεύων τὴν ἑλκτικὴν, τὴν προτεταγμένην πασῶν τῶν φυσικῶν· λέγει γὰρ ὅτι αἱ σάρκες ὁλκοί εἰσι τουτέστιν ἑλκτικὴν ἔχουσι δύναμιν, οὐχ ὥσπερ ἔλεγεν Ἐρασίστρατος, ὅτι διὰ τῶν φλεβῶν ἀναδίδοται εἰς πᾶν τὸ σῶμα τὸ αἷμα, ὥσπερ διά τινων σωλήνων, καὶ οὕτω δίκην ἀψύχου ὡς εἴς τινα δεξαμενὴν ἐγχεουσῶν τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν, τρέφει τὸ μόριον. οὐκ ἀνέχεται δὲ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ὅτι ἑλκτική δύναμίς ἐστιν ἐν ταῖς σαρξί. σάρκας δὲ καλεῖ οὐ μόνον τὴν μυώδη οὐσίαν, ἀλλὰ πᾶσαν οὐσίαν ἁπαλὴν, ἀντιδιαιρούμενος χόνδρους καὶ ὀστέα. πᾶσα οὖν σὰρξ ἕλκει, ἕλκει δὲ ἐκ τῆς παρακειμένης κοιλότητος, ἕλκουσι τὰ μόρια, καὶ τούτου γινομένου κατὰ τὸ συνεχὲς, ἡ ὄρεξις φθάνει παρὰ τὸν στόμαχον. ἀλλ' οἶδεν ὁ Ἱπποκράτης καὶ τὴν φυσικὴν διοίκη-

---

1) φροντίζῃ A.

σιν καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης γινομένην· ἡ γὰρ φυσικὴ διοίκησις θέλει ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω ἕλκεσθαι τὴν τροφὴν, ἵνα παρέχηται ἡ τροφὴ ἐν γαστρὶ καὶ ἐκεῖ χιλοποιουμένη ἀναδοθείη παρὰ τὸ ἧπαρ, κἀκεῖσε ἐξαιματωθείη. ἡ γοῦν φύσις ἐκ τῶν ἔσω ἔξω πέμπει τὴν τροφὴν, πολλάκις δὲ ἐν περιστάσει ἐν ἐνδείᾳ τροφῆς τὸ ἐναντίον γίνεται, καὶ τὸ ἧπαρ ἕλκει τὴν ἁρμόζουσαν τροφὴν ἀπὸ τοῦ δέρματος. ἢ οὖν τοῦτό φησιν, ὅτι τὸ μὲν ἔσωθεν ἀπέδωκε τῇ φύσει, τὸ δὲ ἔξωθεν τῇ περιστάσει, ἢ καὶ τὸ ἔσωθεν καὶ τὸ ἔξωθεν ἐν τῷ κατὰ φύσιν. εἰρήκαμεν οὖν πῶς αἱ σάρκες ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω ἕλκουσιν. ἀλλὰ καὶ πνεῦμα ἀπὸ τῶν ἔξω εἰσφέρεται, ὡς ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς· ἐν γὰρ τῇ εἰσπνοῇ πνεῦμα εἰσφέρεται. λέγει ὁ Γαληνὸς ὅτι οὐ μόνον πνεῦμα ἐκ τῶν ἔξω ἔσω εἰσφέρεται, ἀλλά ποτε καὶ ὑγρότης. ποτὲ γάρ τις ὁδοιπορήσας κατεξηράνθη, ὡς δίψῃ ἀμέτρῳ συνέχεσθαι. δραμὼν εἰς τὸ βαλανεῖον τὴν δίψαν ἔπαυσεν, ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι τὸ δέρμα ὑγράνθη, ἐξ οὗ αἱ παρακείμεναι σάρκες, καὶ τούτου γινομένου κατὰ τὸ συνεχὲς, ἔφθασεν ἡ ὑγρότης παρὰ τοὺς ὀρεκτικοὺς πόρους, καὶ ἔσβεσε τὴν ξηρότητα. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τοσοῦτον καὶ ἐκ τῶν ἔξω ἔσω τι εἰσφέρεται, ὅτι τοῦτο οὐδὲ λόγου δέεται δεικνύοντος. εἴσπνοον γὰρ καὶ ἔκπνοόν ἐστι τὸ ζῶον, ἵνα εἴπω τὴν ἀναπνοήν. καὶ διὰ μὲν τῆς εἰσπνοῆς ἐπρέσβευσε τὴν ἑλκτικὴν, διὰ δὲ τῆς ἐκπνοῆς τὴν ἀποκριτικήν. ἐμνημόνευσεν οὖν Ἱπποκράτης τῶν ἄκρων δυνάμεων, ἑλκτικὴν καὶ ἀποκριτικὴν, ἵνα σὺ συνεπινοήσῃς τὰς μέσας, τὴν καθεκτικὴν καὶ ἀλλοιωτικήν.

β΄. Ἐνθερμότερον φλέβιον αἵματος πλήθει ἀνίσχει τὸ καυσῶδες, καὶ εὐθὺς ἀποκρίνει, καὶ οἷσι τὸ μὲν πῖον, χολὴν ξανθὴν, τὸ δ᾽ αἷμα μέλαιναν. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἄνω ἐχώρισαν, καί φασιν ὅτι ἄνω μὲν φυσικὰ ἔλεγε θεωρήματα, ἐνταῦθα δὲ διαγνωστικά. καὶ καυσώδη ὑποτίθεται πυρετὸν τὸν διττὸν, ὡς ἐδήλωσεν αὐτὸς ἐν τῷ ὑστέρῳ τοῦ περὶ διαίτης ὀξέων. ὁ δὲ Γαληνὸς συνάπτει αὐτὸν τῷ ἀνωτέρω καί φησιν, ὅτι ἐπειδὴ εἶπεν Ἱπποκράτης ὡς ἐστιν ἀποκριτικὴ δύναμις ἐν τῇ πνοῇ, θέλει ὅλως δεῖξαι, πῶς γίνεται ἡ ἐκπνοή. ἀλλα

πρότερον ὀφείλομεν εἰπεῖν περὶ τῶν ὀνομάτων. τὸ ἐνθερμότερον οὖν δύο σημαίνει, ἢ τὸ πολύαιμον, καθὸ λέγομεν ἧπαρ καρδίας θερμότερον, καὶ τὸ ἔχον ὀλίγον μὲν, καθαρὸν δὲ αἷμα, ὥσπερ λέγομεν καρδίαν ἐναιμοτέραν 1) ἥπατι, καθ' οὗ σημαινομένου νῦν κεῖται. φλέβας δὲ καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης τὸ διττὸν γένος τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ ἀπὸ καρδίας καὶ τὸ ἐξ ἥπατος ὁρμώμενον. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῶν ἀρτηριῶν λέγει, ὅθεν καί φησιν ὁ Γαληνὸς, ὅτι οὐκ ἠκριβολογήσατο ὁ Ἱπποκράτης, αἵματος πλῆθος ἐν ταῖς ἀρτηρίαις. ζητεῖ οὖν ὁ Ἱπποκράτης, πόθεν γίνεται ἡ ἐκπνοὴ καί φησιν, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αἷμα καὶ πνεῦμα περιέχεται. οὐ πειθόμεθα γὰρ Ἐρασιστράτῳ, μὴ 2) νομίζοντος αἷμα ἐν ταῖς ἀρτηρίαις. ἐπειδὴ οὖν πολὺ αἷμά ἐστιν, ἐκεῖ καὶ περιττώματα χολώδη γεννῶνται, ἃ ἐγείρεται καὶ κενοῖ ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις. κενοῖ δὲ εὐθέως. τοῦτο δὲ οὐ μάτην προστέθειται, ἀλλ' οἶδεν Ἱπποκράτης, ὡς ἐγείρεται ἡ ἀποκριτικὴ ἢ διὰ ποσότητα, ἢ διὰ ποιότητα, ἀλλ' ἡ μὲν ποσότης, ὡς ἐν χυμοῖς οὖσα, βραδύτερον ἀποδιώκεται, ἡ δὲ ποιότης, ὡς λεπτὴ, ταχύτερον. ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ οὖν ὡς ποιότητος μᾶλλον πλεοναζούσης, διὰ τοῦτο εὐθὺς κενοῦται τὰ περιττώματα, καὶ οὕτως γίνεται ἡ ἐκπνοὴ, ὥστε ἵνα γένηται σαφὴς ὁ λόγος, οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀναγνῶναι, ὅτι τὸ ἐνθερμότερον φλέβιον ἀνίσχει τὸ χολῶδες τῷ πλήθει τοῦ αἵματος, καὶ οἷσι τὸ μὲν 3) πῖον, χολὴν ξανθὴν, τὸ δ' αἷμα μέλαιναν. τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, διὰ τὰ χολώδη περιττώματα γίνεσθαι τὴν ἐκπνοὴν, ζητεῖ ὁ λόγος πόθεν γεννᾶται ἡ χολὴ, καί φησιν ὅτι ἐξ αἵματος· ἀλλὰ τὸ μὲν πῖον αὐτῆς ποιεῖ τὴν χολὴν, τὸ δὲ παχὺ τὸν μελαγχολικὸν χυμόν.

γ. Γνώμης, μνήμης, ὀδμῆς καὶ τῶν ἄλλων καὶ πείνης, ὀργάνων ἄσκησις· πόνοι, λουτρὰ, σῖτα, ποτὰ, ὕπνος, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια. —

Ἐπειδὴ ποικιλίαν ἔχει οὗτος ὁ λόγος, τοῦτο τέως δεῖ

---

1) Fort. ἥπατος. 2) Fort. νομίζοντι. 3) πῦον Codd.

εἰπεῖν. ὅτι ἐλλειπτικῶς ἐστι τῇ προθέσει τῇ 1) ἀπὸ τῆς γνώμης γὰρ, ἀπὸ τῆς μνήμης, ἀπὸ τῆς ὀσμῆς δεῖ νοῆσαι. τῶν δὲ ἐξηγητῶν οἱ μὲν εἰς τρία ἔτεμον τοῦτον τὸν λόγον, ἕνα μὲν λόγον ποιησάμενοι, γνώμης, ὀσμῆς, πείνης, καὶ τῶν ἄλλων, δεύτερον δὲ, ὀργάνων ἄσκησις τουτέστιν ἡ τῶν ὀργάνων ἐπιμέλεια διὰ τοῦ συνήθους γενέσθω γυμνασίου, τρίτον δὲ τῶν ἑξῆς. ἕτεροι δὲ δύο λέγοντες, μνήμης, ὀσμῆς καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων καὶ πείνης, λοιπὸν ἕτερον λόγον, ἄσκησις, καὶ τοῦτο ἐδέξαντο ὡς πρόγραμμα, καὶ ἐπήνεγκαν 2) αὐτῷ τὰ λοιπά. ἄλλοι δὲ ὅλον τοῦτον τὸν λόγον ὡς ἕνα λόγον ἔλαβον· ὁ δὲ Γαληνὸς οὐ ζητεῖ τὰ τμήματα, τὴν δὲ ἔννοιαν τοῦ λόγου ἐξετάζει καί φησιν, ὅτι τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα δύναται εἶναι καὶ φυσικὰ καὶ διαγνωστικά. φυσικὰ πῶς; ὅταν ἐὰν θέλῃς γενέσθαι φυσικὸς ἰατρὸς, ζήτησον τὸ ἀπὸ τῆς γνώμης, ἵνα γνῷς ὡς ἐν τῷ μέσῳ τέτακται αἰσθήσεων καὶ πείνης καὶ ποίᾳ κράσει χαίρει, καὶ ὅτι τούτῳ κρινόμεθα ἀπὸ τῶν ἀλόγων. τοῦτο γὰρ διαχωρίζει τὸ σύμφορον ἀπὸ τοῦ ἀσυμφόρου, τὸ χρηστὸν ἐκ τοῦ ἀχρήστου. ἔγνως τὰ περὶ τῆς γνώμης· ἐλθὲ καὶ εἰς τὴν μνήμην, καὶ μάνθανε ὡς χαίρει μὲν αὕτη τῇ ξηροτέρᾳ κράσει, τέτακται δὲ ὀπίσω τοῦ λόγου, τὰ παρ' αὐτῷ δόξαντα καλῶςἔχειν ὥσπερ ἐν *3) τῇσι θύραις φυλάττουσα. ἐλθὲ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὰς *4) φθαρτικὰς ἐνεργείας, ἐξ ὧν φύονται αἱ αἰσθήσεις. ἀλλὰ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱ αἰσθήσεις, καὶ τούτων αἱ μὲν ἄτιμοι, αἱ δε τιμιώτεραι· μέση δὲ πάντων ἐστὶν ἡ ὄσφρησις τῇ τε θέσει καὶ τῇ ἀξίᾳ. μάνθανε δὲ περὶ τῶν αἰσθήσεων, ὡς τῇ μὲν ὄψει τὸ πῦρ ὑπόκειται, ἔνθεν καὶ χρωμάτων ἀντιλαμβάνεται, τῇ δὲ ἀκοῇ ὁ ἀὴρ, ἔνθεν ἐκείνη τῶν ψόφων, τῇ δὲ γεύσει τὸ ὕδωρ, ἔνθεν αὐτῇ τῶν χυμῶν, τῇ δὲ ἁφῇ ἡ γῆ; ἔνθεν αὐτῇ τῶν ἁπτῶν ἤτοι τῶν μαλθακῶν καὶ σκληρῶν. ἐπειδὴ δὲ πέμπτον οὐκ ἦν στοιχεῖον, ὀφεῖλον ὑπηρετῆσαι τῇ ὀσφρήσει, ἐμηχανήσατό τι ἡ φύσις. ὥσπερ γὰρ ἡ ὄσφρησις μέσον κεῖται τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς γεύσεως, μέσον δὲ ἀέρος καὶ ὕδατός ἐστιν ὁ ἀτμὸς, διὰ τοῦτο ἡ ὄσφρη-

---

1) τῇ ἀπό· ἀπὸ τῆς legerim. 2) αὐτὸ A. 3) in thesauro C. ἐν θησαυρῷ. 4) animales C. ψυχικάς.

σις ἀτμῶν ἀντιλαμβάνεται. ταῦτα μὲν οὖν ζήτει ἐν τοῖς ψυχικοῖς. ἔρχου δὲ εἰς τὰ φυσικά. ἀλλὰ τῶν φυσικῶν προηγεῖται ἡ πεῖνα. διὸ ταύτης ἐμνημόνευσε. καὶ μάνθανε ὅτι σύνθετόν τί ἐστιν ἡ πεῖνα ἐξ ἐνδείας μὲν τοῦ παντὸς σώματος, συναισθήσεως δὲ καὶ ὀρέξεως τοῦ στομάχου. καὶ ἵνα μὴ τοῖς κατὰ μέρος ἐνδιατρίβη, ὁ βραχυλόγος Ἱπποκράτης ἔφη, καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα σὺ ζητῇς τὰς φυσικὰς δυνάμεις, τὰς ζωτικὰς, καὶ πᾶν ὃ γέγονεν ἐκ τῆς φύσεως. λοιπὸν ζήτει καὶ ἄλλα φυσικὰ, τὴν ἄσκησιν τῶν ὀργάνων, ἵνα ἕκαστον μόριον τῷ συνήθει γυμνάζῃ γυμνασίῳ, μύας μὲν τῇ κινήσει, γαστέρα δὲ τῇ χιλοποιήσει, ἧπαρ δὲ τῷ ἐξαιματοῦν. καὶ μὴ ἐξ ἀνοίας ἀπατήσῃς τὴν γαστέρα ἐξαιματοῦν. ταῦτα δὲ πάντα τὰ φυσικὰ ζήτει, οὐχ ἵνα γνῷς αὐτὰ μόνον, ἀλλ' ἵνα γινώσκων φυλάξῃς ὑγείαν· φυλάξεις δὲ διὰ τῶν συμμέτρων πόνων, καὶ ἀφροδισίων, καὶ πάντων τῶν λεγομένων. οὕτω μὲν οὖν εἰ λάβῃς τὸν λόγον, φυσικῶς· εἰ δὲ διαγνωστικὸν, οὕτως ἐξηγήσῃ, ὅτι εἰσερχόμενος πρὸς νοσοῦντα, εἰ θέλεις καλῶς θεραπεῦσαι, προηγείσθω διάγνωσις. πᾶσα δὲ διάγνωσις ἀπὸ συμπτωμάτων γίνεται, πᾶν δὲ σύμπτωμα ἢ ψυχικὸν ἢ φυσικόν. οὐκοῦν ζήτει τὰ ἀπὸ τῆς γνώμης συμπτώματα, ἆρα πρόσθεν 1) σιγηλὸς ὢν καὶ κόσμιος, νῦν ἀλλόκοτα φθέγγεται, καὶ τῷ τυχόντι ὀργίζεται, μέγα κακόν· παραφροσύνη γὰρ μᾶλλον μελετᾶται. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον, θρασὺς 2) καὶ φλύαρος ὢν ἐν τῇ ὑγείᾳ νῦν σιωπᾷ, νῦν μόγις θυμοῦται, μέγα κακόν· κάρος γὰρ μᾶλλον ἢ κῶμα μελετᾶται. ζήτει δὲ 3) τὰ ἀπὸ τῆς μνήμης, εἰ πέρα τοῦ δέοντος μνημονεύουσιν, εἰ οὐδὲ ὅλως μνημονεύουσι· τοῦτο γὰρ πάντως ἕπεται διαθέσει τινὶ 4) καὶ ἐμφωλευούσῃ. ζήτει δὲ καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων. ἀλλὰ πασῶν παράδειγμα διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἡ ὀσμή. εἰ ἄρα εὐωδίας παρούσης, δυσωδίας αἰσθάνονται ἢ τῶν δυσωδῶν ὡς εὐωδῶν ἀντιλαμβάνονται, ἔγνως τὰ ψυχικά. μηδὲ τῶν φυσικῶν ἀμελήσῃς. ἀλλὰ τῶν φυσικῶν προηγεῖται ἡ πεῖνα. ζήτει οὖν, οὐκ ὀρέγονται, ἢ ὀρέγονται, ὀξωδῶν ἢ

1) σιγκλὸς Codd. taciturnus C. 2) καὶ om. A. 3) τὰ om. L. 4) Fort. κακῇ. pravum affectum C.

κνισωδῶν ἁπλῶς ἢ πάντων. ζήτει δὲ καὶ τὴν ἄσκησιν τῶν ὀργάνων τουτέστιν εἰ ἕκαστον ὄργανον ἀμέμπτως προβάλλεται τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. λοιπὸν ὁ τελευταῖος λόγος πολλοῦ ἄξιος. ὑγείαν γὰρ βούλεται φυλάξαι ἐν τῷ σώματι. οὕτω δὲ ὁ λόγος παραδίδωσί σοι καὶ εἴδη ὑγιεινῶν παραγγελμάτων καὶ τάξιν καὶ μέτρον. εἴδη μέν φησι, πόνους, λουτρὸν, σῖτα· καὶ τάξιν δὲ, ὅτι οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτὰ ἔταξεν, οὐδὲ ἀφορῶν πρὸς τὸ κάλλος τῆς συνθήκης, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. εἰ γὰρ θέλομεν φυλάξαι ὑγείαν ἐν σώματι, θέλομεν χρήσασθαι πόνῳ. πόνον δὲ νῦν φησι τὸ γυμνάσιον. κεχρήμεθα δὲ αὐτῷ, ἵνα 1) ζωπυρήσωμεν τὴν θερμασίαν, καὶ ἐξενέγκαντες τὰ περιττώματα ἀνεγείρωμεν τὰς δυνάμεις. ἐχρησάμεθα οὖν τοῖς γυμνασίοις καὶ ἐτύχομεν τούτων τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καί τινων κακῶν. ἴσως γὰρ ἐκ τοῦ κόπου ξηρότερα γεγόνασι τὰ ἄρθρα, τραχύτερον τὸ σῶμα, ἀνωμαλία περὶ τὸ δέρμα. πάντα ταῦτα σβέννυσι τὸ βαλανεῖον. ἐχρησάμεθα μετὰ τὸ γυμνάσιον τὸ λουτρὸν, καὶ ἐτύχομεν πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ διαπεφόρηται τὸ σῶμα ἐν τῷ βαλανείῳ. οὐκοῦν χρησώμεθα σιτίοις, τὸ λεῖπον εἰσάγουσιν· ἐχρησάμεθα καὶ σιτίοις. καὶ ἆρα ὡς μόλιβδον θέλομεν εἶναι τὴν τροφὴν ἐν τῇ γαστρί; καὶ πῶς πέψεται; 2) ὥσπερ γὰρ ἄλφιτα, μὴ τυχόντα ὑγρασίας, οὐ διαπλάττεται, οὕτω καὶ ἡ τροφὴ, μὴ τυχοῦσα ποτοῦ, οὐ πέττεται. ὑγρασίη γὰρ τροφῆς ὄχημα. δεδώκαμεν οὖν καὶ πόμα. ἆρα δὲ διὰ ταῦτα δεδώκαμεν, ἵνα τὴν γαστέρα πληρώσωμεν, ἢ ἵνα πεφθέντα ἀναδοθῇ παρὰ τὸ πᾶν σῶμα; χρεία οὖν καὶ πέψεως· ἀλλὰ τὰ σῖτα αὐτὰ ἑαυτὰ οὐ πέττει, ἀλλ᾽ ἐξ ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, ὄργανον ἐχούσης τὸ πλούσιον τῆς θερμασίας· πλουσία δὲ ἡ θερμασία ἐν τῷ ὕπνῳ. οὐκοῦν μετὰ τὴν τροφὴν διαδεχέσθω καὶ ὕπνος. ἐγένετο οὖν ἡ πέψις, ἀλλὰ περιττώματα συνῆκται. οὐκοῦν χρησώμεθα τοῖς ἀφροδισίοις διὰ τὴν ἔκκρισιν τῶν περιττωμάτων. ὅρα οὖν ὅτι καὶ ἐν ὑγιεινοῖς παραγγέλμασι τάττεται τὰ ἀφροδίσια. ὅρα δὲ καὶ τέχνην Ἱπποκράτους· οὐδὲ γὰρ παρέλαβε τὰ ἀφροδί-

1) ζωπυρίσωμεν Codd. 2) ὡς L.

σια ἢ πρὸ τροφῆς ἢ εὐθὺς μετὰ τὴν τροφὴν, πρὸ μὲν τροφῆς, ἵνα μὴ ἐκκεχολωμένῳ καὶ ζέοντι τῷ σώματι τοιοῦτον βρασμὸν ἐπιτάξῃ, μετὰ τροφὴν δὲ, ἵνα μήπως ὠμὴ ἐξελκομένη ἡ τροφὴ πολλὰ κακὰ ποιήσῃ. ὥσπερ ἐν τῇ τέχνῃ τῇ ἐρωμένῃ, ὁ 1) ἐραστὴς εὐθὺς μετὰ τὸ δεῖπνον ὁρμήσας ἐπὶ ἀφροδίσια, ἥλω ἀποπληξίᾳ. ἀλλὰ παρέλαβεν αὐτὰ μετὰ πέψιν, τὸ περίττωμα ὀφεῖλον μόνον κενῶσαι. ταῦτα μὲν περὶ τοῦ εἴδους· ταῦτα καὶ περὶ τῆς τάξεως. περὶ δὲ τοῦ μέτρου αὐτὸς ἐπιφέρει, π ά ν τ α μ έ τ ρ ι α. οὐκοῦν μεμαθήκαμεν τὰ ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἀλλὰ φαινόμεθα ἐξ ὧν ἐπαινοῦμεν τὸν Ἱπποκράτην, λοιδοροῦντες τὸν Γαληνόν. ἰδοὺ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης ἐν ἐλαχίσταις λέξεσι πάντα ἐδίδαξε τὰ ὑγιεινά. καὶ τί ὁ Γαληνὸς τοσούτους στίχους ἐξέθετο ὑγιεινούς; ὥσπερ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης 2) ἕξ τίνα παραδέδωκε πράγματα, οἷον πόνους, λουτρὰ, σιτία, ποτὰ, 3) ὕπνοι, ἀφροδίσια, οὕτω καὶ ὁ Γαληνὸς ἓξ βιβλία ἐξέθετο ὑγιεινά. ἀπολογούμεθα δὲ ὑπὲρ Γαληνοῦ οὕτως, ὅτι Ἱπποκράτης μὲν ἔσπειρεν, ἐγεώργησε δὲ ὁ Γαληνός. οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τοῦτο τὸ ἀκοῦσαι π ά ν τ α μ έ τ ρ ι α· ἄλλο γὰρ ἄλλου τὸ μέτριον· ἔπειτα δὲ γυμνασίου μόνου ἐμνημόνευσεν Ἱπποκράτης, ἐπιδιεῖλε δὲ ὁ Γαληνὸς, τῶν γυμνασίων τὰ μὲν ὅλον τὸ σῶμα, τὰ δὲ μέρος γυμνάζει. καὶ ἄχρι ποσοῦ δεῖ γυμνάζεσθαι εἶπεν ὁ Γαληνὸς, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ, καὶ πότε. ἐποίκιλε δὲ καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν βαλανείων, εἰ ἄρα ἀπὸ θειωδῶν, ἀπὸ γλυκέων, ἀπο ἀσφαλτωδῶν ὑδάτων δεῖ αὐτὰ εἶναι. εὑρήκαμεν ἀπὸ ποίων, ποῦ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον, τὸ τέταρτον μέρος τοῦ βαλανείου, ποῦ ὁ τρόπος αὐτοῦ κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ παραλαμβανόμενα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν σιτίων· τούτων γὰρ τὰ μὲν εὔπεπτα, τὰ δὲ δύσπεπτα, τὰ μὲν ταχέως, τὰ δὲ βραδέως κρατεῖται. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν πομάτων, ποῦ γάλα, ποῦ οἶνος, ποῦ τὸ ὕδωρ. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ὕπνων, ἐν 4) ψυχεινῷ, ἐν θερμῷ χωρίῳ, ἐπὶ πολὺν, ἐπὶ ὀλίγον χρόνον. ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἀφροδισίων, ἄχρι πόσου καὶ πότε. ἐν φλεγματικῇ δεῖ αὐτοῖς κεχρῆσθαι κράσει, οὐκ ἐν ξανθοχολικῇ. λαγνείη γὰρ τῶν ἀπὸ φλεγ-

---

1) Erasistratus C. 2) ἔξω Codd. sex C. 3) ὕπνοι om. A. 4) ψυχινῷ Codd.

ματος νούσων ὠφέλιμος, ὥστε καὶ σπερματικῶς μὲν ἐξέθετο ὁ Ἱπποκράτης, πλατύτερον δὲ ὁ Γαληνός.

* * *

Sententia quarta cum interpretatione in codicibus meis desideratur, quae apud Crassum leguntur.

Frigidior in frigido tempore ac regione calidior erit.

Si recte memoria tenetis, variis modis admonens nos Hippocrates nos curandi methodum docet. Itaque cum supra calidam intemperiem per refrigerantia communiter curauisset, deinde hoc loco contrariae intemperiei frigidae scilicet curationem vult tradere. Dicitque hanc per frigida remoueri. Quidam explanatores hic Hippocratem non intelligentes dicunt, si calida intemperies per frigida tollitur, quomodo frigida a frigidis quoque deleri poterit? At hi iure sunt deridendi: nam duas esse curationis species ignorant, alteram, quae primo et per se fit, ut cum contraria contrariis tolluntur, alteram secundario, et per accidens, cum similia per similia destruuntur. quemadmodum in stupore dentium portulacam adhibemus, in convulsione, quam Tetanum Graeci vocant, frigidam aquam inspergimus. De quo loquutus est Hippocrates quinto libro Aphorismorum 21. Accidit in Tetano, sine vlcere, in iuuene bene carnoso, aestate media, vt frigidae multae aquae conspersio caloris repressionem faciat. calor autem haec omnia profligat. Verum animaduersione opus est, non cuilibet frigidae intemperiei frigida esse adhibenda remedia, ne forte interius penetrantia naturalem calorem extinguant. Sed cum aliquem frigori obsistere valentem noueris, sicut Hippocrates de iuuene corpulento dixit, nec non et tu aegrum contemplare, num sit lacertosus, num validas vires habeat. Et tum frigida applices. Quod autem resistentia opus sit, vt partes intimae pinguescant, ex auibus rapacibus constat. quoniam in his superficies à penitioribus non longe distat, propterea aestiuo tempore ferae sunt, neque facilè capiuntur: hyeme vero quoniam frigus ad intima peruadit, et eas emaciat, ideoque cum emacruerint, facilè ad manus nostras perueniunt. Et haec fuit Hippocratis sententia; percalidus erit, hunc locum declarans Galenus dixit, praepositionem per non rectè appositam esse voci percalidus. neque enim vsque eo calefaciendum est, vt ad contrariam permutemus qualitatem, et denuò refrige-

rare cogamur, atque iterum calefacere: et sic telam Penepoles texere videamur.

δ'. Ὀδυνέων τὴν ἐγγυτάτω κοιλίην διαιρεῖν, καῦσις, τομὴ, θάλψις, πταρμὸς, φυτῶν χυμοὶ, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσι καὶ κυκεών. κακούργων, σκόροδον, 1) γάλα, οἶνος ἀπεζεσμένος, ὄξος, ἅλες. —

Μετὰ τοσοῦτον μῆκος θεωρίας ἐπὶ ἕτερον εἰσβάλλω πέλαγος, ὅθεν πολλῆς δέεται ὁ λόγος προθυμίας. ἀλλὰ ὁ λόγος θέλει θεραπεῦσαι διαφόρους ὀδύνας. οὐκ ἂν δὲ δυνηθῶμεν αὐτῷ παρακολουθῆσαι, μὴ γνόντες, τί μέν ἐστιν ὀδύνη, πόθεν δὲ γίνεται, καὶ πόσαι 2) αὐταῖς ὀδύναις αἱ κατὰ μέρος διαφοραί. ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τοῦ πρώτου. ὀδύνη ἐστὶν ἀνιαρὰ συναίσθησις, καὶ δεῖ πάντως ἐν ταύτῃ συνδραμεῖν, καὶ δεῖ πεφυκὸς αἰσθάνεσθαι, καὶ ἀηδῆ τινα αἴσθησιν· εἰ οὖν τοῦτο οὕτως ἔχει, εὑρήκαμεν καὶ τίνος ἡ ὀδύνη ἐστὶν, ὅτι οὐ τῶν ἀναισθήτων, ἀλλὰ τῶν αἰσθανομένων μορίων. πόθεν οὖν γίνεται, ζητήσωμεν. ἀλλὰ τέως ζητήσωμεν, εἰ πολλὰ τὰ τῆς ὀδύνης αἴτια· καὶ οὕτως αὐτὰ ἀνάγωμεν ὑπό τι γένος. ξίφος οὖν τῇ διαιρέσει ἐποίησεν ὀδύνην, λίθος τῇ θλάσει, θηρίον δακὸν τῇ διαβρώσει, πῦρ τῇ διαφορήσει, ψύξις τῇ συναγωγῇ, καὶ ἄλλα μυρία, ἃ ἐπὶ τῶν ἔξω. καὶ ἐπὶ τῶν ἔσω χυμὸς πολὺς ἢ δριμὺς ἢ πνεύματα διατείνοντα ἢ ψύξις ἢ θερμασία ποιεῖ ὀδύνην. ἀλλ' ἴσως ἀπερίληπτα κατὰ μέρος, συνάγων δὲ τῶν πολλῶν εἰς μίαν φύσιν τὸ γένος διέξεισιν. οὐκοῦν δεῖ εἰπεῖν ὅτι πᾶσα ὀδύνη ἢ ἀπὸ τῶν ἔσωθεν ἢ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν γίνεται· ἢ οὕτως, πᾶσα ὀδύνη γίνεται ἢ ἐξ ἀθρόας μεταβολῆς ἢ ἐκ τῆς κατὰ ποιότητα ἐναλλαγῆς. εἰ δὲ θέλεις, καὶ ταῦτα συνάγω εἰς ἕν. πᾶσα γὰρ ὀδύνη ἐκ λύσεως συνεχείας γίνεται. λύσιν δὲ καλῶ συνεχείας οὐ μόνον τὸ κοινὸν νόσημα, ἀλλὰ καὶ ὁμοιομερὲς καὶ ὀργανικόν· πάντα γὰρ λύουσι τὴν συνέχειαν τῆς εὐκρασίας τοῦ μορίου. καὶ ἔχει οὕτος

---

1) γαληνὸς Codd. 2) Fort. αὖ ταῖς.

ὁ λόγος τινὰ ἐπιείκειαν. εἰ οὖν ἔγνωμεν τὰ αἴτια τῆς ὀδύνης, ἔχομεν καὶ τὰς ἀφορμάς. εἰ γὰρ ἐξ ἀθρόας μεταβολῆς γίνεται ὀδύνη, ἀθρόα δὲ μεταβολὴ οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ θερμασίας καὶ ψύξεως τῶν δραστικῶν ποιοτήτων. ξηρότης γὰρ καὶ ὑγρότης, ὡς ὑλικαὶ, τὸν χρόνον ποιοῦσιν. αἱ διαφοραὶ ἄρα τῆς ὀδύνης ἐν θερμασίᾳ καὶ ψύξει εἰσίν. ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἡμῖν προείληπται ἔξωθεν, ἴδωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου, ὀ δ υ ν έ ω ν. ἃ μὲν ἡμῖν εἴρηται, ὡς λογικῶς εἴρηται περὶ τῆς ὀδύνης. νῦν δὲ καὶ θεραπεύει τὰς ὀδύνας Ἱπποκράτης. ἀλλ' οἴδαμεν ὅτι πλείονές εἰσιν ὀδύναι παρὰ τὰ ποιοῦντα αἴτια. διὰ τοῦτο πληθυντικῶς ἀπεφήνατο. τὸ δὲ εἰρημένον τάξιν ἔχει προγράμματος. ὀ δ υ ν έ ω ν γὰρ τουτέστι περὶ τῶν ὀδυνῶν. εἰ οὖν ὀδύνην θέλεις θεραπεῦσαι, μέμνησο τοῦ Ἱπποκράτους κανόνος, ὅτι δεῖ σε πρότερον κοινὴν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τοῦ παντὸς σώματος, καὶ εἰ μὲν ποιότητι λυπεῖται, καθάρωμεν, εἰ δὲ ποσότητι, φλεβοτομήσωμεν. ἀλλ' Ἱπποκράτης λέγει σοι καὶ τὸν τόπον, δι' οὗ ὀφείλεις ποιῆσαι τὴν κάθαρσιν· φησὶ γὰρ διὰ τῆς ἐγγυτάτω κοιλίας. κοιλίαν δὲ καλεῖ πᾶσαν κοιλότητα, καὶ θέλει σε τὴν ἐγγύτατα κενοῦν, ὥσπερ ἐκ τῶν 1) διαίτης ὀξέων, πλευριτικὸν φλεβοτομῶν, διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ μορίου τὴν μασχάλην ἀνέταμον. ἔξεστι δὲ καθολικὸν τὸν λόγον λαβεῖν· ἐγκέφαλον γὰρ κένωσον διὰ ὑπερῴας καὶ μυκτήρων, θώρακα δὲ διὰ ῥινός. γέγονεν οὖν ἡ τοῦ παντὸς ἐπιμέλεια. καιρὸς δὲ λοιπόν ἐστι τῶν τοπικῶν βοηθημάτων. ἀλλὰ πάλιν καὶ ἐνταῦθα νικήσει ὁ κανὼν Ἱπποκράτους, λέγων τὸ μὲν κεχρῆσθαι ἀθρόᾳ μεταβολῇ, ἀλλὰ συνεθίζειν τὴν φύσιν, ἐκ τῶν ἐπιπολαίων βοηθημάτων ἀνέχεσθαι τῶν δραστικῶν. ἐχρήσατο οὖν τοῖς ἐπιπολαίοις, καὶ οὐδὲν ὠφελήθη. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης, ἔρχεται ἐπὶ τὰ δραστικὰ ἢ ψυχρὰ, πρὸς ὃ ἂν συνίδωμεν. ἐχρησάμην οὖν καὶ καυστῆρι· εἰ δ' οὐδὲν προκόπτει, μηδὲ χειρουργίας ἀμελήσωμεν. ἴσως γὰρ μὴ δυνηθεῖσα ἡ φύσις διαφορῆσαι τὸν χυμὸν, δεύτερον πλοῦν πλεύσασα εἰς πῦον μεταβάλλει, καὶ 2) χρεία τομῆς ἐξαγούσης τὸ πῦον. γεγόνασι καὶ ταῦτα. παραλάβωμεν καὶ θάλψιν. ὥσπερ

---

1) Om. περὶ. 2) χρείας L.

ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ὀφθαλμίαν ἐθεράπευσα διὰ φλεβοτομίας, ἀκρατοποσίας, καθάρσεως, λουτροῦ, πυρίας. ταύτῃ οὖν τῇ θάλψει χρησώμεθα· καὶ εἰ μὲν δεῖ θερμᾶναι τὸ πᾶν σῶμα, πάρεστι τὸ βαλανεῖον· εἰ δὲ τὸ μόριον τὸ πάσχον, ἡ πυρία. πυρία δὲ καὶ διὰ σπόγγων καὶ δι' ὀστράκων καὶ διὰ χαλκοῦ. ἔνθεν ὁ Ἱπποκράτης τῷ γενικωτέρῳ ὀνόματι ἐχρήσατο τῆς θάλψεως. ταῦτα μὲν οὖν πάντα εἴρηται ὡς ἐπὶ θέρμῃ ψυχρᾶς καὶ βιαζομένης αἰτίας. εἰ δὲ θέρμη εἴη, ψῦξον. κίνει δὲ καὶ πταρμοὺς ἐν καιρῷ δέοντι. τοῦτο δέ ἐστιν ὅτε πνεῦμα καὶ ὑγρότης πλεονάζει ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ὅτε μὴ χαλεπὴ ἡ ὀφθαλμία, μή τις διάθεσις ἐν τῷ θώρακι, μὴ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ, μήπως τῷ κλόνῳ πολλὰ δεινὰ ἀκολουθήσῃ. πᾶσι τούτοις χρησάμενοι οὐδὲν ὠφελήσαμεν, καὶ δεῖ ἡμᾶς ἀνακινῆσαι καὶ τὸ βοτανικὸν μέρος τῆς τέχνης, καί που μὲν παραλαβεῖν φυτοῦ ὀπὸν, ὥσπερ τὸν ὀπὸν τοῦ κυρηναϊκοῦ, αὐτὸ τὸ ὄπιον· εἰ δὲ μὴ ὀπὸν, χυλῷ χρήσασθαι. διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης τῷ γενικωτέρῳ ὀνόματι ἐχρήσατο τοῦ χυμοῦ εἰπὼν, χυμοὶ φυτῶν. φυτὰ δὲ καλεῖ ἡ παλαιὰ συνήθεια καὶ πόας καὶ θάμνους καὶ δένδρα. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης 1) ἐπιφέρει θαυμαστὸν λόγον, ὅτι ζήτει ταῦτα πάντα, ἐφ' ὧν τὴν δύναμιν ἔχουσι, πολλὰ 2) δὲ διὰ τούτου ἐνδεικνύμενος, ὅτι κατὰ πολλοὺς τρόπους ἐναλλάττεται ἡ θεραπεία. καὶ γὰρ διὰ τὴν διάθεσιν οὕτως, ὅτι ἐστὶ κωλικὴ διάθεσις, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπὸ φλέγματος γίνεται καὶ ἀπὸ χολῆς· ἀλλὰ τὴν μὲν ἐθεράπευσα ψυχρῷ ὕδατι, τὴν δὲ ἀνηθελαίῳ. παρὰ δὲ τὸν τόπον οὕτως, ὅτι φλεγμονὴ ἐν ὀφθαλμῷ καὶ φλεγμονὴ ἐν γαστρὶ διαφόρως θεραπεύονται. ἀπὸ δὲ τῶν ἔξωθεν, ὅτι παρὰ τὴν ἡλικίαν, παρὰ τὴν κρᾶσιν, παρὰ τὴν ὥραν καὶ χώραν, ἀμείβεται ἡ θεραπεία. πρὸς τοῖς 3) εἰρημένοις βοηθήμασι κεχρήμεθα καὶ κυκεῶνι. κυκεὼν δέ ἐστι μίγμα ἐξ οἴνου καὶ ἀλφίτου. τούτων γὰρ νῦν καὶ δεόμεθα. ὁ Γαληνὸς οὖν, πάντων ἀπαγορευόντων μηδέποτε ἐπὶ κεφαλαλγίας κε-

---

1) Ab hoc verbo initium capit fragmentum hujusce commentarii n codice Laurentiano Plut. LXXV. Cod. 21. membranac. saec. XIII. fol. 256 a folio 251. Notabo hunc co dicem F. 2) δὲ om. F. 3) προειρημ. F.

χρῆσθαι οἴνῳ, χρησάμενος ἐθεράπευσεν, εἴ ἔγνω ἀπὸ ψύξεως τὴν κεφαλαλγίαν. εἰ οὖν τοῦτο ἐπὶ κεφαλαλγίας, πολλοῦ φλέγματος ἐν τῇ γαστρί· εἰ οὖν εὑρεθῇ φλέγμα ἐν τῇ γαστρὶ, 1) θέλομεν χρήσασθαι τῷ οἴνῳ· εἰ δὲ εὐπαθὴς ἡ κεφαλὴ, φοβούμεθα. τότε οὖν μηχανᾶταί τι ἡ τέχνη, καὶ δίδωσι μὲν οἶνον διὰ τὸ φλέγμα, ὕστερον δὲ παρέχει πολὺν εὔκρατον, ἵνα ἐκεῖνο τῇ παχύτητι κατάσχῃ κατὰ τὴν θερμασίαν τοῦ οἴνου, καὶ μὴ ἐάσῃ αὐτὸν εὐανάδοτον γενέσθαι. ὃ οὖν ἐκεῖ ἐποίει τὸ εὔκρατον, τοῦτο ἐνταῦθα τὰ ἄλφιτα, ἵνα τῷ πάχει κάτω κατάσχῃ τὸν οἶνον. λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης ἐπιφέρει θαυμαστὸν λόγον, ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν κακούργων ζήτει. πολλὰ γὰρ εἴρηται αἴτια τῆς ὀδύνης, καὶ οὔπω συνεπεράνθη. ὀδυνῶσι γὰρ ἡμᾶς καὶ τὰ δηλητήρια, καὶ τούτων τὰ μὲν ἔξωθεν, τὰ δὲ ἔσωθεν, καὶ τὰ μὲν θερμαίνοντα, τὰ δὲ ψύχοντα. Ἰὸς ἀσπίδος ἔξωθεν μὲν 2) οὐ θερμαίνει, ἰὸς σκορπίου ἔξωθεν οὐ ψύχει, ὅθεν δοκοῦσιν ὡς ὑπὸ κρυστάλου βάλλεσθαι· κώνειον ἔσωθεν οὐ ψύχει· σκαμμωνία ἔσωθεν οὐ θερμαίνει. ζήτησον δὲ καὶ τὰς ἐπιτηδειότητας· λαγωὸς θαλάσσιος ἑλκοῖ τὸν πνεύμονα, κανθαρὶς δὲ τὴν κύστιν. ἀλλὰ καὶ ταῦτα διὰ τῶν ἐναντίων θεραπεύομεν. ἔνθεν καὶ Γαληνός ποτε, ἀλλὰ καὶ 3)* γαληνὸς ἐν τοῖς δηλητηρίοις 4) τάττεται, καὶ μάλιστα τὸ τυρῶδες. πλὴν κεχρήμεθα τῷ ὀρώδει, καὶ μετὰ μέλιτος. κεχρήμεθα δέ ποτε καὶ σκορόδῳ ἐν ψυχρᾷ διαθέσει, καὶ οἴνῳ ἀπεζεσμένῳ. 5) τὸ δὲ ἀπεζεσμένῳ σημαίνει ἢ ὅτι οὐδὲ τῷ θέρει παρέχομεν ψυχρὸν αὐτὸν, ἀλλὰ θερμάναντες διδόαμεν 6) ζεστάκρατα· ἢ ὅτι ἕψομεν ὡς ἐπὶ 7) σιραίου ἕψομεν τοῦτον· ἢ καὶ ὅτι μιγνύντες αὐτῷ τινα ἕψομεν ἢ μυρσίνας ἢ κύπειρα, ἃ δύνανται αὐτὸν ἐπιθερμᾶναι. εἰ δέ ποτε μάθωμεν ὅτι καὶ βλεννώδης χυμὸς συνῆκται, ὥσπερ ἐπὶ τῶν μυκήτων· οὗτος δέ ἐστιν εἶδος ἀμανιτῶν· δυσαπολύτως δὲ 8) ἔχονται τοῦ στομάχου οὗτοι· ἐπὶ τούτων τὰ δραστικὰ τῶν βοηθημάτων παρέχειν ὄξος, ἅλας, νίτρον, ἃ δύνανται μαστίξαι 9) παχὺν χυμόν.

1) θέλων μὲν F. 2) οὐ om. C. ubique. 3) lac. C. γάλα. 4) ἀττεσθαι L. 5) τῷ F. 6) cum aqua dilutum C. 7) συρέου Codd. ἑψώμεθα F. 8) ἔχοντας L. 9) παχὺν om. C. L. A.

ε'. 1) Ὁ ἐμψυχρότερος ἐν ψυχρῇ ὥρῃ καὶ χώρῃ ἐνθερμότερος ἔσται. —

Πολλὰ τῶν βιβλίων τοῦτον ἔχουσι τὸν λόγον πρὸ τοῦ προειρημένου. λέγει δὲ τοῦτο, τὸ ἀλλαχοῦ εἰρημένον ἐπὶ τετάνου· νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ. τοῦτο οὖν 2) καὶ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ψυχροτέρα κρᾶσις ἐν ψυχροτέρᾳ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ θερμοτέρα ἐστὶ, πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένου ἔσω τοῦ θερμοῦ. ἔνθεν λαμβάνεται ὁ Γαληνὸς τοῦ ἐνθερμότερον. τὸ γὰρ εν τὴν ἐπίτασιν δηλοῖ, ἐπείπερ ἤρκει εἰπεῖν ὅτι θερμότερον ἔσται.

ς'. Ἄνθρωπος ἐκ κόπου, ἐξ ὁδοῦ 3) ἀδυναμίη καὶ βάρος, ἀνέπτυεν· ἔβησσε γὰρ ἐκ κορυφῆς. πυρετὸς πρὸς χεῖρα ὀξὺς, ὑποδάκνων· δευτεραίῳ καρηβαρίη, γλῶσσα ἐπεκαύθη, ῥὶς ὀνυχογραφηθεῖσα οὐχ ἡμοῤῥάγησεν· ἀριστερὸς σπλὴν μέγας καὶ σκληρὸς ὠδυνᾶτο. —

Ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης καὶ φυσικοὺς ἐξέθετο λόγους καὶ θεραπευτικοὺς ὀδυνῶν. 4) τοιγαροῦν ὑποτίθεται νόσημα, καὶ τούτου τὴν προκαταρκτικὴν αἰτίαν, τὸ δὲ πέρας οὐ λέγει εἴτε ἔζησεν εἴτε ἀπέθανεν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ οὔρου ἐμνημόνευσεν οὐδὲ σφυγμοῦ, ἵνα ἐκ τῶν λεγομένων εἴποι τι περὶ τοῦ ἀποβάντος. λέγει δὲ ὅτι ἄνθρωπος, ἐνόσησε. τέως δὲ τὸ μερικὸν ὄνομα τοῦ πάσχοντος μὴ εἰδὼς, τὸ καθόλου ἐχρήσατο, γενικῶς εἰπὼν ἄνθρωπος, ἢ ἀνὴρ ἦν ἢ γυνή. οὗτος οὖν ἐπύρεξεν. ἦν δὲ τοῦ πυρετοῦ αἴτια πολλὰ, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ προηγούμενα, οἷον ὁ ἑλκώδης ἢ ὁ τονώδης ἢ ὀστοκοπώδης, ἀλλ' ὁ ἐκ προκαταρκτικῆς αἰτίας. ἐξ ὁδοῦ γάρ· ἐκ τούτου τοῦ κόπου πυρετὸς αὐτῷ ἐγένετο κακοήθης. καὶ πῶς ἀπὸ κόπου πυρετὸς γίνεται κακοήθης; ὁ γὰρ κόπος τὸν ἐφήμερον μόνον ἀνάπτει; καί φαμεν ὅτι ἐνταῦθα συνεχεῖς 5) ἐγένοντο οἱ κόποι. εἶπε γὰρ ὁ Ἱπποκράτης, ἐκ κόπου.

---

1) Haec sententia cum scholio apud Crassum non desideratur; sed antecedit proximam scholionque Crassi a nostro discrepat. 2) καὶ om F. 3) ἀδυναμῶν. δευτεραῖος Codd. 4) καὶ διαγνωστικοὺς addit F. νῦν οὖν F. 5) ἐγίνοιτο F.

καὶ ἴσως ἐφημέρου γενομένου, εὑρέθησαν οἱ χυμοὶ ἢ τὰ στερεὰ ἐπιτήδεια 1) *ἐδείξαντο, καὶ χαλεπὸν ἐντεῦθεν ἀνήφθη αὐτῷ νόσημα· ἢ ἴσως ὁ κόπος ἐκεῖ ἐγένετο μετὰ τροφὴν πρὸ πέψεως, καὶ φλέγματος πολλοῦ θησαυρισθέντος, χαλεπὸς ἐγένετο αὐτῷ ὁ πυρετός· ἢ ἴσως περιττωματικὸν ἦν τὸ σῶμα, καὶ ἤμελλε νοσῆσαι, κακίας ἐμφωλευούσης ἐν τῷ σώματι, καὶ ἐπιγενόμενος ὁ κόπος ἐδημοσίευσε* 2) *τὸ νόσημα, καὶ* 3) *συνέστιος ἐγένετο, καὶ προκαταρκτικὸς, ὃν ἐξέφηνεν* 4) *ἤγουν προκαταρκτικὴ αἰτία. ἐγένετο οὖν ὁ πυρετός. λοιπὸν ἀδυναμίᾳ κατεβλήθη· ἐὰν γὰρ αἱ δυνάμεις διαφορηθήσονται ἐκ τοῦ κόπου, καὶ καταβληθήσονται ἐκ τοῦ νοσήματος. ἐγένετο δὲ καὶ βάρος. καί τινες μέν φασιν, ὅτι ἐπειδὴ πρὸ σήψεως ἐγένετο ὁ κόπος, φλέγμα πολὺ συναγόμενον ἐβάρει τὸ σῶμα. τὸ δὲ ἀληθὲς, βάρος αὐτῷ ἐγένετο, ἐπειδὴ ἀσθενηκυῖα ἡ δύναμις καὶ το οἰκεῖον ἄχθος τῶν μορίων ὡς βάρος ἐνόμιζεν.* 5) *ανεπτυε δὲ μετὰ βηχός· τὸ δὲ ἀναγόμενον ἄντικρυς ἦν ἢ ἐκ τοῦ θώρακος ἢ τῆς κεφαλῆς πασχούσης καὶ κατασταζούσης εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, μετὰ βηχὸς ἀνήγετο. τὸ δὲ ἀναπτύειν οὖν* 6) *ἐδέξατο ἀκολουθῆσαι τῷ κόπῳ, ἀλλ' ἴσως τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἐγένετο ὁ κόπος. εἰ γὰρ ἦν οὗτος θερμότερος, ἠδύνατο χύσιν ἐργάσασθαι. μᾶλλον γὰρ καὶ ἐκ κεφαλῆς ἦν τὸ ἀναγόμενον· εἶπε γὰρ Ἱπποκράτης τὸ ἐκ κορυφῆς, ἐκ μέρους τὸ πᾶν ὀνομάζων. οὐ γὰρ ὥς τινές φασι, κορυφὴν* 7) *λέγειν τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος. λοιπὸν καὶ οὐχ ὁ τυχὼν ἦν πυρετός. ὀξὺς γὰρ* 8) *ἦν καὶ δακνώδης καὶ χαλεπός. εἴρηται δὲ ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, πῶς αἱ οὐσιώδεις διαφοραὶ τοῦ πυρετοῦ λαμβάνονται ἐκ τῆς ποιότητος, ἐκ τῆς ὕλης, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως. δύο* 9) *δὲ διαφορὰς εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ὀξὺν μὲν εἰρηκὼς τὴν ποιότητα, δακνώδη δὲ τὴν ὕλην ὑποκειμένην.* 10) *τὸ δὲ ἦν κακοήθης ὁ πυρετὸς, ὅτι καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου τῆς ἡμέρας καρηβαρίαν ἤνεγκεν,*

---

1) *ἐδέξαντο* L. **ad calorem febrilem suscipiendum habiles** C. 2) *τόνον* F. 3) *συναίτιος* F. patefecit C. 4) *τὴν πρηγουμένην αἰτίαν* F. 5) *καὶ* addit F. 6) *ἐξ ἀνάγκης ἠκολούθησε* F. 7) *λέγειν* L. A. 8) *ὦν* L 9) *οὖν* F. 10) Fort. *τότε.*

ἢ ὅτι περιττωματικῆς ὑποκειμένης ὕλης, καὶ χυθείσης ἐκ τοῦ πυρετοῦ, οἱ ἀτμοὶ ἄνω ἔτρεχον, ἢ ὅτι 1) ἡ βὴξ ἔτεινε τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ὠδύνα. ὅθεν καὶ ἡ γλῶσσα ἐκκαεῖσα ἐμελάνθη, καὶ ἡ ῥὶς ὀνυχογραφηθεῖσα οὐχ ἡμοῤῥάγησεν, ἢ ἴσως ἠνέχθη μὲν, στάγδην δὲ, ὡς δηλοῦν κακόηθες νόσημα. καὶ τὸ δὴ πέρας, ὁ σπλὴν σκληρὸς ἐγένετο. ἴσως γὰρ τῇ αἱμοῤῥαγίᾳ κενωθέντος τοῦ λεπτοτέρου, 2) ἔῤῥεψε τὸ παχύτερον παρὰ τὸν σπλῆνα, καὶ ἐποίησε φλεγμονὴν, οὐ δήπου γὰρ σκίῤῥον ἢ οἴδημα· ὀδύνη γὰρ παρακολουθεῖ. ἓν μόνον ζήτει, ἆρα διὰ τί εἶπεν ἀριστερὸς σπλήν; τί γὰρ δεξιός; καὶ ἔστι μὲν εἰπεῖν, ὅτι τὸ ἐξ ἀριστερῶν ἑπόμενον εἶπε· τὸ δὲ ἀληθὲς ὅτι καὶ ὁ σπλὴν ἔπασχε μᾶλλον αὐτοῦ τὰ ἀριστερά· αἱ γὰρ πλευραὶ ἐκ τοῦ πυρετοῦ κατασπώμεναι ὠδύνων αὐτόν.

ζ. Οἱ ὑπὸ τεταρταίου ἁλισκόμενοι, ὑπὸ τῆς μεγάλης νούσου οὐχ ἁλίσκονται. ἢν δ' ἁλίσκωνται πρότερον καὶ ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται. —

Νῦν περὶ νοσήματος καὶ συμπτώματος θέλει διαλεχθῆναι, καὶ μέμνηται μεγάλης νούσου· μεγάλη δὲ νόσος ἐστὶν, οὐχ ὥς τινές φασι πᾶσα δυσκαταγώνιστος καὶ χρόνου δεομένη, ἀλλὰ μόνη ἡ ἐπιληψία, ἥτις οὕτω καλεῖται ἢ ὅτι μεγάλη καὶ δυσχερής ἐστιν, ἢ ὅτι τὸν μέγαν τόπον κατείληφε, τὸν ἐγκέφαλον· λέγεται δὲ καὶ παιδία καὶ ἱερὰ νόσος, καὶ ἐπιληψία, καὶ Ἡρακλεία νοῦσος. γίνεται δὲ αὕτη ἀπὸ χυμοῦ ὄντος ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου. ὅτι γὰρ οὐκ ἐν τῇ οὐσίᾳ, δηλοῖ τὸ αἰφνίδιον τῆς ἀπαλλαγῆς. οὕτω δὲ καὶ ὁ χυμὸς, εἰ 3) μὲν φλεγματικὸς ὢν μείνῃ εἰς τὰς κοιλίας, ποιεῖ τὴν ἀπὸ φλέγματος ἐπιληψίαν· εἰ δὲ ἔλθοι εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἐγκεφάλου, τὴν ἀποπληξίαν. ὡσαύτως δὲ εἰ μὲν ᾖ μελαγχολικὸς, ποιεῖ ἐπιληψίαν ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ· εἰ δὲ ἔλθοι εἰς τὴν οὐσίαν 4) τοῦ μελαγχολικοῦ. εἰ οὖν γένηται τεταρταῖος πυρετὸς, ἡ ἐπιληψία ἡ ἀπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ οὐ γίνεται· οὐδὲ γὰρ ὡς ἀπὸ σκηπτοῦ χυλοῦ λαμβάνεται τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὡς πᾶσι τοῖς πάθε-

---

1) ὁ L. A. 2) ἔῤῥιψε L. 3) μὴ L. 4) Apoplexiam C. τὴν μελαγχολικὴν F. Fort. ἀποπληξίαν τὴν etc.

σιν ὑπηρετεῖν. ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται ἀνωτέρω, οἱ αἱμοῤῥοΐδας ἔχοντες, πάσης τῆς κακοχυμίας ἐκεῖθεν κενουμένης, οὕτω καὶ ἐνταῦθα γίνεται ἡ ἐπιληψία, καὶ εἰ ἐπακολουθήσει τεταρταῖος, παύεται, ἐπειδὴ ἡ θερμασία ἡ ἀπὸ τοῦ πυρετοῦ δύναται λεπτῦναι τὴν ὕλην. ἔχει δὲ καὶ ἱκανὸν διάλειμμα ὁ τεταρταῖος, ἐν ᾧ δύναται ἡ δύναμις τὸ χυθὲν ἐκ τοῦ πυρετοῦ πέψαι καὶ ποιῆσαι ἀπαλλαγήν. ἔνθεν Ἱπποκράτης τεταρταίου μόνου ἐμνημόνευσε καὶ οὐκ ἄλλου πυρετοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος πυρετὸς τοσοῦτον ἔχων διάλειμμα, ἵνα κτήσηται ἑαυτὴν ἡ δύναμις. ἄλλως δὲ ὁ 1) τριταῖος οὐ πεποίηται· ὀλιγοχρόνιος γάρ ἐστι· χρόνου δὲ δεῖται ἡ ἐπιληψία. 2) ἄμφω οὖν οὐκ ἐμνήσθη, ἐπειδὴ ὡς εἴρηται ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν οὗτος σχεδὸν τῶν συνεχῶν ἐστιν, ὡς βλεννώδης, καὶ δυσαπολύτως ἔχειν τῶν μορίων. εἰ μὲν δὴ θέλομεν εἰπεῖν, εἶναι ἐκ τοῦ διαλείποντος πυρετοῦ, ἵνα ἡ εἰσβολὴ αὐτοῦ εἴη μετὰ ῥίγους. ῥῖγος δὲ γίνεται, ἐκριπτομένης τῆς ὕλης. ἐν τῷ ῥίγει οὖν ἐπαιδεύετο τῆς ἐπιληψίας ἡ ὕλη ἐπὶ τὰ ἔξωθεν φέρεσθαι.

η'. Ἀνθ' οἵων οἷαι αἱ νοῦσοι. —

Οὗτος ὁ λόγος τοῦ εἰρημένου ἐστὶ συμπτώματος· ἐπειδὴ γὰρ εἴρηται ὅτι ἐπὶ τῇ ἐπιληψίᾳ εἰ ἐπιγένηται τεταρταῖος, ἀγαθὸν, φησὶν Ἱπποκράτης· ζήτει οὖν τὰ ἀλλήλοις ἐπιγινόμενα, εἴτε ἐπὶ κακῷ, εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ.

θ'. Ἡ χολὴ, οἷον εἶπον περὶ τῶν ὀρνίθων, ὅτι χολώδεες. —

Τοῦτον τὸν λόγον τελείως ἐξέβαλεν ὁ Γαληνός. τί γὰρ εἴπω περὶ τῶν ὀρνίθων, ὅτι χολώδεες; καί τινές φασιν ὅτι ναί· χολώδεις γάρ εἰσιν, ὡς δηλοῖ τὸ κοῦφον καὶ μετέωρον αὐτῶν.

ι'. Θερμότης δριμύτητος σημεῖον, οἱ ὄχλοι, αἱ δίοδοι. —

Οὗτος ὁ λόγος ἀληθής· ἡ γὰρ θερμότης καὶ τὴν δριμύτητα ποιεῖ, καὶ ἔστι συμεῖον 3) αὐτῆς. λοιπὸν αὕτη ἡ

---

1) τρίτος F. 2) ἀμφημερινοῦ C. recte. 3) αὐτοῖς Codd.

δριμύτης ἡ οὖσα τῷ σώματι ἢ ἐν μορίῳ ἔχοντι φυσικοὺς ὑπονόμους, καὶ ἐν τῇ διεξόδῳ περιέχει τὴν αἴσθησιν, καὶ τοῦτό ἐστιν αἱ δίοδοι, ἢ ἐνδομυχοῦσα καὶ ἔσω μένουσα θλίβει καὶ διαβιβρώσκει καὶ ὄχλον παρέχει.

ια'. Ὅτι τοῖσι παρακρούουσι λήγουσιν ὀδύναι πλευρέων, ἔστι δὲ οἷσι καὶ πυρετός ἐστιν, ἀλλὰ σὺν ἱδρῶσιν, ἔστιν οἷσι καρφαλέον καὶ περιτεταμένον τὸ δέρμα καὶ ἁλμυρῶδεες. —

Σαφὴς οὗτος ὁ λόγος. πλευριτικὸν γάρ τινι ἐγένετο νόσημα, ὡς ἐδήλωσεν ἡμῖν τὰ παθογνωμονικὰ αἴτια, καὶ χαλεπὴ πάροδος ὀδύνης. ἐξαίφνης εἰσελθὼν ὁ ἰατρὸς εὗρε ῥαστώνην, εὗρεν ἀνωδυνίαν καὶ τοὺς παρεστῶτας χαίροντας, ἀλλὰ αὐτὸν οὐ δεῖ, ὡς ἔτυχε, χαρίσαι, ἀλλ' ἐρωτᾷν, εἰ κρίσις ἐγένετο, εἰ ἀπόστασις. καὶ οὐδὲν εὑρίσκει, εὑρίσκει δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τεταραγμένους, καὶ σημεῖα παραφροσύνης, καὶ λέγει μέγα κακόν· ἐλύθη γὰρ ἡ πλευρῖτις, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ. ἡ γὰρ ὕλη ἔῤῥεψεν εἰς τὸν ἐγκέφαλον· ὁκόσοι γὰρ πονέοντές τι τοῦ σώματος, πολλάκις δὲ ἡ πλευρῖτις οὐ τελευτᾷ εἰς παραφροσύνην, ἀλλὰ διὰ ἱδρώτων ἐκκρίνεται, ποτὲ διὰ βηχίου, δι' ἐκταράξεως 1) γαστρὸς, διὰ πολλῶν συμπτωμάτων· ποτὲ δὲ ἀπόστασις ἐγένετο παρὰ τὸ δέρμα, καὶ ἐκεῖνο καρφαλέον ἐγένετο καὶ περιτεταμένον. εἰ δέ ποτε ἐξ ἁλμυροῦ ποτε χυμοῦ ἐγένετο ἡ πλευρῖτις, ἠνέχθη κατὰ τοῦ δέρματος.

ιβ'. Αἱ ναρκώσιες οἷαι ἐξ ουάτων καὶ οἷαι τῷ τὸ ἰσχίον. —

Προσεχὴς οὗτος ὁ λόγος ἐκείνῳ τῷ θεραπεύοντι τὸ οὖς. ἔνθα 2) ἀπορεῖ τῆς ὄντως θεραπείας, καὶ 3) χρῆται τῇ παραμυθίᾳ τῇ διὰ τῶν ναρκούντων, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πάσχοντος τὸ οὖς, καὶ τοῦ ἔχοντος τὴν ἰσχιάδα.

ιγ'. Ἐξ οὐάτων δι' οὐάτων τὰ πολλὰ θνήσκει. —

Ἐπειδὴ τὸ οὖς νομίζεται εἶναι τῶν τυχόντων μορίων, λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὅτι ἐξ οὐάτων καὶ δι' οὐάτων πολλοὶ ἀποθνήσκουσι, διὰ μὲν τοῦ ἐξ οὐάτων ἐνδεικνύμε-

---

1) γάρ τοι Codd. 2) ἔλεγειν ἀπάτη. λέγει γὰρ addit F. 3) χρήσε Codd.

νος τὸ κατὰ πρωτοπάθειαν, διὰ δὲ τὸ δι' οὐάτων τὸ κατὰ συμπάθειαν. πολλάκις γὰρ ἐν τῷ ὠτὶ ἐγένετο χαλεπὸν πάθος, καὶ τοῦτο νεμόμενον κατὰ τὸ συνεχὲς, ἔφθασε παρὰ τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἐποίησε θάνατον. πολλάκις δὲ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἦν πολλὴ ἡ ὕλη, καὶ ταύτην ἀπολακτίζουσα ἡ δύναμις παρὰ τὰ ὦτα ἐποίησε θάνατον.

ιδ'. Οἷσι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ ξηρὰ ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν, οἷσι δὲ χαλαρὰ σὺν ἱδρῶτι. —

Εἴρηται οὗτος ὁ λόγος πολλοῖς τόποις, ὅτι ἐὰν εὕρῃς ἐν νοσήματι κατάξηρον τὸ δέρμα καὶ περιτεταμένον, μὴ προσδοκήσῃς ἱδρῶτας. ἡ γὰρ σκληρότης τοῦ δέρματος οὐ δέχεται· εἰ δὲ εὕρῃς αὐτὸ κεχαλασμένον, εἰκὸς γίνεσθαι ἱδρῶτα. ἀλλ' ὅρα πῶς οἶδε τὰς διαφορὰς ὁ Ἱπποκράτης. ἄλλο γὰρ σκληρὸν καὶ καρφαλέον καὶ περιτεταμένον, καὶ τούτοις μαρτυρήσουσι τὰ ἐναντία· τῷ γὰρ σκληρῷ ἀντίκειται τὸ μαλακὸν, τῷ περιτεταμένῳ τὸ χαλαρὸν, τῷ καρφαλέῳ τὸ δίϋγρον. οὐ γὰρ ἄδικος ἡ φύσις, ὥστε τῷ ἑνὶ πολλὰ ποιῆσαι ἐναντία.

ιε'. Ἐν τοῖσι παλιμβόλοισιν αἱ μεταβολαὶ ὠφελέουσι. τούτοισι μεταβάλλειν, πρινὴ κακοῦσθαι, εἰς τὰ πρέποντα, οἷον Χαιρίωνι· τὰ ἐρεθιζόμενα ἐξ οἴων τὰ κερχνώδεα. —

Εἴ ἐστι παλίμβολον νόσημα, οὐ δυνάμεθα γνῶναι, μὴ γνόντες τί[1] καλεῖ ἡ συνήθεια παλίμβουλον ἄνθρωπον. παλίμβουλος οὖν ἐστιν ὁ ὕπουλος, ὁ ἄλλα μὲν λέγων, ἄλλα δὲ φρονῶν, καὶ ὁ εὐμετάβλητος τῷ λογισμῷ. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ νόσημα. παλίμβουλον γὰρ λέγεται τὸ δοκοῦν ἔχειν ῥαστώνην, καὶ ἔσωθεν ὂν κακόηθες. ἐπὶ τούτων οὖν τῶν νοσημάτων ὀφείλεις μεταβάλλειν. καὶ πῶς εἶπε πάντα κατὰ λόγον, ἐπείπερ ἐνταῦθα οὐ διαμένει· ποτὲ γὰρ ἠρεμεῖ, ποτὲ κακοηθεύεται, ἢ ἴσως ἐκεῖ εἶπε μὴ μεταβαίνειν τουτέστιν εἰς ἐναντίον, μὴ ἀπὸ θερμοῦ ἐπὶ ψυχρὸν βοηθεῖν· πλὴν κατὰ τὸ ποσὸν 2) ἀμειβόμεθα ἀπὸ θερμοῦ εἰς θερμότερον. τὸ δὲ μεῖζον νῦν ἐνδείκνυται, ὅτι

---

1) τί F. 2) ἀμείβωμειν F.

πολλάκις παλίμβουλον νόσημα καὶ πρὸς ἡμέρας ὀλίγας ἔσχε ῥαστώνην, καὶ σὺ νομίσας τελείαν γεγονέναι ἀπαλλαγὴν, ἁδροτέρᾳ ἐχρήσω διαίτῃ. εἰ οὖν ὑπέστρεψεν εἰς τὸ κακόηθες νόσημα, μηκέτι 1) ἐπιμείνῃς τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ μετάβαλε καὶ σὺ εἰς λεπτοτέραν δίαιταν, ὥσπερ οἶδεν αὐτὸ ὁ Ἱπποκράτης ἐπί τινος Χαιρίωνος, ᾧ ἐγένετο κέρχνος τουτέστι κτύπος περὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν. καὶ ὥσπερ προηγεῖται ναυτία ἐμέτου, οὕτω καὶ βηχὸς ὁ κέρχνος. γίνεται γοῦν ἐπὶ ἐμφράξεως τῶν πόρων, καὶ τῶν βραγχίων τοῦ πνεύμονος. μαχόμενον γὰρ τὸ πνεῦμα μετὰ τοῦ ἐμφράττοντος φλέγματος ἐποίει τὸν κτύπον. ἐκείνῳ οὖν ἐγένετο τοῦτο τὸ πάθος, καὶ διαλείψαντος αὐτοῦ, πρὸς ὀλίγας ἡμέρας ἐχρησάμεθα τῇ ἁδροτέρᾳ διαίτῃ, ὑποστρέψαντος δὲ, τῇ λεπτομερεῖ.

ις΄. Οἷσι μὲν ὑγιὲς καταλείπεται, κάτω ὑφῃρημένης τῆς προφάσιος, ἢ καθαίρων ἢ ἀποδέων ἢ ἀποτέμνων, ἢ ἀποκαίων, οἷσι δὲ μὴ, οὔ. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος καὶ πρέπων χειρουργοῖς. πολλάκις γὰρ ἐπλεόνασέ τι παρὰ φύσιν νόσημα ἐν τῷ σώματι. καὶ σύνοιδεν ἡ τέχνη χειρουργίᾳ χρήσασθαι. ἆρα οὖν ἐπ' ἀπείρῳ μὲν 2) τέμνειν; οὐδαμῶς, ἀλλ' ἄχρι τοσούτου, ἕως οὗ φθάσωμεν τὸν ὑγιαίνοντα τόπον. ἀλλ' ὡς εἰκὸς ἐν τῷ μέσῳ κατεβλήθη ἡ δύναμις ἐκ τῆς σφοδρᾶς ὀδύνης, καὶ οὐκ 3) ἠδυνήθη ὁ ἰατρός πάντα παρὰ φύσιν τέμνειν· τότε ἐάσας τὸ λειπόμενον, ὕστερον κάθαρον ἢ δεσμῶν διαλάμβανε, ἢ καυστῆρι καῖε ἢ καὶ δευτέρᾳ χειρουργίᾳ κέχρησο.

ιζ. Οἷσιν αἷμα ῥεῖ πουλὺ καὶ πολλάκις ἐκ ῥινέων, οἷσι μὲν αἱ χροαὶ ἄκρητοι, ὀλίγα τουτέοισιν ἀρήγει· οἷσι δὲ ἐξέρυθροι χρῶτες, οὐχ ὁμοίως. —

Σαφὴς καὶ οὗτος ὁ λόγος· ποτὲ ἐγένετο αἱμοῤῥαγία πολλὴ καὶ πολλάκις, καὶ οὕτω πολλὴ ἐγένετο, ὡς καὶ ὠχρότερον γενέσθαι τὸ πρόσωπον. ἀλλ' αὕτη ἡ ἄχροια ἐν

---

1) ἐπινείμῃς L. 2) ἔχωμεν F. addit. 3) ὀδυνήθη L.

μὲν τοῖς ὠχροτέροις ῥαδίως φαίνεται, 1) ἐξερύθροις δὲ οὐχ ὁμοίως. εἰ οὖν κεκένωται τὸ πᾶν σῶμα, ὀφείλει τραφῆναι διὰ τῶν πολυαίμων κρεῶν καὶ ἄρτου. ἀλλὰ τὰ σιτία αὐτὰ ἑαυτὰ οὐ πέττει, ἀλλ' ὑπὸ ὀδύνης. οὔκουν τὰ εὔπεπτα καὶ εὐανάδοτα δῶμεν. τοιοῦτος ἔστω καὶ ὁ οἶνος, πλὴν εἰ μὴ φοβούμεθα κεφαλαλγίαν· τότε γὰρ ὑδαρώτερον αὐτὸν παρέχομεν.

ιη'. Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη καὶ πλείων, ὑγιαίνουσι· νοσέουσι δὲ οἱ τὰ ἐναντία. —

Οὐ τοῦτο λέγει ὅτι οἱ ὑγρότεροι τὰς ῥῖνας καὶ τὴν γονὴν ὑγρότεροί εἰσι. τίς γὰρ ἡ αἰτία; ἀλλ' οἱ ὑγρότεροι τὰς ῥῖνας καὶ τὴν γονὴν ὑγιαίνουσιν, ἐπειδὴ ἡ μὲν ῥὶς τὰ ἄνω περιττώματα καθαίρει, ἡ δὲ γονὴ τὰ κάτω. εἰ δὲ ταῦτα ἐπισχεθῶσι, νοσοῦσιν οὗτοι. ἀλλὰ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης προσέθηκε τὸ φύσει· ἰδοὺ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατάῤῥου αἱ ῥῖνες ὑγραίνονται, καὶ ἐπὶ τῆς γονοῤῥοίας ἡ γονή, ἀλλ' οὐχ ὑγιαίνουσιν· οὐ γὰρ ἐκ φύσεως κενοῦνται τὰ περιττώματα.

ιθ'. Τὰ στρογγυλλόμενα πτύελα παρακρουστικὰ οἷον ἐν τῷ Πλινθίῳ· τουτέῳ ἡμοῤῥάγησεν ἐξ ἀριστεροῦ καὶ ἐλύθη πεμπταίῳ. —

Ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης λόγους ἐξέθετο τοὺς μὲν περὶ νοσημάτων, τοὺς δὲ περὶ αἰτιῶν. νῦν οὖν περὶ συμπτωμάτων διαλέγεται. ἀλλὰ 2) ζήτει ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ πτυέλου, εἴτε πολὺ εἴτε ὀλίγον ἐστίν· ἔτι περὶ τῆς συστάσεως, εἴτε παχὺ εἴτε λεπτόν· περὶ τῆς ὀσμῆς, εἴτε δυσῶδες εἴτε οὔ· περὶ τῆς χροιᾶς, εἴτε μέλαν εἴτε λευκόν· περὶ τοῦ σχήματος, εἴτε διατεταμένον εἴτε στρογγύλον, περὶ οὗ νῦν διαλέγεται. ἀνηνέχθη τοιγαροῦν πτύελον περιφερὲς, στρογγύλον. γινώσκει ἡ τέχνη ὅτι χυμός ἐστι κολλώδης, ὅστις ἐνισχόμενος ἐν τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ καὶ πλείονας ὥρας μένων συσχηματίζεται αὐτῇ. ἔστι γὰρ κἀκείνη κυκλικὴ καὶ περιφερής· ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἂν πάθοι, μὴ οὔσης θερμασίας, περιφρυττούσης αὐτό. 3) οὔκουν

---

1) ἐν δὲ τοῖς F. 2) ἐξητήθη F. 3) οὔκουν — σημεῖον om. C.

τὸ στρογγύλον πτύελον πάντως θερμασίας σημεῖον. εἰ δέ ποτε εὑρεθῇ εὐπαθὴς καὶ εὐαίσθητος ἡ κεφαλὴ, δεχομένη τοὺς ἀτμοὺς, καὶ παραφρονήσει. πάντως μὲν θερμασία ἐν τῷ στρογγύλῳ πτυέλῳ· πάντως δὲ παραφρυσύνη, ὅτε εὐπαθὴς ἡ κεφαλή. τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης καὶ μερικοῦ τινος 1) πάθους ἐμνημόνευσε, τοῦ ἐν τῷ Πλινθίῳ τόπῳ. οὕτως τὸ ὄνομα μὴ εἰδὼς ἐκ τοῦ τόπου ἐδήλωσεν αὐτό· τούτῳ γὰρ, ἐπὶ τῷ τοιούτῳ πτύσματι εὑρεθείσης εὐπαθοῦς τῆς κεφαλῆς, παραφροσύνη ἐγένετο· ἐγένετο δὲ καὶ αἱμοῤῥαγία ἀριστεροῦ μυκτῆρος, αἱμοῤῥαγία δὲ, οὐχ ὅτι φρενῖτις ὑπέκειτο. φρενῖτιν γὰρ οὐδέποτε καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης παράκρουσιν, ἀλλ' ἢ ἔκστασιν ἢ μανίαν. ἄλλως τε δὲ οὕτω παραφροσύνη ἦν, ὅτε καὶ ἡ πίστις τῆς ἡμέρας, κρίσιμος οὖσα πέμπτη· οὐ δύναται δὲ ἡ φύσις ἐπὶ φρινίτιδι ἀναμεῖναι κρίσιμον ἡμέραν. λέγει δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι καὶ ἐλύθη. δῆλον οὖν ὅτι οὐ στάγδην, ἀλλ' ἀθρόως ἠνέχθη. ἐλύθη δὲ ἡ παραφροσύνη καὶ ἔμεινε τὸ στρογγύλον πτύελον, ἢ ἐλύθη καὶ τὸ πτύελον καὶ ἡ παραφροσύνη καὶ τὸ 2) νόσημα.

κ'. Οὖρον πολὺ ὑπόστασιν ἔχον ῥύεται τὰς παρακρούσιας, οἷον καὶ τὸ τοῦ Δεξίππου μετὰ μάθησιν. —

Φησὶν Ἱπποκράτης οὕτως· αἱμοῤῥαγίαν 3) ὡς αἱμοῤῥαγίαν ἐτίμησα, ἀλλ' ὡς κενώσασαν τὸν ποιοῦντα χυμὸν τὴν παραφροσύνην. ἔνθεν καὶ παρακένωσιν ἀποδέχομαι καὶ τὴν δι' ἱδρώτων καὶ τὴν διὰ γαστρὸς καὶ τὴν δι' οὔρων. ποτὲ γὰρ οὖρον ἐκενώθη πολὺ, καὶ μετὰ πολλῆς ὑποστάσεως, καὶ ἔπαυσε παραφροσύνην, καὶ μάλιστα δὲ, εἰ ἦν τὸ οὖρον ἐκ τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, ἔκ τινος περιστάσεως πολὺ κενωθῆναι οὖρον καὶ μεῖναι παραφροσύνην. ἀλλ' εἰ τὸ οὖρον ἐκ τοῦ χυμοῦ κενωθῇ, δύναται παῦσαι παραφροσύνην. ὥσπερ καὶ τῷ τοῦ 4) Δεξίππου συγγενεῖ. πάλιν μερικοῦ ἐμνήσθη πάσχοντος, ἵνα δηλώσῃ ὅτι τινὰ παραφροσύνην λύει οὔρων πλῆθος. τούτῳ ἐγένετο παραφροσύνη, 5) καὶ δι' οὔρων ἐλύθη μετὰ μάθησιν.

---

1) παθόντος F. 2) πᾶν addit F. 3) οὐχ addit C. 4) sicuti Dexippi lotio evenit. C. 5) In cod. F. folium ablatum.

μάδησιν δὲ καλεῖ τὴν μαδάραν, ἀλλὰ τὴν παρὰ φύσιν· οὕτω τὴν μὲν διὰ μαδάρας, τὴν δὲ δι' οὔρων ἐκένωσεν.

κα'. Οὐ πρόσω ἐνιαυτοῦ τεταρταῖος. —

Νῦν περὶ ἄλλου λόγου φησίν· εἴρηται δὲ ὅτι ὁ μὲν τριταῖος ὀλιγοχρόνιος μὲν, ἀκίνδυνος δὲ, ὁ δὲ ἀμφημεριὸς καὶ μακρὸς καὶ ἐπικίνδυνος, ὁ δὲ τεταρταῖος μακρὸς μὲν, ἀκίνδυνος δὲ. λέγει οὖν ὅτι ὁ τεταρταῖος οὐ φέρεται πρόσω ἐνιαυτοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖται μόνῳ ἐνιαυτῷ. μὴ νομίσῃς δὲ τὸν λόγον ψεύδεσθαι ἐκ τῶν νῦν φαινομένων, ὅτι ὁρᾶται καὶ εἰς πλείονα ἔτη παρεκτείνων ὁ τεταρταῖος. ἀλλὰ πρῶτον μὲν αἰτίασαι τὸν χρόνον καὶ τὴν διαφορὰν τῶν σωμάτων, ὅτι ἐν μὲν τοῖς τότε χρόνοις ἀπέριττα καὶ καθαρὰ ὄντα τὰ σώπατα ἡμῶν ἢ οὐχ ἡλίσκετο παχεῖ χυμῷ ἢ καὶ τοῦτο ὀλιγοχρονίως. νῦν δὲ τὸ ῥυπαρὸν τῶν σωμάτων δύναται καὶ χρόνια γεννῆσαι νοσήματα. ἄλλως τε δὲ ἴσως οὐ περὶ παντὸς τεταρταίου λέγει· ὁ γὰρ τεταρταῖος διττὸς, ἢ ἐξ ὑπεροπτήσεως τῆς μελαίνης χολῆς, ὅσπερ καὶ δριμύς ἐστι καὶ μάλιστα εἰ σαπῇ, καὶ ἀπὸ τῆς τρυγὸς τοῦ αἵματος σηπομένης, ὅσπερ ἐπιπολαιότερός ἐστιν· οὐδέποτε γὰρ αἷμα τὸ φύσει φίλιον σήπεται, ὡς μιμεῖσθαι χολὴν τὴν μέλαιναν. ἴσως οὖν τεταρταῖον λέγει τὸν ἐκ τῆς μελαίνης χολῆς. οὗτος γὰρ ὡς ἐπιπολὺ ἔχων τὸ δριμὺ ὀλιγοχρονιώτερός ἐστι, καὶ μάλιστα εἰ ἐν θέρει εὑρεθείη. οἱ γὰρ θερινοὶ τεταρταῖοι ὡς τὰ πολλὰ γίνονται βραχεῖς, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες. ἔστι δὲ καὶ τρίτον αἴτιον ὅτι ἴσως τεταρταῖον λέγει ὀλιγοχρόνιον, τὸν κατὰ λόγον θεραπευθέντα, ἤτοι ἐν καιρῷ φλεβοτομηθέντα καὶ καθαρθέντα καὶ διαιτηθέντα. τάχα γὰρ οὗτος οὐδὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἔμεινεν.

κβ'. Ὦτα τοῦ θέρεος ῥήξιες πεμπταίοισιν· ἔστι δ' ὅτε καὶ μακρότερα. —

Ἄλλος ἐστὶν ὁ λόγος οὗτος. ἔχει δὲ δύο γραφάς· ἢ γὰρ ὦτα, ἵνα δηλώσῃ τὰ ὠτία, ἢ 1) *ὡς τὰ τοῦ θέ-*

---

1) cui C. ᾧ.

ρεος. ἑκάτερον δὲ ἐξηγούμεθα. εἰ γὰρ ἔχει ὡς τὰ τοῦ θέρεος, λέγει ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἶδόν τινα ἄνθρωπον, ᾧ ἐγένετο τὰ τοῦ θέρεος νοσήματα, τριταῖοι, καῦσοι, ἕρπητες. ταῦτα δὲ συντόμως ἐλύθησαν ἢ τῇ πέμπτῃ ἢ τῇ ἑβδόμῃ. ὀλιγοχρόνια γὰρ τὰ ἀπὸ χολῆς νοσήματα. ἐλύετο δὲ ταῦτα διὰ ῥήξεως ἀγγείου· ἢ γὰρ δι' αἱμοῤῥαγίας ἢ δι' αἱμοῤῥοΐδος. εἰ δὲ ἔχει ὦτα, λέγει ὅτι ἐν τῷ θέρει ἐγένετο ἀπόστασίς τινι παρὰ τὸ οὖς, καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἠδυνήθη διαφορηθῆναι, εἰς πῦον μετεβλήθη, καὶ διὰ ῥήξεως περὶ τὴν πέμπτην ἢ ἑβδόμην ἡμέραν ἀπηλλάγη.

κγ'. Τὰ περὶ τὰ οὖλα καὶ γλῶσσαν ἀποπτύει ἑβδομαίοισιν, μάλιστα δὲ καὶ αἱ κατὰ τὰς ῥῖνας καὶ τὰ οὖλα ἐκπυήσιες. —

Ἐπειδὴ περὶ ἀποστάσεως εἶπεν ἄνω, καὶ νῦν περὶ αὐτῆς φησιν· ἀλλ' ἢ ἀποπτύει. ἀποπτύει γὰρ 1) πτύον. φησὶ δὲ ὅτι περὶ τὴν γλῶτταν ἢ τὰ οὖλα ἔρχεται λεπτότερον ῥεῦμα, καὶ τοῦτο διὰ πτυσμάτων κενοῦται. ποτὲ δὲ παχύ ἐστι, καὶ τοῦτο μένον σφηνοῦται καὶ ἐμπυΐσκεται. ποῦ δέ; μάλιστα γὰρ ἐν τῇ ῥινὶ καὶ ἐν τοῖς οὔλοις, ἐπειδὴ τούτων ἡ οὐσία πεπυκνωμένη ἐστί· πυκνὴ δὲ οὖσα οὐκ ἐᾷ διαφορηθῆναι τὴν ὕλην, καὶ ἐξ ἀνάγκης εἰς πῦον μεταβάλλει. —

κδ'. Οἷσιν ἀπὸ ὀδόντων ὀδύνη ἢ ἀπὸ ὀφρύων λεπτὰ ἔρχεται, τούτοισιν ἀπὸ πεπέρεος εὖ ἐνερεισθέντος παχύτερα τῇ ὑστέρῃ ἔρχεται. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, οὐ σαφηνίζεται δὲ, μὴ προσληφθέντων τινῶν. γίνεται γάρ ποτε ὀδύνη περὶ τοὺς ὀδόντας, καὶ καλεῖται ὀδονταλγία. γίνεται δὲ αὕτη ἀπὸ ῥεύματος τοῦ διαβρωτικοῦ, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν γεώδη οὖσαν τρίζειν τοὺς ὀδόντας, καὶ ἐπὶ τούτῳ σφοδρὰ γίνεται ἡ ὀδύνη. ἔχουσι δὲ καὶ αἴσθησιν γευστικὴν καὶ ἁπτικήν. ταύτην οὖν τὴν ὀδύνην θέλων ἐκκόψαι ὁ ἰατρὸς ζητεῖ, ἆρα ἐπιῤῥέεται ἡ ὀδύνη ὀδοῦσιν ἢ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ αὕτη ἐπιτέτραπται. καὶ ἐὰν εὕρῃ ὅτι ἐπιῤῥεῖται, ζητεῖ

1) Fort. πῦον sive πτύων.

ἔτι ἐκ παντὸς τοῦ σώματος ἢ ἐκ τῶν ἄνω ἢ ἐκ τῶν κάτω. εὗρεν ὅτι ἐκ τῶν ἄνω, ἀλλὰ πολλῶν ὄντων τῶν ἄνω, παράδειγμα ἔλαβε τὴν ὀφρύν. εἰ οὖν ἐπιῤῥεῖται ἡ ὀδύνη, ἀδύνατον αὐτὸν θεραπεῦσαι, μὴ ἀνασταλέντος τοῦ πέμποντος. τοῦτο οὖν ποιεῖ στύφον καὶ ψύχον. λοιπὸν ἔρχεται ἐπὶ τὴν θεραπείαν τοῦ πάσχοντος τόπου, καὶ κέχρηται τῷ διὰ τριῶν πεπέρεων, καὶ κενοῖ τὸ παχὺ ταῖς ὑστέραις ἡμέραις· τὰ γὰρ πολλὰ τῶν βοηθημάτων χρόνῳ δρῶσιν. ἐχρησάμεθα οὖν πᾶσι τούτοις καὶ ὠφελήσαμεν. ἀλλ᾽ οὐ καταρκεῖ ἡ δύναμις. ὀφείλομεν οὖν στῆσαι καὶ ναρκῶσαι αὐτὴν διὰ τῶν ψυχόντων. ταῦτα γὰρ ἐπιβάλωμεν χωρὶς ὀδύνης. τινὶ γὰρ εἰς ὕπνον· ψυκτικὸν ἐντεῦθεν οὐκ ἐκράτησεν, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῖς ψύχουσιν ἕπεται 1) ὑπὸ τὸ ψυχρὸν, ὑπνωτικὸν ἐκάλεσεν. ἐπὶ τούτου οὖν τὸ ψύχον οὐδὲ ἔδρασεν, ἐπειδὴ ἥμαρτεν ὁ ἰατρός· προεσκάλευσε γὰρ ὁ ἰατρὸς περιχαρακτῆρι τὸν ὀδόντα, καὶ ἐντεῦθεν πολλῆς γενομένης 2) ὁ . . . ., οὐκ ἐκράτησε τὸ ψύχον.

κέ. Τὴν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὀστέων φύσιν, ἔπειτα νεύρων, φλεβῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῶν ἄλλων χυμῶν καὶ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω κοιλιῶν καὶ τρόπων καὶ γνώμης καὶ τῶν κατ᾽ ἐνιαυτὸν γιγνομένων. ὥρῃ τινὶ τότ᾽ ἐπὶ πρωΐτερον τοῦ ἔτεος, οἷον ἐξανθήματα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁμοίην τοῖσι καθ᾽ ἡμέρην πρωΐτερον λαμβανομένοισιν ἢ τὸ ὀψιαίτερον ὡσαύτως. —

Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι τὰ παρὰ φύσιν θεραπεῦσαι τὸν μὴ γνόντα τὰ κατὰ φύσιν, πάλιν περὶ αὐτῆς διαλέγεται καὶ λέγει, ζήτει τὰ κατὰ φύσιν, ζήτει τὰ ἐν ἡμῖν, πρὸς οἷς καὶ θεμέλια τοιαῦτα· καί ἐστι τὰ ὀστᾶ. τούτων γὰρ τὰ μὲν διὰ τὸ ὑποκεῖσθαι, τὰ δὲ διὰ τὸ σκέπειν, διὰ τὸ περιφρουρεῖν γεγόνασιν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ διάφορα τὰ ὀστέα τῆς κεφαλῆς 3) * ἢ ὀστῶν τιμιώτατον ἐγκέφαλον περιεχούσης, ἢ ὅτι πρὸς τὴν ἀναλογίαν αὐτῆς καὶ τἄλλα γεγόνασιν ὀστέα, καὶ διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ὁ νωτιαῖος. ὅταν γοῦν εὕρῃς τὰ περὶ τῶν ὀστῶν, ζήτει καὶ τὰ τῶν νεύρων,

---

1) Legas: ὕπνος, τὸ ψυχρόν. 2) Lacunam expleo, ὀδύνης. 3) Conjicio: ὡς τὸν, utpote rem C.

ἄρα πόθεν ἐκφύεται, ἄρα ἐξ ἐγκεφάλου ἢ ἐκ τοῦ νωτιαίου, καὶ δι' αὐτῶν ποῦ παρέρχεται, καὶ ποῦ καταφύεται. ζήτει δὲ καὶ τὰ περὶ φλεβῶν, τὸ ἧπαρ. ζήτει δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν σαρκῶν. ἀλλὰ σάρκα καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης οὐ μόνην τὴν παρεσπαρμένην τῷ μυΐ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντέρων καὶ κύστεως. ἕκαστον γὰρ μόριον ἐκ σαρκὸς σύγκειται πρεπούσης αὐτῷ. ζήτει δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν χυμῶν, πόσοι μὲν οὗτοι, ποίας δὲ κράσεως ἕκαστος, καὶ ποῦ φιλεῖ πλεονάζειν. ἀλλ' οἱ χυμοὶ οὗτοι οὐ περιπλανῶνται, ἀλλ' ἐν τῇσι κοιλίῃσίν εἰσιν· ἀλλ' αἱ κοιλίαι αἳ μὲν περιττὸν, αἳ δὲ ἀναγκαῖον περιέχουσι. καὶ ἀναγκαῖον ἡ δύναμις, ὡς ἐγκέφαλος, ἢ πνεῦμα, ὡς ἡ καρδία, ἢ ὑγρὸν, ὡς τὸ ἧπαρ. ὁμοίως καὶ τὸ περιττὸν ἢ ὑγρὸν ὡς ἡ κύστις, ἢ στερεὸν ὡς τὸ ἀπευθυσμένον. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ζήτει τὰ ἄνω, τὰ κάτω, ποίαν ἔχουσι φύσιν. φύσιν δὲ λέγει τὴν κρᾶσιν, τὴν διοίκησιν, τὴν κατασκευήν. ταῦτα δὲ πάντα ζήτει, ποίαν γνώμην ἔχουσι, ποίαν κατασκευὴν, ποίαν ἕξιν· τὴν γνώμην, τὸν λόγον πῶς ἔχει. ζήτει δὲ καὶ τὰ περὶ τρόπων. τρόπων ἢ τροπῶν. τρόπον μὲν, ὅτι ζήτησον ἑκάστου τὸ ἦθος καὶ τὴν διαφοράν. τροπῶν δὲ, ὅτι ζήτει καὶ τὰ περὶ τροπῶν τοῦ ἀέρος· τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις πᾶσί ποτε κεχρήμεθα, τὸν δὲ ἀέρα ἀεὶ ἀναπνέομεν. ζήτει οὖν εἰ κατὰ φύσιν ἔμεινεν οὗτος· ἐν γὰρ τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσι καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ δὲ παρατραπῇ, ζήτει εἴτε κατὰ μίαν ὥραν εἴτε κατά τινας εἴτε κατὰ πάσας, καὶ εἰ ἐπὶ τὸ ὁμοειδὲς εἴτε ἐπὶ τὸ ἑτεροειδές. ταῦτα δὲ λέγομεν, ἐπειδὴ αἱ ὧραι 1) τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων δρῶσιν· οὐ γὰρ εἰ ἀκούσεις θέρος ἦλθεν, ἤδη προσδόκα τὰ σύμπαντα θέρους νοσήματα· πολλάκις γὰρ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον εἰσβάλλουσα ὥρα ὑπενόθευσεν ὥρας κρᾶσιν. ἃ λέγομεν ἐπὶ παντὸς τοῦ ἔτους, ταῦτα καὶ ἐπὶ μιᾶς ὥρας. ἐλέγετο γὰρ ἀνωτέρω, καὶ ἐς δείλην ἀσκαρίδες, ὅτι πᾶσα ἡμέρα ἀναλογεῖ τῷ ἔτει, ὁ μὲν ὄρθρος τῷ ἔαρι, ἡ δὲ μεσημβρία τῷ θέρει, ἡ δὲ δείλη τῷ φθινοπώρῳ, ἡ δὲ νὺξ τῷ χειμῶνι. ζήτησον οὖν ταῦτα πάντα, ἵνα γνῷς ἐν

---

1) Fort. om. διά.

ποίᾳ ὥρᾳ εἰσβάλλουσι τὰ νοσήματα, ὡς ἐπὶ τῶν ἐξανθημάτων καὶ τῶν ἄλλων πάντων νοσημάτων.

κς'. 1) *Τὸ ἐπίχολον καὶ ὕφαιμον σῶμα μελαγχολικὸν, μὴ ἔχον ἐξερώσιας. —*

Περὶ ἄλλου τινὸς νῦν διαλέγεται, περὶ μελαγχολικοῦ φησιν. οὗτος δὲ διττὴν ἔχει τὴν γένεσιν, ἢ ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς ἀποτεφρουμένης καὶ σηπομένης, ἢ τῆς τρυγὸς τοῦ αἵματος σηπομένης, ἥτις οὐδέποτε καταλαμβάνει τὰ μέτρα τῆς δριμύτητος τῆς μελαίνης χολῆς. λέγει οὖν Ἱπποκράτης, ὅτι τὸ ξανθοχολικὸν καὶ ὕφαιμον σῶμα μελαγχολικὸν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἐξερώσιας τουτέστι κενώσεις· εἰ γὰρ μὴ κατὰ βραχὺ κενωθείη ὁ μελαγχολικὸς, ποιεῖ νοσήματα.

κζ'. Λυκίνῳ τὰ ὕστατα σπλὴν μέγας ὀδυνώδης ἐν τῇ τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρῃ. —

---

1) Hoc scholion post insequens positum in codicibus meis. Scholion Crassi differt, quod huc transscribo: Ad alium tradendum aphorismum transit Hippocrates, in quo est admirandus, inquit enim: Fac duos esse aegrotos, quorum alter sanguinem, alter bilem ruffam habeat. Si ruffa bilis moderata sit, nihil detrimenti eventurum est: Si naturae limites superet, et putrescat, tunc ferum humorem gignit, id est, atram bilem, quae veluti furore percita erodit, et fera feros morbos parit, ut puta cancrum, et elephantiasim, qui feri morbi dicuntur, vel quia ferarum nomina gerunt, vel quia serpunt intus, et celantur, mox et repente apparent, iterum occultantur, iterumque emergunt, instar ferarum, ac si libet, morbos versatiles appellato, ob incertam sui mutabilemque naturam. Et haec sane a ruffa bile contingunt. Identidem et de sanguine dicatur, si naturaliter se habeat, membra nutrit, si putrescat, et crassior, naturaeque contrarius evadat, humorem melancholicum procreat. Qui si educetur, nullum maleficium afferet, si manebit in corpore, ut nigra bilis, et ipse atroces morbos feret. Caeterum scire debemus, atram bilem non modo a flava, sed etiam a sanguine generari, acrior tamen est a flava bile, quam a sanguine genita, cum et flava bilis ipso sanguine acrior sit. Dicit autem, nisi extractiones habeat, ac si dicat, humorem hunc e corpore extrahi, id est evacuari debere.

Τοῦτον τὸν λόγον δεῖ τελείως ἐκβαλεῖν· λέγει γὰρ ὅτι Λυκίνῳ σπλὴν μέγας ἐγένετο. τὰ ὕ σ τ α τ α, ἢ τὰ ὕστατα τοῦ ἔτους, ἢ τὰ ὕστατα τοῦ νοσήματος. οὐκ εἶπεν οὖν τελείως· νόθος.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΕΒΔΟΜΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α΄. Βῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς τὰς χειμερινὰς ἢ πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ ἢ εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἐκ μεταβολῆς πυκνῆς νοτίων καὶ βορείων πνευμάτων καὶ χιονωδέων. ἐκ τουτέων τὰ μὲν βραχύτερα, τὰ δὲ μακρότερα ἐγίγνετο, καὶ περιπνευμονικὰ συχνὰ μετὰ ταῦτα. πρὸ ἰσημερίης αὖτις ὑπέστρεφε τοὺς πλείστους ὡς ἐπιτοπολὺ τεσσαρακοσταίους ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῖσι μὲν πάνυ βραχέα ἐγίγνετο, 1) [τοῖσι δὲ φάρυγγες ἐφλέγμηναν, τοῖσι δὲ κυνάγχαι, τοῖσι δὲ παραπληγικὰ, τοῖσι δὲ νυκτάλωπες, μᾶλλον δὲ παιδίοισι. περιπνευμονικὰ δὲ πάνυ βραχέα ἐγένετο. φάρυγγες δὲ βήξασι τὸ ὕστερον, ἢ πάνυ βραχὺ ἀντὶ τῆς βηχὸς ἐγίνοντο.] φάρυγγες δὲ βραχέαι, μᾶλλον δὲ νυκταλώπων. 2) κυνάγχαι δὲ καὶ παραπληγικὰ ἢ σκληρὰ καὶ ξηρὰ ἢ σμικρὰ καὶ ὀλιγάκις ἀνάγουσαι πέπονα· ἔστι δ᾽ οἷσι καὶ κάρτα. οἱ μὲν οὖν τῇ φωνῇ πλείω ταλαιπωρήσαντες ἢ ῥιγώσαντες εἰς κυνάγχας μᾶλλον ἐτελεύτων. οἱ δὲ τῇ χειρὶ πονήσαντες ἐς χεῖρας μοῦνον παραπληγικοὶ, οἱ δ᾽ ἱππεύσαντες ἢ πλείω ὁδὸν πορευόμενοι ἢ ἄλλο τι τοῖσι σκέλεσι ταλαιπωρήσαντες, τουτέοισι δὲ ἐς ὀσφῦν ἢ σκέλεα ἀκρασίαι παραπληγικαὶ, ἢ καὶ ἐς μηροὺς καὶ κνήμας

1) Om. Codd. 2) Inde Cod. F. porro pergit post lacunam.

ὁ κόπος καὶ πόνος. σκληρόταται δὲ καὶ βιαιόταται αἱ ἐς τὰ παραπληγικὰ 1) ἄγουσαι. πάντα δὲ ταῦτα ἐπὶ τῇσιν ὑποστροφῇσιν ἐγίγνοντο, ἐν ἀρχῇσι δὲ οὐ 2) μάλα. πολλοῖσι δὲ τουτέων ἀνῆκαν αἱ βῆχες μὲν ἐν τῷ μέσῳ, ἐξέλιπον δὲ τελέως οὔ. ἀλλὰ συνῆσαν τῇ ὑποστροφῇ, οἷσι φωναὶ ἀπεῤῥήγνυντο ἐς τὸ βηχῶδες, τουτέων οἱ πλεῖστοι οὐδὲ ἐπυρέτηναν, οἱ δέ τινες βραχέα. ἀτὰρ οὐδὲ περιπνευμονικὰ ἐγίνετο· τουτέων οὐδενὶ οὐδὲ παραπληγικὰ οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἐπεσημάνθη, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ ἐκρίνετο. τὰ δὲ νυκταλωπικὰ 3) [ἱδρύετο, ὡς καὶ τὰ ἐξ ἄλλων προφασίων γινόμενα. ἐγίνετο δὲ νυκταλωπικὰ] τοῖσι παιδίοισι μάλιστα. ὀμμάτων δὲ τὰ μέλανα καὶ ὑποποίκιλα, ὅσα τὰς μὲν κόρας σμικρὰς ἔχει, τὸ δὲ ξύμπαν μέλαν ὑποποίκιλον ὡς ἐπιτοπουλύ. μεγαλόφθαλμοι δὲ μᾶλλον, καὶ οὐ σμικρόφθαλμοι, καὶ ἰθύτριχες οἱ πλεῖστοι καὶ μελανότριχες. γυναῖκες οὐχ ὁμοίως ἐπόνησαν ὑπὸ τῆς βηχὸς, ἀλλ' ὀλίγαι τε ἐπυρέτηναν, καὶ τουτέων πάνυ ὀλίγαι ἐς τὸ περιπνευμονικὸν ἦλθον καὶ αὗται πρεσβύτεραι, καὶ πᾶσαι περιεγένοντο. ᾐτιώμην τοῦτο καὶ τὸ μὴ ἐξιέναι ὁμοίως ἀνδράσι ὅτι οὐδ' ἄλλως ἁλίσκονται ἀνδράσιν. κυνάγχαι ἐγίγνοντο μὲν καὶ ἐλευθέρῃσι, καὶ αὗται τοῦ εὐηθεστάτου τρόπου· περισσοτέρως δὲ δούλῃσι, ὅσῃσί τε ἐγίγνοντο βιαιόταται, καὶ ταχύτατα ἀπώλλυντο. ἀνδράσι δὲ πολλοῖσιν ἐγίγνοντο, καὶ οἱ μὲν διέφυγον, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλλυντο. τὸ δὲ ξύμπαν οἱ μὲν μὴ δυνάμενοι καταπίνειν, μοῦνον πάνυ εὐήθη καὶ εὔφορα, οἱ δὲ καὶ διαλεγόμενοι πρὸς τούτοισιν 4) ἀσαφέως ὀχλωδέστερα καὶ χρονιώτερα. οἷσι δὲ φλέβες αἱ περὶ κρόταφον καὶ αὐχένα ἐπῄροντο, ὑποπόνηρα, οἷσι δὲ καὶ πνεῦμα ξυνεμετεωρίζετο, κάκιστον· οὗτοι γὰρ καὶ ἐπεχλιαίνοντο. ὡς γὰρ γέγραπται, οὕτως αἱ συγκληρίαι ἦσαν. τὰ μὲν πρῶτον γεγραμμένα καὶ ἄνευ τῶν ὑστέρων γεγραμμένων ἐγίγνετο, τὰ δ' ὕστερον οὐκ ἄνευ τῶν πρότερον. τάχιστα δ' ἔθνησκον, ὅτε ἐπιῤῥιγώσειαν πυρετώδει ῥίγει. τούτους οὐδὲ ἀναστάσει πιεζομένους οὐδὲν

1) λέγουσαι L. 2) μεγάλαι L. 3) Om. Codd. 4) σαφῶς Codd.

ἄξιον λόγου 1) ὠφελεῖ, οὔτε γαστρὸς ταραχὴ οὔτε φλεβοτομίη, ὅσα ἐπειράσθην. ἔταμον δὲ ἀγκῶνα καὶ ὑπὸ γλῶσσαν, οὓς δὲ ἄνω ἐφαρμάκευσα. ταῦτα μὲν οὖν καὶ διὰ παντὸς ἐν τῷ θέρει, ὡς δὲ καὶ τὰ ἐπιῤῥηγνύμενα πάμπολλα. —

Νῦν τοῦ ἑβδόμου τμήματος 2) ἀρχώμεθα. τάχα δὲ ἐνταῦθα εἰκότως καλεῖται ἐπιδημία. ἐλέγετο γὰρ ἐξ ἀρχῆς, 3) ὅτι γέγραπται μὲν ἐπιδημία, ἐπιδήμων δὲ νοσημάτων οὐ γίνεται διδασκαλία, ἀλλὰ σχεδὸν σποραδικά. τὸ δὲ σχεδὸν, ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐν Αἴνῳ γεγονότων ἐμνημονεύσαμεν. ἐνταῦθα δὲ 4) ὄντως ἐπίδημα διδάσκει νοσήματα. οὐδὲ γὰρ Ἡγησίππῳ ἢ Ἀναξίωνι ἐγένετο τὸ νόσημα, ἀλλὰ πάσῃ τῇ πόλει. ποία δέ ἐστιν αὕτη, οὐκ ἐσήμανεν Ἱπποκράτης. ταῦτο δὲ ἴσμεν, ὅτι βορείου κλίματός ἐστιν ἡ πόλις. λέγει δὲ γίνεσθαι χιόνα ἐν αὐτῇ. ποῦ δὲ χιὼν ἐν Αἰθιοπικῷ χωρίῳ; ἐμάθομεν οὖν τὴν γενομένην κατάστασιν, ἀλλὰ δεῖ εἰδέναι ὅτι ὅταν μέμνηται Ἱπποκράτης περὶ παρατροπῆς ὥρας, καὶ οὐ μέμνηται τῆς πρὸ αὐτῆς ὥρας, πάντως ὡς κατὰ φύσιν αὐτὴν λαμβάνει. ἐγένετο οὖν ἐν ψυχρᾷ πόλει χειμὼν τῷ ὀνόματι μόνον, ἀλλ᾽ οὐ τῷ πράγματι. θερμότερος γὰρ ἐγένετο, ἐπειδὴ νότια πνεύματα ἔσχεν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ. ὁ δὲ νότος θερμός ἐστι καὶ ὑγρὸς, καὶ ἔβλαπτε μὲν τὸ σῶμα, μάλιστα δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς γυμνὴν, ὡς ὁμιλοῦσαν τῷ ἔξωθεν ἀέρι. εἴρηται γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς, νότοι βαρυήκοοι. ὁ γὰρ νότος ἕλκει τὴν ὑγρότητα ἐκ παντὸς τοῦ σώματος εἰς τὴν κεφαλήν. καὶ εἰ μὲν μόνος νότος ἐγένετο, ἠδύνατο καὶ τῇ θερμασίᾳ διαφορῆσαι τὴν ὕλην, ἀλλ᾽ ἐξαίφνης ἐπεγένετο βόρειον πνεῦμα, καὶ ἤρκει μὲν αὐτὴ ἡ ἀθρόα μεταβολὴ ταράξαι τὴν δύναμιν. ἀλλὰ καὶ ὁ βοῤῥᾶς ψυχρὸς οὐκέτι ἐᾷ διαφορηθῆναι τὴν ὕλην. ἔνθεν ἐκείνη μένουσα χαλεπὰ ποιεῖ νοσήματα. καὶ ἐπὶ πάντων μία ἦν προκαταρκτικὴ αἰτία, ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις, ἀλλὰ μὴν καὶ μία ἡ προειρημένη ἡ πλήρωσις τοῦ ἐγκεφάλου· τὰ δὲ μόρια διάφορα

1) ὠφέλιμον L. 2) τῆς ἐπιδημίας addit F. 3) ὅτε L. 4) οὕτως L.

ἦσαν παρὰ τὴν κρᾶσιν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ τὴν ἕξιν, παρὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν δεχομένων μορίων. ἐρχομένης γὰρ τῆς ὕλης παρὰ τὸν ἐγκέφαλον, εἰ εὐπάθει τὸ σῶμα, ἐκράτει καὶ ἔπασχεν ἀποπληξίαν ἢ ἐπιληψίαν, ἢ ἰσχυρὸς ὢν ἀπεδίωκε καὶ τοῖς πλησίον, ἔνθεν παρ' ὀφθαλμοὺς ἢ παρὰ τὰ πόῤῥω, ἔνθεν περιπνευμονίαι παραπλήσιαι. 1) ὁ δὲ Ἱπποκράτης πλείονα κατάλογον συμπτωμάτων ἐκτίθεται οὕτως· βῆχες ἤρξαντο περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινάς. λέγει Ἱπποκράτης ὅτι ἡλίου γενομένου ἐν 2) αἰγοκέρῳ, χειμὼν ἐγένετο καὶ ἐναλλάξας τὴν κρᾶσιν αὐτοῦ, θερμότερος ἐγένετο. ὅτε οὖν κατεκράτησε, περὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἢ εἰκοστὴν ἡμέραν βῆχες ἐγένοντο. ἀλλὰ καλῶς Ἱπποκράτης ἐκ ταύτης ἤρξατο, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄνω καὶ τοῖς κάτω γενομένης. εἰ γάρ ἐστι νότιον πνεῦμα, πληροῦται ἡ κεφαλὴ καὶ μέρος τῆς ὑγρότητος ῥίπτουσα 3) περὶ τὸν λάρυγγα, ποιεῖ τὸν βῆχα, καὶ μάλιστα ὅτε κατεκράτει ἡ ἀπὸ τῆς χιόνος ψύξις. 4) ὁ δὲ βὴξ οὗτος ἐγίνετο ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν νοτίων καὶ βορείων πνευμάτων, πυκνῆς οὔσης. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς εἴρηται, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὅταν πυκνὴ γένηται αὕτη ἡ μεταβολὴ, ποιεῖ καὶ 5) περιπνεύμονα νοσήματα. ἀποδιωκομένην γὰρ τὴν ὕλην ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου ὡς μαλακὸς καὶ σπογγώδης ὁ πνεύμων δέχεται. τούτων δὲ τῶν νοσημάτων τὰ μὲν χρόνια, τὰ δὲ βραχύτερα ἐγίνοντο, πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ πάσχοντος. ἐγίνοντο οὖν 6) νοσήματα πολλὰ ἐν τῷ χειμῶνι. μελλούσης δὲ ἄρξασθαι τῆς ἐαρινῆς, ὅτε ἥλιός ἐστιν ἐν κριῷ, ὑποστροφὴ ἐγίνετο, καὶ ἔμεινε τὸ διάλειμμα ἄχρι. * τεσσαράκοντα ἡμέρας 7) κακοηθέστερον ὑπέστρεφεν. εἶπε γὰρ ὁ Γαληνὸς, ὅτι πολλάκις εἰσβάλλει νοσήματα, καὶ ταῦτα οὐ πάνυ ἐν τῇ ἀρχῇ κακοηθεύεται· ἐῤῥωμένη γὰρ οὖσα ἡ δύναμις ἐναντιοῦται· ὕστερον δὲ διαλεῖψαν τὸ νόσημα πάλιν ἐπιτίθεται, εὑρίσκει προκαταβληθεῖσαν τὴν δύναμιν καὶ χαλεπώτερον ἐπιτίθεται,

---

1) C. addit: aut quorundam membrorum resolutiones fiebant. 2) αἰγοκέρωτι F. 3) παρὰ F. 4) ἡ — αὕτη F. 5) Fort. divisim scribendum. 6) τοιαῦτα add. F. 7) μετὰ δὲ τὰς μ' ἡμέρας add. F.

καὶ μᾶλλον ἐν τῷ μέσῳ, εἰ μὴ κατὰ λόγον ἐπαιδαγωγήθη. ὑποστρέψαντος οὖν τοῦ νοσήματος, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ καὶ εὐκρίτως ἀπήλλαξαν, τουτέστιν οὐκ ἀτελῶς, οὐκ ἀνακρίτως 1) * ὅτι ἡμέρας, οὐ μετὰ πολλῶν συμπτωμάτων, ἅπερ ἕπονται τῇ νίκῃ τῆς φύσεως. εἰ δέ ποτε μὴ περιεγένετο ἡ φύσις, ἤρχετο ἡ ὕλη περὶ τὰ κάτω. ἐντεῦθεν φλεγμονὴ ἢ περὶ τὸν φάρυγγα ἢ περὶ τὸν λάρυγγα, ἁπλῶς περὶ τὸ εὐπαθές· ποτὲ δὲ καὶ παραπληγία ἐγένετο, ἥτις ἐστὶν ἑνὸς μέρους ἀναισθησία καὶ ἀκινησία. τοῦτο δὲ γίνεται, χυμοῦ ἐμφράξαντος τὸ νεῦρον 2) αὐτοῦ.

Ἐγίνοντο δὲ καὶ νυκτάλωπες. νυκτάλωψ δέ ἐστι τὸ γινόμενον πάθος ταῖς ἀλώπεξι· ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ λεπτὸν τοῦ πνεύματος οὐ δύνανται ἐν ἡμέρᾳ ὁρᾷν· χεῖται γὰρ καὶ διαφορεῖται ἐκ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ ὁρῶσιν, ὡς πυκνουμένου τοῦ πνεύματος. ὃ οὖν ἐκείναις ἐν ἡμέρᾳ γίνεται, τοῦτο τούτοις ἐν νυκτί. οὗτοι γὰρ οἱ πάσχοντες ἐν ἡμέρᾳ μὲν ὁρῶσιν, ἐν νυκτὶ δὲ οὔ. ἐπειδὴ γὰρ ἡ ὕλη ἦλθε κατὰ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐκεῖ μείνασα καὶ τῷ χρόνῳ σαπεῖσα μελαντέρα ἐγένετο. πέμπει οὖν ζοφώδεις ἀτμοὺς παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ ἐπισκοτίζει τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, 3) ὅθεν οὗτοι ἐν ἡμέρᾳ ὁρῶσιν· ἡ γὰρ ἡλιακὴ ἀκτὶς δύναται λεπτῦναι τοὺς θολώδεις ἐκείνους ἀτμούς· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ οὐχ ὁρῶσι· παχύνεται γὰρ ἐκ τῆς ψύξεως τὸ πνεῦμα. καὶ τοῦτό ἐστι νυκτάλωψ. εἴρηται γάρ τι τοιοῦτον ἐν τῷ περὶ αἰτίας, διατί πολλοὶ τὰ μὲν πλησίον ὁρῶσι, τὰ δὲ πόῤῥω οὔ, καὶ εἰρήκαμεν ὅτι τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα καθαρὸν μέν ἐστιν, ἀλλ' οὐ πολὺ, ἵνα πόῤῥω πέμπηται. καὶ ᾐτιασάμεθα τὴν παχύτητα καὶ τὸν ῥύπον τοῦ πνεύματος. κατὰ γὰρ τῶν πόῤῥω ἐξακοντιζόμενον φθάνει λεπτυνθῆναι, καὶ ἀκωλύτως ὁρᾷ τὰ πόῤῥω, τὰ δὲ πλησίον οὐ δύναται ὁρᾷν, ἐπειδὴ οὐ καθαίρεται 4) οὔτε λεπτύνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ διαστήματος. ὅτι 5) δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, φησὶν ὅτι τοῖς παιδίοις μάλι-

1) sed jucunde C. ἀλλ' ἡμέρως. 2) αὐτοῖς L. 3) ἔνθεν F. 4) Fort. οὐδὲ. 5) γὰρ F.

στα νυκτάλωψ γίνεται. ὑγροτέρων γὰρ αὐτῶν ὄντων τὴν κρᾶσιν, ἐπιθολοῦται τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα. ἐντεῦθεν δὲ ἄξιον θαυμάσαι Ἱπποκράτην, πῶς οὐ μένει ἐπὶ τῆς πείρας, ἀλλ᾽ ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἐνδείξεις, καὶ οἶδεν ὅτι μερίζονται τὰ συμπτώματα ὑπό τε γένους, ἡλικίας, τύχης, ἐπιτηδειότητος, ἡλικίας μὲν, ἐν οἷς φησι τὰ παιδία μᾶλλον τῶν ἀκμαζόντων πάσχειν, 1) γένους δὲ, ἐν οἷς φησιν, ὅτι οἱ ἄνδρες μᾶλλον τῶν γυναικῶν πάσχουσιν. καὶ μὴν τοὺς ἄνδρας ἧττον δεῖ παθεῖν ὡς ἰσχυροὺς, ὡς γυμναζομένους. ἀλλ᾽ ἄλλως οἶδεν Ἱπποκράτης. αἱ γὰρ γυναῖκες οἰκουροῦσαι καὶ ὡς ταπολλὰ ἐσκεπασμέναι τὴν κεφαλὴν, οὐ πάσχουσιν ἐκ τῆς κακίας τοῦ ἀέρος, οἱ δὲ ἄνδρες ὡς ἐξιόντες συνεχῶς πάσχουσιν. ὅτι γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, φησὶν ὅτι αἱ δοῦλαι μᾶλλον τῶν ἐλευθέρων ἔπασχον. ἰδοὺ καὶ 2) τῆς τύχης. αἱ δὲ δοῦλαι μᾶλλον ἔπασχον, ἐπειδὴ συνεχῶς ἐξιοῦσαι εἰς τὰς τῶν δεσποτῶν ἀποκρίσεις, τοῦ ἀέρος μεταλαμβάνουσαι καὶ τῶν νοσημάτων ἀπήλαυον. ἐπιτηδειότητα δὲ ζητεῖ ἐν πᾶσι τοῖς πάθεσιν. ἄλλη γὰρ οὐκ ἔστιν αἰτία τῶν διαφόρων παθῶν, εἰ μὴ μόνη ἡ ἐπιτηδειότης. ἐγίνοντο οὖν τοῖς παιδίοις, ὡς εἴρηται, νυκτάλωπες.

Περιπνευμονίαι δὲ οὐ πολλαὶ ἐγίνοντο. καὶ πῶς εἰπὼν Ἱπποκράτης συχνὰ αὐτοῖς γίνεσθαι τὰ περιπνευμονικὰ, νῦν φησι μὴ γίνεσθαι περιπνευμονίας; καὶ δυνάμεθα εἰπεῖν, ὅτι οἱ νυκτάλωπες τούτοις ἐγίνοντο, περιπνευμονίαι δὲ οὔ, 3) διότι πάσης τῆς ὕλης ἐπὶ τὰ ἄνω ἀσχολουμένης· ἐν πολλοῖς γὰρ τόποις ἔχομεν τοῦτο δεῖξαι. ἴσως δέ φησιν Ἱπποκράτης ὅτι ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος ἐγίνοντο τὰ περιπνευμονικὰ, ὅτε δὲ ὑπέστρεψε τὸ νόσημα, οὐκέτι ἐγίνοντο. ἐν γὰρ τῷ μέσῳ ῥαστώνην λαβοῦσα ἡ φύσις ἔῤῥωσε τὸν πνεύμονα, ὡς μηκέτι δεχόμενον πάσχειν. καὶ ταύτας τὰς δύο ἐξηγήσεις ἐλάβομεν ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου λόγου· φησὶ γὰρ ὅτι νυκτάλωπες οὐ πάνυ ἐγίνοντο τοῖς βήξασιν ὕστερον. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ὕστερον ἔδειξεν ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος τῇ ὑπο-

---

1) γένει F. 2) Fort. om. περί. Legit ἡ τύχη F. 3) ἅτε F.

στροφῇ περιβάλλει, ὅπερ ἔχει ἡ δευτέρα ἐξήγησις. διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ὅτι νυκτάλωπες οὐκ ἐγίνοντο τοῖς βήξασιν ὕστερον, ἔδειξεν ὅτι, ὅτε ἡ ὕλη εἰς μόρια ἀσχολεῖται, ἐλευθεροῖ τὰ ἄλλα, ὅπερ εἶχεν ἡ πρώτη ἐξήγησις. ἐγίνοντο δὲ αὐτοῖς καὶ κυνάγχαι ἐπὶ φλεγμονῇ τῶν ἔνδον μυῶν τοῦ λάρυγγος. ἀλλὰ δεῖ εἰδέναι ὅτι ἐν τῷ λοιμῷ, εἰ καὶ πάντη ἐπέρχονται τὰ νοσήματα, ἀλλὰ τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον γίνονται ἐκ τῶν προηγησαμένων· ἔνθεν εἴπου τις πολλὰ ἐλάλησε καὶ ἀσθενέστερον ἐποίησε τὸν λάρυγγα, ἐκεῖ μᾶλλον ἐπεσύρατο τὴν ὕλην, καὶ μᾶλλον εἰ 1) ἐπτερύγωσεν ἢ ἐν ψυχρῷ χωρίῳ ἐγένετο ἡ 2) διάλεξις, 3) ἐπείπερ ὁ λάρυγξ ἐπλήγη. εἰ δέ τις τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας 4) ἐπόνησεν, ἔπασχε τὰ παρὰ τὴν παραπληγίαν ἢ παράλυσιν. ἔστι δὲ παράλυσις μὲν ἡ παντὸς τοῦ σώματος ἀναισθησία καὶ ἀκινησία χωρὶς τοῦ προσώπου, παραπληγία δὲ ἡ ἑνὸς μέρους παράλυσις. τὸ οὖν πρότερον κινηθὲν εἷλκε τὴν ὕλην. εἴρηται γὰρ καὶ Γαληνῷ, ὅτι ἕλκεται ἡ ὕλη ἢ διὰ θερμασίαν ἢ διὰ ἀσθένειαν ἢ διὰ ὀδύνην. θερμασίαν μὲν οὖν εἶχον ἐν τοῖς ποσὶν οἱ ἱππαζόμενοι ἢ οἱ περιπατοῦντες, ἀσθένειαν δὲ οἱ ἐκ ψύξεως πληγέντες τὸν λάρυγγα, ὀδύνην δὲ οἱ 5) τὴν χεῖρα πονέσαντες. διὰ ταῦτα πάντα ἐγένετο ἡ παραπληγία· ὅπου γὰρ ἦν ὁ κόπος, ἐκεῖ καὶ ὁ πόνος. ἔνθεν σκληρόταται ἦσαν καὶ βίαιοι αἱ ἐκ τῶν παραπληγικῶν, ὡς πάσης ἐκεῖ κατασκηψάσης τῆς ὕλης. οἱ δὲ περὶ λέξιν ἠσχολημένοι, ἐκλαμβάνοντες τῆς συντάξεως, διαποροῦσι πῶς περὶ πόνου διαλεγόμενος Ἱπποκράτης εἶπε σκληρόταται. καὶ εἶπόν τινες ὅτι πρὸς ὑπόμνησιν ἑαυτοῦ γράφων οὐκ ἠκριβολογήσατο· τὸ δὲ ἀληθές ἐστιν ὅτι, ὅτε πρᾶγμα δύο ἔχει ὀνόματα, ἔξεστι τῷ λέγοντι τὸ μὲν πρῶτον περὶ τοῦ ἑνὸς, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τοῦ ἑτέρου εἰπεῖν, οἷον, ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου, 6) Τειρεσίας ὁ χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. ἰδοὺ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ Τειρεσίας. 7) οὕτω καὶ ἐνταῦθα. χαλεπὸς ἦν ὁ πόνος· σκλη-

---

1) frigore vexatus fuit. C! 2) διάλεκτος F. 3) ἵνα αὐτῇ πλήξει τὸν λάρυγγα F. 4) ἐπόνεσεν F. 5) τῇ χειρὶ F. 6) Τειρεσία F. Genit. Num versus sint? 7) τοῦτο F.

ρόταται δὲ καὶ βιαιόταται αἱ εἰς τὰ παραπληγικὰ ἄγουσαι ὀδύναι. καὶ τοῦτο μὲν οὐ τῶν μέσων. πολλῶν δὲ γενομένων νοσημάτων ἐν τῇ ὑποστροφῇ τοῦ λοιμοῦ, ὁ βὴξ μόνος 1) εἶχε ῥαστώνην, 2) ἀλλ᾽ οὐδὲ οὗτος τελείαν ἀπαλλαγήν. εἰ δέ ποτε ἔδοξε τὴν ὕλην πᾶσαν εἰς ἓν μέρος ῥέψαι, τὰ ἄλλα ἠλευθεροῦντο. εἴποτε δὲ παρὰ τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἀπεῤῥάγη ἡ ὕλη, τουτέστιν ἔῤῥεψε πᾶσα, ὡς καὶ βῆχα γενέσθαι, τὰ χαλεπὰ οὐκ ἐγίνοντο νοσήματα. καί τινες μὲν τοῦτο τὸ πάθος ὠνόμασαν κυνάγχην, κακῶς δέ. πῶς γὰρ εἶχεν ὁ Ἱπποκράτης εἰπεῖν ἐπὶ κυνάγχης μὴ γίνεσθαι πυρετόν; ἀλλὰ λέγει, βὴξ μόνος αὐτοῖς ἐγίνετο, καὶ ἀφωνία ἢ βραγχώδης φωνὴ, τῆς ὕλης ἐκεῖ ῥεψάσης· ἔνθεν οὐ πυρετὸς ἐγίνετο, οὔτε περιπνευμονία, οὔτε ἄλλο πάθος. πάντω δὲ αἴτιον ἡ μετάστασις τῆς ὕλης εἰς τὴν φωνὴν γενομένη, καὶ πάντα μὲν εἶχον ῥαστώνην, 3) τοῦ βηχὸς ἐπιγενομένου. τὸ δὲ νυκταλωπικὸν παρέμενεν, ὡς νομίζειν σε ἐξ ἄλλης προφάσεως αὐτὸ εἶναι. ἔστι γὰρ ὅτε γίνεται νυκταλωπικὸν πάθος, μὴ συμπάσχοντος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ᾽ ἴδιον ἔχοντος πάθος, οὔτε παχύνεται τὸ κρυσταλλοειδὲς, καὶ αἰθαλωδέστερον γίνεται τὸ πνεῦμα, ὅπου δυσθεράπευτόν ἐστιν. οὕτως οὖν τὸ νυκταλωπικὸν πάθος ἐγίνετο δυσθεράπευτον, ὡς νομίζειν σε τὸν ὀφθαλμὸν μὴ συμπάσχειν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἀλλ᾽ ἴδιον αὐτὸν ἔχειν πάθος, 4) ἐφ᾽ ᾧ, προκόπτοντος τοῦ νυκταλωπικοῦ πάθους, καί τι χαλεπὸν ἐγίνετο. αἱ γὰρ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν 5) ἐμειοῦντο πυκνούμεναι ὑπὸ τῆς ψύξεως, αὐτὸς δὲ ὁ βολβὸς ὠγκοῦτο ἢ διὰ τὴν περιουσίαν τῆς ὑγρότητος, ἢ ὅτι ἡ ψύξις ἐπάχυνε τὸ πνεῦμα, ὃ μὴ διαφορούμενον ἐφύσα τὸν ὀφθαλμὸν ὡς πλεονάζον. τὰ δὲ χρώματα τῶν ὀφθαλμῶν ποικίλα ἦσαν· ποτὲ μὲν γὰρ μέλανα ἀπὸ τῆς θερμότητος τοῦ νότου, ποτὲ δὲ ἐρύθημα ἐκ τῆς ψύξεως τοῦ βοῤῥᾶ. λέγει 6) δὲ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι ὡς ἐπιτοπολὺ μέλανες ἦσαν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ μὴν τὸ μέλαν τῇ θερμασίᾳ ἕπεται. πάντα δὲ τὰ εἰρημένα νοσήματα ἐκ τῆς ψύξεως ἐγίνετο τοῦ βοῤῥᾶ. καὶ

---

1) ἔσχε F. 2) οὐδὲ αὐτῇ δὲ τελ. F. 3) τῆς — ἐπιγενομένης F. 4) ἐν ᾧ A. F. 5) ἐμειώθησαν F. 6) δὴ L.

λέγει ὅτι ὃ πάσχομεν ἔξω, τοῦτο καὶ νῦν γέγονεν. εἰ γὰρ ῥίψεις λίθον εἰς ὕδωρ, εἰ μὲν ὀλίγον ᾖ μεταξὺ σοῦ καὶ τοῦ ὕδατος τὸ διάστημα, οἷός ἐστιν ὁ λίθος, ὁρᾷς αὐτὸν, εἰ δὲ πολὺ εἴη, οὐχ ὁρᾷς τοῦτον ὁποῖός ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ εἰ μὲν καθαρὸν εἴη, ἀντικρύ σου φαίνεται, εἰ δὲ ῥυπαρὸν, οὐχ ὁμοίως φαίνεται. τοῦτο καὶ νῦν γέγονεν. ἡ μὲν γὰρ ψύξις εἰς βάθος τέθεικε τὸ κρυσταλλοειδὲς, καὶ διὰ τοῦτο μέλαν καὶ ζοφῶδες. καὶ 1) μελανὸν τὸ πνεῦμα οὐκ ἠδύνατο αὐτὸ λεπτῦναι τὸ κρυσταλλοειδὲς, καὶ διὰ τοῦτο μέλας καὶ ζοφώδης ἐφαίνετο ὁ ὀφθαλμὸς περιουσίᾳ ὀμιχλώδους πνεύματος. πείσει δὲ Ἱπποκράτης καὶ ἐκ τῶν φαινομένων· οὕτω γὰρ ζοφῶδες ἦν τὸ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεμπόμενον πνεῦμα, ὅτι καὶ μελανότριχες ἦσαν, οὕτω δὲ καὶ δίυγρον καὶ περιττωματικὸν, ὅτι καὶ ἰθύτριχες.

Λοιπὸν ὁ Ἱπποκράτης τὰ εἰρημένα τοῖς ἀνδράσιν εἶπε, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἧττον ἐγίνετο τὰ νοσήματα διὰ τὸ οἰκουρεῖν καὶ μὴ ἀπολαύειν τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ τὸ καθαίρεσθαι, ὡς καὶ Ἱπποκράτης φησὶ τὴν αἰτίαν, ἔνθεν δύο μόναι ἐλεύθεραι ἔπασχον, καὶ αὗται ἐπιπολαίως, πᾶσαι δὲ αἱ δοῦλαι καὶ κακοήθως, διὰ τὸ συνεχῶς τῷ ἀέρι προσομιλεῖν, καὶ διὰ τὸ κακόχυμον τῆς δουλικῆς διαίτης. τούτων οὖν πάντων τῶν νοσημάτων γενομένων ἐν τῷ λοιμῷ, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, ὀλίγοι δὲ περιεγένοντο οἱ ἐῤῥωμένοι. περιεγένοντο δὲ, οἷς ἐπέσκηψεν ἡ ὕλη παρὰ τὸν λάρυγγα. εἰ δέ ποτε παρὰ τὰ φωνητικὰ ὄργανα, ὡς καὶ τὴν διάλεκτον ἐμποδισθῆναι, οὗτοι 2) ἐσώζοντο, καὶ χρόνιον ἐγένετο. χρόνιον δὲ οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ. ποῦ γὰρ 3) συνάγχη χρόνιος; ἀλλὰ χρόνιος πάσῃ τῇ πόλει· πολὺν γὰρ χρόνον ἐπηρέασεν 4) αὐτόν. μέχρι μὲν οὖν τούτου ἐπίδημον ἦν τὸ νόσημα, ἄρτι δὲ καὶ λοιμῶδες ἐγένετο, πολλῶν ἀρξαμένων τελευτᾶν. ὁ δὲ θάνατος ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἀπὸ κυνάγχης ἐγίνετο. λοιπὸν ἄκουε, 5) θαυμασίως κυνάγχη ἐγένετο. διετείνετο οὖν τὰ περὶ τὸν θώ-

1) Fort. μέλαν ὄν. 2) mortem obibant C. 3) κυνάγ. A. F. 4) Fort. αὐτήν sc. πόλιν. 5) θανασίμῳ F.

ρακα, ἐντεῦθεν ἡ κεφαλὴ διετείνετο καὶ φλέβες αἱ περὶ τοὺς τραχήλους καὶ τοὺς κροτάφους. κακόηθες γὰρ γενόμενον νόσημα ἤρξατο μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἔξωθεν μορίοις. εἰ δέ ποτε καὶ πνεῦμα μέγα ἐγένετο, τοῦτο ἦν σημεῖον θανάτου. εἶτα, ἀλλὰ τοῦτο ἄπορον δοκεῖ εἶναι· εἰ γὰρ μεγάλη ἦν ἡ ἀναπνοὴ, δηλονότι πολὺς 1) εἰσεφέρετο ὁ ἀήρ. πολὺς δὲ οὐκ ἂν εἰσεφέρετο, μὴ λυθείσης τῆς κυνάγχης. ἀλλ' εἴρηται ἐν τῇ διαγνωστικῇ, ὡς ἐν μὲν τῷ κατὰ φύσιν ἡ ἀβίαστος ἀναπνοὴ ὑπὸ μόνου γίνεται τοῦ διαφράγματος, ἐν δὲ περιστάσει ἡ φύσις κέχρηται καὶ τοῖς κατὰ τὸ στέρνον μυσίν. εἰ δὲ γένηται χαλεπὴ περιπνευμονία, κέχρηται τοῖς ὑψηλοτέροις μυσὶν τοῖς κατ' ὠμοπλάτας, ὅτε καὶ τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς διαστέλλονται. καὶ διαστέλλεται μὲν ἐπὶ μέγα ὁ θώραξ, οὐ πρὸς ἀναλογίαν δὲ τῆς διαστολῆς εἰσφέρεται ἀὴρ, ἐμποδιζούσης τῆς ἐμφράξεως. τοῦτο καὶ νῦν γίνεται. ἐπειδὴ στενοχωρία ἐστὶ, κέχρηται ἡ φύσις τοῖς ὑψηλοτέροις μυσὶ, καὶ ποιεῖ μετέωρον πνεῦμα, ὃ σημεῖόν ἐστι πολλῆς στενοχωρίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θανάσιμον. οἱ δὲ ἔχοντες τοῦτο τὸ πνεῦμα καὶ ἐπεχλιαίνοντο· ἐν βάθει γὰρ οὔσης τῆς θερμασίας καὶ καταπνιγομένης τῷ ποσῷ τῆς ὕλης, τὰ ἔξω χλιαρὰ ἐγίνοντο. εἰ δέ ποτε καὶ ῥῖγος αὐτοῖς μετὰ πυρετοῦ ἐγίνετο, συντόμως ἀπέθνησκον· οὐκ ἤρκει γὰρ ἡ θερμασία καταλύουσα, ἀλλ' ἐπεγένετο καὶ ῥῖγος. καὶ πῶς ἂν ἀρκέσῃ ἡ δύναμις; τάχα δὲ ἐκεῖνο ἐνδείκνυται, ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι ψύξις ἀκρωτηρίων κακόν. μᾶλλον γὰρ ἐνταῦθα καταλυομένη ἡ φύσις τῷ πνιγμῷ ὑπενόστησεν εἰς τὸ βάθος, καὶ λειφαιμοῦντα τὰ ἄκρα κατεψύχθησαν. καὶ τὴν ἁπλῶς περίψυξιν ῥῖγος ἐκάλεσε. καὶ ἁπλῶς εἶπεν αἱ συγκληρίαι τουτέστιν αἱ συντυχίαι τῶν νοσημάτων τοιαῦται 2) ἦσαν. ἐπειδὴ γὰρ ἐπέθετο, καὶ διέλειψε καὶ ὑπέστρεψε τὸ νόσημα. τὰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ γενόμενα νοσήματα οὐκ εἶχον τὰ γινόμενα ἐν τῇ ὑποστροφῇ, τὰ δὲ γενόμενα ἐν τῇ ὑποστροφῇ εἶχον τὰ γινόμενα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοσήματος. τούτου δὲ αἴτιον ἡ καταβολὴ τῆς δυνάμεως ἡ ἐκ τῆς ὑποστροφῆς. ἀλλ' εἰ καὶ πάντα

---

1) εἰσφέρεται F. 2) εἰσί F.

κατεκράτουν τὰ νοσήματα, μάλιστα αἱ συνάγχαι· κατεκράτει δὲ, οὐ διὰ τὴν ἀμαθίαν τῆς τέχνης, οὐδὲ ὅτι κατεφρόνει ὁ Ἱπποκράτης τὰ νοσήματα, ἀλλ' ὅτι ἡ κακοήθεια τοῦ νοσήματος ἐβιάζετο. πάντα γὰρ ἐποίησεν ὁ Ἱπποκράτης, καὶ εἰ εὗρε πᾶν τὸ σῶμα ὡς πληθωρικὸν πέμπον τῷ χωρίῳ, ἐχρήσατο φλεβοτομίᾳ, τὰς ἐγγὺς τέμνων φλέβας τῆς γλώττης. εἰ δὲ ποιότητας 1) ἔπεμψε τὸ πᾶν σῶμα, διὰ καθαρσίων ἐτάραξε τὴν γαστέρα. εἶτα λοιπὸν μετὰ τὴν κοινὴν θεραπείαν ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἰδιάζουσαν, καὶ ἐχρήσατο τῇ ἀναστάσει· ἀλλὰ πολλὰ τῶν βιβλίων ἔχουσι τῇ ἀνατάσει· πολλὰ πιέζει, τὸ δὲ ἀναπιέζει. ἕκαστον δὲ ἐξηγούμεθα. φησὶ γὰρ ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι εἴ ποτε ὑπενόησα τὴν κυνάγχην ὑπὸ φλέγματος γινομένην, ἐχρησάμην ἀνατάσει τουτέστιν ἀσιτίᾳ, ἵνα δαπανήσῃ τὸ φλέγμα. ἀλλὰ τοῦτο ἐκβάλωμεν· οὐκ ἂν γὰρ Ἱπποκράτης τὴν ἀσιτίαν ἐκάλεσεν ἀνάτασιν. εἰ δὲ ἔχει πιέζει, φησὶν Ἱπποκράτης ὅτι οὐκ ἔλαθέ με τὸ κατασπάνιον, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ γινόμενον, τὸ μὲν ὡς ἐπιτοπολὺ, ὅτι ἡ κυνάγχη γίνεται ἐπὶ φλεγμονῇ τῶν τοῦ λάρυγγος μυῶν, κατὰ τὸ σπάνιον δὲ, ὅτι ποτὲ καὶ ἐπὶ μεταστάσει σπονδύλου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν γίνεται κυναγχικὸν εἶδος. λέγει οὖν ὁ Ἱπποκράτης ὅτι εἰ καί ποτε ἐνόμισα τοῦτο τὸ πάθος γίνεσθαι, ἐχρησάμην τῇ 2) πιέσει, ἵνα ὠθήσω τὸν σπόνδυλον 3) εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο καλῶς. αὐτὸς γὰρ Ἱπποκράτης λέγει, ἀθεράπευτον εἶναι τὴν τοιαύτην διάθεσιν. καὶ πῶς εἶχεν ἐπιχειρῆσαι; καὶ αὐτὸς δὲ εἶπε τούτου τοῦ πάθους σημεῖον τὸ κυκλότερον καὶ κυρτότερον. πῶς οὖν, τούτων μὴ φανέντων, εἶχε χρήσασθαι τῇ πιέσει; τοιοῦτον δέ ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι πολλάκις ὁ 4)* ἐπὶ δύσει τοῦ στόματος μὴ δυνάμενος χρήσασθαι τῇ ἐπιβολῇ τοῦ δακτύλου, 5) πτερῷ διαχρίομεν, ποτὲ δὲ τὸ ἐναντίον θλίβομεν τῷ δακτύλῳ, ἵνα ἀποδιώξωμεν τὴν ὕλην. ἵνα οὖν μὴ καὶ ἐνταῦθα νομίσῃς ἀνίατον εἶναι τὸ πάθος, οὐκ ἐπίλει τῷ δακτύλῳ κατὰ τοῦ πάσχοντος τόπου. λέγει ὅτι ἐχρησάμην τῇ ἄνω πιέσει,

---

1) ἔπεμπε A. F. 2) πίστει L. 3) εἰς — Ἱπποκράτης om. L. 4) Fort. ἐπιδέσει. adstrictione C. 5) πτερώδια χρίομεν Codd.

καὶ οὐδὲν ὠφέλησα. ἐχρησάμην δὲ τῇ ἀνακαθάρσει, ἀλλ' οὐ λέγει Ἱπποκράτης ὅτι καθάρσει ἐχρησάμην τῇ διὰ τῶν ἄνω. αὐτοῦ γάρ ἐστι λόγος λέγων, μηδέποτε διὰ τοῦ πάσχοντος κενοῦν, μήπως ὡς ἀσθενὴς ἐπισύρηται· ἀλλὰ καθάρσεις λέγει τοὺς ἀναγαργαρισμούς. καὶ τοῖς ἀποφλεγματικοῖς δὲ χρησάμενος οὐδὲν ὠφέλησεν. τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ βοηθήματα, ὧν ἐπιγράφει ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' οὐκ εἶχε τὸ νόσημα. τὰ γὰρ ἐπιῤῥηγνύμενα καὶ ἐπιγενόμενα συμπτώματα κακοηθέστερα 1) ἦσαν· ἢ μᾶλλον ἐπιῤῥηγνύμενα, ὅτι τῷ χρόνῳ μὴ δυνηθεῖσα διαφορηθῆναι ἡ ὕλη καὶ δριμυτέρα γενομένη κατὰ διάβρωσιν ἐποίησε ῥῆξιν, ἢ ἐκ τῆς φύσεως μεταβληθεῖσα εἰς πῦον ἐῤῥάγη καὶ ἐποίησεν ἀπόστημα. τοιαύτη ἡ τοῦ λοιμώδους ἀέρος κατάστασις.

β'. Πρῶτον μὲν ἐπὶ τοῖσιν αὐχμοῖσιν ὀφθαλμία ἐπεδήμησαν ὀδυνώδεες. —

Τινὲς τοῦτον τὸν λόγον τοῦ ἀνωτέρου χωρίζουσι καί φασιν, ὅτι ἄνω εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης περὶ τοιᾶσδε καταστάσεως· φησὶ δὲ ὅτι, ἀλλ' ἢ εἶδον θέρος ξηρὸν ἔαρι γεγονὸς, ἐν ᾧ πολλαὶ ὀφθαλμίαι ἐπεδήμησαν. ὁ δὲ Γαληνὸς συνάπτει αὐτὸν τῷ ἄνω λόγῳ. φησὶ γὰρ Ἱπποκράτης ὅτι, ὡς εἴρηταί μοι, παρετράπη ὁ χειμὼν, ἐγένετο δὲ καὶ ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία παρὰ φύσιν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ἐπιὸν θέρος παρετράπη τῇ μιᾷ ποιότητι ἐπὶ τὸ ὁμοιοειδές· ξηρὸν γὰρ ἐγένετο. ἀλλ' οὐκ ἐγένετο ἐν τούτῳ πολλὰ νοσήματα· εἴρηται γὰρ ἐν ἀφορισμοῖς, ὡς ἡ ἐπομβρία τοῦ αὐχμοῦ μᾶλλον λυπεῖ. πλὴν εἴποτε γένηται ἄμετρος αὐχμὸς, καὶ αὐτὸς ποιεῖ χαλεπὰ νοσήματα, ἔνθεν ἐπειδὴ νῦν ξηρότης ἐγένετο, τὸ μὴ εἰωθὸς ξηραίνεσθαι νῦν μᾶλλον ἐβλάβη. πρῶτον γὰρ σύνηθες τὸ τοῦ ἐναντίου. τί δὲ ὑγρότερον τοῦ ὀφθαλμοῦ; ἐντεῦθεν ὀφθαλμίαι ἐγίνοντο, τὸ μὴ εἰωθὸς ξηραίνεσθαι νῦν μᾶλλον ἐβλάβη, καὶ αὗται μετ' ὀδύνης. ἐκινδύνευον γὰρ οἱ χιτῶνες ἐκ τῆς ξηρότητος ῥαγῆναι.

---

1) εἰσι F.

γ΄. Αἵματος ἐκ φλεβῶν τάσιες, λειποθυμίη, σχῆμα ἀνάῤῥοπον, ἄλλη ἀπόληψις, μοτώματος ξυστροφὴ, πρόσθεσις, ἐπίδεσις. —

Θαυμαστὸς οὗτος ὁ λόγος. ἐγένετο γάρ ποτε ἄμετρος αἱμοῤῥαγία ἐκ τῶν φλεβῶν, εἴτε τῶν ἀρτηριῶν, εἴτε τῶν ὄντως φλεβῶν. οὔτε δὲ πολλὴ ἐγένετο ὡς καταλῦσαι τὰς δυνάμεις. δεῖ οὖν αὐτὴν στεῖλαι· στέλλεται δὲ ἢ ἔκ τινος φυσικοῦ ἢ ἀπὸ τέχνης· ἀπὸ φυσικοῦ μὲν οὕτως· πολλάκις ἐκ τῆς ἀθρόας ταύτης φορᾶς κενωθέντος τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος, λειποθυμία ἠκολούθησε, καὶ δύναται αὐτὴ ψύξαι τὴν ἐπιφάνειαν, παχῦναι τὴν ὕλην καὶ στεῖλαι τὴν αἱμοῤῥαγίαν. τοῦτο μὲν οὖν φυσικόν. τὰ δὲ ἀπὸ τῆς τέχνης πολλά εἰσι. στέλλει γὰρ καὶ διὰ σχήματος ἀναῤῥόπου. εἰ γὰρ φέρεται ἐκ τῶν κάτω τοῦ ποδὸς αἷμα, ἀνάφορον αὐτὸν ποιήσας ἔστειλε. πολλάκις δὲ διὰ μοτῶν εἶρξεν αἷμα. ἀλλ' εἰ μὲν ἐπιπολῆς φέρεται τὸ αἷμα, προστίθησιν αὐτὸν μόνον, εἰ δὲ ἐκ τοῦ βάθους, συστρέφει. ὁ δὲ Γαληνὸς κατ' ἄλλου ἔλαβε τὸ συστρέφειν. πολλάκις γὰρ ἐκ ῥινῶν φέρεται αἷμα, καὶ ἐστείλαμεν αὐτὸ συστρέψαντες καὶ κλείσαντες τοὺς μυκτῆρας. οἶδε καὶ ἐπίδεσμος στεῖλαι αἷμα, ὡς εἴρηται ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν, καὶ μάλιστα εἰ παραληφθείη οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑγιαίνοντος τόπου ἐπὶ τὰ νοσοῦντα, τότε γὰρ ἐπισύρεται, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νοσοῦντος ἐπὶ τὰ ὑγιαίνοντα, ἵνα ἀποκρούσηται. λέγει δὲ ἐν τῷ μέσῳ, ὅτι καὶ ἄλλη ἀπόληψις πεποίηται, καὶ τοῦτο ἢ ὡς πρόγραμμα δεῖ λαβεῖν ὅτι εἰσὶ καὶ ἄλλαι ἐπισχέσεις, ἢ διὰ μοτώματος ἢ διὰ συστροφῆς, ἢ καὶ ὡς τρόπον θεραπευτικόν. πολλάκις γὰρ διαιρεθὲν ἀγγεῖον βρόχῳ ἀπολαμβάνοντες ἐστείλαμεν τοῦ αἱμοῤῥαγεῖν. αὗται πᾶσαι στάσεις εἰσὶν αἱμοῤῥαγίας ἐκ φλεβῶν γενομένης. καὶ κρεῖττον αὐτὴν εἶναι ἐκ φλεβῶν· κακὸν γὰρ, εἰ ἐξ ἀρτηρίας, ὡς 1)* φύσει, διά τε τὴν κυριότητα τοῦ μορίου, καὶ διότι ὡς σφυγματωδῶς κινούμενον τὸ μόριον οὐ παρέχει τῇ φύσει ἡσυχίαν εἰς καιρὸν 2) ἀπουλώσεως.

δ΄. Βουβωνοῦται τὰ πλείω, διότι ἡπατῖτις· ἦν δὲ καὶ

---

1) dicet C. φήσει 2) ἀπολούσεως Codd. Emendavi.

ἀπὸ ἀρτηρίης κακωθείσης κακὸν σημεῖον, οἷως Ποσειδωνίῃ. —

Οὗτος ὁ λόγος γρίφος ἐστὶν, ἔχει δὲ πολλὰς ἐξηγήσεις. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὅτι αἷμα κενούμενον ἐκ φλεβὸς χαλεπὸν ποιεῖ, φησὶν ὅτι οὐκ ἐκ πάσης φλεβός· οὐδὲ γὰρ ἐκ λεπτῆς ἀραχνοειδοῦς, ἀλλὰ τῆς βουβωνουμένης, τοῦτο δέ ἐστι τῆς εἰς ὕψος ἐπαιρομένης. αὕτη δὲ ἐκχέουσα αἷμα χαλεπὰ ποιεῖ, διότι ἡπατῖτίς ἐστι τουτέστιν ἐξ ἥπατος φυομένη. εἰσὶ δὲ καὶ δύο ἐξηγήσεις. πολλάκις γὰρ γίνεται αἱμοῤῥαγία εἴσω, καὶ φέρει εἰς ἄλλα ἀγγεῖα τὸ αἷμα καὶ ποιεῖ κιρσόν. ἀλλ' οὐκ εἰς πᾶσαν φλέβα ἐρχόμενον αἷμα βουβωνοῖ αὐτὴν καὶ εἰς ὕψος ἐπαίρει, ἵνα ποιήσῃ κιρσὸν, ἀλλ' εἰς μόνην ἡπατῖτιν. καὶ ἡ ἐξήγησις εἰ καὶ ἀληθὴς, ἀλλ' οὖν πολλάκις τις λαβὼν ἕλκος ἐν ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ ποδὸς, βουβῶνα ἀνήνεγκεν. ὁ Ἱπποκράτης οὖν, πρὸς ὑπόμνησιν αὐτοῦ γράφων, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν τίς ἡ ἀποκλήρωσις τοῦ, πάσχοντος ἑτέρου μορίου, ἕτερον βουβωνοῦσθαι; καὶ λέγομεν ὅτι ἐπειδὴ ὀδύνη γίνεται εἰς τὸν πόδα αὐτοῦ, τρέχει ἡ φύσις μετὰ τοῦ αἵματος, βοηθεῖ τῷ ὀδυνωμένῳ, καὶ εὑρίσκεται ὁ ἀδὴν μανὸς, καὶ δεχόμενος τὴν ὑγρότητα φλεγμαίνει, καὶ μάλιστα ὅταν ἡπατίτιδες φλέβες ἐκεῖ φέρωνται ἀνωτέρω τοῦ μηροῦ, αἵτινες διὰ τὸ μέγεθος πολλὴν φέρουσαι ὑγρότητα βουβωνοῦσι τὸν ἀδένα.

έ. Οἱ αἱμοῤῥαγοῦντες τελευτῶντες οὐκ ἐφιδροῦσι τὸ πρόσωπον, ἀλλ' οἷα ξυμπεπτωκότες, καὶ οἱ πνευματίαι καὶ οἱ ὑπὸ ὑδρώπων ὀλλύμενοι, πονηρόν. —

Προσεχὴς οὗτος ὁ λόγος τῷ ἀνωτέρῳ· ἐγένετο γὰρ αἱμοῤῥαγία, καὶ οὔτε φυσικὸν οὔτε τεχνικόν τι ἴσχυσεν αὐτῇ κωλῦσαι. ἀλλ' ἵνα μὴ τελείως ἀδοξήσῃ ἡ τέχνη, κἂν τούτῳ προμηνύει πῶς ἕπεται ὁ θάνατος, ὅτι οὐ μετὰ ἱδρώτων. κενωθήσεται γὰρ πάσης τῆς ὑγρότητος, πόθεν δὲ ἔσται ἱδρώς; οὐκοῦν εἰ μὴ γένηται ἱδρὼς, οὐδὲ συγκοπὴ γίνεται, ὁ ἐν μόνῳ τῷ μετώπῳ· εἴρηται γὰρ ὅτι συγκοπτικὸς ἱδρὼς περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὰ ἄνω μέρη γίνεται. ἐπειδὴ γὰρ μέλλει σκεδασθῆναι τὸ ἔμφυτον θερ-

μὸν, φιλοῦν τὴν ἀναφορὰν διώκειν, ἀνατρέχει περὶ τὸ πρόσωπον καὶ ἥττων ἐστίν. ἰκμὰς κενοῖ αὐτὴν διὰ τὴν ἄνω, καὶ οὕτω ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα. νῦν οὖν ὁ λόγος, ἱδρὼς οὐ γίνεται, ἀλλὰ συμπεπτωκὸς καὶ κατεξηρασμένον φανεῖταί σοι τὸ δέρμα. καὶ οἱ πνευματίαι. τοῦτον τὸν λόγον ἐξέβαλεν ὁ Γαληνός. τίνας γὰρ καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης πνευματίας; ἆρα τοὺς πνεύματα ἔχοντας τουτέστι δαιμόνια; ἀλλὰ τοῦτο καταγέλαστον. πνευματίας γὰρ καλεῖ τοὺς ἔχοντας μεγάλην καὶ πυκνὴν ἀναπνοήν. καὶ διὰ τοῦτο οὐ τελευτῶσι μετὰ ἱδρῶτος, καὶ μάλιστα οἱ ὑδεριῶντες. οὗτοι γὰρ ὤφειλον μετὰ ἱδρῶτος τελευτᾷν, ὡς κατακλυζόμενοι τῇ ὑγρότητι.

ς΄. Τῶν γαστέρων αἱ εὐφορίαι ταραχὴν, οἷον Ποσειδωνίῃ. —

Θαυμαστὸς ὁ λόγος, ἐὰν σαφηνισθῇ. σαφηνίζεται δὲ, ἐὰν ὑπερβατῶς ἀναγνωσθῇ. πολλάκις γὰρ γίνεται διάῤῥοια καὶ ταραχὴ γαστρός. πόθεν δῆλον εἴτε ἐπὶ κακῷ εἴτε ἐπὶ ἀγαθῷ ἐγένετο. πόθεν δέ; ἐκ τῆς ἑπομένης εἴτε εὐφορίας εἴτε δυσφορίας. ὥσπερ γὰρ ἐγένετο τῇ Ποσειδῶνος γυναικὶ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. τῶν γαστέρων τὴν ταραχὴν αἱ εὐφορίαι δηλοῦσιν, ὥσπερ 1) τὴν Ποσειδῶνος.

ζ. Τὰ θηρία οἷα ἐμποιέει. —

Θηρία λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὰ θηριώδη νοσήματα, ποτὲ δὲ καὶ τὰς ἕλμινθας. ζήτει οὖν τί ποιεῖ ταῦτα τὰ θηρία, καὶ ποῖα αὐτὰ ποιεῖ, ὅτι ποιεῖ μὲν αὐτὰ ὁ ὠμὸς χυμὸς, ἢ ἀπὸ ἄρτου ἢ ἀπὸ ὀσπρίων ἢ ἀπὸ λαχάνων. αὐτὰ δὲ ποιεῖ στρόφους, 2) δήξεις.

η΄. Ἐν τῷ λεπτυσμῷ ἡ 3) περίτασις πρὸ τῆς τελευτῆς, καὶ ὀμφαλὸς πρόμακρος εἰλκύσθη αὐτέῃ, καὶ οὔλων ἐφελκώσιες τῶν εἰσιόντων περὶ τὸν ὀδόντα. —

Τοῦτον τὸν λόγον Ἱπποκράτης μὲν ἐπὶ 4) Ποσειδωνίου ἔγραψεν, ἔξεστι δὲ αὐτὸν λαβεῖν καθόλου, ὅτι ἐγέ-

---

1) Fort. τῇ. 2) δόξεις L. 3) περὶ πάσης Codd. 4) σιδωνίου L. A.

νετο αἱμοῤῥαγία, καὶ οὕτω πολλὴ, ὡς καταψύξαι μὲν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐργάσασθαι δὲ ὕδερον. εἰ οὖν ἐγένετο ὕδερος, περίτασίς ἐστιν εἰς τὴν κοιλίαν οὐκ ἀπὸ χρηστῆς ὑγρότητος, ἀλλὰ περιττωματικῆς. ἔνθεν καὶ μακρότερον ἐποίησε τὸν ὀμφαλὸν, καὶ ἥλκωσεν αὐτόν. ἤρξατο δὲ οὗτος ὁ χυμὸς ἀναδίδοσθαι καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω· ἔνθεν τῇ δριμύτητι καὶ ἕλκος ἐποίησεν εἰς τὰ οὖλα, καὶ πάντα τὰ βρώματα εἰσιόντα ἐπὶ τοὺς ὀδόντας βλαβερὰ ποιεῖ φαίνεσθαι. τάχα δὲ ὀδόντας λέγει οὐ τούτους τοὺς φαινομένους, ἀλλὰ περὶ τοῦ 1) εἰσωφάγου λέγει, ὡς καὶ αὐτοῦ ἡλκωμένου· διὰ γὰρ τοὺς ὀδόντας παρέρχεται. 2) ὀδοὺς δὲ καλεῖ, ἢ πυρινοειδὴς, τὴν εἴσω ἀπόφυσιν τοῦ δευτέρου σπονδύλου, ἐξ ἧς ἔρχεται ὁ εἰσωφάγος. ἴσως γὰρ καὶ ἐκεῖ φθάσας ὁ χυμὸς ἥλκωσεν αὐτόν.

θ'. Ὅτι πολλὰ περὶ ἑκάστου ἔστιν ὀρθῶς ἐντείλασθαι, τὰ μὲν ταῦτα δυνάμενα, τὰ δὲ οὔ, οἷόν ἐστι τὰ τοιάδε, διαχυθὲν, πιληθὲν κενωθῆναι. —

Τῷ μεμνημένῳ τῶν ἀνωτέρω οὐδὲν λέγει οὗτος ὁ λόγος, ὅτι ζήτει ὅμοια εἴτε ἀνόμοιά εἰσι τὰ πράγματα ἀλλήλοις. τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι δύναται ἕκαστος πολλὰ ὀρθὰ ἐντείλασθαι περὶ παντὸς πράγματος. ἰδοὺ γὰρ καὶ ἐγὼ ἐντέλλομαι ζητεῖν σε τὰ ἀνόμοια καὶ τὰ ὅμοια. καὶ ἐπὶ πολλῶν μὲν ἐγυμνάσαμεν τὸν λόγον ἄνω, νῦν δὲ τούτου παράδειγμα λαμβάνει τοῦτο, ὅτι εἰσῆλθον δύο ἰατροὶ πρὸς ἄῤῥωστον, καὶ εὑρήκασι φλεγμονὴν ὑποκειμένην. συνεῖδον ἀμφότεροι κενωθῆναι τὸν τόπον· ἀλλ' ὁ μὲν ἔγνω χῦσαι καὶ διαφορῆσαι τὸν χυμὸν, ὁ δὲ πιλῆσαι καὶ ἀποκρούσασθαι αὐτὸν ἄνω. ἆρα οὖν οὐκ ἔστιν ἐναντίον χύσις πιλήσει; πλὴν ἀμφότεροι ἐνεποίησαν τὴν κένωσιν. καίπερ καὶ ἐπὶ ἄλλου πολλῶν ἰατρῶν θελόντων ψύξαι, ὁ μὲν διὰ πτισάνης, ὁ δὲ διὰ θριδακίνης, ὁ δὲ δι' ὕδατος ἔψυξεν. καὶ δοκοῦσι μὲν εἶναι ταῦτ αδιάφορα τῷ ὀνόματι, ἐν δὲ τῷ πράγματι συνᾴδουσι· πάντα γὰρ ἔψυξαν.

ι'. Καὶ ὅκου κλίνειν, δεῖ διώσασθαι. πούτους ἀτολμέον-

---

1) Ita Codd. 2) Soloece.

τας δεῖ διώσασθαι καὶ ἀνεγείρειν καταναρκωμένους, εἰς ἃ ὑστεροῦσιν. —

Τὰ πολλὰ τῶν βιβλίων κλίνειν ἔχουσιν· ἔνθα κλίνει ὁ χυμὸς, ἐκεῖ κένωσον. τὸ δὲ ἀληθὲς, κλίνην ἔχει. πολλάκις γάρ τινες ἀπὸ νόσου εἰσὶν ὑγιέες, φοβοῦνται δὲ ἀναστῆναι ἀπὸ τῆς κλίνης, χαίροντες αὐτῇ. τούτους δεῖ διώκειν καὶ ἀνεγείρειν, μήπως καταναρκωθῶσι καὶ ψυχθῶσι τὸ σῶμα. ἔγειραι οὖν αὐτὸν, καὶ ἐκεῖνα πρόστασσε τὰ ἔργα, ἃ φεύγει, εἰ γράφει, τὸ γράφειν, εἰ ἀναγινώσκει, τὸ ἀναγινώσκειν.

ια΄. Ὑδατώδεας θᾶσσον τάμνειν, πρίειν κεφαλὴν, φθίνοντας καίειν αὐτίκα καὶ τὰ τοιαῦτα. —

Νῦν οὐ 1) τρόπον σοι θεραπείας παραδίδωσιν, ἀλλὰ χρόνον, ὅτι πᾶν ὃ ποιεῖς, ταχὺ ποίει. ἁρμόζει γὰρ ὁ λόγος μάλιστα χειρουργοῖς. ἔστι γὰρ πολλάκις ὕδερος, καὶ οὗτος ἀσκίτης, ἐπὶ κατακλυζούσῃ ὑγρότητι, καὶ ἔδοξέ σοι χειρουργίᾳ χρήσασθαι τῇ παρακεντήσει. μὴ ἀναμείνῃς, μήπως τὸ ὑγρὸν ῥέψῃ κατὰ τῶν ἐσωτέρων. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ φθισικὸν μέλλεις καῦσαι, ταχύ· εἰ δέ ποτε καὶ κεφαλῆς ὀστέον ἔῤῥευσε κατὰ τῶν μηνίγγων, εἴτε τεμεῖν, εἴτε ἀνακουφίσαι θέλεις αὐτὸ, ταχὺ ποίησον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ πάντων.

ιβ΄. Τῶν ὑδατωδέων μὴ ψαύειν ἦτρου μηδὲ τῶν ἔσω, ὅμοιον γὰρ τοῖσι γούνασιν. —

Ἐπειδὴ εἶπέ σοι καὶ ταχέως τοὺς ὑδερικοὺς, φησὶν ὅτι οὐκ ὀφείλεις πάντα ὑδερικὸν τέμνειν. τρεῖς γάρ εἰσιν ὕδεροι, τυμπανίας μὲν ἐπὶ πνεύμασιν, ἀσκίτης δὲ ἐπὶ ὑγρῷ, ἀνασάρκα δὲ ὁ ἐπὶ τῇ σαρκὶ 2) παρεσπαρμένος. ἐπὶ τοῦ τυμπανίτου οὖν οὐκ ὀφείλεις τεμεῖν· διὰ γὰρ πνεύματα οὐδεὶς χειρουργεῖ. ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ τοῦ ἀνασάρκα· παρεσπαρμένη γὰρ ὑγρότης οὐ δύναται κενωθῆναι. ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ὄγκου ὄντος ἐν τῷ γόνατι, εἰ μέν ἐστιν ἀπὸ πνευμάτων, οὐδεὶς χειρουργεῖ, ἀλλ' οὐδὲ ὅτε ἀπὸ χυμοῦ ἀεί· οὐδὲ γὰρ ὅτε

---

1) τοῦ τρόπου L. 2) παρεσπασμένος Codd.

ἄπεπτος καὶ σκληρός ἐστιν ὁ ὄγκος, ἀλλ' εἰ μὴ ὅτε τελείως μεταβληθῇ εἰς πῦον. οὕτω δὴ μόνον τὸν ἀσκίτην χειρουργοῦμεν, καὶ τότε παραφυλάττομεν μήτε τοῦ ἤτρου, μήτε ἄλλου τινὸς τῶν ἐν βάθει ψαύειν.

ιγ'. Τὰ παρὰ καρδίην Ξενάρχῳ, καὶ θερμὸν ἅλες πολλὸν εἰσπνεῖν ἀντὶ τῆς κενώσιος θάλπειν ἀρχῆθεν. —

Θεραπευτικὸς οὗτος ὁ λόγος. πέπονθε μὲν γὰρ Ξενάρχης, ἱστόρησε δὲ Ἱπποκράτης, ὠφελήθησαν δὲ οἱ 1) νοήσαντες. φθίσις γὰρ ἐγένετο, ἕλκος ἐν τῷ πνεύμονι. τότε 2) φεύγομεν τὴν τοῦ ψυχροῦ ἀέρος εἰσπνοήν· τὸ γὰρ ψυχρὸν τοῖς ἕλκεσι πολέμιον, καὶ πληκτικὸν, μάλιστα τοῦ μανοῦ καὶ ἁπαλοῦ πνεύμονος, 3) ἀντὶ τοῦ ψυχροῦ ἀέρος ἀναπνοήν. τοῦτο μὲν ἔχει τὰ παρὰ καρδίαν. εἰ δὲ τὰ περικάρδια, ὅ τι ποτὲ γίνεται πάθος ἢ τῇ καρδίᾳ, οὐκ ἐρυσιπελατώδης, οὐδὲ φλεγμονώδης· προλαμβάνει γὰρ ὁ θάνατος· ἀλλὰ καρδιακὴ συγκοπὴ ἥτις γίνεται ἐπὶ καταψύξει τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. οὐκοῦν εἰ κατέψυκται ἡ καρδία, μὴ εἰσενέγκῃς ψυχρὸν ἀέρα· ἐπιτείνεις γὰρ τὸ κακόν. ἀλλὰ θάλψον ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ νοσήματος.

ιδ'. Ἀφ' οὗ ἕν. —

Τοῦτο ὡς ἰδιάζοντα λόγον δεῖ λαβεῖν, εἰ καὶ πολλοῖς τῶν ἐξηγητῶν ἔδοξε μηδόλως τάξαι αὐτόν. λέγει οὖν, ὅτι ὁ τεχνίτης ἀφ' οὗ εὕρῃ ἓν σύμπτωμα, ὀφείλει καὶ περὶ τῶν ἄλλων συλλογίσασθαι, οἷον πλευριτικόν τινι ἐγένετο νόσημα. εἰσελθὼν ὁ ἰατρὸς ἐν τῇ ἀρχῇ εὗρε νυγματῶδες ἄλγημα· ἀπὸ τούτου ἔχει εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ὅσον οὔπω καὶ βὴξ, καὶ δύσπνοια καὶ πυρετὸς ἐπακολουθήσει, ὥσπερ εἰ εὕρῃς ἐπί τινος μετὰ πέψιν γινομένην καρηβαρίαν, καὶ μέλλουσαν γενέσθαι αἱμοῤῥαγίαν, εἰπὲ ὅτι ὅσον οὔπω καὶ χεῖλος τὸ κάτω κλονηθήσεται, καὶ μαρμαρυγαὶ φανήσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, ὥστε ὅταν

---

1) νοσήσαντες C. laborantes. 2) φρύγομεν Codd. 3) et propterea frigidus aer non inspirandus, sed contra expirandus est C.

εὕρῃς ἓν σύμπτωμα, πρόλεγε καὶ 1) περὶ τῶν ἄλλων ἐσομένων ἢ ἑπομένων.

ιε'. Σημεῖον ὀργῆς καὶ τῶν τοιούτων, οἷον φωνὴ ὁκοία γίνεται ὀργιζομένοισιν, ἢν τοιαύτη ᾖ μὴ ὀργιζομένῳ φύσει, ἢ ὄμματα οἷα ἂν ᾖ φύσει ταραχώδεα οἷα ὅταν ὀργίζωνται οἱ μὴ τοιοῦτοι, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον, καὶ νούσων οἷον τὸ φθινῶδες ποιέει τὸ εἶδος, ἢν τοιοῦτος φύσει, ἐς τοιοῦτον νόσημα παρέσται, καὶ τἄλλα οὕτως. —

Οὗτος ὁ λόγος φυσικὸς ὡς ἐπιτοπλεῖστον· εἰσὶ γάρ τινες ὄντως φυσιογνώμονες, οἵτινες ἀπὸ τοῦ προσώπου μαντεύονται περὶ τοῦ ἤθους τῆς ψυχῆς· ἔνθεν εἴ τινα ἴδωσιν ἀνεσπασμένας τὰς ὀφρῦς ἔχοντα, ἐκεῖνον ἀναιδῆ καλοῦσιν, εἰ δὲ κατεσπασμένας, ἐλευθέριον. ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι ζητοῦσιν, ἵνα τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος καταλάβωσι. ζητεῖ δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἵνα τὴν τοῦ σώματος καταλάβῃ διάθεσιν· φησὶ γὰρ ὅτι οἴδαμεν σημεῖον θυμοῦ, τὸ τῆς φωνῆς τρομῶδες, τὸ ἐρυθρὸν τοῦ προσώπου, τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ταραχῶδες. πολλάκις οὖν χωρὶς θυμοῦ ταῦτα πάρεστιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν. ὀφείλει προμηνύσαι ἡ τέχνη, ὅτι οὔτε ὁτῳδήποτε ἄλλῳ νοσήματι τῷ φρενιτικῷ 2) τῇ μανίᾳ ἔχει ἁλῶναι. ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ δῆλός ἐστιν ὁ λογισμὸς ἐπιτηδείως ἔχων εἰς τὴν τοῦ τοιούτου πάθους γένεσιν. ὁμοίως δὲ οἴδαμεν φροντίδος καὶ λύπης σημεῖα, τὸ τῶν ὀφρύων κατεσπασμένον, τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀκίνητον, τὸ τοῦ χρώματος πελιδνότερον. εἰ οὖν χωρὶς φροντίδος καὶ λύπης ταῦτα γίνεται, προμηνύει ἡ τέχνη, ὅτι οὔτε ὁτῳδήποτε ἁλώῃ νοσήματι ἢ τῷ μελαγχολικῷ ἐκεῖνος ἔχει ἁλῶναι, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐπιτήδειός ἐστιν ὁ λογισμὸς εἰς τοιούτου πάθους γένεσιν. καὶ τί θέλω τὰ περὶ τοῦ ἤθους τῆς ψυχῆς, ἐάσας τὰ ἐν τῷ σώματι; φθινώδεις γάρ τινες τῇ φύσει κατασκευαί· πτερυγώδεις δὲ αἱ ὠμοπλάται, καὶ στενὸς καὶ ἀβαθὴς ὁ θώραξ. προμηνύει οὖν ἡ τέχνη ὅτι οὗτος ἐὰν νοσήσῃ, εὐχερῶς ἁλίσκεται τῷ φθινώδει νοσήματι. καὶ γὰρ ἡ φυσικὴ κατα-

1) πρὸ Codd. 2) Fort. om. ἢ.

σκευὴ εἰς τοῦτο ἦν ἐπιτηδεία. ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ λόγος καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων, τὸ ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν συλλογίζεσθαι τὰ παρὰ φύσιν.

ιϛ'. Οἱ βῆχες οἱ κοπιώδεες ἅπτονται τῶν 1) σιναρῶν καὶ μάλιστα τῶν ἄρθρων. —

Περὶ βηχὸς διαλέγεται ἐπιπολαίου καὶ κόπου τοῦ ἐκ προκαταρκτικῆς αἰτίας. πολλὰ γάρ τις ὁδοιπορήσας ἐκοπίασεν· ἐγένετο αὐτοῦ ὁ κόπος ἐν ψυχροτέρῳ χωρίῳ, καὶ βὴξ ἐγένετο. ἐγένετο οὖν ὁ βὴξ καί ποτε εὑρεθεῖσα ἡ δύναμις ἐῤῥωμένη ἀπεδίωξε τὸν χυμόν· ἀπεδίωξε μέντοι παρὰ τὸ ἀσθενές. τί δὲ ἀσθενέστερον τῶν ἄρθρων καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν καὶ νῦν ἐν τῷ παρὰ φύσιν; ἀπὸ γὰρ τῆς κινήσεως ἐν τῷ κόπῳ ἀσθενέστερα γενόμενα ἐδέξαντο τὴν ὕλην.

ιζ'. Ἅτε καὶ ἐν τοῖσι κοπιώδεσι 2) τοῦ βῆξαι ἐγένετο. —

Ὁ ἀνωτέρω μὲν λόγος περὶ βηχὸς ἐπιπολαίου, οὗτος δὲ καὶ βηχὸς κακοήθους, καὶ κόπου ἐς ὕστερον ἡ γενομένη αἰτία, καὶ τοῦτο οὐ περὶ παντός· οὐδὲ γὰρ τοῦ ἑλκώδους, ἀλλὰ τοῦ τονώδους, καὶ ὀστοκοπώδους, τῶν γινομένων ἐκ παχείας ὕλης. ἐπειδὴ οὖν παχεῖά ἐστιν ἡ ὕλη, ἐν τῷ βηχὶ οὐδὲν ἀνάγεται· μένει οὖν ἡ ὕλη. καὶ αὕτη μὴ δυναμένη διαφορηθῆναι, ῥέπει κάτω περὶ τὰ κοῖλα καὶ ἀσθενῆ καὶ θερμά. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἄρθρα. εἶπε δὲ ὁ Ἱπποκράτης ὅτι τότε οἱ ξηροὶ βῆχες εἰς τὰ ἄρθρα στηρίζουσιν, ὅταν ἐγκαταλίπωνται τουτέστιν ὅτε μὴ πᾶσα ἡ ὕλη κενωθῇ παρὰ βηχὸς, ἀλλά τι μένον ῥέψῃ παρὰ τὰ ἄρθρα· ἔνθεν οὐδὲ δεῖ αὐτὸν ῥίψαι τὰ πνεύματα. 3) τινὲς γὰρ εἰ καὶ ἀνήνεγκαν τὰ λείποντα πνεύματα τουτέστι μέρος δυσπνοίας, 4) κακῶν δὲ, ἀδιανόητός ἐστιν ὁ λόγος.

ιη'. Τὰ πνεύματα τοῖσι φθινώδεσι κακὰ τὰ ἄσημα καὶ τῇσιν ἀτόκοισιν, ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. —

Ἀσαφὴς φαίνεται οὗτος ὁ λόγος καί τινες μὲν ἐξηγή-

1) σηρανῶν Codd. 2) Sic! 3) C. addit: remansere tamen flatus. 4) malum C.

σαντο αὐτὸν οὕτως, ὅτι ἐὰν ἐπὶ φθισικῶν ἡ δύσπνοια, δηλοῖ, ῥαστωνήσει, τουτέστι μὴ γενομένης κρίσεως ἢ ἀποστάσεως χαλεπῆς. ἐπειδὴ τὰ ἀσήμως ῥᾷστα εἰ ἐγένετο, οὐκ ἔστιν ἀδιανόητον. ἀλλὰ τοῦτο λέγε, ὅτι πολλάκις τις εἰσελθὼν πρὸς κάμνοντα εἶδεν αὐτὸν μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντα, μετ' ὀλίγον δὲ εἰσελθὼν εὗρεν αὐτὸν ἀσήμως καὶ ἀπροσδοκήτως μικρὸν ἀναπνέοντα. καὶ πολλοὶ μὲν χαίρουσι, νομίζοντες διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος μεταβολὴν γενέσθαι τῆς δυσπνοίας, ὁ δὲ ὄντως ἰατρὸς ἅπτεται τοῦ σφυγμοῦ, εὑρίσκει αὐτὸν ἀμυδρὸν καὶ ἀνώμαλον, καὶ λέγει μέγα κακόν. μικρὰ γὰρ ἐγένετο ἡ ἀναπνοὴ, οὐ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ὅτι ὀκλάσασα ἡ δύναμις οὐκέτι ἰσχύει 1) ἐπι . . . διαστεῖλαι τὸν θώρακα, καὶ ἐντεῦθεν μικρὰ ἡ ἀναπνοή. τὸ αὐτὸ καὶ . . . ἀτόκων ἃ ἕλκουσι . . . λέγει ὁ Ἱπποκράτης οὐ τὰς στείρας, ἀλλὰ τὰς 2) χήρας, αἳ διὰ τὸ ὕστερον σωφρονήσασαι τῶν ἀφροδισίων, . . . αἷς συνάγεται τὸ σπέρμα. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅτε ἡ θερμασία τοῦ σπέρματος ἦν, μεγάλη ἐγένετο ἡ ἀναπνοὴ, 3) ὕστερον δὲ, ἐπειδὴ κατέκλεισε τὸ σπέρμα τὴν δύναμιν, καὶ μικρὰ ἐγένετο ἡ ἀναπνοή. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἐμπυϊκῶν τὸ μὲν πρῶτον ἀνάγεται πῦον, ὕστερον δὲ, 4) οὐχ ὅτι ἐπαύσατο ἡ νοσοποιὸς αἰτία, ἀλλ' ὅτι ἀσθενεῖ ἡ ἀνάγουσα δύναμις.

ιθ'. Τοῖσι φθίνουσι τὸ φθινόπωρον κακὸν, κακὸν δὲ καὶ τὸ ἦρ, ὁκόταν τὰ τῆς συκῆς κορώνης ποσὶν εἴκελα ᾖ. —

Ὅτι τὸ φθινόπωρον πολέμιον τοῖσι φθίνουσι, ἐπειδὴ καὶ ἀνώμαλόν ἐστι, ποτὲ μὲν θερμὸν, ποτὲ δὲ ψυχρόν. ὅταν δὲ ἀνωμαλία καταβάλλῃ τὴν φύσιν, οὐ μόνον τὸ φθινόπωρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἦρ αὐτοῖς πολέμιον, ἐπειδὴ τότε ἡ εὐκρασία χύσις οὖσα τοῦ αἵματος φέρει τοὺς χυμοὺς περὶ τὸν πνεύμονα, καὶ αὔξει τὴν 5) φθίσιν. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔαρος μάλιστα ἡ ἀρχὴ ἐνεδείξατο αὐτοῦ τὴν ἀρ-

---

1) Lacunae eaedem in Codicibus A. L. F. C. 2) χεῖρας L. A. 3) ὕστερον — ἀναπνοὴ om. C. 4) desinit puris eductio C. 5) φύσιν Codd.

χὴν ἐκ τῶν σημείων τῶν εἰρημένων Ἡσιόδῳ, ὁκόταν τῆς συκῆς φύλλα.

κ΄. Ἐν Περίνθῳ ἦρος οἱ πλεῖστοι φθινώδεις, ξυναίτιον δὲ βὴξ χειμερινὴ διαμείνασα καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν· καὶ γὰρ τοῖσι ἐμβιαστοῖσιν ὅσα χρόνια ἐβεβαίωσεν. ἔστι δ' οἷσι τῶν 1) χρονίων οὐκ ἐκρίνατο, οἷον τοῖσι τὰς νεφριτικὰς ὀδύνας ἔχουσιν. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἄλλοσιν οἷον ὁ ἄνθρωπος, πρὸς ὃν ὁ 2) Μυρίσκος ἤγαγέ με. —

Οὗτος ὁ λόγος ὄντως ἐπιδημίοις ἁρμόζει. πόλις γὰρ ὅλη πέπονθεν ἡ Πέρινθος. ἐπεδήμησεν οὖν βὴξ ἐν τῷ ἔαρι, οὐ τότε γενομένη, ἀλλ' ἀρξαμένη ἦλθεν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος, παρατείνασα ἕως τοῦ ἔαρος. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἰ μὴ ἐν ὑπερβατῷ ἀναγνῶμεν, ἀσαφής ἐστι. λέγει δὲ τοῦτο, ὅτι ἐν Περίνθῳ βὴξ ἐγένετο, καὶ εἴπου τις ὑπόπτως εἶχεν, ὅτι ἐπιγενομένου τοῦ βηχὸς ἔπασχε. φησὶ δὲ Ἱπποκράτης, ὅτι ὅσοι εἶχον χρόνιον νόσημα, ἐκεῖνοι οὐκ ἔπασχον τὸ φθινόπωρον, ἐπειδὴ συνειθίσθη ἡ ὕλη πρὸς ἄλλο πάθος ἀσχολεῖσθαι. πολλῶν δὲ ὄντων χρονίων νοσημάτων, τὸ νεφριτικὸν ἔλαβεν εἰς 3) παράδειγμα. φησὶ δὲ Ἱπποκράτης ἱστορήσας τινὰς οἵτινες μετὰ τοῦ χρονίου νοσήματος καὶ φθίσιν καὶ βῆχα ἔπασχον. οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, κακοχυμίαν οὖσαν εἰς πᾶν τὸ σῶμα μερισθῆναι, ὥσπερ πέπονθε καί τις ἄνθρωπος, ὃν ὁ φιλόσοφος Κυρίσκος Ἱπποκράτει 4) εἰσήγαγεν.

κα΄. Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι καὶ ἐν στήθεσι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰς ὥρας εἰ μέγα διαφέρουσι καταμαθητέον, ὅτι ὅταν βέλτιον ἴσχωσιν, αὖθις κάκιον ἴσχουσιν, οὐχ ἁμαρτάνοντες.

κβ΄. Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, ἄλλως τε καὶ ἢν ἐπιπυρετήνωσιν.

---

1) χωρίων Codd. 2) Κυνίσκος Hipp. 3) Hic desinit fragmentum codicis F. 4) Ad hunc usque locum commentaria Palladii in septem sectiones sexti libri Hippocratis de morbis popularibus reperta sunt C.

κγ΄. Τὰ περιμάδαρα ἕλκεα κακοήθεα.

κδ΄. Ὀσφῦν ἀλγέοντι ἀναδρομὴ ἐς τὸ πλευρὸν, καὶ ἐκθύματα ἃ σὴψ καλεῖται.

κε΄. Τὰ 1) νεφριτικὰ οὐκ εἶδον ὑγιασθέντα ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτεα.

κϛ΄. Οἱ ἐν τοῖσιν ὕπνοισι παροξυνόμενοι, καὶ ὅσοις ἄκρεα περιψύχεται, καὶ ἡ γνώμη ταράσσεται, καὶ ἄλλα ὅσα περὶ ὕπνον τοιαῦτα καὶ οἷσι τἀναντία.

κζ΄ Ἧισιν οὐδὲν ἔσω τοῦ τεταγμένου χρόνου γίγνεται, ταύτῃσι τὰ τικτόμενα γόνιμα, τὰ ἐπιφαινόμενα ἐν οἷσι μησὶ γίνεται.

κη΄. Οἱ πόνοι ἐν περιόδοισιν ὅ τι ἐν ἑπτὰ κινέεται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται, καὶ ὅ τι ἐν ἐννέα κινεῖται, ἐν τριπλασίῃ τελειοῦται.

κθ΄. Ὅτι μετὰ γυναικεῖα ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἢ πρὸς ἀριστερὰ 2) χάσκων.

λ΄. Ἢν ὑγρότης ᾖ ἐκ τῶν ἀπιόντων διαίτης ξηρότης.

λα΄. Ὅτι τὸ θᾶσσον διακριθὲν κινηθὲν αὖθις αὔξεται βραδύτερον ἐπὶ πλείονα χρόνον.

λβ΄ Οἱ πόνοι τρίτῳ, τετάρτῳ, ἕκτῳ, ὀγδόῳ.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΟΓΔΟΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.

α΄. Τὰ ἐκ τοῦ μικροῦ πινακιδίου σκεπτέον, δίαιτα γίνεται πλησμονῇ, κενώσει, βρωμάτων, πομάτων, μεταβολαὶ τουτέων ἐξ οἵων οἷα ὡς ἔχουσιν.

1) φρενιτικὰ Codd. 2) φάσκων Codd.

β'. Ὀδμαὶ τέρπουσαι, λυποῦσαι, πιμπλῶσαι, πειθόμεναι, μεταβολαὶ ἐξ οἵων 1) οἵως ἔχουσιν.

γ'. Τὰ ἐσπίπτοντα ἢ εἰσιόντα [ἢ ἐξιόντα] πνεύματα ἢ σώματα.

δ'. Ἀκοαὶ κρείσσονες, χείρονες, γλώσσης, γεύσιος, ἐξ οἵων οἷα προκαλέεται.

ε'. Πνεῦμα τὸ ταύτῃ θερμότερον, ψυχρότερον, παχύτερον, λεπτότερον, ξηρότερον, λεῖόν τε καὶ τέλειον.

ϛ'. Ἐφ' ὧν αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἵων οἵως ἔχουσιν.

ζ'. Τὰ ἴσχοντα καὶ τὰ ἐνισχόμενα σώματα ἢ ἐνορμῶντα, λόγοι, σιγὴ, μὴ εἰπεῖν ἃ βούλεται.

η'. Λόγοις οὓς λέγει ἢ μεγάλοι ἢ πολλοὶ ἀτρεκέες, ἢ πλαστοί.

θ'. Τὰ ἀπιόντα, ἱδρὼς ὁκόθεν ἤρξατο καὶ ὅκου καὶ οἷσι διέσπαστο καὶ χρώματα οἷσιν ἢ θερμότητα ἢ ψυχρότητα ἢ ἁλμυρότητα ἢ γλυκύτητα ὁμαλῶς ἢ ἀνωμάλως τὸ σῶμα, τὸν χρόνον, αἱ μεταβολαὶ οἷαι ἐξ οἵων ἔχουσιν.

ι'. 2) Ἔρυξι οὐκ ἐκράτησεν.

ια'. Δάκρυα ἑκόντι, ἀέκοντι, πολλὰ, ὀλίγα, θερμὰ, ψυχρὰ, παχέα, γεύσει.

ιβ'. Πτύελον αὐτόθεν ἀναχρεμπτόμενον ἢ ἀναβησσόμενον ὁ ἔμετος.

ιγ'. Ἡλίου θάλπος, ψῦχος, τέγξις, ξηρότης, μεταβολὴ οἷα ἐξ οἵων ὡς οἷα ἔχει.

ιδ'. Πόνοι, ἀργίαι, ὕπνοι, ἀγρυπνίαι.

ιε'. Τὰ ἐν ὕπνῳ ἐνύπνια, κοῖται, καὶ ἐν οἷσι καὶ ἐφ' οἵων.

ιϛ'. Τὰκ τῆς γνώμης, ξύννοια, λύπη αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν, ἄνευ τῶν ὀργάνων, τῶν πρηγμάτων, ἄχθεται καὶ ἥδεται καὶ φοβεῖται καὶ θαρσέει καὶ ἐλπίζει τε καὶ ἀδοξέει. δοξάζει οἷον Ἱπποθόου οἰκουρὸς τῆς γνώμης αὐτῆς

---

1) οἷα ὡς Codd. 2) ῥεῦξει Codd.

καθ' αὑτῆς, ἐπίστημος ἐοῦσα τῶν ἐν τῇ νούσῳ γιγνομένων.

ιζ΄. Ἡλικίη ἡλικίης ἢ πρότερον ἢ ὕστερον τοῦ δέοντος. οἷον εἰ παρελύθη ἐν χειμῶνι καὶ γέροντι τὴν ἡλικίην ἢ νηπίῳ, καὶ θερίης ἢ πρότερον ἢ ὕστερον τοῦ δέοντος ὀδόντων ἐκβολαί. τριχῶν φύσιες, 1) γόνος τὸ μᾶλλον καὶ ἧσσον, τριχῶν αὔξησις, παχυσμὸς, κρατυσμὸς, μινύθησις.

ιη΄. Τὸ ξυγγενές, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ὅσῳ μᾶλλον καὶ ἧσσον.

ιθ΄. Τοῦ ἔτεος ἡ ὥρη ἐν ᾗ τὸ πρωϊαίτερον ἢ ὀψιαίτερον, καὶ εἰ ἡ ὥρη ἐγεγόνει ἔπομβρος ἢ αὐχμηρὴ, ψυχρὴ ἢ θερμὴ, νήνεμος καὶ ἀνήνεμος καὶ οἵων ἀνέμων τὰ ἐπιγιγνόμενα, ἢ ὄμβρος ἢ αὐχμὸς ἢ ψύχος ἢ θέρμη τῆς ὥρης ἐν ἀρχῇ ἢ μέσῃ ἢ ἐσχάτῃ, ἢ διὰ παντὸς, ἢ παροιχομένη ἢ παρεοῦσα. τῆς νούσου ὁ χρόνος, τὰ ἐπιγινόμενα ἢ περίοδοι καὶ τῶν περιόδων αἱ μείζονες καὶ πλείονες ἐπιδόσιες, ἡ χάλασις καὶ τῆς χαλάσιος ἡ ἀκμὴ, ἐν οἷσιν, οὗ καὶ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧσσον ἀποτελοῦσαι, καὶ ὅτε, καὶ ὁποίως καὶ ἐν ὁκοίῃ ὥρῃ καὶ ἡλικίῃ τῶν ἐπιδημεουσέων νούσων οἱ τρόποι.

κ΄. Καὶ εἴ τις τῶν πυρεττόντων ἄρξηται ἀνέμετος, οἷον ἢ πιόντες τι κατισχόντες ἢ βραχὺ καθαιρόμενοι.

κα΄. Πυρετώδεες ἴσως οἱ ἔκλευκοι, καὶ τὰ χείλεα.

κβ΄. Οἷος ὁ τρόπος, καὶ ὁ χρόνος.

κγ΄. Ἔργον πᾶν τὸ σῶμα ἐς τὴν σκέψιν ἄγει, ὄψις, ἀκοὴ, γεῦσις, ἁφὴ, ῥὶς, λογισμὸς καταμανθάνει.

κδ΄. Τὰ ἐν τοῖσι βλεφάροισι τοῖς ἄνω καταλειπόμενα οἰδήματα, τῶν ἄλλων περιισχναινομένων ὑποστροφαί.

κε΄. Ἐν ἄκρῳ οἷσιν ὑπέρυθρα σκληρὰ, καὶ πάνυ τουτέοισιν αἰσχρὰ καὶ ἐνιστάμενα, καὶ ἐνισχόμενα, οἷον Φαρσάλῳ καὶ Πολυμήδεϊ.

κϛ΄. Τὰ καταῤῥηγνύμενα οἰδήματα ἢ πελιδνώματα ἢ ἐν

---

1) πόνος Codd.

ὀφθαλμίησιν ἢ ἐν ἕλκεσιν. ἄλλα γὰρ τῶν φυμάτων καὶ ἐμπύων τὰ φερόμενα ὅτι σημεῖον.

κζ'. 1) Ἀμφὶ ἀμητὸν στρόφοι περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ ὀδύναι ἔστιν οἷσιν ἀπὸ πράσων, ἀτὰρ καὶ σκορόδου τούτου ὕστερον.

κη'. Ἐρυσίπελας ἔστιν οἷσιν ἀπὸ τραχήλου, καὶ τῶν περὶ ταῦτα ἐν προσώπῳ ἐκρίνετο.

κθ'. Τὰ μέλανα καὶ οἷσι φλύκταιναι, κακόν. καὶ οἷσι τράχηλοι, κακὸν καὶ οἷσι ταρακτικά.

λ'. Ὁ μελαγχολικὸς Ἀδείμαντος ἀπὸ 2) πεπλίων πλειόνων ἤμεσέ ποτε μέλανα, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ κρομμύων.

λα'. Οἱ πυρετοὶ, ἐν οἷσιν ἀφελκοῦται χείλεα, ἴσως διαλιπόντες, καὶ τριταίοισι ψύξιες, οἱ δὲ περικαέες αὐτίκα πρὸς τὴν χεῖρα λυόμενοι.

λβ'. Οἷόν ἐστι τὸ ἐν τοῖσιν ἄρθροισι σκεπτέον, ἦρα μὴ ἐκπυοῦται;

λγ'. Ἔθος δὲ ἐξ ὧν ὑγιαίνομεν, διαίτῃσι, σκέπῃσι, πόνοισιν, ὕπνοισιν, ἀφροδισίοισι, γνώμῃ.

λδ'. Πρὸς τὰς νούσους ἀπὸ τίνων τίνα σχήματα, ἐφ' οὓς τόπους ἤρξαντο, παρῆσαν, ἐπαύσαντο.

λε'. Ἐν οἷσιν ἀκρατὴς φοβερός.

λϛ'. Τὰ ἐναντία ἐν τῇ νούσῳ διαιτήματα, τὸ εὔφορον, τὸ δύσφορον.

λζ'. Αἱ δίαιται ὁκόσοισι γνῶναι, οὐκ ἐξειδυῖαι, συμφοραὶ γὰρ πολλαί.

λη'. Ἀγαθοῖσι δὲ ἰητροῖσιν αἱ ὁμοιότητες πλάνας καὶ ἀπορίας. ἀλλὰ τἀναντία ἡ πρόφασις. οἶδα ὅτι εἰδότι χαλεπόν ἐστιν ἐκλογίσασθαι τὰς ὁδοὺς, οἷον εἰ φοξὸς, ἢ σιμὸς, ἢ ὑπόξηρος, ἢ χολώδης, δυσήμετος, νέος, εἰκῇ βεβιωκὼς, ἅμα ταῦτα πρὸς ἄλληλα ξυνομολογήσασθαι, καὶ ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧσσον, χαλεπόν.

---

1) ἀμφίδμητον Hipp. 2) πλείω Codd.

λθ'. Ὧι τὸ συρίγγιον ἐπανεῤῥήγνυτο, βηχία ἐκώλυε μὴ διαμένειν.

μ'. Ὧι ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος ἀπεπτύχθη, ὑπέσεισα, ἐξαίφνης ὁ πόνος ἐπαύσατο.

μα'. Σάτυρος ἐν Θάσῳ παρωνυμίην ἐκαλεῖτο 1) γρυπαλώπηξ, περὶ ἔτεα ἐὼν πέντε καὶ εἴκοσιν ἐξωνείρωσε πολλάκις. προήει δ᾽ αὐτῷ καὶ ἡμέρης πολλάκις ἢ πλεονάκις. γενόμενος δὲ περὶ ἔτεα τριάκοντα φθινώδης ἐγένετο καὶ ἀπέθανεν.

μβ'. Ἐν Ἀβδήροις ὁ παλαιστροφύλαξ ὁ Κλεισθένεος γενόμενος, παλαίσας πλείω πρὸς ἰσχυρότερον, καὶ πεσὼν ἐπὶ κεφαλὴν, ἀπελθὼν ἔπιε ὕδωρ ψυχρὸν καὶ πουλὺ, μετὰ ταῦτα ἐκείνης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνίη, δυσφορίη, ἄκρεα ψυχρά. τῇ δὲ ὑστέρῃ εἰσῆλθον καὶ βαλάνου προστεθείσης οὐχ ὑπῆλθεν. οὔρησε δὲ σμικρὸν, πρότερον δ᾽ οὐδὲν οὐρήκει. ἐς νύκτα ἐλούσατο, οὐδὲν ἧσσον ἀγρυπνίη καὶ δυσφορίη, παρέκρουσεν. ἐόντι δὲ τριταίῳ κατάψυξις ἀπ᾽ ἄκρων, ἐκθερμανθεὶς ἵδρωσε, πιὼν μελίκρητον ἀπέθανε τριταῖος.

μγ'. Οἱ μελαγχολικοὶ ἐπίληπτοι καὶ οἱ ἐπίληπτοι μελαγχολικοὶ εἰώθασι γίγνεσθαι ὡς ἐπὶ τὸ πουλύ. τουτέων δὲ ἑκάτερον μᾶλλον γίνεται ἐφ᾽ ὁπότερα ἂν ῥέψῃ τὸ ἀῤῥώστημα· ἢν μὲν ἐς τὸ σῶμα, ἐπιληπτικοὶ, εἰ δὲ ἐπὶ τὴν διάνοιαν, μελαγχολικοί.

μδ'. Ἐν Ἀβδήροις Φαέθουσα ἡ Πυθέου γυνὴ οἰκουρὸς ἐπίτοκος ἐοῦσα τοῦ ἔμπροσθεν χρόνου, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς φυγόντος τὰ γυναικεῖα ἀπελήφθη χρόνον πουλὺν, μετὰ δὲ ἐς ἄρθρα πόνοι καὶ ἐρυθήματα. τούτων δὲ ξυμβάντων, τό τε σῶμα ἠνδρώθη καὶ ἐδασύνθη πάντα, καὶ πώγωνα ἔφυσε, καὶ φωνὴ τρηχείη καὶ σκληρὰ ἐγενήθη, καὶ πάντα πραγματευσαμένων ἡμῶν ὅσα ἦν πρὸς τὸ τὰ γυναικεῖα κατασπάσαι οὐκ ἦλθεν, ἀλλ᾽ ἀπέθανεν οὐ πολὺν μετέπειτα χρόνον βιώσασα.

---

1) τρυπαλώπηξ Codd.

με΄. Ξυνέβη δὲ καὶ Καννοῖ τῇ Στοργίππου γυναικὶ ἐν Θάσῳ τωὐτό. ἐδόκει δὲ πᾶσι τοῖσιν ἰητροῖσιν, οἷσι κἀγὼ ἐνέτυχον, μία ἐλπὶς εἶναι τοῦ γυναικωθῆναι, εἰ τὰ κατὰ φύσιν ἔλθοι. ἀλλὰ καὶ ταύτῃ οὐκ ἠδυνήθη πάντα ποιούντων γενέσθαι, ἀλλ᾽ ἐτελεύτησεν οὐ βραδέως γενομένη ἐπίληπτος.

ΣΧΟΛΙΑ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΦΥΣΕΩΣ ΑΠΟ ΦΩΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἢν ἡ γονὴ μείνῃ ἐπ᾽ ἀμφοῖν ἐν τῇ μήτρᾳ. —

Σκοπός ἐστι τῷ Ἱπποκράτει διαλαβεῖν ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ περὶ ὕλης. αὕτη δὲ διττή ἐστιν, ἡ μὲν πόῤῥω, ἡ δὲ προσεχής. ἆρ᾽ οὖν περὶ ποίας διαλαμβάνει; περὶ τῆς πόῤῥω οὐδαμῶς. τοῦτο γὰρ πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ὅτε περὶ τῶν στοιχείων ἐπολυπραγμόνει. ἀλλ᾽ ἔστιν αὐτῷ ὁ σκοπὸς περὶ τῆς προσεχοῦς ὕλης διαλαβεῖν καὶ περὶ σπέρματος καὶ καταμηνίων. τάχα δὲ οὐδὲ περὶ ταύτης, διότι ταῦτα ὁμολογούμενα λαμβάνει τὸ σπέρμα καὶ τὸ καταμήνιον, μὴ πολυπραγμονῶν τὴν φύσιν αὐτῶν. ἀλλ᾽ ἆρα μὴ περὶ γενέσεως τοῦ βρέφους; οὐδὲ τοῦτο, διότι ὑπερβέβηκε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ μόνον

Codex.

L. Codex Laurentianus Plut. LIX. 14. chartac. saec. XV, forma octav. Leguntur Ioannis in Hippocratis de natura pueri librum commentarii fine trunci inde a fol. 227 usque ad fol. 244 ultimum codicis. Unicus hujusce fragmenti est codex. Auctor Ioannes videtur esse Alexandrinus. Fabr. Bib. G. XIII. p. 254.

ταῖς κρείττοσι δυνάμεσιν ἁρμόζει ταῖς εὐφόροις τῆς γενέσεως ἡμῶν. ἔστιν οὖν αὐτῷ ὁ σκοπὸς περὶ τῶν καιρῶν, ἐν ᾧ αἱ ἐνέργειαι γίνονται, πέντε οὖσαι, σύλληψις, διάπλασις τῶν μορίων, θρέψις, αὔξησις, κίνησις. ζητεῖ οὖν τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ αὗται αἱ ἐνέργειαι γίνονται. καιρὸν νῦν δεῖ νοεῖν, οὐ τὴν περίοδον· οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἄρχεται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περατοῖ, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλης ἐνεργείας εἰς ἄλλην μετέρχεται, οἷον ἀπὸ συλλήψεως εἰς κύησιν. οὗτός ἐστιν ὁ σκοπός.

Δεύτερον κεφάλαιόν ἐστι τὸ χρήσιμον. διττὸν δὲ τοῦτο· καὶ γὰρ εἰς τὸ γνῶναι τὴν ὑποκειμένην ὕλην καὶ 1) προσδίαιταν, πῶς ὀφείλομεν τὴν ἑτέραν ὕλην ταύτῃ εἰσάξαι. διττὴ γάρ ἐστιν ἡ ὕλη τῆς ἰατρικῆς, ἡ μὲν περὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, περί τε χειρουργίαν καὶ φαρμακείαν. μανθάνομεν οὖν ἕτερα. τῷ δέ τινι τίκτονται 2) πρὸ . . . μ τὴν ὕλην, οἷον ἐὰν τρίποδά τινα τίκτωνται . . . * αηθης ὕλη ἢ 3) ἐλλιπῆ τινα μόρια ἔχοντα. καὶ τὰ μὲν . . . άξιν ὄντα χειρουργοῦ μὲν, τὰ δὲ ἐλλείποντα διά τινων ἐπιδέσμων καὶ διαίτης ἀναπληροῦμεν. καὶ ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν γυναῖκα παρασκευάζομεν, εὐχύμῳ τροφῇ κεχρῆσθαι κυοφορούσῃ καὶ μὴ ἀμέτρῳ κενώσει χρήσασθαι, μανθάνοντες τοὺς καιροὺς, ἐν ᾧ ἡ κυοφορία γίνεται τοῦ βρέφους.

Τρίτον κεφάλαιον, ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς προλαβεῖν τινα. ἰστέον ὅτι τέσσαρ' εἰσὶν γονὴ, κύησις, βρέφος, παιδίον. καὶ γονὴ μὲν, ὅταν πάντοτε καὶ πάντως εἰδοποιόν ἐστιν συλλήψει ἐπιτήδειον, σπέρμα δὲ, ὅταν ἄδηλόν ἐστιν εἴτε εἰς σύλληψίν ἐστιν ἐπιτήδειον εἴτε οὐκ ἔστιν, κύησις δὲ, ὅταν ἡ διαπλαστικὴ δύναμις ἐν τῇ μήτρᾳ οὖσα ἄρχηται διαπλάττειν τὰ μόρια, βρέφος δέ ἐστιν, ὅταν ἄρχωνται τὰ μόρια ὡς μόρια τρέφεσθαι, παιδίον δὲ, ὅταν ἄρξηται κινεῖσθαι ἄχρι τῆς μειρακιώδους ἡλικίας. νῦν οὖν ἐπέγραψε περὶ παιδίου φύσεως ἐκ τοῦ ἐντελεστέρου καὶ τιμιωτέρου περὶ ἀνθρώπων φύσεως, περὶ τῆς πόῤῥω ὕλης διαλεγόμενος ἐπέγραψεν ἐκ τοῦ τιμιωτέ-

---

1) Fort. προς δίαιταν. 2) Versuum primores literae humore aut evanidae aut consumtae. 3) ἐλλιπεῖ L.

ρου περὶ ἀνθρώπων φύσεως. φύσιν δὲ νῦν τί λέγει; φαμὲν ὅτι ξένῳ ὀνόματι φύσιν καλεῖ τὴν ἔκφυσιν, οἱονεὶ τὴν βλάστησιν. οὕτω γάρ φαμεν ἐκφυεῖν τὰς ῥίζας, τοὺς πρέμνους, τοὺς κλάδους, τοὺς καρπούς. ἐπέγραψεν οὖν περὶ παιδίου φύσεως.

Τέταρτον κεφάλαιον ἡ τάξις τῆς ἀναγνώσεως. καὶ πρὸς ἀρτιμαθῆ τουτό ἐστι καὶ πρὸς τέλειον· καὶ εἰς μὲν τέλειον, ἵνα πρῶτον ἀναγνῷ τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, ὅπως μάθῃ τὴν πόῤῥω ὕλην· εἶθ' οὕτως περὶ 1) πα . . . ου φύσεως, ἵνα καὶ τὴν προσεχῆ ὕλην εἰς ἐ . . . πρὸς δὲ τὸν ἀρτιμαθῆ, ὅπως τοὺς ἀφορισμοὺς πρῶτον μάθῃ, ὡς ἐκεῖσε τοὺς πάντας 2) λο . . . ἰατρικῆς σποραδικῶς διδάξαντος Ἱπποκράτους, εἶτα τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως, εἶθ' οὕτως τὸ περὶ παιδίου, ἵνα καὶ αὐτὸς μάθοι τὴν πόῤῥω καὶ τὴν προσεχῆ ὕλην.

Πέμπτον κεφάλαιον, εἰ γνήσιον Ἱπποκράτους. καὶ γνήσιον ἂν εἴποις αὐτὸ καὶ νόθον, καὶ γνήσιον μὲν ἀφορῶν εἰς τὸ πρόβλημα, ἄξιον ὑπάρχον τῆς Ἱπποκράτους ἐννοίας, καὶ ἔτι ἐκ τούτου εἰς τὸ 3) περὶ πλήθους θεωρημάτων. νόθον δ' ἂν εἴποις αὐτὸ, διότι πολλὰ ψευδῆ διδάσκει, ὅπερ ἀλλότριον Ἱπποκράτους γνωρίζεται, καὶ ὅτι πολλοῖς παραδείγμασιν ἐνταῦθα κέχρηται ὁ βραχυλόγος καὶ φιλοσυντόμος Ἱπποκράτης.

Ἕκτον κεφάλαιον ἡ εἰς τὰ κεφάλαια διαίρεσις. 4) Μενάνδριον * χῶρ μιμησάμενοι σιγῇ πολλῇ διέλθωμεν τοῦτο τὸ κεφάλαιον. ὅσα γὰρ θεωρήματά εἰσι, τοσαῦτ' ἂν τμήματα, εἰ βούλῃ, εἴποις ἂν εἶναι.

Ἕβδομον κεφάλαιον, ὑπὸ ποῖον μέρος τῆς τέχνης ἀναγέγραπται, ὑπὸ τὸ θεωρητικὸν, ὑπὸ τὸ φυσιολογικὸν, καὶ τὸ φυσιολογικὸν, ὑπὸ τὰς ἐνεργείας; οὐδὲν γὰρ ὑπὸ τὰ μόρια, οὐδὲ φύσις μορίων περιεργάζεται ἐνταῦθα, ποῖα ἰνώδη, ἢ ποῖα σαρκώδη ἢ ποῖα ὑμενώδη.

Ὄγδοον κεφάλαιον, ὁ διδασκαλικὸ τρόπος, οὐκ ἀφο-

---

1) Fort. παιδίου. 2) Fort. λόγους ἰς. 3) Fort. περιπληθές. 4) Fort. Μεν. χορόν.

ριστικὸς, οὐ μικτὸς, ἀλλ' ὑφηγηματικός· καὶ πότερον ἁδρός; οὐ συναληθεύει γὰρ τῇ γλισχρότητι τῆς ὕλης τῷ χαρακτῆρι, οἱονεὶ τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ καταμηνίου· ἀλλ' ἡμῖν οὐδ' ἰσχνῷ κέχρηται. συγκορυφοῦται γὰρ τὰ προβλήματα, συμπανηγυρίζει τῇ ἡμετέρᾳ γενέσει· ἔστι γὰρ μικτὸς, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις.

Ἢν ἡ γονὴ μείνῃ ἐπ' ἀμφοῖν ἐν τῇ μήτρᾳ. —

Εἴρηται ἡμῖν ὅτι ὁ σκοπὸς περὶ τῶν καιρῶν ἐν οἷς γίνονται αἱ ἐνέργειαι, οἱονεὶ ἡ σύλληψις, ἡ κύησις, τὸ βρέφος, τὸ παιδίον. ἅπαντα ταῦτα διαιροῦνται εἰς τρία, εἰς θρέψιν, αὔξησιν, κίνησιν· οὐδὲ γὰρ περὶ ἀποτέξεως διαλαμβάνει. καὶ γὰρ 1) ἑαυτῷ μὲν τοῖς γυναικείοις ἀποπίπτων μετὰ τὸν σκοπὸν ἀναγκάζομαι ὑπομνῆσαι τὴν φύσιν, ἥτις εὐφρόνως ἡνιοχεῖ καὶ νεύει ὡραίως, ἤτοι καὶ παῖς εὐτυχῶς τοξεύει. πάντα δημιουργεῖ σωφρόνως οὐ μαθοῦσα· διὸ ἀναγκάζομαι εἰπεῖν τὸν σκοπὸν, τὸ βαλλόμενον ἅμα καὶ βάλλοντι. τοξεύει τοίνυν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γυναῖκα, ὥστε βάλλεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ βάλλει ἀκοντίζων τὸ σπέρμα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικός. βάλλεται οὖν ἡ γυνὴ ἡ δεχομένη τὸ σπέρμα, ἀλλὰ καὶ βάλλει αὐτὴ ἕτερον σπέρμα. ἐκ τοῦ οὖν ἀνδρείου σπέρματος καὶ γυναικείου γίνεται τὸ βρέφος· τὸ γὰρ ἀνδρεῖον σπέρμα ὡς ὕλην κέχρηται τῷ γυναικείῳ καὶ ὡς τροφήν. εἶτα ἐπὰν ἐξαναλώσῃ αὐτὸ, ἄρχεται τρέφεσθαι ἐκ τῶν καταμηνίων· οὐ γὰρ διενοήθη ἡ φύσις ἐξαρκεσθῆναι, ἐκ τῶν πέντε ῥανίδων τοῦ γυναικείου σπέρματος καὶ τοῦ ἀνδρείου ποιῆσαι τέλειον ζῶον, ἀλλ' ἐδεήθη καὶ τῶν καταμηνίων. τρέφεται οὖν ἐκ τῶν καταμηνίων καὶ γίνεται πρῶτον σφαῖρα, ἐξ ἧς τὸ βρέφος. τῆς δόξης ταύτης ἐστὶν ὁ συγγραφεὺς καί τινες τῶν ἐξηγητῶν, ὅτι τὸ ἄῤῥεν σπέρμα ὡς ὕλην κέχρηται τῷ γυναικείῳ σπέρματι. ὁ μέντοι Ἱπποκράτης καί τινες τῶν ἐξηγητῶν φασιν ὅτι οὐχ ὡς ὕλη μόνον ἐστὶ τὸ γυναικεῖον σπέρμα, ἀλλὰ καὶ ὡς εἶδος, καὶ ὅτι εἰδοποιεῖ καὶ τὸ γυναικεῖον σπέρμα. κατασκευάζουσιν ἀπὸ τριῶν ἐπιχειρη-

1) Fort. ἐν αὐτῷ.

μάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστι τοῦτο· τοσοῦτον ἔχει καὶ τὸ θῆλυ σπέρμα εἰδοπεποιημένον, ὡς δηλοῦσιν αἱ 1) θήλειαι πολλάκις ὄρνεις, καὶ ἄνευ ὀρνέων τίκτουσιν ὠὰ ἅπερ ἀναλογοῦσι τῷ βρέφει, ὡς ἔχοντα ὑμένας τινάς. τοῦτο δ' ἂν πόθεν ὑπῆρξεν, εἰ μὴ εἶχε τῷ γυναικείῳ σπέρματι εἰδοπεποιημένον; δεύτερον δέ φασιν ὅτι αἱ ἐν Δήλῳ ὄρνιθες τίκτουσι καὶ τὰ τικτόμενα ζωογονοῦσι χωρὶς ἀῤῥένων. τρίτον ὅτι αὗται αἱ γυναῖκες πολλάκις ἐν τῇ μήτρᾳ ἀκοντίζουσι σπέρμα καὶ τοῦτο συνάγει τὰ καταμήνια καὶ ποιεῖ σαρκίον, ὃ κέκληται μύλη. τοῦτο δ' ἂν πόθεν ἐγένετο, εἰ μὴ εἶχέ τι εἰδοπεποιημένον τὸ θῆλυ σπέρμα, οὐ τελείως δέ; ἔστιν οὖν κατ' ἀλήθειαν ἐν ἑκατέρῳ σπέρματί τι καὶ ὕλης λόγον 2) ἐπέχοντι καὶ εἴδους, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ ἀνδρείῳ σπέρματί ἐστι τὸ εἰδοπεποιημένον ἤπερ τὸ ὑλικὸν, ἐν δὲ τῷ γυναικείῳ τὸ ἐναντίον, τὸ ὑλικὸν μᾶλλον. εἶτα ταῦτα μίγνυνται ἀλλήλοις ἐν τῇ μήτρᾳ· οὐδὲ γὰρ συγκιρνῶνται οὐδὲ συντείνονται. τὴν δ' αἰτίαν ἄκουσον. ἐπὰν οὖν μιχθῶσι μετὰ τῶν καταμηνίων, γίνεται σφαῖρα· εἶτα ἀπὸ τῆς θερμότητος τῆς οὔσης ἡ σφαῖρα ἐξοπτᾶται περὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς καὶ παχύνεται, ὡς ὅταν κρέας ἀθρόως εἰσβάλλῃς εἰς πυρκαϊὰν, καὶ τὸ μὲν ἔξωθεν ὑποφρύγεται, ἔσωθεν δέ ἐστι περιττωματικὴ ὑγρότης, οὕτως ἐνταῦθα. εἰ δὲ εἴποις μοι πόθεν ἡ θερμότης συμφυής ἐστι τῷ σπέρματι· θερμὰ γὰρ ὄντα καταβάλλονται· ἢ ὅτι πολλαὶ ἀρτηρίαι εἰσβάλλουσιν εἰς τὴν μήτραν, αἵτινες ἀνεγείρουσι χαριζόμεναι τὴν θερμότητα. ἐξοπτᾶται οὖν τὸ ἔξωθεν τῆς σφαίρας· εἶτα τίκτονται πνεύματα ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ σπέρματος ἔσωθεν ἐν τῇ σφαίρᾳ· τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα, μὴ ἔχον ὅθεν διαφορηθῆναι, πολυπλασιάζεται, πολυπλασιαζόμενον δὲ στενοχωρεῖται, στενοχωρούμενον δὲ τῇ ῥύμῃ ποιεῖ τρῆμα ἐν τῷ σφαιρίῳ· ἔξεισιν ἐκεῖθεν, ἀντεισάγονται δὲ ἕτερα πνεύματα ψυχρὰ ἐκ τοῦ αὐχένος τῆς κύστεως εἰς τὸ τρῆμα ἐκεῖνο, ἀπαντῶσι τοῖς θερμοῖς πνεύμασι, καὶ ἐκ τῆς ἀντιπνοίας γίνεταί τις ἕλιξ περὶ τὸ τρῆμα. καὶ ζητοῦσι πόθεν τὰ ψυχρὰ πνεύματά εἰσιν; καὶ οἱ μὲν

---

1) θήλυαι L. 2) Fort ἐπέχον, τι καὶ etc.

δοξάζουσιν ἀντιπνεῖν τὴν μήτραν, καί φασιν ὅτι ἐκ τοῦ αὐχένος εἰσάγεται πνεῦμα μετὰ τῆς μητρῴας ἀναπνοῆς· οἱ δὲ ταύτης τῆς δόξης μὴ ὄντες φασὶν ὅτι ἐκ τῶν ἀρτηριῶν τῶν 1) εἰσβαλλόντων εἰς τὴν μήτραν εἰσὶ τὰ πνεύματα, καὶ ἀποροῦσι· τί οὖν; τὸ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις περιεχόμενον πνεῦμα ψυχρόν ἐστι; λύσις. 2) .... ἕως μὲν ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ἐστὶ, ... θερμόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ ἐκχέηται ἐν τῇ μήτρα ἔξωθεν τῶν ἀρτηριῶν, ψυχρὸν γίνεται. ἢ οὐχ οὕτως ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις περιεχόμενον θερμόν; τὸ δὲ ἧττον τῶν ἄλλων ὡς ἐναντίων μάχεται. ἰστέον δὲ ὅτι 3) ἐξωπτημένη ἡ ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ποιεῖ ὑμένα τινὰ, ἐξ οὗ τίκτονται ἀρτηρίαι τινὲς καὶ φλέβες, συναναστομούμεναι ταῖς κοτυληδόσι τῆς μήτρας. κοτυληδόνες δέ εἰσιν αἱ ἀναστομώσεις τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν εἰσβαλλόντων. αὗται οὖν αἱ ἀρτηρίαι καὶ φλέβες καταρχὰς μὲν τριάκοντά εἰσιν, ὕστερον δὲ συμπλέκονται καὶ γίνονται δέκα, εἶτα ἑπτὰ, εἶτα πάλιν τρεῖς, δύο ἀρτηρίαι καὶ μία φλέψ. αὗται εἰσερχόμεναι διὰ τοῦ τρήματος ἐκείνου, τρέφουσι τὸ ἔμβρυον ἐν οἷς ἡ θεωρία.

Ἢν ἡ γονὴ μείνῃ ἐπ᾽ ἀμφοῖν. —

Οὐ κέχρηται προοιμίοις τισὶν ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης, ὥσπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ, ἀλλ᾽ εὐθὺς τῶν 4) * εὐώνων ἅπτεται. καὶ ζητοῦμεν διὰ τί εἶπεν ἡ γονὴ καὶ μὴ τὸ σπέρμα; καὶ λέγομεν ὅτι ἄδηλόν ἐστιν εἴτε γονὴ γίνεται τὸ σπέρμα εἴτε μή. γίνεται γὰρ ἐξίτηλον ἢ ὑγρότερον ὑπάρχον καὶ ἀσθενὲς, ἢ διὰ σύμμυσίν τινα τοῦ αὐχένος τῆς μήτρας, μὴ 5) ἐῶν αὐτὸ ἄχρι ἔσω ἀκοντισθῆναι, ἢ διὰ παράλυσίν τινα τοῦ μυὸς τοῦ ὄντος ἐν τῷ αἰδοίῳ, ὅστις λέγεται 6) κύων. ἠβουλήθη οὖν ἐκ τοῦ παντὸς εἴδους ποιοῦ ἄρξασθαι καί φησιν ὅτι ἢν μείνῃ ἡ γονή· πολλάκις γὰρ καὶ μετὰ τὸ εἶναι γονὴν, τὸ σπέρμα ἐκρίπτεται. διὰ τοῦτο ἐὰν μείνῃ ἡ γονὴ ἐν ταῖς 7) μητράσι·

---

1) Sic! Ita et infra. 2) Nihil mihi videtur deesse. 3) ἐξοπτημένη L. 4) Verborum tenor πραγμάτων requirit. Fort. εἰκότων. 5) Fort. ἐώσης. 6) Fort. κίων. 7) sic! Fort. μήτραις.

πληθυντικῶς δὲ εἶπε τὰς μήτρας, ἢ ἀφορῶν εἰς τὸ δίκολπον αὐτῶν, ἢ εἰς τὰ 1) τιν . . . τόμενα ζῶα διάφορα ὄντα.

Ἦν ἀπ' ἀμφοῖν. —

Ἰδοὺ καὶ ὁ Ἱπποκράτης βούλεται τὸ γυναικεῖον σπέρμα ἔχειν τι εἰδοποιοῦν. γονὴν γὰρ καλεῖ καὶ αὐτὸ, ὡς δηλοῖ τὸ ἀπ' ἀμφοῖν.

Πρῶτον μὲν μίσγεται ὁμοῦ. —

Οὐκ εἶπε κιρνᾶται. τὰ γὰρ ἀνομοιομερῆ οὐ δύνανται κατὰ κράσιν εἶναι. οὐκ εἶπε συντίθεσθαι· ὑγρὰ γὰρ ἀμφότερα, ὑγρὸν δὲ ὑγρῷ οὐ συτίθεται. ἀλλ' εἶπε μίσγεται, ὅπερ μεταξύ ἐστι τοῦ κιρνᾶσθαι καὶ τοῦ συντίθεσθαι.

Ἅτε τῆς γυναικὸς οὐκ ἀτρεμεούσης. —

Τί ἄρα ποιούσης τῆς γυναικός; μὴ οἰκουρούσης καὶ μέτρῳ κινουμένης. οὐδαμῶς τοῦτο· ἀλλὰ νῦν γυναῖκά φησι τὴν διαπλαστικὴν δύναμιν τὴν ἐν τῇ μήτρᾳ οὖσαν. φησὶ γὰρ ὅτι ταῦτα τὰ σπέρματα μίγνυνται ἅμα τῆς διαπλαστικῆς δυνάμεως μὴ οὐχ ἡσυχαζούσης, ἐπὰν δέξηται ταῦτα, ἀλλ' 2) ἀλλοποιούσης.

Ἔπειτα πνεύματος ἴσχει, ἐν θερμῷ οὖσα. —

Καλῶς τὸ ἴσχει εἶπε καὶ τὸ τίκτεται, διότι καὶ πρὸ τοῦ παχυνθῆναι ἡ σφαῖρα, ἦσαν πνεύματα, ἀλλὰ ταῦτα διεφοροῦντο. ἐπειδὰν δὲ ἐπαχύνθη, τότε ἴσχει πνεύματα, ὡς ἂν μὴ διαφορουμένων αὐτῶν.

Τῆς μήτρας πνεούσης. —

Οὐκ εἶπεν ἀντιπνεούσης, ἀλλὰ πνεούσης, κἂν τῇ δι' αὐχένος βουληθῇς λαβεῖν κἂν τῇ διὰ τῶν ἀρτηριῶν. εἰ γὰρ ἀναπνεούσης, ἐδήλου ἂν ὅτι διὰ τοῦ αὐχένος ἐστὶ τὸ πνεῦμα· τὸ γὰρ ἀναπνεῖν δηλοῖ τὸ ἔξωθεν 3) ἀρύεσθαι τὸν ἀέρα.

---

1) Fort. τικτόμενα. nulla lacuna. 2) Num divise sit scribendum? 3) ἀῤῥύεσθαι L.

Πρᾶξις τρίτη.

Πάντα δὲ ὅσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἴσχει. —

Εἰρηκὼς πῶς τὸ ἀνδρεῖον σπέρμα μίγνυται τῷ γυναικείῳ, τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργούσης δυνάμεως, καὶ πῶς γίνεται σφαῖρα, εἶτα πῶς τίκτονται πνεύματα ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἅπερ πολυπλασιαζόμενα στενοχωροῦνται, καὶ στενοχωρούμενα ποιοῦσι τρῆμά τι περὶ τὸ σφαιρίον, 1) ἐξέρχονται, καὶ ὅτι πνεύματα ψυχρὰ ἀπαντῶσι τούτοις εἰσερχόμενα καὶ ποιοῦσιν ἕλικα, βούλεται νῦν καὶ διὰ παραδείγματος πιστώσασθαι φάσκων, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν χλωρῶν ξύλων οὕτω γίνεται. ὁρῶμεν γὰρ ὅτι τῆς θερμότητος ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν οὔσης, ἀποκλείεται ἡ ὑγρότης περὶ τὸ βάθος καὶ τίκτονται πνεύματα, ὧνπερ 2) πολυπλασιαζομένων καὶ βουλομένων τὴν ἔξω φορὰν διῶξαι, ποιοῦσί τινας ῥαγάδας ἐν τῷ ξύλῳ· εἶτα ἐξερχόμενα ἀπαντῶσί τισιν ἑτέροις πνεύμασι ψυχροῖς, βουλόμενα διὰ τῶν ῥαγάδων εἰσελθεῖν. κἀκεῖθεν καὶ ἐπὶ τῶν ξύλων γίνεται ἕλιξ, ὥστε ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι καὶ ἕλικα ἐκ τῆς ἀντιπνοίας. ταῦτα εἰπόντος Ἱπποκράτους, οἱ ἐξηγηταὶ εἰς μὲν τὰ ἄλλα πάντα συντίθενται, ὅτι σπέρματα μίγνυνται, καὶ ὅτι σφαῖρα γίνεται, καὶ ὅτι θερμὰ πνεύματα τίκτονται, ἅπερ βουλόμενα διῶξαι τὴν ἔξω φορὰν ποιοῦσι ῥαγάδα περὶ τὸ σφαιρίον. τὸ μέντοι γίνεσθαι περὶ τὴν ἕλικα, οὐκέτι ὁμολογοῦσιν ἐκ τῆς ἀντιπνοίας τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου πάντως καὶ θερμοῦ. καὶ τοῦτο ἀνατρέπουσι διὰ τριῶν ἐπιχειρημάτων, λέγοντες ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ γίνεσθαι τὴν ἕλικα ἀπὸ τῆς ἀντιπνοίας τῶν πνευμάτων. ἰδοὺ γὰρ ὁρῶμεν ἐπὶ τῆς θρυαλίδος τῆς μελλούσης καῆναι ὅτι τίκτονταί τινα πνεύματα ἀπὸ τοῦ ἐλαίου κουφότερα· εἶτα τοῦ πυρὸς μέλλοντος περὶ τὸ ὕδωρ εἶναι, ἐξ ἀνάγκης θερμαίνει τὸ ὕδωρ καὶ τίκτει τινὰ πνεύματα παχύτερα, ἅπερ βουλόμενα διῶξαι τὴν ἄνω φορὰν συμπλέκονται τοῖς κουφοτέροις καὶ ποιοῦσι τὴν ἕλικα τοῦ καπνοῦ. καὶ ἰδοὺ γέγονεν ἕλιξ πνευμάτων, ἀντιπνοίας μὴ οὔσης. δεύτερον δὲ εἰ πολλαὶ ῥαγάδες γίνονται ἐν τῷ ξύλῳ, τί ἄτοπον ἐπὶ

---

1) Addam καί. 2) πολλαπλασ. L.

ἑκάστης ῥαγάδος ἐξελθεῖν τι πνεῦμα, ὥστε εἰ μὴ διάφορα πνεύματα, ἅπερ ταῦτα βουλόμενα τὴν ἄνω φορὰν διῶξαι πάντα συμπλέκονται εἰς ἄλληλα καὶ ποιοῦσι τὴν ἕλικα. τρίτον ὅτι πολλάκις μιᾶς ῥαγάδος οὔσης ἐν τῷ 1) ἑλικοειδῶς ἐξερχόμενον τὸ πνεῦμα διὰ τῆς ῥαγάδος ἕλιξ γίνεται διὰ τὸ στομίον ἐκείνου. τοιούτου ὄντος ὁρῶμεν γινομένας καὶ τὰς οὔλας τρίχας. διὰ τῶν τριῶν ἐπιχειρημάτων τούτων ἀναγκάζουσιν οἱ ἐξηγηταὶ τὸ παράδειγμα Ἱπποκράτους· ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐπιλαμβάνονται αὐτοῦ. εἶπε γὰρ τὸ θερμὸν πνεῦμα ἕλκει εἰς ἑαυτὸ τὸ ψυχρόν. εἰ δὲ ἕλκει τὸ θερμὸν πνεῦμα, ἆρα ἑλκτικὴν ἔχει δύναμιν; καὶ εὑρεθήσονται αἱ φυσικαὶ δυνάμεις οὐκέτι ἐν τοῖς στερεοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πνεύμασιν.

Πᾶν γὰρ 2) τῷ θερμῷ τὸ ψυχρὸν τρέφεται. —

Ψευδὲς καὶ τοῦτο. οὐδὲ γὰρ τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ ψυχροῦ τρέφεται· οὐδέποτε γὰρ τὰ ἐναντία τροφὴ ἀλλήλοις γίνονται. τὸ δὲ θερμὸν ἐν τῷ ξύλῳ ἀντισπᾷ ἕτερον ψυχρὸν, ἐξ οὗ τρέφεται. πάλιν τὰ αὐτὰ λέγει. διὸ καὶ νόθον ἐστὶ τὸ χωρίον Ἱπποκράτους. ἀλλότριον γὰρ τούτῳ τὸ διττολογεῖν πέφυκε. πάλιν γὰρ λέγει ὅτι τὸ θερμὸν ἕλκει τὸ ψυχρὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶ, ψευδές· οὐδὲ γὰρ τὸ θερμόν ἐστι τὸ ἕλκον τὸ ψυχρὸν, ἀλλ' εἰ ὅλως ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι τὸ θερμὸν ἀραιοῖ τοὺς πόρους. τῶν οὖν πόρων ἀραιουμένων, εἰσάγεται διὰ τούτων ψυχρὸν πνεῦμα. οὕτω γίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ σφαιρίου, ὅτι ἡ θερμότης ἀραιοῖ τοὺς πόρους, δι' ὧν διεισδύνει ἡ ψύξις. ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ φύλλα χλωρὰ, καὶ μάλιστα ἡ δάφνη ποιεῖ ἦχον τῶν φύλλων ῥηγνυμένων, καὶ ἁπλῶς ὅσα εἰσὶ χεδρωπὰ, ἦχον ἀποτελοῦσι· χεδρωπὰ δέ εἰσι τὰ χερσὶ δρεπόμενα.

Πάντα γὰρ [τὰ πνεύματα] ὅσα θερμαίνεται, πνεῦμα ἀφιᾶσι καὶ ἕτερον ψυχρὸν κατὰ τοῦτο ἀντισπᾷ. —

Ἰδοὺ προφανῶς εἶπεν ὅτι τὰ θερμαινόμενα πνεύματα ἔξω ἀφιᾶσι καὶ ἕτερον ψυχρὸν ἕλκει, ὅπερ ψεῦδός ἐστιν, ὡς ἀπεδείξαμεν.

---

1) Fort. om. ξύλῳ. 2) τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ Hipp.

Πρᾶξις τετάρτη.

Καὶ αὗταί μοι ἀνάγκαι προηγμέναι. —

Ἀποδείξας ἀνωτέρω ὁ Ἱπποκράτης διὰ παραδείγματος ὅτι πνεῦμα ἴσχει ἡ γονὴ, ὡς δηλοῦσι τὰ χλωρὰ ξύλα καὶ τὰ χεδρωπὰ, βούλεται νῦν ἀποδεῖξαι δι' ἑτέρου παραδείγματος ὅτι ὑμενοῦται ἡ σφαῖρα, καί φησιν ὅτι τὸ ἔτνος, τὶς 1) ἡμαγμένη σεμίδαλις γλίσχρα οὖσα, εἰ καὶ πῦρ αὐτῇ προσομιλήσει, ὁρῶμεν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐξυπεροπτᾶται καὶ ἐξυμενίζεται, τὸ δὲ βάθος ὑγρὸν ὑπάρχον ἐξαναλίσκεται εἰς πνεύματα. οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῆς γονῆς. σφαίρας γὰρ γινομένης ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμότητος τῶν σπερμάτων ἐκ τῆς θερμότητος τῶν ἀρτηριῶν τῶν εἰσβαλλόντων εἰς τὴν μήτραν, ἡ μὲν ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ἐκ τῆς θερμότητος ἐξυπερωπτημένη ὑμενοῦται, τὸ δὲ βάθος γλίσχρον ὑπάρχον ἀναλίσκεται εἰς πνεύματα. ἰστέον δὲ ὅτι οὐχ ὅλον ὑμενοῦται τῆς σφαίρας ἰσοπαχὲς, ἀλλὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, δι' οὗ μέλλει ἐξελθεῖν τὸ πνεῦμα, λεπτότερόν ἐστιν, ἢ διὰ τὸ μὴ προσομιλεῖν ἐκεῖσε θερμότης πάνυ, ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα συνεχῶς προσκροῦον τῷ μέρει ἐκείνῳ λεπτὸν ἀπεργάζεται. οὕτω πίστωσαι τὴν ἀκοὴν διὰ παραδείγματος ὅτι ἐξ αἰσθητῆς σφαίρας ὑμὴν γίνεται. ἐπεὶ δὲ ἀκριβεστέρα ἐστὶν ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς, βούλεται νῦν ἕτερον παράδειγμα εἰπεῖν ὁ Ἱπποκράτης, οὗτινος αὐτόπτης ἐγίνετο καί φησιν, ὅτι γυνή τις ὑπῆρχεν ἔχουσα θεράπαιναν, ἥτις εὐπρεπεστάτη ἦν, καὶ ἐκ τῆς πορνείας 2) δὲ προσέφερε τῇ δεσποίνῃ τὸν μισθὸν, καὶ αὕτη οὐ συνελάμβανεν· εἶτά ποτε συνέλαβε. καὶ ἐπεὶ ἔμελλε κινδυνεύειν, ἀπόρου τῆς δεσποίνης μὲν οὔσης, καὶ το κάλλος ἀποσβέννυσθαι τῆς θεραπαίνης, παρεκάλεσέ με ἡ δεσποίνη αὐτῆς ἐπὶ τὸ παρασχεῖν τι φάρμακον τὸ ὀφεῖλον κατενεγκεῖν τὴν γονήν. εἶτα ἐγὼ ἐκέλευσα αὐτὴν 3) πηδῆσαι ἐπὶ τὴν πυγήν. καὶ δὴ πηδήσασα αὕτη ἐπὶ τὴν πυγὴν, ἐβουλόμην κατενεγκεῖν τὴν γονὴν οἱονεὶ σφαῖραν οὖσαν, καὶ ἐθεασάμην ταύτην ἐγώ. εἶχε γὰρ ἶνας τινὰς καὶ αἱμάλωπας. καὶ οἱ μὲν αἱμάλωπες ἐσήμαινον σάρκας μελλούσας γίνεσθαι, αἱ δὲ ἶνες νεῦρα καὶ

---

1) Fort. μεμαγμένη. 2) δ' εἰ L. 3) πεπηδῆσαι L. πηγήν L. L.

μύας. καὶ ἰδὼν ἐγὼ ἐθαύμασα τὸ ἔργον τῆς φύσεως, ὅπως ἔμελλε γίνεσθαι ὁ ὑμήν. ταῦτα παραδοὺς ἡμῖν καταπαύει τὴν παροῦσαν θεωρίαν.

Καὶ αὗταί μοι ἀνάγκαι προσηγμέναι. —

Ζητοῦσι, διά τί οὐκ εἶπεν αὗται αἱ ἀποδεῖξεις, ἀλλὰ αὗται αἱ ἀνάγκαι, καί φασιν ὅτι τὸ ἑπόμενον ἀντὶ τοῦ ἡγουμένου εἶπεν. ἐπὶ γὰρ ταῖς ἀποδείξεσιν ἕπεται ἡ ἀνάγκη, καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν αὗται αἱ ἀνάγκαι. πάλιν ζητοῦσι διὰ τί εἶπε πληθυντικῶς αἱ ἀνάγκαι, καὶ οὐχ ἑνικῶς. καί φαμεν, ἐπειδὴ πολλάκις τὸ αὐτὸ παράδειγμα εἶπε, διὰ τοῦτο ἐχρήσατο τῷ πληθυντικῷ, ἢ ὅτι αἱ ἀποδεῖξεις, ὅταν διὰ μερικῶν γίνωνται, ποικίλαι εἰσίν· ὅταν δὲ δι᾽ ἑνὸς καθόλου, μονοειδεῖς ὑπάρχουσιν. ἐπὶ δὲ τοῖς μερικοῖς παραδείγμασιν ἐχρήσατο εἰπὼν, ξύλα χεδρωπὰ. διὰ τοῦτο πρὸς τὰ μερικὰ ἀφορῶν εἶπε τῷ πληθυντικῷ· οὐ καλῶς δὲ ἐχρήσατο τῇ π ρ ὸ ς προθέσει εἰπὼν προσηγμέναι.

Τῇ δὲ γονῇ θερμαινομένῃ καὶ φυσωμένῃ ὑμὴν ἔξωθεν περιγίνεται. —

Μὴ πρὸς τὸ φ υ σ ω μ έ ν ῃ ἀποδῷς τὸ ὑ μ ή ν. ἀλλὰ πρῶτον θερμαινομένης τῆς γονῆς ἔσωθεν γίνεται ὁ ὑμήν. αὕτη δὲ ἡ γονὴ στρογγύλη ἐστὶν, οὐχ ὅτι ἡ γονὴ στρογγυλοῦται, διὰ τοῦτό ἐστι στρογγύλη· οὐδὲ γὰρ στρογγύλη ἐστὶν αὕτη, ἀλλὰ διὰ τὴν σφαῖραν στρογγύλην οὖσαν, καὶ ἡ γονὴ στρογγυλοῦται.

Καὶ ὁποίη μοι ἐφαίνετο ἐν τῇ γνώμῃ. —

Τί φὴς, ὦ Ἱππόκρατες, ἐν τῇ γνώμῃ σοι ἐφαίνετο; τί οὖν οὐκ ἐν τῇ ὄψει παρελάμβανες τοῦτο τὸ παράδειγμα; ἢ ἔστιν εἰπεῖν παρὰ Δημοκρίτου παραλαβὼν τοῦτο εἰπόντος; νοῦς γὰρ ὁρῇ καὶ νοῦς ἀκούει, τὰ δ᾽ ἄλλα τοῦ σώματος τυφλὰ καὶ μάταια. ἰστέον γὰρ ὅτι ὁ Δημόκριτος ὁμόχρονος αὐτοῦ ἐγένετο, παλαιότερος δὲ αὐτοῦ ὀλίγον.

Γυναικὸς οἰκείη μουσουργός. —

Μουσουργὸν λέγει τὴν σχολάζουσαν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν μουσῶν ἢ τυμπανίστριαν ἢ κιθαρίστριαν ἢ ψάλτριαν.

Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἐκέλευσα πρὸς πυγὴν πηδῆσαι. —

Εἴωθα ἀπορεῖν ἐνταῦθα ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ λέγων ἐν τῷ ὅρκῳ, οὐ δώσω φθόριον. πῶς οὖν κελεύει ἐπὶ πυγὴν πηδῆσαι τὴν γυναῖκα; καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἀπορίαν πολλαὶ φέρονται λύσεις. μία μὲν ὅτι οὐδ' ἐνταῦθα δέδωκε φθόριον πεσσὸν, ἵνα βρέφος κατενέγκῃ, ἀλλὰ μόνον γονὴν, οὐ παιδίον. ἀλλὰ εἰ ἔμεινεν ἡ γονὴ, βρέφος ἂν ἐγένετο, ὥστε καὶ ἐνταῦθα οἱονεὶ βρέφος ἂν ἀπέκτεινε. δευτέρα δὲ λύσις. διὰ τοῦτο ἐκέλευσεν ἀπολέσθαι τὴν γονὴν ταύτην, ἵνα θεασάμενος ἀναγγείλῃ ἡμῖν. καὶ Γαληνὸς γὰρ καὶ Ἀρχιγένης πολλάκις ἕνα ζῶντα ἀνέτεμον, ἵνα κοσμικὴν ποιήσωσι τὴν ὠφέλειαν. καὶ Πλάτων ἐν πολιτείαις παρακελεύεται, ἵνα ἑταιρὶς μὴ πολιτεύηται, μήπως συλλαβοῦσα νόθον τέκῃ τέκνον καὶ σ κ ο τ ί η ἀ ν α τ έ λ λ ῃ γ ε ν ε θ λ ί η. ταῦτα Ἱπποκράτης λαβὼν παρὰ Πλάτωνος· τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα αἰνίττεται. διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸ ἐποίησε, τὴν γυναῖκα ἀποβάλλεσθαι τὴν γονὴν, ἐπεὶ ἑταιρὶς ἦν, ἵνα μὴ νόθον υἱὸν ἀποτέκῃ. καὶ γὰρ εἰ εἴασεν Ἱπποκράτης τὴν γονὴν, ἔμελλεν ἡ γυνὴ, τοῦ κάλλους ἀπομαραινομένου, ἀγχόνῃ χρήσασθαι· αἱροῦνται γὰρ αἱ ἑταιρίδες θάνατον ἢ ἀμορφίαν. κάλλιον οὖν ἡγήσατο Ἱπποκράτης μίαν ἀπολέσθαι ψυχὴν ἤτοι τὴν γονὴν ἢ δύο, καὶ τοῦτο αὐτὸ αἰνίττεται.

Καὶ ἑπτά τοι ἤδη ἐπεπήδητο καὶ ἡ γονὴ κατεῤῥύη ἐπὶ τὴν γῆν. —

Εἰώθασί τινες τῶν ἐξηγητῶν ἐνταῦθα λέγειν ὅτι ἰδοὺ καὶ ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἡ ἑβδόμη ἐστίν. ἑπτάκις γὰρ ἐπήδησε καὶ κατῆλθεν ἡ γονή. τοῦτο δὲ τερατῶδές ἐστι. πολλάκις γὰρ καὶ δέκατον πηδᾷ καὶ οὐδὲν καταφέρει. ἔστι δ' ὅτε τρίτον ἢ τέταρτον μόνον πηδᾷ καὶ εὐθέως καταφέρει τὴν γονὴν καὶ γίνεται ψόφος. πόθεν ἄρα γίνεται ψόφος; καί τοι τινές φασιν ὅτι ἡ γονὴ πεσοῦσα ἐποίησε ψόφον. φαμὲν ἡμεῖς δὲ ὅτι εἰ ἔπεσεν ἐν τῇ γῇ πάνυ βιαίως, ὥστε ποιῆσαι ψόφον, ἐῤῥήγνυτο ἂν ὁ ὑμὴν ἐκεῖνος καὶ ἔμελλεν ἐκχέεσθαι ἡ γονὴ, ἀλλ' ὅτι πνεῦμά τι προηγήσατο τῆς γονῆς, ὅπερ ἐξερχόμενον τὸν ψόφον ἀπετέλεσεν.

Ἐρῶ δὲ καὶ ἄλλην διάγνωσιν. —

Φησὶν ὅτι μέλλω εἰπεῖν καὶ ἕτερον παράδειγμα, καὶ δι᾽ οὗ οὐ λέγει. νοθεύουσί τινες τὸ παρὸν βιβλίον. μέλλει δ᾽ εἰπεῖν τὸ παράδειγμα τοῦ ὠοῦ.

Πρᾶξις πέμπτη.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον εἴρηται ὅτι ἡ γονὴ ἐν ὑμένι ἐστὶ καὶ πνοὴν [οὐκ] ἔχει. —

Βεβαιώσας τὴν ἡμετέραν γνώμην ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι πνεῦμα ἔχει ἡ γονὴ διὰ τοῦ τετάρτου παραδείγματος τῶν χεδρωπῶν ξύλων, καὶ ὅτι ὑμενοῦται ἔξωθεν διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς 1) .... καὶ τῆς μουσουργοῦ ἐκείνης, βούλεται νῦν ἀποδεῖξαι ὅτι αὔξεται. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι τρέφεται; ἐπειδὴ ἐπέχονται τὰ καταμήνια. καὶ πόθεν πάλιν δῆλον εἴτε παρὰ φύσιν εἴτε κατὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια; τοῦτο λύει ἀπὸ διαιρέσεώς τινος. ἰστέον γὰρ ὅτι ἐπέχονται τὰ καταμήνια ἢ κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν. καὶ κατὰ φύσιν μὲν ἐπεχόμενα, κατὰ μέρος εἰσέρχονται ἐν τῇ μήτρᾳ καὶ οὐκ ἐργάζονται πάθη· παρὰ φύσιν δὲ ἐπεχόμενα ἀθρόως ἔρχονται, καὶ ἐρχόμενα ἀθρόως μένουσιν ἐν τῇ μήτρᾳ, μένοντα σήπονται, καὶ σηπόμενα ἢ περὶ τὴν κύστιν ἔρχονται καὶ ἐργάζονται φλεγμονὴν, ἥτις μεταβάλλει εἰς πῦον, καὶ τοῦτο χωρεῖ διὰ τοῦ αἰδοίου. καὶ τοῦτό φησιν ἔστιν ἰδεῖν ἐρχόμενον ἢ περὶ τὸ ἰσχίον καὶ ποιεῖ χωλάσειν τὰς γυναῖκας, ἢ μένον ἀναδίδοται περὶ πᾶν τὸ σῶμα καὶ ἀνάπτει θέρμην τουτέστι πυρετὸν ἢ ἄλλα τινὰ πάθη, ἀπνοίας ὑστερικὰς, πνίγας. ταῦτα ποιεῖ παρὰ φύσιν ἐπεχόμενα. εἰ δ᾽ εὕρωμεν ὅτι, τῶν καταμηνίων ἐπὶ τῶν κυοφορουσῶν ἐπεχομένων, οὐδέν τι τοιοῦτον γίνεται, δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἐπέχονται περὶ τὴν γονὴν, ἀλλ᾽ ὅταν ἐστὶ γονὴ, κατασταγδην ἔρχονται καὶ οἱονεὶ ῥανίδες τινές· ὅταν δὲ σφαιρωθῇ, μᾶλλον ἐξέρχονται· ὅταν δὲ βρέφος, τότε ἔτι μᾶλλον. εἰ δὲ πρὸς τὸ αὐξανόμενον ἀεὶ ἔρχονται, δῆλον ἄρα ὡς τροφὴ ὄντα

---

1) Lacuna aliquot literarum.

ἐπέχονται, καὶ οὐχ ὡς περιττώματα. ταῦτα περιέχονται ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ κεφαλαίῳ.

Δεύτερον δὲ κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἄπορά τινα βουλόμενος κινῆσαι, ὧν τὸ πρῶτόν ἐστι τοῦτο. φησὶ γὰρ εἰ ἀπὸ τῶν καταμηνίων τρέφεται τὸ βρέφος, τὰ δὲ καταμήνια περιττώματά ἐστι τῆς γυναικὸς, ἔδει πᾶν τικτόμενον ὡς ἀπὸ περιττωμάτων τρεφόμενον ἀσθενέστερον εἶναι τῆς οἰκείας μητρὸς κἂν ἄῤῥεν εἴη κἂν θῆλυ.

Λύσις.

Τὰ καταμήνια οὐ ποιῷ εἰσιν ἄχρηστα, ἀλλὰ ποσῷ μόνον. εἰ δὲ μὴ τῇ ποιότητί εἰσι μοχθηρὰ, τί ἔχουσι βλάψαι τὸ βρέφος; οὐδὲν γὰρ πλέον τοῦ δέοντος τρέφεται, ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ὅτι ταύτῃ ἡ νομοθεσία παλαιῶν ἐστιν ἐξηγητῶν, ὅτι τὰ καταμήνια ποσῷ πλεονάζουσιν, οὐ ποιῷ. τοὐναντίον γὰρ ποιῷ πλεονάζουσιν ἢ ποσῷ. τὸ γὰρ μοχθηρὸν διὰ τούτων ἀεὶ ἀποβάλλονται αἱ γυναῖκες. τί οὖν φαμέν; ὅτι τὸ σπέρμα ἔμψυχον κατέρχεται, ὡς δὲ ἔμψυχον ἔχει τινὰ δύναμιν ἑλκτικὴν, ἥτις τὸ ἄχρηστον τῶν καταμηνίων ἀποβάλλεται καὶ ὅσον ἐστὶ μοχθηρὸν, τὸ δὲ χρηστὸν καὶ οἱονεὶ ἐπιτήδειον ἕλκει ἐξ οὗπερ τρέφεται.

Δεύτερον ἄπορον, ὅτι εἰ αὐτός φησιν, ἐπὰν συλλάβῃ ἡ γυνὴ, ἐπέχονται τὰ καταμήνια, ἵνα ἐκ τούτων τραφῇ τὸ βρέφος, πῶς ὁρῶμεν, μετὰ τὴν σύλληψιν πολλαὶ γυναῖκες ἄχρι τριῶν μηνῶν ἔχουσι τὰ καταμήνια ἐρχόμενα; τὰ μὲν γὰρ διὰ τῶν κοτυληδόνων εἰσὶν ἔσωθεν, τὰ δὲ ἔξωθεν τῆς μήτρας, καὶ ἀποπερατοῦνται εἰς τὸν αὐχένα τῆς κύστεως. πολλάκις γοῦν ἐστι γυνὴ ἔχουσα ποσῷ πλεονάζον τὸ αἷμα, ὥστε μὴ μόνον τὰ ἔσωθεν ἀγγεῖα πληροῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔξω. τὰ οὖν ἔσωθεν ἀγγεῖα φέρουσι τὸ αἷμα πρὸς τροφὴν τοῦ βρέφους, τὰ δὲ ἔξωθεν φέρουσι πρὸς τὸν ἔξω αὐχένα τῆς κύστεως. κἀκεῖνό ἐστι τὸ ἐρχόμενον μετὰ τὴν σύλληψιν, ἐπεὶ τοῦ ἔσω αὐχένος μεμυκότος, καὶ οὕτω μεμυκότος, ὡς μὴ δύνασθαι πυρῆνα μύλης ἐλθεῖν, πῶς δύναται τὸ αἷμα διελθεῖν;

Τρίτη ἀπορία, διπλῆ τις οὖσα, ὅτι εἴπερ νόμος ἐστὶν

ἰατρικὸς ὁ φάσκων τὸ αἷμα ἐξερχόμενον τῶν οἰκείων ἀγγείων θρομβοῦσθαι, πῶς τὸ αἷμα ἐξερχόμενον τροφὴ γίνεται τοῦ βρέφους; — *Λύσις.* Ὅτι οὐ πάντως τὸ αἷμα ἔξωθεν τῶν ἀγγείων ὑπάρχον θρομβοῦται, εἰ μὴ ἄρα εἴη ἐν τῷ παρὰ φύσιν τόπῳ ἢ ἐν ψύξει τινί. ἰδοὺ γὰρ τὸ αἷμα τὸ ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐξερχόμενον ἐν ταῖς κεναῖς χώραις τῆς σαρκὸς, οὐ θρομβοῦται, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξικμάζεται καὶ τροφὴ γίνεται. οὕτω οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ αἷμα ἐξικμάζεται καὶ τροφὴ γίνεται τοῦ βρέφους. τὸ δὲ ἕτερον σκέλος ἐστὶν ὅτι εἰ φαίητε τὸ αἷμά ἐστι τὸ ἐρχόμενον περὶ τὴν γονὴν, ἔδει περικλύζειν τὴν γονὴν τὸ αἷμα, καὶ περικλυζόμενον σήπειν καὶ σήπεσθαι ἐκ τῆς γονῆς. καί φαμεν ὅτι τοῦτο εἴρηται, ἐπειδὴ οὐκ ἀθρόως ἔρχεται τὸ αἷμα οὐδὲ πολὺ, ὥστε σήπειν τὴν γονὴν, ἀλλὰ κατὰ μέρος, καὶ ὅταν ἐστὶ γονὴ, τοῦτο δεόντως ἔρχεται, καὶ ὅταν σφαῖρα, τότε πάλιν τὸ αὔταρκες, ὥστε ὑπὸ φύσεως ἔρχεται, οὐκ ἀτάκτως βαδίζει ἐν οἷς τὰ ῥηθέντα.

Καὶ αὔξεται ἀπὸ τῆς μητρός. —

Ἐντεῦθεν ἡ διαίρεσις τοῦ βουλομένου εἰπεῖν ὅτι αὔξεται ἡ γονή. καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι αὔξεται; ἐπειδὴ τρέφεται. καὶ πόθεν γνωστὸν ὅτι τρέφεται; ἐπεὶ ἐπέχονται τὰ καταμήνια, καὶ εἴτε κατὰ φύσιν εἴτε παρὰ φύσιν, ἀποδέδεικται. ζητοῦσι δὲ οἱ ἐξηγηταὶ ἐνταῦθα, πῶς τρέφεται τὸ ἔμβρυον καί φασιν, ὅτι πᾶν τρεφόμενον ἢ ὡς φυτὸν ἢ ὡς ζῶον ἢ ὡς ζωόφυτον τρέφεται. οὔτε δὲ ὡς ζῶον τρέφεται, διότι τὸ ζῶον δι᾽ ὀργανώσεως λαμβάνει τροφὴν, οὔτε ὡς φυτὸν, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἀπὸ φυτοῦ ζῶον γίνεται· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὡς ζωόφυτον. δῆλον, ὥστε ἄρα τρέφεται ἡ γονὴ ἢ οὔ. φαμὲν ἡμεῖς ὅτι κακῶς ἔλαβον πᾶν τρεφόμενον τρέφεσθαι ἢ ὡς φυτὸν ἢ ὡς ζωόφυτον ἢ ὡς ζῶον μόνον. ἐγὼ δέ φημι ὅτι τὸ τρεφόμενον ἤγουν ἡ γονὴ τρέφεται, 1) καθὼς λόγῳ τρέφονται οἱ κόκκοι τοῦ σίτου. εἰ δὲ φὴς ὡς δυνάμει φυτὸν, ὡσαύτως φημὶ ὅτι ὡς δυνάμει ζῶον τρέφεται ἡ γονή.

---

1) καθῷ L.

Καὶ αὔξεται τὸ μέλλον ζῶον ἔσεσθαι. —

Ὁρᾷς ὅτι καὶ αὐτὸς τὴν γονὴν μέλλον ζῶόν φησιν, ὡς δυνάμει 1) οὔσῃ ζῶον.

Ὁκόταν δὲ χρόνος ἐγγένηται, ἕτεροι ὑμένες ἔσω τοῦ πρώτου ὑμένος λεπτοὶ γίνονται πολλοί. —

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀπέδειξε πῶς γίνεται ὁ ἔσω ὑμὴν, τὸ χορίον, βούλεται ἀποδεῖξαι πῶς οἱ ἄλλοι δύο ὑμένες γίνονται, ὅ τε ἀμνειὸς καὶ ὁ ἀλλαντοειδής. καὶ αὐτὸς μὲν αἰτιᾶται τὴν θερμότητα ποιητικὴν εἶναι τούτων τῶν ὑμένων αἰτίαν, ἡμεῖς δὲ τὴν διαπλαστικὴν δύναμίν φαμεν εἶναι ποιητικὸν αἴτιον, ὀργανικὸν δὲ τὴν θερμότητα, ἐπεί τινι λόγῳ, τῆς θερμότητος ὁμοιομεροῦς οὔσης ἐν ὅλῳ τῷ ἐμβρύῳ, τὸν μὲν ἀμνειὸν ὅλον τὸ βρέφος σκέπειν, τὸν δὲ ἀλλαντοειδῆ τὰ περὶ τοὺς βουβῶνας. εἰ γὰρ ἡ θερμότης αἰτία ἦν τούτων, ἔδει ὡσαύτως τοὺς δύο δημιουργῆσαι. ἔστιν ἄρα τις διαπλαστικὴ δύναμις ἡ τούτους δημιουργησαμένη, ἣν ὕστερον διαλαμβάνομεν. ζητοῦσι δὲ τὴν χρείαν τούτων τῶν ὑμένων καί φασι, χρείαν μὲν τοῦ ἀμνειοῦ εἶναι τὸ τὸν ἱδρῶτα τοῦ βρέφους ἐπιδέχεσθαι, καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι τὰ δροσοειδῆ περιττώματα ὅσα ἀπὸ παντὸς τοῦ βρέφους εἰσίν. ὁ δὲ ἀλλαντοειδὴς χρείαν ἐκτελεῖ, τὸ δέχεσθαι τὰ διὰ τῆς κύστεως τοῦ βρέφους περιττώματα. ἰστέον γὰρ ὅτι τὸ βρέφος διὰ μὲν τῆς κύστεως διαφορεῖται καὶ ἔχει οὖρον· διὰ δὲ τῆς ἕδρας οὐ φέρεται κόπρος. ἀλλ᾽ ἀεὶ μένει κενὸς ὁ 2) σφιγκτὴρ, ὡς δηλοῦσιν αἱ μαῖαι. μετὰ γὰρ τὴν ἀπότεξιν ἐμβάλλουσι τὸν δάκτυλον περὶ τὴν ἕδραν καὶ ἀνευρύνουσι τὸν σφιγκτῆρα, διὸ καὶ δακτύλιος λέγεται. εὑρίσκεται δὲ ἔσω οἱονεὶ κόπρος τις, ἥτις λέγεται 3) βῆκος. πλανῶνται δὲ πολλοί τινες εἰς τὸ πολλοὺς γίνεσθαι τοὺς ὑμένας, ἐπεισάγοντες τόν τε περιτόναιον καὶ τοὺς περιωτίους, ὅπερ ψευδές. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τούτων τῶν δύο γίνονται, τοῦ τε ἀλλαντοειδοῦς καὶ τοῦ ἀμνειοῦ. οὐδὲν δὲ ἄτοπον καὶ ἐπὶ δύο πολλοὺς λέγειν.

---

1) **Fort.** οὖσαν. 2) σφυκτὴρ **L.** 3) **Meconium.**

Κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς σαρκὸς 1) ὀμφαλὸν ἐπέχειν. —

Τὸ ἐπέχειν ἀντὶ τοῦ ἀποχεῖν: τὸ γὰρ πνεῦμα ἀποχεῖ καὶ δέχεται ἕτερον.

Ἡ δὲ γυνὴ ὅταν ἐν γαστρὶ ἔχῃ, ὑπὸ τῶν καταμηνίων. —

Ἐντεῦθεν βούλεται ἀποδεῖξαι ὅτι ἐπὶ τῶν κυοφορουσῶν οὐ παρὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια, ἀλλὰ κατὰ φύσιν.

Ὅτι μὴν μηνὸς πολὺ διαφέρει. —

Βούλεται δεῖξαι ὅτι ἐπεχόμενα τὰ καταμήνια παρὰ φύσιν, πολλὴν ὀδύνην ποιοῦσι καὶ οὐ τὴν αὐτὴν, τῆς αὐτῆς ὕλης οὔσης. διότι ἐπειδὴ μὴν μηνὸς, φησὶ, πολὺ διαφέρει, οὐχ ὅμοιόν ἐστι τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος ἢ τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον. ἐπεὶ γοῦν διαλλάττουσιν οἱ μῆνες τῇ κράσει, διὰ τοῦτο καὶ αἱ ὀδύναι ἄλλως γίνονται. καὶ αὐτὸς μὲν ἐξ ἑνὸς συστοίχου ἔλαβε, σὺ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων, οἷον χώρας, ἡλικίας.

Καὶ 2) κακῶς τοῦτο ἐν τῇ 3) ἀρχαίῃ φύσει ὑπῆρχε. —

Ζητοῦσι τί λέγει ἀρχαίην φύσιν. τί γάρ ἐστι νεωτέρα φύσις; φαμὲν ὅτι ἀρχαίην φύσιν λέγει τὴν διαπλαστικὴν δύναμιν, τὴν τεχνικῶς διαπλάττουσαν τὰ μόρια. ὅταν γὰρ ἡ ὕλη ἐπιτηδεία, τότε ἄρχεται διαπλάττειν τὰ μόρια τοῦ βρέφους. μετὰ δὲ τὸ διαπλάσαι αὐτὴν τὰ μόρια, τότε αὕτη ἡ διαπλαστική ἐστιν ἀλλοιωτική. εἰ δὲ εἴποις μοι πῶς, εἴπερ ἡ αὐτή ἐστι διαπλαστικὴ καὶ ἀλλοιωτικὴ, πῶς μετὰ τὴν διάπλασιν, ἐὰν ἀποκοπῇ μόριον, οὐ διαπλάττει αὐτό; ἐχρῆν γὰρ τοῦτο γίνεσθαι. φημὶ ὅτι διὰ τὴν ὕλην ἀνεπιτηδείαν οὖσαν. ὅταν μὲν γάρ ἐστιν ὕλη ἐπιτηδεία, τότε καὶ αὐτὴ διαπλάττει· ὅταν δὲ ἡ ὕλη εἰς ἀλλοίωσιν μόνον ἐστὶν ἐπιτηδεία, τότε ἀλλοιοῖ μόνον, ὥσπερ ἐπιστήμων τέκτων, εἰ μὴ ἔχει ὕλην ἐπιτηδείαν, οὐ δύναταί τι ἐργάζεσθαι, οὕτω καὶ ἡ διαπλαστικὴ δύναμις, εἰ μὴ ἔχει ὕλην εἰς δημιουργίαν μορίου ἐπιτηδείαν, οὐ δύναταί τι ποιῆσαι.

---

1) ὀμφαλὸς ἀπέχει. Hipp. 2) πως Hipp. 3) ἀρχῇ τῇ Hipp.

ὅταν οὖν ἀποτεχθῇ τὸ βρέφος, ὡς ἂν μὴ οὔσης ὕλης ἐπιτηδείας, οὐ γίνεταί τι ἕτερον μόριον. μηδὲν δὲ ταράξει σε ἡ μία δύναμις τῷ εἴδει μένουσα ἡ αὐτὴ δύο ἐνεργείας ποιεῖν. οὕτω γὰρ ὁρῶμεν καὶ ἐν τοῖς ἔξω γινόμενον. ὁ γὰρ 1) ὑάλωψ ἅμα τῷ φυσᾷν καὶ πόρον ποιεῖ τινα καὶ σχῆμα. οὕτω οὖν καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἀλλοιοῖ καὶ διαπλάττει· ἀλλοιοῖ γὰρ τὴν ὕλην, ποιοῦσα ταύτην ἐπιτηδείαν, διαπλάττει δὲ, δημιουργοῦσα ὡς ἐπὶ τῶν ἐντέρων λειότητα, ὡς ἐπὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας τραχύτητα, ὡς ἐπὶ τῆς μήτρας κοιλότητα, ὡς ἐπὶ τῆς γαστρὸς σχῆμα· ὡσαύτως καὶ ἐν σπληνὶ καὶ ἥπατι. ταῦτα μὲν ἐν ἀρχῇ. μετὰ δὲ τὴν ἀπότεξιν ὡς οὐκ ἔχουσαν ὕλην ἐπιτηδείαν, οὐκέτι δύναται διαπλάττειν τούτων τι. ταύτην οὖν φησιν ἀρχαίην φύσιν καθ' ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης, οὐχ ὥς τινές φασιν, ὅτι δύναμις θειοτέρα τις κατέρχεται ἐκ τῶν οὐρανίων ἥτις ἐμφωλεύει ἐν τῇ σφαίρᾳ καὶ ἐπὰν δημιουργήσῃ τὸ βρέφος, ἀποφοιτᾷ πάλιν εἰς τὰ οὐράνια.

Ἢν δὲ πλήρης, οὔ. —

Ἀποροῦσί τινες διὰ τί μετὰ τὴν κένωσιν τῶν καταμηνίων συλλαμβάνει ἡ γυνὴ, πρὸ δὲ τῆς κενώσεως, ἐὰν συλλάβῃ, εὐθέως τοῦτο ἀποβάλλεται. φασὶ δύο λύσεις, μίαν μὲν ὅτι κενουμένη ἡ μήτρα ξηροτέρα γίνεται, ξηροτέρα δὲ οὖσα, πλέον ἀντιλαμβάνεται καὶ περιπτύσσεται τὸ ὑγρόν. δευτέρα δ' ὅτι μετὰ τὴν κένωσιν ἀνεῳγμένοι εἰσὶν οἱ πόροι, εἰς οὓς διεισδύνει τὸ σπέρμα, πρὸ δὲ τῆς κενώσεώς μεμυκότες ἦσαν. τῶν δὲ πόρων μεμυκότων, πῶς οὐ γίνεται σύλληψίς ποτε;

Εστι δὲ ἦσι κατὰ τὸν βουβῶνα φῦμα. —

Φῦμά ἐστιν ἄρσις φυματώδης. ἀλλὰ τί δεῖ λέγειν αὐτὰ ἐνθάδε; τινὲς πάλιν νοθεύουσι τὸ παρὸν σύγγραμμα, ὅτι ἰδοὺ Ἱπποκράτης, ἃ μέλλει εἰπεῖν ἐν τοῖς γυναικείοις, ἐνταῦθα λέγει. ἐκεῖσε γὰρ τὰ πάθη τῶν γυναικῶν ὑφηγεῖται ἃ εἶπεν ἐνταῦθα, ὥστε διττολογεῖ. φαμὲν ὅτι οὐ διὰ τοῦτο ἐμνήσθη τῶν παθῶν, ἵνα ταῦτα διαγνῷ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη μνησθῆναι, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ

1) Vitrarius esse videtur.

παρὰ φύσιν ἐπέχονται τὰ καταμήνια ἐπὶ τῶν κυοφορουσῶν, ἐπεὶ ἔμελλον τὰ πάθη ἐργάζεσθαι.

Πρᾶξις ἕκτη.

Ὁκόταν δὲ γένηται σὰρξ, τότε οἱ ὑμένες, αὐξανομένου τοῦ ἐν τῇσι μήτρῃσιν. —

Εἴρηται ἡμῖν ὅτι διαφόρους καιροὺς βούλεται ὁ Ἱπποκράτης σημειώσασθαι ἐν οἷς γίνεται ἡ γονή. καιρὸν ἐσημειώσατο ἐν ᾧ κατεβλήθη τὸ σπέρμα καὶ ἐγένετο γονὴ καὶ ἡ γονὴ σφαῖρα. νῦν εἰς τὰ μεθόρια καθέστηκε τοῦ βρέφους καὶ τῆς σφαίρας. λοιπὸν γὰρ γίνεται ἡ σφαῖρα σάρξ. συγχωρήσεις γὰρ Ἱπποκράτει νῦν τὸ τοιοῦτον καλοῦντι σάρκα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς σαρκός. ἐγένετο οὖν σάρξ. αὕτη ἡ σὰρξ ἔσχε τινὰς κλαδίσκους καὶ ὀζοῦται· εἰσέρχεται γὰρ ἐν ταύτῃ πνεῦμα ὅπερ ἐξωθεῖ τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον, τὸ σκληρὸν εἰς τὸ σκληρὸν, τὸ μαλακὸν εἰς τὸ μαλακὸν, τὸ 1) ὁμόχρουν εἰς τὸ ὁμόχρουν. εἶτα ἐπὰν διακριθῶσι, γίνεται τὸ μὲν σκληρὸν ὀστοῦν, τὸ δὲ ἧττον σκληρὸν νεῦρον, τὸ δὲ ἧττον φλὲψ καὶ ἀρτηρία. καὶ οὕτω ὀζοῦται τὸ ζῶον. εἶτα τίθεται ἐν τοῖς ὤμοις κεφαλὴ, εἶτα ἐν τοῖς βουβῶσι πόδες, καὶ μετὰ ταῦτ᾿ ἀναφαίνεται τὸ αἰδοῖον καὶ ἀνατέλλει τὸ βρέφος καὶ δείκνυσιν εἴτε ἄῤῥεν ἐστὶν εἴτε θῆλυ. φησὶ δ᾿ ὅτι εἰ βούλει τὸ τοιοῦτον δημιούργημα διὰ παραδείγματος εἰδέναι, ἐπειδὴ πολλά εἰσι τὰ παραδείγματα, λαβὼν κύστιν βοείαν ἔμβαλον ἐν αὐτῇ διάφορα ψηγμάτια χρυσοῦ, χαλκοῦ, μολίβδου· εἶτα μίξον τούτοις ὀλίγον χρῶμα καὶ ὕδωρ· εἶτα ἀναθόλωσον, ἀνακέρασον, σύγχυσον, καὶ ὁρᾷς πῶς τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον ἔρχεται. τοίνυν εἰ ταῦτα οὕτως ἔξω γίνονται, πόσῳ μᾶλλον ἔσω, ἔνθα καὶ δύναμις διοικοῦσα καὶ ὕλη ἐπιτηδεία;

Ὁκόταν δὲ γένηται σὰρξ, τότε καὶ οἱ ὑμένες. —

Ἰστέον τοίνυν ὅτι τρεῖς δόξαι γεγόνασιν εἴτε ἅμα τοῦ κυομένου τὰ μόρια εἴτε οὐχ ἅμα γίνονται. καὶ οἱ μέν

1) ὁμόχρωον L.

φασιν, ὅτι οὐχ ἅμα ἄρχεται ἡ φύσις δημιουργεῖν, οὔτε ἅμα περαιοῖ τὰ μόρια. ἑτέρα δόξα ἐστὶν ἡ λέγουσα οὐχ ἅμα ἄρξασθαι δημιουργεῖν τὴν φύσιν τὰ μόρια, ἅμα 1) .. πληροῖ αὐτά. αὕτη πρὸς ταύτας οὐκ εὐτύχησεν. τρίτη δόξα ἐστὶν ἡ λέγουσα ἅμα μὲν ἄρξασθαι πλάττειν τὰ μόρια, μὴ ἅμα δὲ πληροῦν ταῦτα. καὶ οἱ μὲν λέγοντες μὴ ἅμα ἄρξασθαι τὴν φύσιν μήτε ἅμα περαίνειν, κέχρηνται τούτῳ τῷ λεξειδίῳ, φάσκοντες ὅτι ἰδοὺ καὶ ὁ Ἱπποκράτης δοξάζει μὴ ἅμα γίνεσθαι τὰ μόρια. φησὶ γὰρ ὅτι πρῶτον γίνεται σάρξ. καὶ ἐπερείδονται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ ἀνδρός. φαμὲν δὲ ἡμεῖς ὅτι οὐ κυρίως αὕτη ἐστὶ σάρξ· πᾶσα γὰρ σὰρξ ὁμοιομερής ἐστιν, αὕτη δὲ ἀνομοιομερὴς ὑπάρχει· ἔχει γὰρ νεῦρα, φλέβας, ὀστᾶ. δεύτερον καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε, ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ σαρκὸς γίνεται ἄρθρον. νυνὶ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐστὶ τὰ ἄρθρα· ὡς γάρ φησιν αὐτὸς, διαρθροῦται, οὕτως ἡμεῖς ἀνατρέπομεν αὐτήν. οἱ μέντοι δοξάζοντες ἅμα ἄρχεσθαι τὴν φύσιν ποιεῖν τὰ μόρια, φασὶν ὅτι εἴ ἐστι διαπλαστικὴ δύναμις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι καὶ ὕλη ἐπιτηδεία καὶ ὄργανον ἐπιτήδειον, διὰ τί μὴ ἅμα πάντων ἄρχεται ἡ δύναμις; ὅστις ἐστὶ λόγος ἀποκληρωτικὸς, ἵνα τοῦ μὲν ἄρξηται, τοῦ δὲ μὴ ἄρξηται. καὶ εἰς μὲν τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα οὐδὲν ἔχουσιν ἀντειπεῖν οἱ μὴ ἅμα λέγοντες τὴν φύσιν δημιουργεῖν τὰ μόρια. φασὶ δὲ εἰς τὸ τέλος ὅτι κἂν γὰρ ἅμα ἄρχηται, ἀλλ' οὖν οὐχ ἅμα περατοῖ. ἀλλ' εἴπερ ἐν τῷ αὐτῷ λέβητι βάλλεις διάφορα κρέη, ὀρνίθειον, χοίρειον καὶ ἄλλα καὶ μὴ ἅμα ἑψηθῶσιν, ἀλλὰ τυχὸν τὰ μὲν ἁπαλώτερα πρῶτα, τὰ δὲ σκληρότερα ὕστερον, οὕτω καὶ ἡ φύσις οὐχ ἅμα περατοῖ τὰ μόρια, ἀλλὰ τυχὸν τὰ μὲν ἁπαλώτερα πρῶτα, τὰ δὲ σκληρότερα ὕστερα. οὐκ οἶδα δὲ ποῖα πρῶτα καὶ ποῖα ὕστερα. οὐ γὰρ τὸν σκοπὸν τῆς φύσεως ἐπίσταμαι. φαμὲν δὲ ὅτι ταύτης τῆς δόξης καὶ ἡμεῖς καθεστήκαμεν. ὁμολογοῦμεν γὰρ ἅμα αὐτὴν ἄρξασθαι, οὐχ ἅμα δὲ περατοῦν. ἀλλ' εἴπερ εἰρήκατε τὸ παράδειγμα, ὅτι ἡ θερμασία ἄρχεται ἕψειν τὰ ἐν τῷ λέβητι κρέη, οὐχ ἅμα δὲ πάντα ἕψει,

---

1) Fort. om. δὲ.

οὕτω καὶ ἡ φύσις ἄρχεται μὲν ἅμα, οὐχ ἅμα δὲ πληροῖ, ὡς καὶ τὸ παράδειγμα δηλοῖ.

Καὶ χρηστὸν εἴη. —

Ὅτι τὸ χρηστὸν αἷμα ἐξαναλίσκεται εἰς τὸ χορίον· εἰ, δὲ μὴ χρηστὸν, τότε οὐκ εἰς τὸ χορίον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἄλλους ὑμένας, ἀλλαντοειδῆ καὶ ἀμνειόν.

Ἡ δὲ σὰρξ αὐξανομένη ὑπὸ πνεύματος ἀρθροῦται. —

Ἰδοὺ ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἀπὸ τῆς σαρκὸς ταύτης γίνονται τὰ ἄρθρα.

Καὶ ὅσα ἀπὸ πυκνῶν ἐγένετο, πυκνά ἐστι, καὶ ὅσα ἀπὸ ὑγρῶν, ὑγρά. —

Ἀπορίαν ἐνταῦθα τίθησι. πρὸ δὲ τῆς ἀπορίας προηγησάσθω λῆμμα τοιόνδε. τὸ καθόλου οὖν εἰσι δυνάμεις, ἵνα μὴ ἐναντία ἐνεργεία ἐστὶν, οἷον τὸ καθόλου δυνάμει θερμὸν, ἐνεργείᾳ ψυχρόν ἐστι, καὶ τὸ καθόλου δυνάμει ψυχρὸν, ἐνεργείᾳ θερμόν ἐστι. πῶς γὰρ ἂν τὰ στοιχεῖα μετέβαλλον εἰς ἄλληλα, εἰ μὴ ὅ ἐστι τὸ ἐναντίον δυνάμει αὐτὸ ἔχουσι; τοῦτο τὸ λῆμμα. λοιπὸν ἡ ἀπορία εἰσέρχεται, ὅτι εἰ αὐτὸ τὸ αἷμα τρέφει τὴν σάρκα καὶ τὸ ὀστοῦν, καὶ εἰ τροφὴ τὸ αἷμα, τὸ τρέφον τὴν σάρκα δυνάμει ψυχρόν ἐστι, πάλιν τὸ αἷμα τὸ τρέφον τὸ ὀστοῦν ἐνεργείᾳ ψυχρόν ἐστι, διότι πᾶν ὀστοῦν ψυχρόν ἐστι, δυνάμει δὲ θερμόν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτω, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἕξει τὰ ἐναντία, καὶ εὑρεθήσεται δυνάμει θερμὸν καὶ δυνάμει ψυχρὸν, καὶ ἐνεργείᾳ θερμὸν καὶ ἐνεργείᾳ ψυχρόν. λύομεν δὲ ἡμεῖς λέγοντες, ὅτι τὸ αἷμα ἤτοι πᾶσα τροφὴ ἀνομοιομερὴς ὑπάρχει. εἰ δὲ ἀνομοιομερής ἐστι, τί ἄτοπον τὸ μὲν ἓν μέρος αὐτοῦ εἶναι θερμὸν, τὸ δὲ ἕτερον ψυχρόν; εἰ γὰρ ὁμοιομερὲς ὑπῆρχεν, εἶχεν ἂν χώραν ἡμῶν ἡ ἀπορία. δεύτερον δ' ὅτι οὐδ' ἐφ' ἑκάστου πράγματος ἔῤῥωται ὁ λόγος. οὐδὲ γὰρ ἔῤῥωται ἐπὶ τῶν μέσων ποιοτήτων. τὸ γὰρ φαιὸν οὔτε δυνάμει ἐστὶ λευκὸν οὔτε μέλαν, ἐπεὶ οὐδὲν τούτων ἐστὶν ἐνεργείᾳ. πάλιν τὸ εὔκρατον οὔτε θερμόν ἐστιν οὔτε ψυχρὸν, οὐδὲ τού-

των τί ἐστιν ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ. οὕτως λυτέον τὴν ἀπορίαν ταύτην.

Καὶ ἥ τε κεφαλὴ γίνεται ἀφεστηκυῖα ἀπὸ τῶν ὤμων. —

Πάλιν οἱ δοξάζοντες μὴ ἅμα εἶναι τοῦ κυουμένου τὰ μόρια, τιθέασι καὶ τὴν ῥῆσιν ταύτην φάσκοντες, ὅτι ἰδοὺ ὁ Ἱπποκράτης πρῶτόν φησι γίνεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἶθ' οὕτως τοὺς ὤμους. φαμὲν δὲ ἡμεῖς ὅτι τάξις ἐστὶν αὕτη διδασκαλικὴ, οὐ μέντοι φυσική. ἰδοὺ γάρ φησιν αὐτὸς παρακατιὼν ὅτι γίνονται τὰ σκέλη, εἶθ' οὕτως τὰ νεῦρα ὅπερ ἄτοπον, ὥστε διδασκαλίας χάριν ἐποίησε τὸ τοιοῦτον.

Καὶ δὴ καὶ τοῖσιν ἄνω τὴν πνοὴν ποιέεται τῷ τε στόματι καὶ τῇ ῥινί. —

Δύο ἀποφάσεις ἐνταῦθά φησιν ὁ Ἱπποκράτης, μίαν μὲν ὅτι τῇ ῥινὶ ἀναπνεῖ τὸ βρέφος ἔσω ὑπάρχον, ἑτέραν δὲ ὅτι τῷ στόματι τρέφεται, ὅπερ ἄτοπον. πρὸς μὲν γὰρ τὸ πρῶτόν φαμεν, εἰ τῇ ῥινὶ ἀναπνεῖ, ἐπεὶ ὑγρασία πλεονάζει ἀεὶ περὶ τοῦτο, ἔδει 1) τῇ εἰσπνοῇ ἕλκουσα ταύτην πνιγμὸν ἀπεργάζεσθαι· πρὸς δὲ τὸ δεύτερόν φαμεν, ὅτι εἰ ἀπὸ τοῦ στόματος τρέφεται, ἔδει τὴν φλέβα ἐκείνην καὶ τὴν ἀρτηρίαν τὰς εἰς τὸν ὀμφαλὸν εἰσβαλλούσας ἀπομαραίνεσθαι· νυνὶ δὲ οὐκ ἀπομαραίνονται. εἰ δέ τις φαίη ὅτι καὶ ἀπομαραίνονται, ἔδει τὴν ὑγρότητα ἐκείνην τὴν διὰ τούτων φερομένην εἰς τροφὴν τοῦ βρέφους ἐν τῇ μήτρᾳ εἰσβάλλεσθαι, καὶ εἰσβαλλομένην πλεονάζειν καὶ σῆψιν ποιεῖν, ἥτις ἔμελλε χαλεπὰ συμπτώματα ποιεῖν τῷ βρέφει ἢ καὶ αὐτῇ τῇ γυναικί. νυνὶ δὲ οὐδὲν τούτων ὁρῶμεν γινόμενον.

Καὶ εἰς τὸν κύσσαρον ὁδὸς γίνεται. —

Εἰ γὰρ τρέφεται ἀπὸ τοῦ στόματος, δηλονότι καὶ ἡ κόπρος δι' ἕδρας ἔρχεται. κύσσαρον γὰρ νῦν λέγει τὴν

---

1) Fort. τὴν εἰσπνοὴν ἕλκουσαν.

ἕδραν ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ κύντερον, παρὰ τὸ ἔσχατον εἶναι τοῦτο τὸ μόριον, φημὶ δὲ τὴν ἀρχήν.]

Πρᾶξις ἑβδόμη.

Ταῦτα δέ μοι εἰς τοῦτο εἴρηται·] καὶ γέγονεν ἤδη παιδίον. —

Πολλάκις λέλεκται ἡμῖν ὅτι σκοπός ἐστι τῷ Ἱπποκράτει περὶ διαφόρων καιρῶν διαλαβεῖν, ἐν οἷς γίνεται ἡ γονὴ, ἡ θρέψις, ἡ κίνησις, ἡ ἀπότεξις. καὶ ἤδη μὲν τὸν ἕνα καιρὸν ἐπεράτωσεν, ἐν ᾧ ἐδημιούργησε τὸ βρέφος. νῦν δὲ βούλεται σημειώσασθαι, ἐν ποίῳ καιρῷ ἐτελείωσεν ἡ διαπλάττουσα τὸ βρέφος διαπλαστικὴ δύναμις, καί φησιν, ὅτι μὲν ἐπὶ ἀῤῥένων ἄχρι τριάκοντα ἡμερῶν τελειοῦται τὸ βρέφος, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ἄχρι τεσσαράκοντα. καὶ πόθεν δῆλον; φησὶν ὅτι ἐκ τῆς λοχείας καθάρσεως. τί δέ ἐστι λοχεία κάθαρσις; ἡ μετὰ τὴν ἀπότεξιν φορὰ τῶν καταμηνίων. καὶ ἐκ τούτου ἐστὶ στοχάζεσθαι ὅτι καὶ τὸ ἄῤῥεν βρέφος ἐν τριάκοντα ἡμέραις τελειοῦται, ὥσπερ φέρονται καὶ τὰ καταμήνια ἐν ταύταις, οὕτω καὶ τὸ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα ὥσπερ καὶ ἡ λοχεία κάθαρσις ἐν ταύταις κατέρχεται. καὶ ζητοῦσι διὰ τί μὴ ἀθρόως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ βρέφους, οὕτως ἐποίησεν ἡ φύσις κατενεχθῆναι τὰ καταμήνια, καί φασιν, ὅτι εἰ ἀθρόως ἐφέροντο, ἐπειδὴ συμπάσῃ κενώσει περιττωματικῇ κενοῦται ὁ ζωτικὸς τόνος, ἔμελλεν ἂν ἡ γυνὴ, τοῦ ζωτικοῦ τόνου διαφορηθέντος, ἢ ἀτονίαν τινὰ ὑπομεῖναι ἢ λειποθυμίαν, καὶ δέος ἦν μὴ ἀποθάνοι ἡ γυνή. οὕτω μὲν Ἱπποκράτης σημειοῦται τὴν τελείαν διάπλασιν τοῦ θήλεος καὶ ἄῤῥενος. ὁ μέντοι Γαληνὸς σημειοῦται ταῦτα ἐκ τῶν ἀμβλυσμῶν καὶ ἐκτρωμάτων, λέγων ὅτι εἰ ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐκτρώσῃ ἡ γυνὴ, ὁρῶμεν ὅτι ἄῤῥεν, εἰ δὲ ἐν τεσσαράκοντα, θῆλυ· εἰ δ᾽ ἐν εἴκοσιν, ὁρῶμεν ὅτι ἀδιάπλαστόν ἐστι τὸ βρέφος· εἰ δὲ περαιτέρω τῶν τριάκοιτα ἡμερῶν ἀμβλώσει ἡ γυνὴ, τότ᾽ ἐστὶ θεάσασθαι, εἰ μὲν ἄῤῥεν εἴη τέλειον ἔχον τὸ εἶδος, εἰ δὲ θῆλυ, ἀτελές· εἰ δὲ περαιτέρω τῶν τεσσαράκοντα, τότε κἂν θῆλυ κἂν ἄῤ-

ῥεν εἴη, πάντως ἔχει τὸ αἰδοῖον τέλειον. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι τὰ καταμήνια εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους· ἡ μὲν γὰρ τροφὴ τοῦ βρέφους καταρχὰς μὲν ὀλίγη ἔρχεται οἱονεὶ σταλαγμὸς, εἶτα πλημμύρα, εἶτα πάλιν ὕστερον πλεονάζει. ἐπὶ δὲ τῆς λοχείας καθάρσεως τοὐναντίον, καταρχὰς μὲν πολὺ ἔρχεται τὸ καταμήνιον, ὅσον δὲ προκόπτει, κατὰ μέρος ὀλίγον πάνυ. ἀποροῦσι δέ τινες διὰ τί ἡ λοχεία κάθαρσις ἐπὶ μὲν ἀῤῥένων ἄχρι τριάκοντα ἡμερῶν φαίνεται, ἐπὶ δὲ θηλειῶν ἄχρι τεσσαράκοντα. καὶ λέγομεν δύο λύσεις, μίαν μὲν ὅτι κἂν ἕτερον ἀριθμὸν ὡρίσαμεν ἂν, τὸ αὐτὸ εἴχετε ἡμῖν ἀπορῆσαι, καὶ τοῦτο ἐπ᾽ ἄπειρον ἔμελλεν εἶναι· δευτέραν δὲ, ἀεὶ τὰ παρὰ φύσιν ἕπονται τοῖς κατὰ φύσιν. ὡς ἐπίπαν οὖν τὰ καταμήνια περιττώματα ὄντα παρὰ φύσιν ὑπάρχουσιν. ταῦτα οὖν τῇ κατὰ φύσιν δημιουργίᾳ ἕπονται τοῦ βρέφους, καὶ ὥσπερ τὸ ἄῤῥεν τελειοῦται διὰ τριάκοντα ἡμερῶν, οὕτω καὶ ἡ λοχεία κάθαρσις ἑπομένη κενοῦται διὰ τριάκοντα ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· καὶ ὥσπερ πάλιν τὸ θῆλυ διὰ τεσσαράκοντα, οὕτω καὶ ἡ λοχεία διὰ τεσσαράκοντα, ἐν οἷς ἡ θεωρία.

Καὶ γέγονεν ἤδη παιδίον. —

Τί φησιν Ἱπποκράτης παιδίον ἐγένετο; οὐκ ἐλέγετο ἡμῖν ὅτι ὅταν τὸ τέλειον εἶδος ἀπολάβῃ καὶ ἀποτεχθῇ, λέγεται παιδίον; τί οὖν φαμεν; λέγομεν ὅτι καταχρηστικῶς νῦν τὸ βρέφος παιδίον καλεῖ.

Καὶ τὸ μὲν θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι. —

Εἰώθασι ζητεῖν ἐνταῦθα διὰ τί τὸ μὲν ἄῤῥεν ἐν τριάκοντα τελειοῦται ἡμέραις, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα. καὶ εἰσι πιθαναὶ λύσεις καὶ φυσικαὶ καὶ ἀριθμητικαί. τὰς γὰρ ἀληθεῖς λύσεις οὐδεὶς ἐπίσταται, εἰ μὴ ὁ δημιουργὸς μόνος. εἰσὶν οὖν αἱ φυσικαὶ αὗται, ὅτι τὸ ἄῤῥεν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι δημιουργεῖται, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. τὰ γὰρ δεξιὰ θερμότερά εἰσι φύσει, τὰ δὲ θερμότερα ἑτοίμως διαπλάττουσι καὶ ὅτι ἐκ θερμοτέρου καὶ δριμυτέρου

σπέρματός ἐστι τὸ ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ ὡς ἐξ ὑγροτέρου σπέρματος ὑπάρχον καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ κόλπῳ ψυχροτέρῳ ὄντι καὶ ὑγροτέρῳ. διά τοι τοῦτο ἐν πλείονι τελειοῦται χρόνῳ. αὗται μὲν αἱ φυσικαί. αἱ δὲ ἀριθμητικαὶ αὗται. προηγείσθωσαν δὲ τῆς λύσεως δύο λήμματα, ὧν τὸ πρῶτόν ἐστι· πάντες οἱ ἀριθμητικοὶ ὡμολόγησαν τὴν μονάδα μὴ εἶναι ἀριθμόν· πᾶς γὰρ ἀριθμὸς ἐκ μονάδων σύγκειται. πῶς οὖν δυνατὸν αὐτὴν εἶναι ἀριθμόν; διότι πᾶς ἀριθμὸς ἢ περιττός ἐστιν ἢ ἄρτιος. καὶ πᾶς ἄρτιος δύναται εἶναι, ἡ δὲ δυὰς μόνη ἀρτία ἐστὶν, οὐ μέντοι δύναται εἶναι καὶ περιττή. ἔστι μὲν οὖν ἀρχὴ τῶν περιττῶν τὰ τρία, τῶν δὲ ἀρτίων τὰ τέσσαρα. πρέπει δὲ τὰ περιττὰ τῷ ἄῤῥενι, ὡς 1) ἀτμήτῳ ἔχοντι τῷ αἰδοίῳ. καὶ ὁ περιττὸς γὰρ ἄτμητος, 2) τὸ δὲ θῆλυ ὁ ἄρτιος, ὡς τετμημένον ἔχοντι τὸ αἰδοῖον. ταῦτα γὰρ οὖν συντιθέμενα μετὰ τὸν τέλειον ἀριθμὸν τὸν δέκα — οὗτος γὰρ τέλειός ἐστιν ἀριθμὸς, διὸ καὶ δεκὰς οἱονεὶ δεχὰς ὑπάρχει· πάντας γὰρ τοὺς ἀριθμοὺς ἐδέξατο. συντιθέμενα γὰρ τὰ τρία μετὰ τοῦ δέκα, τριάκοντα ποιοῦσι· τὰ δὲ τέσσαρα συντιθέμενα, τὰ τεσσαράκοντα ἀποτελοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο τὸ μὲν θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα τελειοῦται, τὸ δὲ ἄῤῥεν ἐν τριάκοντα. αὗται μὲν οὖν αἱ πιθαναὶ λύσεις. οὐ πάντως δὲ ἐν τοιούτῳ καιρῷ τελειοῦται ταῦτα, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πρωϊαίτερον τῶν τριάκοντα τελειοῦται τὸ ἄῤῥεν, ὡσαύτως καὶ τὸ θῆλυ περαιτέρω τῶν τεσσαράκοντα. ἀλλὰ τὸ ἐπίπαν ἠβουλήθη ὁ Ἱπποκράτης εἰπεῖν.

Καὶ γὰρ καὶ ἡ κάθαρσις γίνεται ταῖς γυναιξίν. —

Ἀπόδειξις, ἡ ἀπὸ τῆς λοχείας γινομένη κάθαρσις διὰ τὸ τὸ μὲν ἄῤῥεν ἐν τριάκοντα, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τεσσαράκοντα τελειοῦσθαι.

Μάλιστα δὲ πονέονται αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ. —

Φησὶν ὅτι αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ μᾶλλον ἴσχουσιν αἱ πρωτοτόκοι τοὺς πόνους ἤπερ αἱ πολλάκις τετοκυῖαι, ὅτι

---

1) Fort. ἄτμητον — τὸ αἰδοῖον. 2) Fort. τῷ δὲ θήλει.

ἐπὶ μὲν τούτων ἀνευρυσμένοι εἰσὶν οἱ πόροι τῆς μήτρας, ἐπὶ δὲ τούτων στενοὶ ὑπάρχουσι καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τὴν ὀδύνην εἰσφέρουσι.

Πρᾶξις ὀγδόη.

Ἀρχὴ δὲ γίνεται τοιαύτη ἐν τῇσι γυναιξίν. —

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐσημειώσατο τὸν καιρὸν ἐν ᾧ τελειοῦται τὸ εἶδος τοῦ βρέφους, εἰπὼν ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι τὰ καταμήνια εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους, νῦν βούλεται ζητῆσαι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἀντιπεπονθότως ἔχουσιν εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους αἱ λοχεῖαι καὶ αἱ καθάρσεις καί φησιν, ἐπὰν συλλάβῃ ἡ γυνὴ, τότε ὀλίγον ἔρχεται αἷμα εἰς τὴν τροφὴν τοῦ βρέφους, τὸ δὲ ἄλλο τὸ περιττὸν συναθροίζεται ἐν ταῖς φλεψὶν ἤτοι ταῖς μητρῴαις ἢ ἐν τῷ παντὶ σώματι, ὅπερ ὀφείλει κενωθῆναι ἐν ἐννέα μησίν. εἶτα ὅταν τίκτηται τὸ βρέφος, βρασμὸς γίνεται ἐν τῷ παντὶ σώματι καὶ σάλος καὶ κίνησις, καὶ διὰ τοῦτο ἀθρόως καταφέρεται ἀπὸ τῆς μήτρας τὸ ἔμβρυον, ἡ δὲ ὕλη ἡ οὖσα ἐν ταῖς φλεψὶ ταράσσεται, εἶτα κινεῖται. ἀπὸ δὲ τῆς κινήσεως τίκτεται θερμασία, ἥτις χύσιν ποιεῖται τῆς ὕλης. αὕτη ἐρχομένη περὶ τὴν μήτραν, εὑρίσκει τοὺς πόρους ἀνεῳγμένους καὶ τὸν αὐχένα τῆς μήτρας καὶ χωρεῖ ἔξω· καὶ διὰ τοῦτο ἀθρόως κατέρχεται ἐν ταῖς ἀρχαῖς. ὕστερον δὲ ὅταν λήγῃ τὸ αἷμα καὶ οἱ πόνοι ἄρχωνται συμβαίνειν καὶ τὰ στόμια καὶ αἱ κοτυληδόνες κλείωνται, τότε κατ' ὀλίγον πρόεισι τὸ αἷμα, ἐοικὸς πλύματι ἱερείου νεοσφαγοῦς· οἱ γὰρ τοῖς θείοις εἰσφέροντες ἱερεῖον τὸ εὔτραφὲς καὶ πιότερον εἰσφέρουσιν ὅπερ καθαρὸν ἔχει τὸ αἷμα. οὕτω μὲν ὕστερον τὸ καταμήνιόν ἐστι, καταρχὰς δὲ ἰχωροειδῶς φέρεται, ἐπειδὴ οἱ ὑμένες ἐκεῖνοι ὅ τε ἀλλαντοειδὴς καὶ ὁ ἀμνειὸς περιέχοντες ἐν αὐτοῖς τὰ περιττώματα σχίζονται. οὐκ ἂν γὰρ ἄλλως τὸ ἔμβρυον κατέρχεται, τούτων μὴ διαῤῥηγνυμένων. οὗτοι οὖν οἱ ὑμένες, συμπλεκόμενοι μετὰ τῶν καταμηνίων, ἰχωροειδῶς ποιοῦσιν αὐτὰ ἐκκριθῆναι. οὕτω διαλαβὼν περὶ τῶν καταμηνίων καὶ Γαληνός φησι τὸ σημεῖον τὸ ἀπὸ τῶν ἀμβλυ-

σμῶν, διδοὺς ἡμῖν γνῶσιν πότε τὸ ἄῤῥεν καὶ πότε τὸ θῆλυ τελειοῦται. ἐνταῦθα τέρμα τῆς νῦν θεωρίας.

Ὥσπερ ὕδατι ἐπὶ τραπέζης. —

Εἰ δὲ εἰς ὕδωρ ἐμβάλλεις ἔλαιον ἐν τραπέζῃ τινὶ, καὶ κινήσεις τὸ ὕδωρ τῷ δακτύλῳ ἢ αὐτομάτως κινηθῇ, ὁρᾷς πῶς τὸ ὕδωρ λεπτομερὲς ὂν ἕλκει τὸ ἔλαιον ὡς παχυμερέστερον. οὕτως οὖν φησι καὶ τὰ λεπτομερῆ περιττώματα ἕλκουσι τὰ παχέα ἀπὸ τῆς μήτρας.

Ἤν τι ἡ γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ, μη συγγενὲς τῇ λοχείᾳ. —

Φησὶν ὅτι εἰ μὴ κατὰ τὸν τρόπον, ὃν εἶπον, χωροῦσι τὰ καταμήνια καὶ ἔχει νόσημα ἡ γυνὴ, ἀπόλλυται. εἰ δὲ τὸ νόσημα μὴ συγγενὲς εἴη τῇ κυοφορούσῃ, ἔστι γὰρ νόσημα τῇ κυοφορούσῃ σύνηθες, ἀτονία δυνάμεως, λειποθυμία καὶ ἡ λεγομένη κίττα.

Πολλαὶ δὲ γυναῖκες διέφθειραν. —

Ἐντεῦθεν ἀπόδειξις ἀπὸ τῶν ἐκτρωμάτων καὶ ἀμβλυσμῶν.

Καὶ λόγῳ καὶ ἀνάγκῃ διάρθρωσις ἐοῦσα. —

Εἰπὼν δύο ἀποδείξεις πότε τελειοῦται τὸ βρέφος, καὶ τῆς λοχείας καθάρσεως, καὶ ἀπὸ τῶν ἀμβλυσμῶν, τὴν μὲν ἀπόδειξιν τῶν καταμηνίων λόγον καλεῖ· λογικὴ γάρ ἐστι· τὴν δὲ ἀπὸ τῶν ἐκτρωμάτων ἀνάγκην φησὶν, ὡς ἂν απαραβάτου οὔσης αὐτῆς καὶ διὰ πείρας· τῇ δὲ πείρᾳ τίς δύναται ἀντειπεῖν;

Πρᾶξις ἐννάτη.

Ἀναβήσομαι δὲ αὖθις ὅθεν ἀπέλιπον. —

Ἐποίησεν ὁ Ἱπποκράτης τῷ λόγῳ παιδίον, ἐπέθηκεν αὐτῷ κεφαλὴν, χεῖρας, σκέλη. λέγει δὲ καὶ περὶ τρόπου

τῶν ἐννέα περιόδων, οἱονεὶ ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τὸ σπέρμα ὑμενοῦται καὶ διατυποῦται, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὅτι σαρκοῦται, ἐν τῇ τρίτῃ εἰδοποιεῖται, ἐν τῇ τετάρτῃ διακρίνονται τὰ μεγάλα μόρια ἀπὸ τῶν μικρῶν, οἷον ὁ βραχίων τυχὸν ἀπὸ 1) ... μασχάλης καὶ πλευρᾶς, ἐν τῇ πέμπτῃ τὰ μικρὰ μόρια ἀπ᾽ ἀλλήλων χωρίζονται οἷον οἱ δάκτυλοι, ἐν τῇ ἕκτῃ κινεῖται, ἐν τῇ ἑβδόμῃ αὔξεται, τρέφεται, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἐπιτήδειον γίνεται εἰς τὸ γεννηθῆναι, ἐν τῇ ἐννάτῃ τίκτεται. τί οὖν λείπει τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ, εἰ μὴ τὸ ἀποπερατῶσαι αὐτήν; ἀλλὰ λέγομεν ὅτι ἔτι περὶ τῶν μορίων βούλεται διαλεχθῆναι, οὐχ ἵνα ἕτερα δημιουργήσῃ, ἀλλ᾽ ἵνα τῶν ἀποτελεσθέντων εἴπῃ τὰς κοιλότητας καὶ πόρους καὶ οἱονεὶ κλάδους τινὰς καὶ ἀποσχίδας. διὸ ζητεῖ τῶν ὀστῶν τὰς κοιλότητας καί φησιν, ὅτι αἴτιον τὸ μαλακὸν τῶν ὀστῶν. εἰσέρχεται ἐν αὐτοῖς πνεῦμα ὅπερ ποιεῖ τὴν κοιλότητα αὐτῶν, ὅπως εἰς ταύτην εἰσέλθοι τὸ πιότατον τοῦ αἵματος, τουτέστιν ὁ μυελός. οὐχ ὁμοίως δὲ ἐν πᾶσι τοῖς ὀστέοις ἐποίησε κοιλότητας, ἀλλ᾽ ἐν μὲν τοῖς μείζοσι μείζονας, ἐν δὲ τοῖς ἐλάττοσιν ἐλάττονας. διὸ τὸ ὀστοῦν τοῦ βραχίονος, μεῖζον ὑπάρχον τοῦ πήχεος, μείζονα κοιλότητα ἔχει, καὶ τὸ ὀστοῦν τοῦ μηροῦ, μεῖζον πάντων τῶν ὀστέων ὑπάρχον, μείζονα κοιλότητα ἔχει. ταῦτα δὲ τὰ ὀστᾶ ἀποπερατοῦνται τὰ μείζονα εἰς ἐλάττονα· τὰ γὰρ ὑποκείμενα μείζονά εἰσι τῶν ἐπικειμένων. διὸ τὰ ὀστᾶ τοῦ ποδὸς καὶ τῶν χειρῶν, ὡς τελευταῖα ὄντα καὶ πᾶσιν ὑποκείμενα, σκληρότατά εἰσι 2) * πναστὰ καὶ σμικρὰ, ἅπερ συντιθέμενα ποιοῦσι τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν. οὐ μόνον δὲ τῶν ὀστῶν αἱ ἀποπερατώσεις εἰς λεπτὰ ὀστάρια ἀποπερατοῦνται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὁμοιομερῶν, οἷον νεύρων, φλεβῶν, ἀρτηριῶν. τὸ μὲν γὰρ παχυμερέστερον αὐτῶν ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι διανέμεται, τὸ δὲ λεπτομερέστερον ἀποπερατοῦται εἰς τοὺς δακτύλους καὶ εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ ποιεῖ ὄνυχας, οἷον θεμελίους τινὰς ὄντας τῶν ὁμοιομερῶν. καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸν Ἱπποκράτην οἱ ὄνυχες ὁμοιομερεῖς εἰσιν· ἐκ γὰρ τῶν ῥιζῶν τῶν τε νεύρων καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν βούλεται

---

1) τῆς videtur deesse. 2) Fort. πλεῖστα.

αὐτοὺς εἶναι. τινὲς δὲ ἀνατρέπουσι τοῦτο τὸ δόγμα κεχρημένοι τοιούτῳ ἐπιχειρήματι· φασὶ γὰρ, οὐδέποτε ὁμοιομερές τι, ἐπὰν τὸ τέλειον εἶδος ἀπολάβῃ, τεμνόμενον ἔτι αὔξεται, ἀλλ᾽ αὐτοτελὲς ἔγκειται, ἐπειδὴ οἱ ὄνυχες οὔπω ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ αὐτοτελὲς εἶδος ἀπέλαβον, ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀκμαστικῇ τεμνομένους καὶ πάλιν αὐξανομένους αὐτοὺς ὁρῶμεν. ἄρα οὐκ εἰσὶν ὁμοιομερῆ, ἀλλὰ περιττώματα ὑπάρχουσι νεύρων καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν, καὶ ἐπίκεινται ταῖς ῥίζαις τῶν νεύρων καὶ τῶν φλεβῶν. διὸ καὶ σκληρότατοί εἰσι καὶ πυκνοὶ καὶ στερέμνιοι καὶ αἰσθητικώτατοι, οὐχ ὥσπερ φησὶν Ἱπποκράτης ῥίζαι οὖσαι τῶν ὁμοιομερῶν. εἰ δὲ μεταξύ τι εἰσέλθοι τῶν ὀνύχων καὶ τῶν ῥιζῶν τῶν ὁμοιομερῶν, πάνυ ἀνιᾷ, ὡς τῶν ὀνύχων θλιβόντων τὸ αἴτιον, κἀκεῖνοι τὰς ῥίζας τῶν ὁμοιομερῶν.

Δεύτερον κεφάλαιον ἐν ᾧ βούλετοι διαλεχθῆναι περὶ τριχῶν καί φησιν, ἵνα γένωνται τρίχες, δύο τινῶν δέεται ἡ φύσις, δαψιλοῦς ὑγρότητος καὶ ἀραιότητος ἐπιδερματίδος. ἐπεὶ δὲ, ἔτι ὄντος τοῦ βρέφους ἐν τῇ μήτρᾳ, ἀραιόν ἐστι τότε τὸ δέρμα τῶν ὀφρύων ἢ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν βλεφάρων, φύει τρίχας ἐν τῇ μήτρᾳ. ὕστερον δὲ, ἐπὰν ἐξέλθῃ καὶ γένηται ἐν τῇ ἡβαστικῇ ἡλικίᾳ, ἐπειδὴ τότε ἄρχεται τὸ σπέρμα δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεσθαι, διὰ τῆς ὁδοῦ ἧς κατέρχεται ἀραιότητα ποιῶν ἐν τῇ ὁδῷ, ποιεῖ φῦναι τρίχας. διὸ πρῶτον φύονται ἐν τῷ 1) ἐφήβεϊ τρίχες. εἶτα ἐπὰν γένωνται ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, ἐπειδὴ τότε τὸ σπέρμα δριμύτερόν ἐστι καὶ θερμότερον καὶ ἡ κράσις τότε θερμὴ καθέστηκε, κατερχόμενον ἐκ τῶν μορίων τὸ σπέρμα ἀραιοῖ τὴν ἐπιδερματίδα αὐτῶν καὶ ποιεῖ φῦναι τρίχας. διὸ τὸ σπέρμα κατερχόμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀραιοῖ τὴν ἐπιδερματίδα τῆς κάτω γένυος καὶ ἐργάζεται τὸν πώγωνα. καί τινες ἐνταῦθα πλανώμενοι ἠβουλήθησαν δοξάσαι ὅτι ἐκ τῆς κεφαλῆς μόνης πρόεισι τὸ σπέρμα καὶ οὐκ ἀπ᾽ ἄλλου μορίου. 2) ἐπεί τινι λόγῳ, εἴπερ ἀπὸ ἑκάστου μορίου πρόεισι τὸ σπέρμα, ἀεὶ ἐν τῇ γένυϊ ἀναφέρομεν πώγωνα. φαμὲν δὲ ἡμεῖς ὅτι τὸ ἐγχώριον σπέρμα τῆς κεφαλῆς ἐστι τὸ κατερχόμενον καὶ ἀραιοῦν

---

1) Fort. ἐφηβαίῳ. 2) Fort. ἐπεὶ τίνι;

τὸ δέρμα τῇ παρόδῳ τῆς κάτω γένυος καὶ ποιοῦν φυῆναι τρίχας. ἐπεὶ τίνι λόγῳ, εἰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μόνης κατέρχεται, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις φύομεν τρίχας; καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ζητοῦσι δὲ εἴπερ αἱ τρίχες φύσεώς εἰσι δημιούργημα εἴτε οὐκ εἰσί. καὶ λέγουσιν ὅτι οὐ κατὰ πρῶτον σκοπὸν αὗται γεγόνασιν, ἀλλὰ κατὰ δεύτερον. ὥσπερ γὰρ γεωργὸς σπείρας σῖτον, οὐ μόνον τὸν σῖτον ἀναφέρει, ἀλλὰ καί τινας ἀκάνθας αἷς κέχρηνται εἰς φραγμὸν τοῦ σίτου, οὐ μέντοι διὰ τοῦτο ἔβαλε τὸν σῖτον, ἵνα καὶ ἀκάνθας ἐνέγκοι, οὕτω καὶ ἡ φύσις, ποιοῦσα τὰ μόρια καὶ τρέφουσα αὐτὰ, ἐποίησεν ἐξ αὐτῶν ἐξιέναι τὰ περιττώματα καὶ τὰς λιγνῦς, αἵπερ ἐξερχόμεναι ποιοῦσι τὰς τρίχας, ἃς ἡ φύσις εὑροῦσα κέχρηται πρός τε καλλωπισμὸν καὶ σκέπην ἔν τε τῷ πώγωνι καὶ τῇ κεφαλῇ. ζητεῖται δὲ ἐνταῦθα τρία ἄπορα, ὧν τὸ πρῶτόν ἐστι, διὰ τί ἐν τῇ ῥινὶ τρίχας οὐ φύομεν; ὅτι ἐπειδὴ σκληροτέρα ἐστὶν ἡ ἐπιδερματὶς τῆς ῥινὸς καὶ οὐ δύναται ἡ λιγνὺς διοδεῦσαι. ἀμέλει διὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν πάνυ θερμῶν, ἀραιουμένων τῶν πόρων τούτων, φύονται τρίχες. δεύτερον, διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐκ ἐκφύουσι τρίχας ἐπὶ τοῦ πώγωνος; ἐπειδὴ οὗτοι ψυχρότεροί εἰσι καὶ τῶν γυναικῶν· ἀμέλει ὅτι αἱ γυναῖκες περὶ τὸ ἐφήβαιον ἔχουσι τρίχας, οὗτοι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦτο. ψυχροὶ οὖν ὄντες πῶς δύνανται ἀραιὰν ἔχειν τὴν ἐπιδερματίδα; τρίτον διὰ τί αἱ γυναῖκες πώγωνα οὐ φύουσιν; ἐπειδὴ οὐχ οὕτω θερμαί εἰσιν ὡς οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ ψυχρότερον ἔχουσι τὸ σπέρμα, ὅπερ οὐ δύναται ἀραιῶσαι τὴν ἐπιδερματίδα τῆς κάτω γένυος, ἵνα πώγωνα φύωσιν. Εἶεν.

Καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ 1) πατρὸς γίνεται. —

Ζητοῦσιν ὅτι πῶς ὁ Ἱπποκράτης πανταχοῦ ἐν ὅλῳ τῷ συγγράμματι αἰτιᾶται τὸ πνεῦμα τῆς δημιουργίας τοῦ παιδὸς, φάσκων τὸ πνεῦμα διαφυσᾶν τὴν γονὴν καὶ ποιεῖν σφαῖραν, καὶ τὸ πνεῦμα ποιεῖν ὀστᾶ, πότερον πνευματικὸς ὑπῆρχε; φαμὲν ὅτι οὐκ ἦν πνευματικὸς, ἀλλ'

---

1) πνεύματος Hipp. recte.

εἰώθαμεν τὸ ποιητικὸν ἐξ ἑνὸς ὀργάνου ἀεὶ ὀνομάζειν. ἀεὶ γάρ φαμεν, καλλίχειρ εἰργάσατο τὸν οἶκον, καίτοι χωρὶς λίθων οὐκ εἰργάσατο, καλὸς σίδηρος ἔτεμε τὰ ξύλα, καίτοι ἄνευ δρυοτόμου οὐκ ἐτμήθησαν. οὕτως οὖν ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα ὄργανόν ἐστι τῆς δυνάμεως, διὰ τοῦτο ἐκ τούτου ἀεὶ λέγει δημιουργεῖσθαι τὸ βρέφος.

1) Κοῖλα δὲ ὄντα ἕλκει ἐς ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν σαρκῶν τὸ αἷμα τὸ πιότατον. —

Δύο τινὲς δόξαι γεγόνασιν περὶ τοῦ 2) . . . .

---

1) Hipp. de nat. pueri I. p. 144. Lind. 2) Reliqua desunt.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΡΩΤΟΣΠΑΘΑΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΔΑΜΑΣΚΙΟΥ
ΣΧΟΛΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΥΣ.

Superaddita suoque quaeque loco sunt inserta fragmenta ex explanatione, sive sit Stephani Atheniensis sive sit Meletii medici et philosophi, in aphorismos Hippocratis deprompta atque ex anonymis quibusdam commentariis in eundem librum delibata.

Sigla Codicum.

V. a. Codex Vindobonensis medicus Nr. XVI. Chartaceus, saec. XV. *Σχόλια εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς κατὰ σύνοψιν.* Fine mutilus.

V. b. Codex Vindobonensis philosophicus Nr. LXXIV. chartaceus, saec. XV. *Ἀφορισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους γραφέντες παρὰ Θεοφίλου Πρωτοσπαθαρίου καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου τρίτου μετὰ τῶν σχολίων αὐτοῦ.* In ima pagina legitur I. Sambucus 1560.

V. c. Codex Vindobonensis medicus Nr. XLIV. Chartaceus, saec. XV, initio mutilus. Hi tres codices Theophili sunt.

D. Codex Monacensis 227. chartaceus, saec. XVI. *ἑρμηνεία εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς Ἱπποκράτους ὑπὸ φωνῆς Δαμασκίου φιλοσόφου.*

N. Codex Venetus Marcianus, olim **Nanianus**, Nr. 246, membranaceus, saec. XII.

A. a. Codex Ambrosianus, S. 19, bombycinus, saec. XIV. *Σχόλια σὺν θεῷ τῶν ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους ἐξήγησις Στεφάνου Ἀθηναίου τοῦ φιλοσόφου.* Sunt plurimi Theophilei commentarii in aphorismos Hippocratis codices in bibliothecarum scriniis repositi, in quibus sive Theophili sive Philothei sive Stephani Atheniensis feruntur auctorum nomina, ut dubii haereamus, cui tandem haec commentaria adsignemus. Philotheum a Theophilo non differre, vix est quod moneam. Stephanus autem Atheniensis ampliorem fusioremque commentarium in Aphorismos composuisse videtur, qui in Theophileum contractus emacruit atque ob brevitatem frequentius est transscriptus. Stephani explanatior ampliorque commentarius in hoc codice inest, quem integrum edidissem, nisi scholia Stephani a scholiis Theophili tatummodo usque ad Aphoris. Sect. III. aph. 28. diversa esse, in reliquis autem ad verbum inter se convenire cognovissem. Ideo e Stephani explanationibus, perdiligenter pervolutatis, et exempla aliquot scholiorum singulorum exscripsi eaque, quae notatu digna mihi videbantur vel ad Hippocratem explicandum vel ad linguae Graecae copiam locupletandam vel ad alias literas illustrandas, omnia excerpsi. Idem Stephani in aphorismos commentarius initio fusior, postea Theophileo plane respondens, in Codice Parisiensi 2222, bombycino, saec. XV. **Meletio** tribuitur: *Μελετίου ἰατροῦ καὶ φιλοσόφου ἐξήγησις εἰς τοὺς ἀφορισμούς.* Cujus codicis apographnm est proximus 2223, Baluzianus, chartaceus, saec. XVI.

E. Codex Escorialensis Plut. II. ser. 2. cod. 10. membranaceus, saec. XII. forma quart. folior. 270. anonymum, initio mutilum in Aphorismos commentarium continet, qui Stephani commentarium fusiorem, in codicibus Parisiensibus et Ambrosiano jam in tertia sectione contractum, per reliquarum sectionum bonam partem adhuc perducit, etsi anonymus quoniam sit codex, certo adseverare nequeam, auctorem esse Stephanum eundem Meletiumve, quibus majores illi commentarii adscribuntur. Ex commentario codicis Escorialensis, ut ex Ambrosiano Stephani, multa delibavi fragmenta, quae cum lectoribus communicare, occasione hac Theophilei commentarii edendi oblata, consilium mihi est.

A. b. Codex Ambrosianus B. 113. bombycinus, saec. XIV. qui ad familiam codicis Vindobonensis philosophici Nr. 74. pertinet. Est Theophili.

Στεφάνου Ἀθηναίου προοίμιον.

Σκοπός ἐστι τῷ συγγραφεῖ πάντα τὰ τῆς τέχνης ἡμῖν παρέχειν κεφάλαια καὶ φύσεως ἔργα. σκοπεῖ τοίνυν τὴν φύσιν, θεμέλιον ἔχουσαν τὰ στοιχεῖα, συναγομένην δὲ καὶ συνιζάνουσαν κράσεσι, μεριζομένην δὲ εἰς χυμοὺς, ἐλλαμπομένην δὲ δυνάμεσι, μόρια διαπλάττουσαν πρὸς τὴν τοῦ παντὸς σώματος ἐναρμόνιον σύνθεσιν, ἐκ διαφόρου χρείας τε καὶ ἐνεργείας ἕνεκεν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ φύσεως πραγματεύεται. ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν φύσιν τριμερὴς κακία πέφυκεν ἐπηρεάζειν τοῖς σώμασιν ἡμῶν, νοσήματα, συμπτώματα, αἴτια, τοῖς μὲν νοσήμασιν ἀμετρίᾳ λυμαινομένοις τὰς ἐναντίας ἀντεισάγει ἀμετρίας, ὡς αὐτὸς προϊὼν λέγει, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἐνίσταται δὲ καὶ πρὸς τὰ συμπτώματα, παρηγορῶν τε καὶ καταπραΰνων τὸ θρασὺ τούτων καὶ ἀνήμερον ἢ καὶ ἰώμενος ὥσπερ αὐτὸς προϊὼν λέγει, νάρκη ὀλίγη ὀδύνης ληκτική, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰτίων ἐκκόπτων τε καὶ ἀναστέλλων τὰς ἐπιδρομὰς πανταχόθεν, ἀκηλίδωτον τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται, λόγῳ τε ἅμα καὶ πείρᾳ χρώμενος καθάπερ τισὶν ὅπλοις κατὰ τῶν παρὰ φύσιν ὁπλίζεται, τῷ λόγῳ τὴν μέθοδον ἐξευρίσκων, τῇ δὲ πείρᾳ ταύτην ἐκκαλούμενος ἢ καὶ τὸ βέβαιον παρεγγυᾷ τοῦ λόγου. ἐπάνεισι δ᾽ οὖν καὶ ἐπὶ μετέωρα καὶ μείζονα. σκοπεῖ γὰρ ἀνέμων ἀλλαγὰς, ἀνέμων ἐμπνεύσεις, ὑδάτων διαφορὰς, ταῖς τῶν ἀστέρων ἐπιτολαῖς τε καὶ κρύψεσι ποικιλλόμενος· ταῦτα πάντα ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ἐπαγγέλλεται συγγράμματος. Χρησιμεύει δὲ καὶ τελείοις καὶ ἀτελέσιν, ὀψιμαθέσι καὶ ἐκ νηπίας ἡλικίας φοιτῶσιν, ὁδοιποροῦσι καὶ ἐν πόλεσι διατρίβουσιν, εὐφυέσι καὶ ἀφυέσι, προθύμοις τε καὶ ῥαθύμοις, τελείοις μὲν καὶ εὐφυέσι, τῶν προεγνωσμένων ἑαυτοὺς ἐν κεφαλαίῳ ἀναμιμνήσκειν, ἀτελέσι δὲ καὶ ὁδοιποροῦσιν, ὅτι τὰ ἐν πολλοῖς καταλογάδην εἰρημένα, ταῦτα ἐν ὀλίγοις περικλείεται.

Ὅτι γνήσιον Ἱπποκράτους τὸ σύγγραμμα, ἐμαρτύ-

C. Ludovici Coradi de Austria Mantuani interpretatio latina Philothei commentariorum in aphorismos. Venet. 1549. 8.

ρησαν Ῥοῦφός τε καὶ 1) Ῥουφῖνος, καὶ Σωρανὸς καὶ Πέλωψ καὶ Γαληνός· 2) κατ' αὐτούς ἐστι γνήσιον, ὥστε γνώμονι τούτῳ κεχρημένοι οἱ ἐξηγηταὶ 3) τούτῳ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων, εἴτε γνήσια εἶεν εἴτε νόθα, ἐποιήσαντο τὴν κρίσιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπαγγελίας καὶ ἡ ἀγχίνοια τῶν λεγομένων καὶ τὸ ἡδὺ τῆς φράσεως τῆς Ἱπποκράτους μεγαλονοίας ἀποδεικνύει τὸ σύγγραμμα.

Ζητείσθω δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς ἐπιγραφῆς. Ἰστέον οὖν ὅτι ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τὴν ἐπιγραφὴν ἐποιήσατο, ἀφορισμοὺς τὸ βιβλίον ἐπιγράψας.

Ἡ δὲ τάξις διττή ἐστιν, ἡ μὲν πρὸς τὴν φύσιν, ἡ δὲ πρὸς τὸν λόγον ἀποβλέπουσα. καὶ τῇ πρὸς τὴν φύσιν ἐξακολουθοῦντες τάξει, τὸ περὶ ἀνθρώπου φύσεως ἀναλεγόμεθα ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις· ἐκεῖσε γὰρ μανθάνομεν τὴν προσεχῆ ὕλην τῆς γενέσεως καὶ τὴν σύμπηξιν τοῦ ἡμετέρου σώματος, καὶ ἐνταῦθα ἐν τρίτῃ τάξει ἀναγνωσθέντος τοῦ παρόντος βιβλίου. ἡ δὲ τοῦ λόγου τάξις πρότερον τοὺς ἀφορισμοὺς παρακελεύεται ἀναλέγεσθαι διὰ τὸ καθολικὸν καὶ κεφαλαιῶδες καὶ σύντομον τῶν ἐνταῦθα παραδιδομένων. καλὸν τοῖς εἰσαγομένοις εἰς τὴν Ἱπποκράτους ἰατρικὴν πρὸ παντὸς τὸν ὅρον καὶ τὸν νόμον ἐκμανθάνειν.

Ἕκτον ἐστὶ κεφάλαιον ἡ εἰς τὰ μόρια διαίρεσις. Ἰστέον ὅτι ὁ μὲν Σωρανὸς εἰς τρία τμήματα διεῖλε τοῦτο τὸ βιβλίον, ὁ δὲ Ροῦφος εἰς τέσσαρα, ὁ δὲ Γαληνὸς εἰς ἑπτὰ ᾧπερ καὶ πειθόμεθα. ἀνάγεται δὲ τὸ παρὸν σύγγραμμα οὐχ ὑπὸ ἓν μέρος τῆς 4) Ἱπποκρατικῆς, ἀλλ' ὑπὸ πάντα τὰ μέρη, ὥσπερ καὶ ἡ τέχνη Γαληνοῦ. ἐπειδὴ γὰρ περὶ πάντων τῶν μερῶν τῆς ἰατρικῆς ἐνταῦθα διαλέγεται, κεφάλαιον δὴ καὶ σύντομον διδασκαλίας ποιούμενος, εἰκότως καὶ ὑπὸ τὸ θεωρητικὸν καὶ ὑπὸ τὸ πρακτικὸν καὶ τὰ καθ' ἕκαστον πάντα τὰ μόρια τῆς διαιρέσεως, ἅτινα ἐν εἰσαγωγαῖς μεμαθήκαμεν, τὸ παρὸν ἀναθήσεται σύγγραμμα.

---

1) Σαβῖνος Codd. Paris. 2) καθῶ τὸν A. a. 3) τούτων A. a. 4) sc. ἐπιστήμης.

Τρόπῳ δὲ διδασκαλικῷ 1) κέχρηται ἀφοριστικῷ. Ὅπερ δῆλον γέγονε, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιγραφῆς ζητούντων ἡμῶν. ἕτεροι γὰρ παρὰ τοὺς Γαληνείους διδασκαλικοὶ τρόποι παρ' αὐτῷ τρεῖς, ἀφοριστικὸς, ὑφηγηματικὸς καὶ μικτός. καὶ ἀφοριστικὸς μέν ἐστιν ἐν ὀλίγαις λέξεσι πολλὰ περικλείων ῥήματα, ὑφηγηματικὸς δέ ἐστιν ὁ κατὰ διέξοδον πλατικῶς τῶν νοουμένων διδασκαλίαν ποιούμενος, μικτὸς δὲ ὁ ἐξ ἀμφοῖν σύγκείμενος καὶ μήτε ἄγαν ἐσταλμένος ὡς ὁ ἀφοριστικὸς, μήτε ἐν πλάτει διεξερχόμενος τὴν ἔννοιαν καθάπερ ὁ ὑφηγηματικός. Ἀφορισμὸς δέ ἐστι λόγος σύντομος, αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζων. ἢ καὶ οὕτως· λόγος πενόμενος μὲν κατὰ τὴν τέχνην, πλουτῶν δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν. εἴρηται δὲ ἀφορισμὸς διὰ τὸ καθ' ἕκαστα περιορίζεσθαι μὲν τὰ νοούμενα, ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ ἀποδιΐστασθαι ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν μετ' αὐτά.

Codex Parisiensis 6854. Colbertinus, chartaceus, saec. XVI. anonymi auctoris interpretationem latinam Meletii in aphorismos commentarii continet secundum codicem graecum 2222, ex quo et epistolam dedicationis et prooemium edo.

Illustrissimo Principi Henrico a Lotharingia Abbati Protomonasteriorum Sancti Dionysii et Sancti Remigii etc.

Quod mulieribus accidere solet, illustrissime Princeps, postquam pepererint multorum oblitae laborum magnopere laetentur, si in optimum aliquem pueri in baptismo susceptorem quem patrinum vocant inciderint, id mihi hodie contigisse videtur, qui postquam non sine magno labore Meletii in Aphorismos Hippocratis Commentarios ad studiosorum utilitatem latinos fecissem, ac veluti peperissem, talem nactus sim patronum, cujus ulnis haec nostra recens foetura excipiatur. Hos autem Commentarios multis rationibus adductus sum ut tibi dedicarem. Primum enim nullus

---

1) *εἴρηται* A. a. emendavi.

est, qui nesciat quanto studio quantoque amore tuus quem deus absolvat Propatruus Illustrissimus Cardinalis a Lotharingia, doctos homines sit amplexus; inter quos quum Gentianum 1) Hervetum patrium meum de literis graecis et de republica Christiana bene meritum, in hanc urbem Rhemensem accersisset, meorum studiorum author fuit et adjutor, ut qui me etiam in suorum clientelam receperit et mihi docendae juventutis munus imposuerit, ubi literis graecis, quae discendae Medicinae mihi prima fuere fundamenta, in quibusjam a patruo fueram institutus, aliquot annorum spatio mihi vacare licuit. Caeterum cum aliquando una cum eodem patruo meo bibliothecam tuam, amplissimam certe et maxima librorum supellectile refertam visitarem, incidi forte in hos Meletii Commentarios, quos cum parum degustassem, non abs re fore duxi, si tandem aliquando latini in cem prodirent. quos cum sedulo quidem, sed fortasse non tam eleganter quam nonnullorum aures delicatae postulent, etsi tam diligenter ut fidem interpretis nemo jure requirat, e graeco verterim, exoriri autem possint aliqui, qui meam industriam et operam, ut nunquam desunt calumniatores, contemnant et elevent, eos tibi consecrandos et felicibus tuis auspiciis in lucem edendos censui, ut nominis tui authoritate muniti, detrectatorum invidiam et calumnias facilius possint effugere. Ad haec accedit, quod cum graecus e tua prodierit bibliotheca Meletius, non inconsultum fore duxi, si eadem opera latinus in tuam rediret bibliothecam, et a Medicis legendus exiret in lucem. Has igitur studiorum meorum lucubrationes, quantulaecunque sint, oro atque obsecro, Illustrissime Princeps, ut pro tua insigni humanitate hilari et serena fronte suscipias. Non solum certe magnas tibi habebunt gratias studiosi medicinae lectores, quod hic Meletius sub amplissimi nominis tui splendore in illorum manus venerit, sed etiam aegroti ejus ope sanati id tibi, e cujus biblio-

1) Aurelianensem.

theca prodierit, jure acceptum ferent. Vale, Illustrissime princeps, meque in tuorum numerum ascribe.

Meletii medici et philosophi Commentarius in Aphorismos Hippocratis. Sectio prima.

Scopus et institutum authoris est omnia nobis artis capita naturaeque opera exhibere. Considerat itaque naturam, quae pro fundamento habet elementa, quae temperamentis conficitur et conglomeratur, quae in humores dividitur, quae facultatibus illustrata partes efformat ad totius corporis concinnam compositionem, ob commoditatem, usum et operationem. Et haec quidem tractat de natura. Cum autem triplex eorum quae sunt contra naturam vitium, morbus scilicet, symptoma et causa natura sua corporibus nostris noceant, morbis quidem qui in intemperie nocent, contrarias inducit intemperies, ut ipse postea dicit contrariorum contraria sunt remedia, se etiam opponit et symptomatis resistit, eorum asperitatem et ferocitatem retundens ac demens, vel etiam sanans, ut ipse in sequentibus declarat, cum dicit Parvus torpor dolorem sedat, quin etiam abscindens ac reprimens undiquaque causarum vim, incursum, puram et sinceram reddit sanitatem. Ratione quidem simul et experientia veluti quibusdam armis decertat adversus ea, quae sunt contra naturam, ratione quidem methodum inveniens, experientia autem hanc evocans, qua etiam rationis indicat firmitatem. Assurgit itaque et ad sublimia et majora. Considerat enim aeris mutationes, ventorum flatus, aquarum differentias, astrorum ortum et occasum, eas distinguens. Haec omnia praesentis hujus libri scopum se traditurum promittit. Est autem perfectis et imperfectis utilis; imperfectis qui tarde discunt, et iis qui ab ineunte aetate ludos adeunt literarios, iter agentibus et iis qui in urbibus degunt, ingeniosis et tardis, iis qui sunt prompto et alacri animo, et iis qui sunt socordes et ignavi. Perfectis quidem

et ingeniosis eo quod summatim eis in memoriam revocat, quae prius fuere cognita. Non perfectis autem et iter agentibus, quod ea quae in multis fusa et prolixa oratione dicta sunt, breviter et succincte concludat. Verum autem et legitimum esse hunc Hippocratis librum testantur Rufus, Sabinus, Soranus, Pelops et Galenus. Estque adeo verus et germanus, ut interpretes hoc usi fuerint ad probandum quinam ex aliis ejus libris germani essent quive spurii. Quinetiam et annunciationis genus et eorum quae dicuntur solertia sicuti et dictionis suavitas demonstrant hunc librum ab excellenti Hippocratis ingenio esse profectum. Quod si quis quaerat inscriptionis causam, sciendum est quod ex doctrinae modo hunc librum inscripserit aphorismos. Est autem ordo duplex, unus quidem ad naturam, alius vero ad rationem respiciens. Naturae quidem ordinem sequentes, quod ad hominis naturam pertinet legimus in libris Hippocratis. Illic enim proximam generationis materiam nostrique corporis constitutionem discimus ideoque tertio loco legendus esset hic liber ordine naturae. Rationis autem ordo aphorismos prius legendos suadet, quod ea quae in illis continentur in genere, compendiose et breviter tractantur. Bonum autem est ut qui ad Hippocratis medicinam introducuntur ante omnia regulam et legem discant. Sciendum est autem, hunc librum Soranum in tres partes divisisse, Rufum in quatuor et Galenum in septem, cui et nos credimus. Reducitur autem hic liber sicuti et ars Galeni non ad unam tantum, sed et ad omnes Hippocraticae doctrinae partes. cum enim hic de omnibus medicinae partibus disserat, brevem et compendiosam efficiens doctrinam, merito reducetur hic liber ad contemplationem et ad praxim et ad singulares omnes divisionis partes quae in introductoriis didicimus. Utitur autem doctrinae modo aphoristico quod nobis evidens fuit, dum inscriptionis causam quaereremus. Reperiuntur enim apud eum praeter eos quos praebet Galenus tres alii doctrinae modi, aphoristicus scilicet.

narrativus et mixtus. Aphoristicus quidem est qui paucis verbis multas includit sententias. Narrativus autem seu expositivus, qui late et fusa oratione quae sunt cogitata docet. Mixtus qui ex ambobus constat, qui scilicet neque admodum contractus est ut aphoristicus, neque late et fusa oratione intentionem explicat, ut narrativus. Est autem Aphorismus brevis oratio perfectam sententiam absolvens, vel etiam sic: est oratio in dictione quidem manca et deficiens, in sensu vero copiosa et abundans. Dictus est autem aphorismus, quod singula definiat cogitata, eaque distinguat ac separet ab iis quae praecedunt et quae sequuntur.

In codice Vindobonensi medico XLIX, membranaceo, pereleganti, saeculi XIV, anonymi auctoris in Aphorismos haec est praefatio:

Οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιοτέρων ἰατρῶν σποράδην ἐξεῦρόν τινα τῆς ἰατρικῆς ἐκ κληδόνων ἢ τριόδων συνάγοντες καὶ ἀπὸ τύχης ἢ μαντείας ἢ κλήσεως δαιμόνων ἢ ἄλλων τινῶν τρόπων. Ἱπποκράτης δὲ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ταύτην ὥς ἂν εἴποι τις πλαζομένην συνάξας καὶ τελείως ὑφάνας, πλήρη καὶ ἀρτίαν εἰργάσατο, κεφαλὴν ἐπιθεὶς καὶ οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι λέγων, ὡς ὁ προνοητικὸς θεὸς ἐλέησε τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλοις νόσοις ἀπολλύμενον, τὴν φύσιν σαρκώσας Ἱπποκράτην κατήγαγε πρὸς ἀρτίαν ταύτης παράδοσιν. ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο αἰνίττεται κατὰ τὸ προοίμιον τῶν ἀφορισμῶν λέγων, ὡς ἐπειδὴ κατὰ τὴν πεῖραν ἡ ἰατρικὴ σχεδὸν ἀκατάληπτός ἐστιν· οὔτε γὰρ ὅτε βουλόμεθα, τοῖς πάθεσι τῶν ἀνθρώπων ἐντυγχάνουσιν οἱ ἰατροί· τύχῃ γὰρ καὶ τῷ σπανίῳ τῆς γενέσεως δουλεύει ταῦτα. ἔτι γε μὴν καὶ ἐπικίνδυνος τῷ ἐν σώματι ῥευστῷ μὲν διὰ τὴν ὕλην καὶ ἀβεβαίῳ, κεκτημένῳ δὲ καὶ θεῖαν δύναμιν ψυχικὴν, γυμνάζεσθαι τὴν ἰατρικὴν τέχνην, καὶ οὐκ ἀψύχῳ καὶ ἀθύμῳ, καθάπερ τὰς ἄλλας τέχνας. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ πάθη ὑπὸ πολλῶν αἰτίων γεννᾶσθαί τε καὶ αὐξάνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο δυσχεραίνειν τὴν πεῖραν, ἐν τῷ διακρίνειν τὸ ποιη-

τικὸν αἴτιον. φέρε τῷ λόγῳ ψιλῷ χωρὶς ὑποκειμένης ὕλης ἀσωμάτως πᾶσαν περιλαβὼν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξω, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐπιστημονικὸν λόγον ἔχειν ποιήσω, καὶ τὰς αἰτίας πάσας ὑποθήσομαι σὺν ταῖς διαγνώσεσι, πρὸς τῷ σε λοιπὸν τῇ πείρᾳ γυμνάζειν τὸν λόγον· ὅτε δ᾽ ἄν σοι κατὰ τύχην περιπέσῃ τι πάθος, ἐφαρμόζων τὸν λόγον καὶ γυμνάζων καὶ ἀληθῆ τοῦτον εὑρίσκων.

Τὸ δὲ μέγιστον τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι οἱ παρ᾽ αὐτοῦ λεγόμενοι ἀφορισμοὶ οὐχ ἁρμόζουσι μόνῃ ἰατρικῇ, ἀλλὰ καὶ κοινῶς παντὶ τῷ βίῳ. νόμοι γάρ εἰσι καθολικοὶ, θεσπίζοντες καὶ κανονίζοντες τὰ γινόμενα, ὡς ὅταν λέγῃ, ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ᾽ ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, καὶ πάλιν, τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, καὶ, ὕπνος, ἀγρυπνίη, μᾶλλον γιγνόμενα τοῦ μετρίου, κακὸν, καθολικὸν δίδωσιν ἡμῖν κανόνα καὶ νόμον ἐπὶ παντὸς πράγματος, ὡς πᾶν μέτρον ἄριστον. καὶ πάλιν, τὰ μὴ καθαρὰ σώματα, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς μᾶλλον βλάψεις, ὃ δύναται ἐπὶ ψυχὴν μεταφέρεσθαι. οὕτω γὰρ ὁ θεῖος Πλάτων ἔφη, τὰς μὴ καθαρὰς ψυχὰς, ὅσῳ ἂν παιδεύσῃς μᾶλλον βλάψεις. τῆς γὰρ ἀσωμάτου ψυχῆς ἀσώματος τροφὴ παίδευσις. καὶ ἐπὶ ἄλλων δὲ ἀφορισμῶν τὸ εἰρημένον κρίνων εὑρήσεις. ἔχουσι δὲ καὶ τὸ διωρισμένον καὶ τὸ συνεχὲς, ὃ καὶ αὐτὸ τελείας ἀρετῆς ἐστι σύμβολον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν 1) γραμμικῶν, καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὁ πέμπτος τὸν τέταρτον σαφηνίζει, καὶ ὁ τέταρτος τὸν τρίτον καὶ ὁ τρίτος τὸν δεύτερον καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως, καὶ προβαίνων σαφῶς τοῦτο ποιεῖται τὴν τάξιν φυλάττων τοῦ λόγου καὶ τὸ ἀκόλουθον τῆς αἰτίας ἐπὶ ἡλικιῶν ἢ ὡρῶν ἢ παθῶν καὶ τῶν 2) παραπλησίων.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ. 3) Ἀφορισμός ἐστι λόγος σύντομος, αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζων, ἢ λόγος κατὰ μὲν τὴν προφορὰν ἤτοι τὴν φράσιν πενόμενος, πλουτῶν δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν. εἴρηται δὲ ἀφορισμὸς διὰ τὸ 4) περιορίζεσθαι ἐν αὐτῷ τὸ νόημα, ἀφορίζεσθαι δὲ καὶ ἀποδιΐστα-

---

1) geometria. 2) Sequitur notio Aphorismi vulgaris. 3) Haec definitio e Stephano deprompta p. 240. 4) περισώζεσθαι V. b.

σθαι ἀπό τε τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτόν. Ἰστέον δὲ 1) ὅτι δύο προοίμια ἔχει ἡ παροῦσα πραγματεία· καὶ τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν ἀποφαντικὸν, 2) ἤγουν κατὰ προτροπὴν καὶ ἀποτροπὴν, ὡς τὸ, βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξύς· τὸ δὲ δεύτερον συμβουλευτικὸν, 3) τὸ δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωϋτὸν παρέχειν 4) τὰ δέοντα καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ ἁγίῳ τοῦ πρώτου τμήματος.

α'. Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. —

ΘΕΟΦ. Τὸ τοῦ βίου ὄνομα πολλαχῶς εἴρηται. λέγεται γὰρ βίος ὁ τόπος, καθό φαμεν ἀμφίβια ζῶα, ἃ καὶ ἐν τῇ χέρσῳ καὶ ἐν τῷ ὕδατι βιοῦν 5) δυνατὸν, ὡς αἱ φῶκαι. βίος καὶ τὸ ἐπιτήδευμα, καθό φαμεν τόνδε τὸν ἄνθρωπον ἰατρικὸν βίον μετιέναι κἀκεῖνον φιλόσοφον. βίος καὶ ἡ ζεῦξις τοῦ γάμου, καθὸ λέγομεν, ὅτι βίον οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἠγάγετο. βίος καὶ τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς, καθό φαμεν σώφρονα βίον ἔχειν καὶ κόσμιον ἢ τὸ ἀνάπαλιν ἀκόλαστον. λέγεται βίος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἡμῶν. ἀμέλει γὰρ τὴν ἀπαναχώρησιν τῆς ψυχῆς ἀποβίωσιν προσαγορεύομεν. οὗτος οὖν ὁ βίος ὁ κατὰ τὸ πέμπτον σημαινόμενος βραχύς ἐστι καθ᾽ Ἱπποκράτην τῇ τέχνῃ παραβαλλόμενος, ἡ τέχνη δὲ μακρὰ, διότι ὁ βίος βραχὺς ἢ διότι πολλά εἰσι τὰ οἰκεῖα αὐτῆς μέρη καὶ οὐδέποτε εἰς πέρας ἄγεται. εἰσὶ μὲν οὖν τὰ πρῶτα μέρη τῆς ἰατρικῆς δύο, τό τε θεωρητικὸν καὶ τὸ πρακτικόν. ἑκάτερον δὲ τούτων εἰς πλείονα διαιρεῖται. τὸ μὲν γὰρ θεωρητικὸν εἰς φυσιολογικὸν, αἰτιολογικὸν, σημειωτικόν· αὐτὸ δὲ τὸ φυσιολογικὸν, εἰς στοιχεῖα, κράσεις, χυμοὺς, μόρια, δυνάμεις, ἐνεργείας. ταῦτα δὲ τὰ σκέλη, καθὼς ἀλλαχοῦ εἴρηται, διαιρεῖται εἰς πλείονα. τὸ δὲ αἰτιολογικὸν διαιρέσεως εἰς προκαταρκτικὰ αἴτια, εἰς προηγούμενα καὶ εἰς συνεκτικά.

---

1) ὅτι om. V. b. 2) ἤγουν ἀποτρεπτικὸν κατ᾽ ἀποτροπὴν τοῦ ὁ βίος etc. V. b. 3) τὸ om. V. a. 4) τὰ δέοντα om. V. b. 5) δύνανται. φῶκαι ὡς οἱ κροκόδειλοι V. b. ut vituli marini et crocodili C.

το δὲ σημειωτικὸν εἰς τὴν τοῦ παρόντος διάγνωσιν καὶ 1) τῶν μελλόντων πρόγνωσιν καὶ τῶν παρεληλυθότων ἀνάμνησιν. πάλιν τὸ πρακτικὸν διαιρεῖται εἰς ὑγιεινὸν, θεραπευτικόν· τὸ δὲ θεραπευτικὸν εἰς διαιτητικὸν, φαρμακευτικὸν, χειρουργικόν· τὸ δὲ διαιτητικὸν εἰς γηροκομικὸν καὶ ἀναληπτικὸν καὶ προφυλακτικόν. καὶ ἁπλῶς πολλαὶ ζητήσεις περὶ τούτων. μακρὰ τοίνυν ἐστὶν ἡ τέχνη διὰ τὴν εὕρεσιν, διὰ τὴν μάθησιν, διὰ τὴν τελείωσιν τῶν μερῶν. πῶς γὰρ δύναται εἷς ἄνθρωπος καὶ εὑρεῖν πάντα καὶ μαθεῖν καὶ τελειῶσαι; καὶ μάρτυς αὐτὸς Ἱπποκράτης εἰπὼν, ὅτι τὸ τῆς ἰατρικῆς τέχνης μάθημα μέγα ἐστὶ καὶ 2) πολὺ, οὐδὲ εἰς πέρας φέρομαι ταύτης, καίπερ γηραλέος καθεστηκώς. 3) Τὸ μέντοι, καιρὸς ὀξὺς ἤτοι τῶν βοηθημάτων καὶ νοσημάτων, ἐπειδὴ παρατρέχει καὶ λανθάνει τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν καὶ τῶν δυσχερῶν ἐστι τὸ διαγνωσθῆναι αὐτὸν, ὥστε κατὰ λόγον προσάγειν τὰ βοηθήματα. πολλάκις γὰρ 4) τις εἰσελθὼν εἰς τὸν ἄῤῥωστον, συνεῖδεν αὐτὸν λαβεῖν τόδε ἢ τόδε φάρμακον, ἐπειδὴ 5) ἔδει καὶ εἰσελθὼν μετὰ δύο ὥρας οὐκ ἠδυνήθη αὐτὸ δοῦναι. ἄλλη γὰρ ὥρα γέγονεν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἢ διὰ τὸ ῥευστὸν τῆς ὕλης ὀξύς ἐστιν ὁ καιρός; ἀδύνατον γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι δὶς ὡσαύτως ἔχοντι προτυχεῖν. πολλάκις γὰρ δεῖται τροφῆς ὁ ἄῤῥωστος καὶ μελλόντων δοῦναι, περὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰσέβαλεν ὁ παροξυσμὸς ἢ σύμπτωμά τι καὶ ἐκώλυσε θρέψαι. ἡ πεῖρα δὲ σφαλερὴ τουτέστιν ἡ ἀπόπειρα τῶν ὠφελούντων διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑποκειμένου ἤτοι τοῦ σώματος. οὐ γὰρ πλίνθοι καὶ πηλὸς καὶ ξύλα καὶ σκύτος καθάπερ ἄλλων τεχνῶν ἡ ὕλη τῆς ἰατρικῆς ἐστιν, ἐν οἷς ἄλυπόν ἐστι τὸ πειρᾶσθαι πολυειδῶς. ξύλον μὲν γὰρ ἢ σκύτος κακῶς 6) μεταχειριζόμενον, οὐδεὶς κίνδυνος. ἐν ἀνθρώπου δὲ σώματι πειρᾶσθαι τῶν ἀπειράτων, οὐκ ἀσφαλές ἐστιν, εἰς ὄλεθρον ὅλου τοῦ ζώου τῆς κακῆς πείρας τελευτώσης. ἄλλως τε ἡ πεῖρα σφαλερὴ διὰ τὸ τὴν κρίσιν εἶναι χαλεπήν. πάλιν δὲ ἡ κρίσις χαλεπὴ τουτέστιν ὁ λόγος διὰ τὸ δυσκατάληπτον. καὶ γὰρ μέχρι τοῦ νῦν ἀμφιβάλλουσιν οἱ φιλόσοφοι

1) εἰς τὴν τῶν μελλ. V. b. 2) μακρόν. οὐδὲ γὰρ V. b. 3) ὁ μέντοι V. b. 4) ἐλθών τις πρὸς V. b. 5) Fort. γε. 6) μεταχειριζομένῳ V. b.

περὶ τοῦ οὐρανοῦ εἴτε σῶμά ἐστιν, εἴτε ἀσώματον καὶ εἴτε πεπερασμένος εἴτε ἄπειρος. οὕτως οὖν καὶ ὁ τῆς ἰατρικῆς λόγος 1) χαλεπὸς καὶ δυσθήρατος, ὡς δηλοῖ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν τέχνην αἱρέσεων.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Νῦν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἥκομεν τοῦ κειμένου, συνθήκαις τισὶ πρότερον ἑαυτοὺς κατασφαλιζόμενοι, ὥστε ἐπὶ ἑκάστου τῶν ἀφορισμῶν ἢ καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων τέσσαρά τινα ζητεῖσθαι κεφάλαια, πρῶτον τὴν σαφήνειαν τῆς λέξεως, εἴπερ ταύτης τι δεόμενος, δεύτερον τὴν διάνοιαν τοῦ ἀρχαίου, τρίτον τὸ χρήσιμον τῆς ἐννοίας, καὶ τέταρτον τὴν διάκρισιν τῶν ἀληθῶν καὶ ψευδῶν ἐξηγήσεων. ἐπὶ δὲ τοῖς συμφωνηθεῖσιν ἀρξόμεθα τῆς λέξεως. Ἰστέον οὖν ὅτι προοιμίῳ κεκόσμηται ὁ λόγος καὶ ἑνὶ καὶ δυσὶ, καὶ τὸ μὲν πρῶτον προοίμιον ἀποφαντικὸν εἶναι δοκεῖ, τὸ δὲ δεύτερον συμβουλευτικόν. ἔχει δὲ ἑκάτερον οὕτως. Τὸ μὲν πρῶτον ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς καὶ τὰ ἑξῆς, τοῦτο ἀποφαντικόν· τὸ δὲ δεύτερον ἔχει οὕτως· δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο δὲ συμβουλευτικόν. ἀλλ' εἰ δοκεῖ ταῖς ὑποσχεθείσαις συνθήκαις ἀκολουθοῦντες, ἐπὶ τὴν σαφήνειαν πρῶτον τραπῶμεν τῶν λέξεων, καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τοῦ πρώτου.

Ἰστέον τοιγαροῦν ὅτι τὸ τοῦ βίου ὄνομα πολλὰ σημαίνει. λέγεται γὰρ βίος ὁ τόπος ἐν ᾧ τις διατρίβει. οὕτω γὰρ Σωκράτην μὲν ἀκαδημαϊκὸν βίον μετιέναι φαμὲν, Πλάτωνα δὲ στωϊκόν· ἀλλὰ καὶ ἀμφίβια ζῶα κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον λέγομεν. λέγεται βίος καὶ τὸ ἐπιτήδευμα ὅ τις μετέρχεται. οὕτω γοῦν φαμεν, τόνδε μὲν τὸν ἄνθρωπον ἰατρικὸν βίον μετϊέναι, τόνδε δὲ γραμματικόν. λέγεται βίος καὶ ἡ ἐνθένδε τῆς ψυχῆς μετανάστασις. οὕτω γὰρ τὸ ἀποβιῶσαι φαμεν καὶ τῷ τέλει τοῦ βίου χρήσασθαι. λέγεται βίος καὶ τὸ εἶδος τῆς ζωῆς καθὸ λέγομεν τόνδε σεμνὸν καὶ κόσμιον βίον ἑλέσθαι ἢ φιλόσοφον ἢ σώφρονα. λέγεται βίος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς καθὸ φαμεν τῶν ζώων τὰ μὲν μακρόβια, τὰ δὲ ὀλι-

1) χαλ; καὶ δυσθήρ. om. V. b. C.

γόβια. λέγεται βίος καὶ ὁ 1) .... ἀλλ' οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐν ᾧ ἐπιτηδείως πρὸς μάθησιν διακείμεθα. τοσαυταχῶς οὖν τοῦ βίου λεγομένου, ἢ κατὰ τοῦ τελευταίου σημαινομένου, ἢ κατὰ τοῦ προτελευταίου ἐστὶν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. βραχὺ δὲ εἶπε δηλονότι τὸ ὀλίγον. ἡ δὲ τέχνη μακρή. εἰ δὲ μακρή ἐστιν ἡ τέχνη καὶ σχεδὸν ἄπειρος, τριχῶς ἐστι παραστῆσαι ἐκ τῆς διαιρέσεως, ἐκ τῆς δοκιμασίας καὶ χρήσεως καὶ ἐκ τῆς τελειώσεως. καὶ ἔξεστιν 2) ἀνα.... τῆς διαιρέσεως. διαιρεῖται γοῦν ἡ ἰατρικὴ 3) et quae sequuntur.

Ὁ καιρὸς ὀξύς. — Ταῦτα τῆς ὀξύτητος τοῦ καιροῦ τὰ συμπτώματα. διὰ ταῦτα τοίνυν καὶ οἱ γραφεῖς ὀπισθόψιλον τὸν καιρὸν γράφειν εἰώθασι, μηδὲν ἕτερον διὰ τούτου ἐνδεικνύμενοι ἢ ὅτι παρωχηκότα τοῦτον ἀδύνατόν ἐστι κατόπιν λαμβανόμενον αὖθις ὀπίσω ἀγαγεῖν. — — πεῖραν λέγει τὴν διὰ χειρῶν τριβήν. — —

Ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. — κρίσιν λέγει τὸν λόγον, χαλεπὸν δὲ τὸ δυσκατάληπτον, καὶ ἔτι τοῦτο οὐ πρός 4) τι ὁμολογούμενον ὅτι χαλεπὸν εἰς κατάληψιν ὁ λόγος. πᾶσαι γοῦν αἱ τῶν ἀρχαίων βίβλοι καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διαφωνίας μεσταὶ τυγχάνουσιν. οἱ δὲ ἐμπειρικοὶ ἑτέραν ἐξήγησιν τούτου λέγουσιν ὅτι κρίσιν ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα ὀνομάζει τὴν ἐπίκρισιν etc.

Verbis satis dilucidatis addit: *Λοιπὸν, εἰ δοκεῖ, ἐρευνήσωμεν καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν λεγομένων. φησὶν ὁ Ἱπποκράτης ὁ βίος βραχύς. καὶ ἴσως ἀπορήσει τις πρὸς αὐτὸν ὅτι πῶς, ὦ Ἱππόκρατες, τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων βραχὺν ἀποφαίνῃ, καὶ μὴν ὁρῶμεν ὅτι μέχρις ἑκατὸν ἢ καὶ ἑκατὸν εἴκοσιν ἐνιαυτῶν διαρκεῖ τὸ ζῶον τοῦτο; εἰ δὲ καὶ πρὸς ἕτερα ζῶα τοῦτο παραβαλὼν ἔφης, ὁρῶμεν*

1) Fort. χρόνος. 2) Fort. ἀναμνῆσαι. 3) Ex hac Stephani explanatione patet fusum multumque esse ipsius commentarium atque ex contractum Theophileum. Si quis velit Commentarios in Aphorismos eo Hippocratis edere omnes, hunc Stephani primum imprimendum ut curet, optaverim; deinde sequantur Theophilei, tum Damascii. Quae Commentaria quum verbis tantum discrepent, notatu digna ex hoc amplissimo excerpere satis habui, oleum et operam ne perderem, gravioribus intentus atque utilioribus codicibus. 4) Fort. τινῶν.

ὅτι τινὰ τῶν ζώων μέχρις εἴκοσιν ἐτῶν ζῇ, τινὰ δὲ ὀλιγοβιώτερα τυγχάνει, ἔνια δὲ τούτων ἐφήμερον ἔχει τὴν ζωὴν ὡς τὰ ἐν Ἰορδάνῃ γινόμενα, ἅ φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ἀνίσχοντος μὲν ἡλίου ἀναβιοῦν, θνήσκειν δὲ δύνοντος. τούτων οὖν πάντων μακροβιωτέρας οὔσης τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς, πῶς σὺ βραχὺν τὸν βίον αὐτῶν ἐκάλεσας; 1) etc.

Δεῖ δὲ οὐ μοῦνον ἑωϋτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος συμβουλευτικός ἐστιν ὁ ἀφορισμός· φησὶ γὰρ, δεῖ τὸν ἰατρὸν μὴ μόνον ἑαυτὸν παρέχειν εἰς 2) τὰ δέοντα ποιεῖν, τουτέστι κόσμιον εἶναι καὶ πρᾶον καὶ προσηνῆ καὶ εἰσιέναι πρὸς τὸν κάμνοντα κοσμίως καὶ κατὰ λόγον τὰς ἰατρείας ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα ἔχειν πειθήνιον καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐπιτηδείους πρός τε τὰς 3) ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις καὶ πρὸς τὸ μὴ ἀπαγγέλλειν τι θλιβερὸν τῷ κάμνοντι καὶ τὰ ἔξωθεν συμφωνοῦντα· ἔξωθεν δὲ ὀνομάζει τὴν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος φύσιν καὶ τὰ κατὰ τὰς οἰκήσεις ἐνοχλοῦντα. εἰ γὰρ θέλῃ γενέσθαι ὑγεία, ταῦτα πάντα 4) θέλουσιν εἶναι σύνδρομα.

ΔΑΜΑΣΚΙΟΥ. 5) Ἢ ὡς εἰ βούλεται ὁ ἰατρὸς καὶ τὸν ἀσθενοῦντα εὐκόλως θεραπεῦσαι καὶ τὴν τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀλήθειαν καθαμαθεῖν, μὴ μόνον αὐτὸς

---

1) Colligitur ex his nauseosis ambagibus, Hippocratem huic respondere, non quoad cetera animantia (quamquam et ea dici poterant, v. c. de elephante et cornice), sed quoad artem hominis vitam esse brevem. 2) τὸ τὰ V. b. 3) αἰτήσεις καὶ τὰς V. b. 4) ὀφείλουσιν V. b. C. 5) In codice Laurentiano, Florentino, Plut. LXXIV. cod. 13. chartaceo p. 5. brevis anonymi auctoris in aphorismos explanatio extat, ex qua Damascii commentarius videtur esse contractus. Hoc est initium: Ἡ ζωὴ ἑνὸς ἑκάστου ὀλίγη ἐστὶ καὶ μικρὰ, πρὸς τὸ ἀνελλιπῶς καταμαθεῖν τὴν ἰατρικὴν τέχνην· μεγάλη γάρ ἐστι καὶ πολλὴ καὶ πολλοῦ καὶ χρόνου καὶ μελέτης καὶ πυκνασκήσεως δεομένη. ὁ δὲ καιρὸς τῶν νοσημάτων ὀξὺς καὶ φθάνει ἀποκτείνων τοὺς ἀνθρώπους πρίν τι ἀσφαλὲς ἐπινοηθῆναι τὸν ἰατρὸν περὶ τοῦ νοσήματος, ἂν μὴ καλῶς προγεγυμνασμένος καὶ προησκημένος ὑπάρχῃ τὴν τέχνην. τὸ δὲ μὴ μετὰ λόγου, ἀλλ' ἀπὸ μόνης ἐμπειρίας εἶναί τινα ἰατρὸν, σφαλερὸν πρᾶγμά ἐστι,

σπουδαζέτω τὰ πρέποντα ποιεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα αὐτὸν διδασκέτω τὰ προσήκοντα ποιεῖν καὶ τοὺς παρόντας καὶ διακονοῦντας αὐτῷ καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἔξωθεν. τὸν μὲν οὖν νοσοῦντα ἀναγκαζέτω μήτε θυμοῦσθαι μήτε λυπεῖσθαι μήτε τι δι᾽ ἡδονὴν φίλον τῇ νόσῳ προσφέρειν, μήτε μὴν σκεπασμάτων ἢ τοιούτου τινὸς καταφρονεῖν· τοὺς δὲ παρόντας καὶ διακονοῦντας αὐτῷ παραγγέλλειν μήτ᾽ ἐνοχλεῖν τὸν πάσχοντα, μήτε παρὰ τὸν προσήκοντα τρέφειν καιρὸν μήτε κτύπους ποιεῖν ἐπ᾽ αὐτῷ, ὕπνους διακόπτοντας, μήτ᾽ ἄλλο τι τοιοῦτον. ταῦτα γὰρ πάντα σφόδρα πέφυκε τῇ ὑγείᾳ πολέμια. ἔξωθεν δὲ λέγει τάς τε οἰκίας, ἐν αἷς ὄντες τυγχάνουσιν οἱ πάσχοντες, τὰς μὲν ψυχροτέρας τυχὸν οὔσας, τὰς δὲ θερμοτέρας, καὶ τὰς τῶν ἀέρων κράσεις. εἰ γοῦν ἅπαντα ταῦτά φησι συντηρήσεις καὶ ἀκριβῶς φυλάξεις, οὔτ᾽ ἐμὲ ψευδόμενόν τις οὐδὲν εὕρῃς καὶ τὸν ἀσθενοῦντα πάνυ θεραπεύσεις ταχέως. Ἰστέον ὅτι τὸ παρὸν προοίμιον ὁ Ἱπποκράτης εἰς δύο εἴδη λόγων ἔτεμε. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπὴ, ἀφοριστικὸς καὶ οἷον διδασκαλικὸς ὁ λόγος ἐστὶν, ἀπὸ δὲ τοῦ, δεῖ δὲ καὶ τὰ ἑξῆς συμβουλευτικὸς μέχρι τοῦ καὶ τὰ ἔξωθεν.

Ἐκ Στεφάνου.

Τὸ δὲ τὰ δέοντα ποιέοντα δεῖται ζητήσεως. χρεὼν γὰρ εἰπεῖν τί δεῖ τὸν ἰατρὸν μεταστελλόμενον διαπράττεσθαι. ταῦτα τοίνυν, ὡς ἐν ἕκτῃ λέγεται ἐπιδημίᾳ, πολλά εἰσι καὶ διάφορα. πρῶτον μὲν γὰρ δεῖ αὐτὸν ἄνθρωπον ἀνεπίληπτον καὶ αἰδέσιμον εἶναι, τοὺς δὲ ὄνυχας μὴ ἄγαν ηὐξημένους ἔχειν, ἐκτὸς μέντοι τῶν χειρουργῶν. οὗτοι γὰρ χρείας αὐτῶν ἔχουσιν ἐν ταῖς χειρουργίαις κεχρημέναι τούτοις δίκην σαρκολάβων. — — ἐπὶ δὲ τοῦ διαιτητικοῦ οὐ δέον ἐστὶν ηὐξημένους εἶναι τοὺς ὄνυχας, πρῶτον μὲν ὅτι ῥύπος αὐτοῖς ἐγγίνεται, ὅπερ βδελυκτόν ἐστι. — — — κατὰ δὲ τὴν ἐσθῆτα οὐ δεῖ αὐτὸν ῥυπαροφόρον εἶναι, ἀλλ᾽ οὐδὲ μὴν ἐστιβασμένον, ὥστε σηρικά τινα ἀμφιέννυσθαι. — — καὶ μὴ θρασύν τινα καὶ αὐθάδη καὶ περίεργον εἶναι· τοῦτο

τὸ δὲ μετὰ λόγου κρίνειν καὶ ἐπιστήμης τὴν τῶν νοσημάτων ἀκρίβειαν, δύσκολόν ἐστι καὶ ὀλίγοις κατορθούμενον. εἰ βούλεται etc.

γὰρ σοβαρότητός ἐστι, μήτε οὖν κατηφῆ τε καὶ σκυθρωπὸν, τοῦτο γὰρ δειλίας ἐστί. — — Ταῦτα γὰρ πάντα δεῖ ἀσκεῖν τὸν ἰατρὸν μᾶλλον μὲν ὡς ἄνθρωπον, ἧττον δὲ ὡς 1) ἰατρόν. — —

Δεῖ αὐτὸν ἐπίστασθαι, ὁπηνίκα δεῖ ἀνθηρῶς εἰσιέναι μετὰ φωνῆς καὶ φθέγματος τρανοτέρου, ὁπηνίκα δὲ μεθ' ἡσυχίας, ἠρέμα καὶ πραέως, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βήματι τοιῶσδε ἢ τοιῶσδε χρώμενος, ὅπερ πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων ποιότητα 2) μεθαρμόζεται. —

Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ ἀπεριέργως ποιεῖσθαι τὰς περιόδους. οὐ γὰρ εἰκὸς πρὸς τὸν ἄῤῥωστον ἀνερχόμενον ἀποφαίνεσθαι, τοῦτο τὸ σκεῦος τί ποιεῖ, οὐδὲ, μετάθες αὐτὸ ἐκεῖ, — — ἀλλὰ δεῖ σπεύδειν αὐτὸν περὶ τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ νοσήματος. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ 3) πολλὰ αὐτὸν εἰσιέναι προσῆκεν, ἵνα μὴ δόξῃ προσκορής· — — δεῖ δέ σε καὶ τυραννικὸν εἶναι πρὸς τὰ νοσήματα καὶ μὴ προσώποις μηδὲ 4) ἀξίᾳ καθυπείκειν τὴν τέχνην. — δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τῶν αἰτίων πάντων ἀνιχνεύειν τὰς ἐφόδους καὶ τὴν φύσιν, καὶ μάλιστα τῶν προκαταρκτικῶν. — — τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, τὰ δέοντα ποιέοντα. ἔστι δὲ ἃ καὶ τὸν νοσέοντα χρὴ συνεισάγειν — — — πειθήνιον εἶναι — — οὕτως γάρ φησιν ὁ ἰατρὸς ἐν ἐπιδημίαις, ὅτι ἡ τέχνη διὰ τρία ἐστίν· ἔστι γὰρ ὁ ἰατρὸς, ἡ νόσος καὶ τὰ αἴτια. — — — παρόντας — — ὑπηρετοῦντας τῷ ἀῤῥώστῳ καὶ τοὺς ὁπωσοῦν ἄλλως ἢ διὰ φιλίαν ἢ διὰ συγγένειαν προσεδρεύοντας αὐτῷ ἐν τῇ νόσῳ. — — τεσσάρων γὰρ ὄντων τῶν θεραπευτικῶν σκοπῶν, τοῦ τε ἀπὸ τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως, οἱ μὲν τρεῖς μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ τυποῦνται,

---

1) Nam communes sunt omnium hominum virtutes. 2) In febribus ardentibus et acutis morbis lente incedat; in lethargia, cataphora cum strepitu. ἐν γοῦν τῇ μεγάλῃ θεραπευτικῇ ὁ Γαληνὸς ὑπέθετο εὑρεθῆναί τινα καθεύδοντα αὐτῷ, qui edere nolebat ob somnum profundum, sed intrans cum strepitu expergefactus sumpsit cibum. 3) Saepius visitet aegrotos ex acutis morbis decumbentes, rarius eos, qui diuturnis ex morbis laborant. 4) etsi reges sive magistratus fuerint.

ὁ δὲ τρόπος τῆς χρήσεως ἐπίκοινός πως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ ἰατρῷ καὶ ἐν τοῖς 1) ἐξυπηρετοῦσι. — —

β'. Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι 2) τοῖσιν αὐτομάτως γιγνομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι 3) καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. —

ΘΕΟΦ. 4) Περὶ κενώσεως φυσικῆς καὶ τεχνικῆς διαλαβεῖν προθέμενος ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ λόγου τῆς γαστρὸς μνημονεῦσαι. ἄλλως τε ἀπὸ γαστρὸς νῦν ἤρξατο, τουτέστιν ἀπὸ τῆς σιτοδόχου κοιλίας, ὅτι καὶ πρῶτον ἡ τῆς τροφῆς πέψις ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ γίνεται. 5) διαφέρει δὲ κάθαρσις κενώσεως, ὅτι ἡ μὲν τῆς κατὰ ποιότητα 6) βλάβης ἀπαλλαγὴ, κάθαρσις ὀνομάζεται, κένωσις δὲ ἡ 7) τῆς κατὰ ποσότητα. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ φυσικῆς κενώσεως ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει. τὸ γὰρ οἷα ποιότητός ἐστι σημαντικόν. ἀλλὰ καὶ τὸ καθαίρεσθαι ἐπὶ τῆς κατὰ ποιότητα εἴρηται κενώσεως. πάλιν τὸ αὐτομάτως ἐπὶ τῆς φυσικῆς εἴρηται κενώσεως, οὐ μέντοι ἐπὶ τῆς τεχνικῆς. ἐὰν οὖν ἐπὶ ταῖς ταραχαῖς τῆς κοιλίας 8) ἤτοι ταῖς δι' αὐτῆς γινομέναις

1) Confabulentur cum aegroto de rebus ei jucundis, non de jactura pecuniae amicorumve, μήδ' ἀκαταθύμιον καὶ ἀνάρμοστον ἔντευξιν ἐπ' αὐτῷ ποιῶνται i. e. admoveant ei dulces amicos. ἔξωθεν] τὴν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος φύσιν. v. c. si quis medicns crisin per sudorem divinarit, neque septimo die sudor prorumpat, εἴπερ μήτε ἐξ αὐτοῦ τι προημελήθη περὶ τὴν σημείωσιν, μήτε ἐκ τοῦ νοσοῦντος ἡμάρτηταί τι, ἢ ἐκ τῶν παρόντων, ἐπὶ τὰ ἔξωθεν ἀναδραμεῖν, nisi forte aeris mutatio frigidioris impedimento fuerit καὶ σύμπτυξις τῶν πόρων, vel si quis perterritus fulgure derepente clamaverit et metum injecerit aegroto, συννεύσασα ἡ φύσις οὐκ ἴσχυσεν ἐφαπλῶσαι ἑαυτὴν et secernere humores nocentes. ἔστι δ' ὅτε καὶ ῥαγδαίας βροχῆς γενομένης, τοῦτο συμβέβηκεν. οὐ δεῖ δὲ ἀποφαυλίζειν τὰ τοιαῦτα. Sub finem scholii multus est Stephanus in admirando Hippocrate, qui tantas sententias tam breviter dixerit. 2) Om. D. 3) κενοῦται A. a. glossema. 4) Cod. V. c. ex hoc demum aphorismo exordium sumit. 5) τί διαφέρει κάθαρσις κενώσεως. add. V. c. 6) τῶν χυμῶν addit V. c. 7) ἐπὶ τῆς κατὰ V. b. 8) καὶ ταῖς δι' αὐταῖς V. b.

ἐκκρίσεσι καὶ τοῖς αὐτομάτως γινομένοις ἐμέτοις, οἷα χρὴ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, τουτέστι τὰ λυποῦντα κατὰ ποιότητα, συμφέρει· εὐφοροῦσι γὰρ οἱ κάμνοντες, ἐλευθερούμενοι τῆς κακοχυμίας. εἰ μέντοι ἄλλων τινῶν χυμῶν κάθαρσις γένηται καὶ μὴ τῶν λυπούντων, τοὐναντίον. οὔτε 1) γὰρ συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δυσφοροῦσιν οἱ κάμνοντες. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι διὰ τί τὴν φυσικὴν κάθαρσιν προέταξε τῆς τεχνικῆς, φαμὲν, ὅτι ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμεῖται, ἀλλ' οὐχ ἡ φύσις τὴν τέχνην.

Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγηΐη, ἣν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι, γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· ἣν δὲ μὴ, τοὐναντίον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς φυσικῆς 2) κενώσεως πρότερον διέλαβε, νῦν καὶ περὶ τῆς τεχνικῆς διαλαμβάνει. 3) [ὁ γὰρ Ἱπποκράτης ἅπασαν κένωσιν ὀνομάζει κεναγγείαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ κενὰ τὰ ἀγγεῖα συμβαίνει γίνεσθαι κατὰ πάσας τὰς κενώσεις.] Καί φησιν, οὕτω καὶ κενεαγγείη, 4) τουτέστι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τεχνικὴ κένωσις τῇ φυσικῇ. 5) κενεαγγεία μὲν οὖν ἐστιν ἡ κένωσις τῶν ἀγγείων τῶν περιεχόντων τοὺς χυμούς. ταῦτά εἰσι δὲ τά τε ἀρτηριώδη καὶ φλεβώδη ἀγγεῖα. ἐὰν οὖν ἐπὶ τῆς τεχνικῆς κενώσεως, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς φυσικῆς 6) εἴρητο, οἷα δεῖ γίγνεσθαι, γίγνωνται τουτέστιν οἷα δεῖ κενοῦσθαι, κενοῦνται, ξυμφέρει τῷ παντὶ σώματι, εὐφοροῦσι γὰρ οἱ νοσηλευόμενοι. ἣν δὲ μὴ, τοὐναντίον, οἷον εἰ χολώδης ὑπόκειται ὕλη 7) πλεονεκτοῦσα, κενωθῇ δὲ προνοίᾳ τοῦ ἰατροῦ, 8) συμφέρει καὶ εὐφόρως ὁ κά-

---

1) γὰρ om. V. b. c. 2) διαλαβὼν. V. b. c. πρότερον διέλαβε om. V. b. c. 3) ὁ — κενώσεις om. V. b. c. C. In cod. V. a in margine leguntur. 4) ἤγουν V. c. 5) ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς πλεοναζόντων χυμῶν ἐὰν κατὰ λόγον γένηται ἡ κένωσις καὶ κενωθῶσιν οἷα δεῖ κενοῦσθαι, ξυμφέρει· ἐὰν δὲ ὑπόκειται χολῶδες περίττωμα καὶ πλεονεκτεῖ τὸ νοσηλευόμενον addit V. c. 6) εἴρηται V. b. 7) In hoc verbum jam desinit scholion quartum in V. b. et C. 8) ἰατροῦ φλέγμα, οὐ συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ κάμνων δυσφορεῖ. Haec addit V. c. scholionque ita finit.

μνων φέρει. εἰ δὲ χολῆς πλεοναζούσης κενωθῇ φλέγμα προνοίᾳ τοῦ ἰατροῦ, τοὐναντίον οὔτε συμφέρει, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ κάμνων δυσφορεῖ. ὅτι δὲ περὶ τῆς τεχνικῆς κενώσεως τῷ Ἱπποκράτει ὁ λόγος νῦν, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, οἷα δεῖ γίγνεσθαι, γίγνωνται.

Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ. —

ΘΕΟΦ. 1) Εἰ γὰρ ταῦτα πάντα διορίσοιτό τις, βεβαιότερον ἐπὶ τὴν τοῦ χυμοῦ κένωσιν ἀφίξοιτο τοῦ λυποῦντος οἷον εἰ οὕτως ἔτυχεν ἐν τῷ σώματι ξανθῆς χολῆς πλεονεκτούσης γνωρίσματα, συνεπιβλέβειν αὐτῇ δεήσει καὶ εἰ ἡ ὥρα θερινὴ καὶ ὁ κάμνων ἀκμάζων καὶ εἰ τὸ χωρίον θερμόν. 2) οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φλέγματος, εἰ χειμὼν εἴη καὶ τὸ χωρίον ψυχρὸν, 3) εἰ πρεσβύτης ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις αὐτὸ τῆς νόσου τὸ εἶδος, οἷον ὅτι τριταῖος ὑπὸ χολῆς ξανθῆς ἐπικρατούσης γίνεται, τεταρταῖος

---

1) E Stephano: Ὅπερ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων πεποίηκε καὶ ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων, τούτῳ καὶ νῦν τῷ τρόπῳ παρηκολούθησεν. ὡς γὰρ ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων βουλόμενος δεῖξαι ὅτι ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ἔθους βλάβην ἐν τῷ σώματι δύναται ποιεῖν, ἔλεγεν, ὅτι οἱ εἰθισμένοι δὶς σιτεύεσθαι ἅπαξ τρεφόμενοι etc. — — σπανιάκις ἱππασίᾳ χρώμενον ἢ τοξείᾳ ἢ δρόμῳ ἢ σειρομάστῃ etc. — — Ἰστέον ὅτι οἱ παλαιοὶ γυμναστικὰ σώματα ἐκάλουν τὰ τὸν πένταθλον ἀγῶνα ἀγωνιζόμενα πάλην, πυγμὴν, παγκράτιον, δρόμον καὶ δίσκου βολήν. — — οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ οὐδ' ἀτρεμέειν] Ἀσαφὲς εἶναι δοκεῖ τὸ παρὸν χωρίον, ὅθεν καὶ διαφόρως αὐτὸ οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν ἐξηγήσαντο. οἱ μὲν γάρ φασιν, ὅτι διὰ τοῦτο αἱ εἰς ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν, διότι τῷ πλήθει τοῦ αἵματος βαρυνόμεναι αἱ δυνάμεις ἠρεμεῖν ἀναγκάζονται, ὅπερ ἄτοπον. — τὴν ἡσυχίαν τῶν δυνάμεων διαβάλλει ὁ Ἱπποκράτης. — ἡσυχία καὶ ἀνενεργεσία. — οὕτως γοῦν ἐν ἄλλοις ὁ Ἱπποκράτης· κίνησις μετεξετέρη κρατύνει, ἀργίη δὲ τήκει. — ὁ δὲ Γαληνὸς ἑτέρως ἐξηγεῖται τὸ χωρίον ὅστις καὶ μᾶλλον ἐπαληθεύει τῷ λόγῳ. φησὶ γὰρ ὅτι περὶ τῶν ἐν ἡμῖν δυνάμεων τοῦθ' Ἱπποκράτης εἴρηκε καὶ μάλιστα τῶν φυσικῶν. — — ὡς κἀπὶ τῶν ἔξωθεν ἔχει κλιμάκων, ἀνελθὼν γάρ τις ἕως τῆς ἐσχάτης βαθμίδος καὶ πρόσω σπεύδων ἀνελθεῖν, ἐπεὶ μὴ βαθμὶς ἄλλη πρόκειται, κάτω χωρεῖν ἀναγκάζεται. Ita etiam e summa sanitate descendamus est necesse. 2) καὶ εἰ χολῆς ξανθῆς πλεονεκτήματα ἔχει ὁ ἀῤῥωστῶν add. V. c. 3) καὶ ὁ κάμνων γηραιὸς V. b. C.

δὲ ὑπὸ μελαίνης, ἀμφημερινὸς δὲ ὑπὸ φλέγματος. ἐὰν οὖν ταῦτα 1) πρεπόντως περισκέψοιτό τις, ἀκριβῶς πρὸς τὴν κένωσιν ἀφίξοιτο. τὸ δὲ ἐν ᾗσι δεῖ ἢ οὔ τοιοῦτόν ἐστιν, ἐν αἷς προσήκει ἢ μὴ προσήκει τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε χυμοῦ ποιεῖσθαι τὴν κένωσιν. 2) Ιστέον δὲ ὅτι Ἱπποκράτης κατὰ παλαιὸν ἔθος τὴν νόσον ἐνταῦθα κατὰ πάντων λέγει τουτέστι αἰτίων, συμπτωμάτων καὶ νόσων.

ΔΑΜ. 3) Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅταν ταραχὴ καὶ κίνησις γένηται ἢ τῆς γαστρὸς ἢ δι' ἐμέτου αὐτόματος τουτέστιν ὑπὸ τῆς φύσεως κινηθεῖσα καὶ μὴ ὑπὸ ἰατρικῆς τινος τέχνης, εἰ μὲν γένηται ἡ κένωσις, οἷα δεῖ καὶ πρέπει, ἢ ὡς εἰ ἐκεῖνος δηλονότι ὁ χυμὸς κενωθῇ, ὃς ἔτυχε πλεονάζων ἐν τῷ κενοῦντι σώματι, ἤως εἰ ὁ ὑπὸ θέρμης καὶ ξηρότητος πάσχων ξανθὴν κενώσει χολὴν, καὶ ὁ ὑπὸ ψυχρότητος φλέγμα, καὶ ὁμοίως ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἡ κένωσις ἀκόλουθος γίνοιτο, ὠφελεῖ τε καὶ εὐκόλως τὴν κένω-

---

1) ἁρμοζόντως V. c. 2) Quae sequntur, om. V. c. 3) Stephanus explicat, cur a ventriculo inceperit sermonem. Nam in eo prima coctio fit, eiusque affectiones frequentissimae. οὕτω γοῦν ἀκουστέον τῶν ἀνθρώπων ὁσημέραι λεγόντων, ἠπέπτησα, ἐμπεπνευμάτωμαι, κλυδωνισμοί μοι ἐγένοντο ἢ βορβορυγμοὶ ἢ στρόφοι. Alia etiam causa haec est: Ventriculus nervis cerebro affectiones suas communicat, cordi διὰ τὴν γειτνίασιν, — ἔνθεν στομάχου πάσχοντος, αἱ καλούμεναι καρδιακαὶ γίνονται συγκοπαί τε καὶ λειποψυχίαι — et hepati, in quo secunda coctio fit i. e. sanguis paratur. — χολαγωγὰ τοίνυν ἐστὶ καθαρτήρια τό τε τῆς ἀσκαμωνίας δάκρυον καὶ τὸ ἀψίνθιον καὶ ἡ ἀλόη etc. φλεγμαγωγὰ δὲ ἀγαρικὸν, κολοκυνθὶς καὶ ἐφόρβιον καὶ λευκὸς ἐλλέβορος, μελαγχολικὸν δὲ κενοῖ λίθος ἀρμένιος, ἐπίθυμον, χαμαίδρυον, μέλας ἐλλέβορος, — — ὑδραγωγὰ καὶ πνευμάτων καταῤῥηκτικὰ, οἷον πέπλιον, ὑδραγωγὸς λίθος, λάθυρὶς, κνίδιος κόκκος, ἡ λεπὶς τοῦ κεκαυμένου χαλκοῦ, καὶ ἐλατήριον. Materiam latentem vero cognoscimus primo morbo v. c. tritaeus, causus, icterus a bile, coma, lethargus a pituita, quartana et melancholia ab humore melancholico, ascites ab aqua; secundo symptomatis v. c. δίψα ἀφόρητος, ἀγρυπνία πολλὴ, ζέσεως αἴσθησις καὶ βρασμὸς etc. indicant bilem; tertio ἀπὸ τῶν στοιχείων. ταραχὴν] μὲν γαστρὸς ἐννοῆσαι οὐ μόνον τὴν εἰς αὐτὴν συνδρομὴν τῶν χυμῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἔκκρισιν. τὰς γὰρ τοιαύτας κενώσεις, ταραχὰς εἰώθαμεν ὀνομάζειν. αὐτόματον] — τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως γινομένην πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τεχνικῆς.

σιν ὑπομένουσιν οἱ κενοῦντες. εἰ δὲ γένηται τοὐναντίον καὶ ὁ μὲν ὑπὸ ξηρότητος πάσχων καὶ θέρμης φλέγμα κενώσῃ τυχὸν, ὁ δ᾽ αὖ ὑπὸ ψυχρότητος ἐνοχλούμενος ξανθὴν κένωσῃ χολὴν καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως μὴ ἀκόλουθος τοῖς νοσήμασιν ἡ κένωσις γίνοιτο, οὔτε ὠφελεῖ καὶ δυσκόλως ὑπομένουσιν οἱ κενοῦντες. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς φυσικῆς κενώσεως. ἔπειτά φησιν, ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται καὶ ἡ κενεαγγείη ἤως ἡ κένωσις τῶν ἀγγείων τουτέστιν ἡ ὑπὸ ἰατρικῆς τέχνης καὶ μὴ φυσικὴ κένωσις. τὸ μὲν γὰρ ἥμισυ τοῦ παρόντος ἀφορισμου περὶ τῆς φυσικῆς ἡμᾶς ἐδίδαξε καθάρσεως, τὸ δ᾽ αὖ ἕτερον ἥμισυ περὶ τῆς τεχνικῆς διαλέγεται. διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν καθαίρεσθαι καὶ καθαίρωνται εἶπεν, ἐν τούτῳ δὲ, γίγνεσθαι καὶ γίγνοιτο, δηλῶν ὅτι περὶ πράξεως καὶ ἐνεργείας ἰατρικῆς διδάσκει· ὥσπερ γοῦν φησιν ἐν τῇ φυσικῇ κενώσει, εἰ μὲν τὰ πρέποντα καθάρῃ ἡ φύσις καὶ τὰ πλεονάζοντα καὶ ἐνοχλοῦντα, ὠφελεῖ· εἰ δὲ μὴ, τοὐναντίον, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς καθάρσεως, εἰ τὰ ἐνοχλοῦντα τῷ σώματι καθάρῃ ὁ ἰατρὸς, συμφέρει· εἰ δὲ μὴ, τὰ βλάπτοντα οὔτε ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάβην ποιεῖ. κενεαγγίαν δὲ τὴν κένωσιν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος· συμβαίνει γὰρ κενουμένων τῶν χυμῶν, τὰ ἐν οἷς ἦσαν ἀγγεῖα κενὰ γίνεσθαι, ἔπειτά φησιν συμβουλευτικῷ σχήματι, ὅτι πρέπει τὸν ἰατρὸν ἐπιτηρεῖν καὶ ἐπισκέπτεσθαι καὶ τὸν καιρὸν, καθ᾽ ὃν ἐργάζεσθαι μέλλει τὴν κάθαρσιν, ἐὰν μὲν ξανθὴν μέλλῃ καθαίρειν χολὴν, εἶναι καὶ τὸν καιρὸν θερινὸν, καὶ πρὸς τῷ καιρῷ καὶ τὸν τόπον, καὶ τὴν ἡλικίαν ἐπισκέπτεσθαι τοῦ καθαιρομένου· δεῖ γὰρ ἐπὶ τοῦ τὴν ξανθὴν κενοῦντος χολὴν καὶ τὸν καιρὸν θερινὸν εἶναι καὶ τὸν τόπον θερμὸν καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζουσαν καὶ νέαν· ἐπὶ δὲ τοῦ φλέγμα κενοῦντος τό τε χωρίον εἶναι ψυχρὸν καὶ τἄλλα ἀκόλουθα. καὶ πρὸς τούτοις φησὶν, ὁρᾷν δεῖ καὶ τὰς νόσους, οἵα κάθαρσις ἑκάστῃ προσήκει, καὶ εἰ τριταῖος μὲν ὁ πάσχων, ξανθὴν καθαίρειν χολὴν, εἰ δὲ τεταρταῖος, μέλαιναν, εἰ δὲ ἀμφημερινὸς, φλέγμα. καὶ ἔτι ὁ ὑπὸ τοῦ καρκίνου μὲν πάσχων πάθους, μέλαιναν· ὃν δὴ πάλιν ἐρυσίπελας ἐνοχλεῖ, τοῦτον ξανθὴν κενοῦν παρασκευάζειν χολὴν καὶ ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ἀκολούθως νοσήμασι.

τοῦτο γὰρ βούλεται τῷ Ἱπποκράτει τὸ, κατὰ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ ἢ οὐ προσθεῖναι.

γ'. Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσι αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσι· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τωὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, 1) οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος 2) λάβῃ τὸ σῶμα. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς κατὰ ποιότητα κενώσεως διαλεχθεὶς Ἱπποκράτης νῦν καὶ περὶ τῆς κατὰ ποσότητα διαλέγεται καί φησιν ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσι καὶ τὰ ἑξῆς. 3) γυμναστὰς καλεῖ τοὺς ἀθλητὰς, εὐεξίαν δὲ τὴν πολυσαρκίαν, ἄκρον δὲ τὸ ἔσχατον. ἐν μὲν οὖν τοῖς γυμναστικοῖς αὕτη ἡ εἰς ἄκρον εὐεξία 4) χαλεπή ἐστι, διότι δυνάμεις οὐκ ἠρεμοῦσιν αἱ φυσικαὶ, ὡς αὐτός φησιν Ἱπποκράτης· ἡ γὰρ στάσις αὐτῶν θάνατος. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἠρεμοῦσιν, ἀνάγκη γίνεται χυλοποίησις, ἐξαιμάτωσις, ἀνάδοσις. ποῦ δὲ ἔχει γενέσθαι, πρόσθεσις οὐκ ἔστι· ὅπου δὲ οὐ πρόσθεσις, οὐδὲ πρόσφυσις· ὅπου δὲ οὐ πρόσφυσις, οὐδὲ 5) ἐξομοίωσις. τί οὖν ὑπολείπεται; ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐτὰς ἐπιδιδόναι τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ αἵματος καταβλαπτομένας. τούτων οὖν ἕνεκεν τὴν εὐεξίαν 6) λύειν χρὴ διὰ φλεβοτομίας, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λαμβάνῃ τὸ σῶμα, μὴ βραδέως δὲ, 7) διὰ τὸ μὴ καταλυθῆναι τὰς δυνάμεις 8) τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ αἵματος καταβλαπτομένας ἢ διὰ τὸ μὴ ἔσεσθαι τὰ ἐπὶ τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ αἵματος γινόμενα πάθη, οἷον πλευρῖτιν, συνάγχην 9) ἤ τι τῶν τοιούτων. ἐπὶ τῶν γυμναστικῶν δὲ κακίζει τὴν πολυσαρκίαν διὰ τὸ 10) σφριγᾷν ἐν αὐτῇ τὰς δυνάμεις.

---

1) οὐκέτι V. a. c. 2) λαμβάνῃ V. a. c. D. 3) Hic demum incipit scholion in V. b. C. 4) τοῖς τοιούτοις σφαλερὴ V. c. 5) Superscr. ἐξαιμάτωσις V. c. 6) λύειν om. V. a. 7) ἀλλὰ πρὶν V. c. 8) ἢ καὶ διὰ τὸ προσγίνεσθαι ἐπὶ πλεονασμῷ τοῦ αἵματος πάθη etc. V. c. τῇ πλεον. — καταβλαπ. om. V. b. C. 9) καὶ εἴ τι ὅμοιον V. c. ibique finis scholii. 10) σφρίγειν V. a.

Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν· σφαλερὸν γάρ· ἀλλὰ ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ἔῃ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ μέτρου τῆς κατὰ ποσότητα κενώσεως διαλέγεται καί φησι, μὴ εἰς ἔσχατον ἄγειν τὴν κατὰ ποσότητα κένωσιν. 1) ὥσπερ γὰρ ἡ ἄμετρος εὐεξία οἶδε καταλύειν τὴν δύναμιν τῷ βαρύνειν καὶ καταπνίγειν αὐτὴν, οὕτω καὶ ἡ ἄμετρος κένωσις τῷ διαλύειν 2) καὶ διαφθείρειν. αὕτη δὲ ἡ κατὰ ποσότητα κένωσις ὁρισμὸν ἐχέτω ἐκ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως, καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν 3) συστοίχων, οἷον ὥρας καὶ χώρας καὶ ἡλικίας καὶ τῶν λοιπῶν. 4) ἀπὸ δὲ τῆς συμπτώσεως τῶν ἀγγείων ἐδήλωσε τὴν κένωσιν. καὶ γὰρ 5) κενούμενον τὸ περιεχόμενον ἐν ἀγγείοις καὶ ἐξογκοῦν αὐτὰ, τὸ τῆς συμπτώσεως ἕπεται πάθος.

Καὶ πάλιν 6) αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, 7) σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. 8) Οὗτος ἀνεξήγητος παρά τινων 9) σοφῶν παραλέλειπται ὁ ἀφορισμὸς διὰ τὸ δοκεῖσθαι αὐτὸν ταυτολογίαν εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ οὕτως. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ Ἱπποκράτης περὶ ποσοῦ ὕλης διαλεγόμενος παραδείγματι ἐχρήσατο τῇ εὐεξίᾳ καὶ ταύτην ἔλυσεν ἤγουν ἐθεράπευσε διὰ φλεβοτομίας, νῦν μετὰ τὸ παράδειγμα ἑαυτὸν ἀνάγει ἐπὶ τὰ καθόλου λέγων, ὅτι οὐκ ἐπὶ εὐεξίας μόνον 10) λέγεται τοῦτο, ἀλλ᾽ ὁτεδήποτε εἰ παραλάβῃς κένωσιν, μὴ εἰς τὸ ἔσχατον

---

1) ὥσπερ — αὕτη δὲ om. V. c. 2) διαφορεῖν καὶ διαφθείρειν V. b. 3) στοιχείων V. b. 4) ὡσαύτως ἐδήλωσε καὶ ἀπὸ τῆς ἄκρας κενώσεως τὸ τῆς συμπτώσεως ἕπεσθαι πάθος τῷ σώματι. V. c. ita scholion absolvit. 5) κενουμένου τοῦ περιεχομένου — ἐξογκοῦντος V. b. C. 6) ἀναλήψιες V. a. D. 7) χαλεπαί. V. a. 8) Ἱπποκράτης εἰπὼν περὶ τῆς ἄκρας εὐεξίας καταλύειν τὴν δύναμιν καὶ σφαλερᾶς τῆς ἐς τὸ ἔσχατον ξυμπτώσεως, ὁμοίως καὶ τῆς ἀμέτρου καὶ ἀτέχνου κενώσεως διαλέγεται καὶ περὶ τῆς ἀναθρέψεως, μηδὲ αὐτὴν ἀθρόαν προσφέρειν· πᾶν γὰρ τὸ ἄμετρον σφαλερόν. Totum hoc est scholion in codice V. c. 9) φιλοσόφων V. b. 10) λέγω V. b.

αὐτὴν ποιήσῃς μήτε μὴν τὴν ἀνάθρεψιν, ἐπεὶ οὐδὲν ἄμετρον ἐπαινετόν.

ΔΑΜ. Βουλόμενος ὁ Ἱπποκράτης ἐνδείξασθαι καθ' ὅλον τὸν λόγον, ὅτι οὔτε κένωσιν ὑπερβολικὴν ἐν τῷ σώματι ἐργάζεσθαι δεῖ, οὔτε πλήρωσιν, τοὺς γυμναστὰς ὥσπερ παράδειγμα τίθησιν, οἱονεὶ λέγων, εἰ εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ κοπιῶντας οὐ συμφέρει ἡ πολυσαρκία, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἡσυχάζοντας. φησὶ γοῦν ὅτι σφαλεραὶ καὶ ἐπικίνδυνοί εἰσιν ἐν τοῖς ἀγωνιζομένοις αἱ εἰς ἄκρον εὐεξίαι ἤως αἱ ὑπερβολικαὶ εὐσαρκίαι, ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν τῷ ἐσχάτῳ· ἤως ἐὰν καὶ μέχρι τέλους ὑπάρχωσιν ἐν τῇ αὐτῇ εὐσαρκίᾳ καὶ μὴ γένηται κένωσις τοῦ πλεονάζοντος. ἔπειτα ἐπιφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν σφαλεραί εἰσιν αἱ πολυσαρκίαι, εἰπών, οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν ἤως ἐπειδὴ ἡ φύσις οὐδέποτε παύει, ἀλλὰ εἴποτε τήν τε πέψιν καὶ τὴν ἀνάδοσιν καὶ τὴν ἐξαιμάτωσιν καὶ τοιαῦτα ἐργάζεται, χρεία ἐστὶν αὐτῇ καὶ ἀγγείων κενῶν πρὸς ἀπόθεσιν τῶν τοιούτων χυμῶν καὶ τοῦ σώματος αὔξησιν. ἐπειδὰν δὲ μήτε προστεθῆναί τι τοῖς στερεοῖς τοῦ σώματος ἐγχωρῇ, μήτ' ἣν φλέβες ἔτι χώραν ἔχωσιν ὑποδέχεσθαι τὴν ἀναδιδομένην τροφὴν, ἀνάγκη κινδυνεῦσαι τὸ σῶμα, ἢ σχισθέντος τῶν ἀγγείων τινὸς ἢ σβεσθέντος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἢ τοιοῦτό τι παθόντος τοῦ σώματος. καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύνανται αὐξάνειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἐπικίνδυνον. ἕνεκεν οὖν τούτων φησὶν, συμφέρον ἐστὶ λύειν τὴν εὐεξίαν διὰ κενώσεως πλὴν μὴ βραδέως, ἀλλὰ συντόμως, ἵνα μὴ ὁ κίνδυνος προφθάσῃ τὴν κάθαρσιν καὶ ἵνα τοὐντεῦθεν ἀρχὴν ἑτέρας ἀνατροφῆς αὖθις τὸ σῶμα λαμβάνῃ. ἔπειτά φησιν, ἐργαζόμενος τὴν τοῦ τοιούτου σώματος κένωσιν, μὴ ἄξῃς τὰς ξυμπτώσιας ἢ τὰς κενώσεις εἰς τὸ ἔσχατον ἤγουν εἰς ὑπερβολήν. σφαλερὸν γὰρ καὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι καὶ τοῦτο. ἀλλὰ μέχρι τούτου δεῖ ἄγειν τὰς κενώσεις, μέχρις οὗ δύναται ἡ δύναμις τῆς φύσεως τοῦ κενοῦντος ὑπομένειν αὐτάς. ἄλλα γὰρ ἄλλως τῶν σωμάτων δέχονται τὰς κενώσεις, τὰ μὲν ἐπὶ πλεῖστον, τὰ δὲ ἐπ' ὀλίγον. χρὴ οὖν ἑκάστῳ προσφέρειν τὴν κατὰ δύναμιν

κένωσιν. ἔπειτα ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν αἱ ὑπερβολικαὶ κενώσεις εἰσὶ σφαλεραὶ, εἰπὼν, καὶ πάλιν αἱ ἀναλήψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραὶ, μονονουχὶ λέγων, ὅτι διὰ τοῦτο αἱ ὑπερβολικαὶ κενώσεις εἰσὶ χαλεπαὶ, διότι αἱ μετ' αὐτὰς ἀνατροφαὶ τοῦ σώματος σφαλεραὶ, ἀσθενοῦς γενομένης τῆς φύσεως ὑπὸ τῆς ἄκρας κενώσεως καὶ οἷον εἰπεῖν, νεκρωθείσης καὶ μὴ δυναμένης πέψαι τὰς προσφερομένας αὐτῇ τροφὰς πρὸς ἀνάκτησιν.

δ'. Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι, οὗ μὴ ἐνδέχεται, σφαλεραί. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς διαιτητικός ἐστι καὶ κατὰ τάξιν εἴρηται. ἀπέριττον γὰρ Ἱπποκράτης 1) ἐργασάμενος τὸ σῶμα καὶ ἐλευθερώσας αὐτὸ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ ποσότητα 2) κακοχυμίας καὶ βλάβης, ἐπὶ τὴν δίαιταν ἐχώρησε διὰ τὸ τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν 3) θρέψαις, μᾶλλον βλάψεις. εἶτά φησιν, βλαβερὰ ἡ ἀκριβὴς καὶ λεπτὴ δίαιτα ἤτοι ἡ ἀσιτία ἐν τοῖς μακροῖς πάθεσι. καὶ ἡ αἰτία. οὔτε γὰρ ἀπαλλάττεται 4) τὸ νόσημα, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις 5) ἀποκνήσασα ἀσθενὴς γίνεται καὶ θάνατος ἐπακολουθεῖ. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, βλαβερά ἐστιν ἡ ἀσιτία. τὰ δὲ ὀξέα ἢ ὁμωνύμως ὀξέα εἴρηνται τὰ μέχρι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἀφικνούμενα ἡμέρας, ἢ ἁπλῶς ὀξέα τὰ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἢ ἐννάτης, ἢ κατοξέα τὰ ἕως τῆς τετάρτης. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὁμωνύμως ὀξέων καὶ τῶν ἁπλῶς ὀξέων σφαλεραὶ 6) αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς δίαιται, τουτέστιν αἱ ἀσιτίαι, διὰ τὸ ἀδύνατον μένειν τὸν κάμνοντα ἀσιτοῦντα τοσοῦτον χρόνον. ἐπὶ δὲ τῶν κατοξέων οὐ σφαλεραὶ διὰ τὸ ὀλίγον τῶν ἡμερῶν. τὸ δὲ οὗ μὴ ἐπιδέχεται τοιοῦτόν ἐστιν, ἐφ' ὧν μὴ ἁρμόζει, καὶ ἐπὶ ποίων ἁρμόζει ἢ οὐχ ἁρμόζει, εἴρηται. Ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις

---

1) τὸ σῶμα ποιήσας V. b. 2) πλεονεξίας V. b. 3) θρέψεις — βλάψεις V. b. 4) ὁ ἀσθενῶν τοῦ νοσήματος V. c. C. 5) ἀτονεῖ V. c. 6) λεπταὶ καὶ om. V. a.

καὶ τὸ μελίκρατον καὶ ὀλίγος χυλὸς τῆς πτισάνης ἀσιτίαι λέγονται, ὡς ἐγγὺς ὄντα τῆς κυρίως ἀσιτίας.

Αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀπιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ πάλιν αἱ πληρώσιες αἱ 1) ἐς τὸ ἔσχατον ἀπιγμέναι, χαλεπαί. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα διαβάλλει τὴν ἄκρως λεπτὴν δίαιταν ἤτοι τὴν ἀσιτίαν καὶ τὴν ὑπερπλήρωσιν ἤτοι τὴν ἁδράν. ἑκατέρα γὰρ ξενισμὸν 2) ποιεῖ τῇ φύσει ἐν ἀμετρίᾳ θεωρουμένη. Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ γενικαὶ διαφοραὶ τῆς διαίτης δύο εἰσὶ, λεπτὴ καὶ ἁδρά· ἀλλ' ἡ μὲν λεπτὴ ἢ ἐσχάτως ἐστὶ λεπτὴ, 3) ὡς ἀσιτία, ἢ λεπτοτάτη, ὅπερ ἐστὶ μελίκρατον, ἢ λεπτὴ, οἷον πτισάνης χυλός. ἡ δὲ ἁδρὰ ἢ ἁδρά ἐστιν ὡς ὅλη ἡ πτισάνη, ἢ ἁδροτέρα ὡς ἰχθύες ἢ ὠὰ, ἢ ἁδροτάτη ὡς κρέας. ἔστι δὲ μέση τούτων, ὡς ἄρτος πλυτὸς ἢ ἴτριον.

ΔΑΜ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ περὶ τῆς τῶν νοσούντων διαίτης ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης διδάσκει καί φησιν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς μακροῖς καὶ πολυημέροις ἀῤῥωστήμασι καὶ μὴ μέχρι τῆς ἑξηκοστῆς κρινομένοις οὐ πρέπει χρῆσθαι λεπταῖς διαίταις οὐδόλως· σφαλερὸν γὰρ τοῦτο· ἀλλὰ χρὴ βοηθεῖν τῇ φύσει διὰ τροφῆς τινος, ἵνα μὴ, τελέως ἀποκαμούσης, κίνδυνός τις συμβῇ. ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν ἤως τοῖς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις κρινομένοις, οὐδ' ἐν αὐτοῖς πᾶσι συμφέρει ἡ λεπτὴ δίαιτα, ἀλλά εἰσι καὶ ἐν ταύταις νοσήματα, ἐν οἷς οὐκ ἐπιδέχεται λεπτῶς τρέφειν.

ε'. Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσι ἁμαρτάνουσι οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ ὃ ἂν γίνηται, μᾶλλον γίνεται ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσι ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ ἀκριβέες καὶ λεπταὶ, καὶ καθεστηκυῖαι δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ

---

1) ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι V. a. b. c. D. 2) ἐμποιεῖ V. b. c. 3) ἥτις ἐστὶ V. b.

ἀκριβέες δίαιται, σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἔτι καὶ νῦν διαβάλλει τὴν λεπτὴν δίαιταν Ἱπποκράτης λέγων ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσι ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες καὶ τὰ ἑξῆς. ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσοῦντες ἀπολιγωροῦντες ἐκ τῆς ἀσιτίας καὶ μὴ λαμβάνοντες λεπτὴν δίαιταν, ἀλλὰ τὴν ἐμπίπτουσαν τουτέστι κἂν 2) ἄρτον ξηρὸν κἂν κρέας καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον βλάπτονται. εἴτε γὰρ δήποτε 3) γένηται ἁμάρτημα, χαλεπώτερον γίνεται ἐν ταῖς λεπταῖς ἢ ἐν ταῖς ὀλίγον ἁδροτέραις διαίταις, διὰ τὸ τῷ ξενισμῷ τῆς τοιαύτης τροφῆς τὴν φύσιν ταράττεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ ἐσχάτως λεπταὶ δίαιται χαλεπαί. ὅτι δὲ χαλεπαί εἰσι, δείκνυται καὶ 4) ἐκ τῶν ὑγιαινόντων. εἰ γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνων, ὡς φησὶν Ἱπποκράτης, κακαί εἰσι διὰ τὸ τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρειν, πολλῷ μᾶλλον, ἐφ᾽ ὧν αἱ δυνάμεις ἀσθενοῦσι. διὰ ταῦτα τοίνυν 5) πάντα αἱ ἐσχάτως λεπταὶ δίαιται χαλεπαὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων. τὸ ἐς τὰ πλεῖστα πρόσκειται. ἐπί τινων γὰρ δεῖ χρήσασθαι αὐτῇ 6) ἐπὶ τῶν κατοξέων, ἐὰν

---

1) E Stephano: Ἄμεμπτον αὐτοῦ τὴν ὑγείαν θεμελιῶσαι προθέμενος, περὶ λεπτοτάτης διαίτης, πρῶτον περὶ διαβολῆς τῆς λεπτῆς διαίτης ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων καὶ νοσούντων· δεύτερον τὰς διαφορὰς αὐτῆς ἀπαριθμούμεθα (v. c. ἡ ἐσχάτως λεπτή ἐστι τὸ μελίκρατον, καθ᾽ ἕτερα δὲ ἡ ἀσιτία, ὁ χυλὸς τῆς πτισάνης etc.), τρίτον ἐν ᾧ πρόκειται ἡμῖν τὴν χρείαν τῆς λεπτοτάτης διαίτης παραθέσθαι i. e. ἐν κατοξέσι νοσήμασι. τέταρτον ἐν ᾧ κανόνας καὶ προσδιορισμοὺς θαυμασίους πάσης καθόλου διαίτης τυποῖ ἡμῖν ὁ Ἱπποκράτης. Diaeta enim in morbis praescribitur primum secundum genus morbi (εἶδος), deinde ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ νοσήματος, tum ἐκ τοῦ τόνου τῆς δυνάμεως. — ἰδιώματι γὰρ παλαιῷ ἐχρήσατο, καθὸ πᾶσαν τὴν περὶ τὸν κάμνοντα γενομένην δίαιταν οἱ παλαιοὶ δίαιταν καλεῖν εἰώθασιν. Et phlebotomia et purgatio ita vocantur. — οὐ μὴ ἐπιδέχεται] Nam in peracutis morbis convenit ἡ λεπτὴ δίαιτια. Hucusque longiora vel longissima sunt Stephani scholia. 2) ἄρτοι ξηροὶ V. a. ἄρτος ξηρός ἐστι V. b. 3) ἐπιγένηται σύμπτωμα V. c. 4) ἐπὶ V. c. 5) πάντα om. V. c. εἰς τὰ πλεῖστα om. V. b. 6) ἐπὶ — κωλύῃ om. V. a.

μηδὲν κωλύῃ τουτέστιν ἐὰν μὴ ἡ δύναμις ἀσθενῇ ἢ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ταχέως ἐκχολοῦται.

ΔΑΜ. Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις καὶ τροφαῖς ἁμαρτάνουσι καὶ σφάλλουσιν οἱ ἀσθενεῖς. διὰ τοῦτο καὶ περισσότερον βλάπτονται. εὕροις γὰρ ἂν πολλοὺς τῶν νοσούντων κρυφίως τρεφομένους τῶν ἰατρῶν, ὅταν ἐκεῖνοι ἀκριβεῖ τινι καὶ λεπτῇ τούτους διαίτῃ θεραπεύωσιν. οὗτοι γοῦν περισσότερον βλάπτονται ἢ ἐὰν μὴ διῃτῶντο λεπτῶς, διότι καὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς ὑπὸ τῆς ἐξαίφνης εἰσαγομένης τροφῆς γίνεται καὶ τῆς ἀσυνήθους μεταβολῆς. πᾶν γὰρ σφάλμα ὃ ἂν γένηται ἐν τοῖς νοσοῦσι τοῖς λάθρα τῶν ἰατρῶν τρεφομένοις, μεγαλώτερον, φησὶ, γίνεται ἢ εἰ ἁδροτέρως καὶ τραχυτέρως ἐτρέφοντο, οἷον ἐπὶ παραδείγματος, ἐὰν τοῦ ἰατροῦ προστάξαντος μελίκρατον καὶ πτισάνης χυλὸν, ἰχθύας τυχὸν καὶ ᾠὰ προσφέρει ὁ ἀσθενὴς, σφόδρα βλάπτεται ὁ τοιοῦτος διὰ τὴν ἄκραν ἐναλλαγὴν τῶν τροφῶν. ἐὰν δὲ, ἰχθύας τοῦ ἰατροῦ προστάξαντος εὐχύμους, ὁ ἀσθενὴς δυσχύμους προσφέρει, οὐ μεγάλα βλάπτεται. μικρὰ γὰρ ἡ ἐναλλαγή. ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ὑγιαινόντων φησὶν, ὅτι καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας βλάπτει ἡ λεπτὴ καὶ ἀκριβὴς τροφὴ, οὐχ ὅτι ἐπικίνδυνος ἡ λεπτὴ δίαιτα, ἀλλ' ὅτι φησὶν τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερα φέρουσι καὶ ὑπομένουσιν, ὥστε διὰ πάντων φανερὸν, ὅτι ἐπικίνδυνοί εἰσιν αἱ λεπταὶ δίαιται περισσοτέρως τῶν ὀλίγον τραχυτέρων καὶ ἰσχυροτέρων τροφῶν.

ϛ'. Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται. —

ΘΕΟΦ. Ἔσχατα νοσήματά εἰσι τὰ κατόξεα, ὧν οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι ὀξυτέραν κίνησιν. ἔσχαται 1) δὲ θεραπεῖαι ἤγουν δίαιται, αἱ ἀσιτίαι. κράτισται μὲν οὖν εἰσιν αὗται ἐπὶ τῶν κατοξέων νοσημάτων, ἀλλ' ἐς ἀκριβίην. διὰ τούτου δὲ ἐνδείκνυται ὅτι κἂν τὸ νόσημα ἀπαιτῇ, ἕτερον δέ τι κωλύῃ, ζητῆσαι δεῖ τὸ κατεπεῖγον καὶ οὕτως ἢ ἀσιτίαν παραλαβεῖν ἢ τροφήν.

---

1) οὖν V. b.

ΔΑΜ. Ἔσχατα νοσήματα ὀνομάζει ὁ Ἱπποκράτης τὰ μέγιστα, μεθ' ἃ οὐκ ἔστιν ἄλλα, ἤως τὰ κατόξεα. κελεύει γοῦν ὅτι ἐν αὐτοῖς τοῖς κατοέξσι νοσήμασιν ὑπάρχουσιν ὠφέλιμοι αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι, ἤως αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβεῖς δίαιται.

ΣΤΕΦ. 1) Ἔσχατα μὲν καλεῖ νοσήματα τὰ κατόξεα ὧν οὐκ ἔστιν ἐπινοῆσαι ὀξυτέραν ἐν νόσῳ κίνησιν, εἰ μή τι ἄρα τὸν ἐφημερινὸν, ἐσχάτην δὲ θεραπείαν, τὴν λεπτοτάτην δίαιταν τουτέστι τὴν ἀσιτίαν. αὐτίκα γὰρ ἡ ἀσιτία κρατίστη ἐστὶν ἐπὶ τῶν κατοξέων, εἰ μὴ ἀσθενὴς ὑπόκειται ἡ δύναμις ἢ στόμα τῆς γαστρὸς ἐκχολούμενον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα.

ζ. Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νούσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ἔῃ. —

ΘΕΟΦ. Κάτοξυ νόσημα καλεῖ τὸ ἐν τέτρασιν ἡμέραις περιοριζόμενον, ἐσχάτους δὲ πόνους τὰ μέγιστα συμπτώματα, οἷον ἀγρυπνίας, συγκοπὰς, 2) τὸ δὲ αὐτίκα τὴν χρονικὴν ἀρχὴν τὴν ἐν τρισὶν ἡμέραις θεωρουμένην. ἐφ' οἷς οὖν ἐστι κάτοξυ νόσημα, ἐπὶ τούτων μέχρι τριῶν ἡμερῶν οἱ ἔσχατοι πόνοι γίνονται. καὶ ἐκ τούτων ἡ διάγνωσις δηλοῦται. δεῖ οὖν ἐπὶ τούτων τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρήσασθαι. ἐντὸς γὰρ τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἀπαλλάττεται τὸ νόσημα, καὶ ὁ κάμνων δύναται τὰς τέσσαρας ἡμέρας παντελῆ ἀσιτίαν 3) διαγαγεῖν ἢ διότι οὗτος ὁ χρόνος ὅλος ἀκμή ἐστιν. ἐφ' οἷς δὲ οὐκ ἔστι κάτοξυ τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐνδέχεται 4) ἁδρῶς διαιτᾷν, τοσοῦτον φησὶ ὑποκαταβαίνειν τοῦ λεπτοῦ τῆς διαίτης, ὅσον καὶ ἡ νόσος ἀπολείπεται τῶν ἐσχάτων, τουτέστι τῆς ἀκμῆς ἢ τῶν ὀξέων.

---

1) Descripsi scholium integrum, ut pateat concinere saepe Stephanum cum Theophilo. 2) τὸ — ἐπὶ τούτων om. V. c. 3) ὑπενεγκεῖν V. b. c. C. 4) ἁδροτέρως V. c.

ΔΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι τὸ νόσημα τὸ κάτοξυ ἥως ἐντὸς τῆς πρώτης τετράδος κρινόμενον αὐτίκα ἔχει καὶ τοὺς μεγάλους πόνους. πόνους δὲ ὀνομάζει ἢ τοὺς παροξυσμοὺς ἢ ἁπλῶς ἅπαντα τὰ συμπτώματα, ἅπερ ἔχει τὸ κάτοξυ νόσημα κατὰ τὰς πρώτας εὐθὺς τῆς ἀσθενείας ἡμέρας. συμπίπτει γὰρ εὐθὺς ἡ ἀκμή, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἡ μεγίστη τοῦ νοσήματος ἀνάγκη. ἐπεὶ γοῦν εὐθὺς ἔχει τοὺς ἐσχάτους πόνους, δεῖ χρῆσθαι ἐπ' αὐτῷ καὶ τῇ ἐσχάτῃ λεπτοτάτῃ διαίτῃ. οὐ χρὴ γὰρ ὅταν ἡ φύσις παλαίῃ πρὸς τὸ νόσημα καὶ ὅλη πρὸς τὴν πέψιν ἀγωνίζηται τούτου, παρασχεῖν αὐτῇ καὶ τροφῆς ὕλην, ἵνα μὴ πρὸς τὴν τῶν ἄρτι ληφθέντων βρωμάτων πέψιν ἐνασχοληθεῖσα νικηθῇ ὑπὸ τοῦ νοσήματος κἀντεῦθεν οὐ μικρός τις συμβῇ κίνδυνος, ἀλλ' ἐᾷν αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι πρὸς μόνον τὸ νόσημα. ὅπου δὲ μὴ ὑπάρχει τὸ νόσημα κάτοξυ, ἁδροτέρως ἐνδέχεται τρέφειν, πλὴν οὐκ εἰς ὑπερβολὴν, ἀλλὰ τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν ἥως τραχυτέραν ἐργάζεσθαι τὴν τροφὴν, ὁπόσον καὶ ἡ νόσος μαλθακωτέρα ἤγουν ἀσθενεστέρα καὶ μὴ ὀξεῖα γίνεται. ἀλλ' ἐπὶ πλείσταις κρίνεται ταῖς ἡμέραις, ὡς καὶ ἀνωτέρω προείρηκεν.

η'. θ'. Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νούσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ξυντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερος, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ 1) ἀμβλυνεῖται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ τῶν καιρῶν τῶν νοσημάτων Ἱπποκράτης διαλέγεται καί φησιν ὁ κ ό τ α ν ἀ κ μ ά ζ ῃ τ ὸ ν ό σ η μ α κ α ὶ τ ὰ ἑ ξ ῆ ς. καιροὶ δέ εἰσι τῶν νοσημάτων τέσσαρες, ἀρχὴ, ἀνάβασις, ἀκμὴ καὶ παρακμή. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἀναβάσει ἁδροτέρᾳ διαίτῃ κελεύει χρῆσθαι, ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ λεπτοτάτῃ, οὐ παχυτάτῃ, ἐπειδὴ τὰ σιτία ὑπὸ δυνάμεως πέττεσθαι πεφύκασιν. ἐὰν οὖν ἐν τῇ ἀκμῇ, ὅτε ἡ φύσις ἀγωνίζεται πρὸς

---

1) ἀπαμ. λ. D. 2) In cod. V. c. folium deest.

τὸ νόσημα, παράσχῃς ἁδροτέραν τροφὴν, περιφρονεῖ τοῦ νοσήματος, φέρεται δὲ πρὸς τὴν πέψιν τῆς τροφῆς καὶ διὰ τοῦτο ταλαιπωρεῖται. εἰ δὲ πάλιν τῆς τροφῆς καταφρονήσει ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ νοσήματος, ἀπεπτουμένη ἡ τροφὴ σύνεργος γίνεται τοῦ νοσήματος. τὸ ξυντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὰ ἑξῆς τοιαύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν, παραμετρεῖν δεῖ τὴν δύναμιν τῷ νοσήματι. καὶ εἰ μὲν ταύτην πρὸς τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος εὕροις αὐταρκοῦσαν ἐπολίγον, λεπτῶς διαίτησον· εἰ δὲ τὸ ἀνάπαλιν, τὸ μὲν νόσημα ἐπὶ πολὺ ἐξαρκοῦν, τὴν δὲ δύναμιν ἀπολήγουσαν, ἁδροτέρως 1) διαιτᾷν διὰ τὸ δυνηθῆναι τὴν δύναμιν ἀνταγωνίσασθαι κατὰ τοῦ νοσήματος.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ πρότερον περὶ χρονίων νοσημάτων εἶπε, καὶ ἁδροτέρᾳ τροφῇ ἐν αὐτοῖς ἐδίδαξε χρῆσθαι, ἵνα μὴ ὑπολάβῃς ὅτι διόλου ἐπὶ τῶν τοιούτων χρονίων νοσημάτων ἁδρῶς χρὴ τρέφειν, ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασιν, ὅταν ἀκμάζωσιν ἤως ἐν τῇ ἀκμῇ εἰσι καὶ ἐν τῇ κρισίμῳ ἡμέρᾳ, τότε καὶ ἐν αὐτοῖς λεπτοτέρως χρὴ 2) τρέφειν, ἵνα ἡ κρίσις τοῦ νοσήματος εὐκόλως γένηται καὶ μὴ, τῆς φύσεως εἰς τὰς τροφὰς ἐνασχοληθείσης, τὸ νόσημα χώραν εὕρῃ καὶ κίνδυνον προξενήσῃ. πρὸ δὲ τῆς ἀκμῆς, φησὶν, χρὴ συμμετρεῖν τὴν τοῦ πάσχοντος δύναμιν πρὸς τὴν τοῦ νοσήματος δύναμιν καὶ προβλέπειν, τίς ἄρα ἀπαυδήσει καὶ ἀπαγορεύσει πρότερον ὁ πάσχων ἢ τὸ νόσημα, καὶ εἰ μὲν εὑρήσεις τὸ νόσημα ἰσχυρότερον γενησόμενον, βοηθεῖν τῇ φύσει διὰ τροφῆς· εἰ δὲ εὑρήσεις τὴν δύναμιν τοῦ πάσχοντος ἰσχυροτέραν τῆς ἀσθενείας, καὶ τότε λεπτῶς διαιτᾷν.

ι΄. Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς 3) διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου, σμικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. —

ΘΕΟΦ. Ἔτι περὶ τοῦ καιροῦ διαλέγεται καί φησιν, ὅτι δεῖ σκοπεῖν, ἐφ' ὧν μέν ἐστιν εὐθέως ἡ ἀκμὴ, καὶ

---

1) Om. V. b. 2) γράφειν in textu, τρέφειν in mg. 3) διαίτησον D.

λεπτῶς διαιτᾷν διὰ τὸ ταράττεσθαι τὴν φύσιν, ἐφ' ὧν δὲ μὴ εὐθέως, ἀλλ' ὕστερον, ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἀκμῇ καὶ μικρὸν ὕστερον πρὸ αὐτῆς παύειν τὴν τροφὴν τουτέστι πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν. ἐν δὲ τῷ πρόσθεν χρόνῳ 1) τῆς ἀκμῆς πιοτέρως τουτέστιν ἁδροτέρως διαιτᾷν. καὶ ἡ λύσις καθ' Ἱπποκράτην, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. ἔστιν οὖν καθολικὸς ὁ λόγος περὶ πάντων τῶν νοσημάτων ἀποφαινόμενος· οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ τῶν κατοξέων νοσημάτων ἢ ὀξέων ἐν τῇ ἀκμῇ δεῖ λεπτῶς διαιτᾷν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρονίων καὶ τῶν λοιπῶν.

ΔΑΜ. Ὁπόσοις φησὶ τῶν νοσούντων γίνεται ἡ κρίσις αὐτίκα ἤγουν ἐντὸς τῆς ἑβδόμης, τούτους καὶ λεπτῶς διαίτησον. δύναται γὰρ ἡ φύσις ἐντὸς τῆς πρώτης τετράδος ἐξαρκέσειν πρὸς τὸ νόσημα καὶ χωρὶς τροφῆς παχυτέρας, κἂν ἀσθενεστέρα τύχῃ οὖσα. ὁπόσοις δὲ μέλλει ἡ ἀκμὴ ἤγουν ἡ κρίσις μετὰ πολλὰς ἔσεσθαι ἡμέρας, τούτους ἐς ἐκεῖνο μὲν τὸ μέρος τοῦ χρόνου, καθ' ὃ δηλονότι μέλλει γενέσθαι ἡ κρίσις καὶ πρὸ ἐκείνου ὀλίγον, ἀφαιρετέον καὶ χώρισον τῆς τροφῆς τὸν νοσοῦντα ἤγουν πρὸ μιᾶς ἢ δύο τυχὸν ἡμερῶν. ἔμπροσθεν δὲ ἤγουν πρὸ τῆς κρίσεως, θρέψον τοῦτον παχυτέρως, ἵνα ἐξαρκέσῃ ἡ φύσις φθάσαι τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν καὶ μὴ πρότερον ὑπὸ τῆς ἄγαν νεκρωθῇ ἀτροφίας.

ιά. Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάβη. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποστέλλεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Διδάξας πότε δεῖ τρέφειν, νῦν διδάσκει πότε οὐ δεῖ, λέγων ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ὑποστέλλεσθαι χρὴ τουτέστι μὴ τρέφειν. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ἐδήλωσεν ὅτι οὔτε ἐπὶ τῶν συνεχῶν δεῖ τρέφειν οὔτε ἐπὶ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων, ἁπλῶς εἶπε τὸν παροξυσμὸν, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν καταχρώμενος ἀντὶ τοῦ ἐπιπαροξυσμοῦ. τὸ δὲ 2) ἐπαγόμενον δοκεῖ ὅμοιον εἶναι τῷ ἀνωτέρω. οὐκ ἔστι

---

1) τ. ἀκ. om. V. b. 2) ἐπειγόμενον V. b.

δὲ ὅμοιον. πῶς; ἐπειδὴ εἶπεν Ἱπποκράτης, ὅτι δεῖ ὑποστέλλεσθαι τοὺς παροξυσμοὺς, ἵνα μήτις ὑπολάβῃ ἐπὶ τῶν πυρεκτικῶν νοσημάτων μόνον εἰρῆσθαι τοῦτο, φησὶν, ὅτι καθόλου δεῖ ἐπὶ πάσης περιόδου ὑποστέλλεσθαι κἄν τε κωλικῆς ὀδύνης εἴη παροξυσμὸς, κἄν τε νεφρικῆς, κἂν ἄλλη οἱαδήποτε εἴη περίοδος. Ἀλλ' ἰστέον ὅτι ἐπὶ τῶν συνεχῶν ἐν ταῖς μειοπυρεξίαις δεῖ τρέφειν, ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν ἐν ταῖς ἀνέσεσιν, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖς παροξυσμοῖς, 1) διὰ τὸ μὴ ἐμεθήσεσθαι τὰς τροφὰς καὶ πλέον ταραχθῆναι τὴν φύσιν. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι παροξυσμός ἐστι τὸ σφοδρότερον μέρος τῆς ὅλης περιόδου. περίοδος δέ ἐστιν ἡ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ 2) ἀποκατάστασις.

ιβ'. Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας 3) δηλώσουσι αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε κατὰ ἡμέρην, ἤν τε παρὰ ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλέονος χρόνου γίνωνται. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε ἀφορισμῷ διδάξας ἐν τοῖς παροξυσμοῖς μὴ τρέφειν, ὡς τινὸς ἀποροῦντος καὶ πόθεν ἔχωμεν γνῶναι τὸν παροξυσμὸν, νῦν ἐπιφέρει λέγων, τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος καὶ τὰ ἑξῆς. 4) Ἀλλ' ἰστέον ὅτι ὁ νῦν ἀφορισμὸς καθ' ὑπερβατὸν ἀναγινωσκόμενος σαφὴς εὑρίσκεται, οἷον, τὰς δὲ καταστάσιας καὶ τοὺς παροξυσμοὺς ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται, δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσεις· αἱ νοῦσοι μὲν οὕτως, οἷον 5) ὁ μὲν τριταῖος ταχὺ

---

1) Pergit rursum post folium ablatum V. c. *ἐμεῖσθαι — ταράττεσθαι* V. c. 2) E Stephano: Scholium longius. Explicat vocabulum periodi, differentias febrium, — *τὸ ἀνετικὸν μόριον τοῦ χρόνου ἐπὶ τῶν διαλειπόντων διάλειμμα ὀνομάζεται, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν μειοπυρεξία καὶ παρακμή;* — quando cibum sumere oporteat in intermittentibus — — *ληξιπύρετον* febrifugum — *ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων παροξυσμὸς ἁπλῶς λέγεται, ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν ἐπιπαροξυσμός.* 3) *δηλοῦσιν* V. a. c. D. 4) *ἀλλ' — ἐπιδόσιες* om. V. b. C. 5) *εἰ* V. a. c. Fort. *ταχυκρίσιμος.*

κρίσιμος καὶ διὰ τρίτης ὁ παροξυσμὸς, εἰ δὲ ἀμφημερινὸς καὶ καθ' ἑκάστην ὁ παροξυσμὸς, 1) εἰ δὲ ἀμφημερινὸς, χρόνιος καὶ καθ' ἑκάστην ὁ ποροξυσμὸς, ὁ δὲ καὶ τεταρταῖος, ὅτι καὶ τοῦδε χρονιώτερος, καὶ διὰ τετάρτης ὁ παροξυσμός. οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νοσημάτων δηλοῦνται οἵ τε παροξυσμοὶ καὶ αἱ 2) καταστάσιες. αἱ ὧραι δὲ τοῦ ἔτεος οὕτως· εἰ συμβῇ γενέσθαι τεταρταῖον ἐν θέρει, βραχυχρόνιος γινήσεται, εἰ δὲ ἐν χειμῶνι 3) [ὁ μὲν ἐν θέρει βραχυχρονιώτερος γενήσεται, ὁ δ' ἐν χειμῶνι] 4) πολυχρονιώτερος. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστων νοσημάτων τάχος μὲν τὸ θέρος, βραδυτῆτα δὲ ὁ χειμὼν προστίθησιν. ἀλλὰ καὶ οἱ παροξυσμοὶ διὰ τρίτης μὲν τοὐπίπαν ἐν θέρει, διὰ τετάρτης δὲ ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἢ νύκτα χειμῶνος. αἱ τῶν περιόδων δὲ ἐπιδόσιες οὕτως, ὅτι εἰ συντόμως 5) ἀναβαίη τὸ νόσημα, δηλοῖ ἐγγὺς εἶναι τὴν ἀκμὴν καὶ ὅτι οἱ παροξυσμοὶ ὀλίγον χρόνον κρατήσουσιν· εἰ δὲ κατὰ μικρὸν,ποῤῥωτέρω τὴν ἀκμὴν καὶ τοὺς παροξυσμοὺς 6) οὐκ ὀλίγον χρόνον κρατεῖν δηλώσει. ἐπίδοσις δέ ἐστιν ἡ ἀνάβασις τοῦ νοσήματος.

ΔΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι πρέπει τὸν ἰατρὸν ὑποστέλλεσθαι καὶ φοβεῖσθαι διδόναι τοῖς παροξυνομένοις τροφάς. βλάβη γὰρ γίνεται τὸ προστιθέμενον τούτοις ἐκ τῆς τροφῆς καὶ ὁπόσα νοσήματα ἔχουσι τοὺς παροξυσμοὺς κατὰ περιόδους, ἤγουν μὴ συνεχεῖς, ἀλλ' ἢ ἀμφημερινοὺς ἢ τριταίους ἢ τεταρταίους. περίοδος γάρ ἐστιν ἡ ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκατάστασις. τούτους γοῦν τοὺς κατὰ περιόδους παροξυνομένους ἤγουν

---

1) εἰ — ὁ δὲ om. V. a. 2) E Stephano: *Τοὺς παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας γνωρίσεις πρῶτον μὲν τεχνικῷ στοχασμῷ,* (parum secura methodo, *ἀπὸ τοῦ εἴδους τοῦ νοσήματος, ὕλης,*) *δεύτερον τεχνικῇ σημειώσει,* (*ἐξ ὥρας, χώρας, ἡλικίας, κράσεως, βίου*), *τρίτον ἐπιστημονικῇ διαγνώσει* (ex symptomatis). Dein explicat, quid sit *κατάστασις*. — *εἰς τέσσαρας δὲ τροπὰς ἀναλογούσας τοῖς τέσσαρσι καιροῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ τὸ ἡμερονύκτιόν διαιρεῖται· τὸ μὲν γὰρ ἑωθινὸν τῆς ἡμέρας ἀναλογεῖ τῷ ἔαρι, τὸ δὲ μεσημβρινὸν τῷ θέρει — τὸ δὲ δειλινὸν τῷ φθινοπώρῳ — ἡ δὲ νὺξ τῷ χειμῶνι.* 3) *ὁ — χειμῶνι* om. V. b. c. C. 4) *πολυχρόνιος.* V. b. c. 5) *ἀναβαίνει* V. b. *ἀναβαίνοι* V. c. 6) *δηλοῖ προβῆναι καὶ πολὺν χρόν.* V. c.

τοὺς μὴ συνεχεῖς, ἀλλὰ διαλείποντας τοὺς παροξυσμοὺς ἔχοντας, διαίτησον μὲν λεπτοτάτῃ τροφῇ, καθ' ἣν ἡμέραν οὐ μέλλουσι παροξύνεσθαι, ἀλλ' ἄνετον ταύτην διαβιβάζειν. ἐπὰν δὲ ἡ τοῦ παροξυσμοῦ ἡμέρα ἐπιστῇ, τότε χρὴ ἄσιτον παντελῶς τὸν τοιοῦτον παραφυλάττειν, ἵνα ἡ φύσις ἐλευθέρα οὖσα βρωμάτων εὐκόλως τὴν τοῦ παροξυσμοῦ ἀνάγκην διαβιβάσῃ. τοὺς δὲ παροξυσμούς φησι καὶ τὰς καταστάσεις αὐτῶν, εἴτε καθημερινοὶ εἴτε διαλείποντες γίνονται, δηλοῦσιν αἱ νοῦσοι, ἤγουν οἱ χυμοὶ οἱ πλεονάζοντες ἐν τῷ πάσχοντι σώματι· εἰ μὲν γὰρ ξανθὴ πλεονάζει χολὴ, τριταίους ποιεῖ, εἰ δὲ μέλαινα, τεταρταίους, εἰ δὲ φλέγμα, ἀμφημερινούς. δηλοῦσι δὲ τούτους καὶ οἱ καιροὶ τοῦ ἔτους. εἰ μὲν γὰρ θέρος ἐστὶ, τριταῖοι οἱ παροξυσμοὶ γίνονται, εἰ δὲ ἔαρ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμφημερινοὶ, τεταρταῖοι δὲ, εἰ χειμών ἐστιν.

Codex Vindobonensis medicus XXVIII, chartaceus, saec. XV, hoc scholion anonymi autoris habet, a Galeni explanatione diversum:

Τρεῖς ἀπεδείχθησαν διαίτης σκόποι ὁ ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ὁ ἀπὸ τῆς τοῦ νοσήματος καταστάσεως καὶ ὁ ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος παροξυσμῶν. καὶ τὴν δύναμιν διαγιγνώσκομεν ἀπό τε τῶν σφυγμῶν καὶ τῶν κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ ῥηθέντων, τὴν δὲ κατάστασιν τοῦ νοσήματος τῷ εἶναι αὐτὸ κάτοξυ ἢ ὀξὺ ἢ χρόνιον, κἀντεῦθεν ἢ ταχέως λήψεσθαι τὴν ἀκμὴν ἢ βραδέως, πρὸς ἣν ἀφορῶντες τὴν δίαιταν καταρτίζομεν. καὶ τοὺς παροξυσμοὺς δὲ, τῷ διὰ δ' ἢ διὰ γ' ἢ καθ' ἡμέραν ἐκ τῶν νόσων αὐτῶν καταλαμβάνομεν, οἷον ἐπὶ μὲν τῶν διαλειπόντων, ὁ μὲν τριταῖος ταχυκρίσιμος, ὁ δὲ τεταρταῖος καὶ ἀμφημερινὸς χρόνιοι. ἐπὶ δὲ τῶν συνεχῶν οἱ μὲν καυσώδεις ὀξεῖς, οἱ δὲ τυφώδεις χρόνιοι, μέσοι δ' ἀμφοῖν οἱ ἡμιτριταῖοι. καὶ τοῦτο μὲν ἡ κατάστασις ἐκ τῶν νούσων δηλοῦται. οἱ δὲ παροξυσμοὶ οὕτω γνωσθήσονται, εἰ ἐν ἀρχῇ γνωρίσεις τριταῖον εἰσβάλλοντα ἔκ τε τῶν ξανθοχόλων εἶναι καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ κάμνοντος

ἡλικίας καὶ κράσεως καὶ ὥρας καὶ χώρας καὶ τῶν λοιπῶν δυνατόν ἐστι λαβεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι ταχυκρίσιμος καὶ ὅτι διὰ τρίτης ἔσται ὁ παροξυσμός. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ μελαγχολικοῦ, ὅτι χρονίως καὶ ὅτι διὰ δ' ἡ τῶν παροξυσμῶν ἀνταπόδοσις. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν πυρετῶν, οὕτω κἀπὶ τῶν ἄλλων νούσων. Πλευρῖτις δὲ καὶ περιπνευμονία ὀξέα νοσήματα. — Συνάγχη δὲ καὶ κυνάγχη καὶ χολέρα καὶ τέτανος κατοξέα. — Ὕδερος δὲ καὶ μελαγχολία καὶ ἐμπύημα καὶ φθίσις, χρόνια. Καὶ οἱ παροξυσμοὶ δὲ, φρενίτιδες μὲν καὶ πλευρίτιδες ὡς τὰ πολλὰ διὰ γ', τοῖς δὲ κατὰ γαστέρα καὶ καθ' ἧπαρ ἐμπυήμασι καὶ φθίσεσι καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ μᾶλλον τὴν νύκτα. τοῖς δ' ἀπὸ τοῦ σπληνὸς καὶ ὅλως μελαγχολικοῖς διὰ δ'. ἀλλὰ καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος τὰς καταστάσεις τῶν νόσων δηλώσουσιν, οἷον ἐν τῷ θέρει τεταρταῖος εἰσβάλλων ἀναγκαίως ταχέως κριθήσεται καὶ ἄλλως μὲν ταχυκρίσιμος, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι εἰσβάλλων δυσκρίσιμος διὰ τὴν ὥραν· πᾶσι γὰρ τοῖσι νοσήμασι τάχος μὲν τὸ θέρος, βραδυτῆτα δὲ ὁ χειμὼν προσδίδωσι. ἀλλὰ καὶ οἱ παροξυσμοὶ διὰ γ' μὲν τοὐπίπαν ἐν θέρει, διὰ δ' ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἢ νύκτα χειμῶνος. ὡς δὲ ἐπὶ τῶν ὡρῶν, οὕτω νόει καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ χωρῶν καὶ τῶν ἑξῆς. ἐξ ἑνὸς γὰρ καὶ τὰ σύστοιχα τούτων δηλοῦνται.

Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ μὲν τῶν σημείων εἰσὶ παθογνωμονικὰ, τὰ δὲ συνεδρεύοντα, τὰ δὲ κρίσιμα, τὰ δὲ ἀπεψίας, τὰ δὲ πέψεως, καὶ τὰ μὲν σωτηρίας, τὰ δὲ ὀλέθρου δηλωτικά. τὰ μὲν οὖν παθογνωμονικὰ συνεισβάλλει τῷ νοσήματι καὶ δηλοῦσι τὸ εἶδος αὐτοῦ, ὡς τῇ πλευρίτιδι συνεισβάλλει τό τε νυγματῶδες ἄλγημα καὶ ὁ ὀξὺς πυρετὸς, ἡ δύσπνοια καὶ ὁ βήξ. τὰ δὲ συνεδρεύοντά ποτε μὲν συνεισβάλλει, ποτὲ δὲ ἐπιγίνεται, ποτὲ δὲ οὐδ' ὅλως γίνεται. οὐ γάρ εἰσι ἀχώριστα σημεῖα, ὡς τὰ παθογνωμονικά. ἔστι δὲ συνεδρεῦον τὸ διήκειν τὴν ὀδύνην εἰς ὑποχόνδριον ἢ εἰς τὴν κλεῖν ἢ ῥᾷον ἐπὶ τοῦ πεπονθότος κατακλίνεσθαι πλευροῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου. Ἀρχὴ δὲ νοσήματος τριχῶς λέγεται, ἥ τε πρώτη εἰσβολὴ

ἡ ἁπλατὴς καὶ ἀκαριαία προσαγορευομένη καὶ η πλατικὴ ἥτις ἄχρι τῆς τρίτης ἡμέρας ἐκτείνεται, καὶ ἡ ὡς μέρος ὅλου τοῦ νοσήματος, ὅτε εἰς ἀρχὴν, ἀνάβασιν, ἀκμὴν καὶ παρακμην μερίζεται νόσημα. Εἰσὶ δὲ κρίσιμα σημεῖα ταῦτα· ἱδρῶτες, ῥίγη, αἱμοῤῥαγίαι. Τὰ δὲ τῆς πέψεως οὐδ᾽ αὐτὰ συνεισβάλλουσι τῇ πρώτῃ τοῦ νοσήματος ἀρχῇ. περιορίζει δὲ ταῦτα ἐπιφανέντα τὴν ὡς μέρους ἀρχὴν ὅλης τῆς νόσου, ὡς τότε ἀρχῆς ἐούσης, ἔσταν ὠμὸν ἔτι καὶ ἄπεπτον τὸ νόσημα ὑπάρχῃ. εἰσὶ δὲ πέψεως σημεῖα ὡς πτύελα λεῖα καὶ λευκὰ καὶ ὁμαλὰ καὶ τῇ συστάσει μήτε παχύτατα μήτε λεπτότατα. καὶ οὖρα δὲ εὔχροα καὶ νεφέλην χρηστὴν ἔχοντα, καὶ διαχωρήματα ἑκάστου τοῖσι κατὰ φύσιν ἐγγίζοντα· τὰ δὲ τῆς ἀπεψίας τὸ μηδ᾽ ὅλως πτύειν ἢ πάνυ ἀχύμωτα, καὶ τὰ οὖρα εἶναι λεπτὰ καὶ λευκὰ καὶ ἀκόσμητα καὶ τὰ ἑξῆς. τὰ τῆς σωτηρίας ὡς ἔσται ἐῤῥωμένη δύναμις μετὰ τῶν τῆς πέψεως σημείων, ἥ τε εὐφορία τοῦ κάμνοντος ἢ εὔπνοια ἤ τις διανοίας ῥῶσις ἢ εὔσχημος κατάκλισις καὶ τὰ λοιπά. Τὰ δὲ τοῦ ὀλέθρου, πτύσματα ἀκράτως ξανθὰ ἢ ἰώδη ἢ μέλανα ἢ πελιδνά. Τὰ ἐπὶ προσώπου ὑφ᾽ Ἱπποκράτους εἰρημένα, ῥὶς ὀξεῖα, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοι συμπεπτωκότες καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. σημείωσαι δὲ ὡς τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα εἰς ἀεὶ ἀγαθαὶ λύσιν τῆς νόσου δηλοῦντα, ὡς καὶ τὰ ὀλέθρια κακὰ, ἀπώλειαν προσημαίνοντα. τὰ δὲ τῆς ἀπεψίας χρόνιον μὲν ἐξ ἀνάγκης δηλοῦαι τὸ νόσημα, τεθνήξεσθαι δὲ ἢ σωθήσεσθαι, ὅσον ἐφ᾽ αὐτοῖς τοῦ δήλου, προσλογιζομένῳ δέ σοι τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως καὶ ταῦτα ὑπάρξει σοι γνωρίζειν. Γένος δὲ κρισίμων σημείων. Ἱδρῶτες καὶ ῥῖγος καὶ γαστὴρ καταῤῥήξασα, πολλαὶ αἱμοῤῥαγίαι καὶ πολλοὶ ἔμετοι, ἄλγημα κεφαλῆς ἐξαιφνιδίως ἢ δύσπνοια παράλογος ἢ καρδιωγμὸς ἤ τις ὑποχονδρίου σύντασις ἀνώδυνος, ἀγρυπνία τε σφοδρὰ καὶ παραφροσύνη ἢ κὺξ ἀλόγως δύσφορος καὶ προληπτικοὶ παροξυσμοί· ἀλλὰ καὶ δάκρυον ἀκούσιον ἐν ἀπαθέσιν ὀφθαλμοῖς, ἄνευ λύπης, ἔρευθός τε καὶ τὸ κάτω χεῖλος σειόμενον, ὀρφνώδη τέ τινα προφαινόμενα τῶν ὀφθαλμῶν ἢ μαρμαρυγαί τινες μῆλον ἢ ῥὶς ἐξαίφνης ἐρυθρὰ γινόμενα ἢ ὅλως ἀποσκημ-

ματος εἰς ἄρθρον τις γένεσις καὶ ἄλλα τοιαῦτα. ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν οὐσίαν ὀνομάζεται συμπτώματα· καθότι δὲ μεταβολὴν ὀξύῤῥοπον δηλοῖ, κρίσιμα προσαγορεύονται. διττὴν οὖν ταῦτα παρέξει σοι τὴν πρόγνωσιν. εἰ μὲν ἐπὶ πεπεμμένῳ τῷ νοσήματι γένοιτο, σωτηρίαν ὑπουργεῖ· εἰ δὲ ἐπὶ ἀπέπτῳ, κρίσιν οὐκ ἀγαθὴν ἢ εἰς ὄλεθρον ἄγουσαν ἢ εἰς μῆκος χρόνου· καὶ τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα, καθ' ὃν ἂν φαίνοιτο καιρὸν τοῦ νοσήματος, ἀγαθὰ διὰ παντὸς, τὰ δὲ τῆς κρίσεως οὐκέτι, τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. καὶ αὖθις τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ αὐξανόμενα ἐπιφαίνεσθαι. οὐ μάχεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος τῷ λέγοντι· ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον αὐτίκα ἐπιφαίνεται· τοῦτο γὰρ πέψεως, ἐκεῖνο δὲ κρίσεως ἴδιον. συνίσταται γοῦν τὰ εἰρημένα, τὸ, τὰ μὲν τῆς πέψεως διὰ παντὸς ἀγαθὰ, τὰ δὲ κρίσιμά ποτε καὶ κακά. ἐπαινῶν δὲ καὶ διδάσκων ταῖς ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς πέψεσίν φησι· χρὴ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονά τε καὶ τὰς πλευρὰς πτύελον ταχέως ἀποπτύεσθαί τε καὶ εὐπέπτως ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ.

Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισι, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει· ἢν δὲ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. —

ΘΕΟΦ. Νῦν καὶ ἐκ τῶν 1) φαινομένων λαμβάνει τὴν διάγνωσιν τῶν παροξυσμῶν καὶ τὰς καταστάσεις τῶν νοσημάτων. τὰ δὲ φαινόμενα τριττά· ἢ γὰρ σωτηρίας καὶ ὀλέθρου ποιεῖται τὴν δήλωσιν ἢ κρίσεως καὶ ἀκρισίας ἢ πέψως καὶ ἀπεψίας· ἐνταῦθα οὖν τὰ τῆς πέψεως καὶ ἀπεψίας σημεῖα μεταχειρίζεται. ταῦτα δὲ ἐν τοῖς ἐκκρινομένοις θεωρεῖται. τὰ δὲ ἐκκρινόμενα θεωρεῖται ἐν 2) πτύσμασιν, ἐν διαχωρήμασι καὶ ἐν οὔροις. φησὶν οὖν ὅτι ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος, ἢν μὲν αὐτίκα ἀνενεχθῇ ἤγουν ἔνδον τῶν τριῶν ἡμερῶν πτύελον, σημαίνει, ὅτι πλησίον ἡ ἀκμὴ

1). E Stephano: Τὰ δύο τοίνυν γένη τῶν ἐπιφαινομένων ἐνταῦθα παραλιπὼν ὁ Ἱπποκράτης, φημὶ τὰ κριτικὰ καὶ τὰ σωτηρίας ἢ ὀλέθρου δηλωτικὰ, περὶ ὧν πολὺν λόγον ἐν τῷ περὶ κρίσεων καὶ κρισίμων ἡμερῶν ὁ Γαληνὸς καταβάλλεται. — ὁ Ἱπποκράτης πτύελον τὸ πεπεμμένον, πτύσμα δὲ τὸ ἄπεπτον καλεῖ. 2) πτυέλοις V. c.

καὶ τὴν πλευρῖτιν βραχύνειν. εἰ δὲ περὶ τὴν ὀγδόην ἢ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, χρόνιον ἐνδείκνυται τὸ νόσημα. πτύελον δὲ καὶ πτύσμα οὕτω διαφέρει, πτύελον μὲν γάρ ἐστι τὸ πεπεμμένον, τὸ δὲ ἄπεπτον πτύσμα.

ΔΑΜ. Διδάξας ἡμᾶς ὁ Ἱπποκράτης περὶ τῶν παροξυσμῶν καὶ ὅπως χρὴ ἀπὸ τεχνικῆς σημειώσεως προγινώσκειν αὐτούς, ὁποῖοί τινες ἔσονται, ἔπειτα προθέμενος ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ περὶ ἄλλων εἰπεῖν νοσημάτων, ἐξ ἐπιστημονικῆς σημειώσεως διδάσκει προγινώσκειν αὐτά, ὁποῖα ἔσονται καὶ ὡς ἐν παραδείγματος σχήματι, τὴν πλευρῖτιν προτίθησι. φησὶ γοῦν ὅτι ἐν τοῖς πλευριτικοῖς νοσήμασιν, ἐὰν αὐτίκα ἀρχομένης τῆς πλευρίτιδος πτύελον πτύσῃ ὁ πάσχων, βραχύνει ἤγουν συντόμως λύεται τὸ νόσημα· ἐὰν γὰρ περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἐπιφανείη τὸ πτύελον, εἴη δὲ καὶ τελέως πεπεμμένον ἤως λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ κατὰ τὴν σύστασιν μήτε ὑπέρυγρον μήτε ὑπέρπαχυ, οὐ δυνατόν ἐστι τῆς ἑβδόμης πόῤῥωτέρω προβῆναι τὸ νόσημα, ἀλλ᾽ εὐθὺς ἐν αὐτῇ λύεται. ἐὰν δὲ μὴ εὐθὺς ἐν ἀρχαῖς ἐπιφανείη τὸ τοιοῦτον πτύελον, ἀλλ᾽ ἐσύστερον ἤγουν μετὰ πολλὰς τὰς ἡμέρας, θάνατον μὲν τοῦ πάσχοντος οὐ δηλοῖ, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ· συμμετροῦντι δέ σοι καὶ συλλογιζομένῳ τὴν τοῦ πάσχοντος δύναμιν, ὑπάρξει σοι προγινώσκειν καὶ τοῦτο. δηλοῖ μέντοι μῆκος τῆς νόσου πολὺ ἡ μετὰ πολλὰς ἡμέρας τοῦ πτυέλου ἐπιφάνεια.

Καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ δύσκριτα, καὶ εὔκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νουσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ. —

ΘΕΟΦ. Ἐκ μὲν τῶν φαινομένων ἐπὶ τῆς πλευρίτιδος ἐποιήσατο τὴν διάγνωσιν, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐκ τῶν οὔρων καὶ διαχωρημάτων 1) καὶ ἱδρώτων ἄρτι ποιεῖται τὴν διάγνωσιν λέγων, καὶ οὖρα καὶ ὑποχωρήματα καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ μὲν γὰρ ἔνδον τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐν τούτοις ἡ πέψις φανῇ, δῆλον ὅτι πλησίον ἡ ἀκμὴ καὶ εὔκριτον τὸ νόσημα, εἰ δὲ μήγε, δῆλον ὅτι πόῤῥωτέρω καὶ δύσκριτον.

---

1) ἱδρώτων ἄρτι om. V. a.

ιγ'. Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι· δεύτερον, οἱ καθεστηκότες· ἥκιστα, μειράκια· πάντων δὲ μάλιστα παιδία· τουτέων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωϋτέων προθυμότερα ἐόντα. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀκολούθως 2) νῦν ἐπὶ τὰς ἡλικίας χωρεῖ, βουλόμενος καὶ ἐξ αὐτῶν ἔνδειξιν τοῦ εἴδους τῆς διαίτης ποιήσασθαι. φησὶν οὖν γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες καὶ τὰ ἑξῆς. γέροντας καλεῖ οὐ τοὺς ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ ὄντας, ἀλλὰ τοὺς ἑξηκοντούτεις μικρῷ πλεῖον ἢ ἔλασσον, καθεστηκότας δὲ τοὺς ἐν παρακμῇ τυγχάνοντας. ἀμφότεροι οὖν τὴν ἀσιτίαν φέρουσιν εὐφόρως, ἀλλ' οἱ μὲν γέροντες πλέον διὰ τὸ ὀκλάσαι σχεδὸν ἐπ' αὐτοῖς τὴν δύναμιν καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ψυχροτέρους. 3) οἱ δὲ καθεστηκότες ἤτοι παρακμάζοντες καὶ αὐτοὶ μὲν φέρουσι τὴν ἀσιτίαν, ἧττον δὲ τῶν γερόντων διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, τὰ μέντοι μειράκια ἥκιστα τουτέστιν ἐπολίγον διὰ τὸ αὔξειν ἐν αὐτοῖς ἔμφυτον θερμόν. οἱ παῖδες δὲ οὐδαμῶς διὰ τὸ εὐδιαφόρητον ἔχειν τὸ σῶμα καὶ διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἀλλὰ τούτων αὐτῶν τουτέστι τῶν

---

1) E Stephano: Scholium longius. Cibus sumitur ob duas rationes, κατά τε ἀναπλήρωσιν τοῦ διαφορουμένου καὶ κατὰ αὔξησιν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. Senes vero tres propter causas ἀσιτίαν εὐφόρως φέρουσι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῶν εὐδιαφόρητον τὸ σῶμα· ὅτι καὶ ὀλίγον κατ' οὐσίαν ἐστὶ τὸ ἐν αὐτοῖς θερμόν· ὅτι πολύς ἐστιν ἐπ' αὐτοῖς ὁ ψυχρὸς καὶ ὠμὸς χυμός. Contraria omnia ἐπὶ τοῖς παιδίοις, quae nutrimento indigent et διὰ θρέψιν καὶ διὰ αὔξησιν. De divisione τῶν ἡλικιῶν. — ποικίλως διαιρεῖ τὰς ἡλικίας ὁ Ἱπποκράτης, πῇ μὲν γὰρ εἰς ἑπτὰ διαιρέσεις αὐτάς ἐστι τέμνων, ὡς ἐν τῷ περὶ ἑβδομάδων εἴρηται, πῇ δὲ εἰς τέσσαρας — παιδικὴν, μειρακιώδη, παρακμαστικὴν, γεροντικήν. — Stephanus quintam aetatem ἀκμαστικὴν addit. — οἱ τοὺς ἐσχατογήρους ἐνταῦθα γέροντας λέγει, οἵ γε δὴ καὶ κυφογέροντες ἐπιλέγονται ἢ παρὰ τὸ γῆς ἐρᾶν κυρίως οὕτω λεγόμενοι γέροντες — ἢ παρὰ τὸ τὴν γῆν ὁρᾶν. — καθεστηκότες] — — τὸν λογισμὸν σώφρονες καὶ βεβηκότες ὑπάρχουσιν — — διὰ τὸ τὸ ζέον τοῦ θερμοῦ λωφηθῆναι καὶ κατασταλῆναι. ὠμογέροντες vocantur, qui excipiunt τοὺς καθεστηκότας. — ἐπ' ὀλίγον φέρουσι] — ὃ δηλοῖ παρ' Ἱπποκράτει τὸ ἥκιστα. τοῦτο γὰρ παρὰ μὲν τοῖς ῥήτορσι τὸ οὐδαμῶς σημαίνει, παρὰ δὲ τῷ Ἱπποκράτει τὸ ἐπ' ὀλίγον. — 2) οὖν V. b. c. 3) οἱ — οἱ παῖδες om. V. c.

παιδίων πλέον οὐ φέρουσι τὴν ἀσιτίαν ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑαυτῶν προθυμότερα· διʼ ἣν αἰτίαν; ἐπειδὴ προθυμότερα ὄντα καὶ εὐκινητότερα γινόμενα μᾶλλον ἐκθερμαίνονται, ἐφʼ ὅσον δὲ ἐπικρατεῖ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἐπὶ τοσοῦτον οὐδὲ τὴν ἀσιτίαν ὑποφέρουσιν.

ΔΑΜ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ διδάσκει, ὅτι καὶ ἡ τῶν ἡλικιῶν διαφορὰ συμβάλλεταί τι πρὸς τὸ ἀβλαβῶς διαιτᾷν. φησὶ γοῦν ὅτι οἱ γέροντες εὐκόλως ὑπομένουσι τὴν ἀτροφίαν διὰ τὸ ὀλίγον ἐν αὐτοῖς τὸ ἔμφυτον εἶναι θερμόν· οἱ δὲ καθεστηκότες ἤγουν οἱ μήτε πρὸς γεροντικὴν φθάσαντες ἡλικίαν, μήτε μὴν ἄγαν τυγχάνοντες νέοι, ἀλλʼ ἐν καταστάσει γεγονότες ἡλικίας ἤγουν οἱ περί που τὸν τριακοστὸν πέμπτον ὄντες χρόνον, οὗτοι δυσκολώτερον φέρουσι τὴν νηστείαν διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς πλεῖον θερμόν· ἥκιστα δὲ πάντων τούτων ἤγουν σφόδρα δυσκολώτερον ὑπομένουσι τὰ παιδία ἤγουν οἱ σφόδρα νέοι, δηλονότι οἱ περὶ δωδέκατον ὄντες χρόνον, διότι πλέον τῶν προῤῥηθεισῶν ἡλικιῶν τὸ ἔμφυτον θερμὸν κέκτηνται. καὶ τούτων αὐτῶν τῶν παίδων ἐκεῖνα μάλιστα καὶ περισσοτέρως οὐχ ὑπομένουσι τὴν νηστείαν ἅπερ ἂν τύχωσιν προθυμοτέρας ὄντα φύσεως πρὸς ὄρεξιν καὶ οἷον σπουδαιοτέρας. ταῦτα γὰρ συντόμως πέττοντα τὴν τροφὴν αὖθις ἑτέρας ὀρέγονται. καὶ ὁ μὲν τοῦ Ἱπποκράτους λόγος τοιοῦτος, δεῖται δὲ καὶ μικρᾶς τινος προσθήκης. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς γεροντικῆς ὄντων ἡλικίας καλῶς εἴρηται τὸ, γέροντες εὐφορώτατα νηστείαν φέρουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν εἰς πολὺ γῆρας ἐφθακότων οὐκ ὀρθῶς εἴρηται. οἱ γὰρ ἐσχατόγηροι οὐδαμῶς ὑπομένουσι νηστείαν. ὅταν 1) οὖν γέροντες εἴπῃ εὐφορώτατα νηστείαν φέρουσι, τότε σὺ πλὴν τῶν ἐσχατογήρων νόει καὶ οὐ σφαλῇς οὐδὲν ἐν τῇ τοῦ ἀφορισμοῦ διαγνώσει.

ιδ΄. Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης οὖν δέεται τροφῆς· ἢν δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται· γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα. —

---

1) γοῦν in mg.

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τὰς αἰτίας παραδίδωσι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ καί φησιν ὅτι διὰ τοῦτο τὰ παιδία οὐδ᾽ ὅλως φέρουσι τὴν ἀσιτίαν, ὅτι τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλεῖστον δὲ ὂν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πλείστης καὶ τροφῆς δέεται. ἢν δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται τῷ δραστηρίῳ τῆς ἐμφύτου θερμασίας. αὕτη γὰρ, μὴ ὑποκειμένης τροφῆς, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος ἐξαναλίσκει. πάλιν οἱ γέροντες ὀλίγον ἔχοντες τὸ θερμὸν ὀλίγων 1) ὑπεκκαυμάτων ἤτοι τροφῶν δέονται. ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυνται, 2) ὡς ἡ λυχνιαία φλὸξ, ἀθρόου αὐτῇ καὶ πολλοῦ τοῦ ἐλαίου καταχυθέντος. ἀποδεῖξαι δὲ θέλων Ἱπποκράτης 3) ὅτι ἐπὶ τῶν αὐξανομένων πολὺ τὸ θερμὸν, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων ἧττον, φησὶν, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες. οἱ μὲν γὰρ ἀκμάζοντες ὀξέως πυρέττουσιν, ὡς θερμότεροι, οἱ δὲ γέροντες οὐχ ὁμοίως· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα ἔχουσιν.

ΔΑΜ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς δοκεῖ ὥσπερ ἐξήγησις εἶναι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ. τὰ αὐξανόμενα γάρ φησι ἤγουν τὰ πρὸς αὔξησιν ἐρχόμενα σώματα πλεῖστον ἔχουσι τὸ ἔμφυτον, διὰ τοῦτο καὶ πλειόνως αὐτὰ δεῖ τρέφειν. ἐὰν δὲ μὴ θρέψῃς ὅσον χρήζουσιν αὐτὰ, ἐξ ἀνάγκης τὸ σῶμα ἀναλίσκουσι καὶ δαπανῶσιν ὑπὸ τῆς πολλῆς ἐξάψεως ἐν αὐτοῖς ἐμφύτου θερμοῦ. οἱ δὲ γέροντες, φησὶν, ὀλίγον τὸ τοιοῦτον θερμὸν κέκτηνται, καὶ ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων ἤγουν ἀναλωμάτων ἤγουν τροφῶν χρείαν ἔχουσιν. ἐὰν γὰρ πολλοῖς ὁ γέρων χρήσηται βρώμασι, τὸ ἐν αὐτῷ ὀλίγον θερμὸν κατασβέσει, ὥσπερ καὶ ἐὰν εἰς μικρὸν λύχνον δαψιλὲς καὶ ἀθρόον ἔλαιον ἐπιχύσῃς. εὐθὺς γὰρ σβεσθήσεται καὶ οἷον ἀποπνιγήσεται τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. διὰ τοῦτο καὶ ὅταν πυρεκτικῷ πάθει κρατηθῶσιν οἱ γέροντες, οὐ πυρέσσουσιν ὀξέως καὶ πάνυ διακαῶς, ὥσπερ οἱ νέοι, διότι ψυχρὸν αὐτῶν ἐστι τὸ σῶμα.

---

1) Stephanus: ὑπεκκαύματα] δὲ καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τοῦ πυρὸς τὰ λεπτὰ τῶν ξύλων, καὶ αὐτὰ τὰ ξύλα καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἱπποκράτης ὑπεκκαύματα τὰς τροφὰς ἐκάλεσε ὡς ὕλην οὔσας τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου θερμοῦ. 2) ὥσπερ V. b. c. 3) ὅτι om. V. a.

ιέ. *Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος, θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσι οὖν τῇσι ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλέω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολύ· τροφῆς οὖν πλέονος δέονται. σημεῖον, αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταί.* —

ΘΕΟΦ. Νῦν ὁ Ἱπποκράτης μετάγει τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν ἐπὶ τὰς ὥρας καὶ διδάσκει, ποῖαι θερμοτέρας ποιοῦσι τὰς κοιλίας καὶ ποῖαι ψυχροτέρας καὶ πῶς δεῖ εἰς ταύτας ἀποβλέποντας διαιτᾷν. φησὶν οὖν, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει. κοιλίαν 1) λέγει τὴν σιτοδόχον καὶ πᾶσαν κοιλότητα ἐν βάθει κειμένην, οἷον ἐγκεφάλου, καρδίας καὶ ἥπατος καὶ τῶν λοιπῶν 2) αὗται

---

1) *λέγων* V. b.

2) E Stephano: *αἱ κοιλίαι χειμῶνος θερμόταται]* — — *Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ δύο αἰτίας θερμότεραι γίνονται αἱ κοιλίαι χειμῶνος, μίαν μὲν φυσικὴν, ἑτέραν δὲ Ἀριστοτελικήν. φησὶ γὰρ ἐκεῖνος, ὅτι ἀντιπεπονθότως ἔχουσι πρὸς ἑαυτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ ἀνθυποχωροῦσιν ἀλλήλαις καὶ ἀντιπεριΐστανται αἱ ποιότητες. ὅτε μὲν γὰρ ἐν βάθει ἐστὶν ἡ θερμασία, καταλαμβάνει τὴν ἐπιφάνειαν ἡ ψύξις, καὶ ἔμπαλιν εἰς τὸ βάθος ὑπαχωρούσης τῆς ψύξεως, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐφαπλοῦται ἡ θερμασία. ἐν τῷ χειμῶνι τοίνυν τῆς ψύξεως περὶ τὴν ἐπιφάνειαν σχολαζούσης, εἰς τὸ βάθος ὑποστέλλεται ἡ θερμασία, ἐν δὲ τῷ θέρει τῆς θερμασίας τὴν ἐπιφάνειαν καταλαβούσης, ἐπὶ τοῦ βάθους ἡ ψύξις ἐνδομυχεῖ. δευτέρα δὲ αἰτία ἐστὶ κατὰ τοὺς ἰατροὺς αὕτη·* — — *πεπύκνωται ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἐπείγεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὡς ἀεικίνητον ἐπὶ τὸ ἐκτὸς ἀχθῆναι, οὐχ εὑρίσκει διέξοδον, εἶτα ἀντανακλᾶται καὶ ἀνθυποστροφεῖ ἐπὶ τὰ ἐντὸς, καὶ τούτου πολλάκις γινομένου τοῦ διαύλου, πολλαπλασιάζεται καὶ δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται, κἀντεῦθεν ποιεῖ τὰς κοιλίας θερμάς. κοιλίαν δὲ καλεῖ ἐνταῦθα οὐ μόνον τὴν σιτοδόχον γαστέρα, ἀλλὰ πᾶσαν κοιλότητα ἐν τῷ βάθει κειμένην, πλὴν τοῦ θώρακος.* — — Qui? dixerit aliquis, aestate crediderim majorem inesse nobis calorem propter sitim. At haec non secundum naturam est, Hippocrates vero hoc in loco de naturalibus loquitur. Altera quaestio: quum hyeme perspiratio non fiat, quomodo nutritio (*τοῦ διαφορηθέντος καὶ λείποντος ἡ ἀναπλήρωσις*) fit? At est perspiratio *ἄδηλος* — — *ἀτμοὶ ἀνεπαισθήτως διαφοροῦνται. καὶ τοῦτο ἔξεστί σοι μαθεῖν ἐκ τῆς τοῦ στόματος ἀποφορᾶς. τότε γὰρ μέγα ἀποφυσῶμεν, κάπνου δίκην παχυμεροῦς τῆς ἀναπνοῆς ἐν χειμῶνι ἐξαγομένης.* Aestate autem, debilitato innato nobis calore neque sufficiente ad vapores aliciendos, *ἱδρῶτι περιῤ-*

οὖν αἱ κοιλίαι ἐν τῷ χειμῶνι θερμότεραί εἰσιν ἑαυτῶν φύσει, ὅτι διὰ τὴν ψύξιν τοῦ περιέχοντος ἀέρος πίλησις

ῥέονται. Dein etiam caeterae evacuationes frequentiores et copiosiores sunt hyberna tempestate per vesicam, intestina, nasum, bronchia. Tertia ἀπορία, quomodo αἱ κοιλίαι χειμῶνι θερμαὶ εἶναι possint, καὶ μὴν ὁρῶμεν τὰ ἕρποντα τῶν ζώων νεκρούμενα ἐν τῷ χειμῶνι, ὥστε καὶ ταῖς χερσὶν ἀναλαμβάνεσθαι, μηδὲν ὅλως ἀδικοῦντα; πρὸς οὓς λέγομεν ὅτι ἐκεῖνα τῶν ζώων θερμὰς ἔχει τὰς κοιλίας ἐν χειμῶνι, ὅσα μεταξὺ τῆς κοιλότητος καὶ τῆς ἐπιφανείας πολὺ φέρουσι τὸ ἐν μέσῳ διάστημα, καὶ ὅσα εὔσαρκά εἰσι· τὰ δὲ μήπω πολὺ τὸ μεταξὺ διάστημα ἔχοντα μήτε εὔσαρκα, ἀλλ' οἷον ἀβαθῆ καὶ ὀλιγόσαρκα, ψυχρὰ διόλου ἐν χειμῶνι εὑρίσκεται. τὰ οὖν ἕρποντα καὶ ἰοβόλα τῶν θηρίων, ἅτε ὀλιγόσαρκα καὶ ἀβαθῆ, μὴ πολλοῦ τοῦ μεταξὺ τῆς κοιλότητος καὶ τῆς ἐπιφανείας ὄντος αὐτοῖς διαστήματος, ψύχεται καὶ ναρκοῦται χειμῶνι. φθάνει γὰρ περὶ τὸ βάθος ἀφικέσθαι ψύξις, ὥστε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ αὐτῶν ἅπτεσθαι, οὗτινος καταψυχομένου, νεκροῦνται τὰ τοιαῦτα ζῶα. — — καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης κατιὼν πιστοῦται· — ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνων ἐν εὐσάρκῳ θέρεος μέσου ἄνευ ἕλκεος, λέγων, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις θέρμης ὑπανάκλησιν ποιέεται. Θέρμην ταῦτα ῥύεται etc. Quarto loco quaeritur, si calidae αἱ κοιλίαι hyeme, τί δήποτε τότε πολὺ φλέγμα γεννᾶται ἐν τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τοῖς ἐντέροις; καὶ πολλὰ ἐν χειμῶνι πτύομεν μᾶλλον καὶ διὰ μυκτήρων φέρομεν, καὶ πολλὰ νοσήματα γίνονται, κατάῤῥοιαι τυχὸν καὶ βῆχες καὶ κοιλιακαὶ διαθέσεις etc. At si comederent tantum hyeme, quantum concoquere posset ventriculus, nihil tale accideret, ἀλλ' εἰδότες, ὅτι πολύ ἐστι τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, τούτῳ τε πεποιθότες πολλὰς καὶ ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν τροφὰς προσφερόμεθα, ἅστινας πέψαι διὰ τὴν ὑπερβολὴν μὴ δυνάμενοι, τῶν τοιούτων αἴτιοι χυμῶν ἡμεῖς ἑαυτοῖς καθιστάμεθα. Bilis vero non nascitur, quum fabrica nostra τῷ περιέχοντι et tempestati respondeat; itaque hyems pituitam facit. Veris vero initium et medium intelligenda sunt; ultima pars enim nimis similis aestati. ὕπνοι μακρότεροι] ἐπειδὴ οἶδεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν χειμῶνι μεγάλας τὰς νύκτας, ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου διανύοντος τοῦ ἡλίου, ἐν ᾧ ἐστήρικται τοξότης καὶ αἰγόκερως καὶ ὑδροχόος, μείζονος περιφερείας κατὰ τὸ ὑπὸ γῆν ἡμικύκλιον ἐνταῦθα περιγραφομένης, ὡς ἐντεῦθεν πλείονας ὥρας τοῦ ἡλίου ὑπὸ γῆν διατρίβοντος, τῇ χρονίᾳ τούτου ἀπουσίᾳ τὸν ὑπὲρ γῆν ψύχεσθαι τόπον. — Quid? quod propter noctes longas somni etiam longiores; πῶς ὁρῶμέν τινας ἐν τρισὶν ἢ τέτρασιν ὥραις ἀρκουμένους τῷ ὕπνῳ; et si multus hieme calor nobis inest, qui somnus longus, εἴ γε ἡ θερμασία τῷ ἀεικινήτῳ καὶ ζέοντι ἀγρυπνητικοὺς ἡμᾶς ποιεῖ; At nutritione largiore hyemali ἀτμοὶ χρηστοὶ τίκτονται — οἵτινες παρὰ τὸν

καὶ πύκνωσις γίνεται τῶν πόρων. τὸ οὖν ἔμφυτον θερμὸν ἔρχεται ἐπὶ τὸ διαφορηθῆναι, καὶ οὐχ εὑρίσκει διέξοδον. πυκνὸν γὰρ τὸ σῶμα, κἀντεῦθεν φέρεται ἐπὶ τὰ ἔσω, καὶ πάλιν χωρεῖ ἐπὶ τὰ ἔξω καὶ τῇ πολυειδεῖ ταύτῃ κινήσει ἐκθερμαινόμενον πολυπλασιάζεται καὶ θερμότερον ἑαυτοῦ γίνεται. ἐν δὲ τῷ θέρει οὐχ οὕτως θερμαὶ διὰ τὸ ἐναντίον. πάλιν ἐν τῷ ἔαρι θερμαὶ καταρχὰς καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τὸ ψύχος, ἐν δὲ τοῖς μέσοις διὰ τὴν εὐκρασίαν. ὕπνοι δὲ μακρότατοι ἐν χειμῶνι καὶ ἦρι, διότι ἐκ τῆς πολλῆς τροφῆς τῆς διδομένης ἀτμοὶ χρηστοὶ γίνονται, διὰ τὸ κατὰ λόγον γίνεσθαι τὰς πέψεις, οἵτινες παρὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀνιόντες 1) καθυγραίνουσιν αὐτὸν καὶ τὸν ὕπνον φέρουσιν· ἐν ταύταις οὖν ταῖς ὥρας καὶ τὰ προσάρματα ἤτοι τὰς τροφὰς 2) πλείονας χρὴ παρέχειν διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. τὸ δὲ σημεῖον, αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταὶ, ὡς παραδείγματι κέχρηται, ἐπὶ τούτων γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Διδάξας ἡμᾶς ἐν τοῖς πρόσθεν ἀφορισμοῖς, ὅτι καὶ αἱ ἡλικίαι συμβάλλουσι πρὸς τὸ ἀβλαβῶς διαιτᾶν, νῦν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι καὶ οἱ καιροὶ τοῦ ἔτους συμβάλλουσι πρὸς τοῦτο. φησὶ γοῦν ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι καὶ ἐν τῷ 3) * ἀέρι θερμόταταί εἰσιν αἱ κοιλίαι φύσει ἥως λίαν. ἡ δ' αἰτία ὅτι διὰ τὸ περιϊστάμενον ἐν ταύταις ταῖς ὥραις ἔξωθεν κρύος πᾶ. τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὰ βάθη καταφεύγει τοῦ σώματος καὶ εὐθὺς πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς δαπανᾷ καὶ πέττει ὑπὸ τῆς ἄγαν θερμότητος. διὰ γοῦν τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν καὶ τὰ προσάρματα ἤγουν τὰς τροφὰς πλείους δοτέον τοῖς σώμασιν ἐν ταύταις ταῖς ὥραις, ὅτι καὶ ὕπνοι μακρότατοι τὸ τηνικαῦτα γίνονται διὰ τὸ μῆκος τῶν νυκτῶν, διότι οὐδὲ τοῦτο πρὸς τὰς φυσικὰς ἐνεργείας μικρὸν συντελεῖ. τὸ δὲ κατὰ τὸ τέ-

---

ἐγκέφαλον ἀνϊόντες καθυγραίνουσι καὶ ἐμφράττοντες αὐτοῦ τὰς κοιλίας, τὸν ὕπνον ἐπιφέρουσι. — Hieme plus comedamus necesse est, ἵνα μὴ τὸ πλεονάζον θερμὸν — τὸ σῶμα ἐκτήκηται.

1) καθυγραίνοντες V. b. 2) πλείω δοτέον V. b. c. 3) ἴσως θέρει in mg.

λος τοῦ ἀφορισμοῦ κείμενον τὸ, σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ οἱ ἀθληταὶ, ὥσπερ τεκμήριον τοῦτο δίδωσι τοῦ δεῖσθαι τροφῆς πλείονος, ἔνθα τὸ θερμὸν πλεονάζει. καὶ γὰρ καὶ οἱ παῖδες, διότι θερμὸν ἔχουσι πλεῖστον, διὰ τοῦτο καὶ δέονται πλειόνων· καὶ οἱ ἀθληταὶ, διότι τοῖς γυμνασίοις αὐξάνουσι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, διὰ τοῦτο καὶ τροφῶν ἀπολαύειν δύνανται πλειόνων.

ιϛʹ. ιζʹ. Αἱ ὑγραὶ δίαιται 1) πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι· μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσι οὕτω εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι. Καὶ οἷσι ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλέω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος· δοτέον δέ τι 2) καὶ τῷ ἔθεϊ, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τούτου ἀφορισμῷ δίαιταν ὑγιαινόντων ὁ Ἱπποκράτης παρεδίδου, 3) ἐνταῦθα 4) δὲ ποιεῖ-

---

1) πᾶσαι D. 2) τῇ χ. καὶ τῷ ἔθ. καὶ τῇ ἡλικ. V. a. b. c. D. 3) δὲ — λόγον om. V. a. 4) E Stephano: αἱ ὑγραὶ δίαιται] In febribus (morbo sicco et calido) diaetam humidam commendat; διὰ τὴν βραχυλογίαν omisit et frigidam, quum multis προσδιορισμοῖς opus fuisset, si haec addidisset. Febricitanti enim quando aquam frigidam propinaturi sumus, ratio habenda aetatis, consuetudinis, stadii morbi, tempestatis etc. καὶ ἡνίκα ταῦτα καθάπερ χορὸς συμφωνεῖ, τότε ὕδωρ παρέχομεν. Τί οὖν; si hydropi (morbo frigido et humido) febris supervenit, num diaeta humida danda sit? At Hippocrates ἁπλῶν πυρετῶν θεραπείας παραδίδωσιν, οὐ μὴν συνθέτων. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν παθημάτων, ἐφ' ὧν ἀντένδειξις θεωρεῖται, πρὸς τὸ κατεπεῖγον δεῖ ἐνίστασθαι, μηδετέρου παντάπασιν ἀμελοῦντας. Si febris in hydrope praevalet, diaeta humectante uteris; si vero hydrops, contra illum ibis. — Quid? ponamus febrem simplicem, amphemerinam, num curabimus τοῖς ψύχουσι καὶ ὑγραίνουσι; αὐξήσομεν γὰρ τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἀνάπτεται. καίτοι ὁ Γαληνὸς ὀξυμέλιτι κεχρῆσθαι κελεύει ἐπὶ τῶν ἀμφημερινῶν καὶ ζέματι ἀψινθίου καὶ τῷ διοσπολιτικῷ φαρμάκῳ καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τοῖς θερμαίνουσι καὶ λεπτύνουσι καὶ τέμνουσι καὶ φράττουσι. Ἀλλ' οὐδέποτε τὸ φλέγμα πυρετὸν ἀνάψαι δύναται, μὴ σηπόμενον. πάντα δὲ τὰ σηπόμενα θερμότερα καὶ δριμύτερα γίνονται, τὰ δὲ δριμύτερα ἐπὶ τὸ ξηρότερον ῥέπει. Itaque in febribus amphemerinis phlegma non humidum, sed siccum est. — ἔθος δευτέρα φύσις, ἄκουε τοῦ Ἱπποκράτους λέγοντος. — πολλάκις] Da nutrimenta,

ται τον λόγον ἀκολούθως περὶ διαίτης νοσούντων καί φησιν· ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖς πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ πᾶσα 1) θεραπεία δἰ ἐναντιώσεως γίνεται. ἐναντίον γὰρ 2) τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρόν. ἀλλά τινες ἀποροῦσι λέγοντες ὅτι ὁ πυρετὸς οὐ μόνον ξηρός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ θερμός. οὐκοῦν ἔδει τῷ Ἱπποκράτει τὸν πυρετὸν θεραπεύοντι μὴ μόνον ὑγρῷ, ἀλλὰ καὶ ψυχρῷ χρήσασθαι. πρὸς τοῦτο λεκτέον, ὅτι ὁ Ἱπποκράτης βραχυλόγος ὤν, τῆς μιᾶς μνησθεὶς ἀντιθέσεως, τῆς κατὰ τὸ ὑγρὸν καὶ 3) ξηρὸν [γινομένης, ἤγουν] μαχομένης, καταλέλοιπε προσυπακούεσθαι τὴν ἑτέραν ἀντίθεσιν, τὴν κατὰ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν πολεμοῦσαν. μάλιστα δὲ παιδίοισι 4) συμφέρει, ἐπειδὴ καὶ τρέφει αὐτὰ καὶ τὸν πυρετὸν ἀπομάχεται· κανὼν γάρ ἐστιν ὁ λέγων, τὰ κατὰ φύσιν ὑπὸ τῶν ὁμοίων φυλάττεται, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ὑπὸ τῶν 5) ἐναντίων ὠφελοῦνται. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς οὕτως εἰθισμένοις διαιτᾶσθαι ἡ ὑγρὰ δίαιτα συμφέρει, διότι τὸ ἔθος τῶν ὁμοίων δεῖται τὴν φύσιν μιμούμενον. εἶτα ἐπιφέρει διδάσκων, ἐπὶ ποίων ὀφείλομεν ἅπαξ τῆς ἡμέρης διδόναι τροφὴν, ἐπὶ ποίων δεύτερον ἢ πλείω ἢ ἐλάττω τοῦ δὶς καί φησι, καὶ τοῖσιν ἅπαξ ἢ δὶς ἢ πλείω ἢ ἐλάττω καὶ κατὰ μέρος. καὶ ἔστι τοῦτο τρόπος τῆς χρήσεως καὶ κατορθοῦται πρὸς δύο τινὰ ἀφορώντων ἡμῶν, πρὸς τὴν δύναμιν καὶ πρὸς τὸ σῶμα· καὶ πρὸς μὲν τὴν δύναμιν, εἰ ἔῤῥωται, τρέφειν πολλὰ καὶ πολλάκις, πρὸς δὲ τὸ σῶμα, εἰ δέεται, εἰ δὲ τοὐναντίον ἔχει ἡ δύναμις καὶ τὸ σῶμα, ὀλίγα 6) καὶ ὀλιγάκις. πάλιν εἰ μὲν ἡ δύναμις ἔῤῥωται, τὸ δὲ σῶμα οὐ δέεται, πολλὰ ὀλιγάκις. 7) εἰ δὲ τοὐναντίον, ἐδήλωσε ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐναντίως διὰ τοῦ εἰπεῖν κατὰ μέρος. τὸ μέντοι δοτέον καὶ τῇ ὥρῃ καὶ τῇ χώρῃ καὶ τὰ ἑξῆς προσδιορι-

---

quanta respondent corpori et viribus, ἐφ' ὅσον γὰρ ὁ ἐργάτης ὀχεῖν δύναται, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ φορτίον βαρύνομεν.

1) αἰτία V. c. 2) τὸ ξηρ. τῷ ὑγρῷ V. b. c. 3) ψυχρὸν V. a. 4) οὐ add. V. b. 5) ὁμοίων V. a. b. 6) καὶ om. V. a. 7) ἐναντίαν γὰρ ταύτην τ. σ. ἐδήλ. V. b. C.

σμοῦ χάριν εἴρηται, ὅτι οὐ μόνον δεῖ πρὸς τὴν δύναμιν, καὶ τὸ σῶμα ἀποβλέπειν, ἀλλὰ δεῖ παρέχειν τι καὶ τῇ ὥρῃ. εἰ γάρ ἐστι θέρος κἂν δέηται τὸ σῶμα, ἀλλ᾽ ὅμως οὐ παρέχομεν τροφὴν πλείονα, 1) ἀλλ᾽ ὀλίγην, πολλάκις δὲ διὰ τὸ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν δύναμιν. εἰ δὲ χειμὼν εἴη, κἂν μὴ δέηται τὸ σῶμα, παρέχομεν πλείονα τροφὴν, διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐμφύτου, ὀλιγάκις δέ. ὅπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὡρῶν, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ ἐπὶ τῶν κράσεων καὶ τῶν λοιπῶν εἴρηται. ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ἱπποκράτης 2) ἐπὶ τῶν ἁπλῶν πυρετῶν διαγορεύει τὸν λόγον. ἐπὶ γὰρ τῶν πεπλεγμένων, οἷον ἐπὶ ὑδρωπικῶν πρὸς τὸ κατεπεῖγον δεῖ ἐνίστασθαι.

ΔΑΜ. Ἐν μὲν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς περὶ τοῦ πόσην εἶναι δεῖ τὴν τροφὴν τοῖς διαιτωμένοις ἡμᾶς ἐδίδαξεν· ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ ὁποίαν διδάσκει, καὶ πρῶτον μὲν ὅπως χρὴ διαιτᾷν τοὺς πυρέττοντας διαλέγεται. φησὶ γοῦν ὅτι πᾶσαι αἱ ὑγρότεραι τροφαὶ συμφέρουσι καὶ ὠφελοῦσι τοῖς πυρέσσουσι, διότι δηλονότι θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχει πάθος ὁ πυρετός. ἔστι γὰρ μεταβολὴ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἐπὶ τὸ πυρῶδες καὶ διὰ τοῦτο ὑγρὰν ἐπ᾽ αὐτὸ συμβουλεύει τροφήν. πλέον δὲ πάντων ὠφελοῦσι τοῖς παιδίοις, ὅταν πυρέσσωσι, διότι σφόδρα διακαῶς οὗτοι πυρέττουσι. καὶ ὅσοι, φησὶν, ὑγιαίνοντες ἔθος ἔχουσιν ὑγρῶς τρέφεσθαι, καὶ τούτοις πλέον τῶν ἄλλων ἡ ὑγρὰ συμφέρει τροφὴ, ὅταν πυρέσσωσιν, ἔπειτα διδάσκει προσέχειν καὶ εἴτε ἅπαξ εἴτε δὶς ἑκάστης ἡμέρας ἢ νυκτὸς χρὴ τρέφειν. χρὴ γὰρ εἰδέναι καὶ τοῦτο τὸν ἰατρόν. σκόπει γοῦν οὕτως. καὶ ἐὰν μὲν ἡ δύναμις τοῦ πάσχοντος ἀσθενής ἐστι καὶ ἡ διάθεσις ὑπ᾽ ἐνδείας πάσχουσα, ὀλίγην μὲν διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας διὰ τὸ δεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐνδείας· εἰ δὲ καὶ ἡ δύναμις μὲν ἀσθενής ἐστι καὶ οὔτε ἔνδειά τις συνυπάρχει, συμμετρία δὲ ἢ ἰσότης τῶν χυμῶν ἢ καὶ πλῆθος, ὀλιγάκις τε καὶ ὀλίγα τού-

---

1) διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ add. V. b. 2) περὶ V. b. c. C.

τοις δώσομεν. καὶ ἐπὶ τοῖς ἑξῆς οὕτω σκοπῶν οὐ σφαλήσῃ πρὸς οὐδὲν τὸ παράπαν.

In codice Vindob. XXVIII. hoc est scholion:

Χρὴ διαιτᾷν τοὺς πυρέσσοντας ὡς ὑγρῷ καὶ ξηρῷ πάθει ὄντι ὑγρὰν δίαιταν, ταῖς δὲ ὑγραῖς φύσεσι, εἴτε δι' ἡλικίας εἴτε δι' ἔθος, οὐ τὴν ἐναντίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. δεῖ γὰρ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ τῶν ὑγρῶν οὐκ ἀνασκευάζεσθαι ᾧτινι νοσήματι. εἰ δέ τις προχειριζόμενος σύνθετα νοσήματα, οἷον ἅμα πυρετῷ ὕδερον ἢ πλευρῖτιν μεθ' αἵματος ἀναγωγῆς, ἀκουέτω, ὡς ἕκαστον τῶν ἁπλῶν ἰδίας θεραπείας δεῖται, τῶν δ' ἐπιπλεκομένων ἀλλήλοις, εἰς ὅσον ἐπιπλέκονται, εἰς τοσοῦτον ἕξουσι ποικίλην καὶ τὴν τῆς θεραπείας ἔνδειξιν, ὥστε ἢ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἵστασθαι μηδὲ θατέρου παντάπασιν ἀμελοῦντα ἢ ὁμοτίμως ἅπασιν βοηθεῖν. πρῶτοι μὲν οὖν ἐκεῖνοι σκοποὶ, ἥτε νόσος καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος δύναμις, ἔπειτα καὶ ἡ ὥρα καὶ ἡ χώρα καὶ ἡλικία καὶ τἄλλα τούτοις ἀνάλογα. ἡ γὰρ δύναμις ἀσθενής ἐστι καὶ ἡ κατὰ τὸ σῶμα διάθεσις ἢ κατὰ διαφθορὰν ἢ κατ' ἔνδειαν· τούτοις ὀλίγην τροφὴν πολλάκις δώσομεν, ὀλίγην μὲν διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν· τὸ γὰρ ἀθρόον πλῆθος οὐ στέγει ἡ τοιαύτη· πολλάκις δὲ, ὅτι πολλῶν ἡ διάθεσίς δεῖται, καὶ ἡ μὲν ἔνδεια προσθέσεως δεῖται, ἡ δὲ διαφθορὰ τῆς ἐπικράσεως. ὡσαύτως ἐνδείξεις ληπτέον καὶ ἀπὸ τῆς ὥρας καὶ τῆς χώρας καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν λοιπῶν. οἷον ἐν τῇ θερινῇ ὥρᾳ ὅσον ἐπ' αὐτῇ πολλάκις ὀλίγον δοτέον διὰ τὴν πολλὴν διαφορὰν καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως· ἐν δὲ τῇ χειμερινῇ πολλὴν μὲν διὰ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως, οὐ πολλάκις δὲ διὰ τὸ ἐπὶ τῇ ὥρᾳ ἀκένωτον τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑξῆς. κατὰ τὸ ἔαρ μὲν μέσον, ὀλίγοις καὶ διὰ πολλῶν τρέφειν. πληθωρικῆς γὰρ διαθέσεως ἐγγύς εἰσι τότε τὰ σώματα διὰ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι πεπηγότων χύσιν καὶ μᾶλλον ἐπὶ πυρεττόντων. τὸ δὲ φθινόπωρον τοῖς κατὰ διαφθορὰν ἐνοχλοῦσι νοσήμασιν ἔοικεν· ἐπ' αὐτῷ οἱ πυρέττοντες τῆς τοῦ χρηστοῦ προσθέσεως δέονται συνεχῶς

εἰ καὶ ἡ δύναμις, ὡς πολλάκις πολλὰ δοῦναι αὐτοῖς, εἰ δ' ἀσθενεῖς, πολλάκις ὀλίγα. παραπλησίως δὲ ἄν τις λαμβάνοι τὰς ἐνδείξεις καὶ ἀπὸ ἡλικιῶν καὶ ἐθῶν καὶ χωρίων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὁμοίων εἰς τοὺς πρώτους β' σκοποὺς ἀνάγων. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἢ ἰσχυρὰν ἢ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐργάζεται καὶ ἢ πληθωρικὸν ἢ ἐνδεὲς ἢ κακόχυμον τὸ 1) σῶμα.

ιη'. Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι· χειμῶνος, ῥήϊστα· ἦρος, δεύτερον. —

ΘΕΟΦ. Τινὲς καὶ ἐνταῦθα ἔφασαν ταυτολογεῖν τὸν Ἱπποκράτην. προεῖπε γὰρ, αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει καὶ τὰ ἑξῆς. οὐκ ἔστι δὲ ταυτολογία. ἐκεῖ μὲν γὰρ 2) ἐπὶ ὑγιαινόντων ἦν ὁ λόγος, ἐνταῦθα δὲ περὶ νοσούντων. φησὶν οὖν, ὅτι θέρει καὶ φθινοπώρῳ τὰ σιτία δυσφόρως φέρουσιν, ἐν μὲν τῷ φθινοπώρῳ τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας, ἐν δὲ τῷ θέρει τῇ ἔξω διαφορήσει τῆς ἡμῶν θερμότητος, ἐν χειμῶνι δὲ πάλιν ῥήϊστα τουτέστιν εὐχερῶς διὰ τὸ ἐναποκεκλεῖσθαι ἐντὸς τὴν θερμότητα, δεύτερον δὲ, ἐν τῷ ἔαρι τῷ λόγῳ τῆς εὐκρασίας.

ΔΑΜ. Κατὰ μὲν τὸ θέρος δυσκόλως ὑπομένουσι τὰ σώματα τὰ βρώματα, διότι πᾶν τὸ ἔξωθεν περιέχον θερμόν ἐστι· κἀντεῦθεν καὶ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἔξω κέχυται πρὸς τὸ συγγενὲς καὶ ὅμοιον· κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον, διότι τότε ἄρχονται τὰ σώματα ψύχεσθαι καὶ πυκνοῦσθαι. κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα διὰ τοῦτο εὐκόλως ὑπομένουσι τὰ βρώματα, διότι πᾶν τὸ θερμὸν εἰς βάθος ὑποφεύγει καὶ πέττει ταῦτα. κατὰ δὲ τὸ ἔαρ, εὐκόλως μὲν καὶ τότε φέρουσι καὶ ὑπομένουσι τὰ σώματα πλὴν κατὰ δεύτερον τρόπον· ἐπεὶ οὐ παντελῶς τὸ θερμὸν ἐντὸς περιφεύγει εἰς βάθος, ἐπεὶ καὶ τὸ ἔαρ μέσως ἔχει πρός τε κρύος καὶ θέρμην.

ιθ'. Τοῖσι ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν δι-

---

1) Scholia codicis 28 secundum Galenum composita sunt. 2) περὶ V. a. b.

δόναι, μηδὲ ἀναγκάζειν, ἀλλὰ ἀφαιρέειν τῶν προσθέσεων πρὸ τῶν κρίσεων. —

ΘΕΟΦ. Κρίσιν ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης λέγει καταχρώμενος τὸν παροξυσμόν. ἔστι γὰρ κρίσις καὶ ἡ ἀθρόα ἐν νόσῳ μεταβολὴ καὶ ὁ ἀγὼν τῆς φύσεως καὶ τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου καὶ ἡ προηγουμένη τούτων ταραχή. λέγει οὖν ὅτι τοῖς κατὰ περίοδον παροξυνομένοις μὴ 1) ἐπιδῷς τροφὴν μηδὲ ἀναγκάσῃς, ἀλλ' ἀφαίρει τῶν προσθεσίων ἤτοι τῶν τροφῶν 2) πρὸ τῶν κρίσεων. εἰ γὰρ ἐπιδώσεις, τὸ τηνικαῦτα ἀναγκάζων, τὰ μέγιστα βλάψεις ἢ πρὸς ἔμετον 3) παρασκευάσεις τὸν κάμνοντα διὰ τοῦ βάρους τῆς τροφῆς, ἢ τῷ νοσοποιῷ αἰτίῳ προσθήκης αἴτιος γενόμενος, αὐξήσεις τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Οἱ μὲν τῶν παροξυσμῶν γίνονται κατὰ περιόδους ἤγουν τεταγμένως καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς ἡμέρας ὥραν, οἱ δὲ οὐ τεταγμένως, ἀλλ' οἷον τύχῃ τῆς ἡμέρας καιρόν. ἀλλ' ἐπὶ τούτων μὲν οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐξευρεῖν ἀκριβῶς τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἁρμόζει τρέφειν αὐτοὺς διὰ τὸ τοῦ καιροῦ ἄδηλον, καθ' ὃν ὁ παροξυσμὸς γίνεται δηλονότι. τοὺς δὲ κατὰ τάξιν φησὶ παροξυνομένους ἐν τῷ καιρῷ τοῦ παροξυσμοῦ μὴ τρέφειν, ἀλλὰ τρέφειν τὴν ἄνετον τούτους ἡμέραν, ὀλίγον δὲ πρὸ τῶν κρίσεων ἤγουν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ παροξυσμοῦ χωρίζειν αὐτοὺς τῶν προσθέσεων, ἤως τροφῶν, ἵνα ἡ φύσις ἄνετος οὖσα κουφότερον ὑπομείνῃ τὸ νόσημα.

κ'. Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακίῃσι, μήτε ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλὰ ἐᾶν. —

ΘΕΟΦ. 4) Πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὸν περὶ δι-

1) ἐπιδώσῃς V. a. 2) E Stephano: πρὸ τῶν κρίσεων] κρίσιν δὲ καλεῖ τὸν παροξυσμὸν καταχρώμενος: εἰ μέντοι ἀδοκήτως εἰσβολή τις γένηται καὶ ἄτακτος εὑρεθῇ ἡ περίοδος, οὐδὲν περὶ τοῦτο ἁμαρτάνει ὁ ἰατρὸς, εἰ καὶ πρὸ ὀλίγου τοῦ παροξυσμοῦ ἔθρεψε. θεοῦ γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ πάντα γινώσκειν, ὁ μέντοι τεχνίτης τῇ ἐμμεθόδῳ χρῆται προγνώσει. 3) διεγείρεις V. c. 4) Stephanus de variis praecur-

αἰτῆς λόγον ὁ Ἱπποκράτης διδάξας νῦν ἐπὶ ἕτερον μετάγει ἑαυτὸν κεφάλαιον καὶ διδάσκει πότε δέον ἐστὶν ἐν ταῖς κρίσεσι τῶν νοσημάτων ἐπικουρεῖν τῇ φύσει καὶ πότε οὐ δέον καί φησι, σκόπει τὴν γινομένην ἢ γενομένην κρίσιν καὶ εἰ εὕροις αὐτὴν ἀνελλιπῶς καὶ αὐτοτελῶς ὑπαντήσασαν — τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἀρτίως — μηδεμίαν κίνησιν ἐπιτηδεύσῃς, μηδὲ νεωτεροποιήσῃς τουτέστι καινόν τι 1) ἐπιτηδεύσῃς, ἀλλ' ἔασον. διὰ τί; ὅτι τὸ τηνικαῦτα ἡ φύσις οὐ δεῖται βοηθείας, ἑαυτῇ 2) ἐξαρκέσασα. ἄλλως τε ὅτι ἡσυχίη κρείττων πράξεως. φαρμακίαν δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης φησὶ τὴν κάθαρσιν, ἐρεθισμούς τε ἄλλους, κλυστῆρα, ἐμετικὸν φάρμακον, ὑπήλατον καὶ ἄλλο οἱονδήποτε τὸ δυνάμενον ἐρεθισμὸν 3) ποιεῖν ἐν τῷ σώματι.

ΔΑΜ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ διδάσκει, πότε χρὴ ἐπιτρέπειν τῇ φύσει διαπράττεσθαι τὸ πᾶν περὶ τὸν νοσοῦντα, μηδὲν τεχναζομένου τοῦ ἰατροῦ, πότε δὲ οὐ μόνον τῇ φύσει τὸ πᾶν διδόναι, ἀλλά τι βοηθεῖν καὶ τὸν ἰατρόν. φησὶ γοῦν ὅτι, ὅτε μὲν ἢ γέγονε τελεία τοῦ νοσήματος κρίσις, ἢ γίνεται νῦν, τότε τῇ φύσει τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν προσήκει καὶ μηδὲν τὸν ἰατρὸν νεωτεροποιεῖν· ὅτε δὲ μὴ τελέως, ἀλλ' ἐλλιπῶς ἡ κρίσις γίνεται, τότε χρὴ τὸ ἐπίλοιπον προστιθέναι τὸν ἰατρὸν, διότι μετὰ τὴν κρίσιν ὑπολειπόμενα εἰ μή τις καθάρῃ, ὑποστροφὰς εἴωθε ποιεῖν τοῦ νοσήματος. ταῦτα γοῦν κινείτω ὁ ἰατρός. τὰ δὲ ὁλοκλήρως κριθέντα, ταῦτα οὐ χρὴ κινεῖν οὔτε ἐν φαρμακείαις οὔτε ἄλλοις τισὶν ἐρεθισμοῖς καὶ κινήμασι.

κα'. Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. —

---

soriis signis crisium loquitur, quae si adsint, nihil agat medicus crisinque exspectet; φύσεως γὰρ ὑπηρέτης ὑπάρχει ὁ ἰατρὸς — εἰ μέντοι ὀκλάσει καὶ καταπέσει ἐν τούτῳ ἡ φύσις, τότε δεῖ καὶ τὸν τεχνίτην χεῖρα ὀρέξαι καὶ ἐπικουρῆσαι αὐτῇ, clystere ubi per anum, sudoriferis, ubi per cutem velit fieri crisis. ἀρτίως] ἀντὶ τοῦ ὑγιῶς καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς εἴρηται. μηδὲ κινέειν] διττόν ἐστι, τὸ μὲν τοπικῶς γινόμενον, τὸ δὲ ψυχικῶς. νεωτεροποιέειν] ἀντὶ ξενοπρεπῶς τι ἐπιτηδεύειν.

1) ἐγερθήσῃς V. c. 2) ἐξαρκοῦσα V. b. 3) κινῆσαι V. b. c.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ ὁ Ἱπποκράτης παρακελευσάμενος τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα τελείως μὴ κινεῖν, νῦν φησιν ἀκολούθως, ἐὰν ἀτελὴς γένηται ἡ κρίσις, ἐκεῖσε δεῖ ποιῆσαι τὴν κένωσιν, ὅπου ῥέπει διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, οἷον εἰ μὲν φλεγματικὸς ὁ χυμὸς ᾖ ἢ μελαγχολικὸς κάτω βρίθων, καὶ δι' ἐντέρων πάντως ὥρμησεν ἡ φύσις διῶξαι τὸ περιττὸν, δεῖ τὸν ἰατρὸν ἐρεθισμὸν ποιήσασθαι κλυστῆρσι χρώμενον ἢ προσθέτῳ τινί· εἰ δὲ χολὴ πλεονάζουσα καὶ ἄνω ῥέπει καὶ διὰ στόματος ἡ φύσις ὥρμησεν ἀποδιῶξαι αὐτὴν, δεῖ καὶ τὸν ἰατρὸν ἐμετικὸν 1) παρασκευάσαι φάρμακον. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις· ἐὰν γὰρ ἐναντίως ποιήσῃς, πολλὴν 2) παρέξεις ταραχὴν τῇ φύσει καὶ κάματον τῇ δυνάμει καὶ κίνδυνον τοῖς νοσοῦσι.

ΔΑΜ. Διδάξας πρότερον ὅτι τὰ μὴ τελέως κρινόμενα, ἐκεῖνα δεῖ κινεῖν τὸν ἰατρὸν, ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ καὶ πῶς δεῖ κινεῖν ταῦτα διδάσκει καὶ διὰ ποίων μερῶν τοῦ σώματος. φησὶ γοῦν, ὅτι ἐκεῖνα ἃ πρέπει ἄγειν ἤγουν κενοῦν, ταύτῃ ἤγουν ἐκ τούτου τοῦ μέρους κενοῦν τοῦ σώματος, ὅπου ἡ φύσις ῥέπει καὶ κινεῖ μάλιστα διὰ τῶν χωρίων τῶν ὠφελούντων ἤγουν πρὸς κένωσιν ἐπιτηδείων. ἐπιτήδεια δὲ χωρία πρὸς κένωσίν εἰσιν, ἔντερα, γαστὴρ καὶ σύμπαν τὸ δέρμα. πρέπει γοῦν ἕνα ἕκαστον τῶν χυμῶν διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων κενοῦν, οἷον εἰ τὸν ἐγκέφαλόν τις μέλλει καθαίρειν, διὰ ῥινῶν τοῦτο ποιεῖν, εἰ δὲ τὸ ἧπαρ, διὰ γαστρὸς, καὶ ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ἀκολούθως.

κβ'. Πέπονα 3) φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ. —

ΘΕΟΦ. Ὁ πρὸ τούτου ἀφορισμὸς τὸν ἐγκαταλιμπανόμενον ἐν τῇ κρίσει χυμὸν ἐδίδαξε κενοῦν ἡμᾶς καὶ διὰ ποίων χωρίων, ἀλλ' ἵνα μήτις ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτὸν κενώσῃ, ὁ νῦν ἀφορισμὸς σαφηνίζει λέγων, πέπονα φαρμακεύειν

---

1) παρασκευάσασθαι V. b. 2) παράσχῃς V. a. b. 3) θεραπεύειν V. a.

καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ τουτέστιν πεπεμμένα. ὁ γὰρ ἰατρὸς ὀφείλει τὴν φύσιν μιμεῖσθαι καὶ ὥσπερ ἡ φύσις οὐ πρότερον ὁρμᾷ πρὸς τὴν κένωσιν, εἰ μὴ πρότερον συμπέψῃ τὴν ὕλην, οὕτω καὶ ὁ ἰατρὸς οὐκ ἄπεπτον, ἀλλὰ πεπεμμένην τὴν ὕλην κενοῦν ὀφείλει. εἰ γὰρ ἔστιν ὠμὴ ὕλη, οὐκ εἴκει τῷ καθαρσίῳ καὶ χαλεπὰ γίνεται συμπτώματα. διὰ τοῦτο γὰρ εἶπε 1) μηδ᾽ ἐν ἀρχαῖς. ἄπεπτος γὰρ τότε ἡ ὕλη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων. τὸ δὲ ἢν μὴ ὀργᾷ εἶπε διὰ τὰ ὀργῶντα ἐν ἀρχῇ τουτέστι κατεπείγοντα· ταῦτα δέ εἰσι τὰ κατόξεα νοσήματα· τὰ γὰρ λοιπὰ οὐκ ὀργᾷ.

ΔΑΜ. Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τοὺς λυποῦντας τὸ σῶμα χυμούς, ὅσοι μὲν ὀργῶσι καὶ κινοῦνται καὶ ἐνοχλοῦσι τὸν ἄνθρωπον, τούτους κινεῖν ἤγουν καθαίρειν διὰ φαρμάκων, ὅταν ἐν κινήσει καὶ μεταφορᾷ καὶ ῥεύσει τυγχάνωσιν. οἱ γὰρ χυμοὶ πολλάκις ἐν κινήσει σφοδροτέρᾳ καὶ μεταβάσει ἀπὸ μορίων εἰς μόρια κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐνοχλοῦσι τὸ σῶμα, κινοῦντες καὶ γαργαλίζοντες καὶ ἡσυχάζειν οὐδόλως ἐῶντες. τούτους γοῦν καθαίρειν προσήκει. ὅσοι δὲ καθ᾽ ἕν τι μέρος τοῦ σώματος στηριχθῶσι, τούτους οὔτ᾽ ἄλλῳ τινὶ βοηθήματι χρὴ κινεῖν οὔτε φαρμακεύειν πρὶν πεφθῆναι. τότε γὰρ ἤδη καὶ ἡ φύσις βοηθεῖ πρὸς τὴν κένωσιν. καλῶς δὲ προσέθηκεν, ὅτι, τὰ δὲ πολλὰ οὐκ ὀργᾷ· οἱ γὰρ χυμοὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος κινοῦνται τοῦ σώματος. πλὴν ὀλιγάκις τοῦτο συμβαίνει· οἱ πλείονες δὲ ἡσυχάζουσι καὶ μένουσι καθ᾽ ἓν μέρος, ἐν ᾧ καὶ πέττονται παρ᾽ ὅλον τοῦ νοσήματος τὸν καιρὸν ἄχρι λύσεως.

κγ΄. Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθεϊ τεκμαίρεσθαι, ἀλλὰ ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως· καὶ ὅκου δεῖ ἄχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τοῖς πρὸ τούτου ἀφορισμοῖς περὶ καθάρσεως διελέχθη, ἐν δὲ τούτῳ κριτήριον ἐκκρίσεως πα-

1) Stephanus: *μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν*] *ἀρχὴ λέγεται ἥ τε πρώτη καὶ ἀκαριαία εἰσβολὴ τοῦ παροξυσμοῦ.*

ῥαδίδωσι τὴν εὐφορίαν. φησὶ γὰρ τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι τουτέστι τὰ ἐκκρινόμενα οὐ δεῖ τῷ πλήθει τῶν ἐξαναστάσεων ἢ τῶν ἐκκρινομένων σημειοῦσθαι, ἀλλ᾽ ὅπως ταῦτα καθαίρωνται, σκοπεῖν τουτέστι καλῶς ἢ κακῶς. τοῦ γὰρ βλαπτικοῦ ἐκκρινομένου χυμοῦ, πρόδηλον ὅτι εὐφορία τὸν κάμνοντα διαδέξεται, εἰ δὲ μὴ, τὸ ἀνάπαλιν. εἶτα ἐπάγει, καὶ ὅκου δεῖ 1) ἄχρι λειποθυμίας ἄγειν, καὶ τοῦτο εἰπὼν μετήγαγε τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καθάρσεως ἐπὶ τὴν κένωσιν ἤτοι τὴν φλεβοτομίαν. ἐπὶ ποίων δὲ ἄχρι λειποθυμίας ἄγομεν; δηλονότι ἐπὶ τῶν διακαῶς πυρεττόντων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτων οὐ πάντων, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὧν ἔῤῥωται ἡ δύναμις. τοῦτο γάρ ἐστιν, ἣν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων· δι᾽ ἣν δὲ 2) αἰτίαν μέχρι λειποθυμίας τὴν κένωσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων φέρομεν; ὅτι οἱ καυσώδεις πυρετοὶ ἐπὶ χυμοῖς ἀνάπτονται σηπομένοις. δύο δέ τινα ἡ σηπεδὼν ἔχει, ὕλην σεσηπυῖαν καὶ ποιότητος μοχθηρίαν. εἶτα ἡ μέχρι λειποθυμίας ἐπὶ τῶν τοιούτων πυρετῶν 3) ληφθεῖσα φλεβοτομία καὶ τοῦ ποσοῦ τῆς ὕλης ἀφαιρεῖταί καὶ τὴν φλογώδη καὶ δριμεῖαν ποιότητα κατασβέννυσι. καὶ γὰρ λειποθυμία ψύχει τὸ 4) σῶμα.

ΔΑΜ. Φησὶν ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ, ὅτι εἴτε ὑφ᾽ ἡμῶν ἡ κένωσις γίνεται, εἴτε ὑπὸ τῆς φύσεως, οὐ πρέπει σημειοῦσθαι τοὺς κενουμένους χυμοὺς, εἰ καλῶς ἐκενώθησαν, ἐκ τοῦ πλήθους τῆς κενώσεως, ἀλλ᾽ ἔχειν

---

1) E Stephano: τὸ μέτρον τῆς ἐκκρίσεως κανονίσαι βουλόμενος — — ἄχρι λειποθυμίας] — — ἐπὶ τῶν διὰ φλεβοτομίας κενουμένων πολύτροπος γίνεται ἡ λειποθυμία, τῶν μὲν δι᾽ ἄκραν δειλίαν ἀκοῇ καὶ μόνου τοῦ φλεβοτόμου ταρασσομένων, τινῶν δὲ αὖ ἐκ τοῦ ὁρᾷν τὸ σιδήριον λειποθυμούντων· ἕτεροι δὲ φλεβοτομηθέντες ἐν ἀρχῇ τῆς κενώσεως ἢ περὶ τὰ μέσα, χυμοῦ τινος περὶ τὸν στόμαχον συῤῥεύσαντος, τὰς λειποθυμίας ὑφίστανται. ἕτερος δὲ τρόπος λειποθυμίας ὁ παρατεινόμενος πρὸς τὴν τοῦ κάμνοντος δύναμιν τῆς κενώσεως ἐπιγενομένης. περὶ ταύτης τῆς λειποθυμίας νῦν διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης. — — σκεδασμῷ τοῦ ζωτικοῦ τόνου. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι λειποθυμία ἢ λεῖψις τοῦ θερμοῦ, εἰκὼν ὑπάρχουσα θανάτου. 2) δίαιταν ταν V. a. 3) ἐνεργηθεῖσα V. c. 4) εἰκὼν ὑπάρχουσα θανάτου addit V. c.

σημεῖον τὴν εὐφορίαν, ἤγουν ἐὰν εὐκόλως ὁ κενῶν τὴν κένωσιν ὑπομείνῃ. εἰ γὰρ τὸ πλεονάζον ἐκκενοῦτο, κουφότερον ἀνάγκη τὸν κάμνοντα γίνεσθαι· εἰ δ' οὔ, τοῦτο περιττεῦον, ἀλλ' ἥπερ ἔχειν ἡ φύσις ἔχρηζεν, ἀνάγκη καταλύεσθαι καὶ ἀῤῥωστεῖν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ δυσφορίας αἰσθάνεσθαι. τὸ δὲ καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λειποθυμίας ἄγειν, οὕτως ἔχει· οὐ λέγει ἐνταῦθα τοιαύτην λειποθυμίαν, ἣν πάσχουσί τινες καὶ πρὸ τοῦ διαναστῆναι καὶ καθίσαι ἢ τὴν τῆς φλεβὸς τομὴν φοβούμενοι, ἢ ἄλλου τινὸς βοηθήματος χρῆσιν. αὕτη γὰρ παράλογος ἡ λειποθυμία, οὓς κατακειμένους φλεβοτομοῦσι πολλάκις, ἀλλὰ τὴν ἐξ ὑπερβολῆς γινομένην κένωσιν. δεῖ γοῦν, φησὶν, ὁρᾷν, ἐν οἵοις νοσήμασιν ἄχρι λειποθυμίας χρὴ ἄγειν τὴν κένωσιν καὶ οὕτω ταύτην ἐργάζεσθαι. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἰσχυροτάτοις πυρετοῖς καὶ ἡ μέχρι λειποθυμίας φλεβοτομία κατάψυξιν ἐργάζεται καὶ τὸν πυρετὸν σβέννυσι καὶ τὴν γαστέρα κινεῖ καὶ ἱδρῶτας προχέει. ὁμοίως ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις οὐδὲν ἄλλο μεῖζον βοήθημα παρὰ τὸ μέχρι λειποθυμίας ἐκκενῶσαι. πλὴν ὁρᾷν χρὴ καὶ τοῦτο, ἐὰν ἐξαρκέσει καὶ δυνήσεται καὶ ὁ νοσῶν τὴν τοιαύτην ὑπερβολικὴν κένωσιν καὶ οὕτω ταύτην ἐργάζεσθαι. εἰ δὲ ἄγαν ἐστὶν ἀσθενεστάτης φύσεως ὁ πάσχων, σύμμετρον ποιεῖν καὶ τὴν κένωσιν, ἵνα μὴ πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελῆσαι καὶ κίνδυνός τις συμβῇ.

κδ'. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακίῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. —

ΘΕΟΦ. Ὀξέα νοσήματα Ἱπποκράτης νῦν καλεῖ τὰ ὀλιγοχρόνια, τὰ συντόμως κινούμενα, τὰ διακαῆ καὶ ζέουσαν ἔχοντα τὴν ὕλην καὶ τὴν θερμασίαν, πάθος δὲ καταχρηστικῶς τὸ νόσημα, φαρμακίαν δὲ τὴν κάθαρσιν. ἐν τούτοις οὖν τοῖς πάθεσιν ὀλιγάκις δεῖ χρήσασθαι τῇ καθάρσει διὰ τὸ πολλὴν ἀνίαν ἐπιγενέσθαι τοῖς σώμασι τῇ εὐκινήτῳ φορᾷ τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου, κἂν ἄπεπτόν ἐστιν. ἀλλὰ καὶ τοῦτό φησι προεξευκρινήσαντας ποιεῖν δεῖ τουτέστι προμελετήσαντας καὶ ἐξερευνήσαντας. ἐὰν γὰρ ἡ δύ-

ναμις ἔῤῥωται καὶ εὔροά εἰσι τὰ σώματα, 1) *δεῖ παραλαβεῖν κάθαρσιν· εἰ δὲ τἀναντία, μᾶλλον δὲ καὶ ὠμὸς χυμὸς ἐπιπολάζει περὶ τὸν στόμαχον ἢ πολλάκις ἀναπέμπονται χυμοὶ, οὐ χρὴ τότε τὴν κάθαρσιν παραλαμβάνειν.*

ΔΑΜ. Φησὶν ὅτι ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν ὀξέων νοσημάτων ὀλίγας χρὴ τὰς καθάρσεις ποιεῖν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς χρονίοις πάθεσι χρὴ τὸν πεπασμὸν ἀναμένειν· ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν, ὅταν κίνησις καταρχὴν γίνηται τῶν χυμῶν, εὐθὺς καθαίρειν καὶ τοῦτο πρᾶξαι μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ σκέψεως. χρὴ γὰρ εἶναι καὶ τοὺς χυμοὺς τοῦ κάμνοντος εὐρουστάτους τουτέστι λεπτοὺς καὶ μὴ γλίσχρους καὶ τοὺς πόρους ἀνεῳγμένους, δι' ὧν ἡ κάθαρσις μέλλει γίνεσθαι, καὶ μηδεμίαν ἔχοντας ἔμφραξιν. ταῦτα χρὴ προβλέπειν τὸν ἰατρὸν, ἐπειδὰν κάθαρσιν ἐργάζεσθαι μέλλῃ.

κέ. Ἢν, οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς. —

ΘΕΟΦ. 2) *Εἰ καὶ ἀνωτέρω εἴρηται ὁ νῦν* 3) *λεγόμενος*

---

1) *χρὴ λαβεῖν* V. b., 2) E Stephano: *ὁ μέντοι Γαληνὸς ἐνταῦθα γενόμενος ἐπέστησεν ὡς οὐδέποτε ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασιν αὐτὸς ἐχρήσατο καθάρσει, ὅπερ οὐδὲ τὸν Ἱπποκράτην διέλαθεν, εἰρηκότα ὅτι δεῖ ἐπ' αὐτῶν ὀλιγάκις κεχρῆσθαι τῇ καθάρσει, ἀλλ' ἐφλεβοτόμησα, φησὶν, ἐπὶ τῶν τοιούτων ὁ Γαληνὸς, εἰ καὶ καθάρσεως ἐδεῖτο τὸ σῶμα, τὰ δύο ἐντεῦθεν πραγματευσάμενος, τό τε τὴν ὕλην κενῶσαι καὶ τὴν δυσκρασίαν σβέσαι, τῷ μέχρι λειποθυμίας τὴν φλεβοτομίαν παραλαβεῖν. ἐνταῦθα γάρ ἐστιν ἐν ἐμοὶ καὶ στῆσαι, ὅτε βούλομαι, τὴν κένωσιν καὶ μὴ στῆσαι, ὅπερ ἐπὶ τῶν καθαιρόντων οὐκ ἔστι διαπράξασθαι. οὔτε γὰρ ποιῆσαι λειποθυμίαν ἐν ἐμοί ἐστιν, οὔτε ἐπιτεταμένην κένωσιν εὐχερῶς ἐπισχεῖν. κύκλον δὲ μιμούμενος ὁ Ἱπποκράτης, ὅθεν ἤρξατο, ἐκεῖ καὶ παύεται· τὸν κολοφῶνα γὰρ τοῦ λόγου καθαρὸν ἀπεργάζεται, σφραγῖδά τινα βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ ἐπιθέμενος τῷ τῆς καθάρσεως λόγῳ, τὴν εὐφορίαν φημί. λέγει γὰρ ἐν ἀρχῇ, ἵν' οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τί οὖν; ταυτολογεῖ πάλιν ταῦτα φάσκων; οὐχί· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν φυσικὴν καθαίρων κάθαρσιν καὶ αὐτόματον, τῷ ἐπιλόγῳ τούτῳ ἐκέχρητο. νῦν δὲ τεχνικὴν καὶ ἐξ ἐπιτηδεύσεως παρεισάγει γεγεννημένην, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πρᾶξις καὶ τὸ πρῶτον τμῆμα πεπλήρωται.* 3) *λεγόμενος* om. V. a.

ἀφορισμὸς, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἴρηται. ἐκεῖ μὲν γὰρ περὶ φυσικῆς κενώσεως εἴρητο, ἐνταῦθα δὲ περὶ τεχνικῆς. ἡ δὲ ἑρμηνεία πᾶσα τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ περὶ φυσικῆς κενώσεως διαλεγομένῳ ἀφορισμῷ σαφῶς διηγόρευται.

ΔΑΜ. Προέγραψε μὲν τὸν παρόντα ἀφορισμὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ βιβλίου περὶ τῶν παρὰ τοῦ ἰατροῦ γινομένων καθάρσεων διαλέγεται καὶ περὶ παντὸς σχεδὸν ἔγραψε τρόπου κενώσεως, οὐκ ὤκνησεν οὐδὲ τοῦτον προσθεῖναι τὸν ἀφορισμὸν, οὐδὲν μὲν διδάσκων νεώτερον, ἀναμιμνήσκων δὲ τῶν προγραφέντων περὶ τῶν φυσικῶν κενώσεων καὶ συμπληρῶν ἅμα τὸν περὶ καθάρσεως σύμπαντα λόγον, ὥστε ἔχειν τὸν παρόντα ἀφορισμὸν ὥσπερ τόπον ἐπιλόγου καὶ τέλους τοῦ πρώτου τμήματος.

Ἀρχὴ σὺν θεῷ τοῦ δευτέρου τμήματος.

α'. Ἐν ᾧ νουσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ τοῦ δευτέρου τμήματος σημείωσιν ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ τῶν ὕπνων διδάσκει,

---

1) E Stephano: Quatuor capita tractat Stephanus: primum 1) τί ἐστιν ὕπνος; — — ἡσυχία καὶ ἀνάπαυλα τῶν ψυχικῶν δυνάμεων μετ' ἐπιθέσεως τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν· ἠρεμούσης γὰρ τῆς ψυχῆς καὶ μὴ ἀναγκαζομένης ὑπουργεῖν τῇ φύσει, λείπεται τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἀδιασπάστως ταύτην σχολάζειν, — — deinde 2) τίς ἡ μερικὴ χρεία τοῦ ὕπνου; — — συμβάλλεται τῇ πρώτῃ τῶν ἀρχῶν, φημὶ δὴ τῷ ἐγκεφάλῳ. — — καὶ ἰστέον ὡς αἱ κρείττονος ἀξιώματος μεταλαβοῦσαι ἀρχαὶ, ἐγκέφαλός φημι καὶ καρδία καὶ ἧπαρ, ἡσυχίᾳ τινὶ καὶ ἀναπαύσει τὰς οἰκείας ἀνακτῶνται δυνάμεις, v. c. Cor in systole requiescit et hepar per totum diem quietem agit; ejus enim officia, νῦν μὲν ἕλκει, νῦν δὲ κατέχει, ἐφεξῆς δὲ ἀλλοιοῖ, καὶ τέλος ἀποκρίνει, et his vicissitudinibus restauratur. Cerebrum quoque reficitur quiete i. e. somno; — — οὔτε γὰρ τὸν ἄκρον δάκτυλον, ἢ τελευταίαν δακτυλίδα κινῆσαι δυνατὸν, ἄνευ τοῦ τὸν ἐγκέφαλον κινηθῆναι. — — 3) τίς ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ὕπνων; — — ἀτμοί τινες χρηστοὶ ἐν τῇ ζυμώσει τῶν σίτων πεττομένων γινόμενοι, ἐπὶ

ἐξ ἧς ἐστι γνῶναι, εἴτε σωτήριον εἴτε ὀλέθριον ὑπάρχει τὸ νόσημα. φησὶν οὖν ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον, ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον. ὁ πόνος τριττός· πόνος ἡ βλάβη, ὡς ἐνταῦθα, καὶ τὸ γυμνάσιον ὡς τὸ, πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν, καὶ ἡ ὀδύνη, ὡς τὸ δύο πόνων ἅμα γινομένων. πάλιν οἱ καιροὶ τῶν νοσημάτων τέσσαρες, ἀρχὴ, ἀνάβασις, ἀκμὴ καὶ παρακμή. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ ὁ ὕπνος πόνον ποιεῖ, ἤτοι βλάβην ποιεῖ, περὶ ἧς ὁ λόγος οὐκ ἔστι τῷ Ἱπποκράτει. οὐ γὰρ 1) θάνατον σημαίνει· ὅσον οὔπω γὰρ ἐξαναφθήσεται τὰ τῆς θερμασίας καὶ τῶν περιττωμάτων τὸ φρύαγμα κατασταλήσεται. ἐν δὲ τῇ ἀναβάσει καὶ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ πα-

---

τὸν ἐγκέφαλον ἀναδίδονται, οἵτινες ἐπιτέγγουσιν αὐτὸν καὶ ὑγρότερον ἀπεργάζονται, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς κοιλίας ἐμφράττουσι καὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἀπολαμβάνουσιν, ᾧτινι ὡς ὀργάνῳ χρωμένη ἡ ψυχὴ, πᾶσαν ἑαυτῆς ἐπιτελεῖ τὴν ἐνέργειαν. — — τούτου οὖν στερούμενον τὸ σῶμα ἀνενέργητον ἀποτελεῖται. — — — ἡ καταλαμβάνουσα τὸ σῶμα διάθεσις ὕπνος ὀνομάζεται. ἀδύνατον δὲ ἢ παντελῶς ἀκαταύγαστον γενέσθαι τὸ σῶμα, ἔτι ὑπνοῦντος τοῦ ζώου. διὰ τοῦτο οὖν ἀμυδρῶς πως καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐλλάμπεται, ὡς δηλοῦσιν ἡ τοῦ θώρακος κίνησις καὶ οἱ ὄνειροι, ἀκτινοειδῶς διαδιδράσκοντος διὰ τῆς ἀτμώδους φύσεως τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. — — 4) τί χρήσιμον τοῦ ὕπνου τῷ παντὶ σώματι; — — Calor versus interna vergit; inde ψύχεσθαι μὲν ἀνάγκη τὰ ἐκτὸς, ὡς δηλοῖ τὸ περιβλημάτων ἡμᾶς καὶ σκεπασμάτων δεῖσθαι ἐν τοῖς ὕπνοις. — Itaque αἱ πέψεις γίνονται, χυλοποίησις, ἐξαιμάτωσις, πρόσφυσις, θρέψις, διάκρισις τοῦ χυμοῦ. — — unde mane subito mingimus et ventrem exoneramus. — — δυσὶ γὰρ τούτοις ἐτίμησε τὸ ζῶον ἡ φύσις, ὕπνῳ καὶ ἐγρηγόρσει, τὸ μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν καὶ τὴν τῆς πέψεως ἀκρίβειαν, τὸ δὲ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς πρᾶξιν καὶ τὴν τῶν περιττωμάτων ἀπόθεσιν. — — ὅσῳ γὰρ οὔπω ἐξαφθήσεται τὰ τῆς θερμασίας, καὶ τῶν περιττωμάτων τὸ φρύαγμα καταστραφήσεται. in prioribus enim εἰκὼν erat, si debiliori flammae multa et humida ligna imponuntur, aut flammae magnae pauca et sicca ligna. Dein quaerit de significatu verbi πόνος. 1) γυμνάσια v. c. πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν. 2) ὀδύνη v. c. δύο πόνων ἅμα γιγνομένων. 3) κατὰ τῶν συμπτωμάτων τὸ τοῦ πόνου ἐπιφέρειν εἴωθε ὄνομα v. c. ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει. Ita in nostro loco, ubi intelligas meteorismum, cephalalgiam, lipothymiam, phlegmonen etc.

1) θανάσιμον V. a.

ρακμῇ, τοὐπίπαν ἐν ἀρχῇ, τὶς ὠφέλεια τοῖς ὕπνοις ἀκολουθεῖ, καὶ μάλιστα ἐναργεστάτη ταῖς παρακμαῖς. ἐὰν οὖν ἐν τούτοις τοῖς καιροῖς καὶ μάλιστα ἐν τῇ 1) ἀκμῇ βλάβην ὁ ὕπνος ποιήσῃ, θανάσιμόν ἐστιν. ἐν ᾧ γὰρ ἕκαστόν ὠφελιμώτατόν ἐστιν, ἐὰν πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖν ἔτι καὶ βλάπτῃ, θάνατον εἰκότως δηλώσει. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ μὴ δυναμένου περιγενέσθαι τοῦ νοσοποιοῦ αἰτίου. εἶτά φησιν, ἢν ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον. καὶ εἰκότως· δηλοῦνται γὰρ ἐκ τούτου καλῶς αἱ ὗλαι 2) πεπέφθαι.

ΔΑΜ. Ὅταν ἐξ ὕπνου γένηταί τις βλάβη, θανάσιμον εἶναι τὸ νόσημά φησιν, ὅταν δ᾽ ὠφέλεια, μὴ θανάσιμον. βλάβαι δ᾽ ἐξ ὕπνων εἰσὶν αἱ ταῖς ὠφελείαις ἐναντίαι, τό τε τὸν πυρετὸν ἢ μὴ λύεσθαι πρὸς αὐτῶν ἢ καὶ παροξύνεσθαι καὶ τὸ τὰς ὀδύνας ἐπιτείνεσθαι καὶ τὰ ῥεύματα πλείω γίνεσθαι καὶ τὰς φλεγμονὰς αὐξάνεσθαι. τινὲς δὲ καὶ κατ᾽ αὐτοὺς τοὺς ὕπνους φθέγγονται παρακοπτικῶς καὶ ἢν ἐξεγείρωνται, μέχρι πολλοῦ παρανοοῦσιν. ἐνίοις δ᾽ ἀρχὴ κώματος ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται καὶ μόλις ἀνίστανται νυττόμενοι. συμβαίνει δὲ ταῦτα πάντα διὰ τὴν τῶν χυμῶν κακοήθειαν, οὓς ὅταν μὲν ἰσχυρότερον ᾖ τὸ ἔμφυτον ἡμῶν θερμὸν, ἐκπέττει κατὰ τοὺς ὕπνους, ὅταν δ᾽ ἀσθενέστερον, ἐνικήθη μὲν ὑπ᾽ ἐκείνων ἐκεῖνο, βαρύνεται δ᾽ ὑπ᾽ αὐτῶν τὰ σπλάγχνα καὶ τοῖς εἰρημένοις ἁλίσκεται πάθεσιν ὁ ἄνθρωπος. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἱπποκράτης βούλεται τὸν μὲν ἐγρηγορότα ἔξωθεν θερμότερον εἶναι, τὸν δὲ καθεύδοντα ἐναντίως.

β΄. Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἄνω καθολικὸν τὸν λόγον ποιούμενος ἔλεγε, ὅπου ὕπνος πόνον παύει, οὐ θανάσιμον. καὶ ὃ ἔλεγεν ἐκεῖ, πιστοῦται νῦν διὰ παραδείγματος ἐν τῷ φάναι, ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν. καὶ αὐτὸς μὲν

---

1) *παρακμῇ* **V. a.** 2) *πεφθῆναι* **V. c.** 3) **E Stephano:** *Καί φησιν ὁ Γαληνὸς ὅτι δεῖ καινοτομῆσαι τὴν λέξιν καὶ τὸν γ ὰ ρ καταθεῖναι σύνδεσμον, ὥστε μίαν ἀπαρτίζεσθαι συνέχειαν,* — **ut primus cum secundo aphorismo jungatur.**

ὡς φιλοσύντομος τοῦ χαλεπωτάτου νοσήματος τουτέστι τῆς παραφροσύνης μνησθεὶς ἐδήλωσεν, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ τουτέστι πυρετὸν, φλεγμονὴν, ὀδύνην ἐὰν ὕπνος παύῃ, ἀγαθόν ἐστιν.

ΔΑΜ. Ἀπὸ τοῦ κινδυνωδεστάτου νοσήματος δηλοῖ καὶ τὰ ἄλλα.

γ΄. Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γενόμενα, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἄμφω κακὰ ὡς ἄμετρα, ἀλλ' ὁ μὲν ὕπνος καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον, ὡς σημεῖον μὲν, ἐπειδὴ δηλοῖ πλῆθος ὕλης καὶ ἀσθένειαν δυνάμεως, ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι ἐπιτείνει τὸ πλῆθος, μὴ συγχωρῶν αὐτὸ διαφορηθῆναι. αἱ γὰρ διαφορήσεις ἐν τῇ ἐγρηγόρσει γίνονται. πάλιν δὲ καὶ ἡ ἐγρήγορσις ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον κακὸν, ὡς σημεῖον μὲν ὅτι ἐνδείκνυται ξηρότητα, ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι ἐπιτείνει αὐτὴν τῇ διαφορήσει. ἀποροῦσι δέ τινες λέγοντες, ὅτι διὰ τί εἶπεν ὕπνον μακρόν; ὁ γὰρ μακρὸς ὕπνος οὐχ ὕπνος, ἀλλὰ κῶμα. 2) λύσις. ὅτι ἄλλο κῶμα καὶ ἄλλο μακρὸς ὕπνος· τὸ μὲν γὰρ κῶμα οὐ μόνον τῷ μήκει χαρακτηρίζεται, ἀλλὰ καὶ τῷ δυσεγέρτῳ· ὁ δὲ μακρὸς ὕπνος τῷ μήκει μὲν, οὐ μὴν δὲ καὶ τῷ δυσεγέρτῳ.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ μακρὸς ὕπνος ἐπὶ ψύξει τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ ἤγουν τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις ὅταν ἰσχυρὰ γένηται, μετὰ μὲν ὑγρότητος μιχθεῖσα τὰ ληθαργικὰ πάθη ποιεῖ, μετὰ δὲ ξηρότητος τὰς καλουμένας καταλήψεις. οὕτω δὲ καὶ ἀγρυπνίαι διὰ θερμασίαν τοῦ ἐγκεφά-

---

1) **E Stephano:** *οἱ μὲν γὰρ παῖδες πλείους τῶν ὀκτὼ ὡρῶν καθεύδειν πεφύκασιν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἢν ὁ ἀκμάζων καθευδήσῃ, ἀμέτρως ὑπνοῖ. οἱ γὰρ ἀκμάζοντες ἓξ ὥρας τὸ μήκιστον καθεύδειν δύνανται.* — — **Hyeme diutius quam aestate dormimus.** — — *τὴν ἀγρυπνίαν ἀντὶ τῆς ἐγρηγόρσεως εἴρηκεν ὁ Ἱπποκράτης.* — **Quid? immodicus somnus non somnus, sed** *κῶμα* **est. At** *φαμὲν οὖν ὅτι ἄλλο κῶμα καὶ ἄλλο μακρὸς ὕπνος, καὶ ταῦτα διορίζει ἡ δυσχερὴς* **(coma)** *καὶ εὐχερὴς* **(somnus)** *ἐπανάστασις. — μετά τινος κραυγῆς καὶ δονήσεως.* 2) *λέγεται* **V. b.**

λου γίνονται ἢ διὰ δυσκρασίαν μόνην ἢ καὶ χυμοῦ χολώδους πλεονάσαντος.

δ΄. Οὐ πλησμονὴ, οὐδὲ λιμὸς, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ἔῃ. —

ΘΕΟΦ. 1) Διὰ τί πλησμονῆς καὶ λιμοῦ ἐμνήσθη ἐνταῦθα, οὐ μέντοι ἄλλης τινὸς ἐναντιώσεως, οἷον θερμασίας καὶ ψύξεως; ὡς αἴτια τῶν πρὸ αὐτῶν εἰρημένων. ὁ μὲν γὰρ πολὺς ὕπνος τῇ πλησμονῇ γίνεται τῶν βρωμάτων, ἡ δὲ ἀγρυπνία τῷ ὑπερβάλλοντι λιμῷ. ἀπὸ δὲ τούτων ἐπὶ τὸ καθολικώτερον ἀναγόμενός φησιν, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅ τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ. καὶ ἡ αἰτία. ὅτι οὐδὲν ἄμετρον ἀγαθόν.

ΔΑΜ. Ὅσαι μὲν γὰρ 2) * αἱ μετρίαι πλεῖστον ἀποκεχωρήκασι τοῦ συμμέτρου, ἤδη νοσήματα ὑπάρχει. ὅσαι δ᾽ οὐδέπω τὸ μέχρι πλείστου κέκτηνται, νοσημάτων ἐνδείκνυνται γένεσιν.

ε΄. Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους. —

ΘΕΟΦ. Αὐτομάτους κόπους ὀνομάζει τὰς ἄνευ φανερᾶς αἰτίας γινομένας 3) ἀνιαρὰς συναισθήσεις, ἐξ ὧν καὶ τὴν διάγνωσιν νῦν ποιεῖται. ἀλλ᾽ οὗτοι οἱ κόποι τριττοί· οἱ μὲν γάρ εἰσι 4) τονώδεις οἱ ἐκ πνευμάτων φυσωδῶν τεινόντων τὸ ὅλον σῶμα μετ᾽ αἰσθήσεως γινόμενοι, οἱ δὲ ἑλκώδεις· ὥσπερ γὰρ ἐπὶ ἕλκους δοκεῖ τούτοις συναίσθησις γίνεσθαι, οἵτινες γεννῶνται ἐξ ὕλης δριμείας τε καὶ δακνώδους· οἱ δὲ ὀστοκοπώδεις, ἐπειδὴ δοκοῦσι συντεθλάσθαι τὰ ὀστᾶ, γινόμενοι ἐκ παχέος καὶ γεώδους χυμοῦ. οὗτοι οὖν οἱ κόποι φράζουσι τουτέστι δηλοῦσι καὶ 5) προμηνύουσι μέλλουσαν γίνεσθαι νόσον. τέως γὰρ ἠρεμεῖ ὁ χυμὸς, ὁ αἴτιος τῶν κόπων, λοιπὸν δὲ ὕστερον

---

1) E Stephano: Alia contraria sunt, σκληρότης καὶ μαλακότης, πυκνότης καὶ ἀραιότης, θερμασία καὶ ψύξις, ἴσχνανσις καὶ πάχυνσις. 2) Legas ἀμετρίαι. 3) ἀν. συναισθ. om. C. 4) E Stephano: ἐπὶ μὲν τοῦ ἑλκώδους καθάρσει χρηστέον, ἐπὶ δὲ τοῦ τονώδους φλεβοτομίᾳ, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀστοκοπώδους τῷ συναμφοτέρῳ. 5) μηνύουσι V. b. c.

ἐμφράττεται, 1) ἀδιαπνευστεὶ σήπεται κἀντεῦθεν χαλεπὰ γίνονται νοσήματα.

ΔΑΜ. Οὐ τῆς τῶν κινήσεων ἀμετρίας ὄνομά ἐστιν ὁ κόπος, ἀλλὰ τῆς ἐγγινομένης διαθέσεως ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ὑπὸ τῶν τοιούτων κινήσεων· οὐ μνημονεύει γὰρ γινομένων κόπων, ἀλλὰ τῶν αὐτομάτων. ὅταν οὖν ἄνευ κινήσεως ἡ τοιαύτη γένηται διάθεσις, οὐ κόπος ἁπλῶς, ἀλλὰ κόπος αὐτόματος ὀνομάζεται. εἰσὶ δὲ τριττοὶ κόποι, καλεῖται δὲ ὁ μὲν ἑλκώδης, ὁ δὲ τονώδης, ὁ δὲ φλεγμονώδης καὶ γίνεται ὁ μὲν ὑπὸ κακοχυμίας, ὁ δὲ ὑπὸ πλησμονῆς, ὁ δὲ ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων.

ς'. Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισι ἡ γνώμη νοσέει. —

ΘΕΟΦ. Συνεχὴς καὶ οὗτος τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμῷ. ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ περὶ τοῦ αἰσθητικῶς γινομένου πόνου 2) διηγόρευεν, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ ἀναισθήτως καί φησιν, ἐάν τις ὀδυνηρὰν ἔχων διάθεσιν ἐν οἱῳδήποτε μέρει τοῦ σώματος αἰσθητικῷ μὴ αἰσθάνηται τῆς ὀδύνης, κακόν· δηλοῖ γὰρ ὅτι ὁ ἐγκέφαλος πέπονθεν, οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἔστιν ὁ κάμνων ἐρυσίπελας ἔχων ἢ φλεγμονὴν περὶ τὸν μηρόν. τοῦτο ὁ ἰατρὸς ὁρῶν κατὰ λόγον τὰ δέοντα ποιῶν παραμυθεῖται· εἰς τὴν ἑξῆς ἐλθὼν εἰ παρὰ τοῦ 3) παρακολουθήσαντος μάθοι, ὅτι ὅλως οὐκ ᾔσθετο τῆς ὀδύνης ἐν τῇ νυκτὶ πρότερον μὴ ὑποφέρων αὐτὴν, λογίζεται συναγαγὼν, μὴ ἄρα διεφορήθη ὁ τοιοῦτος 4) ὄγκος ἢ μετωχετεύθη καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνώδυνος γέγονεν. εἶτα εἰ ἐρευνῶν μηδὲν ἐκ τούτων εὕροι, 5) τὸν δὲ ὄγκον τὸν αὐτὸν θεάσηται, εὐθέως τεκμαίρεται, ὅτι ἢ παρεφρόνησεν ὁ ἄνθρωπος ἢ μέλλει παραφρονεῖν. ἐβλάβη γὰρ τὸ 6) κρῖνον. τὸ δὲ π ο λ λ ὰ κεῖται νῦν ἀντὶ τοῦ ὡς ἐπίπαν.

---

1) ἀδιαπνευστεὶ om. V. b. c. C. 2) διηγόρευσεν V. b. 3) παρακ. καὶ δουλεύοντος V. c. μαθητοῦ V. b. ab aegroto vel ab aliis. C. 4) χυμὸς V. b. inflammatio C. 5) τῶν δὲ εἰκότων ἔξω θεάσ. V. b. om. C. 6) κρανίον V. b. om. haec verba C.

ΔΑΜ. Γνώμην τὴν κατάστασιν τοῦ νοός φησιν.

ζ΄. Τὰ ἐν πολλῷ λεπτυνόμενα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησι πρὸς τὸν ἰατρὸν, ὅτι σκόπει ἐπὶ τῶν ἀνακομιζομένων τὸ προηγησάμενον αἴτιον ἤγουν νόσημα εἴτε χρόνιον ἦν, εἴτε ὀξύ. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν ἐν πολλῷ καὶ ὀλίγῳ ταῦτα ἐδήλωσε. καὶ εἰ μὲν ἐν πλείονι χρόνῳ ἐλεπτύνθη τὸ σῶμα, νωθρῶς θρέψον τουτέστιν ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ κατὰ μέρος, διὰ τόδε, ὅτι τοῖς ἐν πλείονι χρόνῳ λεπτυνθεῖσι ἐκτήκονται μὲν αἱ σάρκες, ἰσχνὰ δὲ γίνονται καὶ τὰ ἄλλα, δἰ ὧν αἱ πέψεις τοῖς ζώοις ἐπιτελοῦνται καὶ ἡ ἀνάδοσις καὶ ἡ αἱμάτωσις, ὥστε οὐ δυνήσεται τοσαύτην κατεργάσασθαι τροφὴν, ὅσην 1) χρήζει τὸ σῶμα. εἰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως τουτέστι συντόμως πλείονα τροφὴν 2) παρέχομεν. ἐπὶ τούτων γὰρ τὰ ὑγρὰ μόνον ἐκενώθη, τὰ μέντοι στερεὰ εὔρωστά εἰσιν. οὕτως οὖν χρῶ ἐπὶ τούτων θαῤῥῶν τῇ τῶν στερεῶν εὐρωστίᾳ.

ΔΑΜ. Τὰ μὲν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ 3) λεπτυνόμενα κενώσει τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν πνευμάτων τοῦτο πέπονθε· τὰ ἐν πολλῷ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τῇ τήξει τῶν στερεῶν, δἰ ὧν ἥ τε πέψις καὶ ἀνάδοσις καὶ θρέψις γίνεται, ὥστε τούτων ἀτονησάντων, οὐ δεῖ ἁδρῶς τρέφειν, ἀλλὰ λεπτῶς καὶ κατὰ βραχὺ, ἐπὶ δὲ τῶν προτέρων ἁδρῶς καὶ διὰ ταχέων.

ή΄. Ἢν ἐκ νούσου τροφὴν λαμβάνων μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλέονι τροφῇ χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηκαι, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος συνεχὴς τῷ ἀνωτέρω καὶ ἀναληπτικὸς ὁ ἀφορισμός. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσοι ὀρεγόμενοί τε καὶ τροφὴν 4) δαψιλῆ προσφερόμενοι ἐκ

---

1) δέεται V. b. 2) παρέχων V. a. παρέχειν V. c. 3) λεπτυνθέντα in mg. 4) ταχεῖαν V. b. crassum C. τραχεῖαν.

νόσου ἀνακομιζόμενοι τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι, δηλοῖ ὅτι πλείονι χρῶνται τροφῇ καὶ διὰ τοῦτο ἀδυνατοῦσι. βαρύνονται γὰρ μᾶλλον ἢ τρέφονται παρ' αὐτῆς διὰ τὸ τὰς φυσικὰς δυνάμεις τοῦ σώματος ἀσθενεῖς εἶναι καὶ μήτε χυλοποίησιν κατὰ λόγον μήτε ἐξαιμάτωσιν μήτε θρέψιν γίνεσθαι. ὅσοι δὲ οὐ λαμβάνειν αὐτάρκως δυνάμενοι τροφὴν τὴν ἀδυναμίαν ἔχουσι, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμούς, 1) οὓς εἰ μὴ κενώσειαν, ἀδύνατον αὐτοῖς τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν. τὰ γὰρ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψαις, μᾶλλον βλάψεις. εἰ δέ τις ἀπορεῖ λέγων, ὅτι καὶ εἰ ὀρέγονται, πῶς οὐ τρέφονται, λέγομεν οὖν, ὅτι ὀρέγονται μὲν ἐκ τοῦ ἐῤῥῶσθαι τὴν ὀρεκτικὴν δύναμιν, οὐ πέττουσι δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀλλοιωτικῆς, καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφονται.

ΔΑΜ. Ὅσοι μὲν οὖν ὀρεγόμενοί τε καὶ τροφὴν δαψιλῆ προσφερόμενοι τὴν ἰσχὺν τὴν ὑγιεινὴν ἀδυνατοῦσιν ἀνακτήσασθαι· βαρύνονται γὰρ μᾶλλον, οὐ τρέφονται πρὸς αὐτῆς διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς πεπτικῆς δυνάμεως· ὅσοι δὲ οὐδὲ λαμβάνειν αὐτάρκως δύνανται, μοχθηροὺς ἔχουσι χυμούς, οὓς εἰ μὴ κενωθεῖεν, ἀδύνατον αὐτοῖς ἐστι τὴν ὑγιεινὴν ἰσχὺν ἀναλαβεῖν.

ϑ'. Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ συνέχειαν καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμός· ἐν μὲν γὰρ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἔλεγεν Ἱπποκράτης, ἢν τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, κενώσεως δεῖται, ἀλλ' ἵνα μήτις ἀπροόπτως καὶ ὡς ἔτυχε τὸ κενωτικὸν παράσχῃ βοήθημα καὶ ἀδικήσῃ τὸν κάμνοντα, φησὶν ἐνταῦθα, ὅτι δεῖ τὸν ἰατρὸν τὸν μέλλοντα καθαίρειν εὔροιαν ἐπιτηδεύειν ἐν τῷ σώματι. 2) ἡ δὲ εὔροια τὴν ἀκώλυτον δηλοῖ διέξοδον, ἥτις κατὰ δύο τρόπους γίνεται, κατά τε λεπτυν-

1) ὡς — κενωθεῖεν V. a. 2) V. a. ita habet: εἰ γὰρ λεπτύνει καὶ τέμνει τοὺς παχεῖς καὶ γλίσχρους ἐν τῷ σώματι χυμοὺς καὶ τοὺς πόρους, δι' ὧν οὗτοι μεταλαμβάνονταί τε καὶ ἕλκονται, πρὸ τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἀναστομώσειεν, ἡ κένωσις αὐτοῖς ἀρίστη γίνεται κατα πάντα.

σιν τῆς ὕλης καὶ τῶν χωρίων μαλακότητα. δεῖ οὖν καὶ τὰ περιέχοντα χαλάσαι καὶ ἀραιῶσαι καὶ τοὺς πόρους ἀναπετάσαι καὶ τῶν ἀγγείων τὰ στόμια ἀνευρῦναι καὶ τοὺς περιεχομένους τῷ σώματι παχεῖς καὶ γλίσχρους χυμοὺς τεμεῖν καὶ λεπτῦναι. εἶτα δοθέντος φαρμάκου καθαρτικοῦ, μεταλαμβάνονταί τε καὶ ἕλκονται πρὸς αὐτοῦ καὶ ἀρίστη γίνεται ἡ κάθαρσις αὐτοῖς κατὰ πάντα. οὔτε γὰρ στρόφοι, οὔτε ἴλιγγοι, 1) ἆσαι τε πολλαὶ καὶ κακοσφυξίαι καὶ ἐκλύσεις ἀπαντῶσιν αὐτοῖς.

ί. Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις. —

ΘΕΟΦ. Ὅτι συνδιαφθείρεται ἡ ἐπιοῦσα τροφὴ τῇ προϋπαρχούσῃ κατὰ τὸ σῶμα κακοχυμίᾳ, καθάπερ καθαρὸν ὕδωρ ἐν βορβόρῳ χεόμενον, ὥστε αὐξάνεσθαι μὲν αὐτῆς τὴν ποσότητα, φυλάττεσθαι δὲ τὴν ποιότητα. κἀντεῦθεν ἀνόητος ὁ σκοπὸς γίνεται τοῦ τρέφειν.

ΔΑΜ. Ἰσχυρὰ ποιεῖν τὰ σώματα χρὴ διὰ τοῦ τῶν χυμῶν παραλεπτυσμοῦ καὶ τῆς τῶν πόρων ἀναπετείας ἢ ἀποφράξεως καὶ ἀναστομώσεως, καὶ διὰ τῆς ῥύψεως καὶ λεπτύνσεως τῶν ὑγρῶν.

ΣΤΕΦ. Φησὶν ὁ Γαληνὸς, ἔδει τὸν παρόντα ἀφορισμὸν τῷ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένῳ συντάξαι, ἐν ᾧ εἴρηκεν, ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεως τοῦτο δεῖται· ὡς τινος γὰρ λέγοντος διὰ τί κενώσεως δεῖται, αὐτὸς ἐπιφέρει, τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις, διότι κακοχυμίας πεπληρωμένον, οὕτως προσίεται τὴν τροφὴν, εἶτα μετὰ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἔδει συνάψαι τὸν μεταξὺ ὄντων δύο τεταγμένον. ἐρωτώμενος γὰρ πάλιν ὁ Ἱπποκράτης πῶς δεῖ τῇ καθάρσειχρήσασθαι ἐπήγαγεν, τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

ιά. Ῥᾶον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίων. —

ΘΕΟΦ. Πᾶσα γὰρ σιτηρὰ τροφὴ, ὡς παχυτέρα, δυ-

---

1) vertigine vel inflammatione vel exolutione C.

σαλλοίωτός ἐστι καὶ δυσανάδοτος, ἡ δὲ ὑγρὰ ὡς εὐαλλοίωτος ἑτοίμως ἀναδίδοται, πλὴν ποτὸν ἀκουστέον οὐ πᾶν ὑγρὸν διὰ στόματος λαμβανόμενον, ἀλλ' οἶνον, ὡς κἂν τῷ περὶ τροφῆς εἴρηται, 1) [ὑγρᾶς] τροφῆς ὄχημα οἶνος. οὐδὲν γὰρ τούτου ἐν τροφαῖς μᾶλλον εὐανάδοτον καὶ συναγαγεῖν καὶ ῥῶσαι δύναμιν διασκεδασθεῖσαν δυνάμενον. οὐ μόνον δὲ εὐανάδοτος, ἀλλὰ καὶ εὐπρόσθετός ἐστι καὶ διὰ τοῦτο τροφιμώτατος, καὶ μάλιστα εἰ ξανθὸς καὶ 2) κιῤῥὸς ὁ οἶνος. οὗτος γὰρ κατὰ πάντα ἄριστος. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τὸ προειρηκέναι αὐτὸν περὶ ἀνακομιζομένων, διὰ τοῦτο μέμνηται τῶν δύο ὑλῶν, ὑφ' ὧν πεφύκασιν ἀνατρέφεσθαι.

ΔΑΜ. Ποτοῦ δηλονότι τοῦ φύσιν ἔχοντος τρέφειν, οἷον οἴνου ἐρυθροῦ καὶ παχέος. ὁ γὰρ λεπτὸς καὶ λευκὸς οἶνος καὶ οἷον ὑδατώδης οὔρησιν μὲν κινεῖ, τρέφει δ' ἥκιστα. ὅσοι δὲ παχεῖς καὶ τὴν χρόαν ἐρυθροὶ, τροφιμώτατοι πάντων οἴνων εἰσίν.

ιβ'. Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα. —

ΘΕΟΦ. Ἐγκαταλιμπανόμενα κέκληκε τὰ λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἅπερ ἀνάγκη σηπόμενα τῷ χρόνῳ πυρετοὺς ἐξάπτειν. συνέζευκται δὲ ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἐκείνῳ τῷ λέγοντι, ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσεώς δεῖται. καὶ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι τῆς κενώσεως λέγων, τὰ γὰρ ἐγκαταλιμπανόμενα 3) μετὰ κρίσιν 4) ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

ΔΑΜ. Ἐγκαταλιμπανόμενα κέκληκε τὰ λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἅπερ ἀνάγκη σηπόμενα τῷ χρόνῳ πυρετοὺς ἐξάπτειν.

ιγ'. Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισι ἡ νὺξ δύσφορος,

1) Om. V. b. C. 2) amarum C. ὀῤῥὸν Steph. 3) E Stephano: κρίσιν] Quid? crisi facta, morbus recurrit! At ἡ κρίσις ἐστὶν ὁμώνυμος· ἔστι γὰρ καὶ τελεία καὶ ἀτελής. Et de crisi imperfecta sermo. 4) ὑποστροφώδεα. V. b. c.

ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη, ὡς ἐπὶ τὸ πουλύ. —

ΘΕΟΦ. Περὶ μελλούσης κρίσεως διαλέγεται. κρίσις δέ ἐστιν 1) ἀγὼν φύσεως καὶ νοσήματος καὶ ἀθρόα ἐν νόσῳ μεταβολή. ταύτης τῆς κρίσεως ἡ προηγουμένη νὺξ δύσφορος γίνεται· καὶ εὐλόγως· ὥσπερ γὰρ ἀθλητὴς ἢ στρατηγὸς ὅσον οὔπω τοῦ ἀγῶνος ἐπικειμένου ταράττεται καὶ προευτρεπίζεται, πῶς μὲν ὀφείλει τοῖς πολεμίοις ἐπελθεῖν, πῶς δὲ αὐτοὺς ἐκκλῖναι, οὕτω καὶ ἡ φύσις προταράττεται εὐτρεπίζουσα τὰς ἑαυτῆς δυνάμεις πρὸς τὸ ἀποδιῶξαι καὶ ἀλλοιῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην. κἀντεῦθεν δυσφορία γίνεται, πλὴν ἐν νυκτὶ διὰ τὸ ἐναργῶς τὸ τηνικαῦτα φαίνεσθαι τὴν δυσφορίαν, διακοπτομένων τῶν ὕπνων ὑπὸ τῆς ταραχῆς. ἡ μέντοι ἐπιοῦσα εὐφορωτέρα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τὸ τῶν κρίσεων τὰς πλείους εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν, μηκέτι χειμαζομένης τῆς φύσεως τῇ 2) ἀποχῇ τῶν περιττῶν.

ΔΑΜ. Ἡ μὲν κρίσις ὀξύῤῥοπός ἐστιν ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγείαν ἢ θάνατον. γίνεται δὲ τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν. εἰκότως οὖν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ταραχῇ δυσφοροῦσιν οἱ κάμνοντες. γίνεται δὲ κατὰ τὰς νύκτας ἡ δυσφορία κατάφορος, διότι ἔθος ἡμῖν κατὰ

---

1) E Stephano: *οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἀγωνιζομένων ἐστὶ θεάσασθαι, εἴτε γὰρ παλαίστρα εἴτε δρόμος εἴτε ἄλλο τι τῶν γυμνασίων ὁ προκείμενος εἴη ἆθλος, ἐν φροντίδι καὶ ἀγρυπνίᾳ τούς τε ἀγωνοθέτας καὶ τοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα παρασκευαζομένους τὸ πᾶν τῆς προηγουμένης νυκτὸς ὄψει διατελοῦντας, πληρωθέντος δὲ τοῦ ἀγῶνος ἠρεμία τοὺς ἀγωνισαμένους διαδέχεται, καὶ μάλιστα τοὺς τὸ τῆς νίκης κράτος διαδεξαμένους.* — — Adpropinquantibus criticis turbationibus, *ὁ μὲν ἰδιώτης δεδιὼς τὸν κίνδυνον, ταράττεται καὶ ὑπαναχωρεῖ, ὁ δὲ Ἱπποκράτειος ἰατρὸς εὐφραίνεται ταῦτα ὁρῶν.* — Cur noctis solius dysphoriam esse dixit? — — Interdiu fit *ἡ λέπτυνσις τῶν χυμῶν διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀλέαν.* 1) *ἐν τῇ νυκτὶ τῷ ἀδιαφορήτῳ τῆς ὕλης* (omnia introrsum vergunt) *μᾶλλον ἡ φύσις βαρύνεται καὶ τὸ νόσημα βοηθεῖται.* 2) Nox somno dicata est, ut dysphoria nocturna major evadat. *δυσχερῶς καὶ ἐπισφαλῶς φέρομεν, ἀγρυπνοῦντες τῆς νυκτός.* 2) *ἐποχῇ* V. b.

ταύτας κοιμᾶσθαι. διακοπτομένων οὖν τῶν ὕπνων ἐναργὴς ἡ δυσφορία, ἡ δ᾽ ἐπιοῦσα νὺξ ὡς ἐπὶ πολὺ εὐφορωτέρα διὰ τὸ τῶν κρίσεων τὰς πλείστας εἰς ἀγαθὸν τελευτᾷν. ἴσμεν γὰρ, ὡς οἱ σωζόμενοι πλείους ἐν τοῖς νοσοῦσι τῶν ἀποθνησκόντων, εἰ μὴ λοιμώδης εἴη κατάστασις.

ιδ΄. Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσι, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς πονηρὰ μεταβάλλῃ. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα παραδίδωσι διάγνωσιν, ἵνα βεβαιότερον μάθῃς, εἰ τελεία ἡ κρίσις ἐστὶν ἢ οὔ. καί φησιν, ὅτι σκόπει τῆς κατὰ γαστρὸς ἐκκρίσεως τὰ διαχωρήματα, ὁποίαν μεταβολὴν ἴσχουσιν, ἆρα πάλαι ξανθὰ ἢ πελιδνὰ φερόμενα νῦν ἤρξαντο ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβάλλειν ἢ οὔ; καὶ εἰ μὲν ἐπὶ τὸ 1) *κάλλιον εὕρῃς τὴν μεταβολὴν, γίνωσκε ὅτι οὐδὲν* 2) *φαῦλον ἔνεστιν ἐν τῷ σώματι, κἂν εὐφορία τάχα τὸ τηνικαῦτα μὴ ἐπακολουθήσῃ. εἰ μέντοι ἐπιμένουσι τὰ αὐτὰ, ἢ καὶ εἰς χείρονα μεταβάλλουσι, τότε κακὸν, κἂν τάχα μὴ δυσφορία ᾖ. ἰστέον δὲ ὅτι οὗτος ὁ λόγος καὶ καθολικὸς δύναται εἶναι· οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ ῥύσεως ἁρμόζει γαστρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης* 3) *κενώσεως.*

ΔΑΜ. Αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελοῦσιν, ἐπεὶ πολλὰς ἰδέας ἐκκενοῦσι χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβέστερον ἐκκαθαίρουσι τὸ σῶμα, εἰ μὴ συντήξεως ἢ σηπεδόνος ἔχοιεν γνώρισμα ἢ λιπαρὰ ἢ 4) *κακόσημά εἰσιν.*

ιε΄. Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, σκέπτεσθαι τὰς ἐκκρίσιας· ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ 5) *ὅμοιαι τοῖσι ὑγιαίνουσι, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν. —*

ΘΕΟΦ. Ἡ 6) *κρίσις διττή. ἢ γὰρ δι᾽ ἐκκρίσεως γίνεται ἢ διὰ ἀποστάσεως. καὶ περὶ μὲν τῆς κατ᾽ ἔκκρισιν γινομένης*

---

1) *κρεῖττον* V. b. 2) *χαῦνον* V. b. 3) E Stephano: *ἢν μὴ εἰς πονηρὰ* etc.] *τουτέστιν ἐὰν μὴ ἀπεψίᾳ ἡ μεταβολὴ γένηται, ἀλλὰ βίᾳ συμπτώματος προπηλακίζοντος αὐτὴν καὶ ἐρεθίζοντος — — μὴ μόνον τὰ ἄπεπτα τυχὸν τὰ παχύτερα ἢ λεπτότερα, ἀλλὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ* v. c. colore, systasi (*ἁδρομερῆ, λεῖα*). 4) Fort. *κάκοσμα.* 5) *οἷαι* D. *ταῖς τῶν ὑγιαινόντων* V. a. 6) E Stephano: Si excrementa

κρίσεως διαλέγεται φάσκων, ὅκου φάρυγξ νοσέει ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, σκέπτεσθαι τὰς ἐκκρίσιας. καὶ τὰς ἐκκρίσιας λέγει σκέπτεσθαι, διότι ἐκ τούτων 1) *δύνασαι γνῶναι, εἴτε κατὰ μετάδοσιν ἠνέχθη ἡ ὕλη, εἴτε κατὰ μετάστασιν. εἰ γὰρ ἀποστάσεως γινομένης φέρεται τὰ διαχωρήματα χολώδη, πρόδηλον ὅτι κατὰ μετάδοσιν ἠνέχθη ἡ ὕλη,* 2) *καὶ οὐκ ἀπηλλάγη τὸ σῶμα ἤτοι τὰ κύρια μόρια τῆς κακοχυμίας, ἀλλ' ἔτι ἀῤῥωστοῦσι. διὸ καὶ οὐκ ἀσφαλῶς τρέφειν τότε δεῖ. εἰ μέντοι τὰ διαχωρήματα ὅμοια ἠνέχθη τῶν κατὰ φύσιν, τότε πρόδηλον ὅτι πᾶσα ἡ ὕλη κατὰ μετάστασιν ἠνέχθη, ἀπὸ τῶν κυρίων ἐπὶ τὰ ἀκυρότερα μόρια, καὶ ἀσφαλῶς τὸ τηνικαῦτα δεῖ τρέφειν τὸ σῶμα.*

ΔΑΜ. Τῆς φύσεως ἐκκαθᾶραι τὸ σῶμα ὁρμησάσης, μὴ δυνηθείσης δὲ λεπτῦναι εἰς ἱδρῶτας τὰ περιττὰ, διὰ τὸ πάχος αὐτῶν γίνεται φύματα, καὶ ἡ φάρυγξ ὑποδεχομένη τοὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς καταῤῥέοντας χυμοὺς ἐνοχλεῖται· τὰ φύματα δὲ γίνονται χολώδη, ἐπειδὴ πέφυκε γίνεσθαι ταῦτα, θερμανθέντος αἵματος ὑπὸ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ.

ιϛ. Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν. —

ΘΕΟΦ. Ἁρμόδιος οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐπὶ ὑγιαινόντων. οὐ δεῖ 3) *γὰρ γυμνάζειν καὶ κινεῖν τοὺς λιμώττοντας διὰ τὸ μὴ ἐπιτείνεσθαι τῷ λόγῳ τῶν γυμνασίων τὴν ξηρότητα ἢ διὰ τὸ μὴ καταβληθῆναι μᾶλλον τὰς δυνάμεις ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ κινήσει. εἰ δέ τις εἴποι, ὅτι καὶ τί χρείαν ἔχει ὁ Ἱπποκράτης τῶν ὑγιαινόντων μεμνῆσθαι, λέγομεν ὅτι οὐ μόνον τὴν νόσον ἀνελεῖν πραγματεύεται, ἀλλὰ καὶ τὴν οὖσαν ὑγείαν φυλάξαι* 4) *προτίθεται. ἰστέον δὲ ὅτι ὁ* 5) *λιμὸς διττός· λιμὸς ἡ ἔνδεια τοῦ*

---

sunt bona, haud purges; nam partialis est morbus. Sed purga, si universalis. — *εἶτα εἰσελθὼν πρὸς τὸν αὐτὸν καί τις ἀγελαῖος ἰατρὸς εὐθέως ἐχώρησεν ἐπὶ τὴν κάθαρσιν καὶ ἀπροόπτως κενώσας, πλέον ἠδίκησε.*

1) *δυνήσῃ* V. b. 2) *καὶ — κακοχυμ.* om. V. a. 3) *οὖν* V. a. 4) *προτείνεται* V. b. c. 5) E Stephano: *Ὁμώνυμον γάρ ἐστι τὸ τοῦ*

σίτου, οὗ Ἱπποκράτης ἐν ἐπιδημίαις μέμνηται λέγων, ἐν Αἴνῳ ἐν λιμῷ ὀσπριοφαγέοντες σκελέων ἀκρατέες ἐγένοντο· ἡ στέρησις οὖν τοῦ χρησίμου τουτέστι τοῦ σίτου λιμὸς λέγεται. προσαγορεύεται δὲ λιμὸς καὶ ἡ ἀσιτία, ἧς καὶ ἐνταῦθα μέμνηται. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ νοσούντων οὗτος ὁ ἀφορισμὸς δύναται εἰρῆσθαι.

ΔΑΜ. Ὅπου ἔνδεια σιτίων κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ πρόσταγμα, οὐ δεῖ κοπιᾶν.

ιζʹ. Ὅκου ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν ἐσέλθῃ, νοῦσον ποιέει· δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις. —

ΘΕΟΦ. Ἡ 1) τροφὴ τριττή· τροφὴ τὸ μέλλον ἤγουν τὰ σιτία· τροφὴ τὸ οἷον, οἷον ὁ χυλὸς ὁ ἐν τῇ γαστρί· τροφὴ τὸ τρέφον, ὅπερ καὶ κυρίως τροφὴ ὀνομάζεται, καθ' ἣν προστεθὲν τῷ νεύρῳ γίνεται νεῦρον καὶ ἐν μυῒ μῦς καὶ ἐν φλεψὶ φλέψ. ἐνταῦθα οὖν ὁ λόγος ἁρμόδιος ἐπὶ πάσης τροφῆς. φησὶ γὰρ ὅπου ἂν τροφὴ κατὰ ποιό-

---

λιμοῦ ὄνομα. λιμός γάρ ἐστι καὶ ἡ λεῖψις τοῦ σιτίου. λιμὸς λέγεται καὶ ἡ ἀσιτία. καὶ αὕτη διττῶς, ἢ κατὰ προαίρεσιν ὡς ὅταν τις διά τινα θρησκείαν νηστεύων ἀπέχηται τῶν βρωμάτων, ἢ ἀπροαιρέτως. καί οὕτως διττὸν, ἢ γὰρ κατὰ πρόσταξιν ἄρχοντος, ἐν εἱρκτῇ ἀποκλεισθῆναι τὸν ἄνθρωπον καὶ μένειν ἄσιτον, ἢ κατὰ ἰατρικὴν ἀκρίβειαν, ὡς ὅτε πληθωρικὸν ὑπόκειται σῶμα.

1) E Stephano: Ἰστέον ὅτι τὸ τῆς τροφῆς ὄνομα ὁμώνυμόν ἐστι. κατὰ πολλῶν γὰρ φέρεται σημαινομένων, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ περὶ τροφῆς ἐδήλωσε, τροφῆς εἰπὼν τὸ τρέφον τροφὴ καὶ τὸ οἷον καὶ τὸ μέλλον. — — οἷον τροφή ἐστι τὸ μέλλον ἀναδίδοσθαι ἐξ ἥπατος· οἷον τροφὴ δὲ λέγεται, ἐπειδὴ πολλάκις φλεβοτομίας γενομένης, κενοῦται, μήπω διασπαρὲν, ὥστε γενέσθαι καὶ πρόσφυσιν καὶ ἐξομοίωσιν. — — μέλλον sunt τὰ σιτία. χρόνῳ γάρ τινι μέλλει ταῦτα χυλοποιεῖσθαι. — Sanguis nimius morbum facit, et victus lautior et lauta nutritio facit ἐμφράξεις καὶ φλεγμονὰς καὶ ἐρυσιπέλατά τε καὶ ἕρπητας etc. πλείων] — — ἢ πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τῶν ἀγγείων — v. c. εἰ τὰ σιτία — τὸ τῆς γαστρὸς ὑπερβάλλει κύτος, ἥτις ταῦτα λαμβάνουσα ἀχθοφορεῖν ἀναγκάζεται — ἢ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ λαμβάνοντος. — παρὰ φύσιν] τὸ κατὰ ποιότητα ἄμετρον. — — ἐκ τῆς ἰάσεως δῆλον. Nam qui nimium comedens morbo afficitur, convalescit,[1] quantitate ciborum imminuta.

τητα ἀσύμμετρος καὶ κατὰ ποσότητα 1) πλείων εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιεῖ· οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ἀμετρία τὴν φύσιν λυμαίνεται. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τῆς ἰάσεως· καθόλου γὰρ ἐπὶ τῆς κατὰ ποιότητα καὶ κατὰ ποσότητα παρατροπῆς ἡ διὰ τῶν ἐναντίων 2) προσαγωγῆς ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν ἐπανάκλησις βεβαιοτέραν καὶ ἀσφαλῆ τὴν τῶν βλαπτόντων αἰτίων ἀποφαίνει σημείωσιν.

ΔΑΜ. Πλείονα τροφήν φησι τὴν κατὰ ποσότητα καὶ ποιότητα. παρὰ φύσιν δὲ ἀντὶ τοῦ ὑπερβαλλόντως. τὴν γὰρ ὀλίγον ὑπερβάλλουσαν οὐ βλάπτειν ἀνάγκη. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴασις. κρεῖττον γὰρ προστιθεμένου τοῦ καὶ συνδέσμου γράφεσθαι, ὡς οὐ μόνης τῆς ἰάσεως τοῦτο παριστώσης, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως. ἐν ἁπάσαις γὰρ τέχναις τοῖς καλῶς ἐπινοουμένοις καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως μαρτυρία προσέρχεται. ἔστι δ᾽ ἐνταῦθα ἡ ἐπὶ ταῖς κενώσεσι τῶν λυπούντων χυμῶν ἴασις. σημείωσαι δὲ ὅτι κένωσίς ἐστιν, ὅταν ὁμοτίμως πάντες οἱ χυμοὶ κενῶνται. γίνεται δὲ τοῦτο διὰ φλεβοτομίας πρώτως· ἐγγὺς δὲ ταύτης ἡ διὰ γυμνασίων καὶ τρίψεων καὶ λουτρῶν, καὶ προσέτι κατὰ συμβεβηκὸς ἡ διὰ τῆς ἀσιτίας· κάθαρσις δὲ, ὅταν κενῶνται οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα.

ιη΄. Τῶν τρεφομένων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἔλεγε ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ ἢ σιτίων, ὡς τινος ἀποροῦντος καὶ ποῖά εἰσι ῥᾷον πληροῦντα, ποῖα οὐ ῥᾷον, νῦν ἐπιφέρει λέγων, ὅτι τὰ 3) ταχέως πληροῦντα ταχέως καὶ διαχωροῦνται, τὰ

---

1) πλεῖων — ποσότητα om. V. b. C. 2) παραγωγῆς V. b. c. 3) E Stephano: Tres πέψεις, et tres coctionum secretiones, in ventriculo (κόπρος), ἐν ἥπατι ἐξαιμάτωσις (οὖρον), in corpore toto (sudor). — καὶ τὸ μὲν ταχέως τέθεικε ἐπὶ τοῦ τῆς πέψεως καιροῦ, τὸ δὲ ἀθρόως ἐπὶ τοῦ τῆς προσθέσεως. — — ἐπειγόμενον γὰρ τάχος δηλοῖ τὸ ἀθρόως, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, τῶν ταχέως πεττομένων καὶ ἀθρόως προστιθεμένων, ταχεῖαι etc. — — Προσδιορισμοί. 1) — τὸ ταχίστην ἐπάγον τὴν διαχώρησιν, οὐκ ἤδη καὶ θρέψις ταχεῖα ἐγένετο v. c. κράμβαι καὶ τεῦτλα καὶ φακὸς etc. ῥυπτι-

δὲ βραδέως, βραδέως· οἷον δεῖ ζητεῖν, εἰ μετὰ μίαν ὥραν τοῦ δοθῆναι τὴν τροφὴν 1) ἐξεκρίθη τὰ περιττὰ ἢ μετὰ πλείονας, καὶ εἰ μετὰ μίαν, δεῖ εἰδέναι, ὅτι εὐαλλοίωτός ἐστιν ἡ τροφὴ, εἰ δὲ μετὰ πλείονας, δυσαλλοίωτος. ἀθρόως μὲν οὖν τρέφει καὶ ταχέως ἡ ὑγρὰ τροφὴ, οἷον οἶνος, 2) τὰ σιτηρὰ δὲ πάντα βραδέως. παρασχεθεὶς γὰρ ὁ οἶνος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ἀθρόως τρέφει τουτέστιν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ ταχέως τουτέστι μετ' ὀλίγον χρόνον τῆς προσφορᾶς ἀλλοιούμενος. ὅσα οὖν ἀθρόως καὶ ταχέως τρέφει, ταχέως καὶ διαχωροῦνται, ὅσα δὲ βραδέως, τοὐναντίον. ἡ γὰρ γαστὴρ ἀπολαύει τῶν σιτίων, 3) πρῶτον τὸν οἰκειότατον ἐξ αὐτῶν ἕλκουσα χυμὸν, εἶτα ἐπειδὰν τοῦδε κορεσθῇ, τὸ τηνικαῦτα πρὸς τὴν διαχώρησιν ὁρμᾷ.

ΔΑΜ. Τὰ τρέφοντα δηλονότι ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ταχεῖαν ἔχουσι καὶ τὴν διαχώρησιν, τὰ δὲ βραδέως καὶ βραδεῖαν τὴν διαχώρησιν ἔχουσιν, ὡς βόειον κρέας, κοχλίαι, καρίδες, κάραβοι καὶ ὅσα σκληρόσαρκα.

ιθ'. Τῶν ὀξέων νουσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ 4) προδιαγορεύσιες, οὔτε τῆς ὑγείης, οὔτε τοῦ 5) θανάτου. —

ΘΕΟΦ. Ὀξέα νοσήματα καλεῖ, ὅσα καὶ ὀλίγον χρόνον κρατεῖ καὶ ζέουσαν καὶ διακαῆ θερμασίαν καὶ χαλεπὰ συμπτώματα ἔχουσι καὶ ἁπλῶς τὰ ἐκ χολῆς γινόμενα. ἀλλὰ ταῦτα ἢ ὁμοτίμως ἐν ἅπασι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις γίνονται, ὡς οἱ καῦσοι, ἢ ἐν τόπῳ τινὶ πεπονθότι, ὡς

κὴν τινα καὶ ὑπαγωγὸν ἔχοντα δύναμιν — — ταχεῖαν μὲν ἐπάγει τὴν ἔκκρισιν, οὐκ ἤδη δὲ καὶ ταχεῖαν τὴν πέψιν ἐποιήσατο. 2) — ὅστις λαμβάνεται πρὸς τῆς καρυκείας ἤτοι ἀρτύσεως (ἀρτήσεως Cod.) τῶν ὄψων v. c. γάρον, ἅλας, ταριχηρὰ, λάχανα ἐκζεστὰ, ὠὰ τρομητὰ σὺν ἐλαιογάρῳ, repente subducit, parum vero nutrit. — 3) ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς ἑψήσεως. — ζωμευθεῖσα ὄρνις citius concoquitur ἢ ὀπτή. 4) ἀπὸ κράσεως τῶν τρεφομένων σωμάτων i. e. hic cito, ille tarde concoquit.

1) ἐκκρίνεται V. b. 2) τὰ — οἶνος om. V. b. C. 3) πρώτως V. a. 4) προαγορ. D. 5) νόσου V. c.

περιπνευμονία καὶ συνάγχη. ἐπὶ τούτων ουν τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ 1) πάμπαν τουτέστιν οὐ παντελῶς ἀσφαλεῖς αἱ προῤῥήσεις οὔτε ὑγείας οὔτε θανάτου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ὀξύῤῥοπον μεταβολὴν, ἥτις 2) ἕπεται τῇ φύσει τῶν ἐργαζομένων αὐτὰ χυμῶν καὶ διὰ τὸ μεταῤῥεῖν ἐνίοτε τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐξ ἑτέρου εἰς ἕτερα τουτέστιν ἀπὸ κυρίων μορίων εἰς ἄκυρα, καὶ ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια.

ΔΑΜ. Ὀλιγάκις σφάλλεσθαι τὸν ἄριστον ἰατρόν φησι διά τε τὴν ὀξύῤῥοπον τῶν ἐν αὐτοῖς χυμῶν μεταβολὴν καὶ διὰ τὸ μεταῤῥεῖν ἐνίοτε τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα.

κ'. Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσι ξηραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι, ὑγραίνονται. —

ΣΤΕΦ. Νῦν περὶ ἡλικιῶν βούλεται διαλεχθῆναι καὶ τούτων διαφορὰς ἡμῖν παραδοῦναι, οὐκ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ θεωρουμένας, ἑνὶ τυχὸν ἢ δυσὶν ἢ τρισὶν, ἀλλ' ἐν τριάκοντα ἔτεσι. λέγει γὰρ οὕτως· ὅσοι νέοι ὄντες τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσιν, οὗτοι ἐν γήρᾳ ἐρχόμενοι, ξηρὰς αὐτὰς ἔχουσι καὶ τοὔμπαλιν. κοιλίαν δὲ τὴν σιτοδόχον λέγει γαστέρα. προσκείσθω δὲ τὸ ἐπὶ πολὺ, εἰ μὴ μέλλοι ψευδὴς εἶναι ὁ λόγος. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ἀένναός ἐστι τοῦ ἡμετέρου σώματος ἡ διαφόρησις, καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἐπιφάνεια διαφορεῖται, ὡς καὶ τῷ ἐκτὸς ἀέρι ἀμέσως ὁμιλοῦσα, ἐφεξῆς δὲ καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τάξιν, ἐκ τῶν παρακειμένων ἑκάστου ἕλκοντος, τῆς μὲν ἐπιφανείας ἐκ τῶν σαρκῶν, τῶν δὲ σαρκῶν ἐκ τῶν φλεβῶν τῶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα διανενεμημένων, φημὶ δὴ τῶν πρὸ τῆς κοίλης φλεβῶν, τῶν δὲ φλεβῶν ἐκ τοῦ ἥπατος, τοῦ δὲ ἥπατος ἐκ τῶν μεσαραίων, τῶν δὲ μεσαραίων ἐκ τῆς γαστρὸς, ἐκ τοῦ στομάχου. καὶ πᾶσα αὕτη ἡ ὄρεξις, φυσικὴ λέγεται ἡ μέχρι τῆς γαστρὸς γινομένη. τὸ μέντοι στόμα τῆς γαστρὸς μετὰ συναισθήσεως προαιρετικῆς τοῦ

1) παντελῶς V. b. c. et τουτ. οὐ παν. om. 2) νέμεται τὸν etc. V. b.

λείποντος ἐφιέμενον τὴν κυρίως ποιεῖ ὄρεξιν, ἥτις καὶ πεῖνα προσαγορεύεται. αὕτη οὖν ψυχική ἐστιν ὄρεξις, καθ' ἣν ἐφιέμεθα τῶν σιτίων, ἅτινα λαμβάνοντες πέττομεν. καὶ πάλιν καὶ πολλάκις. ἐπειδὴ ἡ διαφόρησις ἀενάως γίνεται, ἔστι δ' ὅτε καὶ διὰ ψυχρὸν καὶ ὀξώδη χυμὸν, ὑποτραφέντα ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς, γίνεται ὄρεξις, ἥτις καὶ παρὰ φύσιν ἐστί. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰστέον ὅτι κατὰ δύο αἰτίας ἡ διάῤῥοια γίνεται τῆς γαστρὸς, ἢ διὰ πλῆθος σιτίων ἢ δι' ἐνδεῆ ἀνάδοσιν. καὶ διὰ μὲν πλῆθος σιτίων τριχῶς· πρῶτον μὲν ὅτι πολλῶν δεδομένων καὶ καλῶς μὴ πεττομένων, διαφθείρεσθαι αὐτὰ συμβαίνει κἀντεῦθεν τὰ διαχωρήματα ἐκκρίνεται. εἴρηται γὰρ ὅτι ψυχρὰ γαστὴρ ὀρεχθῆναι μὲν ἀγαθὴ, πέψαι δὲ οὐκ ἀγαθή· δεύτερον δὲ ὅτι ἀσθενεῖν συμβαίνει τὴν καθεκτικὴν δύναμιν καὶ οἷον ἐκλύεσθαι τὸν τόνον αὐτῆς τῇ ὑγρότητι, ὡς μὴ κατέχειν τὰ σιτία, ἀλλ' ἐᾷν αὐτὰ φέρεσθαι ὑγρὰ καὶ ἀμετάβλητα· ξηρότητι γὰρ αὐτὴν χαίρειν μεμαθήκαμεν, ὥσπερ οὖν ἀσθενεῖν συμβαίνει καὶ τὴν ἀποκριτικήν. διύγρου γὰρ καὶ πλαδαροῦ γινομένου τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς, καὶ μὴ ἰσχυούσης παραστεῖλαι αὐτὴν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀφίεται ἄπεπτα τὰ σιτία, ἀφ' οὗ πάλιν ὑγρὰ γίνεται διαχώρησις. συμβαίνει δὲ πάλιν τοῦτο αὐτὸ καὶ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, πρὸ ὥρας ἐπανισταμένης καὶ ἐξωθούσης τὰ σιτία. κἀντεῦθεν γὰρ πάλιν ὑγρὰ γίνεται διαχώρησις διὰ τὴν ἐνδεῆ ἀνάδοσιν. διχῶς οὖν ὑγραίνεται ἡ γαστὴρ, ἢ διὰ ψυχρότερον ἧπαρ ἢ διὰ θερμότερον· διὰ μὲν ψυχρότερον, ὅτι μὴ ἐῤῥωμένως ἕλκει τὸν χυλὸν ἀπὸ τῆς γαστρὸς. θερμότητι γὰρ συμμέτρῳ τὴν ἑλκτικὴν εἶπον δύναμιν ἐνεργεῖν. ἐντεῦθεν οὖν μένων ὁ χυλὸς εἰς τὴν γαστέρα ὡς φορτικὸς καὶ ἀλλότριος, ἐπὶ ἔντερα ἐκκρίνεται καὶ ὑγρὰν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν· διὰ δὲ θερμότητα, ἡνίκα ἂν τὸ θερμὸν ἐκκαίῃ τὸ αἷμα, καὶ πολὺν τὸν ξανθοχολικὸν γεννᾷ χυμὸν, ἐπὶ τῶν ἐντέρων αὐτὸν δαψιλῆ ἀπεργάζεται, ὅστις μαστίζει συνεχέστερον τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, κἀκείνη διὰ παντὸς ἐπεγειρομένη ἀπωθεῖται τάχιστα τὰ σιτία, κἀκεῖθεν ὑγροτέρα γίνεται ἡ διαχώρησις. ξηραίνεται δὲ πάλιν ἡ γαστὴρ κατὰ δύο αἰτίας

ἢ διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν σιτίων ἢ διὰ πολλὴν ἀνάδοσιν, καὶ διὰ μὲν τὴν ὀλιγότητα τῶν σιτίων τριχῶς· πρῶτον μὲν ὅτι ταχέως πέττονται ὀλίγα ὄντα καὶ ῥᾷον ἀναδίδονται καὶ οὐδὲν ἐν τῇ γαστρὶ καταλιμπάνεται· δεύτερον δὲ, διὰ ῥώμην τῆς καθεκτικῆς· ξηροτέρας γὰρ καὶ ἀνίκμου τῆς γαστρὸς γινομένης, ἰσχυρῶς καὶ ἐπιτεταμένως αὕτη ἐνεργεῖν δύναται· καὶ τρίτον, διὰ τὴν τῆς ἀποκριτικῆς ἀσθένειαν· αὕτη γὰρ ἀσθενοῦσα οὐκ ἐπεγείρεται εἰς τὸ ἀποδιῶξαι καὶ ξηρὰ διὰ τοῦτο εὑρίσκεται ἡ διαχώρησις· διὰ δὲ πολλὴν ἀνάδοσιν, ἢ θερμοτέρου ὄντος τοῦ ἥπατος καὶ τοῦ ὅλου σώματος καὶ ὅλον ἀνέλκοντος, τοῦ μὲν τὸν χυλὸν, τοῦ δὲ τὸ αἷμα, ἢ διὰ τὸ μὴ καταῤῥεῖν ἐν τοῖς ἐντέροις χολὴν, μὴ μαστίζεσθαι τὰ ἔντερα καὶ πρὸς ἔκκρισιν ἐπεγείρεσθαι.

Οὐκοῦν, εἰ δοκεῖ, ὡς ἐξ ὑποθέσεως ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν τὸν λόγον γυμνάσωμεν. ὑποκείσθω τις ἔχων ὑγρὰν τὴν γαστέρα διὰ πλῆθος θερμότητος καὶ ὄρεξιν ἐπιτεταμένην. καὶ μὴ ἀπορήσῃς ὅτι πῶς ἐνδέχεται ἐπὶ νέας ἡλικίας, ἐφ᾽ ἧς τὸ θερμὸν δυναστεύει, ἐπιτεταμένην εἶναι τὴν ὄρεξιν· τοῦτο γὰρ ψυχροῦ στομάχου σημεῖον. δυνατὸν γὰρ ἐν τοῖς μορίοις ἡμῶν εἶναι κρᾶσιν ἀνώμαλον, καὶ τὸ μὲν ἧπαρ τυχὸν θερμὸν ὑπάρχειν, τὸ δὲ στόμα τῆς γαστρὸς ψυχρὸν, κἀντεῦθεν ἐπιτεταμένην γίνεσθαι ὄρεξιν, ἢ καὶ χυμόν τινα περιέχοντος τούτου, καὶ πλῆθος σιτίων μεταλαμβάνοντος. ταῦτα δὲ μὴ πεττόμενα τὰ σιτία ὑγροτέραν ἐξ ἀνάγκης ἀπεργάζονται τὴν γαστέρα, τῆς ψύξεως μενούσης, καὶ μέχρι τῆς γεροντικῆς ἡλικίας μᾶλλον αὐτοῖς τὰ τῆς ὀρέξεως ἐπιτείνεται, καὶ πλέον ἢ πρόσθεν αἱρούμενοι τὰ σιτία, καὶ μὴ πέττοντες αὐτὰ, μένουσι κἂν τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ ὑγρὰν ἔχοντες τὴν γαστέρα. εἰ δέ γε ἐπιταθῇ ἡ ψύξις τῷ λόγῳ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ὡς τελείως ναρκῶσαι τὸν στόμαχον καὶ καταλῦσαι τὴν ὄρεξιν, οὐ προσίεται τὸ τηνικαῦτα τὰ σιτία. τῆς δὲ ὕλης ἐνδεῶς ἐχούσης, ἀνάγκη ἀπέριττον καὶ ξηρὰν αὐτοῖς ἐν γήρᾳ γενέσθαι τὴν γαστέρα. πάλιν ὑποκείσθω ἕτερος νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐπὶ ὑγρότητι καταλύεται.

ἐπὶ τούτου φημὶ πάντως ἐν γήρᾳ ξηρὰν ἔσεσθαι τὴν γαστέρα, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα δαπανᾶσθαι καὶ εἰς ξηροτάτην μεταπίπτειν κρᾶσιν ἐπὶ τῶν γερόντων, ἥτις ῥώννυσι τὴν καθεκτικὴν δύναμιν. ταύτης δὲ κατεχούσης, ἐξ ἀνάγκης ξηραίνεται ἡ γαστήρ. ἕτερος πάλιν νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, ἐπὶ ῥώμῃ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ὑποκείσθω, ἥτις ξηρότητι ἕπεται. καὶ ἐνταῦθα τοίνυν εἰ τὰ αὐτὰ μέτρα μείνωσι τῆς ξηρότητος, ὑγρὰν ἕξει ὁ τοιοῦτος καὶ ἐν γήρᾳ τὴν γαστέρα· εἰ δὲ ἐπιταθῶσι τῷ λόγῳ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, ὡς καταλῦσαι τῇ ἀμετρίᾳ τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν, ταύτης ἀσθενούσης οὐδὲν ἀποκρίνεται, καὶ γίνεται ξηρὰ ἡ γαστήρ. ἔχει οὖν καὶ οὗτος ὁ λόγος τὸ ἐνδεχόμενον, ὁ δὲ δεύτερος, τὸ ἀληθές. πάλιν ὑποκείσθω ἕτερος νέος, ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, διὰ ψυχρότερον ἧπαρ, ἀφ᾽ οὗ λέγω ὅτι εἰ ἐν τῇ νέᾳ ἡλικίᾳ ψυχρὸν ἔχει τὸ ἧπαρ, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ γήρᾳ ψυχρότερον αὐτὸ ἕξει. τοιοῦτον δὲ ὂν, οὐχ ἑλκύσει ἐφ᾽ ἑαυτὸ τὸν χυλόν. μὴ γινομένης δὲ ἀναδόσεως, ἐκχεῖται οὗτος εἰς τὰ ἔντερα καὶ ὑγραίνει τὴν διαχώρησιν, ὥστε οὖν καὶ γηράσας ὁ τοιοῦτος οὐδὲν ἧττον ὑγρὰν ἔχει τὴν γαστέρα. καὶ ἔψευσται ὁ λόγος οὗτος πάντῃ. πάλιν ἕτερος ὑποκείσθω ὑγρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, 1) χολώδους περὶ τὰ ἔντερα φερομένου περιττώματος, καὶ συνεχῶς αὐτὴν ἐπεγείροντος πρὸς ἔκκρισιν. ἐνταῦθα ἀποφαίνομαι, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐν τῷ γήρᾳ ξηρὰν ἕξει τὴν γαστέρα, ψυχρᾶς οὔσης τῆς ἡλικίας. οὐ γὰρ γεννᾶται τοσαύτη χολὴ, ὥστε πέμπεσθαι δαψιλῶς αὐτὴν εἰς τὰ ἔντερα καὶ τὴν ἀπόκρισιν συνεχῆ ἀπεργάζεσθαι. ὅστις λόγος ἔχει τὸ ἀληθές. τρέψωμεν δὴ οὖν τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου. προκείσθω τις νέος, ξηρὰν ἔχων τὴν γαστέρα. καὶ ζητῶν, εὑρίσκω ὅτι δι᾽ ἔνδειαν σιτίων τοῦτο ὑφίσταται, ἐνδεῶς μεταλαμβάνων τροφῆς, διὰ τὸ ἐσβέσθαι αὐτῷ τὴν ὄρεξιν ἐπὶ θερμοτέρᾳ τῇ τοῦ στομάχου κράσει. ἐπὶ τούτου τοίνυν λέγω, ὅτι πάντως ἐν γήρᾳ ὑγροτέρα γενήσεται ἡ διαχώρησις· τῷ ψυχρῷ γὰρ τῆς ἡλικίας ἐπεγείρεται ἡ ἔφεσις, ὡς πλείονα προσφέρεσθαι τὰ σιτία, διὰ τὴν φυσι-

1) χολῶδες A. a.

κὴν πάντως ἀντιπεπόνθησιν. πλειόνων δὲ προσφερομένων καὶ μὴ κατὰ λόγον πεττομένων διὰ τὴν ψυχρότητα, ὑγροτέρα ἐξ ἀνάγκης ἡ διαχώρησις γίνεται· εἶτα ἐφ' ἑτέρου νέου ξηροτέραν εὑρίσκω τὴν γαστέρα, διὰ ῥώμην τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. καί φημι ἐπὶ τούτου, ὅτι ἐὰν τὰ αὐτὰ μέτρα μείνῃ τῆς ξηρότητος καὶ ἐν τῇ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ, καὶ ἡ γαστὴρ μενεῖ ξηροτέραν ποιουμένη τὴν διαχώρησιν· εἰ δὲ πλεονάσει τὰ αὐτὰ μέτρα τῆς ξηρότητος ἐν τῷ γήρᾳ, ὡς καταλῦσαι τὴν καθεκτικὴν, καὶ ἀσθενῆ αὐτὴν ἀπεργάσασθαι, τοτηνικαῦτα ὑγρὰ ἐκ μεταπτώσεως ἐν γήρᾳ ἡ διαχώρησις γίνεται· καὶ ἔχει ὁ λόγος τὸ ἐνδεχόμενον. ἄλλος πάλιν νέος ἐχέτω ξηροτέραν γαστέρα, ἐπὶ ἀσθενείᾳ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, ὑγρότητος αὐτὴν βλαπτούσης. ἐπὶ τούτου ἐν τῷ γήρᾳ ξηροτέρας γινομένης τῆς κράσεως, ῥωμαλεωτέρα ἡ ἀποκριτικὴ ἀπεργάζεται δύναμις καὶ ὑγροτέραν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν. ἕτερος πάλιν ἔστω νέος, ξηρὰν ἔχων γαστέρα, τῷ λόγῳ τῆς ἐπιτεταμένης ἀναδόσεως, θερμοῦ αὐτῷ ὑποκειμένου τοῦ ἥπατος. καὶ ἐπειδὴ πᾶς ὁ χυλὸς ἀνειλκυσμένος ἄνικμον καταλιμπάνει τὴν γαστέρα, τὸ τῆς ξηρότητος κατὰ τὴν διαχώρησιν ἡ γαστὴρ ὑφίσταται πάθημα. ἐπὶ τούτου οὖν ἀποφαίνομαι ὅτι γηράσκων ὑγρὰν σχοίη τὴν διαχώρησιν, διὰ τὸ, ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τῆς κράσεως μεταβαλλομένης τοῦ ἥπατος, τὸν χυλὸν εἰς τὴν γαστέρα καταλιμπάνεσθαι. εἶτα καὶ ἕτερος ὑποκείσθω, ξηρὰν ἔχων τὴν γαστέρα, διὰ τὸ μὴ πλείστην χολὴν ἐπιῤῥεῖν ἐν τοῖς ἐντέροις, καὶ μαστίζειν αὐτὰ πρὸς ἔκκρισιν, ἐφ' οὗ λέγω ὅτι οὐδὲν ἧττον ἐπὶ τούτου, καὶ ἐν πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ, ἐξηραμένη ἔσται ἡ γαστήρ. εἰ γὰρ ἐν νεότητι οὐ τοιαύτης εὐπορεῖ ὕλης, δυναμένης μαστίζειν τὰ ἔντερα καὶ ἐπεγείρειν αὐτὰ εἰς ἀπόκρισιν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ γενόμενος τοιούτου χυμοῦ ἀπορήσει, ὥστε οὖν κἀνταῦθα ἔψευσται πάντη ὁ Ἱπποκράτειος λόγος. ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν ὅτι διὰ τὸ ἀένναον τῆς διαφορήσεως ξηρὰ πολλάκις γίνεται ἡ γαστὴρ, ἐάν ποτε ἐν νέᾳ ἡλικίᾳ τοῦτο φανῇ, λέγω δὴ ξηραινομένη κατὰ διαφόρησιν ἡ γαστὴρ, προλέγειν ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰκὸς, ὅτι γηράσκοντες ὑγρὰν ἕξουσι πάντως τὴν γαστέρα διὰ τὸ ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ,

πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας, ἐπέχεσθαι τὴν διαφόρησιν, ἧστινος μὴ γενομένης, τὰ εἰωθότα διαφορεῖσθαι ὑγρὰ, ἐπὶ γαστέρα ἀντικαταῤῥεύσαντα, ὑγροτέραν ποιεῖται τὴν διαχώρησιν.

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ὑγρὰ γίνεται ἡ γαστὴρ ἢ διὰ ψύξιν οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἢ διὰ χολὴν παραῤῥέουσαν τῇ γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις· οἷς οὖν νεάζουσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι διὰ ψύξιν γαστρὸς, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ τὴν ἐπίτασιν τῆς ψύξεως· καὶ οἷς νεάζουσιν ὑγραὶ διὰ ῥώμην τῆς ἀποκριτικῆς, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως. καὶ οἷς νεάζουσιν ὑγραὶ διὰ χολὴν παραῤῥέουσαν, τούτοις γηράσκουσι ξηραὶ διὰ τὸ μὴ γεννᾶσθαι ἐν αὐτοῖς χολήν. πάλιν ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων ξηρὰ γίνεται ἡ γαστὴρ ἢ διὰ θέρμην οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ τὸ μὴ παραῤῥέειν χολὴν ἐν γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις ἢ διὰ ἀνάδοσιν γινομένην κατὰ λόγον. οἷς οὖν νεάζουσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι διὰ θερμότητα, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ διὰ ψυχρότητα, καὶ οἷς νεάζουσι ξηραὶ δι' ἔνδειαν χολῆς, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ οὐχ ἁπλῶς διὰ τὸ μὴ γεννᾶσθαι χολὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ 1) ὑπὸ πλήθους βαρεῖσθαι. καὶ οἷς νεάζουσι ξηραὶ διὰ τὴν κατὰ λόγον ἀνάδοσιν, τούτοις ἀπογηράσκουσιν ὑγραὶ δι' ἐνδεῆ ἀνάδοσιν ἐξ ἀσθενείας τοῦ ἥπατος. Ἰστέον δὲ ὅτι ὑγρὰν καὶ ξηρὰν λέγει γαστέρα οὐ πρὸς τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ πρὸς τὰ περιττώματα. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὗτος ὁ λόγος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ ἐστιν.

ΔΑΜ. Ὑγρὰς δὲ καὶ ξηρὰς κοιλίας οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς διαιτήμασι καὶ γήρᾳ κἂν τῇ νεότητι. γίνεται δὲ ὑγροτέρα γαστὴρ τοῦ συμμέτρου, ὅταν ἡ χυλωθεῖσα τροφὴ κατὰ αὐτὴν ἐνδεέστερον ἀναδίδοται, ξηροτέρα δὲ πάλιν, ἁπάσης τῆς κατ' αὐτὴν ὑγρότητος εἰς τὸ ἧπαρ ἀναφερομένης. ὅστις γοῦν τὸ στόμα τῆς κοιλίας ψυχρότερον ἔχει τῇ κράσει, οὗτος εὔορεκτος. τὸ δὲ ἧπαρ εἰ ψυχρὸν, ἧττον ἕλκει. ὑγρὰ γαστὴρ τὴν καθεκτικὴν

---

1) μὴ add. V. b.

ἀσθένειαν κέκτηται, καθάπερ τὴν προωστικὴν διὰ ξηρότητα ῥωμαλέαν. γηρῶν οὖν ἐπειδὰν ψυχρότερον ἔτι κτήσηται τὸ σῶμα, τὴν ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ἀνάγκη γενέσθαι ψυχρότητα εἰς τοσοῦτον ψυχρὰν, ὡς μεταπίπτειν εἰς ἀνορεξίαν, ὥστε ξηραίνεσθαι ἐντεῦθεν τὴν διαχώρησιν ἐνδείᾳ τῶν ἐσθιομένων, ὡς πρὸς τὴν ἀνάδοσιν. οὕτως δὲ καὶ ὅσοι διὰ τὴν φύσιν ἢ τὸ πλῆθος τοῦ πικροχόλου χυμοῦ τὴν κοιλίαν ὑγραίνονται, πρὸς τοὐναντίον μεταπίπτουσιν ἐν τῷ γήρᾳ, μηκέτι τούτου γινομένου· τῶν δὲ τῆς καθεκτικῆς ἀῤῥωστίᾳ ὑγραινομένων τὴν κοιλίαν οὐχ ἅπασιν ἡ μετάπτωσις ἔσται, ἀλλὰ περὶ τὸ ποσὸν τῆς συνεζευγμένης αὐτοῖς θερμασίας. εἰ μὲν γὰρ ψυχρὰ ἐξ ἀρχῆς ἦν ἡ γαστὴρ, ἐν τῷ γήρᾳ εἰς μετρίαν ψυχρότητος ἀγομένη τὴν καθεκτικὴν ὁμοίως ἢ καὶ πλέον ἄῤῥωστον ἕξει διὰ τὸ πᾶσαν ἄμετρον δυσκρασίαν ἐκλύειν τὰς ἐνεργείας· εἰ δ' ἄκρως ἦν θερμὴ, μέχρι πλείστου τῆς ἡλικίας ἰσχυρὰν ἕξει τὴν καθεκτικὴν, ὡς ἂν καὶ ξηρὰ οὖσα. εἰ γὰρ φύσει ἦν ὑγροτέρα, ἄῤῥωστον ἂν εἶχε τὴν καθεκτικήν. δῆλον οὖν ὡς ὀλίγου δεῖν ἅπασι νέοις, οἷς ὑγρότεραί εἰσιν αἱ γαστέρες φύσει, εἰς τοὐναντίον μετάπτωσις ἔσται γηράσκουσιν· οἷς δ' εἰσὶ φύσει ξηρότεραι, τούτοις γηρῶσιν ὑγραὶ γενήσονται διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας.

Post aphorismum 20. intercalatur in codice Damascii:

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν ξηρὰς ἐχόντων, εἰς δὲ τὸ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ αὐτέοισιν ὡς ἐπὶ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσιν. —

ΔΑΜ. Ὅμοιος ὁ ἀφορισμὸς οὗτοσὶ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμῷ.

κά. *Λιμὸν* θώρηξις λύει. —

ΘΕΟΦ. 1) *Λιμὸν* ἐνταῦθα τὴν 2) σφοδροτέραν καὶ

---

1) E Stephano: *Λιμὸς* frigida materia in stomacho excitata ὄρεξις. οἶνος ἔστω κιῤῥὸς ἢ ξανθὸς - et de diversis vinis pauca disserit. τινὲς δὲ λιμὸν λέγουσιν ἐνταῦθα καλεῖν τὸν Ἱπποκράτην τὴν σιτοδείαν τουτέστι τὴν λεῖψιν τοῦ σιτίου, ὅτι ἐὰν τυχὸν ἀπορία ἐστὶ σίτου, παρακελεύεται οἶνον παρέχειν διὰ τὸ τρόφιμον αὐτοῦ. ἔστι δὲ τοῦτο πιθανόν. ἕτεροι δέ φασιν, ὅτι λιμὸν τὸν βούλιμον καλεῖ — —περ οὐκ εὔλογον. In bulimo noceret vinum. Itaque est κυνώδης ὄρεξις ἀπὸ ὀξώδους χυμοῦ in stomacho. 2) σφοδραν V. a.

ἄπαυστον ὄρεξιν τῶν σιτίων ὀνομάζει, ἣν ἔνιοι κυνώδη προσαγορεύουσιν. αὕτη δὲ διττὴ, ἡ μὲν δι' ἄμετρον γενομένην διαχώρησιν, ἡ δὲ διὰ ψυχρὸν χυμὸν ὑποκείμενον περὶ τὴν γαστέρα, ὃς τῇ ψύξει μὲν ἐπεγείρει τὴν ὄρεξιν, καταλύει δὲ καὶ ἀμβλύνει τὴν πέψιν. κἀντεῦθεν πολλὴν μὲν τροφὴν λαμβάνουσιν, οὐ πέττουσι δὲ καὶ λιμαγχονεῖται τὸ ὅλον σῶμα. ταύτην οὖν ἡ θώρηξις ἤγουν ἡ ἀκρατοποσία παύει. πραΰνεται γὰρ εὐθέως ὁ λιμὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαίτῃ. ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ πραττόντων οὕτω, παύεται τῷ ἐξατμίζεσθαι καὶ διαφορεῖσθαι τὴν ὕλην, τὴν τὸν λιμὸν ἐργαζομένην, τῇ θερμασίᾳ τοῦ οἴνου. οἶνον γὰρ ἀκουστέον οὐ τὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸν 1) κιῤῥὸν τὴν χροιάν.

ΔΑΜ. Οὐ πᾶσαν ἔνδειαν ὀνομάζει λιμὸν, ἀλλὰ τὴν σφοδρὰν καὶ ἄπαυστον ὄρεξιν, ἣν καὶ κυνώδη ὀνομάζουσιν. οἱ κιῤῥοὶ τοίνυν τῶν οἴνων ἢ οἱ ἐρυθροὶ ἰῶνται τὸν τοιοῦτον λιμὸν, ὡς πλείονα τὴν θέρμην κεκτημένοι. γίνεται δὲ κυνώδης ὄρεξις ἢ διὰ δυσκρασίαν μόνην τὴν ἐπὶ τὸ ψυχρότερον ἢ διά τινας χυμοὺς ὀξεῖς ἀναποθέντας εἰς αὐτὸ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς.

κβ'. Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα νουσήματα γίνεται, κένωσις ἰῆται, καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος γίνεται, πλησμονή· καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε ἀφορισμῷ μερικὴν ἐποιεῖτο τὴν θεραπείαν τοῦ λιμοῦ διὰ τῆς θωρήξεως

---

1) πυῤῥὸν V. b. 2) E Stephano: εὐμεθοδεύτου ἰατροῦ ἐστιν ἐπιζητεῖν. — Quaerit an γενικὸς ὁ λόγος. Tria παρὰ φύσιν sunt: αἴτια, νοσήματα, συμπτώματα. 1) αἴτια v. c. πλῆθος δεῖ κενοῦν 2) In morbis idem facimus. At in quibusdam febribus ζέμασι βοτανῶν χρώμεθα (ἀνήθου, σελίνου, ἀψινθίου etc.) εἴ γε καὶ ὁ πυρετὸς θερμὸν χρῆμά ἐστιν. — Sed curamus aut καθ' ἑαυτὸ καὶ πρώτως i. e. refrigerantibus (ptisana, thridacine, ὑδρομέλιτι) aut κατὰ συμβεβηκὸς (λεπτύνομεν ζέμασι τὴν ὕλην τοῦ πυρετοῦ.) Itaque manet ἡ ἐναντίωσις. 3) In symptomatis solum παρηγορικοὶ λεγόμεθα. v. c. In dolore κῶλου ναρκοῦντα damus, ut dolorem mitigemus. Nam ἡ ὀδύνη ἐπανακάμπτει. Itaque est γενικὸς ὁ λόγος.

λύων, ἐν δὲ τούτῳ καθολικὸν ποιεῖται τὸν λόγον. φησὶ γὰρ ὅτι καθόλου πᾶσα πλησμονὴ ὑπὸ κενώσεως θεραπεύεται ὥσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἐν δὲ τούτοις καὶ ὁ ὅρος 1) ἀναφαίνεται τῆς ἰατρικῆς κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ὁ λέγων, ἰατρική ἐστι πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, πρόσθεσις μὲν τῶν ἐλλειπόντων, ἀφαίρεσις δὲ τῶν πλεοναζόντων.

κγ΄. κδ΄. Τὰ ὀξέα τῶν νουσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι. Τῶν ἑπτὰ, ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη ἀπὸ τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος· θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης. —

ΘΕΟΦ. *Ἐνταῦθα ἔσχατον ὅρον ὁ Ἱπποκράτης τῶν ὀξέων νοσημάτων τὴν τεσσαρασκαιδεκάτην ἡμέραν παραδίδωσι. τὰ γὰρ ὀξέα νοσήματα ἐπὶ λεπτῇ καὶ δριμείᾳ ὕλῃ γίνεται, ἥτις διὰ μὲν τὴν σύστασιν ἔχει τὸ εὐδιαφόρητον, διὰ δὲ τὴν δριμύτητα τὸ εὔκριτον. δάκνουσα γὰρ καὶ ἀνιῶσα τὴν φύσιν ἐπεγείρει αὐτὴν, ὥστε ἀποδιῶξαι τὰ λυποῦντα 2) τὸ σῶμα καὶ ταχέως ὑποστῆναι τὴν 3) κρίσιν. ἀλλά φησι, τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. πῶς; ἐπειδὴ ἡ τετάρτη κρίσιμός ἐστιν. ἐὰν οὖν τῇ τετάρτῃ οὐ γέγονε τελεία ἡ κρίσις, ἐν τῇ ἑβδόμῃ τελεία γενήσεται διὰ τὸ ἀκμὴν ἀσθενῆ εἶναι τὴν δύναμιν καὶ μὴ δύνασθαι ταχέως ἀποδιῶξαι τὰ νοσοποιὰ αἴτια. εἰ δὲ μὴ ἐν τῇ ἑβδόμῃ γέγονε τελεία, ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ τελεία γενήσεται. εἰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ ἀτελὴς, ἐν τῇ τεσσαρασκαιδεκάτῃ τελεία. αὗται μὲν οὖν αἱ ἡμέραι ἐπίδηλοι καὶ θεωρηταὶ καλοῦνται, ἐπίδηλοι μὲν, ὅτι μηνύουσι τὴν ὅσον οὔπω μέλλουσαν κρίσιν, θεωρηταὶ δὲ, ἐπειδὴ ὡς*

---

1) ἀναφέρεται V. b. 2) τοῦ σώματος V. a. 3) E Stephano: εἶπε κρίνεται, καὶ οὐ παύεται διὰ τὸ τὴν κρίσιν ἢ τελείαν εἶναι ἢ ἀτελῆ, ἢ ἀγαθὴν ἢ κακήν. — θεωρητικὴν ἡμέραν ἐκείνην λέγομεν, ἥτις κρίσιμος μέν ἐστι καὶ αὐτὴ τῷ οἰκείῳ λόγῳ, διὰ δὲ τὸ ἀπαρασκεύαστον εἶναι τὴν ὕλην, οὐ κρίνει μὲν, σημεῖον ἑδ τι ὑποφαίνει τῆς κρίσεως. —

πρὸς ταύτας ἀφορῶντες προλέγομεν. 1) αὗται ουν αἱ τετραδικαὶ περίοδοι, αἱ μὲν κατὰ συνέχειαν ἀριθμοῦνται, αἱ δὲ κατὰ διέχειαν. αἱ μὲν οὖν πρῶται δύο τετράδες κατὰ συνέχειαν· τὸ γὰρ πέρας τῆς τετράδος τὸ αὐτὸ καὶ ἀρχὴ λαμβάνεται· ἡ δὲ τρίτη τετρὰς κατὰ διέχειαν. οὐ γὰρ τὸ πέρας τῆς τετράδος καὶ ἀρχὴ γίνεται. ἡ δὲ τετάρτη τετρὰς κατὰ συνέχειαν πάλιν· ἡ γὰρ ἑνδεκάτη καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νομίζεται. εἰ δέ τις εἴποι, ὁρῶμεν ὅτι ὀξέα νοσήματα καὶ τῇ ἑπτακαιδεκάτῃ καὶ τῇ εἰκοστῇ κρίνονται, λέγομεν ὅτι ταῦτα τῶν σπανίως. εἰ δέ τις πάλιν εἴποι, πῶς ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγει, ἔσχατον ὅρον εἶναι τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν τῶν ὀξέων νοσημάτων, νῦν δὲ τὴν τεσσαρασκαιδεκάτην, λέγομεν ὅτι ἐκεῖ οὐ τῶν ἁπλῶς ὀξέων λέγει τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἔσχατον ὅρον εἶναι, ἀλλὰ τῶν ἐκ μεταπτώσεως 2) ὀξέων.

ΔΑΜ. Τῶν κρίσεων ἓξ αἱ διαφοραὶ, ἢ ἀθρόα γίνεται μεταβολὴ πρὸς τὸ ἄμεινον ἢ τὸ χεῖρον ἢ μικτὴ πρὸς ὑγείαν, βληχρῶς ἀρξαμένη καὶ ὀξέως διὰ κρίσεως ἐλθοῦσα εἰς ὑγείαν, ἢ ὀξέως μὲν ἐξ ἀρχῆς ἀρξαμένη, βληχρῶς δὲ ὕστερον πρὸς θάνατον ἐρχομένη, ἢ κατὰ βραχὺ εὐθέως ἐξ ἀρχῆς πρὸς ὑγείαν, καὶ λέγεται σύμπεψις, ἢ κατὰ βραχὺ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρὸς θάνατον, καὶ λέγεται μαρασμός. ὅρον δ' ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ἔθετο τὸν δυοῖν ἑβδομάδοιν χρόνον, ὡς ἐξωτέρω μὲν οὐδενὸς προϊόντος, ἔμπροσθεν δὲ τῆς ιδ' πολλῶν κρίνεσθαι δυναμένων. ἐπιδήλους δὲ καὶ θεωρητὰς εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης ὀνομάζειν ἡμέρας, ἐν αἷς τι σημεῖον φαίνεται δηλωτικὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως ἐν ἑτέρᾳ τινὶ τῶν μελλουσῶν ἡμερῶν.

κέ. Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι ὡς τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροὶ, καὶ 3) μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα ξυνάπτοντες. —

---

1) Ἰστέον δὲ ὅτι τετράδες δύο εἰσὶ μέχρι τῆς ζ' κατὰ συνέχειαν διὰ τὸ τὴν τετάρτην τέλος εἶναι τῶν προηγησαμένων ἡμερῶν καὶ ἀρχὴν τῶν ἐπιουσῶν. ἑβδόμη δὲ πρὸς τὴν ὀγδόην οὐ κατὰ συνέχειαν, ἀλλὰ κατὰ διέχειαν διὰ τὸ τέλος εἶναι τὴν ζ', ἀρχὴν δὲ τὴν η'. ἡ δὲ ια' καὶ αὐτὴ κατὰ συνέχειαν ὥσπερ ἡ τετάρτη V. b. 2) quorum ultimus terminus est quadragesimus add. C. 3) μᾶλλον D.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ πρόνοιαν ἐποιεῖτο τῶν ὀξέων νοσημάτων, ἐν τούτῳ δὲ κατὰ συνέχειαν τῶν χρονίων. φησὶν οὖν, οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τουτέστιν οἱ ἐν τῷ θέρει γινόμενοι βραχέες γίνονται ἤγουν ὀλιγοχρόνιοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅτι ἡ τοῦ περιέχοντος θερμασία λεπτύνει τὴν ὕλην καὶ ἀραιοῖ τοὺς πόρους καὶ διαφορεῖ αὐτήν. οἱ μέντοι φθινοπωρινοὶ τουτέστιν οἱ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γινόμενοι μακροὶ 1) καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα πλησιάζοντες διὰ τὴν ψύξιν καὶ διὰ τὸ πυκνοῦσθαι ὑπὸ τῆς ψύξεως τοὺς πόρους καὶ διὰ τὸ παχυτέραν εἶναι τὴν ὕλην. εἰ δέ τις 2) ἀπορήσει καὶ πῶς ἐν θέρει γίνεται τεταρταῖος, ὅπου τοσαύτη θερμασία καὶ διαφόρησις, λέγομεν ὅτι ὅσον ἐπὶ τῇ ὥρᾳ οὐκ ἔδει γενέσθαι, πλὴν διὰ τὴν δίαιταν γίνεται. ἡ γὰρ θερμασία παχυτέρας καὶ γεώδους τροφῆς δρασσομένη οἷον κράμβης ἢ βοείων κρεῶν καὶ τῶν τοιούτων, μελαγχολικὸν χυμὸν γεννᾷ, κἀντεῦθεν τεταρταῖος γίνεται.

ΔΑΜ. Ὥσπερ δ' ἐν τῷ θέρει καὶ τοὺς χυμοὺς διαφορεῖσθαι καὶ τὴν δύναμιν διαλύεσθαι συμβέβηκεν, οὕτως ἐν τῷ χειμῶνι τὰ ἐναντία καὶ τοὺς χυμοὺς ἔνδον μένειν ὥσπερ φωλεύοντας καὶ τὴν δύναμιν ἐῤῥωμένην διαμένειν. οὔτε οὖν λύονται τὰ νοσήματα, μενόντων τῶν ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, οὔτ' ἀποθνήσκουσιν οἱ κάμνοντες, ἐξαρκούσης αὐτῶν τῆς δυνάμεως.

κϛ'. Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ γενέσθαι βέλτιον, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. —

ΘΕΟΦ. Σπασμός ἐστι κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς μορίοις ἢ ὀργάνοις γινόμενος. γίνεται δὲ ἢ ἐπὶ πλήθει, πληρουμένων τῶν νεύρων καὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ διατεινομένων αὐτῶν, ἢ ἐπὶ ξηρότητι 3) συνιζανόντων τῶν νεύρων πρὸς ἄλληλα. ξηραινόμενα γὰρ καὶ διατεινόμενα ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνατρέχουσι καὶ ποιοῦσιν ἀπροαίρετον κίνησιν. βέλτιον οὖν φησὶν ὁ Ἱπποκράτης πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ τῷ ἐπὶ πληρώσει γενέσθαι ἢ τὸ ἀνάπαλιν.

1) Hinc incipit Cod. Nan. Venet. 2) ἀπορήσειε V. b. 3) συναυξανόντων V. c.

ἐπειδὴ γὰρ ὁ πυρετὸς μέχρι βάθους 1) χωρεῖ, εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ θερμαίνειν καὶ λεπτύνειν καὶ διαφορεῖν τοὺς χυμοὺς τοὺς τὸν σπασμὸν ἐργασαμένους. εἰ δὲ ἐπὶ πυρετῷ σπασμὸς ὁ ἐπὶ ξηρότητι γένηται, κακόν· χρήζει γὰρ χρόνου τὰ νεῦρα πρὸς τὴν τῆς ξηρότητος ἴασιν. οὐκ ἀναμένει δὲ χρόνον ἡ συντονία τοῦ νοσήματος, ἀλλ᾽ ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν. καὶ ὀξὺν θάνατον ἐπιφέρει.

ΔΑΜ. Ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει γίνεται ὁ σπασμός. ὅταν οὖν ἐφ᾽ ὑγιαίνοντος συμβῇ γενέσθαι σπασμὸν, πάντως ἐπὶ πληρώσει τοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι· πληροῦνται δὲ τὰ νεῦρα γλίσχρων καὶ ψυχρῶν χυμῶν, οἷς τρέφονται. τούτοις ἐπιγενόμενος πυρετὸς λεπτύνει καὶ θερμαίνει καὶ διαφορεῖ. εἰ δὲ ἐκ διακαῶν πυρετῶν ζηρανθῇ τὸ νευρῶδες τοῦ σώματος, καὶ σπασμὸς ἐπακολουθήσει, μέγιστον τοῦτο καὶ ἐγγὺς ἀνίατον. ἡ γὰρ συντονία τοῦ νοσήματος ἐν τάχει καταλύει τὴν δύναμιν καὶ ὀξὺν φέρει τὸν θάνατον.

κζ΄. Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβέεσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθε. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα παρακελεύεται τὸν ἰατρὸν μὴ ὡς ἔτυχε θαῤῥεῖν ἢ φοβεῖσθαι λέγων, τοῖς μὴ κατὰ λόγον ῥαστώνην 2) δεξαμένοις οὐ δεῖ πιστεύειν ἤτοι θαῤῥεῖν, οἷον ὅταν εἰσβάλῃ νόσημα σφοδρὸν, εἶτ᾽ ἐξαίφνης ῥαΐσῃ 3) εἴτε δι᾽ ἐμέτων ἢ ἱδρώτων ἢ διαχωρημάτων ἢ οὔρων ἢ δι᾽ αἱμοῤῥαγίας κενωθέντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἄπιστον ἡγητέον εἶναι τὴν τοιαύτην ῥαστώνην. τὰ γὰρ ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, καθὼς ἐν ἑτέροις λέλεκται, φιλυπόστροφα. εἶτα φησὶν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως, οἷον ὅταν δυσπνοήσῃ τις ἀλόγως ἢ παραφρονήσῃ ἢ μεγάλῳ ῥίγει καταληφθῇ, καὶ τοῦτο ἀβέβαιον ἡγητέον. οὐ δεῖ γὰρ

---

1) χωρῶν V. a. 2) δοξαζομένοις V. a. b. δεξαμένοις V. c. N. 3) μήτε V. a.

1) φοβεῖσθαι τὰ νομιζόμενα μὲν εἶναι μοχθηρὰ, μὴ οντα δὲ κυρίως, ἀλλὰ παραλόγως γινόμενα. τέως γὰρ οὐδὲν χαλεπὸν σημαίνουσιν.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ οὐ κατὰ λόγον ῥαστωνήσει τὸ νόσημα σφοδρὸν ἥως οὐ δἰ ἱδρώτων ἢ διαῤῥοίας ἢ ἐμέτων ἢ αἱμοῤῥαγίας κενωθέντος τοῦ σώματος, ἢ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἄπιστον ἡγητέον τὴν τοιαύτην ῥαστώνην, ὥσπερ καὶ εἰ δυσπνοήσειεν ἀλόγως ἢ παραφρονήσειεν ἢ μεγάλως ῥιγώσειεν. ὁμοῦ καὶ ταῦτα ἀβέβαια· πολλάκις γὰρ κρίσιν ἀγαθὴν ἀγγέλλει.

κη'. Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ ξυντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθενείην. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ἐκ τῆς 2) ἕξεως τοῦ σώματος ποιεῖται τὴν διάγνωσιν. φησὶ γὰρ, τῶν πυρεσσόντων 3) μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, ἀλλὰ μέσως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν· δηλοῖ γὰρ πύκνωσιν τοῦ 4) δέρματος καὶ πάχος χυμῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ μῆκος νόσου. Τὸ δὲ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον γίνεται διὰ λεπτότητα χυμῶν καὶ μανότητα τοῦ δέρματος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ μοχθηρόν· ἀσθένειαν γὰρ δυνάμεως δηλοῖ. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον κατ' ἀμφότερα εἴρηται, πρός τε τὸ μὴ 5) ἐνδιδόναι καὶ τὸ συντήκεσθαι.

ΔΑΜ. Σημεῖον ἀσθενείας φησὶν, ἡ παρὰ φύσιν ἰσχνότης· σημαίνει δὲ ὅτι τὸ τοῦ σώματος ἀσύμπτωτον ἐπὶ πυκνώσει τοῦ δέρματος ἕπεται καὶ πάχει χυμῶν. τὸ συντήκεσθαι δέ ποτε μὲν διὰ λεπτότητα χυμῶν καὶ μανότητα

---

1) φοβηθῆναι V. c. N. 2) τάξεως τοῦ νοσήματος V. a. 3) E Stephano: μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως] addidit, quia in febribus ephemeris ἀσύμπτωτον manet corpus neque mali quicquam illud indicat διὰ τὸ τοὺς ἐφημέρους πυρετοὺς ἐπιπολαίους πως εἶναι καὶ τοῦ βάθους μη ἅπτεσθαι. 4) σώματος V. b. corporis C. 5) ἐνδιδεῖν V. a. N.

τοῦ δέρματος, ποτὲ δὲ διὰ μόνην ἀσθένειαν δυνάμεως.

κθ'. Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐπὶ τῶν ὀξέων ἁρμόδιος· ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι σκόπει, ἐὰν ὀργᾷ ἡ ὕλη, καὶ τότε 1) κένωσον· τοῦτο γάρ ἐστιν, ἤν τι δοκέῃ· ἢν δὲ μὴ ὀργᾷ, μὴ κενώσῃς· 2) κίνησιν δὲ ἐνταῦθα λέγει καὶ φλεβοτομίαν καὶ κάθαρσιν. πλὴν εἰ δοκεῖ ἐν ἀρχῇ κάθαρον ἢ κένωσον, ἵνα εὑρίσκουσα ἡ φύσις ὀλίγην τὴν ὕλην σύντομον ποιήσηται τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ὕλης· ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ ἡσυχίαν ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τότε γὰρ κατεκράτησεν ἡ φύσις τῆς ὕλης καὶ σύμπεψις γέγονε καὶ οὐ 3) χρείαν ἔχει τῆς τοῦ ἰατροῦ ἐπικουρίας. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ τούτων τῶν νοσημάτων λεπτὸς ὑπόκειται ὁ χυμὸς καὶ εὔοργος καὶ εὐκίνητος καὶ δεῖ αὐτὸν ἐν ἀρχῇ ταχέως 4) ἀπελάσαι τοῦ σώματος, ὥστε μὴ τῇ ἀτάκτῳ κινήσει ἐπὶ κύρια ῥεύσας μόρια μέγα κακὸν ἀπεργάσηται. ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ ἡσυχίαν ἔχειν χρὴ διὰ τὸ πρὸς πέψιν 5) ἦξαι τὴν ὕλην, τῆς ζωτικῆς καὶ 6) φυσικῆς δυνάμεως ἰσχυρῶν οὐσῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, τῆς ψυχικῆς δὲ τοὐπίπαν κεκμηκυίας, ὥσπερ ἐν τῇ ἀρχῇ τὸ ἀνάπαλιν.

λ'. Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλεα πάντα 7) ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα. —

---

1) κενώσει χρῶ V. b. c. 2) κένωσιν V. c. N. 3) ἔστι χρεία V. b. 4) ἀπαλλάξαι V. c. 5) ἦχθαι τὴν ὕλην V. b. Om. V. a. c. 6) E Stephano: Rationem quasi reddit hic aphorismus praeeuntis, cur in principio debilia sint omnia. Tria secundum naturam sunt, δυνάμεις ψυχικαὶ (αἰσθητικαὶ, λογιστικαὶ, κινητικαὶ) φυσικαὶ (ἑλτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ, ἀποκριτικὴ,) ζωτικαὶ, (σφυγμικὴ, ἀναπνευστική). παρὰ φύσιν tria, αἴτια, νοσήματα, συμπτώματα. In principio αἱ δυνάμεις φυσικαὶ ἀσθενεῖς εἰσι διὰ τὸ ἄπεπτον τῶν χυμῶν (quod excretiones indicant), ceterae vires fortes; τῶν παρὰ φύσιν in principio debiles sunt morbi. In acme sunt fortes αἱ φυσικαὶ δυνά-

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς συνεχής ἐστι τῷ πρὸ αὐτοῦ. ἐν μὲν γὰρ ἐκείνῳ ἔλεγεν, ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει. ἐνταῦθα δὲ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι. περὶ γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα. ἀρχὴν δὲ ἐνταῦθά φησι τὴν ἀντιδιαστελλομένην τοῖς λοιποῖς καιροῖς, ἀναβάσει φημὶ, καὶ ἀκμῇ, καὶ παρακμῇ. ἔστι γὰρ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀκαριαία ἀρχὴ καὶ ἡ τρισὶν ἡμέραις περιγραφομένη,, τέλος δέ φησι τὴν παρακμήν. ἐν μὲν οὖν τῇ ἀρχῇ πάντα ἀσθενέστερά εἰσι τουτέστι παροξυσμοὶ πυρετῶν, ἀγρυπνίαι, ἀλγήματα καὶ τὰ λοιπὰ συμπτώματα. οὔτε γὰρ εὐθέως σφοδρῶς εἰσβάλλει ὁ πυρετὸς πρὸς τὴν οἰκείαν ἀκμὴν συγκρινόμενος, οὔτε μὴν πάνυ κατεπείγει ἀγρυπνία, κεφαλαλγία ἢ παραφορά· ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ προκόπτοντος τοῦ χρόνου τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀπολαμβάνουσιν.

ΔΑΜ. Πάντα τὰ συμπτώματα δηλονότι περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα, καίτοιγε ἡ νόσος οὐκ ἐξ ἅπαντος ἐν τῇ ἀκμῇ ἰσχυροτέρα· ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν σωθησομένων πολλῷ βελτίων ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου· ἐν ᾗ ἀρχῇ εἰ δεῖ κινεῖν διὰ φλεβοτομίας ἢ κλυστῆρος, κίνει, ὡς ἂν ἐλάττονος γενομένης τῆς ὕλης, ῥᾷον αὐτῆς ἡ φύσις κρατήσειεν· ἐν δὲ ταῖς ἀκμαῖς ἡσυχάζειν· αἱ γὰρ πέψεις τῶν νόσων τηνικαῦτα γίνονται.

λα΄. Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτεῦντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τῷ σώματι, μοχθηρόν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἀναληπτικός ἐστι καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἐξ ἀῤῥωστίης. εὐσιτία δέ ἐστιν ἡ πολλὴ τροφή· φησὶν οὖν ἐὰν πολλῇ τις κεχρημένος τροφῇ μηδὲν ἐπιδιδῷ κατὰ τὸ σῶμα, μοχθηρόν. διὰ τί; ἐπειδὴ

μεις (quod excretiones dicunt) et morbi et symptomata, anima et pulsus debiles et causae. 7) ἀσθενέστατα — ἰσχυρότατα. V. a. b. 1) Hoc scholion non expressit Corad. Est in cod. N. Scholion in 74 hoc est brevissimum: *Αἱ γὰρ τῶν νοσημάτων δυσφορίαι ἐν τῇ ἀναβάσει καὶ ἀκμῇ ἔχουσι τὸ ἐπαχθὲς καὶ ἐπώδυνον, οὐχ οὕτω δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἢ ἐν τῇ παρακμῇ. τότε γὰρ μετριώτεραι ὑπάρχουσιν.*

ἡ ὄρεξις οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν. ὀξώδης γὰρ ὑπόκειται χυμὸς περὶ τὴν γαστέρα, ὃς ἐπεγείρει μὲν τὴν ὄρεξιν· πλὴν διὰ ψύξιν οὐ πέττεται ἡ τροφὴ καὶ ἐντεῦθεν ἀτροφεῖ τὸ σῶμα.

ΔΑΜ. Τὸ μήτε εἰς εὐτροφίαν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα τρεφόμενον ἀξιολόγως, μήτε ἰσχύειν, ἢ διὰ τῆς τρεφούσης δυνάμεως ἀσθένειαν γίνεται; ἢ διὰ μοχθηρῶν χυμῶν περιουσίαν.

λβ΄. Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατὰ ἀρχὰς μὲν εὐσιτεῦντες [1) καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες,] 2) πρὸς τῷ τέλεϊ πάλιν ἀσιτέουσι. οἱ δὲ κατὰ ἀρχὰς μὲν ἀσιτεῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτεῦντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ἀναληπτικὸς ὁ ἀφορισμὸς, δύο δέ τινα ἡμῖν ἐνταῦθα παραδίδωσιν, ὧν καὶ σύγκρισιν ποιεῖται. καὶ τούτων τὸ μὲν διαβάλλει, τὸ δὲ ἀποδέχεται. φησὶν οὖν, ὅτι οἱ φαύλως ἔχοντες τουτέστιν οἱ χυμούς τινας περὶ τὸ σῶμα μοχθηροὺς ἐγκαταλελειμμένους ἔχοντες, καταρχὰς μὲν εὐσιτέοντες, ὕστερον ἀσιτοῦσι καὶ χεῖρον ἀπαλλάσσουσιν· οἱ δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἔχοντες ἀπαλλάσσουσι βέλτιον, διότι οἱ καταρχὰς εὐσιτέοντες εὐρωστίᾳ τῶν ὀρεκτικῶν μορίων εὐσίτουν. ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρόνῳ διὰ τὸ πλῆθος τῆς τροφῆς αὐξηθείσης τῆς κατὰ τὸ σῶμα μοχθηρίας, βλάπτεται καὶ ἡ ὄρεξις καὶ διὰ τοῦτο ἀσιτοῦσι πρὸς τῷ τέλει. διὸ καὶ χεῖρον ἀπαλλάσσουσιν· οἱ μέντοι καταρχὰς ἀσιτοῦντες ἰσχυρῶς τουτέστιν ὡς παντάπασιν ὀλίγα 3) λαμβάνοντες 4) ἠσίτουν, πεττούσης τῆς φύσεως τὸν μοχθηρὸν χυμὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, καθὸν ἐνδεῶς διῃτῶντο· τούτου δὲ πεφθέντος ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ τέλος εὐσιτοῦσιν, οἵτινες καὶ βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

ΔΑΜ. Οἱ κατ᾽ ἀρχὰς εὐσιτέοντες, ὀρεγομένης τῆς φύσεως δηλονότι, καὶ μὴ λαμβάνοντές τινα ἐπίδοσιν κρείττονα, πάλιν ἀποσιτοῦσιν ἤτοι ἀνορέκτως διάκεινται· οἱ δὲ κατὰ

---

1) Om. V. a. e. 2) τὸ τέλος D. 3) λαμβάνειν V. a. 4) οὐ πέττουσι V. b. C. loco πεττούσης legunt ἐπικρατούσης.

ἀρχὰς ἀσιτοῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δ' εὐσιτοῦντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι, πεψάσης τῆς φύσεως τὴν κακοχυμίαν, ἥτις ἦν αἰτία τῆς ἀνορεξίας.

κγ'. Ἐν ἁπάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος προγνωστικὸς ὁ ἀφορισμὸς καὶ ἀπὸ τῶν τιμιωτέρων ποιεῖται τὰς προγνώσεις τουτέστιν 1) ἐγκεφάλου καὶ γαστρός. φησὶ γὰρ, ὅτι ἐν παντὶ νοσήματι τὸ τὴν διάνοιαν ἐῤῥῶσθαι καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς ἤτοι τὰς τροφὰς, ἀγαθόν. τὸ μὲν ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, ἀγαθὸν διὰ τὸ τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας, ἔτι τε νωτιαῖον μυελὸν καὶ διάφραγμα καὶ ὅλως τὰ νευρώδη μόρια καὶ μάλιστα ὅσα πλησίον τοῦ ἐγκεφάλου, 2) ὑγιᾶ σημαίνεσθαι. τὸ δὲ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς καὶ αὐτὸ ἀγαθὸν διὰ τὸ τὰ περὶ τὴν γαστέρα καὶ ἧπαρ, αὐτήν τε τὴν καρδίαν ὁμοίως ὑγιᾶ σημαίνεσθαι.

ΔΑΜ. Τὴν γὰρ τοῦ ἐγκεφάλου διάθεσιν δηλοῖ καὶ τὴν τῆς γαστρὸς ῥῶσιν καὶ ἥπατος καὶ καρδίας.

λδ'. Ἐν τῇσι νούσοισι ἧσσον κινδυνεύουσι, οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος 3) ἔῃ, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων. —

ΘΕΟΦ. 4) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς προγνωστικός ἐστι. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσα νοσήματα συμφωνεῖ

---

1) E Stephano: Neque ventriculus neque *αἱ φυσικαὶ δυνάμεις* laborant, si cerebrum bene se habet, propter consensum utriusque. *εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς*] — — *ἰστέον γὰρ ὅτι ἡ τῶν σιτίων προσαγωγὴ ἐπιθυμία τις ἐστὶ καὶ ἔφεσις. — εἰ τοίνυν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ κεῖται ἡ τῶν σιτίων προσφορὰ, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἐν τῷ ἥπατί ἐστι, δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἧπαρ εὖ ἔχον πρὸς τὰς ὑποφορὰς τῶν νούσων, ὑγιὲς ὑπάρχει.* — Ne tamen salutem repente praedicas; laborare enim possunt *ἔντερα, πνεύμων.* 2) *ὑγιεινὰ* V. b. *πάντως* add. N. 3) *ὑπάρχῃ* D. 4) E Stephano: *Λέγει ὅτι ὅσα νοσήματα τοῖς ἰδίοις σύμφωνα συστοίχοις ἥττονα ἔχει τὸν κίνδυνον. καὶ ἀπορεῖ ὁ Διοκλῆς πρὸς τὸν*

τοῖς ἰδίοις συστοίχοις, ἧττον ἔχει τὸν κίνδυνον, 1) ὅσα δὲ οὐ συμφωνεῖ, μέγαν ἐπιφέρει τὸν κίνδυνον, οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἐὰν γένηται ἐν 2) ἀκμαστικῇ ἡλικίᾳ τριταῖος, γένηται δὲ καὶ ἐν γεροντικῇ ἡλικίᾳ, διότι ἀσύμφωνός ἐστι τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ, μᾶλλον ἐπικίνδυνος, 3) ἧττον δὲ ἐν τῇ ἀκμαστικῇ, διότι σύμφωνος αὐτῇ ἐστι· πάλιν εἰ ἐν θέρει γένηται τριταῖος, οὐκ ἔστι κινδυνώδης, εἰ δὲ ἐν χειμῶνι, ἐπικίνδυνος. δηλοῖ γὰρ ἐπὶ τούτων τουτέστι τῶν ἀσυμφώνων τὸ αἴτιον ἰσχυρὸν εἶναι, ὥστε δύνασθαι νικᾷν τῆς ἐκ τῆς ὥρας γινομένης ἐναντιώσεως. ἐπὶ δὲ τῶν συμφώνων οὐ δηλοῦται μέγα τὸ αἴτιον· ἐπὶ τὸ ὅμοιον γὰρ ἡ θέρμη τὴν ἐκτροπὴν ἐπεδείξατο, ἥτις εὐχερῶς γίνεται κἂν μὴ σφοδρὸν εἴη τὸ τὴν ἐκτροπὴν ἐργαζόμενον αἴτιον. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ φύσεως ἤτοι κράσεως τοῦ σώματος καὶ τῶν λοιπῶν εἴρηται.

Ἱπποκράτην λέγων, τί φῄς, ὦ Ἱππόκρατες, ὁ καῦσος, ᾧτινι ἕπεται ζέσις διὰ τὴν ποιότητα τῆς ὕλης καὶ δίψος ἀφόρητον, καὶ ἀγρυπνία καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἐν θέρει ἐστὶν, ἐπιεικέστερος διὰ τὴν τῶν συστοίχων ὥραν ἐστὶν, ὅτε πάντα τὰ κακὰ ἐπιτείνεται, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, ἡνίκα τὸ σφοδρὸν τῆς κινήσεως κολάζεται καὶ φλογώσεως, καὶ ἀμαυρότερον γίνεται καὶ τὸ δριμὺ ἀμβλύνεται καὶ τὸ ὅλον νόσημα ἠπιώτερον καθίσταται; καὶ λέγομεν ὅτι ἐν τῷ θέρει ἡ θερμασία ἐστὶ τοῦ περιέχοντος ἐπικρατὴς καὶ χολὴν τοτηνικαῦτα γενέσθαι συμβαίνει. ἐὰν οὖν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καῦσον ἢ τριταῖον συμβαίνῃ γενέσθαι, οὐ δηλοῦται μεγάλη ἡ ποιήσασα αἰτία· ἐπὶ τὸ ὅμοιον γὰρ ἡ θερμὴ ποιότης τὴν ἐκτροπὴν ἐδέξατο, ἥτις εὐχερῶς γίνεται, κἂν μὴ σφοδρὸν εἴη τὸ τὴν ἐκτροπὴν ἐργαζόμενον αἴτιον. εἰ δὲ ἐν τῷ χειμῶνι, ὃς ψυχρότατος τῇ φύσει ὑπάρχει, συμβῇ καῦσος, χαλεπὸν τὸ τοιοῦτον· μεγάλην γὰρ καὶ δραστικὴν σημαίνει τὴν αἰτίαν, ἐπὶ τὸ ἀνόμοιον τῆς ἐκτροπῆς γενομένης, ὡς ἐκβιάσασθαι τὸ ἐναντίον, λέγω δὴ τὴν ψύξιν, καὶ κινῆσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἐναντίον, τὴν ζέσιν λέγω καὶ καῦσιν. οὐ μόνον γὰρ τὴν ὑποκειμένην ἐν τῇ ὥρᾳ ψύξιν ἐνίκησεν, ἀλλὰ καὶ θερμασίαν ὑφῆψεν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ ἡλικιῶν δεῖ λαβεῖν τὸν λόγον etc. καὶ ἔστιν ἀπορῆσαι, πῶς ὁ Ἱπποκράτης παρακατιὼν εἴρηκε βράγχοι etc. τοῖσι σφόδρα πρεσβυτέροισιν οὐ πεπαίνονται (et est aetas frigida et morbus frigidus); πρὸς ὃ λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ἑαυτόν ἐπελύσατο εἰπὼν τοῖσι σφόδρα πρ. τουτέστι τοῖς πάνυ γεγηρακόσι. 1) ὅσα — κίνδυνον om. V. a. 2) aetate declinante C. παρακμασ. 3) ἧττον — ἐπικίνδ. om. V. b. C.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ τῇ μὲν θερμῇ φύσει καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἕξει καὶ ὥρᾳ, δηλονότι καὶ καταστάσει καὶ χώρᾳ τὰ θερμότερα τῶν νοσημάτων ἐστὶν οἰκεῖα, ταῖς δὲ ψυχροτέραις τὰ ξηρότερα καὶ ταῖς ὑγροτέραις τὰ ὑγρότερα.

λε΄. Ἐν ἁπάσῃσι τῇσι νούσοισι, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν, βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν· ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος σημειωτικὸς ὁ ἀφορισμός· σκόπει γὰρ, φησὶν, ἐπὶ τῶν νοσημάτων τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον, καὶ εἰ μὲν 1) πάχος ἔχει ταῦτα, καλὸν, εἰ δὲ κάτισχνά εἰσι καὶ ἐκτετηκότα, μοχθηρόν. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ σύμπαν μέρος τὸ ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου μέχρι τῶν τῆς ἥβης ὀστῶν εἰς τρία διαιρεῖται, καὶ τὰ μὲν ἄνω αὐτοῦ καλοῦνται ὑποχόνδρια, τὸ δὲ μέσον τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, τὰ δὲ τελευταῖα, ἦτρον. ἐν πάσῃ οὖν νόσῳ τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. πρὸς τοῦ πάχους γὰρ τῶν ἐπικειμένων σωμάτων ὠφελεῖται θαλπόμενα καὶ ἡ πέψις, τούτων οὕτως ἐχόντων, καλῶς γίνεται καὶ ταῖς καθάρσεσι 2) καλῶς ὑπηρετοῦσιν ὡς ἰσχυρά. τὸ μέντοι σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς κα-

---

1) E Stephano: *πάχος δὲ ἁπλῶς εἰπεῖν ἀντὶ τοῦ σύμμετρον· — ἰστέον δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου μέχρι τοῦ περιτοναίου, ὅπερ καὶ κτένα καλοῦμεν, ἐπὶ γαστέρα* (num *ἐπιγάστριον*?) *τὸ πᾶν ὀνομάζεται. διαιρεῖται δὲ τοῦτο εἰς δύο, εἰς αὐτό τε τὸ ἐπιγάστριον, ὅπερ καὶ ὀμφαλὸν καλοῦμεν, καὶ εἰς τὸ ὑπογάστριον, ὅπερ ἐστὶ τὸ κάτω τῆς γαστρὸς, ὃ δὴ καὶ ἦτρον προσαγορεύεται.* — Caloris sedes hepar et cor, unde secundum modulum diversum in ceteras partes derivatur (majore copia in ventriculum, *ὄργανον πεπτικὸν*, minus in vesicam, *ὄρ. χωρητικὸν ἤτοι ἀγγεῖον δεκτικόν*). Ventriculus, cordi vicinus, *ὥστε ἄφθονον αὐτῇ* (i. e. *γαστρὶ*) *τὴν τοῦ θερμοῦ χορηγείαν, οἷον ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, χορηγεῖσθαι.* Item ex hepate et liene ventriculus calorem haurit; et ut calorem conservet, *περιεφόρησεν αὐτὴν* (sc. *ἡ φύσις*) *τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ, πανταχόθεν αὐτῇ περικειμένῳ.* — — Itaque macritas harum partium, *κακόν. χηρεύει γὰρ ἡ γαστὴρ τῶν οἰκείων σκεπασμάτων καὶ φυλαττόντων τὸ ἔμφυτον θερμόν*; inde coctio laborat et humores. 2) *κάλλιον* V. b. c.

κὸν διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας. εἰ δέ τις εἴποι, διὰ τί καὶ 1) οὐ τὰς ἄνω καθάρσεις εἶπεν, ἐπισφαλεῖς γάρ εἰσι καὶ αὗται τοῖς οὕτω διακειμένοις, 2) φήσομεν, ὅτι ὡς σαφεῖς ἐκείνας παρέλιπεν.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ 3) σημεῖα καὶ ἀσθενείας καὶ τοῦ μὴ πέττεσθαι κατὰ γαστέρα τὰ σιτία καὶ κατὰ τὸ ἧπαρ μὴ αἱματοῦσθαι. τὸ δ' ὑποχόνδριον διαιρεῖται εἰς τρία, εἰς τὰ ἐπιγάστρια, τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον.

λϛʹ. Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακίῃσι 4) [καθαιρόμενοι] ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα συμβουλεύει ὁ Ἱπποκράτης, ὑγείας προκειμένης, μὴ καθαίρειν φαρμάκοις καθαρτικοῖς. λέγει γὰρ ἐκλύεσθαι αὐτούς. πῶς; ὅτι ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶν ἀπέριττόν ἐστι τὸ σῶμα, τὸ δὲ φάρμακον δοθὲν καὶ μὴ εὑρίσκον τι κενῶσαι περιττὸν ἀναστοιχειοῖ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καὶ ἅπτεται τῶν πνευμάτων, εἶτα τῶν ὑγρῶν, εἶτα καὶ τῶν στερεῶν καὶ τὰ μὲν σκεδαννύει, τὰ δὲ διαφορεῖ, τὰ δὲ τήκει. τούτων δὲ γινομένων, ἀνάγκη λειποθυμίαν καὶ συγκοπὴν ἕπεσθαι. καὶ μὴν καὶ τοὺς πονηρᾷ τροφῇ χρωμένους ἐκλύεσθαί φησι τῇ καθάρσει, ὅτι 5) μάχεται τῇ κακοχυμίᾳ τὸ φάρμακον, τῇ πληθυνθείσῃ ἐκ τῆς 6) μοχθηρᾶς τροφῆς, καὶ ἄρχεται καθαίρειν αὐτήν. αὕτη οὖν καθαιρομένη καὶ περιϊοῦσα διὰ τῶν αἰσθητικῶν μορίων, δριμεῖα καὶ δακνώδης ὑπάρχουσα, τῇ ἀνίᾳ καὶ δήξει τὴν ἔκλυσιν ἐπιφέρει. πονηρὰν δὲ τροφὴν λέγει τὴν προσεχῆ τῶν μορίων, ἥτις ἐστὶν ὁ αἱματικὸς, καὶ τὴν ἔξω, ἥτις ἐστὶ τὰ σιτία.

ΔΑΜ. Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες καὶ φαρμακευόμενοι συντήκονταί καὶ οὐ καθαίρονται.

λζʹ. Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργῶδες. —

---

1) μὴ V. b. 2) λέγομεν V. b. c. N. 3) σημαίνει in text. σημεῖα in mg. 4) Om. Codd. 5) δέχεται V. b. c. 6) πονηρᾶς V. b.

ΘΕΟΦ. Τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ οὗτος ἔχεται ὁ ἀφορισμός. φαρμακεύεσθαι λέγει ἀντὶ τοῦ καθαίρεσθαι· εὖ δὲ, τὸ σύμμετρον. χαλεπὸν οὖν φαρμακεύεσθαι τοὺς συμμέτρως ἔχοντας τὸ σῶμα. διὰ τί; ὅτι ἡ κάθαρσις περιττωμάτων ἐστὶ κάθαρσις. εἰ δὲ γένηται ἐν ὑγιαίνουσι σώμασι, μὴ εὑρίσκουσα τὸ οἰκεῖον ἕλκειν, συντήκει τὰ 1) μόρια.

ΔΑΜ. 2) Ἀποροῦσι γὰρ κακοχυμίας συντήκεται τῷ καθαρτικῷ φαρμάκῳ τὸ αἷμα καὶ αἱ σάρκες.

λη'. Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον 3) αἱτετέον. —

ΘΕΟΦ. Διαιτητικὸς ὑπάρχει ὁ παρὼν ἀφορισμὸς καὶ ἡδυτάτην φράσιν τε καὶ 4) ἐπαγγελίαν περιέχει. ἔστι δὲ αὐτοῦ ἡ σύνταξις οὕτως. τὸ ὀλίγον κακὸν, κἂν πόμα ἢ κἂν σιτίον, ἡδύτερον δὲ τῷ κάμνοντι τῶν βελτιόνων μὲν ἤτοι εὐπέπτων, ἀηδεστέρων δὲ ὁμοίως τῷ κάμνοντι, τοῦτο μᾶλλον αἱρετέον. καὶ ἡ αἰτία οὐ διὰ τὸ κεχαρισμένον μόνον τῷ κάμνοντι, καθὼς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις εἴρηται, ὅτι χάριτες καμνόντων 5) πρέπουσαι τῇ τέχνῃ· δεῖ γὰρ χαρίζεσθαι τοῖς κάμνουσιν, ἐν οἷς μὴ ἀκολουθεῖ μεγάλη βλάβη, ἀλλὰ καὶ ὡς ὠφελιμώτατον αὐτῷ γενησόμενον. ὃ γὰρ ἂν ἡδέως προσενεγκώμεθα, περιστέλλεσθαι τοῦτο ἡ γαστὴρ εἴωθε καὶ πέττειν μᾶλλον, ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν, ὡς ναυτίας καὶ τὰ λοιπὰ κακὰ ἐπαγγελλόντων.

ΔΑΜ. Τὸ πόμα καὶ τὸ σιτίον, τὸ ἥδιον μὲν ὂν τῷ νοσοῦντι, βλαβερὸν δ' ἐπ' ὀλίγον, μᾶλλον αἱρετὸν τῶν βελτιόνων μὲν καὶ ὠφελιμωτέρων ὄντων, ἀηδεστέρων δὲ δοκούντων τῷ κάμνοντι.

λθ'. Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων, τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσι ἧσσον· ὁκόσα δὲ ἂν αὐτέοισι χρόνια νουσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. —

---

1) σῶμα V. a. 2) Cod. εὐποροῦσι. 3) αἱρετόν D. 4) ἑρμηνείαν V. a. καὶ — περιέχ. om. C. 5) πρέπουσι V. c. N. E Stephano: ὅπερ νῦν φησι, καὶ ἐν τῇ ἕκτῃ ἐπιδημίᾳ εἶπεν, αἱ χάριτες τοῖς νοσέουσι καὶ τὰ ἑξῆς.

ΘΕΟΦ. Δύο ἡλικιῶν παραβολὴν ποιεῖται οὗτος ὁ ἀφορισμὸς, ἀκμαστικῆς καὶ γεροντικῆς. λέγει γὰρ ὅτι οἱ πρεσβῦται τῶν νέων ὡς τὰ πολλὰ νοσοῦσιν ἧττον καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἡ αἰτία αὕτη, ὅτι οἱ γέροντες σώφρονα λογισμὸν ἔχοντες φείδονται ἀδδηφαγίας, ὑφ' ἧς πλῆθος γεννᾶται περιττωμάτων· ἀπέριττοι δ' ἐντεῦθεν τὰ πολλὰ τυγχάνοντες ἧττον νοσοῦσι. οἱ δὲ 1) νέοι διὰ τὸ τοῦ λογισμοῦ ἄστατον πλῆθος σιτίων προσφέρονται κἀντεῦθεν ἀπεψίαις ἑτοιμότατα τῷ πλήθει περιπίπτοντες εὐχερῶς καὶ ὡς ἐπίπαν νοσοῦσιν. εἶτά φησιν, ὁκόσα δ' ἂν αὐτοῖς τοῖς γέρουσι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθένειαν, μὴ δυναμένης ῥαδίως πέττειν τὰς νόσους.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ δύναμις αὐτῶν ἀσθενής ἐστι τοῦ πέττειν τὰ χρόνια νοσήματα διὰ τὸ εἶναι ψυχρά· διὸ καὶ γέρουσι μᾶλλον ἢ νεωτέροις γίνεται. τοῖς γὰρ οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροι πάντες.

μ'. Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα 2) πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Παράδειγμά τι τέθεικε τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ τόδε· ἐκεῖ γὰρ ἔλεγεν, ὁκόσα δ' ἂν αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. ὥς τινος οὖν ἐρωτῶντος διὰ τί; 4) ἐπάγει λέγων, βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται. καὶ ἡ αἰτία; διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ θερμοῦ καὶ τὴν ἀσθένειαν τῶν δυνάμεων.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ταῦτα συναποθνήσκει τοῖς πρεσβύταις, ἀλλὰ καὶ νεφρῖτις καὶ ποδάγρα καὶ ἀρθρῖτις καὶ ἰσχιὰς καὶ τἆλλα ὅσα διὰ ψυχροὺς καὶ παχεῖς γίνονται χυμοὺς, οὓς καὶ τῶν ἀκμαζόντων τινὶ, μὴ ὅτι πρεσβύτῃ χαλεπὸν ἐκπεφθῆναι.

---

1) νεώτεροι V. b. c. 2) πρεσβυτέροισι D. γέρουσι V. b. 3) E Stephano: Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τὸν γοῦν προσλαβὼν σύνδεσμόν συνεχὴς τῷ πρὸ αὐτοῦ εὑρεθήσεται, — κόρυζα in naso, βράγχος in faucibus et arteria aspera, βὴξ in thorace. 4) ἐπείγει V. a.

μα'. Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα πρόγνωσιν θανάτου ποιεῖται λέγων, ὅτι ἐάν τις ἐκλύηται πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ προφάσεως φανερᾶς, οὗτος ἐξαπίνης τῷ χρόνῳ τελευτᾷ· 2) ἐὰν γὰρ ἐπὶ φανερᾷ αἰτίᾳ ἐκλύωνται, οὐ τελευτῶσι· γυνὴ γάρ τις, ὥς φησὶ Γαληνὸς, ἔν τινι βαλανείῳ συνεχῶς ἐξελύετο· ἐξεκαίετο δὲ πονηρᾷ ὕλῃ τὸ βαλανεῖον· διὸ καὶ ἐλειποθύμει. 3) ζητουμένης δὲ τῆς αἰτίας, ὥς φησιν ὁ Γαληνὸς, ἀνατεμὼν εὗρον ἐν ταῖς κοιλίαις τῆς καρδίας 4) χιτῶνα περικείμενον πεπληρωμένον ὑγροῦ δυσώδους, ὅπερ ὑγρὸν ἐκεῖνο τῇ μοχθηρᾷ ποιότητι διέφθειρεν ἀεὶ καὶ ἐλυμαίνετο τὸν ζωτικὸν τόνον, καὶ τὸ πάθος τῆς ἐκλύσεως ἐποίει. ἐπειδὴ δὲ φανερὸν ἦν τὸ ποιοῦν αἴτιον, οὐκ ἦν αὐτῇ κακόν. ἐὰν οὖν ἄνευ φανερᾶς αἰτίας ἐκλύωνταί τινες, ἤτοι λειποθυμοῦσι πολλάκις τε καὶ ἰσχυρῶς, ἐξαπίνης τε-

---

1) E Stephano: Tria ad morbum efficiendum requiruntur, ἐπιτηδειότης τοῦ κάμνοντος, μέγεθος τοῦ δρῶντος, δαψίλεια τοῦ μεταξὺ χρόνου. Quod exemplis illustrat, v. c. ferrum non offendit adamanta διὰ τὸ μὴ πεφυκέναι αὐτὸν ἐνδαμάζεσθαι σιδήρῳ. — οὕτω γοῦν διὰ φλογὸς τὴν χεῖρα πολλάκις ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ παροδεύοντες, οὐδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς πάσχομεν. — deinde indicat tria haec in hoc lipopsychiae casu adesse. προσδιορισμός: Galeni casum refert, memoratum quoque a Theophilo, ubi a malis balneis ἐκλύονται; προσδιορισμὸς est additus ἄνευ φανερᾶς προφάσεως. — — ζητῶν δὲ τὴν αἰτίαν, ὥς φησιν ὁ Γαληνὸς, πόθεν ἡ συνεχὴς αὕτη τοῖς οὕτω πάσχουσι λειποθυμία γίνεται, ἥτις τῷ χρόνῳ καὶ εἰς θάνατον ἀποτελευτᾷ, εὗρεν ὅτι πολλὰ τῶν ζώων ἀνατμηθέντα, τρόπῳ τοιούτῳ ἀδοκήτως προτεθνηκότα, εὕρηνται ἐν ταῖς κοιλίαις τῆς καρδίας χιτῶνά τινα περικείμενον ἔχοντα, πεπληρωμένον ὑγροῦ δυσώδους, ὅπερ ὑγρὸν τῇ μοχθηρᾷ ἐκείνῃ ποιότητι διέφθειρεν ἀεὶ καὶ ἐλυμαίνετο τὸν ζωτικὸν τόνον, καὶ τὸ πάθος τῆς ἐκλύσεως ἐποίει et ultimum diem adferebat. — τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει (primo frequentes lipothymiae, tum mors); διὸ οἱ τοιοῦτοι καὶ παλμοῦ τινος κατὰ τὴν καρδίαν αὐτῶν γινομένου αἰσθάνονται, ὅπερ καὶ Ἀντιπάτρῳ συνέβαινε τῷ ἰατρῷ, ὅστις ἐπὶ πολλαῖς λειποθυμίαις λειποθυμήσας, ἐξαίφνης ἐτελεύτησεν. 2) ἐὰν — τελευτῶσι om. V. a. 3) ζητ. — ἐποίει ultima sunt aphorismi verba in V. b. c. C. om. N. 4) Morbum cordis organicum.

λευτῶσι· διὸ καὶ ἐπὶ τούτων ὁ ζωτικὸς τόνος πάνυ ἀσθενεῖ· διὸ καὶ ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ἐκλύονται καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐξαπίνης τελευτῶσι διὰ τὸ ἐμποδίζειν τὴν καρδίαν διαστελλομένην ὄγκον ἔνυγρον ἢ ξηρὸν ἐπικείμενον τῷ περικαρδίῳ.

ΔΑΜ. Οὐ πάντες οἱ ἐκλυόμενοι τελευτῶσιν ἐξαίφνης, ἀλλ' οἱ πάσχοντες τοῦτο κατὰ διορισμοὺς τρεῖς ἤτοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς καὶ ἄνευ φανερᾶς προφάσεως τῆς γινομένης δηλονότι ἀπὸ τῆς ἐν βαλανείῳ συνεχοῦς διατριβῆς, ἢ ἐξ ἀσιτίας, ἤ τινος ἄλλης προφάσεως.

μβ΄. Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀποπληξία ἐστὶν ἀναισθησία καὶ ἀκινησία τοῦ παντὸς σώματος μετὰ βλάβης τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν· τὸ δὲ αἴτιον αὐτῆς, 2) ὑγρότης φλεγματώδης πληροῦσα τὸν ἐγκέφαλον καὶ 3) τὸ τούτου σῶμα. γίνεται δὲ οὕτως· ὥσπερ νέφος παρατρέχον ἥλιον κωλύει καὶ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν καταλάμπειν τὴν γῆν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ὑγρότης, ὥσπερ τι νέφος, περισκέπουσα τὸν ἐγκέφαλον, κωλύει αὐτὸν ἐκπέμπειν τὰς δυνάμεις ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀκίνητον καὶ ἀναίσθητον μένει. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀποπληξία διττὴ, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά· ἄμφω δὲ κρίνονται τῷ μέτρῳ τῆς ἀναπνοῆς. ὅσοι γὰρ ἀναπνέουσι μετὰ βίας σφοδροτάτης καὶ διαλείπουσαν ἔχουσι τὴν ἀναπνοὴν, τούτοις ἰσχυρὰ ἡ ἀποπληξία, ἣν καὶ λύειν Ἱπ-

---

1) E Stephano: Quaeritur de natura apoplexiae, est ἔμφραξις τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, diathesi, causa, (παχὺς καὶ γλίσχρος χυμὸς) et loco affecto. ἀποροῦσι δὲ οἱ διαλεκτικοὶ quomodo in ἀκινησίᾳ (itaque στερήσει) ἀσθενὴς καὶ μεγάλη apoplexia esse possit. At dicimus quoque ἀσφύκτους. Et in apoplexia respiratio perseverat, ex cujus integritate gradum apoplexiae sumimus, e motu thoracis. Alterum signum majoris aut minoris apoplexiae ἐκ τῆς αἰσθησίας sumimus, quae minus affecta est quam κίνησις. φησὶ γὰρ ὁ Γαληνὸς ὅτι ὑπὸ μείζονος δυνάμεως ἡ κίνησις ἐπιτελεῖται, ἡ δὲ αἴσθησις ὑπὸ ἥττονος. 2) ὑγρότητος φλεγματώδους πλήρωσις V. a. 3) ἐργαζομένη τὸ σῶμα ἀκίνητον V. b. C.

ποκράτης ἀμήχανον ἔφη, διὰ τὸ βλάπτειν μεγάλως τὴν ἀναπνοήν· ὅσοι δὲ τάξιν τινὰ σώζουσι τῆς ἀναπνοῆς, ἀσθενὴς τούτοις ἡ ἀποπληξία, ἣν καὶ οὐ ῥᾴδιον τουτέστιν εὔκολον λύειν ἔφη, διὰ τὸ καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴν βλάπτειν. εἰ δέ τις εἴποι διὰ τί, τῶν ἄλλων μυῶν ἁπάντων ἐν ταῖς ἀποπληξίαις ἀκινήτων γενομένων, οἱ τὸν θώρακα διαστέλλοντες κινοῦνται πολλάκις, λέγομεν διὰ τὴν χρείαν τῆς ἀναπνοῆς, ἐπεγειρούσης αὐτὴν τῆς ἐν τοῖς νεύροις δυνάμεως ἐπὶ τὴν ἐνέργειαν. πρὸς δὲ τοὺς ἀποροῦντας ὅτι εἰ ἀποπληξία ἐστὶν ἀναισθησία καὶ ἀκινησία τοῦ παντὸς σώματος, ταῦτα δὲ στερήσεις εἰσὶ, πῶς ἐνδέχεται ἐπὶ στερήσει λαμβάνειν τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ὡς λέγειν ὅτι ἡ μὲν μᾶλλόν ἐστιν ἀποπληξία, ἡ δὲ ἧττον, λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔστι παντελῶς ἀναισθησία καὶ ἀκινησία ἐπὶ τῶν ἀποπλήκτων· οἱ γὰρ τὸν θώρακα κινοῦντες μύες πάντες 1) κινούμενοι οὐκ ἀκινησίαν παντελῆ ἐνεργοῦσιν.

ΔΑΜ. Ἐν ταῖς ἀποπληξίαις ἐξαίφνης ἀναίσθητοί τε καὶ ἀκίνητοι γίνονται πᾶν τὸ σῶμα, πλὴν μόνης τῆς ἀναπνοῆς, ὡς εἴγε καὶ αὕτη κωλυθείη, μεγίστη τέ ἐστιν ἤδη καὶ ὀξυτάτη. γίνεται δὲ πᾶσα ἀποπληξία, τῆς ψυχικῆς δυνάμεως ἐπιῤῥεῖν ἀδυνατούσης τοῖς κάτω τῆς κεφαλῆς, ἢ διὰ φλεγμονώδη τινὰ διάθεσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ συστᾶσαν, ἢ τῶν κοιλιῶν αὐτῷ πιμπλαμένων ὑγρότητος φλεγματώδους ἢ παχείας· κινοῦνται δὲ πάντες οἱ μύες οἱ κινοῦντες τὸν θώρακα, καὶ οὐδεὶς ἕτερος τῶν ἐν τῷ σώματι διὰ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἀναγκαῖον.

μγ΄. Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μήπω τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσι, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ἔῃ περὶ τὸ στόμα. —

ΘΕΟΦ. Σημεῖον Ἱπποκράτης παραδίδωσιν ἐπὶ τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων τὸν ἀφρόν· φησὶ γὰρ τῶν 2) ἀπαγχομένων τουτέστιν ἀγχόνῃ ἑαλωκότων καὶ κα-

---

1) κιν. — παντελῆ om. V. a. ποιοῦσιν. V. b. 2) E Stephano: πολλάκις τις ἀπαγχονεῖται ἢ ὑπὸ κελεύσεως ἄρχοντος ἢ βασιλέως. De spuma disserit: ἀφρός ἐστι μάχη ὑγροῦ καὶ πνεύματος ἢ ἄθροισμα

ταλυομένων ἤτοι μελλόντων ἀποθνήσκειν, 1) μηδέπω δὲ τεθνηκότων, φιλανθρωπίας ἀξιουμένων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷς ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα. διότι ἐπὰν ληφθῇ τις ἀγχόνῃ, πίλησιν ὑφίσταται τὰ περὶ τὸν τράχηλον νεῦρα καὶ ἀγγεῖα. τούτων πιλουμένων, ἀποκλείονται δηλονότι οἱ πόροι· τούτων ἀποκλειομένων, οὐκ ἐκκρίνεται τὰ λιγνυώδη περιττώματα καὶ ἀὴρ οὐκ εἰσάγεται. τούτου μὴ εἰσαγομένου, οὐ ῥιπίζεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν, κἀντεῦθεν ἐπείγεται ὡς ἐπὶ τὰ ἔξω· εἶτα περιτυγχάνει τοῖς πόροις πεπιλημένοις καὶ πάλιν ὑπονοστεῖ· εἶτα πάλιν ἐπὶ τὰ ἔξω ὁρμᾷ κἀντεῦθεν πολυειδῶς κινούμενον, ἅμα καὶ θερμότερον ἑαυτοῦ γινόμενον τὸν ἀφρὸν 2) ἀπεργάζεται, πνευμάτων ἐν τῇ τοιαύτῃ κινήσει τικτομένων καὶ ὑμενούντων, ἤτοι ἐξαφριζόντων τὴν παρατυγχάνουσαν ἐκεῖ ὑγρότητα. καὶ οὕτως κινδυνεύει μὴ ῥιπιζόμενον εἰσαγωγῇ τοῦ ἔξωθεν 3) ἀέρος μηδὲ τῶν λιγνυῶν ἔτι ἐκκρινομένων, σβεσθῆναι τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Πᾶσα γένεσις ἀφροῦ ἐκ δυεῖν οὐσιῶν μίξεως ἀποτελεῖται, πνευματικῆς καὶ ὑγρᾶς, βιαίως κινουμένων ἢ ἀμφοῖν ἢ τῆς ἑτέρας, ποτὲ δὲ ὑπὸ ἰσχυρᾶς κινουμένων θερμότητος· παράδειγμα τοῦ πνεύματος οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἄνεμοι, τῆς δὲ θερμότητος οἱ ὑποκαιόμενοι λέβητες. οὕτω κἀν τοῖς ζώοις, ἐν μὲν τοῖς ἐπιληπτικοῖς σπασμοῖς ἡ συντονία τῶν κινήσεων γεννᾷ τὸν ἀφρὸν, ἐπὶ δὲ τῶν κάπρων ἡ θερμασία, ἐπὶ δὲ τῶν δρομέων ἵππων ἄμφω φαίνεται σύντονα. ὀλέθριον οὖν ἐστι σημεῖον ὁ ἀφρὸς, ἐπειδὴ τῆς βίας τοῦ πνεύματός ἐστι δηλωτικὸν, ἣν πάσχει, πνιγομένου τοῦ ζώου.

πλειόνων πομφολύγων. πομφόλυξ δέ ἐστιν ὑγρότης λεπτὴ καὶ ὑμενώδης περιεκτικὴ πνεύματος. Fit ἢ διὰ κίνησιν (ἐν ἀκταῖς) ἢ διὰ θερμασίαν (ἐν ζωμοῖς) ἢ διὰ τὸ συναμφότερον (ἐν τρέχουσιν ἵπποις). — Spuma non e ventriculo venit. Nam tum vomitum excitaret. Fit autem inquietudine τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, quod ultro citroque movetur, collo obstipato, et tandem in pulmonem devehitur. Tussim vero spuma non excitat; est enim ἀερωδέστερος ὁ ἀφρός.

1) μηδ. — ἀξιουμ. om. V. a. 2) κατεργ. V. a. 3) ἀέρος om. V. a.

μδ'. *Οἱ παχέες σφόδρα 1) κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι μᾶλλον γίνονται τῶν ἰσχνῶν.* —

ΘΕΟΦ. Σκόπει πανταχοῦ 2) πῶς τὰς ἀμετρίας φεύγει ὁ Ἱπποκράτης. ταχυθανάτους γὰρ τοὺς φύσει καὶ σφόδρα παχεῖς ἤτοι τοὺς ἐκ γενετῆς ἀποφαίνει μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν ἢ ὅτι ἀσθενὲς ἐν τοῖς τοιούτοις σώμασι τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἢ ὅτι πλῆθος ὑπόκειται πιμελῆς καὶ περιττωματικὴ ὑγρότης καὶ πύκνωσις τῆς ἐπιφανείας, ἧστινος πεπυκνωμένης ἀδιαφόρητα γίνεται τὰ περιττώματα. ταῦτα δὲ μὴ διαφορούμενα ἀθροίζεται ἐν τῷ βάθει, 3) ἐκεῖσε δὲ χωροῦντα πληροῦσι τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας, ὧν στενοχωρουμένων καταπνίγεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν κἀντεῦθεν θάνατος ἐπακολουθεῖ. οἱ μέντοι ἰσχνοὶ ἀποθνήσκουσι καὶ αὐτοὶ, ἧττον δὲ ἐκείνων, ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτοῖς τοσαῦτα περιττώματα, ὥστε καταπνίγεσθαι τὸ ἔμφυτον θερμόν· ἄλλῳ δὲ τρόπῳ 4) τῷ διαφορεῖσθαι ἐπὶ τούτων 5) τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τὸ κάτισχνον καὶ 6) εὐπαθὲς τοῦ σώματος. λείπεται οὖν ὁ 7) εὔσαρκος ἤγουν ὁ σύμμετρος εἰς μακρὸν γῆρας ἀφικέσθαι τῷ λόγῳ τῆς συμμετρίας.

ΔΑΜ. Στεναὶ γάρ εἰσι τούτων αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες, διὸ καὶ αἷμα καὶ πνεῦμα παντελῶς ὀλίγον ἔχουσιν, ὥστε ἐπειδὰν προέρχωνται καθ' ἡλικίαν, ταχέως ἐπὶ μικρᾷ προφάσει ἡ ἔμφυτος αὐτῶν θερμασία διαφθείρεται.

με'. *Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν ὡρέων, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.* —

ΘΕΟΦ. 8) Ἐπιληψία ἐστὶ σπασμὸς τοῦ ὅλου σώμα-

---

1) *κατὰ φύσιν* om. V. a. 2) *πῶς διαλέγεται ὁ* V. b. C. Om. V. c. 3) *ἀθροιζόμενα δὲ καὶ εἴσω* V. b. 4) *τὸ* N. *διαφορεῖται* V. c. 5) *τὰ περιττώματα* V. a. 6) *ἀπαθὲς* V. a. 7) E Stephano: *Μεμαθήκαμεν γὰρ ἐν τῷ περὶ τροφῆς, ὅτι οἱ εὐδιαφόρητοι ὑγιεινοὶ μὲν κατὰ τοῦτο, ἀσθενεῖς δὲ, διὰ τὸ συνδιαφορεῖσθαι καὶ τὴν χρηστὴν ὕλην τῇ ἀχρήστῳ· οἱ δὲ δυσδιαφόρητοι, εὐσθενεῖς μὲν, μὴ διαφορουμένων τούτοις τῶν ἀναγκαίων ἑτοίμως, νοσεροὶ δὲ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπισωρευομένων αὐτοῖς περιττωμάτων.* 8) E Stephano: *Ἡ ἐπιληψία*

τος μετὰ βλάβης τῶν ἡγεμονικῶν ἐνεργειῶν. φλεγματικὸς δὲ χυμὸς ὡς ἐπίπαν καταλαμβάνων τὰς τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίας ποιεῖ αὐτήν. ἐπεὶ οὖν ὡς ἐπίπαν ἀπὸ φλέγματος γίνεται, καλῶς ὁ Ἱπποκράτης εἶπε, τοῖσι νέοισι ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ὡρέων καὶ τῶν βίων ποιέουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν χωρίων. μεταβαλλόμεναι γὰρ αἱ τῶν νέων ἡλικίαι ἤτοι τῶν παιδίων ἐπὶ τὸ θερμότερον καὶ ξηρότερον, μέγιστον βοήθημα γίνεται τῶν ἐπιληπτικῶν διαθέσεων. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ αἱ μεταβολαὶ τῶν χωρίων καὶ τῶν ὡρέων, ὅτε εἰς

συγγενής ἐστιν ἀποπληξίᾳ κατά τε τὸν τόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς διαθέσεως, καὶ κατὰ τὴν αἰτίαν τὴν ποιοῦσαν. — — διαφέρει δὲ, — — καθὸ ἡ μὲν ἐπιληψία ἐν κινήσει ἔχει τὸ εἶναι, ἡ δὲ ἀποπληξία ἐν ἀκινησίᾳ καὶ ἀναισθησίᾳ. — — ἡ μὲν ἀποπληξία παντελής ἐστιν ἔμφραξις τῶν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἡ δὲ ἐπιληψία ἀτελής. — Epilepsia saepe etiam ab humore melancholico nascitur, os ventriculi mordente nervisque suam affectionem cum cerebro communicante. — — ἡ ἐπιληψία πολυώνυμός ἐστι. λέγεται γὰρ ἐπιληψία, λέγεται καὶ παιδικὸν, λέγεται καὶ ἱερὰ νόσος καὶ ἡρακλεία νόσος. Rationem reddit horum nominum, ἱερὸν διὰ τὸ ἱερὸν εἶναι τὸν πάσχοντα τόπον, λέγω δὴ τὸν ἐγκέφαλον, ὡς δὲ ἕτεροι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ νοσήματος· οὕτω γοῦν καὶ ἱερὸν ἰχθὺν τὸν μέγαν φαμέν. — ἡρακλεία — οὐκ ἐπειδή τινες ὑπενόησαν ἐνεῖναι τὸ τοιοῦτον πάθος τῷ Ἡρακλεῖ, ἀλλ' ὅτι ὥσπερ ἐκεῖνος δυσκαταγώνιστος. — Si majores infantes hoc morbo affecti sunt, ἀποφαινόμεθα ὡς οὐκ ἐνδέχεται θεραπευθῆναι, διὰ τὸ τὴν καταβολὴν ὅλου τοῦ σπέρματος σύμφυτον ἐσχηκέναι τὸ πάθος. — An lac corruptum matris sit, explorandum. Si nihil horum causa est, λεπτύνουσι καὶ θερμαίνουσι χρῆσθαι. Quae si non prosunt, τί λοιπὸν ἐπὶ τοῦτο ἡ τέχνη φησὶν, ἣν ὁ Ἱπποκράτης συνεστήσατο; pubertatis tempus expectandum est, quo calor summus est, κεντριζόμενον τὸ ζῶον ὑπὸ τῆς ἥβης. Sed ars adjuvet naturam. — ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνὸς, δεῖ φησι προσυπακούειν τὸ, παιδίοισιν εἰ ἐπιληψία γένηται, ταύτην ἡ κατὰ τὴν ἥβην ἤτοι νέαν ἡλικίαν μεταβολὴ παύει. — Ἰστέον τοίνυν ὅτι τὸ ἐν μήτρᾳ δημιουργούμενον κύημα, καὶ ἔμβρυον κυρίως λέγεται, τὸ δὲ ἀποτεχθὲν παιδίον ὀνομάζουσιν· ἔστι δ' ὅτε καταχρώμενος τοῖς ὀνόμασιν ὁ Ἱπποκράτης, καὶ τὸ ἔτι κυοφορούμενον παιδίον ὀνομάζει, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ περὶ παιδίου φύσεως συγγράμματος. ἐκεῖσε γὰρ προθέμενος τὴν ἐκ τῆς μήτρας γινομένην δημιουργίαν τοῦ ἐμβρύου διεξελθεῖν, οὐ περὶ κυήματος φύσεως ἢ ἐμβρύου, ἀλλὰ περὶ παιδίου φύσεως τὸ βιβλίον ἐπέγραψε. — Aestate, loco calido, bona diaeta propellitur morbus.

θερμοτέραν τε καὶ ξηροτέραν μεθίστανται. ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ τῶν βίων μεταλλαγαὶ, ὅσαι δηλαδὴ θερμοτέραν καὶ ξηροτέραν ἐργάζονται τὴν τοῦ σώματος ἕξιν. βίον δὲ ἐνταῦθα τὴν δίαιταν ἀκουστέον.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ ὁ αἴτιος χυμὸς τῆς ἀποπληξίας καὶ τῆς ἐπιληψίας ψυχρὸς καὶ παχὺς, ἡ δὲ τῶν νεανίσκων ἡλικία ξηρὰ καὶ θερμὴ οὖσα, ὡς ἐναντία τοῖς ἐπιληπτικοῖς, βοήθημα μέγιστον, οὕτω καὶ τῶν τοιούτων χωρίων αἱ μεταβολαὶ καὶ τῶν διαιτημάτων· ἐπεὶ γὰρ ἡ μοχθηρὰ δίαιτα νοσερὰ, ἡ ἐναντία ὠφέλιμος.

μς΄. Δύο πόνων ἅμα γιγνομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. —

ΘΕΟΦ. Πόνους ἐνταῦθα τὰς ὀδύνας ἀκουστέον, τόπον δὲ τὸ μόριον, καθὼς ἐν τῇ προγνωστικῇ εἴρηται, τόπους ὀνομάζουσι τὰ μόρια τοῦ σώματος. ὅταν οὖν δύο γίγνωνται πόνοι ἤτοι ὀδύναι μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ᾽ ὁ μὲν τυχὸν ἐν χειρὶ, ὁ δὲ ἐν σκέλει, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον, διὰ τὸ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν ὅλην ἐπὶ τὸ σφοδρότερον ἀπάγεσθαί τε καὶ περιέλκεσθαι. εἰ γὰρ ἐν ἑνὶ μορίῳ δύο ὑποστῶσιν ὀδύναι, συναύξουσιν ἀλλήλαις τὴν ἀνίαν, μηδετέρου τὸν κάμνοντα διαλανθάνοντος. τὸ δὲ ἀμαυροῖ, οὐ τὸ παύει σημαίνει, ἀλλὰ τὸ ἐπισκιάζει.

ΔΑΜ. Τοῦτο καὶ κατὰ τὰς λύπας εἴωθε συμβαίνειν.

μζ΄. Ἐν ἁπάσῃ κινήσει σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον. —

ΘΕΟΦ. Οἱ πόνοι μὲν τῷ λόγῳ τοῦ τείνεσθαι τὸ τὴν ὕλην περιέχον μόριον διά τε τὴν χύσιν αὐτῆς καὶ τῶν πνευμάτων τὴν ἀνάλυσιν, πλείονα τόπον αὐτῆς περιέχειν 1) δυναμένης, οἱ πυρετοὶ δὲ διὰ τὴν τῆς σηπεδόνος μετάδοσιν διὰ τῶν παρακειμένων ἀρτηριῶν τῷ τὴν 2) πυο-

---

1) δεομένης V. c. N. 2) E Stephano: Ἡ πέψις ἢ ἀναγκαίων ἐστὶν ἀλλοίωσις (χυλοποίησις ἐξαιμάτωσις), ἢ περιττῶν ἀναγκαίων (κόπρου, οὔρων, πτυσμάτων). — παρὰ φύσιν δὲ πέψις, ἡ λεγομένη

ποίησιν ἔχοντι μορίῳ ἐπὶ τὴν καρδίαν γινομένην. ταῦτα μὲν συμβαίνουσι περὶ τὰς γενέσεις τοῦ πύου. μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι αὐτὸ τὸ πῦον οὔτε πόνος συνεδρεύει οὔτε πυρετός. ἤδη γὰρ ἐλεπτοποιήθη τὰ τῆς ὕλης καὶ 1) ἐξικμάσθη τὸ πολὺ τῶν πνευμάτων. πέπαυται δὲ καὶ τὰ τῆς σηπεδόνος, τὸν φύσει κόσμον τοῦ πύου ἀπειληφότος.

ΔΑΜ. Τὸ πονεῖν σημαίνει καὶ τὸ ἀλγεῖν καὶ τὸ κάμνειν. καθ' ἕτερον γοῦν ὁ λόγος ἀληθής ἐστιν, ἐάν τε γὰρ ἀλγῶσι, διὰ πλείονας κινήσεις, ἐάν τε κάμνωσιν ὡς ἐνεργεῖν μόγις δύνασθαι, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

μη'. Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου. —

ΘΕΟΦ. Κίνησιν ἐνταῦθα πᾶν γυμνάσιον λέγει εἴτε διὰ παλαίστρας εἴτε δι' 2) ἱππασίας εἴτε δρόμου. ἐν πάσαις οὖν ταῖς τοιαύταις κινήσεσι, ὁπόταν ἄρχηται πονέειν ἤτοι ἀλγεῖν καὶ κάμνειν τὰ μόρια, ὡς ἐνεργεῖν μόλις δύνασθαι, τούτοις τὸ ἀναπαύειν εὐθὺς ἄκοπόν ἐστι τουτέστι παυσάμενοι τοῦ γυμνασίου ἄκοποι 3) παραυτίκα γίνονται. διὰ τί; ὅτι ἀνακτᾶται αὐτῶν ἡ δύναμις ἐν τῇ ἀνέσει.

ΔΑΜ. Τὸ πῦον ἐξ αἵματος γίνεται, μεταβάλλοντος εἰς ἡμιμόχθηρον, ὡς ἄν τις εἴποι, μεταβολήν. οὔτε γαρ πάντη παρὰ φύσιν οὔτε πάντη κατὰ φύσιν. μικτὴ γάρ πώς ἐστιν ἡ τῆς φλεγμονῆς. γίνεται δὲ ὁ πόνος, τεινομένου τε ἅμα καὶ θερμαινομένου παρὰ φύσιν τοῦ φλεγμαίνοντος μορίου. πυρετοὶ δὲ ἕπονται, τῆς ἀρχῆς συνεκθερμανθείσης. καὶ ταῦτ' ἄμφω συμβαίνει κατὰ τὴν οἷον ζέσιν καὶ καῦσιν τοῦ αἵματος.

σῆψις, ἐξ ἧς ἕλμινθες γίνονται καὶ ἀσκαρίδες καὶ πυρετοί. μικτὴ δὲ πέψις ἡ τοῦ πύου λεγομένη ἀλλοίωσις. In suppuratione ἡ ὕλη χεῖται καὶ τὰ πνεύματα ἀναλύεται, majusque spatium quaerunt, tendunt, dolorem injiciunt febremque.

1) ἐξητμίσθη Steph. 2) εἴτε ἱππασίας εἴτε κοπηλασίας Steph. 3) παραχρῆμα V. b. c. N.

μθ'. Οἱ εἰθισμένοι τοὺς ξυνήθεας πόνους φέρειν, κἢν ἔωσιν ἀσθενέες, ἢ καὶ γέροντες, τῶν ἀξυνηθέων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς περὶ ὑγιεινῶν εἴρηται παραγγελμάτων. ὃ δὲ λέγει, τριοῦτόν ἐστι. εἰσὶ δύο τινὲς, ὁ μὲν γέρων, ὁ δὲ ἀκμάζων. ἀμφότεροι τοῦ σκάπτειν ἀπάρχονται. καὶ τῷ μὲν γέροντι συνέβη καλῶς τὸ σκάπτειν, τῷ δὲ ἀκμάζοντι οὐχὶ, ἐκείνῳ μὲν διὰ τὸ σύνηθες, κἂν ἐστιν ἀσθενὴς, τούτῳ δὲ διὰ τὸ ἀσύνηθες, κἂν ἰσχυρός ἐστι. καθόλου γὰρ χρὴ γινώσκειν, ὅτι εὐτονώτερα τῶν ἄλλων γίνεται τὰ γυμναζόμενα μόρια καὶ διὰ τοῦτο ῥᾷον ὑπομένει τοὺς συνήθεις πόνους. ἐκ δὲ μερικοῦ τούτου παραδείγματος ἔξεστι καὶ περὶ πάντων τῶν 1) τοιούτων συλλογίζεσθαι.

ΔΑΜ. Ἄλλος γὰρ ἄλλῳ συνήθης πόνος, ᾧ μὲν δρόμος, ᾧ δὲ ἄροτρον, ᾧ δὲ ἐρεσία. εὐτονώτερα τοίνυν γινόμενα τὰ γυμναζόμενα μόρια ῥᾷον φέρουσι τοὺς συνήθεις πόνους.

ν'. Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου ξυνήθεα, κἢν ἔῃ χείρω, τῶν ἀξυνηθέων ἧσσον ἐνοχλέειν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀξυνήθεα μεταβάλλειν. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ λόγος καθολικώτερος τοῦ πρὸ αὐτοῦ· ἐκεῖ μὲν γὰρ μόνον περὶ γυμνασίων ἔλεγεν, ἐνταῦθα δὲ καὶ περὶ ἐνδείας καὶ πληρώσεως καὶ θάλψεως καὶ ψύξεως. λέγει οὖν ὅτι τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω τῶν ἀξυνήθων, ἧττον ἐνοχλεῖν εἴωθεν· ἧττον γὰρ ἕκαστον αὐτῶν βλάπτει, σύνηθες γενόμενον τοῦ φύσει μὲν ἀλβαβεστέρου, μηδέποτε δὲ εἰς ἔθος ἀφιγμένου, οἷον ὁ εἰθισμένος 2) μᾶζαν ἐσθίειν, εἰ ἐπὶ χρηστὴν μεταβάλλει τροφὴν, ἀδικεῖται διὰ τὸ ἄηθες καὶ ὁ εἰθισμένος ὑδροποτεῖν, ἐὰν εἰς ἀκρατοποσίαν μεταβάλλῃ, βλάπτεται, ἐπειδὴ τὸ ἔθος 3) παραβαίνεται. οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος. Ὅμως δὲ δεῖ καὶ ἐπὶ τὰ ἀξυνήθεα μεταβάλ-

---

1) ἄλλων V. b. c. 2) μάννα V. b. C. μᾶζαν V. a. N. 3) παρακρούεται V. b.

λειν, ἵνα τύχης ποτὲ βιαζομένης, δυνώμεθα φέρειν τὰ ἐξ ἀνάγκης προσιόντα. τὸν γὰρ χρώμενον πολλῇ τροφῇ δεῖ καὶ ὀλιγοσιτεῖν, ἵνα ἐν περιστάσει φέρῃ καὶ ἐκείνου τὴν χρῆσιν.

ΔΑΜ. Συνήθη φησὶν οὐ τὰ γυμνάσια μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδέσματα καὶ πόματα καὶ λουτρὰ καὶ ἀλουσίαι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ θάλψεις καὶ ψύξεις καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀσφαλείας γοῦν χάριν ὑγιεινῆς μεταβάλλεσθαι δεῖ καὶ εἰς τὰ ἀσυνήθη. σφαλερὸν γὰρ, πᾶν ἔθος μονοειδὲς, ἀδοκήτοις τύχαις ὑποπιπτόντων ἁπάντων ἀνθρώπων. ἵνα οὖν μὴ ἐξαίφνης περιπεσόντες ἀήθεσι πράγμασι βλαβῶμεν, δεῖ πάντων πεπειρᾶσθαι.

να΄. Τὸ κατὰ πουλὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινέειν, σφαλερόν· διότι πᾶν τὸ πουλὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατὰ 1) ὀλίγον, ἀσφαλές· καὶ ἄλλως 2) ἢν ἐξ ἑτέρου μεταβαίνῃ ἐπὶ ἕτερον. —

ΘΕΟΦ. Ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἀφορισμῷ ἔλεγεν, ὅτι δεῖ καὶ εἰς τὰ ἀξυνήθεα μεταβάλλειν, ἵνα μήτις 3) εἴπῃ, ἀθρόαν τὴν μεταβολὴν τὸν Ἱπποκράτην λέγειν, ἐπιφέρει λέγων αὐτὸς, ὅτι τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν καὶ τὰ ἑξῆς σφαλερόν. καὶ ἡ λύσις πρὸς αὐτοῦ. πᾶν γὰρ τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. ἡ γὰρ φύσις ἐν συμμετρίᾳ ἐστὶ καὶ χαίρει αὐτῇ καὶ ἐπὶ ἀμετρίαν ἐκβῆναι οὐ θέλει. εἰ δ' ἄρα καὶ γένηται ἐπὶ ἀμετρίαν ποτὲ ἐξελθεῖν, ἀσφαλέστερον τὸ κατὰ μικρὸν ἐκβαίνειν ἢ τὸ κατὰ πολύ. οὐδὲν γὰρ θαυμαστὸν κατολίγον καὶ ἐν πλείονι χρόνῳ χρήσασθαι ἢ τοῖς θερμαίνουσιν ἢ τοῖς ψύχουσιν ἢ τῇ κενώσει ἢ τῇ πληρώσει καὶ μὴ ἀδικῆσαι τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἄλλως τὸ ἐξ ἑτέρου μεταβαίνειν εἰς ἕτερον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι καὶ μάλιστα ὅτε ἀπὸ τῶν ἐναντίων εἰς ἐναντία μέλλομεν 4) μεταβαίνειν. εἰ γὰρ

1) μικρὸν D. 2) τε τὸ ἀφ' ἑτ. μεταβαίνειν V. a. 3) νοήσῃ V. b. c. N. 4) μεταφέρειν N.

ἐπὶ τῶν 1) συγγενῶν τὸ ἀθρόως βλάπτει, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐναντίων βλάψει.

ΔΑΜ. Εἰπὼν ἐς τὰ ἀσυνήθη μεταβάλλειν διδάσκει φεύγειν τὴν ἀμετρίαν.

νβ΄. Πάντα κατὰ λόγον ποιεῦντι, μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐπὶ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι τῷ κατὰ λόγον ὀρθὸν εὑρηκότι πάντα, κἀντεῦθεν ποιοῦντι τὸ συμφέρον οὐ δεῖ ἀφίστασθαι τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς, κἂν μηδὲν φαίνηται σαφὲς ἐπὶ τῇ χρήσει γεγενημένον· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς ἐνδελεχούσης ῥανίδος τῇ πέτρᾳ αἰσθητὸν γίνεται τῷ χρόνῳ τὸ τοῦ λίθου πάθος, οὕτως συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν δυσπέπτων διαθέσεων.

ΔΑΜ. Οὐ σμικρᾶς ἐπιστήμης ἔργον ἐστὶ τὸ μὴ μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν ὀρθῶς δοξάντων, εἰ καὶ μηδέπω φαίνεται σαφὴς ἡ ὠφέλεια τοῖς οὕτω γινομένοις ἑπομένη. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ πλήττοντος τὴν ὑποκειμένην πέτραν σταλαγμοῦ, παμπόλλῳ χρόνῳ μόγις αἰσθητὸν γίνεται τὸ τοῦ λίθου πάθος, οὕτω συμβαίνει κἀπὶ τῶν δυσπέπτων διαθέσεων, ἐφ᾽ ὧν ὁ κατὰ λόγον ὀρθὸν εὑρηκὼς τὸ σύμμετρον, οὐκ ἀφίσταται τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς, οὐδ᾽ ἂν μηδὲν φαίνηται σαφὲς ἐπὶ τῇ χρήσει γεγενημένον,

1) In codice Nan. quae sequuntur, desunt usque ad sect. VI. 27. 2) E Stephano: Ἐνταῦθα διαλεκτικὴ ἡμᾶς ἀπορία διαδέχεται, ὅτι ἔσταν δρᾷ τὸ ποιοῦν, πάντως ἐστὶ τὸ πάσχον. ἀδύνατον γὰρ ἀνεπιτηδείως ἔχοντος τοῦ πάσχοντος, ἐνεργεῖν τὸ ποιοῦν, οἷον καίει μὲν πῦρ, ἀλλ᾽ οὐ σαλαμάνδρας ἢ ἀμίαντον, ἢ ἀδάμαντα, διὰ τὸ ἀνεπιτηδείως ἔχειν ταῦτα πρὸς τὸ καυθῆναι. ὁμοίως καὶ τὸ ὕδωρ ψύχει, ἀλλ᾽ ἐκεῖνα ὅσα ἐπιτηδείως ἔχει τοῦ ψυχθῆναι· οὐδὲ γὰρ κρύσταλον ψύχει ἢ χιόνα, ἀλλὰ σῶμα τυχὸν ζῶσυ. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἐνδέχεται τὰ μὲν βοηθήματα δρᾶν, εἴ γε κατὰ λόγον αὐτοῖς χρώμεθα, τὰ δὲ νοσοποιὰ αἴτια, ἐπιτηδείως πρὸς τὸ παθεῖν ἔχοντα, μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὑφίσταται; πρὸς ὃ ῥητέον, ὅτι μιᾶς λέξεως τῷ ἀφορισμῷ προστεθειμένης, λυθήσεται τὸ ἄπορον. καὶ δεῖ προσθεῖναι κατὰ τὸ φαινομενον.

νγ'. 1) Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι, νέοι μὲν ἐόντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ, ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ, τοῖσιν ἀπογηράσκουσι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καλῶς ἐσαφηνίσθη, πλὴν ἵνα παντάπασιν ἀληθὴς ᾖ ὁ λόγος, νῦν 2) ἀκριβῶς τῷ προσδιορισμῷ ἐχρήσατο τῷ ὡς ἐπὶ πολύ.

νδ'. Μεγέθει σώματος ἐννεάσαι μὲν, ἐλευθέριον καὶ ἐκ 3) ἀειδές· ἐγγηράσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων. —

ΘΕΟΦ. Τὸ μέγεθος τριχῶς εἴρηται. ἔστι γὰρ μέγεθος κυρίως τὸ κατὰ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος ὑπὲρ τὸ σύμμετρον ηὐξημένον, καὶ τὸ κατὰ μῆκος μόνον ηὐξημένον ἐπὶ πλέον, καὶ τὸ κατὰ πλάτος καὶ βάθος κατά τινος ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν ηὐξημένον. Τρία οὖν σημαίνοντος τοῦ μεγέθους, περὶ τοῦ 4) δευτέρου σημαινομένου ἐνταῦθα ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει· ὅπερ ἐστὶ ἐν νεότητι μὲν οὐκ ἀηδὲς, ἐν γήρᾳ δὲ δύσχρηστον καὶ τῶν ἐλασσόνων χεῖρον· ἐν μὲν γὰρ τῇ νεότητι ἀκμαζούσης τῆς κινητικῆς δυνάμεως, οἱ μύες οἱ ῥαχῖται συνέχουσι τὴν ῥάχιν ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν καὶ στηρίζουσιν· ἐν δὲ τῷ γήρᾳ ἀποκάμνουσιν οἱ μύες καὶ ποιοῦσι τὴν 5) κάμψιν ἐπὶ τὰ πρόσω μόνον· οὐ γὰρ ἐπὶ τὰ ὄπισθεν διὰ τὴν ἄκανθαν, ὥστε ἐν μὲν τῇ νεότητι οὐκ ἀηδὲς διὰ τὸ ὄρθιον, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ, δύσχρηστον διὰ 6) τὸ κυρτοῦσθαι.

---

1) Om. cum scholio D. 2) πρὸς ἀκρίβειαν V. b. 3) ἀηδὲς Codd. 4) Stephanus repetit ex Aristotelis decem categoriis unam, τὸ ποσὸν, cum suis subdivisionibus, ut μέγεθος explicet. Homines proceri sunt ἀξιάγαστοι τῷ εἴδει. — senes vero curvantur, quum musculi dorsales relaxentur. ἐνταῦθα γενόμενος ὁ τρισευδαίμων σοφιστὴς Γέσιος, καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον ἐξηγούμενος, ἀστείως φερόμενος, τοῖς ἀκροαταῖς ἔλεγεν· εἰ βούλεσθε ἀκριβῶσαι τὸ ὑφ' Ἱπποκράτους λεγόμενον, ἐμὲ αὐτὸν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου ποιήσασθε. οὗτος γὰρ ἐν νεότητι μακρὸς ἦν καὶ εὐπρεπὴς τοῖς ὁρῶσιν, ἐν δὲ γήρᾳ κεκυφὼς ἐγένετο κατὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. 5) κύφωσιν V. b. 6) τὴν κύρτωσιν V. b.

ΔΑΜ. Κυφοῦται γάρ.

Ἀρχὴ τοῦ τρίτου τμήματος.

α'. Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων, μαλιςα τίκτȣσι νȣσήματα, καὶ ἐν τῇσι αὐτέῃσι ὥρῃσι αἱ μεγάλαι 1) μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον οὕτω. —

ΘΕΟΦ. 2) Σκόπος ἐν τῷ παρόντι τμήματι τῷ Ἱπποκράτει περὶ κράσεων ὡρῶν διαλεχθῆναι καὶ νοσημάτων τῶν ἐν αὐταῖς γινομένων, ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ ἡλικιῶν. καὶ πρῶτον μὲν περὶ ὡρῶν. λέγει γὰρ ἕτως, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων τίκτȣσι μάλιςα νοσήματα. μεταβολὰς λέγει τὰς κατὰ τὴν κρᾶσιν ἀλλοιώσεις τῶν ὡρῶν, οἷον ὅταν ὁ χειμὼν μεταβάλλῃ τὴν οἰκείαν φύσιν, θερμότερος

---

1) μεταβολαὶ D.

2) Stephanus prooemio brevi utitur, ἀνακεφαλαιῶν, quae in secunda sectione docuit Hippocrates. Nunc ἐπὶ τὰ μείζονα καὶ βαθύτερα ἑαυτὸν ἀνάγων, περὶ ὡρῶν ἐν αὐτῷ (in tertio tmemate) διαλέγεται. δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι πολλοῖς ὁ περὶ τῶν ὡρῶν λόγος καταβέβληται, οὐ μόνον τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν τοῖς βελτίστοις. Pauca disserit, quomodo solis motu tempestates oriantur. — ἀλλ᾽ ἐπειδὴ αὗται, συμμεταβαλλόμεναι ταῖς τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεσι, συμμεταβάλλουσι τὰ στοιχεῖα, ὧν τινων τρεπομένων συμμεταβάλλονται καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ, καθάπερ καὶ ἐν τῷ περὶ ἀέρων (ἀέρων E. ἀερίων A. a.) ὑδάτων εἴρηται γράμματι.— θέλε γινώσκειν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Λύκος ἰατρὸς (καὶ φοιτητὴς Κοΐντου E. add.) ἦν ἐξηγούμενος τὰ Κοΐντου, τοῦ ἰδίου διδασκάλου, συγγράμματα, ὃς παρατηρήσει κεχρημένον τὸν Ἱπποκράτην ταῦτα λέγειν ὑποτίθεται· ἡμεῖς δὲ, προϊόντος λόγου, δείξομεν, ὡς οὐ μόνον πείρᾳ κέχρηται, ἀλλὰ καὶ λόγῳ. ἀμφοτέροις γὰρ κεκόσμηται ὁ παλαιὸς, λόγῳ μὲν ἐξευρίσκων τὰ πράγματα, πείρᾳ δὲ βεβαιῶν τὰ τοῦ λόγου. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν τραπῶμεν τῆς λέξεως. — Sic finitur prooemium. — — προσεκτέον δὲ ἀκριβῶς τὸν νοῦν· διάφοροι γὰρ τοῦ ῥησειδίου τούτου φέρονται ἐξηγήσεις. 1. Naturales vicissitudines quatuor temporum anni gignunt morbos; ἀληθὴς (sc. ἐξήγησις), ἀναξία δὲ τῆς Ἱπποκράτους διανοίας. Hoc enim est εὔδηλον καὶ πεπατημένον. 2. Mutationes dicit unius eiusdemque tempestatis v. c. aestatem frigidam. ἀληθὴς δὲ καὶ αὕτη, ὡς ἔχομεν ἐν τῷ περὶ ἀέρων, ὑδάτων μαθεῖν. — αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ non summi sunt gradus neque frigus aestivum neque a frigore in calorem et vicissim, sed sunt μεταβολαὶ ἀνώμαλοι.

γινόμενος, καὶ πάλιν τὸ θέρος μὴ μένῃ θερμὸν, ἀλλὰ γένηται ψυχρὸν μᾶλλον ἑαυτοῦ. Ἰστέον δὲ ὅτι ποτὲ μὲν αἱ πᾶσαι ὧραι τὴν μεταβολὴν δέχονται, αἳ καὶ μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, ποτὲ δὲ πλείους, ποτὲ δὲ μία, ἥτις καὶ τίκτει νοσήματα, ἐὰν μεγάλην μεταβολὴν σχῇ· ἐὰν γὰρ μικρὰν σχῇ, οὐδαμῶς 1) τέξει νοσήματα. φησὶν οὖν Ἱπποκράτης, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα καὶ ἔστιν οὗτος καθολικὸς ὁ λόγος περὶ πασῶν ὡρῶν ἐναλλαγῆς κράσεως, λέγων, ἐν αἷς καὶ μάλιστα συμβαίνει γίνεσθαι τὰ νοσήματα. ἀλλὰ μήν φησι καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαί· καὶ ἔστιν οὗτος μερικὸς ὁ λόγος περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὥρας, ἣ καὶ μεγάλην τὴν μεταβολὴν δεχομένη οὐ μικρὰ καὶ αὐτὴ τίκτει νοσήματα. ἡ δὲ αἰτία τοῦ τίκτεσθαι ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὡρῶν νοσήματά ἐστιν αὕτη, ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῶν ποιοτήτων τοῦ ἀέρος μεταβάλλουσι τὰ σώματα, κἀντεῦθεν πάροδος γίνεται τῶν νοσημάτων καὶ ἐπὶ μεταβολῇ δὲ μιᾶς ὥρας ὁμοίως, ὅτι διάφοροι τίκτονται χυμοὶ καὶ ὅτι καταλύονται αἱ δυνάμεις.

ΔΑΜ. Οὐχ αἱ διαδοχαὶ, ἀλλ' αἱ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν κράσιν ἀλλοιώσεις, ὡς ὅταν χειμὼν 2) θερμότερος καὶ ξηρότερος τοῦ δέοντος γένηται καὶ τὸ θέρος ψυχρότερον καὶ αἱ ἄλλαι ὧραι ὁμοίως.

β'. Τῶν φύσεων, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι. —

ΘΕΟΦ. Φύσιν ἐνταῦθα τὴν κράσιν λέγει. τῶν κράσεων οὖν αἱ μὲν πρὸς θέρος 3) εὖ ἔχουσιν, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, καὶ κακῶς μὲν ἔχουσιν ἐν θέρει αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραί. κολάζεται γὰρ ἡ ἀμετρία αὐτῶν ἐκ τῆς θερμότητος καὶ ξηρότητος καὶ εἰς εὐκρασίαν ἔρχονται. κακῶς δὲ

---

1) ἕξει V. b. 2) θερμοῦται D. in mg. θερμότερος. 3) E Stephano: Καλῶς ὁ Ἱπποκράτης ἀπεφήνατο ταῦτα. ἔξεστι δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἐκλαβεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι τῶν ψυχῶν αἱ μὲν πρὸς τήνδε τὴν μάθησιν, αἱ δὲ πρὸς τήνδε εὖ καὶ κακῶς ἔχουσι. καὶ μάρτυς ὁ λέγων· ἑτέρῳ τὸ πλεῖν, ἑτέρῳ δὲ τὸ δανείζειν ἥρμοσεν· οὐδὲ γὰρ ταὐτὸν δέδοται πᾶσιν οὐδὲ συμφέρει.

ἔχουσι τότε αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ, ἐπειδὴ ἐπιτεινομένη ἡ τοιαύτη κρᾶσις εἰς ἀμετρίαν ἐμπίπτει· πάλιν αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κράσεις ἐν τῷ χειμῶνι 1) κακῶς ἔχουσι διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὴν αὔξησιν ἐπιτείνεσθαι. ἡ δὲ θερμὴ καὶ ξηρὰ καλῶς ἔχει, ἐπειδὴ κολάζεται καθ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος καὶ ὑγρότητος καὶ εἰς συμμετρίαν ἔρχεται.

ΔΑΜ. Φύσεις τὰς κράσεις φησὶν, οἷον πρὸς μὲν θέρος αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κράσεις ἄριστα διάκεινται, πρὸς χειμῶνα δὲ αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ, ὥσπερ τοὐναντίον αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ πρὸς θέρος κακῶς, αἱ δ' ὑγραὶ καὶ ξηραὶ πρὸς χειμῶνα. ἡ δ' ὑγρὰ καὶ θερμὴ μετρίως καθ' ὁτιοῦν ὠφελεῖται καὶ βλάπτεται, θέρους μὲν ὠφελεῖται, ὡς ὑγρὰ, χειμῶνος δὲ ὡς θερμή.

γ'. Καὶ τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι· καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας. —

ΘΕΟΦ. Ἵνα σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, 2) εἰρήσθω οὕτως· τῶν νούσων καὶ τῶν ἡλικιῶν ἄλλαι πρὸς ἄλλας χώρας καὶ ὥρας καὶ διαίτας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ εὖ καὶ κακῶς διττῶς εἴρηται κατά τε τὴν γένεσιν καὶ κατὰ τὴν λύσιν. ὅσα οὖν θερμὰ νοσήματα ἐν τῷ θέρει εὖ ἔχουσι τὴν γένεσιν, κακῶς δὲ τὴν λύσιν διὰ τὸ πλεονάζον αἴτιον, ταῦτα δὲ πάλιν ἐν τῷ χειμῶνι κακῶς ἔχουσι τὴν γένεσιν. δηλοῦσι γὰρ μεγάλην τὴν ἐκβιασαμένην αἰτίαν, τὴν δὲ λύσιν εὖ διὰ τὴν ἐναντίωσιν. πάλιν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ εὖ ἔχουσι τὴν γένεσιν, κακῶς δὲ τὴν λύσιν τὰ θερμὰ νοσήματα· τὰ δὲ αὐτὰ ἐν τῇ Σκυθίᾳ τὸ ἀνάπαλιν· καὶ αἱ αἰτίαι εἴρηνται. πάλιν τὰ θερμὰ νοσήματα ἐπὶ ἐδωδῇ θερμῇ εὖ τὴν γένεσιν ἔχουσι, κακῶς δὲ τὴν λύσιν, ἐπὶ δὲ ψυχρᾷ τὸ ἀνάπαλιν. οὕτως μὲν ἐπὶ νόσων. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἡλικιῶν. αἱ ἀκμαστικαὶ ἡλικίαι εὖ ἔχουσιν ἐν χειμῶνι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς ψύξεως εἰς συμμετρίαν ἔρχονται, κακῶς δὲ πρὸς τὸ

---

1) καλῶς V. a. 2) usque ad ἰστέον om. C.

θέρος διὰ τὸ διπλασιάζεσθαι τὴν 1) θερμότητα. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ χωρῶν καὶ διαιτημάτων. Ἰστέον δὲ ὅτι περὶ νοσωδῶν ἡλικιῶν ὁ Ἱπποκράτης ποιεῖται τὸν λόγον.

ΔΑΜ. Νόσοι μὲν εὖ πεφύκασι πρὸς ὥρας, πρὸς μὲν γένεσιν αἱ ὅμοιαι, πρὸς δὲ λύσιν αἱ ἐναντίαι. ἡλικίαι δὲ καὶ φύσεις αἱ θερμαὶ πρὸς τὰς ψυχρὰς, αἱ ψυχραὶ δὲ πρὸς τὰς θερμάς. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ πρὸς τὰς χώρας, οὐχ αἱ νόσοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἱ ἡλικίαι διάκεινται. γεννῶνται γὰρ μᾶλλον ταῖς θερμοτέραις χώραις αἱ θερμαὶ νόσοι καὶ ἧσσόν εἰσι κινδυνώδεις, ὑγιαίνουσί τε μᾶλλον ἐν ταῖς ψυχροτέραις χώραις αἱ θερμότεραι τῶν ἡλικιῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἀνὰ λόγον. οὕτω καὶ αἱ δίαιται ἄλλαι πρὸς ἄλλας νόσους καὶ ἡλικίας εὖ ἢ κακῶς διάκεινται καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, αἱ μὲν ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐναντίας καλῶς, κακῶς δὲ αἱ ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁμοίας· πλὴν εἰ σύμμετρος ἡ ἡλικία συμμέτρῳ παραβάλλοιτο διαίτῃ τε καὶ ὥρᾳ καὶ χώρᾳ.

δ'. 2) Ἐν τῇσι ὥρῃσι, ὁκόταν τῆς αὐτέης ἡμέρης, ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι δεῖ. —

ΣΤΕΦ. 3) Ἐπὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς φθινοπωρινὰ δέχου τὰ νοσήματα, τουτέστιν ὁποῖα ἐν φθινοπώρῳ γίνεται, διὰ τὸ τῆς ὥρας ἀνώμαλον. γίνονται δὲ ἐν ἡμῖν αἱ ἀνωμαλίαι τρόπῳ τοιῷδε, ὅταν ἐν τρισὶν ὥραις γένηται θερμασία, διαχεῖται ἡ φύσις πρὸς τὰ ἐκτὸς, εἶτα πάλιν ἀθρόως ψύξεως ἐπιστάσης, ὑπονοστεῖ ἐν τῷ βάθει καὶ πίλησις ἐν τῷ σώματι γίνεται. τῆς οὖν δυνάμεως οὕτω καταλυομένης, διὰ τὸ ποτὲ μὲν πρὸς τὴν θέρμην, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ψύξιν καταμερίζεσθαι, πλημμελὴς ἡ πέψις γίνεται καὶ ποικιλία γεννᾶται χυμῶν ἐν ἡμῖν, ποικίλα τινὰ καὶ ἀνώμαλα νοσήματα τίκτουσα.

COD. ESC. 4) *Αὕτη* ἡ ῥῆσις πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἀποδέδοται. μεγάλην γὰρ νόμιζε μεταβολὴν τὴν ἐπὶ ψύξιν

---

1) *θερμασίαν* V. b. 2) *ἐν τ. ὥρ.* om. V. a. 3) Totum, quod apud Stephanum est, scholion transscripsi. 4) Ut pateat, Commenta-

καὶ θάλψιν ἀνωμαλίαν, καὶ τοσοῦτον ὅτι ἀνώμαλα καὶ φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα ποιεῖν εἴωθεν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς. ὃ δὲ βούλεται εἰπεῖν ὁ Ἱπποκράτης, τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὅταν ἐν ταῖς ὥραις οἷον ἐν ἔαρι ἐν τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἀρχομένῃ τυχὸν γένηται θερμασία, εἶτα περὶ τρίτην ὥραν ψύξις, κατὰ δὲ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας πάλιν θερμασία, εἶτα ἐντεῦθεν ψύξις, φθινοπωρινὰ τοτηνικαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι τὰ νοσήματα ἐν τοῖς σώμασιν, οὐχ ὅτι ἡ ἐνεστῶσα ἀνωμαλία ἐν τῷ ἔαρι παρέρχεται καὶ τὸ ἔαρ ὅλον καὶ τὸ θέρος καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ ποιεῖ τὰ νοσήματα, ἀλλ' ὅτι τῇ αὐτῇ καταστάσει ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γινομένῃ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνώμαλα ποιεῖ καὶ τὰ νοσήματα, καθάπερ τὸ φθινόπωρον ἐν διαφόροις ἀποδέδεικται ὅτι ἀνώμαλα ἐν φθινοπώρῳ γίνονται τὰ νοσήματα διὰ τὸ φύσει ἀνώμαλον τῆς ὥρας. ζητητέον δὲ λοιπὸν τὴν ἀνωμαλίαν πῶς γίνεται. Ἰστέον ὅτι ὅταν ἐν ταῖς τρισὶν ὥραις γένηται θερμασία, διαχεῖται ἡ φύσις πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ χαλᾶται τὸ σῶμα, εἶτα πάλιν, ψύξεως ἀθρόως ἐπιστάσης, ὑπονοστεῖ ἐν τῷ βάθει ἡ φύσις, πίλησιν τοῦ σώματος ὑφισταμένου, καὶ ἐνταῦθα μεριζομένη ποτὲ μὲν πρὸς τὴν θερμασίαν, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν ψύξιν καταλύεται κάμνουσα, κἀντεῦθεν οὐ γίνεται κατὰ λόγον ἡ πέψις. ταύτης δὲ πλημμελουμένης, πᾶσα λοιπὸν γένεσις χυμῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι βασιλεύει, ὧν τῇ ποικιλίᾳ ἀνάγκη τὰ νοσήματα ποικίλα καὶ σύνθετα καὶ ἀνώμαλα γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ γνῶθι ὅτι οὐχ ὡς ὀνόματα ἐξετάζει ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλὰ πράγματα. καὶ γὰρ ἔαρ τῷ ὀνόματι ὑποκείμενον, ἀλλ' οὖν γε τῷ πράγματι φθινόπωρον μιμεῖται τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας. ταῦτα γνοὺς ὁ Ἱπποκράτης εἰς τὸν παρόντα λόγον ἐτράπη, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πρᾶξις. —

ΘΕΟΦ. Ἡν ἔννοια τοῦ ἀφορισμοῦ σαφής. λέγει γὰρ

---

rios Stephani Ambrosianos diversos esse ab Escorialensi, quamvis initium tertiae sectionis idem fuerit, hoc scholion describo ex codice Escorialensi. Ita mihi res se habere videtur. Codex Ambrosianus et Parisiensis Stephani commentarium in πράξεις distributum, contraxerunt, qui in codice Escorialensi integer legitur.

ὅτι ἐν ταῖς ὥραις οἷον τυχὸν ἐν ἔαρι, ἐὰν ἐν τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἀρχομένῃ γένηται θερμασία, εἶτα περὶ τὴν τρίτην ὥραν ψύξις, κατὰ δὲ μέσον τῆς ἡμέρας πάλιν θερμασία, εἶτα ἐντεῦθεν ἡ ψύξις, τὸ τηνικαῦτα φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα ἤτοι ἀνώμαλα προσδέχεσθαι δεῖ, διότι τοῖς καιροῖς συμμεταπίπτουσι καὶ τὰ νοσήματα.

έ. Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί. 1) ὁκόταν οὕτω δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσι. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ὡρῶν μέρος τι διαλεχθεὶς, νῦν καὶ περὶ ἀνέμων διαλέγεται, καὶ πρῶτον μὲν περὶ τοῦ νότου. ἀλλ' οὗτος θερμός ἐστι καὶ ὑγρὸς, καὶ θερμὸς μὲν διὰ τὸ διὰ τὴν κεκαυμένην ζώνην πορεύεσθαι, ὑγρὸς δὲ διὰ τὸ τὴν λεπτομερῆ ἀφαρπάζειν ὑγρότητα τῇ θερμότητι. θερμοὶ οὖν καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν ὄντες οἱ νότοι εἰ ἐπικρατοῦσι, βαρυήκοοι καὶ ἀχλυώδεις καὶ καρηβαρικοὶ, νωθροί τε καὶ διαλυτικοὶ ὑπάρχουσι. μετὰ γὰρ πολλῆς ὑγρότητος τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα ἀποφαίνουσι καὶ καρηβαρίαν ἐργάζονται τῷ πλήθει· τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγρανθείσης, ἀνάγκη καὶ τὰς καθ' ὁρμὴν ἐνεργείας νωθροτέρας γενέσθαι καὶ ὥσπερ διαλελυμένον ἑαυτῷ φαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον. βαρυήκοοι δὲ εἴρηνται καὶ τὰ λοιπὰ, οὐχ ὅτι αὐτοὶ 2) αὐτὰ τὰ πάθη προσκέκτηνται, ἀλλ' ὅτι τῶν τοιούτων παθῶν αἴτιοι γίνονται.

Ἢν δὲ βόρειον ἔῃ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων· ὁκόταν οὕτω δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι δεῖ. —

ΘΕΟΦ. 3) Ὁ Βορέας ψυχρός ἐστι καὶ ξηρὸς διὰ τὸ

1) ὅ. νότος δυν. D. 2) ὑπὸ τοιούτων παθῶν πως κεκράτηνται V. b. C. 3) E Stephano: ἄνεμοι, οἵτινες ἐκ τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως γίνονται. θερμοὶ μὲν οὖν εἰσι καὶ ξηροὶ διὰ τοῦτο, τοιοῦτος γὰρ καὶ ὁ καπνός. — — καρηβαρικοὶ] — τονικήν φησιν ὁ Γαληνὸς ἐν τῇ διαγνωστικῇ τὴν συναίσθησιν τὴν τοιαύτης ὀδύνης γίνεσθαι περὶ τὸν ἐγκέφαλον. — Notus ex Aethiopia per mare spirans gravidus evadit humoribus. νωθροὶ] — τῆς δυνάμεως καταβαπτιζομένης καὶ καταπνιγομένης. — βοῤῥᾶς V. b. c.

εἶναι τὸν τόπον, ἐξ οὗ γεννᾶται, ψυχρὸν καὶ ὂν διαπορεύεται. ἐὰν οὖν βόρειον ᾖ τὸ κατάστημα 1) κατ᾿ ἐπικράτειαν τουτέστιν ἄνυδρον, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, βῆχες γίνονται, φάρυγγες ξηραὶ καὶ τὰ λοιπά. διὰ τί; διότι τὸ εἰσπνεόμενον ψυχρὸν ὂν τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν πνεύμονα πλήττει τῇ ψύξει, κἀντεῦθεν βῆχα ἀπεργάζεται, τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἐπεγειρομένης πρὸς τὸ ἀποδιῶξαι τὸ παρὰ φύσιν ἐφιέμενον. 2) φάρυγγες δὲ τουτέστι τὰ περὶ τὸν φάρυγγα πάθη διὰ τὸ ἀμέσως τὸν εἰσπνεόμενον ψυχρὸν ἀέρα τῇ φάρυγγι ὁμιλεῖν πρῶτον. ἀλλὰ καὶ κοιλίαι 3) σκληραὶ γίνονται, ἐπειδὴ τότε πυκνοῦται ἡ ἐπιφάνεια ψυχομένη καὶ ἀποκλείεται ἐν τῷ βάθει τὸ ἔμφυτον θερμόν. τούτου οὖν ἀποκλειομένου, ἐξικμάζεται τὸ ἐν τοῖς ἐντέροις περίττωμα κἀντεῦθεν κοιλίαι σκληραὶ γίνονται. δυσουρίαι δὲ φρικώδεις διὰ τὸ πλήττεσθαι καὶ αὐτὴν τὴν κύστιν τῇ ψύξει, νευρώδη ὑπάρχουσαν κἀκ τούτου πόνου αἰσθέσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι φρικώδεες. ἀλλὰ καὶ ὀδύναι πλευρέων. καὶ αὐτὰ γὰρ ὡς νευρώδη τὰ περὶ τὰ πλευρὰ μέρη καὶ στήθη ὑπὸ τῆς ψύξεως πλήττεται, ἅτινά εἰσιν ὑπεζωκὼς καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μύες.

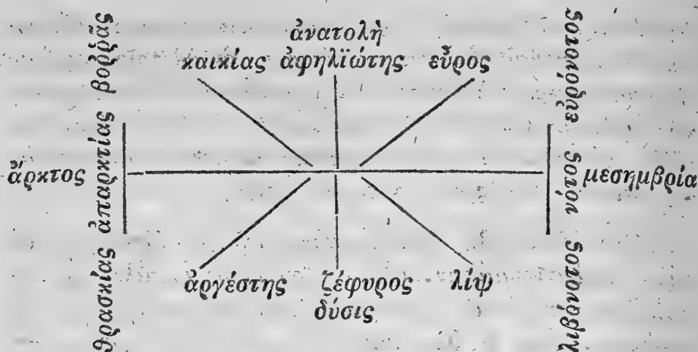
ΔΛΜ. Τὴν αἰτίαν, δι᾿ ἣν οἱ νότοι βαρυηκοΐαν τε ποιοῦσι καὶ ἀχλυώδη τὴν ὄψιν, οὐ χαλεπὸν ἐκ τῆς κράσεως αὐτοῦ κατανοῆσαι, θερμοῦ καὶ ὑγροῦ τὴν φύσιν ὑπάρχοντος. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πληρωτικὰ τῆς κεφαλῆς ἐστι. διὰ τοῦτο οὖν τά γε τῶν αἰσθήσεων ὄργανα μετὰ πολλῆς ὑγρότητος ἀποφαίνουσι καὶ καρηβαρίας ἐργάζονται. τῆς δ᾿ ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑγραινομένης, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ περὶ τὰς καθ᾿ ὁρμὴν ἐνεργείας γίνεσθαι νωθρότητας. ἐξ ὑπεναντίας δὲ πάλιν ἐν τοῖς βορείοις,

---

1) καὶ ἐπικρατῇ V. b. 2) Cod. Escor: εἴωθε δὲ πολλάκις ὁ Ἱπποκράτης ἀντὶ τοῦ πάθους τὸν πεπονθότα τόπον ὀνομάζειν. οὕτω γοῦν καὶ σπλῆνας λέγει ἀντὶ τῶν σπληνικῶν διαθέσεων. 3) ψυχραὶ V. a. durae C. E Stephano: σκληραὶ κοιλίαι] — ἐκ τῆς πλήξεως πλήττεται γαστὴρ, πυλωρὸς καὶ ἔντερα. καὶ συναγομένων τῶν ἐν τούτοις πόρων, σκληρὰ ἡ κόπρος ἀποτελεῖται ἢ ἐπειδὴ ψύχεται ἡ ἐπιφάνεια.

ὡς αὐτὸς ἐρεῖ κατωτέρω, συνίσταται τὰ σώματα, εὔτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐηκοώτερα γίνεται. ἐν δὲ τοῖς βορείοις γίνονται βῆχες, διὰ δυσκρασίαν δηλονότι τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ διὰ τὴν τραχύτητα τῆς φάρυγγος, καὶ τἄλλα γίνονται ἐν ταῖς βορειναῖς καταστάσεσι. ψυχρὸς γάρ ἐστι καὶ ξηρὸς τὴν φύσιν ὁ βοῤῥᾶς.

COD. ESCOR. Πρᾶξις σὺν θεῷ β΄. Ζητοῦμεν δὲ πάλιν περὶ πνευμάτων, οὐχ ὡς φιλόσοφοι, ἀλλ᾽ ὡς ἰατροί. ζητητέον δὲ τῷ Ἀριστοτέλῃ περὶ ἀνέμων πρῶτον τίς ἡ γένεσις, εἶτα ἡ ὕλη καὶ ὁ τῆς κινήσεως τρόπος. — ἡμεῖς δὲ ταῦτα οὐ ζητοῦμεν, ἀλλ᾽ ἐῶμεν αὐτὰ πολυπραγμονεῖν τοὺς τὴν ἀποδεικτικὴν θεωρίαν ἐγγεγυμνασμένους, ζητοῦμεν δὲ ὡς ἰατροὶ ποῖα ἐκ τούτων πέφυκε γίγνεσθαι νοσήματα. — ποικίλλεται ἐν τῇ τῶν πνευμάτων διδασκαλίᾳ ὁ Ἱπποκράτης, ποῦ μὲν συνάγων αὐτὰ (ut in nostro loco, ubi solum de borealilus et australibus loquitur), ποῦ δὲ πλατύνων συμμέτρως (ἐν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων, ubi quatuor plagis quatuor ventos tribuit), ποῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ μέρος ἐπεκτεινόμενος πραγματείαν (in aliis libris, ubi unumquodque clima in tres ventos distribuit, et duodecim ventos habet). Quatuor climata ἀνατολικὸν, δυτικὸν, ἀρκτῷον, μεσημβρινόν. Quorum unumquodque dividitur in θερινὸν, ἰσημερινὸν καὶ χειμερινόν. De ventis: ἀνατολικὸς ἰσημερινός ἐστιν ἀφηλιώτης, ὃν καὶ γλάρον καλοῦσι, δυτικὸς ἰσημερινὸς ζέφυρος. — παρακεῖται δὲ τῷ μὲν ἀφηλιώτῃ κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς καικίας ὁ καὶ μεσεὺς, κατὰ δὲ τὰς χειμερινὰς εὖρος. ὡσαύτως καὶ τῷ ζεφύρῳ παρακεῖται κατὰ μὲν τὰς θερινὰς τροπὰς ἀργέστης ὁ καὶ ἰάπυξ, κατὰ δὲ τὰς χειμερινὰς λίψ. — ἀρκτικὸς ὁ ἀπαρκτίας καλούμενος, ἀνταρκτικὸς δὲ (ἢ μεσημβρινὸς) ὁ νότος. — παρακεῖται δὲ τῷ μὲν ἀπαρκτίᾳ ἀνατολικώτερος βοῤῥᾶς, δυτικώτερος δὲ θρασκίας· ὁμοίως καὶ τῷ νότῳ ἀνατολικὸς μὲν εὐρόνοτος, δυτικὸς δὲ λιβόνοτος.

Naturam Boreae Notique explicat uberius. —

ς'. *Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι δεῖ.* —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀνέμων διαλεξάμενος Ἱπποκράτης, βορέου καὶ νότου τῶν γενικωτάτων, ἔτι νῦν περὶ ὡρῶν λέγει, ὅτι ἐὰν γένηται θέρος ἦρι ὅμοιον τουτέστι σύμμετρον τῇ κράσει, ἱδρῶτας ἐν τοῖς πυρετοῖς πολλοὺς προσδέχεσθαι δεῖ. διὰ τί; ὅτι τὸ τηνικαῦτα τὰ δυνάμενα ποιεῖν ἱδρῶτα πάρεισι, θερμότης τοῦ ἔξωθεν περιέχοντος ἀέρος καὶ ὑγρότης περιττεύουσα ἐν τῷ σώματι. ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐαρινὸν κατάστημα διὰ μὲν τὴν θερμασίαν ἕλκει πρὸς τὸ δέρμα τὸ ὑγρὸν, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα οὐ δύναται ἀτμοειδῶς ἕλξαι, εἰκότως ἀθρόως ἐν τοῖς πυρετοῖς τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον ἱδρῶτας ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Ἦρι ὅμοιον τουτέστι σύμμετρον τῇ κράσει. ἱδρῶτες γίνονται πολλοὶ ἐν ὥρᾳ τοιαύτῃ, διότι τὸ μὲν αὐχμηρὸν ἱκανῶς θέρος δαπανᾷ τε καὶ διαφορεῖ τὴν ὑγρότητα, τὸ δ' ὅμοιον ἦρι διὰ μὲν τὴν θερμότητα λεπτύνει τὴν ὑγρότητα καὶ ἕλκει πρὸς τὸ δέρμα, διὰ δὲ τὴν ὑγρότητα διαφορεῖν ἀτμοειδῶς οὐ δύναται. ἀθρόον οὖν ἐν ταῖς τῶν νόσων κρίσεσι τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον ἱδρῶτας ἐργάζεται.

ζ. *Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται· καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ἔῃ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, ὁκοίην καὶ τὴν κατάστασιν ἐποίησε, ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ, καὶ τὰ νουσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.* —

ΘΕΟΦ. 1) *Αὐχμὸν καλεῖ Ἱπποκράτης τὴν ξηρότητα τὴν πέρα τοῦ μετρίου, ὥσπερ καὶ ἐπομβρίαν τὴν ὑγρότητα τὴν πέρα τοῦ μετρίου. ἐν τούτοις οὖν τοῖς αὐχμοῖς πυρετοὶ ὀξέες μὲν γίνονται, ὀλίγοι δὲ, διότι ἡ ξηρότης ἐνδεεστέρους εἴωθε τῷ πλήθει τοὺς χυμοὺς ἐργάζεσθαι, χολωδεστέρους δὲ τῇ ποιότητι. ἀλλ' ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον γινόμενον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι, φησὶν Ἱπποκράτης, ὀξέα καὶ ἐπικίνδυνα ἢ ὥς φησι Ροῦφος λοιμικὰ, οἷον βουβῶνας. καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ ξηρότητος συνίστανται τὰ τοιαῦτα. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ λοιμῷ 2) ἐν Λιβύῃ, φησὶν αὐτὸς, βουβῶνες αὐτοῖς ἐγένοντο καὶ δευτεραῖοι καὶ τριταῖοι. εἰ δέ τις ἀπορεῖ καὶ πῶς, ὑγρότητος μὴ ὑπούσης, ἐπὶ ξηρότητι οἱ βουβῶνες ἐγένοντο, λέγομεν, ὅτι ἐπικρατησάσης τῆς ξηρότητος, κατελύθησαν αἱ δυνάμεις· τούτων δὲ καταλυθεισῶν, ἀπεψία ἐπηκολούθησεν· ἀπεψίας δὲ οὔσης, τὰ περιττὰ ἐπλεόνασαν καὶ ἐντεῦθεν ἀνίεσαν οἱ βουβῶνες, ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ὑγρότης ἐπηκολούθησεν.*

ΔΑΜ. *Ἡ γὰρ αὐχμότης ἐνδεεστέρους μὲν τοὺς χυμοὺς, ἀλλὰ χολωδεστέρους ἐργάζεται.*

η'. Ἐν τοῖσι καθεςεῶσι καιροῖσιν, 3) ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐςαθέες καὶ εὐκρινέσταται αἱ νῦσοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταςάτοισιν, ἀκατάςατοί τε, καὶ δύσκριτοι. —

ΘΕΟΦ. *Ἐνταῦθα περὶ τῶν κατὰ φύσιν ὡρῶν διαλέγεται. καθεστῶτας δὲ καλεῖ καιροὺς τὰς ἐν τάξει τὴν οἰκείαν 4) φύσιν ἀπειληφυίας, καθὼς ἐν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων εἴρηται. ἢν ἐν τῷ μετοπώρῳ ὕδατα γένηται καὶ ὁ χειμὼν μὴ εὔδιος ἄγαν μηδὲ ὑπερβάλλων τῷ ψύχει καὶ ἐν τῷ ἦρι ὕδατα ὡραῖα, μὴ οἷα ἐν τῷ χειμῶνι, ἀλλὰ πρέποντα τῇ ὥρᾳ καὶ ἐν τῷ θέρει 5) ἤπιον*

1) *αὐχμὸν — ἐν τούτοις* om. C. 2) E Stephano: *ἱστορεῖ γὰρ ὁ Ροῦφος ἐπὶ ξηρότητί ποτε λοιμοῦ γενομένου βουβῶνας τοῖς ἀνθρώποις προσγενέσθαι καὶ δευτεραίους καὶ τριταίους ἀποθνήσκειν αὐτάς.* 3) *καὶ* D. 4) *κρᾶσιν* V. c. C. 5) *οἰκεῖον* V. b. C.

τὸ θερμὸν, οὗτός ἐστιν ὁ καθεστηκὼς ἐνιαυτός. ἐν τοῖς τοιούτοις οὖν καθεστηκόσι καιροῖς ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσι τετέσιν εὐκαίρως καὶ προσηκόντως τῇ ὥρᾳ τὰ πρέποντα ἀποδιδῶσιν, οἷον ὀπῶραι, ἄνθη, ῥόδα, ἀλλὰ μὴν καὶ αἱ ποιότητες τοῦ περιέχοντος ἀέρος σύμμετροι, καὶ ἄνεμοι σύμμετροι καὶ 1) εὐςαθέες ὑετοὶ, καὶ εὐκρινέςαται αἱ νοῦσοι γίνονται τετέςιν εὔκριτοι, διότι καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ δυνάμεις ἐῤῥωμέναι εἰσὶ καὶ ἐκκόπτεσι τὰ αἴτια καὶ μάλιςα κοσμίως τῇ διαίτῃ χρωμένοις. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ νοσήματα ἁπλᾶ εἰσι καὶ οὐκ ἔχουσι ποικιλίαν. μόνον γὰρ κατὰ τὴν ἀπεψίαν γίνονται. πάλιν δὲ ἐν τοῖσιν ἀκαταςάτοισιν ἀκατάςατοι καὶ δύσκριτοι διὰ τὴν ἐναντίωσιν τῶν προειρημένων.

ΔΑΜ. Ἤως ὅπου δεῖ τοῦ καιροῦ, ψύξις· ὅπου δεῖ, ὄμβροι καὶ ἑξῆς.

θ'. Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται 2) τοὐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Συγκρίνει ἔαρ τῷ φθινοπώρῳ, λέγων ὅτι τὸ μὲν 3) θανατώδεις νόσους ἐπιφέρει, τὸ δὲ ὑγιεινότατόν ἐστιν, ἐπειδὴ τὸ φθινόπωρον ἀνώμαλόν ἐστι, ποτὲ μὲν ἐπικρατούσης θερμότητος, ποτὲ δὲ ψυχρότητος, καὶ διότι ταύτῃ τῇ ἀνωμαλίᾳ καταλύονται αἱ δυνάμεις καὶ διότι παντοδαπὴς γεννᾶται ἐν αὐτῷ κακοχυμία καὶ πρὸς τὸ βάθος ὠθεῦνται οἱ χυμοὶ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ ἦρ ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα θανατῶδες ἤτοι ἐπολίγον, ἐπειδὴ εὔκρατόν ἐστι καὶ ἐπὶ τῇ εὐκρασίᾳ ἐῤῥωμέναι εἰσὶν αἱ δυνάμεις, καὶ

---

1) E Stephano: *διὰ δὲ τοῦ εὐσταθοῦς τὸ ἁπλοῦν καὶ εὐδιάγνωστον καὶ ὁμαλὸν τῇ φύσει, ἀτάραχον τῶν νοσημάτων ἐδήλωσεν.* 2) *ὡς ἐπ.* D. *ὑγιεινέστ.* V. a. 3) COD. ESC.: Quatuor *Λύσεις* proponuntur, cur auctumno acutissimi morbi sint: 1. Auctumnus vires prosternit; viribus prostratis, cacochymia oritur, putrescit et febres acutas incendit. 2. Bilis flava aestate perspiratur, auctumno ob aerem frigidum corpori inhaeret, putrescit, febresque incendit. 3. Auctumnus anomalus vires resolvit, viribusque resolutis morbo via panditur 4. Fructuum horaeorum esu pravi humores nascuntur morbique praeparantur.

ἐῤῥωμέναι οὖσαι ἐκδίωκεσι τὰ περιττὰ ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ὅτι χρηστῆς ὕλης γεννητικὸν τὸ ἔαρ τουτέστιν αἵματος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὕλῃ πάντα τὰ μόρια καὶ ἡ φύσις ἔχει πέψιν καὶ ἀνάπαυλάν τινα. εἰ δὲ τις ἀπορεῖ, ὅτι πῶς τὸ φθινόπωρον ψυχρὸν καὶ ξηρὸν ὂν ὀξέων νοσημάτων αἴτιόν ἐστι, λέγομεν ὅτι ἡ ξανθὴ χολὴ καὶ ἐν θέρει γίνεται καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ θέρει μᾶλλον γίνεται καὶ διαφορεῖται διὰ τὸ τηνικαῦτα ἀραιότερον εἶναι τὸ δέρμα. ἐν μέντοι τῷ φθινοπώρῳ ἧττον γεννᾶται, καὶ μὴν καὶ τὸ ἐκ τοῦ θέρους πλεονάσαν ἐπιμένει καὶ οὐ διαφορεῖται διὰ τὸ περιέχον ψυχρὸν, μὴ διαφορουμένη δὲ σήπεται καὶ σηπομένη ὀξεῖς ἀνάπτει πυρετούς. πρὸς δὲ τοὺς ἀπορροῦντας πάλιν, καὶ πῶς παρακατιὼν λέγει τῷ μὲν ἦρος τὰ μελαγχολικὰ καὶ μανικὰ καὶ τὰ ἑξῆς, λέγομεν ὅτι αὕτη ἡ κακοχυμία οὐκ ἐν τῷ ἔαρι, ἀλλ' ἐν τῷ χειμῶνι καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ ἐπλεόνασεν, ἥτις διὰ τὴν πύκνωσιν τοῦ ἔξωθεν ἀέρος μένει καὶ οὐ διαφορεῖται ἐν ταύταις ταῖς ὥραις, εἶτα ἐν τῷ ἔαρι προσομιλήσασα τῇ θερμότητι ἡ κακοχυμία, ῥᾷστον ἡ χύσις αὐτῆς γίνεται, καὶ ἔνθα ῥεύσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ νοσήματα γίνονται, εἰ μὲν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, μελαγχολίαι καὶ ἐπιληψίαι, εἰ δὲ εἰς τὸν πνεύμονα, φθίσις καὶ αἵματος χύσις, ὥστε οὐ τοῦτο αἴτιον, ἀλλ' ἐκεῖνα.

ΔΑΜ. Ἦρ ὑγιεινότατον, ὡς εὐκρατότερον.

ι'. Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Φθίνοντας ὀνομάζει πάντας τοὺς ὁπωσοῦν συντηκομένους καὶ οἷς 2) ἥλκωται ὁ πνεύμων. ἀμφοτέροις οὖν τὸ φθινόπωρον κακὸν, τοῖς μὲν διὰ τὸ ἀναπνεῖν τὸν

---

1) COD. ESC. *Μεταξὺ λαβήσας τὸν περὶ τοῦ ἔαρος λόγον, πάλιν ἐπὶ τὸ φθινόπωρον ἀνατρέχει.* — *ἀναπνοὴ* per os et laryngem, *διαπνοὴ* per cutem distinguuntur. E Stephano: *φθίσις — ἢ ἐπὶ ἑλκώσει τοῦ πνεύμονος (τοῖς ἕλκεσι τὸ ψυχρὸν δακνῶδες.* Itaque tussiunt nihilque exspuunt, *ἀλλ' ἢ μόνον σπαράσσονται) ἢ ἐκ προσβολῆς ἑκτικῶν πυρετῶν ἢ ἀσιτίας ἀμέτρου.* Quum enim extenuati sint nimis, frigus intrat caloremque extinguit. 2) *ἑλκοῦται* V. b.

τηνικαῦτα ψυχρὸν ἀέρα, ὅστις πλήττει καὶ ἀνιᾷ καὶ δάκνει τὸν πνεύμονα καὶ μεγάλως αὐτὸν βλάπτει. ἕλκεσι γὰρ τὸ ψυχρὸν δακνῶδες. τῇ ἓν πλήξει καὶ δήξει ταράττεται ὁ πνεύμων καὶ εἰς βῆχα 1) τὸ ζῶον ἐπεγείρεται. εἶτα διὰ τὸ περιέχον ψυχρὸν οὐδὲν ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ταράττονται, καὶ ἐκ τῆς ταραχῆς καταβάλλονται ἥ τε φύσις καὶ αἱ δυνάμεις, καὶ ἕτως αἱ δυνάμεις ἀπόλλυνται. τοῖς δ' ἄλλοις, ἐπειδὴ ἄσαρκοί εἰσι, ἑτοίμως εἰς τὸ βάθος διέρχεται ἡ ψύξις διὰ τῆς ἀναπνοῆς καὶ εἰσδύνουσα εἰς τὸ βάθος, μέγα βλάπτει τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Ἐπειδὴ ψυχρόν τ' ἐστιν ἅπαν ἅμα καὶ ξηρὸν καὶ ἀνώμαλον.

ια'. Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρόν τε καὶ νότιον, ἀνάγκη τῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιςα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσι 2) ὑγροῖσι τὰς φύσιας. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἀνωτέρω μερικῷ ἐχρήσατο τρόπῳ· περὶ

---

1) tussim vehementem C. Fort. ὀξεῖαν. 2) ὑγρὰς ἔχυσι τὰς φύσιας Codd. 3) COD. ESC. Praemittuntur tria problemata περὶ παρεκτροπῆς τῶν ὡρῶν 1. Tempestates anni et praecedens et sequens, regulares esse debent. 2. Distinguendum, an Hippocrates unam pluresve tempestates irregulares esse dicat. 3. πότερον ἡ παρεκτροπὴ ἐπὶ τὸ ὁμοειδὲς ἢ ἐπὶ τὸ ἀνομοειδές. Dein de quatuor quaestionibus disserendum statuit. 1. ποῖα γίνονται νοσήματα his mutationibus tempestatum; — in quo ita citat: ἐν τῷ περὶ τόπων, ἀέρων, ὑδάτων. — γίνονται τὰ σηπεδονώδη. 2. πότε γίνονται; ἐν τῷ θέρει. 3. ἐν ποίοις μορίοις γίνονται; — Fere ubique. 4. τίσι γίνεται; — In quo citatur: ὥσπερ καὶ ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ σφυγμικαρίῳ ἐποίησεν. — a. ὡς ἐν γένει. i. e. ταῖς γυναιξίν. b. ὡς ἐν ἡλικίᾳ i. e. τοῖς παισίν. Haec omnia in Hippocratis verbis invenies. ἀποροῦσι δέ τινες, quomodo mutationibus tempestatum acuti morbi fieri possint. At τὸ ὀξὺ οὐ μόνον κατὰ τὸ συνεχὲς δεῖ νοεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον. — καὶ ἐνταῦθα καταβάλλεται Κόϊντος καὶ ὁ Λύκος, λέγοντες καὶ νομίζοντες ἐμπειρικὸν εἶναι τὸν Ἱπποκράτην. ὁ γὰρ ἐμπειρικὸς τὰ ὄντα καὶ φαινόμενα διαγινώσκει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς τηρήσεως καὶ τῆς μνήμης, οὐ μὴν τὰ μέλλοντα γενέσθαι προγινώσκει ὁ ἐμπειρικός. ὁ μέντοι Ἱπποκράτης τὰ μέλλοντα ἔγνω καὶ τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ἐποιήσατο, καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς.

μιᾶς γὰρ ὥρας 1) διελάμβανεν, ἁπλῆν ἐχέσης την δυσκρασίαν. ἐνταῦθα δὲ καθολικωτέρῳ κέχρηται τρόπῳ καὶ διαλέγεται περὶ πλειόνων ὡρῶν. Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ παρατροπὴ τῶν ὡρῶν ἢ ἐπὶ τὸ ὁμοειδὲς παρεκτρέπεται ἢ ἐπὶ τὸ ἀνομοιοειδές. ἐνταῦθα οὖν λαμβάνει Ἱπποκράτης ψυχρὸν καὶ ξηρὸν τὸν χειμῶνα· τὸ γὰρ αὐχμηρὸν δηλοῖ τὴν ξηρότητα, τὸ δὲ βόρειον τὴν ψυχρότητα, τὸ δὲ ἔαρ θερμὸν καὶ ὑγρόν. 2) τὸ γὰρ ἔπομβρον δηλοῖ τὸ ὑγρὸν, τὸ δὲ νότιον τὸ θερμόν. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀνάγκη τε θέρεος, ὡς αὐτός φησι, πυρετοὺς ὀξεῖς καὶ ὀφθαλμίας γίνεσθαι, τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι δηλονότι πρὸς ταῦτα τὰ πάθη, διὰ τόδε ὅτι ὁ χειμὼν ἄκρως ψυχρὸς γεγονὼς κατέβαλε τῇ ἄκρᾳ ψύξει τὰς δυνάμεις καὶ τὴν κακοχυμίαν τὴν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἀθροισθεῖσαν ἐν τῷ σώματι ἐναπέκλεισεν· εἶτα τὸ ἔαρ ἐλθὸν, θερμὸν καὶ ὑγρὸν, χύσιν ἐποίησε τῆς ὕλης καὶ ὑγρὰ τὰ σώματα ἀπειργάσατο τῇ ὑγρότητι· εἶτα πάλιν ἐλθὸν τὸ θέρος κατὰ φύσιν θερμὸν καὶ ξηρὸν, ἐπιτηδείαν ὕλην εὑρὸν εἰς σῆψιν μετέβαλε. τῇ μεταδόσει οὖν τῆς σηπεδόνος διὰ τῶν ἀρτηριῶν πρὸς καρδίαν, ὀξεῖς γίνονται πυρετοί· εἶτα πάλιν ἐκ τῆς σηπεδόνος ἀναπέμπονται ἀτμοὶ δριμεῖς ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ εἰ μὲν ἀσθενὴς ἡ κεφαλὴ ᾖ, μένουσιν ἐν αὐτῇ καὶ ἐπιληψίαι καὶ ἀποπληξίαι καὶ σκοτώσεις 3) γίνονται· εἰ δὲ ἔῤῥωται, διώκει τὴν ὕλην ἢ εἰς τὰ παρακείμενα μόρια καὶ ποιεῖ ὀφθαλμίας καὶ ὠταλγίας ἢ εἰς τὰ πόῤῥω: εἰ μὲν πρὸς τὰ ἀναπνευστικὰ, ποιεῖ δύσπνοιαν καὶ βῆχα· εἰ δὲ εἰς γαστέρα καὶ ἔντερα, ποιεῖ δυσεντερίαν, τῇ δήξει αὐτῶν ἑλκεμένων. μάλιςα δὲ ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις συμβαίνει ταῦτα· εἰ γὰρ ὅλην τὴν κατάστασιν ὡς σήπουσαν τὰ σώματα μεμφοίμεθα, πρόδηλον ὅτι μᾶλλον ἡ σηπεδὼν ἐν τοῖς ὑγροῖς ἐστι σώμασιν. εἰ δέ τις εἴποι ὅτι διὰ τί μὴ ἐν τῷ ἔαρι τὰ νοσήματα γεγόνασι, λέγομεν, ὅτι μᾶλλον τότε πρὸς συμμετρίαν 4) ἐπανήρχετο τὰ σώματα, ἐν τῷ θέρει δὲ διὰ τὴν ἄγαν θερμασίαν εὐθέως ἤρξαντο σήπεσθαι οἱ χυμοί.

---

1) διέλαβεν V. b. 2) τὸ — ὑγρὸν om. V. b. C. 3) γεννῶνται V. b. 4) ἐπεισέρχονται V. b.

ΔΑΜ. Τῶν γὰρ ἐν τοῖς σώμασι χυμῶν σηπομένων ἀπό γε τοιούτου χειμῶνος, καὶ ὑγραινομένων ὁμοίως ἀπὸ τοιούτου ἔαρος, καὶ θερμανθέντων καὶ ἐκπυρωθέντων ἀπὸ τοῦ θέρους, ὀφθαλμίαι καὶ δυσεντερίαι γίνονται κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν βλάπτεσθαι δυναμένων μορίων. ἄλλα γὰρ ἄλλων μᾶλλον εὐπαθῆ τε ἐστὶ καὶ δυσπαθῆ κατὰ τὰς κράσεις τῶν σωμάτων· αἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμίαι σχεδὸν ἅπαντας ἐνοχλοῦσι, πληρουμένης τῆς κεφαλῆς, πλὴν εἴ τινες ἰσχυροὶ πάνυ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶεν· δυσεντερίαι δὲ τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις καὶ ταῖς γυναιξίν· ὑγρότεραι γάρ εἰσι καὶ αὗται τῶν ἀνδρῶν. καὶ πυρετοί. μένοντες γὰρ οἱ σεσημμένοι χυμοὶ ἐν τῷ σώματι ποιοῦσι τοὺς πυρετοὺς, κινηθέντες δὲ ἐπὶ τἀκτὸς ποιοῦσι τὰς δυσεντερίας καὶ ἄλλα τινά.

ιβ΄. Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν, καὶ ἔπομβρος, καὶ εὔδιεινὸς γίνηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες, ᾗσι οἱ 1) τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσι. αἳ δὲ ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσι, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι 2) βροτοῖσι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοοι ξυντόμως ἀπολλύντες. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα τὴν παρατροπὴν ὑπεναντίως τοῦ ἀνωτέρου ἀφορισμοῦ ποιεῖται. λέγει γὰρ, ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὐδιεινὸς τουτέστι θερμὸς καὶ ὑγρὸς καὶ καθαρὸν ἀέρα ἔχων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ 3) εὔδιος· τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον τουτέστι ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, αἱ μὲν γυναῖκες, ᾗσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐπὶ ταῖς τυχούσαις προφάσεσιν ἐκτιτρώσκουσιν, ὅτι ἐν τῷ χειμῶνι κατελύθησαν αἱ δυνάμεις τῷ λόγῳ τῆς πληθώρας καὶ ἐνείθιστο τὰ βρέφη ἐν ἀλέᾳ καὶ τῆς μήτρας εἶναι καὶ τοῦ περιέχοντος, ἐπιλάμπει τὸ ἔαρ ψυχρὸν καὶ εἰσδύνει ἡ δύναμις τῆς ψύξεως παρὰ τὴν μήτραν καὶ πλήττει τὸ βρέφος. πληττόμενον δὲ νοσεῖ, νοσοῦν λακτίζει,

1) τοκετοὶ D. 2) Om. D. νεωτέροισι V. a. c. 3) εὐδιεινὸς V. b.

καὶ ἐπειδὴ βεβλαμμένη ἐστὶν ἡ μήτρα καὶ οἱ σύνδεσμοι ὑπὸ τῆς ψύξεως, λακτίζον καὶ ἀτάκτως κινούμενον, διαῤῥήσσονται 1) οἱ σύνδεσμοι καὶ τὰ ἀρτήματα καὶ ἐξέρχεται τεθνηκὸς, τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως 2) ἐπεγειρομένης καὶ ἀποκρινούσης τὸ ἔμβρυον. ἐὰν δὲ καὶ τεχθῇ ζῶν, ἢ παραυτίκα, φησὶν Ἱπποκράτης, ἀπόλλυται προσομιλοῦν τῇ ψύξει ἢ λεπτὸν καὶ νοσῶδες μένει διὰ τὴν πληγὴν τοῦ περιέχοντος. τοῖσι δὲ ἄλλοισι νεωτέροισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι, τοῖς μὲν φύσει θερμοῖς καὶ χολώδεσιν ὀφθαλμίαι ξηραὶ, τοῖς δὲ φλεγματώδεσι δυσεντερίαι, ὅτι ὁ χειμὼν θερμὸς καὶ ὑγρὸς γεγονὼς ἐπλήρωσε τὸ σῶμα περιττωμάτων, πλέον δὲ τὸν ἐγκέφαλον. παραγενόμενον δὲ τὸ ἔαρ ψυχρὸν θλίβει τὴν ὑγρότητα, καὶ εἰ μὲν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνεχθῇ, ὀφθαλμίαι γίνονται, ξηραὶ δὲ ἢ διὰ

---

1) E Stephano: *τῆς γὰρ ὕλης εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὴν μήτραν ἀποδιωχθείσης, ὑπὸ τῆς ψύξεως διάβροχα γίνονται τὰ ταύτης ἀρτήματα καὶ οἱ σύνδεσμοι.* — — *σκαίρει τὸ βρέφος ἐν τῇ μήτρᾳ.* — *ἐπειδὴ τὰ τούτου* (foetus) *μόρια νεοπαγεῖ τυρῷ καὶ ἀπαλωτάτῳ κηρῷ ἔοικε.* — *ῥήσσει τούς τε συνδέσμους τῆς μήτρας.* — — *εἰ δὲ καὶ ἐνωραίως τέκωσιν*, infans jam aegrotum nihilo minus *ὄλλυται.* — *ἀμβλίσκονται δὲ κατά τε τὰς ἀρχὰς μάλιστα καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς γεννήσεως τὰ ἔμβρυα*, 1, 2 et 3 mensi *δι' ἀσθένειαν τῶν τῆς μήτρας ἀρτημάτων καὶ τῶν συνδέσμων*, et 8 et 9 mensi *διὰ βάρος τοῦ ἐγκυομένου, ὃν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν γίνεται, ἅπερ ἢν διασεισθῇ, ὁπότε τοὺς καρποὺς ἐγκυοφορεῖ καὶ ἀνθεῖ, ἑτοίμως αὐτοὺς ἀποβάλλεται, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν πεισμάτων καὶ τῶν λαβῶν.* — Quapropter intermediis mensibus *φαρμακεύειν* possumus mulieres. — *ἡ τῶν συνδέσμων ἰσχυροποίησις.* — COD. ESC. Duae sunt causae partus praematuri: 1. Plethora efficitur et *ἀρτήματα* ita relaxantur. 2. Vires matricis debilitantur vereque frigido palpitat foetus frigore perculsus perrumpitque ligamenta. Quaestiones: 1. Cur hic vere hos morbos fieri dicit, quum supra eosdem aestate gigni dixerit? Galenus hanc quaestionem solvit. *ὁ δὲ ἐξηγητὴς* (quis est?) *λέγει καὶ ἄλλην αἰτίαν, ἀλλὰ πρότερον ἐπιτείνει τὴν ἀπορίαν.* Faciliorne fit abortus in principio graviditatis, quando omnia debilia sunt, quam ultimis mensibus? solvitur haec quaestio exemplo plantarum. Quomodo jungi possunt *ἔπομβρος καὶ εὔδιος?* Alterum excluditne alterum? *ἔπομβρον* significat tantum *τὸ ἀχλυῶδες τοῦ νότου*, non pluviam ipsam. — Citatur *Γαληνὸς ἐν τῇ μεγάλῃ θεραπευτικῇ.* — Definitiones omnium morborum, dysenteriae, catarrhi etc. sequuntur, quos Aphorismus nominat. 2) *ἀποκρινομένης* V. a.

τὴν πυκνότητα τῶν ὑμένων· πυκνοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν βορείων πνευμάτων, ἢ διὰ τὸ πάχος τοῦ χυμοῦ, κἂν τούτῳ τυχὸν οὐκ ἀποῤῥέει δάκρυον. εἰ δὲ εἰς γαστέρα καὶ ἔντερα, δυσεντερίαι διὰ τὸ δριμὺ τοῦ αἰτίου. ἐν γὰρ τῇ προκειμένῃ καταστάσει ἁλυκόν ἐστι τὸ φλέγμα διὰ τὴν ἐν τῷ χειμῶνι θερμασίαν. τοῖς πρεσβύταις δὲ κατάῤῥοοι γίνονται ξυντόμως ἀπολλύντες. κατάῤῥουν λέγει οὐ τὸ ἐπὶ πνεύμονα φερόμενον ῥεῦμα ἢ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, ἀλλ' ἐπὶ φλέβας καὶ ἀρτηρίας, ὃς καὶ συντόμως ἀπόλλυσιν αὐτοὺς, πληρώσεις ἐργαζόμενος καὶ παραλύσεις, ἀφωνίας τε καὶ τὰ ἄλλα 1) χαλεπά.

ΔΑΜ. Δυσεντερίαι γίνονται τούτοις ἐπὶ καταῤῥέοντος φλέγματος ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ ἤτοι ἄνευ ῥεύματος καὶ δακρύων, πυκνουμένης τῆς ἐπιφανείας τῷ κρύει· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις καὶ κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες διὰ τὴν προγενομένην ἀραίωσιν καὶ ἔκτηξιν τῶν φλεβῶν τῇ θέρμῃ, ὡς πληροῦσθαι ταύτας καὶ πνιγμὸν ἕπεσθαι. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ ἐπεπλήρωτο πρόσθεν ἐν τῇ ὑγρᾷ καὶ θερμῇ καταστάσει, τὸ δὲ κρύος ἐπιγινόμενον, ὥσπερ χείρ τις ἔξωθεν περιλαβοῦσα καὶ θλίψασα, καθάπερ τινὰ σπόγγον, τὸν ἐγκέφαλον, ἐκθλίβει τὴν κατὰ αὐτὸν ὑγρότητα· φερομένης δ' αὐτῆς ἄλλοτε πρὸς ἄλλον τόποντῶν εὐπαθῶν, πλείονα γεννᾷ νοσήματα. καὶ κατὰ τοῦτο ὀφθαλμίαι συμβήσονται τοῖς ἀσθενέσι φύσει τοὺς ὀφθαλμούς. ἀποῤῥυήσεται δὲ οὐδὲν ἐκτὸς αὐτῶν διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα, πυκνοῦντος τὴν ἐπιφάνειαν.

ιγ΄. Ἢν δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες. —

ΘΕΟΦ. Περὶ χειμῶνος καὶ ἔαρος διελέχθη πρότερον, νῦν δὲ περὶ θέρους καὶ φθινοπώρου διαλέγεται καὶ ὑποτίθεται τὸ θέρος ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ φθινόπωρον

---

1) τὰ λοιπὰ add. V. a.

θερμὸν καὶ ὑγρόν. ταῦτα ἂν οὕτως ἔχῃ, κεφαλαλγίαι εἰς τὸν χειμῶνα καὶ βῆχες καὶ βράγχοι καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες γίνονται. καὶ ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη, ὅτι τὸ θέρος ψυχρὸν ὑπόκειται καὶ ξηρὸν καὶ ἐπὶ τούτῳ πίλησιν ἐποίησε τῆς ὕλης· εἶτα ἐλθὸν τὸ φθινόπωρον θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἀντεμάχησε μὲν 1) τὴν δυσκρασίαν τοῦ θέρους, ὅμως καὶ αὐτὸ ἐπέτεινε τὴν ὕλην ὡς ὑγρόν. ἐλθόντος οὖν τοῦ χειμῶνος κατὰ φύσιν ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ, ἔτι 2) ἐπέτεινε τὴν πληθώραν. ἐκ τῆς πληθώρας οὖν ἀναθυμιάσεις ἀνερχόμεναι πρὸς τὴν κεφαλὴν 3) μοχθηραὶ τὴν κεφαλαλγίαν ἀπεργάζονται, εἰ ἀσθενής ἐστιν ἡ κεφαλή. εἰ δὲ ἔῤῥωται, ἐκδιώκει τὴν ὕλην, εἰ μὲν ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ τὸν 4) πνεύμονα, ποιεῖ κατάῤῥουν, εἰ δὲ ἐπὶ τὸν λάρυγγα καὶ τὸν φάρυγγα, ποιεῖ βράγχους καὶ βῆχας, εἰ δὲ ἐπὶ τοὺς μυκτῆρας, κορύζας· τισὶ δὲ καὶ φθίσιες γίνονται. ποίοις; οἷς ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. οὗτοι δέ εἰσι σκελιφροὶ, μακροτράχηλοι, πτερυγώδεις καὶ στενοθώρακες. γίνεται δὲ αὐτοῖς ἡ φθίσις διὰ τόδε, ἐπειδὴ οὗτοι ἀβαθῆ ἔχουσι τὸν θώρακα καὶ ἑτοίμως πάσχουσι καὶ ἀπὸ τῶν ἐντὸς καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς, ἀπὸ μὲν τῶν ἐκτὸς, ἐπειδὴ εὐχερῶς εἰσδύνει ἡ ψύξις εἰς τὸν θώρακα καὶ πλήττει αὐτὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐντὸς, ὅτι, πληθώρας ὑποκειμένης, φέρεται ἐπὶ τὸν θώρακα καὶ βλάπτει τὸν πνεύμονα ὡς ἀσθενῆ. σήπεται γὰρ ἡ ὕλη ἐκεῖσε ἐρχομένη καὶ ἑλκοῖ τὸν 5) πνεύμονα καὶ ἐκ τούτου φθίσις.

ΔΑΜ. Κεφαλαλγίαι γίνονται, πληρωθείσης τῆς κεφαλῆς, βράγχοι δὲ καὶ κόρυζαι τῇ ὑγρότητι καὶ ψύξει τῆς ὥρας, ἐπὶ πλέον πληθυομένων ὑγρότητος τῶν σωμάτων· φθίσιες δὲ τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι πρὸς τοῦτο ἤως τοῖς στενοθώραξι καὶ οἷς ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς πνεύμονα καταφέρεται ῥεῦμα.

ιδ΄. Ἢν δὲ βόρειον ἔῃ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν 6) ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας καὶ τῇσι γυναιξὶ ξυμφέρει· τοῖσι δὲ

---

1) τῇ δυσκρασίᾳ V. c. 2) ἐπετάθη τὰ τῆς πληθώρας V. b. 3) Om. V. b. c. 4) φάρυγγα V. a. 5) Stephanus: πνεύμων σομφώδης καὶ εὔσηπτος. 6) ὑγρὰς ἔχουσι V. a. b. c. ἐοῦσι om. D.

λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ πολυχρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ ὑπετίθετο τὸ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, ἐνταῦθα δὲ ἐναντίως τὴν παρατροπὴν ποιεῖται καὶ ὑποτίθεται αὐτὸ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ἐὰν οὖν ἐστι τὸ θέρος ξηρὸν καὶ ἄνυδρον, τὸ δὲ φθινόπωρον ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, τοῖς ὑγρὰς ἔχουσι τὰς φύσεις καὶ ταῖς γυναιξὶ ξυμφέρει. ἀναλίσκεται γὰρ αὐτῶν ἡ ὑγρότης, καθὼς ἐν τῷ περὶ ἀέρων τόπῳ διδάσκει, καὶ ἀφικνέονται πρὸς τὸν χειμῶνα 1) οὐ πλαδῶντες, ἀλλ' ἐξηρασμένοι. τοῖσι δὲ ἄλλοισι τουτέοισι τουτέστι χολώδεσιν ὀφθαλμίαι ξηραὶ καὶ πυρετοὶ ὀξέες διὰ τὴν πολλὴν ξηρότητα καὶ κόρυζαι χρόνιαι, διότι ἡ ἄκρα ξηρότης καταβάλλει τὰς δυνάμεις καὶ τὸ λόγῳ τροφῆς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐρχόμενον φέρεται εἰς μυκτῆρας διὰ τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν καὶ κόρυζαι γίνονται. ἀλλὰ μὴν καὶ μελαγχολίαι ἐν τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι τῷ λόγῳ τοῦ ἐκδαπανᾷν τὴν ξηρότητα τὸ λεπτομερὲς καὶ χρηστὸν τοῦ αἵματος, ἐᾷν δὲ τὸ παχὺ καὶ γεῶδες ὅπερ τὴν μελαγχολίαν ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Βόρειον καὶ ἄνυδρον τὸ φθινόπωρον ὂν σύμφορον τοῖς ὑγροῖς τὴν φύσιν, ἐπεὶ καὶ τὸ θέρος ἀνωτέρω τοιοῦτον ὑπέθετο. τῇ ξηρότητι γοῦν τῶν ὡρῶν εἰς συμμετρίαν ἔρχονται αἱ ὑγραὶ κράσεις. τοῖς δὲ λοιποῖς, τοῖς ξηροῖς καὶ θερμοῖς δηλονότι ὀφθαλμίαι ξηραὶ, τῶν ὀφθαλμῶν ἀμέσως τῷ ἀέρι ὁμιλούντων καὶ πληττομένων ὡς ἀσθενῶν. μελαγχολίαι δὲ καί τισι διὰ τὸ ἀποξηραίνεσθαι ἐπὶ πλέον τὸ χολῶδες τῇ δυσκρασίᾳ.

ιε'. Τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον, οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσὶ ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες. —

ΘΕΟΦ. 2) Κατάστασις μεταβολῆς οὕτω διαφέρει,

---

1) εὐπλαδῶντες V. b. οὐ πλάδοντες V. a. 2) COD. ESC. κατάστασις et μεταβολὴ differunt τῷ καθολικωτέρῳ καὶ μερικωτέρῳ. (Aestas tota si frigida humidaque est, μεταβολὴ, si pauci tantum dies tales sunt, κατάστασις.) E Stephano: Ἀνατολὴ μὲν οὖν ἐστιν, ἡ ἀπὸ

ὅτι ἡ μὲν κατάστασις βραχυχρόνιός ἐστιν, ἡ δὲ μεταβολὴ πολυχρόνιος οἷον ἐπὶ παραδείγματος· ἐὰν ἑξήκοντα τυχὸν ἡμέραις τὸ θέρος περιγράφηται, εἰ ὅλον τοῦτο ἀλλοιωθῇ ἐπὶ τὸ ψυχρότερον καὶ ὑγρότερον, μεταβολὴ λέγεται, εἰ δὲ μόναι τυχὸν δέκα ἡμέραι ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τραπῶσιν, αἱ δὲ πεντήκοντα τὴν τοῦ θέρους κρᾶσιν φυλάξωσι, κατάστασις ὀνομάζεται. εἶτα τὸ ἀνάπαλιν, ἐὰν αἱ πεντήκοντα ἐπὶ τὸ ψυχρότερον τραπῶσιν, αἱ δὲ δέκα ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν εἶεν. τῶν τοιούτων οὖν καταστάσεων, τὸ μὲν ὅλον, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι καὶ ἧσσον θανατώδεες. ἐν μὲν γὰρ τοῖς αὐχμοῖς διαφορεῖται τὰ περιττὰ ὑγρὰ, κατὰ δὲ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τοῦ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται καὶ σηπόμενα πολλὰ χαλεπὰ τίκτουσιν.

ΔΑΜ. Ἐν γὰρ τοῖς αὐχμοῖς διαφοροῦνται τὰ περιττὰ κατὰ δὲ τὰς ἐπομβρίας ἔνδον τοῦ σώματος ἀθροιζόμενα σήπεται· πλὴν εἴ τις αὐτὰ καὶ ἑκάστην ἡμέραν ἐκκαθαίροι τοῖς γυμνασίοις ἢ βαλανείοις ἢ ἄλλοις τισι πόνοις.

ιϛ'. Νουσήματα δὲ ἐν τῇσιν ἐπομβρίῃσι ὡς τὰ πολλὰ γίγνεται, πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς συνεχὴς τῷ πρὸ αὐτοῦ. ὥς τινος γὰρ ἐρωτῶντος, ὅτι ποῖά εἰσι τὰ νοσήματα, ἃ τίκτουσιν αἱ ἐπομβρίαι, ποῖα δὲ ἃ τίκτουσιν οἱ αὐχμοὶ, ἐπάγει λέγων, ἐν μὲν ταῖς ἐπομβρίαις πυρετοὶ μακροὶ

τοῦ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίου εἰς τὸ ὑπὲρ γῆν τῶν ἄστρων ἀναφορὰ, ἄρτι ἀνισχόντων τὸν ὁρίζοντα, δύσις δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου ἐπὶ τὸ ὑπόγειον κάθοδος, ἄρτι τὸν ὁρίζοντα τῶν ἄστρων καταδυομένων. ἐπιτολὴ δέ ἐστιν, ἡνίκα πεντεκαίδεκα μοιρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου τὸ οἱονοῦν ἄστρον ποιησάμενον καὶ γεγονὸς ἔξαυγον, ἄρχεται φαίνεσθαι, εἴτε ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν, εἴτε ἐν τῷ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίῳ γενόμενον· κρύψις δέ ἐστιν, ἡνίκα ἐντὸς πεντεκαίδεκα μοιρῶν, ὑπὸ τὰς ἡλίου αὐγὰς, τελεῖ τὸ κρυπτόμενον ἄστρον, ὕπαυγον γινόμενον. **Ita plejadum epitole aestatis initium est, epitole canis auctumni initium et arcturi epitole. occasus plejadum initium hiemis.** — ὁ ἥλιος τὴν χειμερινὴν αὔλακα τοῦ ζωδιακοῦ διαδραμών. — **Post haec:** ἰτέον οὖν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀφορίσμου ἐξήγησιν.

καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ τὰ ἑξῆς, ὅτι ἡ ἐπομβρία φλεγματικὸν καὶ ῥοώδη τίκτει χυμόν. οὗτος ὁ χυμὸς ἢ σήπεται καὶ πυρετὲς μακροὺς ἐργάζεται· πολλὴ γὰρ ὑγρότης οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ σώματος διώκεται, εἰ μὴ πεφθείη. πέττεται δὲ ὡς ὑγρὰ διὰ πολλοῦ χρόνου ἢ ἀσαπὴς μείνασα ῥέπει εἰς γαστέρα καὶ ποιεῖ διαῤῥοίας. εἰ δὲ παρὰ τὸν ἐγκέφαλον 1) ῥέψει, ποιεῖ ἀποπλήκτους ἢ ἐπιλήπτους. εἰ μὲν οὖν πάσας ἐμφράξει τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, ἀποπληξίαν ἐργάζεται, εἰ δὲ μερικῶς αὐτὸν ἐμφράξει, ἐπιληψίαν ποιεῖ. οὐ μόνον δὲ διαῤῥοίας ἀποτελεῖ, ἀλλὰ καὶ σηπεδόνας τουτέστι δυσεντερίας. ἀλλ' εἰ μὲν ἀσαπὴς κατέρχεται ἡ ὕλη, τὰς διαῤῥοίας ποιεῖ, σηπομένη δὲ δυσεντερίας· κυνάγχας δὲ, ὅτι ὑγρότης ὑπόκειται ἥτις σηπομένη καὶ διωκομένη καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατὰ τοὺς μῦς τοῦ λάρυγγος χωροῦσα, τῇ δήξει φλεγμονὴν ἐργασαμένη τὴν κυνάγχην ἀποτελεῖ.

Ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινάδες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι. —

ΘΕΟΦ. Τὰ ἐκ τῶν ἐπομβριῶν γινόμενα πάθη ἀνωτέρω κατέλεξε· καὶ νῦν δὲ καταλέγει τὰ ἐκ τῶν αὐχμῶν. φησὶ γὰρ ὅτι οἱ αὐχμοὶ φθινάδας ποιοῦσιν, ὀφθαλμίας καὶ τὰ ἑξῆς, ἐπειδὴ ἡ ξηρότης ὥσπερ ἡ θερμὴ δυσκρασία καὶ ξηρὰ χολὴν γεννᾷ· αὕτη ἡ χολὴ φερομένη ἐπὶ τὸν πνεύμονα δάκνει καὶ ἀνιᾷ καὶ ἑλκοῖ αὐτὸν καὶ ποιεῖ φθινάδα, ἥντινα οἱ Ἀθηναῖοι φθίσιν ὀνομάζουσιν, οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐπιτηδείως ἐχόντων πρὸς τὸ πάθος. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ καὶ ὀφθαλμίαι γίνονται· ἡ γὰρ χολὴ φερομένη ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς δάκνει καὶ δριμύσσει καὶ ἑλκοῖ αὐτοὺς καὶ οὕτω ποιεῖ ὀφθαλμίας. τινὲς δὲ καὶ συνημμένως ἀναγινώσκουσι, φθινάδες ὀφθαλμίαι. καὶ τὴν αἰτίαν οὕτω φασὶν, ὅτι ἡ ἀσύμμετρος δυσκρασία καταβάλλει καὶ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἐκδαπανᾷ τὸ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς περιεχόμενον ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα διαφορεῖ τὸ διογκοῦν τοὺς ὀφθαλμοὺς, κἀκ τούτου ἀτροφοῦσι καὶ σχναίνονται καὶ γίνονται φθινάδες ὀφθαλμίαι, καὶ τὴν

1) ῥεύσει V. b.

αἰτίαν οὕτω ἀποδιδόασιν· ἀρθρίτιδες δὲ, διότι ἡ ξηρότης καταβάλλουσα τὰς δυνάμεις, τὸ λόγῳ τροφῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ἐρχόμενον ἀπεπτεῖται, καὶ ἀπεπτούμενον ῥευματίζονται τὰ ἄρθρα καὶ ἀρθρίτιδες γίνονται. ἀλλὰ μὴν καὶ στραγγουρίαι, διότι ἡ χολὴ ἐρχομένη δάκνει καὶ ἐπεγείρει συνεχῶς τὴν κύστιν καὶ στραγγοειδῶς ἀπουρεῖ. ἐπὶ δὲ τὰ ἔντερα πορευομένη πάλιν δυσεντερίαν ἀπεργάζεται.

ΔΑΜ. Πρόσεςι γὰρ τὸ ψυχροτέρους τε καὶ φλεγματικωτέρους ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι τοὺς χυμοὺς, ὥσπερ αὖ πάλιν ἐν αὐχμοῖς χολωδεστέρους, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο χρονίζουσι μὲν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις, ὀξύτεροι δὲ ἐν τοῖς αὐχμοῖς οἱ πυρετοὶ γενήσονται. κυνάγχη δὲ γίνεται μὲν, ἔστιν ὅτε καὶ αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν περιττωμάτων ἐνεχθέντος εἰς φάρυγγα, γίνεται δὲ ὡς τὰ πολλὰ, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥευμάτων ἐν φάρυγγι στηριχθέντων. στραγγουρίαι δὲ γίνονται διά τε δριμύτητα τῶν οὔρων καὶ ἀῤῥωστίαν τῆς ἐν κύστει καθεκτικῆς δυνάμεως, ἥτις πάλιν ἀῤῥωςία γίνεται δι᾽ ἄμετρόν τινα δυσκρασίαν.

ιζ. *Αἱ δὲ καθ᾽ ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι, τά τε σώματα ξυνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐχροώτερα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσι.* —

ΘΕΟΦ. 1) Οὐ ταυτολογεῖ, ὥς φασί τινες, Ἱπποκράτης, περὶ ἀνέμων καὶ νῦν διαλεγόμενος. ἄνω μὲν γὰρ περὶ τῆς κακίας αὐτῶν καὶ μόνης διελέχθη. ἐνταῦθα μέντοι καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ λέγει τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτοῖς καί φησιν, αἱ δὲ καθ᾽ ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι συνιστῶσι τὰ σώματα καὶ τὰ ἑξῆς, διότι ὁ βοῤῥᾶς ψυχρὸς καὶ ξηρὸς ὢν τὰ ἐν τῷ σώματι περιττὰ ἀναλίσκει καὶ τόνον ἐντίθησι τοῖς ὀργάνοις τῇ πιλήσει καὶ ψύξει καὶ συνέχει τὰς δυνάμεις. διὰ μὲν γὰρ τοῦ φάναι εὐκίνητα καὶ εὐηκοώτερα τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἠνίξατο, διὰ

1) E Stephano: *συνιστῶσιν ἀντὶ τοῦ συνιστάμενα ποιοῦσι. — εὔτονα ἀντὶ τοῦ ἐῤῥωμενέστερα. — εὔχροια γίνεται — ἢ ἐκ τοῦ πλεονάζειν αἷμα ψυχρὸν, ἢ ἐκ τοῦ εὔκρατον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ζωτικόν.*

δὲ τοῦ εὔχροα, τὰς φυσικάς. ταῦτα μὲν ἀγαθὰ ταῖς βορείαις ὑπάρχει καταστάσεσι. ἔστι δέ τινα καὶ μικρὰ ἐν αὐταῖς κακὰ, τὸ ἐπισχεθῆναι τὴν γαστέρα καὶ τὸ δηχθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ παροξυνθῆναι τὰς προϋπαρχούσας ὀδύνας 1) περὶ τὸν θώρακα. αἱ δὲ αἰτίαι τούτων ἀνωτέρω εἴρηνται, ἔνθα γέγραπται, ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, 2) φάρυγγες καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἴσως ἀπορήσει τις, ὅτι πῶς ἀνωτέρω διαλεγόμενος περὶ τῶν ἀνέμων ἀπὸ τοῦ νότου ἤρξατο, ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ βοῤῥᾶ, καὶ λέγομεν, ἐπειδὴ ὑγιεινότερός ἐστι τοῦ νότου καὶ θέλων ἐκτραγῳδῆσαι τὰ ἀγαθὰ τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτοῖς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἤρξατο ὡς πλεονεκτοῦντος εἰς αὐτὰ, ὥσπερ ἐκεῖσε τὰ κακὰ αὐτῶν θέλων ἐξειπεῖν, ἀπὸ τοῦ νότου ἤρξατο ὡς περιττεύοντος εἰς αὐτά.

Αἱ δὲ 3) νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσι, καὶ καρηβαρίας, καὶ βαρυηκοΐας ποιέουσι, καὶ ἰλλίγγους ἐμποιέουσι ἔν τε τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ ἐν τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει [ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ] τὰ συμβαίνοντα ἐν τοῖς νοτίοις καταστήμασι πάθη. ἀλλὰ τούτων 4) ἡ αἰτία ἀνωτέρω ἐῤῥήθη, πλὴν ἰλίγγου. ἔστιν οὖν ἴλιγξ ἡ σκοτόδινος, γίνεται δὲ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει οὕτως· ὅτι οἱ νότοι ὑγραίνουσι τὰ σώματα. αὕτη οὖν ἡ ὑγρότης ἀτμοειδῶς φέρεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ συναναπλέκεται τῷ ψυχικῷ πνεύματι καὶ ἀμαυροῖ αὐτό. τοῦτο οὖν τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, μὴ δυνάμενον ὀρθοπορῆσαι, περιφέρεται καὶ ἑλίσσεται ὧδε κἀκεῖσε καὶ ποιεῖ τοὺς ἰλίγγους. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Γαληνός φησιν, ἄμεινον ἦν ἀντηλλάχθαι τὸ κατ᾽ ἀρχὴν τοῦ λόγου γεγραμμένον καὶ πρῶτον μὲν εἰρῆσθαι τὸ ὑγραίνουσιν, εἶτα τὸ διαλύουσι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι πρῶτον ὑγραίνουσι καὶ οὕτω διαλύουσι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦσι, συντελούσης εἰς αὐτὰ καὶ τῆς θερμασίας.

ΔΑΜ. Ξηρὸς καὶ ψυχρὸς ὑπάρχων ὁ βοῤῥᾶς ἀναλί-

---

1) κατὰ V. b. c. 2) βράγχοι V. b. 3) νόσοι D. 4) αἱ αἰτίαι ἐῤῥήθησαν V. b. C.

σκει μὲν ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος περιττὰ, τόνον δ' ἐντίθησι τοῖς ὀργάνοις αὐτοῖς ἐκ τοῦ σφίγγειν τε καὶ συνάγειν αὐτά. Ἴλιγγος δὲ λέγεται ἡ σκοτοδινία, ἥτις γίνεται, ὑγροῦ μετὰ παχέος πνεύματος κινουμένου περὶ τὴν κεφαλήν· διὸ καὶ προηγεῖται ἐπιληψίας καὶ ἀποπληξίας.

ιη'. Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσι ἡλικίῃσιν, ἄριςά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος, καὶ τοῦ φθινοπώρου, μέχρι μέν τινος, οἱ γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν, καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσι ἡλικίῃσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα λέγει ὅτι αἱ εὔκρατοι ἡλικίαι ἐν ταῖς εὐκράτοις ὥραις καλῶς διάγουσιν, αἱ δὲ δύσκρατοι ἐν ταῖς δυσκράτοις ὥραις, αἱ μέσαι δὲ ἡλικίαι ἐν ταῖς μέσαις ὥραις. οἱ μὲν οὖν παῖδες, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, καὶ οἱ ταύτης ἐχόμενοι τῆς ἡλικίας τουτέστι τὰ μειράκια ἐν τῷ ἔαρι καὶ ἄκρῳ τοῦ θέρους καλῶς διάγουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν μειράκια, ὡς εὔκρατα καὶ ἀπέριττα 1) πρὸς τοὺς παῖδας, ἐν τῷ ἔαρι καλῶς διάγουσιν, οἱ παῖδες δὲ ἐν ἄκρῳ τῷ θέρει διὰ τὸ ἀναλίσκεσθαι αὐτῶν τοτηνικαῦτα τὸν ὠμὸν χυμόν. πάλιν οἱ γέροντες ἐν τῷ θέρει καὶ καταρχὰς τοῦ φθινοπώρου καλῶς διάγουσιν, ἐπειδὴ ψυχροί εἰσι φύσει καὶ ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ θέρους καὶ ὀλίγον τοῦ φθινοπώρου κολάζεται αὐτῶν τὸ θερμῷ ἐναντίον ἤτοι τὸ ψυχρὸν κἀντεῦθεν καλῶς διάγουσι. οἱ μέντοι μέσοι ταῖς ἡλικίαις ταύταις τουτέστιν οἱ ἀκμάζοντες ἐν τῷ λοιπῷ τοῦ φθινοπώρου καὶ ἐν τῷ χειμῶνι καλῶς διάγουσιν, ἐπειδὴ θερμοί εἰσι κατὰ ποσότητα καὶ δριμύτερον ἔχουσι τὸ θερμόν. ἡ οὖν ψύξις τοῦ φθινοπώρου καὶ χειμῶνος εἰς εὐκρασίαν αὐτοὺς ἄγει κἀντεῦθεν καλῶς διάγουσιν.

ΔΑΜ. Ταῖς μὲν εὐκράτοις ἡλικίαις καὶ φύσεσι καὶ χώραις ἀρίστη τῶν ὡρῶν ἐστιν ἡ εὐκρατοτάτη, δεομέναις γε οὐ μεταβολῆς ἧς ἔχουσιν ἕξεως, ἀλλὰ φυλακῆς, ἐπειδὴ τῶν ὄντων ἕκαστον, ὑπὸ μὲν τῶν ὁμοίων φυλάττεται, με-

---

1) πρὸς τ. π. om. V. a.

ταβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων· καὶ τὰ μὲν μειράκια τοῦ ἦρος, τοὺς δὲ παῖδας ἐν ἀρχῇ τοῦ θέρους ἄριστα διάγειν. ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως ὠφέλιμόν ἐστι τὸ θέρος, ὥσπερ γε καὶ τοῖς ἀκμάζουσιν ὁ χειμὼν ὠφελιμώτατος. ἐναντίος γὰρ οὗτος τῇ κατὰ τούτους δυσκρασίᾳ, χολώδεις ὄντας· οὕτως τῶν φύσεων αἱ μὲν χολωδέστεραι χειμῶνος ἄριστα διάγουσιν, αἱ δὲ φλεγματωδέστεραι θέρους, αἱ δ' εὔκρατοι τοῦ ἦρος. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἱ μὲν εὔκρατοι κάλλιστον ἔχουσι τὸ ἔαρ, αἱ δ' ἄλλαι, θέρους μὲν αἱ ψυχραὶ, χειμῶνος δ' αἱ θερμαί.

ιθ'. Νουσήματα πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσι ὥρῃσι 1) γίνεται· μᾶλλον δὲ ἔνια κατὰ ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται, καὶ παροξύνεται. —

ΘΕΟΦ. Τὰ νοσήματα ἢ συγγενῆ εἰσι ταῖς ὥραις ἢ ἀλλότρια· καὶ τὰ μὲν συγγενῆ γίνονται ἐν ταῖς πρεπούσαις τῶν ὡρῶν κράσεσι, τὰ δὲ ἀλλότρια διὰ τὰ ἄλλα τοῦ βίου πλημμελήματα, οἷον διὰ δίαιταν, διὰ βίον καὶ τὰ λοιπά. φησὶν οὖν Ἱπποκράτης, νοσήματα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνονται· πᾶσαι μὲν γὰρ νόσοι ἐν πάσαις γίνονται ὥραις, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς φησὶν αὐτὸς, ἔνιαι κατ' ἐνίας αὐτῶν τουτέστι πλείους καθ' ἑκάστην αὐτῶν αἱ οἰκεῖαι νόσοι γίνονται, ἧττον δὲ αἱ ἀλλότριαι, αἳ καὶ παροξύνονται προϋπάρχουσαι, οἷον ἔδοξεν ἐν τῷ θέρει πεπαῦσθαι τεταρταῖος καὶ διέλειπε, καὶ ἐπειδὴ παραγέγονε τὸ φθινόπωρον καὶ εὗρε σπέρμα τοῦ χυμοῦ, ἀνήγειρε τὸν πυρετόν.

ΔΑΜ. Τουτέστι πᾶσαι μὲν νόσοι ἐν πάσαις ἔσονται ταῖς ὥραις, πλείους δὲ καθ' ἑκάστην αὐτῶν αἱ οἰκεῖαι.

κ'. Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, κυνάγχαι τε καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά. —

---

1) E Stephano: *γίνεται*] — ἀκουστέον ἐπὶ τῶν συγγενῶν νοσημάτων — παροξύνεται, ἐπὶ τῶν ἑτερογενῶν.

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς παράδειγμά ἐστι τοῦ πρὸ αὐτοῦ. ὥς τινος γὰρ μέλλοντος ἀπορεῖν, ὅτι ποῖα καὶ πόσα καὶ πῶς γίνεται ἐν ταῖς ὥραις τὰ νοσήματα, αὐτὸς λέγει, ὅτι τοῦ μὲν ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη· τινὲς ἐν τῷ φθινοπώρῳ καὶ ἐν τῷ χειμῶνι μοχθηρὰς τροφὰς διαιτηθέντες μοχθηροὺς χυμοὺς 1) ἐπεσύναξαν· τῇ ψύξει οὖν ἀποκλείει αὐτοὺς ὁ χειμὼν ἐν τῷ βάθει· εἶτα ἐλθὸν τὸ ἔαρ, εὔκρατον ὄν, χύσιν καὶ μόνον ποιεῖται τῶν ἀθροισθέντων χυμῶν. φέρονται οὖν ἀτμοειδῶς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ εἰ μὲν φλεγματικός ἐστιν ὁ χυμὸς, ποιεῖ ἐπιληψίαν, εἰ δὲ μελαγχολικὸς, μελαγχολίας καὶ μανίας· εἶτα πάλιν τὸ ἔαρ, ὅσον ἐπὶ τῇ εὐκρασίᾳ, ἄνοσόν ἐστι· τίκτεται γὰρ ἐν αὐτῷ ὁ αἱματικὸς χυμός· οὗτος, σύμμετρος ὢν, ἄνοσον διαφυλάττει τὸ σῶμα, εἰ δὲ καὶ παρεκτραπῇ, ἢ κατὰ ποιότητα παρεκτρέπεται καὶ ποιεῖ συνόχους ἢ κατὰ ποσότητα καὶ ποιεῖ αἵματος ῥύσεις εἴτε διὰ μυκτῆρος, εἴτε διὰ βηχὸς ἐκ θώρακος· ποιεῖ δὲ καὶ ἕτερα πάθη, οἷον κυνάγχην, ὅτι αἵματος πρόσοτης ἐν τῷ ἔαρι οὖσα φέρεταί ἐν τοῖς μυσὶ τοῦ 2) λάρυγγος καὶ ποιεῖ φλεγμονὴν καὶ οὕτως κυνάγχην ἀπεργάζεται. ποιεῖ δὲ καὶ κόρυζαν, τῆς ὕλης δι' ὑπερῴας ἐνηνεγμένης, ποιεῖ καὶ βῆχας, τῆς ὕλης ἐν τῷ θώρακι φερομένης· ἀλλὰ μὴν καὶ λέπρας καὶ λειχῆνας καὶ ἀλφοὺς, ὅτι εὐκράτου ὄντος τοῦ ἀέρος, ῥώννυνται αἱ δυνάμεις· τούτων ῥωννυμένων, ἀποδιώκεται ἡ ὕλη πρὸς τοὐκτὸς, καὶ εἰ μὲν φλεγματική ἐστι καὶ σεσημμένη, ποιεῖ 3) λέπρας, εἰ δὲ ἀσαπὴς, ἀλφοὺς, εἰ δὲ μελαγχολικὴ, ποιεῖ λειχῆνας, εἰ δὲ χολώδης, ποιεῖ τὰ ἐξανθήματα· εἰ δὲ αἱματικὴ, ποιεῖ φύματα, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀρθριτικὰ, τῆς χολῆς ἐκεῖσε φερομένης καὶ τῇ δήξει ὀδύνας ποιούσης. Ἰστέον δὲ ὅτι συγγενῆ τοῦ ἔαρος νοσήματά εἰσιν ἐνταῦθα, αἵματος ῥύσεις, κυνάγχαι καὶ βῆχες, ἀλλὰ-

---

1) ἐπεσώρευσαν V. c. 2) φάρυγγος V. b. C. 3) E Stephano: λέπραι καὶ ἀλφοὶ γίνονται] — ῥωννυμένων τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δέρματος τὴν ὕλην ἐκπεμπουσῶν, ἐπεὶ μήτε δι' ἐμέτων, μήτε διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων ἐκκρίνειν ταύτην ἰσχύουσιν, ὅ γε δὴ πρὸς ἔπαινον τοῦ ἔαρος εἴρηται. ὡς γὰρ οὗτος ἀλλαχοῦ φησιν, ὕβρις ἐπιφανίης, βάθεος ἄκος. —

τρια δὲ, μελαγχολίαι, μανίαι, ἐπιληψίαι, λέπραι καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ἀφορισμοῦ.

ΔΑΜ. Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ὥρᾳ ἐκκαθαίρεται τὸ βάθος τοῦ σώματος, ἀπὸ τῶν κυρίων μερῶν ἐπὶ τὸ δέρμα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν ἀφικνουμένων. εἰ δέ τι σῶμα παρέλαβεν εὔχυμον ἡ τοῦ ἦρος ὥρα, φυλάττει τοῦτο ὑγιεινότατον, οὐδὲν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως νεωτερίζουσα.

κά. Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖςοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ 1) ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα τὰ ἐν τῷ θέρει γινόμενα συγγενῆ τε καὶ ἀλλότρια νοσήματα, καθὼς καὶ ἐν τῷ ἔαρι, φησὶ καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἑτερογενῶν ἄρχεται λέγων· τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τούτων τουτέστι τινὰ τῶν ἐν ἔαρι γινομένων νοσημάτων καὶ ἐν τῷ θέρει γίνονται, καταρχὰς μὲν ῥύσιες αἵματος καὶ συνεχεῖς πυρετοὶ διὰ τὸ πλεονάζειν ἀκμὴν τὸ αἷμα, ἀλλὰ μὴν καὶ καῦσοι καὶ τὰ ἑξῆς, ἅ εἰσιν ἴδια τοῦ θέρους διὰ τὸ πλεονάζειν τὸν ξανθοχολικὸν χυμόν. καὶ γὰρ ταῦτα τούτῳ τῷ λόγῳ γίνονται· ἀλλὰ μὴν καὶ ἔμετοι, τῆς χολῆς ἐπιπολαζούσης, καὶ διάῤῥοιαι, τῆς ὕλης κάτω χωρούσης, καὶ ὀφθαλμίαι, τῆς κεφαλῆς πληρουμένης. ὁμοίως δὲ καὶ ὤτων πόνοι καὶ ἑλκώσεις στομάτων διὰ τὸν χολώδη χυμόν· ἀλλὰ καὶ σηπεδόνες καὶ αἰδοίων 2) ἱδρῶα· καὶ σηπεδόνες μὲν αἰδοίων διὰ τὸ ὑγρότερα εἶναι τὰ μόρια καὶ ὑπὸ τῆς θερμότητος ταχὺ σήπεσθαι τὸ ὑγρόν. 3) ἱδρῶα δὲ τουτέστιν ἱδρωτίδες διὰ τὸ τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας τὸ τηνικαῦτα χολωδεστέρους εἶναι· δάκνουσι γὰρ αὐτοὶ τὸ δέρμα καὶ κνησμῶδες ἐργάζονται.

ΔΑΜ. Πυρετοὶ συνεχεῖς καὶ καῦσοι καὶ τριταῖοι γίνονται, τῆς ξανθῆς χολῆς κρατούσης. καὶ γὰρ οὖν καὶ

---

1) ὀφθαλμῶν V. a. D. 2) ἱδρῶτες V. c. 3) E Stephano: ἱδρῶα δέ φησιν, ἃς ἡμεῖς ἱδρωτίδας φαμέν. — τὸ γὰρ ἡλκωμένον δέρμα ἱδρῶα ὁ Ἱπποκράτης εἴρηκεν.

ἔμετοι γίνονται, ταύτης ἐπιπολαζούσης, καὶ αἱ διάῤῥοιαι, κάτω χωρούσης, γίνονται, καὶ ὀφθαλμίαι δὲ πολλαὶ τοῦ θέρους, ὡς ἂν τῆς κεφαλῆς πληρουμένης. οὕτω δὲ καὶ ὤτων πόνοι, καὶ τἆλλα δὲ τὰ ὅμοια πάσχει τὸ σῶμα τῷ θέρει διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κεφαλῆς, ἄλλοτε εἰς ἄλλο μέρος ἀποτιθεμένης τὸ περιττόν. τὰ δὲ ἱδρῶα τῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐξανθημάτων ἐστὶν ἑλκωδῶς τραχύνοντα τὸ δέρμα, καὶ γίνεται, καθάπερ καὶ αὐτὸ τοὔνομα ἐνδείκνυται διὰ τοὺς πολλοὺς ἱδρῶτας, ὅταν χολωδέςεροί πως ἢ ὅλως δακνωδέστεροι τύχωσιν ὄντες.

κβ΄. Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλάνητες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, 1) καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά. —

ΘΕΟΦ. Ἀκολούθως καὶ περὶ τοῦ φθινοπώρου διαλέγεται. λέγει γὰρ, τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ τουτέστι τὰ πολλὰ τῶν θερινῶν νοσημάτων καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γίνονται ἐν ταῖς ἀρχαῖς διὰ τὸ ἐπικρατεῖν ἀκμὴν τὸν ξανθοχολικὸν χυμόν. ταῦτα μὲν οὖν εἰσιν ἑτερογενῆ, οἷον τριταῖοι καὶ καῦσοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. γίνονται δὲ καὶ οἰκεῖα νοσήματα ἐν τῷ φθινοπώρῳ, οἷον τεταρταῖοι καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τεταρταῖοι μὲν διὰ τὸ ἐν τῇ τοιαύτῃ ὥρᾳ πλεονάζειν τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, ἐξ οὗ γίνονται· ἀλλὰ μὴν καὶ πλάνητες, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν χυμῶν, καὶ σπλῆνες διὰ τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα· οὗτος γὰρ δοχεῖόν ἐστι τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ· καὶ ὕδεροι διὰ τὸν σπλῆνα, ὅτι ὑπόκειται πεπληρωμένος μελαγχολικοῦ χυμοῦ καὶ πεπληρωμένος αὔρας ἐκπέμπει ψυχρὰς τῷ ἥπατι καὶ καταβάλλει τὴν ἐξαιματοποιητικὴν δύναμιν τοῦ ἥπατος καὶ οὐ πέττει καλῶς. ἀπεψίας οὖν γενομένης 2) διὰ τὸ ἧπαρ, ὕδρωπες γίνονται. εἶτα πάλιν φθίσεις τῷ λόγῳ τῆς ἀνωμαλίας, ποτὲ μὲν ψυχροῦ ἀέρος εἰσπνεομένου, ποτὲ δὲ θερμοῦ. τῇ ψύ-

1) καὶ δυσ. om. V. a. c. 2) διὰ τ. ἧπ. om. V. b. C.

ξει οὖν ἐπιτείνει τὸν βῆχα καὶ γίνεται ῥῆξις ἀγγείων καὶ οὕτω φθίσις. καὶ στραγγουρίαι, τῆς κακοχυμίας ἐκεῖσε φερομένης καὶ τῇ δριμύτητι ἀνιώσης καὶ ἐπεγειρούσης πρὸς ἔκκρισιν τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν. λειεντερίαι δὲ ἢ διὰ ἀῤῥωςίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων ἢ δι' ἕλκωσιν ἐπιπολῇ δριμυτέρου χυμοῦ. καὶ ἰσχιάδες τῇ κακοηθείᾳ τῶν χυμῶν καὶ τῇ ψύξει· καὶ κυνάγχαι, χολῆς φερομένης ἐπὶ τοὺς μύας τῆς φάρυγγος. ἀλλὰ τοῦτο ἑτερογενὲς τὸ νόσημα. καὶ ἄσθματα τουτέστι δύσπνοιαι διὰ τὸ τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ πνεύμονος φέρεσθαι καὶ ἐμφράττειν αὐτά. 1) εἰλεοὶ διὰ τὸ τῷ πάχει τῶν χυμῶν ἐμφράττεσθαι τὴν διέξοδον τῆς τροφῆς ἢ διὰ τὸ φλεγμαίνειν. ἐπιληψίαι διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ 2) ἐπιληπτικὰ πάθη διὰ τὸ πλεονάζον αἴτιον. ἀλλ' ἡ μὲν μανία ἀπὸ ξανθοχολικῆς, ἡ δὲ μελαγχολία ἀπὸ μελαίνης γίνεται 3) χολῆς, ἅπερ ἔστι καὶ ἄμφω εὑρεῖν ἐν τῷ φθινοπώρῳ.

ΔΑΜ. Ἐν τῷ φθινοπώρῳ φησὶ καὶ τῶν θερινῶν νοσημάτων γίνεσθαι πολλὰ, μένοντος δηλονότι καὶ τοῦ θερινοῦ χυμοῦ, τῆς ξανθῆς χολῆς. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῷ ἦρι τὸ θέρος γινόμενον ἐκκενοῖ τοὺς χυμοὺς, οὕτω καὶ τὸ φθινόπωρον ἐκκενοῖ τοὺς θερινοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἅπαν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μερῶν εἰς τὸ βάθος ἄγει. καὶ μέντοι καὶ τεταρταίους πυρετοὺς ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ γίνεσθαί φησιν, ἐπὶ τῇ μελαίνῃ δηλονότι συνισταμένους χολῇ, διττὴν ἐχούσῃ τὴν γένεσιν, ἐκ μὲν τῆς ξανθῆς ὑπεροπτηθείσης τὴν ἑτέραν, ἐκ δὲ τοῦ παχέος αἵματος τὴν ἑτέραν· γίνονται καὶ πλάνητες πυρετοὶ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κράσεως, σπλῆνες μεγάλοι διὰ τὸ μελαγχολικὸν περίττωμα καὶ ὕδεροι διὰ τὸν σπλῆνα. καὶ εἴ τι φθινῶδες ἀμφίβολον, ἐν φθινοπώρῳ μάλιστα ἐξελέγχεται διὰ τὴν ξηρότητα καὶ ψύξιν καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς ὥρας, οὐδὲν δ' ἧττον καὶ διὰ τὴν κακοχυμίαν.

---

1) E Stephano: εἰλεὸς, — δίκην χορδῆς τῶν ἐντέρων ἑλισσομένων. 2) μελαγχολικὰ C. bene. 3) ξανθοχολικοῦ — μέλανος χυμοῦ V. a.

κγ'. Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυζαι, 1) βράγχοι, βῆχες, πόνοι ςηθέων, πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, καὶ ἀποπληξίαι. —

ΘΕΟΦ. Νῦν καὶ περὶ τοῦ χειμῶνος διαλέγεται. ἀνωτέρω γὰρ τῶν τριῶν ἐμνήσθη καιρῶν. φησὶν οὖν τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι καὶ τὰ ἑξῆς. πλευρίτιδες γίνονται καὶ περιπνευμονίαι καὶ τὰ ἑξῆς ὅμοια τούτοις, διὰ τὸ κρύος βλαπτομένων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, καὶ ἁπλῶς τῶν νευρωδῶν μορίων κἀντεῦθεν ῥευματιζομένων· κόρυζαι δὲ καὶ βράγχοι καὶ βῆχες καὶ ἴλιγγοι διὰ τὸ πλεονάζειν ἐν τῷ χειμῶνι τὸ αἴτιον τὸ ποιοῦν αὐτὰ, ὅπερ ἐστὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν φλέγμα. διὰ τί δὲ οὐκ εἶπε, τοῦ δὲ χειμῶνος τὰ πολλὰ τῶν φθινοπωρινῶν ἢ ἔνια, ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγεν; ὅτι γε ἀπὸ κοινοῦ βουλόμενος ἡμᾶς προσυπακοῦσαί τι τῶν εἰρημένων. καὶ γὰρ τὰ πρῶτα τοῦ χειμῶνος κοινωνεῖ τῷ φθινοπώρῳ.

ΔΑΜ. Πλευρίτιδες καὶ περιπνευμονίαι γίνονται διὰ τὸ κρύος βλαπτομένων τῶν ἀναπνευςικῶν ὀργάνων. ὁμοίως διὰ ταύτην τὴν ψύξιν βῆχες γίνονται καὶ πόνοι πλευρῶν, στηθῶν, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡ κεφαλὴ βλαπτομένη κορύζας τε καὶ βράγχους καὶ βῆχας ἐργάζεται.

κδ'. κε'. Ἐν δὲ τῇσι ἡλικίῃσι 2) τοιάδε ξυμβαίνει· τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλȣ̃ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες. πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυέειν προσάγεσιν, ȣ̃λων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιςα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν 3) παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχεσι. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ἀπὸ ὡρῶν ἐπὶ 4) ἡλικίας μετατρέπεται

---

1) *βράγχοι* om. V. a. b. c. 2) *τοιαῦτα* D. 3) *παίδων* D. 4) E Stephano: Ἑπτὰ τυγχάνουσιν ἡλικίαι καθ' Ἱπποκράτην, ἡ νεογενὴς, ἥτις καὶ ὑποτίτθιος λέγεται, ἡ ὀδοντοφυητικὴ, παιδικὴ, ἡβικὴ, ἀκμαστικὴ, παρακμαστικὴ, γεροντική. — — χορίον] ἢ διὰ τὸ εὐχωρήτους εἶναι τὰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας, ἢ διὰ τὸ πεπλέχθαι χοροειδῶς. —

καὶ λέγει· ἐν δὲ τῇσι ἡλικίῃσι τοιαῦτα συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισι ἄφθαι, ἔμετοι, ἀγρυπνίαι καὶ τὰ ἑξῆς. ἄφθαι μὲν διὰ τὴν μαλακότητα τῶν ὀργάνων, μὴ φερόντων τὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος. ὀρωδέστερον γὰρ ἔχει καὶ δριμύτερον καὶ τῇ δήξει ἐργάζεται τὰς ἐπιπολῆς ἑλκώσεις ἐν τῷ στόματι· ἔμετοι δὲ, ἐπειδὴ ἄφνω παρὰ τὴν συνήθειαν τὸ γάλα τὰ παιδία δεχόμενα καὶ πολὺ τῷ πλήθει βαρύνεται ὁ στόμαχος καὶ ἀπεπτεῖται τοῦτο, καὶ ἀπεπτούμενον ἐξεμεῖται· βῆχες διὰ τὸ ὑγρὸν τοῦ σώματος· ἀγρυπνίαι δὲ, ἐπειδὴ αἱ ἄφθαι λυποῦσι καὶ οἱ ἔμετοι ἐνοχλοῦσι· φόβοι δὲ δηλονότι μετὰ τῶν ὕπνων, ὅτι ταράττονται πολλάκις ἐν ὕπνοις, ὡς φαντασίαν ὑπομένοντα· τὸ δὲ πάθος στομαχικόν. ὀμφαλῶν φλεγμοναὶ διὰ τὸ τῇ τομῇ μετὰ τὸ τεχθῆναι τὰ βρέφη φλεγμαίνειν. ὤτων ὑγρότητες διὰ τὸ πλεονάζον αὐτοῖς ὑγρόν. ἕως ὧδε περὶ τῆς πρώτης ἡλικίας φησί. μετέρχεται δὲ λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν δευτέραν λέγων· πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν οὔλων ὀδαξισμοὶ καὶ τὰ λοιπά. ὀδαξισμός ἐστιν οἷον κνησμός τις μετὰ βραχείας ἀνίας· γίνεται δὲ τοῦτο, ὅπως σὺν τῷ κνησμῷ διαφορηθῇ τὸ αἴτιον. πυρετοὶ διὰ τὰς φλεγμονὰς τῶν οὔλων. σπασμοὶ διὰ τὴν ἀπεψίαν καὶ διὰ τὴν εὐπάθειαν τοῦ νευρώδους γένους. διάῤῥοιαι διὰ τὸ μὴ καλῶς πέττεσθαι τὴν τροφὴν ὑπὸ τῆς δυσκρασίας τῆς φλεγμονῆς, καὶ μάλισθ' ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας διὰ τὸ 1) τιτρᾶσθαι τότε τὰ οὖλα ὑπὸ τῶν ὀδόντων καὶ ἀνιᾶσθαι. ταῦτα γίνονται καὶ τοῖς παχυτάτοις τῶν παιδίων, καὶ τοῖς σκληρὰς ἔχουσι τὰς κοιλίας σπασμοὶ γίνονται. πληθωρικὰ γὰρ καὶ περιττωματικὰ τὰ τοιαῦτα.

ΔΑΜ. κδ΄. Τοῖς γὰρ νεογενέσι παιδίοις ὑγρόν ἐστιν ὅλον τὸ σῶμα, ὡς καὶ τὴν τῶν ὀστῶν φύσιν αὐτοῖς οἷον

εἶτα ἐν ἑνὶ μὲν στελέχει τὰς φλέβας ἀποτελέσασα, ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις τὰς ἀρτηρίας, οὕτω διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἐμβρύου ταύτας ἐνίησιν — et ita nutritur. Natum ore lac haurit, quod corruptum ἄφθας facit. — οὖλα] — ἐπαναστάσεις περιφερεῖς, ἐν τοῖς φατνώμασι φυόμεναι.

1) τιτρώσκεσθαι V. b. τετρᾶσθαι V. c.

κηρώδη μᾶλλον ὑπάρχειν ἢ λιθώδη· πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἄλλων ἁπάντων μορίων ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὑγρὸς, ὡς ἂν καὶ τοῖς τελείοις ὑπάρχων τοιοῦτος, ὥστ' εὐλόγως αὐτοῖς, ἐπειδὴ πλῆθός ἐστι τῶν περιττῶν, διὰ πάντων ἐκκρίνεται τῶν πόρων. φόβοι δὲ γίνονται κατὰ τοὺς ὕπνους οὐ μόνον τοῖς νεογενέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τελείοις, φόβοι καὶ φαντασίαι φοβεραὶ, ὅταν πολλοί τε ἅμα καὶ μοχθηροὶ χυμοὶ βαρύνωσί τε ἅμα καὶ δάκνωσι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ μάλιστα αὐτῆς τὸ στόμα. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἰσθητικώτατον. νεωστὶ γὰρ ἐξελθόντα τῆς μήτρας τὰ παιδία ἐκπλήττονται διὰ τὴν εἰς τὸν περιέχοντα ἀέρα μετάστασιν, ὅθεν καὶ φόβοι αὐτοῖς γίνονται. αἱ δὲ τῶν ὀμφαλῶν φλεγμοναὶ τῶν ἀποτετμημένων οὐ πρὸ πολλῶν τοῖς νεογενέσι παιδίοις γίνονται.

ΔΑΜ. κέ. Ὀδαξισμός ἐστι κνησμός τις μετὰ βραχείας τινὸς ἀνίας· τὰ δ' ἄλλα πάντα συμβαίνουσι τοῖς παιδίοις μάλισθ' ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας. εὔλογον δὲ δήπου τῶν οὔλων διατετρημένων ὑπὸ τῶν ἀνιόντων ὀδόντων ταῦτα γενήσεσθαι τὰ συμπτώματα, καθάπερ ὅταν ἐμπεπαρμένος ᾖ σκόλοψ σαρκὶ, καὶ πλέον ἐστὶ κατὰ τοὺς ὀδόντας τῆς ἀνίας τοῦ σκόλοπος. οἱ μὲν γὰρ σκόλοπες ἡσυχάζουσιν ἐστηριγμένοι κατὰ τὸ μόριον, ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐνεπάγησαν, οἱ δ' ὀδόντες ἀεὶ προχωροῦσι τοσοῦτον, ὅσον τιτραίνονται. διὰ γοῦν τὰς ὀδύνας πυρέττει τὰ παιδία καὶ ἀγρυπνεῖ καὶ οὐ πέττει τὴν τροφήν. διὰ τοῦτο καὶ διάῤῥοιαι καὶ σπασμοὶ μάλιστα τοῖς παχυτάτοις καὶ σκληρὰς ἔχουσι τὰς κοιλίας. πληθωρικὰ γάρ ἐστι τὰ τοιαῦτα καὶ περιττωματικά.

κϛ'. Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι, παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνος, 1) σατυριασμοὶ, χοιράδες, καὶ τἆλλα φύματα. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ τῆς τρίτης ἡλικίας διαλέγεται τῆς

---

1) σατυρισμοὶ D. 2) Codex Ambrosianus Stephani Meletiique (ejusdem cum Stephano) Parisiensis ex hoc inde aphorismo Theophileos commentarios breviores habent. Codex Escorialensis, qui

πρεσβυτέρας τῶν παίδων, ἥτις ἐστὶ μεταξὺ τῆς ὀδοντοφυήσεως καὶ τῆς ἡβικῆς, καὶ διδάσκει ἡμᾶς τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτῇ 1) πάθη, ἅπερ εἰσὶν, παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ παρίσθμια μέν εἰσι φλεγμοναὶ τῶν κατὰ τὸν ἰσθμὸν μορίων. φλεγμαίνουσι δὲ διὰ τὸ ὑποκεῖσθαι ἐπὶ τούτων ὑγρὰν τὴν κεφαλὴν, ἥτις εὐχερῶς ῥευματίζει αὐτὰ τὰ μέρη. τέτων οὖν ῥευματιζομένων, φλεγμαίνουσι. σπονδύλου δὲ τε͂ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες γίνονται διὰ τὸ συνέλκεσθαι τοῖς μορίοις τούτοις τὰ νεῦρα καὶ ἐκ τῶν νεύρων τοὺς συνδέσμους καὶ ἐκ τούτων τείνεσθαι τοὺς σπονδύλους. ἄσθματα δὲ διὰ τὸ καταῤῥέον ῥεῦμα ἐπὶ τὰς 2) σήραγ-

---

Stephani est procul dubio, porro fusiores commentarios complectitur, e quibus multa transscripsi.

1) COD. ESC. Τὰ διαφόροις ἡλικίαις συγγενῆ νοσήματα — διὰ πέντε τινῶν τούτων διαγινώσκομεν. 1. ἀπὸ τῆς κράσεως v. c. νεογενῆ φύσει ὑγρὰ afficiuntur aphthis, insomnia, vomitu etc. 2. ἀπὸ τῆς ἰδιότητος τῆς τροφῆς v. c. ὁ ὄρος τοῦ γάλακτος facit Aphthas. 3. ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης v. c. ὀδαξισμοὶ et dolores gingivarum. 4. διὰ τὴν τῆς ἀκολουθίας ἀνάγκην v. c. ob umbilici sectionem. 5. ἀπὸ τε͂ βίου v. c. οἱ ἀκμάζοντες comedunt multa et quae difficile digeruntur indeque morbis incidunt. — Definitio: ἰσθμὸς τοίνυν ἐστὶν ἡ ἐπιμήκης γῆ καὶ στενὴ ἐν μέσῳ δύο θαλασσῶν οὖσα, πορθμὸς δὲ θάλασσα στενὴ ἐν μέσῳ δύο γεῶν οὖσα. οὕτω καὶ ἐπὶ ἡμῶν ἐστιν ἰδεῖν· ἰσθμὸς τοίνυν ἐστὶν ἡ μεταξὺ οὐσία τοῦ τε οἰσοφάγου καὶ τοῦ λάρυγγος etc. παρίσθμια sunt inflammationes tonsillarum. οὕτως ὃν ἐν ἄλλοις τὰ πάθη ἐκ τῶν πεπονθότων τόπων ὀνομάζων· ἐν γὰρ τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐπιδημιῶν σπλῆνες γίνονται ἀντὶ τοῦ φλεγμονοῦσιν οἱ σπλῆνες. — — ἕλκουσι τοὺς σπονδύλους τοῦ ἰνίου ἐπὶ τὰ ἔσω, — ὅπερ αὐτὸς ἐν ἄλλοις νεώτερον κυνάγχην ὀνομάζει. — Loco ὤσιες ὤφειλεν εἴσω ἕλξιες ἔχειν. — εἰ δὲ ἐπὶ τε͂ς ἀδένας τῶν μηρῶν ἢ τῶν μασχαλῶν ἐνεχθῇ ἡ ὕλη, γίνονται αὐτοῖς χοιράδες. Lac caprinum sine coagulo concrescit, vaccinum autem, natura sua crassius, coagulatur ἐν τοῖς γαλλάροις. Ita et calculus infantium διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς ὕλης. — Tria genera τῶν ἑλμίνθων 1. στρογγύλαι in tenuibus. 2. πλατεῖαι in crassis. 3. ἀσκαρίδες in recto. — ἀκροχορδόνες γίνονται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ δέρματος, εἰσὶ δὲ ἐπαναστάσεις τινὲς, ἔχουσαι ἴσην τὴν βάσιν καὶ τὴν ἔκφυσιν καὶ τὴν κορυφήν. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι καὶ σατυριασμοί. τε͂το τὸ ῥησείδιον οὐκ ἐδεήθη ἐξηγήσεως, ἐπειδὴ τῶν σπανίως εἰσὶ φερόμενα ἔχοντα τῶν ἀντιγράφων. — φύματα sunt tumores acuti, augmento et decremento celeri. 2) σίριγγας V. a.

γας καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ πνεύμονος καὶ στενοχωρεῖν τὸ πνεῦμα. ἄσθματα δέ εἰσι πυκναὶ ἀναπνοαί, οἷαι συμβαίνουσι τοῖς δραμοῦσιν. λιθιάσεις δὲ διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν συναγομένων χυμῶν 1) καὶ διὰ τὸ πλούσιον τοῦ θερμοῦ ἐξατμιζομένων αὐτῶν καὶ ἀπολιθουμένων. ἕλμινθες δὲ καὶ ἀσκαρίδες διὰ τὴν σῆψιν τῆς ὕλης. θερμοὶ γάρ εἰσι καὶ ἐκ τῆς ἀδδηφαγίας περιττωματικοί· ἀσκαρίδες δέ εἰσι λεπταὶ ἕλμινθες. ἀκροχορδόνες δὲ καὶ χοιράδες καὶ τὰ ἄλλα φύματα, ὅτι κακοχύμου πλήθους εἰσὶν ἔγγονα, ὅπερ πλῆθος, ἐῤῥωμένης οὔσης τῆς δυνάμεως, ἀποῤῥίπτεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ποιεῖ ταῦτα τὰ πάθη. φύματα δὲ αὐτὰ καλεῖ ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν φυομένων ἐν τῇ γῇ διὰ τὸ ταχέως φύεσθαι καὶ αὔξεσθαι καὶ ἐκπυΐσκεσθαι.

ΔΑΜ. Πρεσβυτέρους ἐνταῦθα τοὺς ἄχρι ιβ΄ ἢ ιϛ΄ προϊόντας ἔτους. ἰσθμὸν δὲ νοητέον ἐνταῦθα τὸ μεταξὺ τοῦ στόματός τε καὶ τοῦ στομάχου χωρίον ἐκ μεταφορᾶς τῆς μέσον δύο θαλαττῶν οὔσης γῆς. τὰ δὲ δὴ παρίσθμια ταῦτά ποτε μὲν αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ τῇ τε γαστρὶ καὶ τῷ στομάχῳ καὶ τῇ φάρυγγι καὶ ὅλῳ τῷ στόματι χιτῶνός εἰσι φλεγμοναί, ποτὲ δὲ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ μυῶν. ἄσθματα δὲ γίνονται διὰ τὴν ϛενοχωρίαν τῶν ἐν τῷ πνεύμονι κοιλιῶν τοῦ 2) πνεύμονος. ἡ στενοχωρία δὲ αὕτη, πληρουμένου τοῦ σπλάγχνȣ τῶν ἄνωθεν ῥευμάτων γίνεται· τὰ δὲ ῥεύματα ταῦτα πλείω τοῖς νεογενέσι παιδίοις ἐστί. λιθίασις δὲ τοῖς παιδίοις διὰ τὴν ἀδδηφαγίαν ὠμοὺς χυμοὺς ἀθροίζουσιν, ἐξ ὧν τὸ παχύτερον ἅμα τοῖς οὔροις εἰς τὴν κύστιν ἀφικνούμενον ὕλη τῆς τῶν λίθων ἐστὶ γενέσεως. ἀσκαρίδες δὲ λέγονται αἱ λεπταὶ ἕλμινθες ἐν τῷ κάτω μέρει τοῦ παχέος ἐντέρου γινόμεναι ἐξ ἀπεψίας, αἱ δὲ στρογγύλαι ἕλμινθες γεννῶνται μᾶλλον ἐν τοῖς ἐντέροις τοῖς ἄνω, ὥστε καὶ εἰς αὐτὴν ἐπαναβαίνουσιν ἔστιν ὅτε τὴν γαστέρα. πολὺ δὲ πλείους αὗται τῶν ἀσκαρίδων ἐν τοῖς παισὶ γίνονται· σπανιωτέρα δὲ τῆς πλατείας ἕλμινθος ἡ γένεσις ἐστιν, ἥτις καὶ μακροτάτη γίνεται πα-

1) καὶ — ἀπολιθουμ. om. V. b. C. 2) In mg. πνεύματος.

ρεκτεινομένη πολλάκις ἅπασι τοῖς ἐντέροις. ἀκροχορδόνες δὴ καὶ χοιράδες φύματά εἰσιν.

κζ. Τοῖσι δὲ 1) ἔτι πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς τετάρτης νῦν ἡλικίας διαλέγεται τουτέστι τῆς ἡβικῆς. γίνεται δὲ τοῖς ἐν ταύτῃ οὖσι τῇ ἡλικίᾳ καὶ τοῖς πλησιάζουσι τουτέων τὰ πολλὰ τουτέστι τῶν προλαβουσῶν ἡλικιῶν, ἅτινά εἰσιν ἕλμινθες καὶ λιθιάσεις, ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ ὕλη ὑπόκειται καὶ ἐνταῦθα, 2) πλὴν παχυτέρα. πλὴν οἱ πυρετοὶ 3) χρόνιοι διὰ τὸ τὴν ὕλην ὑποκεῖσθαι παχεῖαν καὶ διότι αἱ δυνάμεις ἐῤῥωμέναι αἱ ὀφείλουσαι συμπαρομαρτῆσαι τῷ μήκει τοῦ νοσήματος. αἵματος δὲ ἐκ ῥινῶν ῥύσεις τοῖς τηλικούτοις γίνονται, ἐπειδὴ τότε ὁ τοιοῦτος χυμὸς πλεονάζειν ἄρχεται. διὰ τί δὲ πλεονάζει τότε πλέον τῶν προτέρων ἡλικιῶν; ἐπειδὴ νῦν οὐ τοσοῦτον δαπανᾶται ἐν ταῖς αὐξήσεσιν, ὅσον ἐν ἐκείναις. ἡ γὰρ αὔξησις τοῦ σώματος ἧττον ἐν αὐταῖς γίνεται ἤπερ ἐν ἐκείναις.

ΔΑΜ. Μετὰ τὸ ιδ' ἔτος ἄρχονται ἡβάσκειν οἱ παῖδες, καὶ οἱ μὲν θερμοὶ πρωϊαίτερον ἡβάσκουσιν, οἱ δὲ ψυχροὶ ὀψιαίτερον. αἵματος δὲ ῥύσεις ἐκ τῶν ῥινῶν γίνονται τοῖς τοιούτοις, ἐπειδὴ πλεονάζειν ἄρχεται κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκείνην ὁ χυμὸς οὗτος, οὐχ ὅτι πλείων γεννᾶται ἢ πρόσθεν, ἀλλ' ὅτι νῦν ἧττον ἀναλίσκεται, διὰ τὸ καὶ τὴν αὔξησιν ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ σώματος ἧττον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην γίνεσθαι τῆς ἔμπροσθεν.

κη'. Τὰ δὲ πλεῖςα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγεσι. ὅσα δὲ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, 4) καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, 5) χρονίζειν εἴωθε. —

---

1) ἔτι om. D. 2) πλ. παχ. om. V. b. C. 3) COD. ESC. ὁ γὰρ Γαληνὸς τὸ μακροχρόνιον καὶ ὀξὺ τῶν νοσημάτων τῇ δυνάμει παραμετρεῖ. 4) πάθη add. D. 5) συγγηράσκειν D.

ΘΕΟΦ. Τὸ παιδίου ὄνομα τὰς προειρημένας τέσσαρας ἡλικίας περιορίζει. τούτων οὖν τῶν παίδων τὰ πλεῖστα πάθη τουτέστι τὰ χρόνια 1) κρίνεται, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, τὰ μὲν ἐν μ′ ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. Ἰστέον δὲ ὅτι αἱ κρίσεις τῶν νοσημάτων ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς εἰκάδος τετραδικῶς ἀριθμοῦνται, ποτὲ μὲν κατὰ διέχειαν, ποτὲ δὲ κατὰ συνέχειαν, ἀπὸ δὲ τῆς εἰκάδος μέχρι τῆς τεσσαρακοστῆς ἑβδομαδικῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ὅσα δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὑπερβῇ, κατὰ τὸν τῆς ἑβδομάδος λόγον ἴσχει τὴν κρίσιν οὐκέτι ἡμερῶν ἑπτὰ, ἀλλὰ μηνῶν, εἶθ᾽ ἑξῆς ἐτῶν. ἐν τεσσαράκοντα μὲν οὖν ἡμέραις κρίνονται ἤτοι λύονται, ἐπειδὴ ἡ τεσσαρακοστὴ κρίσιμός ἐστι τῶν χρονίων νόσων, ἔσχατος δὲ ὅρος τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων· εἰ δὲ ταύτην ὑπερβῶσιν, ἐν ἑπτὰ μησὶν ἢ ἔτεσιν ἢ καὶ πρὸς τὴν ἥβην ἐπειγόμενα λύεται, ἐπειδὴ τότε μεγάλη ἐστὶν ἡ μεταβολὴ τῆς θερμότητος καὶ τῆς ἡλικίας, ἥτις θερμότης χύσιν καὶ ἀφανισμὸν τῶν νοσοποιῶν αἰτίων ποιεῖται· ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν καὶ διὰ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξεις. Ἰστέον δὲ ὅτι πᾶσα μεταβολὴ ἡλικίας τρέφει τὸ σῶμα ἀνεπαισθήτως, ἡ δὲ τῆς ἥβης φανερῶς. ὅσα δὲ μὴ λυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν ἢ ταῖς θηλείαις περὶ ταῖς τῶν καταμηνίων ῥήξεσιν, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, χρονίζειν εἴωθε, καὶ εἰκότως. ὃ γὰρ ἡ φύσις οὐκ ἴσχυσε ποιῆσαι καὶ ἀπαλλάξαι αὐτοὺς τῶν παθῶν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ ἡ τέχνη ποιήσει, κἂν βοηθήμασι χρήσηται.

ΔΑΜ. Τῶν μὲν οὖν ἡμερῶν ἡ τεσσαρακοστὴ πρώτη μὲν τῶν χρονιζόντων ἐστὶ κρίσιμος, ἐσχάτη δὲ τῶν ἐκ με-

---

1) COD. ESC.: ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ πάθη ἐξετραγῴδησεν, — λύσεως δὲ τούτων τῶν παθῶν οὐκ ἐμνημόνευσεν, ἐνταῦθα οὖν τοῦτο αὐτὸ ἐπραγματεύσατο. Quaestio: I. Quomodo in chronicis morbis Hippocrates dixit κρίνεται? Debebat dicere λύεσθαι ἢ ἀπαλλάττεσθαι. At λέγομεν ὅτι κατεχρήσατο τῇ φωνῇ καὶ εἶπε κρίνεσθαι περὶ τὰ πράγματα ἐπειγόμενος. — — σκόπει δὲ πῶς ψυχοφελεῖς εἰσιν αἱ φράσεις καὶ αἱ λέξεις τοῦ Ἱπποκράτους. εἶπε γὰρ καὶ μὴ ἀπολυθῇ, ὡς οἱ ἐν δεσμοῖς κρατούμενοι.

ταπτώσεως ὀξέων. ὅσα δὲ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ὑπερβαίνει, κατὰ τὸν τῆς ἑβδόμης λόγον ἴσχει τὴν κρίσιν, οὐκέτι ἡμερῶν ἑπτὰ συναριθμουμένων, ἀλλὰ πρότερον μὲν μηνῶν, εἶτα ἑξῆς ἐτῶν.

κθ'. Τοῖσι δὲ νεανίσκοισι αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τἄλλα νουσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα. —

ΘΕΟΦ. Τὴν τῶν μειρακίων ἡλικίαν καταλιπὼν ὡς δυναμένην τοῖς τοιούτοις νοσήμασι παραλαμβάνεσθαι ταῖς περιεχούσαις αὐτὴν ἡλικίαις, ἡβικὴν λέγω καὶ ἀκμαστικὴν, περὶ τῶν ἀκμαζόντων διαλέγεται καί φησι· τοῖσι δὲ νεανίσκοισι αἵματος πτύσιες, φθίσιες καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ αἵματος μὲν πτύσιες, διὰ τὴν ῥῆξιν τῶν ἀγγείων, ἃ ῥήγνυται τούτοις καὶ ἀπὸ προηγησαμένης καὶ ἔτι οὔσης κράσεως. ἔτι γὰρ ἔχουσι καὶ αὐτοὶ αἷμα πολὺ, ὃ διατεῖνον τῷ πλήθει ῥηγνυσιν, 1) ἔπειτα δὲ καὶ τῇ διαβρώσει τῆς ξανθῆς χολῆς τῆς πλεοναζέσης αὐτοῖς ἢ διὰ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν. φθίσις δὲ διὰ τὴν τοῦ αἵματος πτύσιν. πυρετοὶ δὲ ὀξέες διὰ τὴν σῆψιν τῆς πλεοναζούσης αὐτοῖς χολῆς. 2) ἐπιληψίαι δὲ, οὐ διὰ τὴν κρᾶσιν τῆς ἡλικίας, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διαίτῃ πλημμέλειαν ἢ διὰ τὴν χολήν. γίνεται γὰρ καὶ ἀπὸ ξανθῆς χολῆς ἐπιληψία, καθὼς καὶ ἐν τῇ διαγνωστικῇ εἴρηται, δακνομένου τοῦ στομάχου καὶ κραδαινομένων τῶν 3) νεύρων καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. γίνεται δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα τουτέστιν ὅσα τῆς ξανθῆς χολῆς εἰσιν ἔκγονα, οἷον πλευρίτιδες, φρενί-

---

1) αὐτά. ἢ διὰ βίαια ἐπιτηδεύματα. τούτοις δὲ τοῖς ἀγγείοις καὶ διάβρωσις γίνεται ὑπὸ etc. **V. b.** 2) **COD. ESC.** Quomodo epilepsia τοῖς ἀκμάζουσι γίνεται, εἴ γε αἱ ἐπιληψίαι ἐπὶ ψυχρᾷ ὕλῃ γίνονται; **1.** Ratio ἐπιπόλαιος. se esse fortes rati se implent frigidis cibis et inde phlegmate, quod cerebrum petens illud opprimit. 2. ratio βαθυτέρα καὶ φυσικωτέρα. Epilepsia a phlegmate κατὰ τὸ πολὺ, multoties vero a bile originem ducit. Bilis tamen τῶν ἀκμαζόντων ἐστίν. — Hippocrates παρεσιώπησε τὴν ἡλικίαν μειρακιώδη, quia est inter ἡβικὴν et ἀκμαστικὴν et harum aetatum morbos communes habet. Inde tamen dixit τοῖσι νεηνίσκοισι i. e. usus verbo amplioris significatus. 3) ἀγγείων **V. b. C.**

τίδες καὶ μάλιστα τὰ προειρημένα. ποῖα; ὅσα αὐτὸς ἀπηριθμήσατο πάθη, τυχὸν αἵματος πτύσιν, φθίσιν, πυρετὸς καὶ ἐπιληψίας.

ΔΑΜ. Πυρετούς φησι τοὺς τριταίους καὶ καύσους· οὗτοι γὰρ χολωδέστατοι τῶν πυρετῶν ἁπάντων εἰσί. καὶ πλεῖστοι τοῖς νεανίσκοις γίνονται, διότι καὶ ἡ ξανθὴ χολὴ πλεονάζει κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν, ὑφ' ἧς τοιαῦται νόσοι τοῖς ἀκμάζουσι γίνονται. φθίσεις δὲ καὶ πτύσεις αἵματος οὐ κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἡλικίας γίνονται, ἀλλὰ κατά τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ ἢ διὰ ψῦξιν ἢ χαμευνίαν ἢ πλησμονὴν ἢ κραυγὴν σφόδραν ἢ δι' ἄλλο τι συμβεβηκός.

λ'. Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς ἀκμαστικῆς ἡλικίας διαλεξάμενος ὁ Ἱπποκράτης νῦν ἐπὶ τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν ἥκει καὶ λέγει ἐν αὐτῇ γίνεσθαι νοσήματα, πλευρίτιδας, περιπνευμονίας καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ εἰκότως. ἔοικε γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία τῷ φθινοπώρῳ· ὥσπερ γὰρ ἐν ἐκείνῳ πλεονάζει ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς μᾶλλον, ἧττον δὲ ὁ φλεγματικὸς, φυλάττεται δέ τι καὶ ἐκ τοῦ θέρους, πλεονάσαντος τοῦ ξανθοχολικοῦ χυμοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πλεονάζει μὲν ὁ μελαγχολικὸς μᾶλλον, ἧττον δὲ ὁ φλεγματικὸς, φυλάττεται δέ τι καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀκμάσασι πλεονάσαν χολῶδες. γενήσονται οὖν νοσήματα ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, διὰ μὲν τὴν ξανθὴν χολὴν καῦσοι, χολέραι, πλευρίτιδες, φρενίτιδες, 1) διὰ δὲ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν καὶ τεταρταῖοι, διὰ δὲ τὸ φλέγμα περιπνευμονίαι, διάῤῥοιαι, ἄσθματα καὶ τὰ λοιπά. καὶ ταῦτα μὲν τὰ πάθη ὅπως γίνονται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. λείπεται οὖν 2) περὶ αἱμοῤῥοΐδων εἰπεῖν· γίνεται δὲ αὐτοῖς αἱμοῤῥοῒς, τῆς ὕλης ἐπὶ τὰ κάτω φερομένης, καὶ τὰ περὶ τὴν

---

1) διὰ — τεταρταῖοι om. V. a. 2) COD. ESC. Haemorrhoides fiunt ὡς ἔπαινος; materiam enim morbosam educunt.

ἕδραν ἀναστομούσης, ἣ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τῶν παρακμαζόντων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἡ ἀκμαστικὴ ἡλικία τῷ τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει περιγράφεται, ἡ δὲ παρακμαστικὴ τῷ 1) τεσσαρακοστῷ ἐννάτῳ.

ΔΑΜ. Κατὰ ταύτην τὴν παρακμαστικὴν ἡλικίαν οἰκεῖον προσθεῖναι τὰ μελαγχολικὰ πάθη, ὧν καὶ ἡ μελαγχολία, καὶ οἱ τεταρταῖοι. καὶ ἐν τοῖς παρακμάζουσι γίνονται μᾶλλον ἄσθματα καὶ πλευρίτιδες καὶ περιπνευμονίαι. φρενίτιδες δὲ καὶ καῦσοι καὶ χολέραι καὶ δυσεντερίαι τοῖς νεανίσκοις μᾶλλον διὰ τὸ πλεονάζειν αὐτοῖς τὴν ξανθὴν χολήν. αἱ διάῤῥοιαι δὲ τούτοις χρόνιαι γίνονται διὰ τὸ τῆς ἀναδόσεως ἐλλιπές. λήθαργοι δὲ γίνονται πλεονασμῷ φλέγματος· λειεντερίαι ἢ διὰ φλέγμα ἢ διὰ δυσκρασίαν, ἀσθενησάσης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς γαστρός. αἱ δ' αἱμοῤῥοΐδες γίνονται ὑπὸ μελαίνης χολῆς, ἐπειδὰν εἰς τὰς κατὰ τὴν ἕδραν φλέβας ἀθροώτερον αὕτη κατασκήψῃ.

λα΄. Τοῖσι δὲ 2) πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, 3) ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλε, ἀγρυπνίαι, κοιλίης, ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, καὶ βαρυηκοΐαι. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τῆς ἐσχάτης ἡλικίας ὁ λόγος, ἥτις ἐστὶν ἡ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γίνεσθαι λέγει νοσήματα ἐν ταύτῃ δυσπνοίας, καταῤῥους βηχώδεις, στραγγουρίας καὶ τὰ ἑξῆς· δυσπνοίας μὲν διὰ τὸ καταῤῥέειν εἰς τὸν θώρακα τὸν πλεονάζοντα ἐν αὐτοῖς φλεγματικὸν χυμὸν καὶ δι' ἀσθένειαν τῶν μορίων· κατάῤῥοι δὲ βηχώδεις τουτέςι χρόνιοι· διὰ γὰρ τοῦ βηχώδεες ἠνίξατο τὸ χρόνιοι· διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. ἀλλὰ μὴν καὶ στραγγουρίαι καὶ δυσουρίαι δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῆς κύστεως καὶ διὰ φλέγμα ἐμφράττον τὸν πόρον. ἀλλὰ μὴν καὶ ἄρθρων πόνοι διὰ τὸ δυσκίνητα γίνεσθαι τὰ ἄρθρα, πολλάκις ψυχομένων τῶν νευρωδῶν μορίων· καὶ νεφρίτιδες,

---

1) triginta novem C. 2) πρεσβυτέροισι V. b. c. D. 3) κνησμοὶ V. a. c.

ὅπερ δηλοῖ ἢ πόνον νεφρῶν ἢ λιθίασιν. γίνεται δὲ τὸ μὲν δι᾽ ἔμφραξιν τοῦ νεφροῦ ἀπὸ παχέος χυμοῦ, ἡ δὲ λιθίασις διὰ τὸ πάνυ εἶναι ὠμὸν τὸν χυμὸν καὶ παχύν· γίνονται δὲ καὶ ἴλιγγοι, τουτέστι πλημμελεῖς κινήσεις περὶ τὴν κεφαλὴν διὰ πνεῦμα, ὅπερ ἢ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον γεννᾶται ἢ κατὰ τὴν γαστέρα κἀκεῖθεν ἄγεται. καὶ μὴν καὶ ἀποπληξίαι διὰ τὸ πληροῦσθαι τὸν ἐγκέφαλον φλεγματικῶν περιττωμάτων· καὶ καχεξίαι διὰ τὸ τῷ λόγῳ τροφῆς φερόμενον ἐν τῷ παντὶ σώματι ἀπεπτεῖσθαι τῇ ἀσθενείᾳ τῆς δυνάμεως. καχεξία δέ ἐστιν ἡ ἀτροφία τοῦ σώματος· διὸ καὶ ῥυτιδοῦνται καὶ κακοχροοῦσι. πάλιν δὲ κνησμοὶ ὅλου τοῦ σώματος γίνονται διὰ τὸ σήπεσθαι τὸ φλέγμα ἐν αὐτοῖς καὶ ἁλμυρώτερον φέρεσθαι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ ψῶραι καὶ λέπραι καὶ ἀλφοί. ἀγρυπνίαι δὲ αὐτοῖς γίνονται διὰ τὸ φροντιστικὸν καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ξήρανσιν. κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ 1) ῥινῶν ὑγρότητες, τὸ μὲν τῷ λόγῳ τῆς ἀπεψίας καὶ τῷ μὴ ἀνάδοσιν γίνεσθαι πολλὴν, τὸ δὲ διὰ τὰ περιττὰ τοῦ ἐγκεφάλου. ἀμβλυωπίαι δὲ καὶ βαρυκοΐαι διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀμαύρωσιν· γλαυκώσεις δὲ, ὅπερ ἐστὶν εἶδος ὑποχύματος, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ὀφθαλμῶν.

ΔΑΜ. Δύσπνοιαι καὶ κατάῤῥοι διὰ τὸ ῥαδίως ψύχεσθαι τὴν κεφαλὴν καὶ διὰ τὸ γεννᾶσθαι αὐτοῖς τὸ φλέγμα, στραγγουρίαι καὶ δυσουρίαι, διὰ τὸ παχὺ τοῦ χυμοῦ ἐμφραττομένων τῶν νεφρῶν, καὶ τῇ γλισχρότητι ἀπογεουμένων καὶ λιθίασιν ἐμποιούντων. ἄρθρων πόνοι ἢ διὰ συῤῥοὴν περιττῶν ἢ τῇ ψύξει τῶν νεύρων· ἴλιγγοι δι᾽ ἀναθυμίασιν ἀτονούσης γαστρὸς ἢ διὰ κίνησιν ἀτμώδους πνεύματος ἐν τῇ κεφαλῇ. ξυσμοὶ ἤτοι κνησμοὶ, δυσχερῶς διαπνεομένου τοῦ ποιοῦντος χυμοῦ. ἀγρυπνίαι διὰ ξηρότητα· κοιλίας, ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες διὰ τὰ τοῦ ἐγκεφάλου περιττώματα ἐν τούτοις συῤῥέοντα καὶ τῇ γαστρί· ἀμβλυωπίαι διὰ τὴν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως ἀμαύρωσιν· γλαυκώσεις διὰ τὴν τῶν ὀργάνων

---

1) aurium C.

ἄμετρον ξηρότητα· βαρυηκοΐαι διὰ τὴν ἀμαύρωσιν τῆς δυνάμεως.

Ἀρχὴ τοῦ τετάρτου τμήματος.

α'. Τὰς κυέσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν· 1) ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ καθάρσεως διαλέγεται τῶν ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν καὶ διδάσκει πότε δεῖ καθαίρειν αὐτὰς φάσκων οὕτως· τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ τετράμηνα ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν. φαρμακεύειν ἐστὶ τὸ καθαί-

---

1) ἧσ. δὲ τ. om. D. 2) COD. ESC. Σὺν θεῷ ἀπαρχόμενος τοῦ τετάρτου τμήματος ὁ Ἱπποκράτης περὶ καθάρσεως ἡμῖν διαλέγεται. — Quamvis multa pericula φαρμακείας in muliere gravida noverit Hippocrates, κάλλιον ἡγήσατο τὰς μητέρας διασωθῆναι διὰ τὴν παλιγγενεσίαν (quia mater superstes plures adhuc parere potest infantes.) — Breviter totam evolutionis historiam peragit; ἐν τῇ συνουσίᾳ ἀκοντίζεται τὸ σπέρμα τοῦ ἄῤῥενος εἰς τοὺς κόλπους τῆς μήτρας καὶ διὰ τοῦτο καὶ μακρὸν γέγονε τὸ αἰδοῖον, ἵνα εἰς αὐτὸν τὸν τράχηλον καὶ εἰς ἐκείνους πλησιάσῃ τοὺς τόπους, τουτέστι εἰς τὸ κύτος τῆς μήτρας. διὰ τοῦτο καὶ ἐντείνεται τὸ αἰδοῖον ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἵνα ὡς ἀπὸ βαλλίστρας τινὸς καὶ τόξου πεμφθῇ καὶ ἀκοντισθῇ τὸ σπέρμα. — miscetur semini muliebri et formatio fit; antea vero vasa fiunt, unde foetus nutriatur, venae et arteriae. — οὕτω γοῦν καὶ οἱ ἄριστοι τῶν γεωργῶν πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ἐν τῇ γῇ τοῦ σπέρματος πρότερον ἐπιτηδεύουσι ῥύακάς τινας καὶ ὀχετοὺς καὶ αὔλακας, ἵνα ἔχωσι πόθεν ἀρδεύειν αὐτὰ τὰ μέλλοντα φύεσθαι etc. Vasa chorion, quod vocant, efficiunt eademque vasa συναναστομώσεσι cohaerent cum vasis matricis. Quas cohaesiones subtilissimas ne motus rumpat sanguisque effundatur, ἐμηχανήσατο ἡ φύσις ὑμένας τινὰς καὶ ἐπέθηκε ταῖς συναναστομώσεσιν. — — οὕτω δὴν οἱ ὑδραγωγοὶ ποιοῦσιν· τοὺς γὰρ σωλῆνας κατασφαλίζουσι καὶ ἐμμοτοῦσιν αὐτοὺς ἐλαιοκονίᾳ ἢ κηρομαρμάρῳ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἵνα μὴ ἀπόληται τὸ ὕδωρ, — — οὓς τινας ὑμένας οἱ ἀνατομικοὶ κοτυληδόνας ὀνομάζουσιν, — — καὶ μετὰ ταῦτα τυχὸν μετὰ τὸ ἀποθησαυρίσαι τὴν τροφὴν τοῦ μέλλοντος δημιουργεῖσθαι ἐμβρύου ἄρχεται ἡ φύσις τῆς δημιουργίας τοῦ ἐμβρύου ὡς ἐν τῷ περὶ παιδίου φύσεως εἴρηται. — ὀργᾷν τετράμηνα] τοῦτο τὸ χωρίον σολοικοφανές ἐστι τὸ εἰπεῖν αὐτὸν τετράμηνα. ὤφειλε γὰρ εἰπεῖν τετραμήνων τῶν βρεφῶν δεῖ καθαίρειν αὐτὰ, δῆλον διὰ μέσου τῶν μητέρων.

ρειν, οργᾷν δὲ τὸ κινεῖσθαι. ἐὰν οὖν ὀργᾷ ἡ ὕλη, ἐπὶ τούτων δεῖ καθαίρειν, μήπως ἀπὸ ἀκύρων μορίων ἐπὶ κύρια συῤῥεύσῃ ἡ ὕλη καὶ μέγα κακὸν ἀπεργάσηται. ὀλίγον δὲ τουτέστι μὴ πρὸς ἀναλογίαν τῆς ὕλης διὰ τὸ ἀσθενὲς τὸ ἀπὸ τῆς κυήσεως. Ἵνα δέ τις μὴ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε χρήσηται τῇ καθάρσει ἐπὶ τῶν τοιούτων, προσέθηκε τὸ τετράμηνα. τὸ τηνικαῦτα γὰρ ἀκριβῶς συνέχεται τῇ μήτρᾳ τὸ 1) ἔμβρυον, ὥστε καὶ κινήσεων σφοδροτέρων ἀνέχεσθαι τὴν κύουσαν, τοῦ ἐμβρύου μηδὲν ἀδικουμένου. ἐν μέντοι τοῖς πρώτοις καὶ τελευταίοις μησὶν οὐ δεῖ καθαίρειν, καθὼς Ἱπποκράτης φησίν· τὰ δὲ νήπια καὶ τὰ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρὴ, ἐν μὲν τοῖς πρώτοις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀρτημάτων καὶ τῶν συνδέσμων καὶ διὰ τὸ ἀστήρικτον τοῦ ἐμβρύου, ἐν τοῖς τελευταίοις δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν δυνάμεων καὶ τὸ βάρος τοῦ κυοφορουμένου. Ἰστέον δὲ ὅτι νήπια καλεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς ἕως τετάρτου, μέσα δὲ τὰ ἀπὸ τετάρτου ἕως ἑβδόμου, πρεσβύτερα δὲ τὰ ἀπὸ ἑβδόμου ἕως ἐννάτου.

ΔΑΜ. Ἀνάλογον τοῖς τῶν φυτῶν καρποῖς ταῖς μήτραις ἔχεται τὰ ἔμβρυα· καὶ γὰρ οἱ καρποὶ καταρχὰς ἀσθενέσι λαβαῖς τοῖς δένδροις ἔχονται. ὡσαύτως καὶ τελειωθέντες μόνοι ἀποπίπτουσι βίας χωρίς· κατὰ δὲ τὸν μέσον καιρὸν ἀσφαλῶς ἔχονται. οὕτω γοῦν καὶ τὰ ἔμβρυα κατανοήσας ὁ Ἱπποκράτης διοικεῖσθαι κατὰ τὸν μέσον καιρὸν, ὅς ἐστιν ἐκ τοῦ δ´ μηνὸς ἕως τοῦ ζ´, ἡνίκα ἀκριβῶς τῇ μήτρᾳ συνέχεται τὸ κυούμενον, φησὶ φαρμακεύειν. 2) * εἰ δ᾽ οὕτω πάσαις, ὅσαι καθαίρεσθαι δέονται, ἀλλ᾽ ἢν ὀργᾷ τὸ πάθος ἕως ἐπείγηται, ὥστε τοὺς καθ᾽ ἕν τι μόριον ἐστηριγμένους οὐ χρὴ κινεῖν, ὥς που φησὶν αὐτός.

β´. Ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν. —

ΘΕΟΦ. Τὸν καιρὸν παραδοὺς τῆς 3) καθάρσεως

1) κυούμενον V. b. c. 2) Vitium latet. Fort. μηδὲ οὕτω πάσας etc. 3) COD. ESC. ἡ κένωσις ἢ καθολική ἐστιν ἢ μερική. — καθολικὴ — ἡ διὰ φλεβοτομίας καὶ ἡ διὰ καθάρσεως, καὶ ἡ δι᾽ αἱμοῤῥοΐ-

ἐπὶ τῶν ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν, νῦν καὶ ποῖον χυμὸν ὀφείλεσι καθαίρεσθαι παραδίδωσι. φησὶν οὖν ὅτι ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τοιαῦτα ἄγειν καὶ τὰ ἑξῆς. ἡ φύσις ἡνίκα κατακρατήσῃ, κένωσιν ἐργάζεται τοῦ λυποῦντος χυμοῦ, προπέψασα αὐτόν. εἰ δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶ διάθεσις, οὐ πάντως ὁ 1) λυπῶν χυμὸς ἐκκενοῦται, ὅθεν ἐκεῖ μὲν εὐφοροῦσιν, ἐνταῦθα δὲ δυσφοροῦσι. λοιπὸν οὖν ὅσα, κατακρατούσης τῆς φύσεως, ἐκκρίνεται, χρήσιμά τέ εἰσι καὶ αὐτόματα καλοῦνται, χρήσιμα μὲν, ὅτι ἐκκενοῦται τὸ περιττὸν, αὐτόματα δὲ, ὅτι χωρὶς τοῦ πρᾶξαί τι τὸν ἰατρὸν ἐκκρίνονται. ὅσα δὲ, παρὰ φύσιν αὐτῆς διακειμένης, ἐκκρίνονται, 2) αὐτόματα μέν εἰσιν, οὐ χρήσιμα δέ. δεῖ οὖν τὸν ἰατρὸν μιμεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ καθαίρειν ἐκεῖνα τὰ τὸ σῶμα λυποῦντα καὶ 3) ἐνοχλοῦντα.

ΔΑΜ. Συμβουλεύει μιμεῖσθαι τὴν φύσιν καὶ ἄγειν ἐκεῖνα, ἃ καὶ ἡ φύσις αὐτομάτως ἐκ τοῦ σώματος κενοῖ.

γ'. Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ τάξιν καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμός. ἐν τῷ πρὸ τοῦδε γὰρ τὴν κένωσιν ἔλεγε γίνεσθαι ἢ φυσικῶς ἢ

δων γινομένη κένωσις, ἥντινα ἀσκληπιασμὸν (idem vocabulum in Theophili libro περὶ διαχωρημάτων p. 260.) καλοῦσιν· καθολικὴ λέγεται κένωσις καὶ ἡ τοῦ γυναικείου ῥοῦ, καὶ ἐμμήνων κάθαρσις· μερικαὶ αἱ διὰ τοῦ κλυστῆρος, ἡ διὰ ἀποζεμάτων, (ad κυρτὰ hepatis sola spectat) ὁ ἀποφλεγματισμὸς, ἡ διὰ πτυέλων, ἐμέτου. Omnis depletio universalis fit φυσικῶς ἢ τεχνικῶς ἢ βίᾳ συμπτώματος ἢ νοσήματος.

1) θλίβων V. c. 2) μᾶλλον βλάπτει· διὰ τοῦτο χρὴ παύειν τὴν τοιαύτην παρὰ λόγον κένωσιν. V. b. A. b. Cord. om. reliqua desiderantur. 3) τὰ μέντοι ἐναντίως ἰόντα παύειν, ὡς μὴ ὠφελοῦντα, ἀλλ' ἔτι καὶ βλάπτοντα. εἰ δέ τις εἴποι καὶ πόθεν ἔχω γνῶναι ποῖος χυμός ἐστιν ὁ πλεονάζων, λέγομεν ἐκ τῆς χροιᾶς τοῦ πάθους, εἰ ξανθὸς ὡς ἐπὶ ἰκτέρων καὶ ἐξανθημάτων· τῆς αὐτῆς γὰρ χροιᾶς καὶ ὁ χυμός. ἐκ νοσημάτων πάλιν, εἰ τριταῖος ἢ ἐρυσίπελάς ἐστι. ταῦτα γὰρ ξανθὴν χολὴν πλεονεκτοῦσαν σημαίνουσι. ἐκ τῆς κράσεως δὲ θερμὴ καὶ ξηρά ἐστιν. χολὴ γὰρ δηλοῦται ἐν αὐτῇ πλεονάζειν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν χυμῶν. ἐκ τούτων ἐστὶ γνῶναι τὸ πλεονάζον αἴτιον. καὶ εἰ αὐτομάτως ἢ ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κατὰ λόγον γένηται ἡ κένωσις, εὐφορία ἕπεται, εἰ δ' ἄλλως, δυσφορία, λοιπὸν συμβουλεύει ὁ Ἱππο-

τεχνικῶς ἢ βίᾳ συμπτώματος. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν ἐν τῇσι φαρμακίῃσι τὴν τεχνικὴν ἐδήλωσε κένωσιν, διὰ δὲ τοῦ αὐτομάτως τὴν φυσικὴν, διὰ δὲ τοῦ ἐναντίως τὴν λόγῳ συμπτώματος. ἐνταῦθα δὲ τῶν τοιούτων κενώσεων παραδίδωσι τὴν σημείωσιν, τῶν μὲν τὴν εὐφορίαν, τῶν δὲ τὴν 1) δυσφορίαν.

δ'. Φαρμακεύειν θέρος μὲν 2) [μᾶλλον] τὰς ἄνω κοιλίας, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω. —

ΘΕΟΦ. 3) Τὰς ἄνω κοιλίας δηλονότι θέρους φαρμακεύειν χρὴ, διότι ἐν τῷ θέρει γεννᾶται ἡ χολὴ καὶ ὡς λεπτὴ καὶ κούφη ἐπιπολαίως φέρεται καὶ ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι. διὰ τοῦτο οὖν ἄνω, ἐπειδὴ καὶ ἄνω ἐςὶν ἡ χολή· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω διὰ τὸ τηνικαῦτα πλεονάζειν τὸ φλέγμα, ὅπερ βαρὺ ὂν κάτω βρίθει καὶ διὰ τȣτο καὶ τὴν κάθαρσιν κάτω ποιητέον. ἀκτέον γάρ ἐστιν ἕκαστα διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. Ἰστέον δὲ, ὅτι ἄνω κοιλίαν λέγει τὸν στόμαχον καὶ τὴν γαστέρα, κάτω δὲ τὰ ἔντερα. εἰ δέ τις εἴποι, ἄρα οὖν οὐδέποτε 4) χρώμεθα ὑπηλάτοις ἐν θέρει, οὐδὲ ἐν χειμῶνι ἐμετικοῖς, λέγομεν ναὶ, ἀλλὰ τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς δὲ ἧττον, ἐν μὲν τῷ θέρει μᾶλλον τοῖς ἐμετικοῖς, ἧττον δὲ τοῖς ὑπηλάτοις, ἐν τῷ χειμῶνι δὲ τοὐναντίον.

ΔΑΜ. Κατὰ μὲν τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καθαίρειν τὰς ἄνω κοιλίας, δι' ἐμέτων δηλονότι, τὰς κάτω δὲ χειμῶνος.

ε'. Ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι. —

ΘΕΟΦ. 5) Ἄλλο πρὸ κυνὸς καὶ ἄλλο ὑπὸ κύνα· πρὸ κυνὸς μὲν λέγεται αἱ πρὸ τῆς ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς

κράτης τῷ ἰατρῷ παύειν τοὺς τὴν δυσφορίαν ἐργαζομένους χυμοὺς, κενοῦν δὲ τοὺς λυποῦντας. V. c. A. a.

1) Om. V. a. hoc scholion. 2) Om. Codd. 3) Om. V. a. hoc scholion. 4) COD. ESC. ἡ φύσις αὐτοδίδακτος οὖσα, ἐγκατῳκισμένη οὖσα καὶ ἐντὸς τοῦ σώματος οὖσα, ἐπίσταται τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἡ μέντοι τέχνη ἐκτὸς οὖσα δέεται σημείων πρὸς τὸ διαγνῶναι τὸν πλεονάζοντα χυμόν. 5) COD. ESC. Ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνὸς ἀπὸ ιθ' ἰουλίου μηνὸς, καὶ ἐν μὲν τῷ περὶ ἀέρων, τόπων, ὑδάτων μέμνηται

εἴκοσιν ἡμέραι, 1) ὑπὸ κύνα δὲ αἱ μετὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς εἴκοσιν ἡμέραι. 2) γίνεται δὲ ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνὸς ἀπὸ ιθ' τοῦ ἰουλίου μηνός. ἐν τούτοις οὖν τοῖς χρόνοις ὁ Ἱπποκράτης λέγει ἐργώδεις εἶναι τὰς φαρμακείας τουτέστι δυσχερεῖς. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὸ τηνικαῦτα ἀσθενῆ εἶναι τὴν δύναμιν διὰ τὸ καῦμα, καὶ δέος, μὴ προκαταλυθῇ τῇ καθάρσει· ἄλλως τε ὅτι τὸ περιέχον θερμὸν ἀνάπτεται, διὸ καὶ πυρέττουσι πολλοὶ τότε. καὶ μὴν καὶ τὸ διδόμενον φάρμακον θερμὸν καὶ ἡ ὕλη δριμεῖα καὶ δέος, μή πως οὐκ ἀσφαλὴς γένηται ἡ κάθαρσις, ἐκπυρουμένου τοῦ θερμοῦ καὶ δυσκρασίας πολλῆς καταλαμβανούσης τὸ σῶμα, ἄλλως τε ὅτι μάχεται τὸ φάρμακον καὶ ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις, ἡ μὲν περὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἕλκουσα τὴν ὕλην, τὸ δὲ φάρμακον ἀντισπῶν ἔσω, καὶ δέος μήπως, μαχομένων ἀμφοτέρων, διασπασθῇ ἡ φύσις.

ΔΑΜ. Τὸ γὰρ σῶμα πεπυρωμένον ὂν οὐκ οἴσει τὴν τῶν καθαρτικῶν δριμύτητα· ἀσθενής τε οὖσα τῇ διαφορήσει ἡ φύσις πλέον ἀσθενήσει.

ϛ'. Τὲς ἰσχνὲς καὶ εὐεμέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποςελλομένες χειμῶνα. —

ΘΕΟΦ. 3) Νῦν ἀπὸ τῆς ἕξεως τοῦ σώματος καὶ τῆς

τινων πρὸς τὸ παραιτεῖσθαι ἐπ' αὐτῶν τὰς καθάρσεις ἐπιτολῶν καὶ κρύψεων καὶ ἐπισημασιῶν τῶν ἄστρων. Naves, arbores, aedificia ventis conquassantur iis tempestatibus. — οὐ δεῖ οὖν καθαίρειν ἐπὶ τῇ ἐπιτολῇ καὶ κρύψει τοῦ κυνὸς διὰ τὸ ταραχῶδες. μαρτυρεῖ καὶ αὐτὰς ὁ ποιητὴς λέγων ὅτι ὥστε πολὺν πυρετὸν φέρειν δειλοῖσι βρότοισι. ἀλλὰ καὶ οὐχ ὥσπερ ἡ ἐν Δελφοῖς μαντεία καὶ λόγος, καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι εἴκοσι τὰς πρὸ κυνὸς καὶ εἴκοσι μετὰ κύνα οἴνῳ πνεύμονα τέγγε, φίλης δ' ἀπέχου Κυθερίης. — — ἡμεῖς γὰρ ὡς ἰατροὶ δέκα πρὸ τοῦ κυνὸς καὶ δέκα μετὰ κύνα φυλάττομεν καὶ οὐ κεχρήμεθα τῇ καθάρσει.

1) ἤγουν ἀπὸ τριακάδος τοῦ Ἰουνίου add. V. b. 2) ἤγουν ἕως ὀγδόης τοῦ αὐγούστου μηνός add. A. b. 3) COD. ESC. τινὲς λέγουσιν ὅτι κολωβὸς καὶ ἀτελής ἐστιν ὁ παρὼν ἀφορισμός. χρείαν γὰρ ἔχει τινὸς, τυχὸν τοὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλομένους καθαίρειν. — — In phthisi de pectore derivare oportet humores pravos depletione in ventrem. fit διὰ ξυμφερόντων χωρίων i. e. ἀπὸ κυρίων μορίων ἐπὶ

φυσικῆς κατασκευῆς τὴν ἔνδειξιν ὁ Ἱπποκράτης λαμβάνει καὶ προτρέπεται τοὺς ἰατροὺς, τοὺς ἰσχνοὺς τῷ σώματι, εἰ τύχοι, καὶ εὐεμεῖς ὄντας ἄνω φαρμακεύειν. διὸ οἱ τοιοῦτοι θερμοί εἰσι καὶ ξηροὶ ὡς ἐπίπαν. διὰ οὖν τὸν πλεονάζοντα αὐτοῖς χολώδη χυμὸν ἄνω τὴν φαρμακείαν κελεύει γίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ χειμὼν εἴη· τὸ τηνικαῦτα γὰρ κάτω βρίθουσιν αἱ ὗλαι.

ΔΑΜ. Βαρύτεροι γὰρ οἱ ἐν τῷ χειμῶνι χυμοὶ, φλέγμα καὶ μέλαινα.

ζ. η'. Τοὺς δὲ δυσεμέας καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρεος· τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλομένους. —

ΘΕΟΦ. Εἰ γάρ ἐστι μέσως εὔσαρκος καὶ δυσεμὴς, οὐ μέντοι ἀκριβῶς εὔσαρκος, τούτῳ φλεγματικὸς χυμὸς ἢ μελαγχολικὸς περιττεύει καὶ διὰ τοῦτο κάτω κενῶσθαι χρή. πρόσκειται, εἰ μὴ ἀκριβῶς εὔσαρκος εἴη· ἐὰν γὰρ οὕτως διάκειται, ὁ τοιοῦτος οὐ δεῖται καθάρσεως διὰ τὸ πάντη ἐν συμμετρίᾳ εἶναι. τὸ δὲ φθινώδεας ὑποστελλομένους πρὸς τὸν ἀνωτέρω ἀφορισμὸν ἀποτείνει. ἐκεῖ γὰρ ἔλεγε τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐεμέας ἄνω φαρμακεύειν. ἐνταῦθα δὲ τὸν προσδιορισμὸν τέθεικε τοὺς φθινώδεας ὑποστελλομένους. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἀσθένειαν. 1) εἰ δέ τις ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ ἀπορεῖ λέγων, ὅτι διὰ τί οὐκ ἔφη Ἱπποκράτης, τοὺς δὲ δυσεμέας καὶ παχεῖς, ἀλλὰ μέσως εὐσάρκους, λέγομεν ὅτι ὡς ὁμολογούμενον παρέλιπεν αὐτό. τούτους γὰρ κάτω

ἀκυρότερα. Raro ἀπὸ ἀκύρων in κύρια fit derivatio, solum quando diu τὰ ἄκυρα νοσήσωσι καὶ ταλαιπωρήσωσι. καὶ οὕτως ἐξηγήσαντο οἱ παλαιότεροι τῶν ἐξηγητῶν. ὁ μέντοι νεώτερος ἐξηγητὴς, (quis?) ὃν ἡμεῖς ἐξηγούμεθα, λέγει ὅτι οὐ δοκεῖ μοι λέγειν ταῦτα τὸν Ἱπποκράτην. —, — καὶ τοῦτό ἐστιν ὅ φησιν ἐνταῦθα ὁ Ἱπποκράτης ὅτι οὐ δεῖ καθαίρειν τοὺς φθινώδεις, τυχὸν οὐ τοὺς ἔχοντας τὴν φθίσιν, τοῦτο γὰρ παντὶ ἀνθρώπῳ ἔγνωσται, ἀλλὰ τοὺς ἐπιτηδείως ἔχοντας πρὸς τὴν φθίσιν.

1) εἰ usque ad finem om. A. a.

δεῖ καθαίρειν διὰ τὸ πλεονάζειν ἐν αὐτοῖς τὸν φλεγματικὸν 1) χυμόν.

ΔΑΜ. Φθινώδεις λέγει τοὺς φθίσιν νοσοῦντας· ὑποστελλομένους δὲ πρὸς τὰς ἄνω φαρμακείας, εὐλαβουμένες αὐτῶν τὴν ἐν τοῖς ἀναπνευςικοῖς ὀργάνοις ἀσθένειαν.

θ'. Τοὺς δὲ μελαγχολικὲς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷὕτέῳ λογισμῷ τἀναντία προστιθείς. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἁδροτέρως τὸ σφοδροτέρως δηλοῖ. σφοδροτέρως οὖν τοὺς μελαγχολικοὺς κελεύει κάτω καθαίρειν διὰ τὸ τὸν περιττεύοντα αὐτοῖς χυμὸν, γεώδη καὶ παχὺν ὄντα, κάτω ῥέπειν. ἐκ δὲ τῶν μερικῶν ἐπὶ τὰ καθόλου ἀνάγων ἑαυτόν φησι· τῷ αὐτῷ λόγῳ τὰ ἐναντία προστιθεὶς τουτέστιν, εἴ ἄνωθέν ἐστιν ἡ ὕλη, ἄνω δεῖ κενοῦν, εἰ δὲ κάτωθεν, κάτω. καὶ πάλιν εἰ κούφη ἐστὶν ἡ ὕλη, ἄνω 2) κενωτέον, εἰ δὲ βαρεῖα, κάτω.

ΔΑΜ. Ἁδροτέρως ἤτοι ἰσχυρῶς διὰ τὸ βάρος τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ.

ί. Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιςτέοισι κακόν. —

ΘΕΟΦ. Λίαν ὀξέα λέγει τὰ κατόξεα νοσήματα, ὧν ἔσχατος καιρός ἐστιν ἡ ἑβδόμη ἡμέρα. ἐὰν οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων, φησὶ, ὀργᾷ ἡ ὕλη ἤτοι ὁρμᾷ καὶ κινῆται ὧδε κἀκεῖσε περιπλαζομένη, αὐθημερὸν τὴν κάθαρσιν ποιητέον, τουτέστιν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, μὴ ἀναμείνας δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν. καὶ ἡ αἰτία· διὰ τὸ μὴ φθάσαι καταλυθῆναι τὴν δύναμιν τῇ τοῦ πυρετοῦ μεγάλῃ θερμασίᾳ καὶ διὰ τὸ μὴ εἰς κύριον κατασκῆψαι μόριον τοὺς ἀλωμένους κατὰ τὸ σῶμα χυμούς.

ΔΑΜ. Τὰ κατόξεα αἰνίττεται, ὧν ὅρος κρίσεως ἡ ζ. ἐν τούτοις διὰ φαρμάκου κενοῦν φησιν αὐτίκα, πρὶν ἢ κακωθῆναι τὴν δύναμιν ἢ αὐξηθῆναι τὸν πυρετὸν ἢ εἴς τι καίριον κατασκῆψαι τοὺς ἀλωμένους χυμούς.

---

1) τὸ περίττωμα V. b. c. 2) ἀκτέον V. b.

ια'. Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακίης, μήτε ἄλλως, ἐς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται. —

ΘΕΟΦ. *Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς διαγνωστικός ἐστι παρόντων καὶ προγνωστικὸς μελλόντων συμπτωμάτων. φησὶ γὰρ ἐὰν περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰ ἔντερα* 1) *στρόφος καὶ πόνος περὶ τὴν ὀσφύν ἐστι, μὴ λύεται δὲ, μήτε ὑπὸ φαρμακείας ἤτοι καθάρσεως ἢ ἄλλως τουτέστιν ἀπὸ ἄλλων βοηθημάτων, γίνωσκε ὅτι δυσκρασία τίς ἐστι ἐκτικὴ τῶν μορίων, ἥτις ὡς τὸ πολὺ χρονίζουσα τὸν ὕδρωπα ἐργάζεται ξηρὸν, ὃν ἔνιοι τυμπανίαν ὀνομάζουσι διὰ τὸ ἀποτελεῖν ψόφον τυπτόμενον οἷόν περ τὰ τύμπανα. τὴν δυσκρασίαν δὲ ταύτην, ὑφ' ἧς ὁ τοιοῦτος ὕδρωψ γίνεται, ἀποτελεῖ ψύξις μεγάλη, τίκτουσα παχύτατα πνεύματα.* 2) *κατὰ ποῖον δὲ τρόπον ὕδερος ὀνομάζεται ὁ τυμπανίας; καθὸ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὑδέρων τέταται ὁ περιτόναιος. Ἰστέον δὲ ὅτι ὕδρωψ διχῶς γίνεται ἢ πρωτοπαθοῦντος ἥπατος ἢ ἄλλῳ τινὶ συμπάσχοντος. ἐνταῦθα οὖν κατὰ συμπάθειαν τῶν ἐντέρων ἀποτελεῖται ὁ ὕδρωψ.*

ΔΑΜ. *Στρόφος γίνεται ἀπὸ πνεύματος διέξοδον μὴ ἔχοντος. ὕδρωπα δὲ ξηρόν φησιν τὸν τυμπανίαν. ὁ γὰρ ἀσκίτης ὕδερος ἐξ ὑγρότητος γίνεται.*

ιβ'. Οἷσι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν. —

ΘΕΟΦ. *Λειεντερία ἐστὶ ταχεῖα διέξοδος τῶν προσφερομένων σιτίων, ἀμεταβλήτων ἐκκρινομένων. γίνεται δὲ καὶ δι' ἀῤῥωστίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως καὶ δι' ἕλκωσιν ἐπιπολῆ τῆς γαστρὸς καὶ διὰ φλέγμα ψυχρὸν ἐν τοῖς ἐντέροις ἐμπεπλασμένον. περὶ τῆς δευτέρας οὖν λειεντερίας ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. γίνεται δὲ αὕτη ὑπὸ χυμοῦ*

---

1) COD. ESC. *στρόφοι] οἱ περὶ τὰς ἐτυμολογίας δεινοὶ στρόφον τὸ πάθος ὠνόμασαν ἐκ τοῦ οἱονεὶ στροφεῖσθαι τὰ ἔντερα.* Causae: 1. *ὕλη χολώδης.* 2. *παχέα καὶ δυσδιεξόδευτα πνεύματα.* 2) *κατὰ — περιτόναιος* om. V. c. C.

δριμέος καὶ λεπτοῦ, ἥτις καὶ φαρμακείας τῆς ἄνω δεῖται διὰ τὸν χυμὸν τὸν πλεονάζοντα, ἀλλ' οὐκ ἐν χειμῶνι. τότε γὰρ ὁ φλεγματικὸς χυμὸς πλεονάζει. τὸ μὲν οὖν τῆς λειεντερίας ὄνομα, εἰ καὶ ἐκ τῶν ἐντέρων λαμβάνεται, οὐ μόνον τῶν ἐντέρων ἐστὶ πάθος, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γαστρός.

ΔΑΜ. Λειεντερία ἐστὶν, ὅταν οἷα βρωθῇ τὰ σιτία, αὐτίκα ἐκκριθῇ, ὡς διὰ λείας ὁδοῦ τρέχοντα. γίνεται δὲ ἐπὶ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀσθενείᾳ.

ιγ'. Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος, προϋγραίνειν τὰ σώματα πλέονι τροφῇ καὶ ἀναπαύσει. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ καθάρσεως διαλέγεται. 1) φέρεται δὲ τὸ τοῦ 2) ἐλλεβόρου ὄνομα ποτὲ μὲν κοινῶς ἐπὶ παντὸς καθαρσίου, ποτὲ δὲ ἰδίως. καὶ κοινῶς μὲν ὡς το ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσιν, ἰδίως δὲ ὡς ἐνταῦθα· περὶ γὰρ τοῦ κυρίως ἐλλεβόρου τουτέστι τοῦ φυτοῦ ὁ λόγος ἐστὶ νῦν τῷ Ἱπποκράτει. οὗτος δὲ ὁ ἐλλέβορος, τουτέστι τὸ φυτὸν, διττὸς, ὁ μὲν λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. καὶ ἀμφότεροι παχέων καὶ γλίσχρων καὶ φλεγματικῶν περιττωμάτων εἰσὶ καθαρτικοί. καὶ ὁ μὲν λευκὸς ἄνω καθαίρει, ὁ δὲ μέλας κάτω. ἐνταῦθα οὖν περὶ τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου φησὶ, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν,

---

1) φαίνεται V. b. C. 2) COD. ESC. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τὸ τοῦ ἐλεβόρου ὄνομα πότὲ μὲν κοινῶς τίθησιν ἐπὶ παντὸς καθαρσίου, ποτὲ δὲ ἰδικῶς. Duae species: ὁ λευκὸς δι' ἐμέτου, ὁ μέλας κάτωθεν. — — ὅταν μέμνηται λευκοῦ ἐλεβόρου, ἁπλῶς οὕτως ἐλεβόρου μέμνηται, ὅταν δὲ τὸν μέλανα, μετὰ προσδιορισμοῦ ἐλέβορον μέλανα ὀνομάζει· τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι ὅτι ὁ ἐλεβορισμὸς παρείχετο ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις χρόνοις, ἐπειδὴ ἀγροικότερα ἦσαν τότε τὰ σώματα καὶ γεωργικὰ καὶ δυσπαθῆ καὶ ἔφερον τὴν τοῦ ἐλεβορισμοῦ ἀλύπως δόσιν· ἐν μέντοι τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐκ ἐχρήμεθα τῷ ἐλεβορισμῷ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰ σώματα. — — Itaque haec nunc necessaria sunt, quando quis heleborum propinare velit. 1. ὁ τȣ̃ Γαληνȣ̃ προεθισμὸς i. e. προέθιζε τὸν ἄνθρωπον ἐμεῖν cibis emeticis i. e. adiposis et oleosis. Nam ἀγελαῖός τις medicus propinabat sine hac cautela heleborum, qui obstipabat humores crassos in stomacho neque

τοῖς μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι. τοῖς οὖν μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοις τουτέστι τοῖς μὴ εὐκόλως ἐμοῦσι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν δεῖ πολλῇ τροφῇ καὶ ἀναπαύσει τὰ σώματα πρὸς τὸ εὐρύτους γενέσθαι τοὺς χυμοὺς τῇ ὑγράνσει τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ὕγρανσιν τροφῶν, κᾀκ τούτου ῥάστην γενέσθαι τὴν κάθαρσιν τοῖς μὴ εὐκόλως καθαιρομένοις. τὸ γὰρ πολλῇ τροφῇ οὐ ποσότητι ληπτέον, ἀλλὰ ποιότητι, ἄλλως τε ὅτι ὁ ἐλλέβορος δραστήριός ἐστι καὶ δήξεις ἐργάζεται καὶ σπασμοὺς ἐπιφέρει καὶ ἕτερα χαλεπά. εἰ δὲ προϋγρανθῶσι τὰ νεῦρα καὶ οἱ σύνδεσμοι καὶ τὰ ἄλλα μόρια τῇ ὑγρᾷ τροφῇ καὶ τῇ ἀναπαύσει, οὐ ῥαδίως εἰς σπασμὸν ἔρχεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα χαλεπά. δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι πρὸ τῆς πόσεως τοῦ ἐλλεβόρου χρὴ προϋγραίνεσθαι καὶ ἀναπαύεσθαι τὸν μέλλοντα τὸν ἐλλέβορον εἰληφέναι ἱκανὰς ἡμέρας.

ΔΑΜ. Ἤτοι πρὸ τῆς πόσεως ἐθίζειν τοῦτον ἐμεῖν καὶ προϋγραίνειν διὰ πλείονος τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως. ἡ γὰρ πλείων τροφὴ καὶ ἀνάπαυσις ὑγραίνει.

ιδ΄. Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἀκινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ πρὸ τοῦδε ἀφορισμὸς τὴν προπαρασκευὴν 2) παρεῖχε τῶν μελλόντων λαβεῖν ἐλλέβορον. οὗτος δὲ μετὰ τὸ ληφθῆναι τὸν ἐλλέβορον διδάσκει, τί δεῖ

---

exire poterat, lipothymiae et syncopae sequuntur. Medicus, suum errorem agnoscens, os late aperuit καὶ καθελὼν κερκίδα irritavit vim apocriticam, et vomuit humorem Sphaerae similem; quae in solum cecidit fragoremque magnum edidit. 2. ἡ Ἱπποκράτους προπαρασκευὴ i. e. humidis cibis.

1) COD. ESC. Adduntur προσδιορισμοὶ 1. ἵνα μὴ ὁ στόμαχος τοῦ μέλλοντος εἰληφέναι τὸν ἐλέβορον ἀνθρώπου δύσκρατός ἐστιν κατὰ θερμότητα καὶ ξηρότητα. nam dyscrasia talis coquit remedium neque fit depletio. 2. ἵνα μὴ εὐεμής ἐστι, nam tum depletio subitanea nihil proficit. 3. οὐ πλεονάζειν δεῖ τὴν χολήν. Nam bilis calefacit remedium concoquitque. 2) διδάσκει V. b.

ποιεῖν ἡμᾶς καὶ φησιν, ὅτι ἡνίκα λάβῃ τις τὸν ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσεις μᾶλλον ἄγε τὸν καθαιρόμενον. ἡ γὰρ κίνησις φέρει τὴν δύναμιν τῆς φαρμακείας ἐφ' ἧπαρ καὶ φλέβας καὶ 1) ἀναφέρεται πρὸς ἐγκέφαλον καὶ θώρακα καὶ τὰ ἄλλα μόρια καὶ οὕτως ἕλκει τὸν χυμὸν, ἄλλως τε καθ' Ἱπποκράτην ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει ὡς δηλοῖ ἡ ναυτιλίη μέχρι τοῦ καὶ πρὸς ἔμετον ὁρμᾷν, καὶ δραστικώτερον τὸ ἐμετικὸν φάρμακον ἀπεργάζεται τῇ συμμαχίᾳ, ἄλλως τε ὅτι ἡ κίνησις χύσιν τῶν χυμῶν ποιεῖται καὶ εὔρυτοι τὸ τηνικαῦτα γίνονται. πάλιν δέ φησι, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ τὰς ἀκινησίας ἧσσον ἄγε τὸν καθαιρόμενον, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ τῇ ἀκινησίᾳ μᾶλλον ἐνεργοῦσιν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ πέττουσι τὸ καθάρσιον.

ιε'. Ἐπὴν βέλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει ὅτι ἐὰν θέλῃς, ἵνα ἡ κένωσις δεόντως γένηται, μετὰ τὸ εἰληφέναι τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. καὶ ἡ αἰτία εἴρηται. εἰ δὲ θέλεις ἐπισχεθῆναι τὴν κένωσιν, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει. ὁ γὰρ ὕπνος ἀνάπαυλαν ποιεῖται τῶν ψυχικῶν καὶ ζωτικῶν δυνάμεων καὶ τούτων ῥωννυμένων, δύναται πεφθῆναι τὸ ἐγκαταλειφθὲν καθάρσιον καὶ οἱ ἐγκαταλειφθέντες χυμοί. καὶ ἔστιν ὁ λόγος ἁρμόδιος ἐπὶ παντὸς καθαρσίου.

ιϛ'. Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμοὺς γὰρ ποιέει. —

ΘΕΟΦ. Οὐ ταυτολογεῖ ὁ Ἱπποκράτης, ὥς τινές φασιν· ἀνωτέρω γὰρ, ἔνθα ἔλεγεν, ὡς οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες, περὶ παντὸς καθαρσίου διελέγετο, ἐνταῦθα δὲ περὶ τοῦ κυρίως ἐλλεβόρου καί φησιν, ὅτι ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖς τὰς σάρκας ὑγιεῖς ἔχουσι. καὶ ἡ αἰτία· ὅτι σπασμὸν ἐμποιεῖ διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐνεργείας. περιττὸν γὰρ μὴ εὑρίσκων ἐν τῷ σώ-

---

1) ἀναστρέφεται V. b.

ματι, την συνεκτικὴν ὑγρότητα ἐκδαπανᾷ, κἀντεῦθεν συμβαίνει γίνεσθαι τὸν σπασμόν.

ΔΑΜ. Ἐξαίρετον γάρ τι πρόσεστι τῷ ἐλεβόρῳ τὰ τοῦ σπασμοῦ διὰ τὸ σφοδρὸν τῆς ἐνεργείας.

ιζ΄. Ἀπυρέτῳ ἐόντι, ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακίης δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Ἀνωτέρω διδάσκων τὰς καθάρσεις ποιεῖν, ὅπου ἂν ῥέπῃ ἡ φύσις διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, ὥς τινος ἀποροῦντος καὶ πόθεν ἔχω γνῶναι ποῦ ῥέπει, νῦν παραδίδωσι σημεῖα, καὶ πρῶτον μὲν τῆς ἄνω κινήσεως λέγων, ἐάν τις ἐστὶν ἀπύρεκτος καὶ ἀνόρεκτος, ἔχῃ δὲ 1) *καρδιωγμὸν τουτέστιν ὀδύνην στομάχου· οἱ γὰρ παλαιοὶ τὸν στόμαχον καρδίαν ὠνόμαζον· καὶ ἐὰν στόμα ἐκπικρούμενον καὶ σκοτόδινον, γίνωσκε ὅτι χολὴ πλεονάζει ἐν τῷ στομάχῳ καὶ διὰ τοῦτο ἄνω φαρμακεύειν χρή. Ἰςέον γὰρ ὅτι ἡ χολὴ καταβάλλȣσα τὴν ὀρεκτικὴν δύναμιν ποιεῖ ἀποσιτίαν, δάκνουσα δὲ καὶ τὸν στόμαχον, τὸν καρδιωγμὸν, ἀναφερομένη δὲ διὰ τοῦ ὑμένος τοῦ ὑπαλείφοντος τὸν στόμαχον καὶ τὸν φάρυγγα ποιεῖ τὸ στόμα ἐκπικρȣ͂σθαι, πρὸς δὲ τὸν ἐγκέφαλον ἥκουσα καὶ μολύνουσα τὸ* 2) *ζωτικὸν πνεῦμα ποιεῖ τὴν σκοτοδινίαν.*

ΔΑΜ. Ἀποσιτία ἡ ἀνορεξία· καρδιωγμὸς ἡ δῆξις τοῦ στόματος τῆς γαστρός· σκοτόδινος, ὅταν περιδινεῖσθαι δοκῇ τὰ βλεπόμενα. πάντα γὰρ ταῦτα διὰ δακνώδη χυμὸν γίνεται καὶ λεπτὸν καὶ κοῦφον.

ιη΄. Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ἄνω φαρμακίην σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω. —

---

1) COD. ESC. *ἀσιτία ἐστὶν ἡ μήπως προσενεγκαμένη τροφὴ, δύναται δὲ ἴσως προσενέγκασθαι, ἀποσιτία ἡ παντελὴς ἀνορεξία. — γίνεται αὐτοῖς καὶ σκοτόδινος, ἥντινα ὁ Γαληνὸς δεινόσκοτον ὠνόμασεν· πρῶτον γαρ γίνεται ἡ δίνησις καὶ οὕτως τὸ σκότος· ἀλλ' οἱ παλαιοὶ ȣ̓κ ἐχρήσαντο τȣ́τῳ τῷ ὀνόματι διὰ τὸ κακόφωνον, ἀλλὰ σκοτόδινον ὀνομάζουσιν.* 2) *ψυχικὸν* V. b. c.

ΘΕΟΦ. Φρένας ἐνταῦθα τὸ διάφραγμα ὀνομάζει. ὅσα μὲν οὖν ὑπεράνω τῶν φρενῶν ὀδυνῶνται καθάρσεως δεόμενα, ἄνωθεν δεῖ καθαίρειν, ὅσα δὲ κάτωθεν, κάτω. κατὰ γὰρ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων χυμῶν χρὴ καὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι, καὶ τὰς μὲν ἄνω διὰ τῶν ἐμετικῶν φαρμάκων δεῖ ποιεῖσθαι, τὰς κάτω δὲ δι' ὑπηλάτων.

ΔΑΜ. Τὰς ἄνω κοιλίας φησὶ τὰς οὔσας ὑπεράνω τῶν νεφρῶν.

ιθ'. Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ 1) παύονται πρὶν ἢ διψήσωσι. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ διαφόρους τρόπους γίνεται ἡ δίψα ἐπὶ τῶν καθαιρομένων· ἢ γὰρ διὰ κρᾶσιν θερμὴν τῆς γαστρὸς ῥᾳδίως κινοῦνται εἰς δίψαν, ποτὲ μὲν πρὸ τῆς κενώσεως, ποτὲ δὲ ὀλίγον μετὰ τὴν κένωσιν, ἢ διὰ τὸ εἶδος τοῦ φαρμάκου δριμυτέρου καὶ θερμοτέρου ὄντος, ὡς εὐφόρβιον, ἢ διὰ τὴν ἰδέαν τῶν κενουμένων χυμῶν, εἰ ξανθόχολοί εἰσι· περιῤῥέοντες γὰρ κατὰ γαστέρα, θερμοὶ ὄντες, δίψαν ποιοῦσι. γίνεται δὲ δίψα καὶ λόγῳ κενώσεως τῶν περιττωμάτων, περὶ ἧς ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ἣν καὶ ὅρον τῆς κενώσεως τίθησι. φησὶ γὰρ ὅτι εἰ μὴ διψήσωσιν, οὐ παύονται, εἰ δὲ διψήσωσι, παύονται. καὶ ἡ αἰτία· ὅτι ἡ δίψα γινομένη ἐν ταῖς φαρμακοποσίαις ἀγγέλλει ἔνδειαν τῶν ὑγρῶν καὶ ἐπικράτειαν τῆς ξηρότητος, τὸ ἄδιψον δὲ δηλοῖ μὴ ἐκκενοῦσθαι τελέως τοὺς χυμούς.

ΔΑΜ. Οὐ παύονται τῶν λυπούντων χυμῶν δηλονότι πρὶν ἢ διψήσωσιν.

κ'. Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν, ἢν γένηται στρόφος, καὶ γονάτων 2) βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακίης δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Συνεχὴς οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἐκείνῳ, ἔνθα γέγραπται, ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἀποσιτίη καὶ καρδιωγμὸς καὶ τὰ ἑξῆς. φησὶν οὖν ὅτι τοῖς ἀπυρέτοις οὖσιν ἐὰν γένηται στρόφος καὶ βάρος γονάτων καὶ ὀδύνη περὶ τὴν

1) παύσονται V. a. 2) βάρος om. V. a.

ὀσφὺν, κάτωθεν τὴν κάθαρσιν δεῖ ποιεῖν, διὰ τὸ τὴν ὕλην ἐπείγεσθαι κάτω, φλεγματικὴν οὖσαν.

ΔΑΜ. Κατὰ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῶν λυπούντων καὶ τὰς κενώσεις χρὴ ποιεῖσθαι.

κα'. Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπὸ ταὐτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πονηρότερα ἔῃ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον, καὶ ὁκόσῳ ἂν χρώματα πλέω ἔῃ, οὐ πονηρά. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα περὶ αὐτομάτων καὶ τεχνικῶν κενώσεων διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης. Ἀλλ' ἡ αὐτόματος κένωσις διττή. ἢ γὰρ ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεται ἢ βίᾳ συμπτώματος. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς βίᾳ συμπτώματος γινομένης κενώσεως διαλέγεται καί φησι, ὅτι ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα τουτέστιν ὁποῖον τὸ ἐξ ἀναστομώσεως ἀγγείου πρὸς ἔντερα φερόμενον μελανθὲν πηκτὸν αἷμα, ἀπὸ ταὐτομάτου ἰόντα καὶ σὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἄμφω τὰ σπλάγχνα πάσχει ὅ τε σπλὴν καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ ὁ μὲν σπλὴν αὐτὸς καθ' αὑτὸν, τὸ ἧπαρ δὲ διὰ τὸν σπλῆνα· μὴ δυνάμενος γὰρ ὁ σπλὴν τὸ τρυγῶδες τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ἕλξαι πρὸς ἑαυτὸν, ἐν

---

1) COD. ESC. Tres quaestiones. 1. κατὰ πόσους τρόπους ἐκκρίνονται μέλανα διαχωρήματα; τριχῶς. a.) Bilis nigra excernitur. b.) melancholicus humor ἢ σεσηπὼς ἢ ἀσαπής. c.) sanguis grumosus. 2. τίς ἡ γένεσις αὐτῶν; Bilis nigra praeter naturam est et excernitur, vel διϊδροῦται αἷμα, vel e splenis plethora melancholicus succus abscedit. 3. τίνες αἱ διαφοραὶ αὐτῶν. a.) ἀπὸ συστάσεως. b.) ἀπὸ δυνάμεως. c.) ἀπὸ χρώματος a.) v. c. εἰ θρομβῶδες, est sanguis, καὶ ἰνῶδες (τὰς ἶνας natura sanguini tribuit, ut adhaereat, ubi par est, velut οἱ χρίσται calci arenam admiscent, ut concrescat caementi instar. Sanguis niger est, quia est emortuus extra sphaeram suam et propter fibras θρομβοῦται b.) ἀπὸ δυνάμεως. Funde recrementorum nigrorum partem in terram, ἐὰν ζυμοῖ τὴν γῆν, ἐπίστασαι ὅτι μέλαινά ἐστιν ἡ χολή. c.) e colore εἰ στίλβει, καθάπερ ἰουδαϊκὴ ἄσφαλτος, ἔστι μελαγχολικὸς σεσηπώς.

τῷ ἥπατι μένει, καὶ μένων ἀσθένειαν παρέχει τῷ ἥπατι. τούτου οὖν ἀσθενοῦντος καὶ μὴ δυναμένου κατέχειν τὰ περιττὰ, τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν τυραννίδι διεξέρχονται τὰ καλούμενα μέλανα. ταῦτα μὲν τὰ διαχωρήματα τὰ οἷον μέλανα ὡς αἷμα μέλαν, αὐτομάτως διαχωρούμενα, κακά εἰσιν, σὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον· ἀπαλλάττονται γὰρ τοῦ νοσήματος τῷ ἐρεθισμῷ τοῦ φαρμάκου καὶ οὐ τῇ ἥττᾳ τῆς φύσεως. ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν αὐτομάτως πλείονα χρώματα πονηρὰ ἐκκενοῦνται, μᾶλλόν ἐστι κάκιον, σὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον. καὶ αὐτομάτως μὲν κάκιον, ὅτι λόγῳ συμπτώματος κενοῦνται, ἡττωμένης τῆς φύσεως, καὶ μεγάλην κάκωσιν ἐνδείκνυται τῶν σπλάγχνων, σὺν φαρμάκῳ δὲ ἄμεινον, ὅτι ἀπήλλακται ἡ φύσις τῆς ἐνοχλούσης κακοχυμίας. εἰ δέ τις λέγει καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι περὶ τῆς βίᾳ συμπτώματος γενομένης αὐτομάτου κενώσεως ἐνταῦθα διαλέγεται, λέγομεν, ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἰόντα. τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα μῆκος χρόνου ἐνδείκνυται, ἡ δὲ νόμῳ φύσεως κένωσις ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν ἀπάλλαξιν τῶν χυμῶν ποιεῖται.

ΔΑΜ. Οὐ τὴν ἀκριβῶς μέλαιναν φησιν, ἀλλὰ τὰ μέλανα εἰπὼν τὴν οἷον τρύγα λέγει τοῦ αἵματος, ἧς χρονιζούσης ἐν τῷ σώματι καὶ σηπομένης, ἡ μέλαινα γίνεται, ἣν δὴ τρύγα ὁ σπλὴν καθαίρων τὸ αἷμα ἕλκει καὶ ταύτῃ τρέφεται.

κβ'. Νουσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων, ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς παράδειγμά ἐστι τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἀφορισμοῦ· ὥς τινος γὰρ ἀπορροῦντος, ὅτι πότε κάκιον τὰ οἷον μέλαν αἷμα διαχωρήματα καὶ τὰ ἄλλα πονηρὰ ἐκκρινόμενα, φησὶν ἐνταῦθα, τὰ ἐν ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων ἐκκρινόμενα· ποιεῖται οὖν τὸν λόγον περὶ ἑνὸς τῶν πονηρῶν χρωμάτων ἤτοι περὶ τῆς μελαίνης χολῆς καί φησι, ὅτι αὕτη ἡ μέλαινα χολὴ ἐὰν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσημάτων ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμόν ἐστι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι σημαίνει τὴν φύσιν παντελῶς κακῶς ἔχειν. ἔθος γάρ ἐστι τῇ φύσει τὰ περιττὰ πρῶτον πέτ-

τειν καὶ τότε τὴν κένωσιν αὐτῶν ποιεῖν, ὥστε οὖν, εἰ κενοῦνται ἐν ἀρχαῖς, οὐ νόμῳ φύσεως κενοῦνται, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν τυραννίδι· ἄλλως τε ὅτι ἡ μέλαινα χολὴ διαβρωτική ἐστιν· ἔχει γὰρ τὴν γένεσιν ἐκ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ σηπομένου ἢ ἐκ ξανθῆς χολῆς ὑπερωπτημένης. αὕτη οὖν εἰ μὲν κάτωθεν ἐνεχθῇ διὰ τῶν ἐντέρων, ξύει, διαβιβρώσκει καὶ δυσεντερίας ἀπεργάζεται· εἰ δὲ ἄνωθεν, ξύει τὸν στόμαχον καὶ ἑλκοῖ καὶ εἰς συμπάθειαν φέρει τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ ἄλλα μόρια. διὰ οὖν ταύτας τὰς αἰτίας θανάσιμον. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ οἷον μέλαν αἷμα διαχώρημα τῆς μελαίνης χολῆς οὕτω διαφέρει· ἡ μὲν γὰρ μέλαινα χολὴ τὸ δριμὺ καὶ διαβρωτικὸν καὶ ὀξῶδες καὶ στίλβον προσκέκτηται, τὸ δὲ οἷον μέλαν αἷμα τῶν τοιούτων οὐδὲν ἔχει, ἀλλ' ἔςιν ὥσπερ τις 1) ἰλὺς αἵματος ὡς ἡ ἐν τοῖς παχέσιν οἴνοις 2) ἀποκαθισταμένη τρύξ.

κγ'. Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ πουλυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοισι, χολὴ μέλαινα ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑςεραίῃ ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. 3) Εἰ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῶν νοσημάτων, ἐν ᾗ ἐῤῥωμένη ἐστὶν ἡ δύναμις, χολὴ μέλαινα κενωθῇ ἢ ὁποῖον μέλαν αἷμα, θάνατον σημαίνει, πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι καὶ ἐν τοῖς πολυχρονίοις καὶ ἐν τοῖς ἕλκη παμμεγέθη ἔχουσι καὶ ἐν τοῖς ὁπωσοῦν λελεπτυσμένοις εἰ ἐπιφανῇ, θάνατον τῇ ὑστεραίᾳ δηλώσει· ἀσθενὴς γάρ ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ φύσις, ὡς μήτε πέψαι δύνασθαι, μήτε διακρῖναι τὰ οὕτω μοχθηρά.

ΔΑΜ. Ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἀσθενὴς ἡ φύσις γεγονυῖα, ὡς μήτε πέψαι δύνασθαι μήτ' ἐκκρῖναι τὰ οὕτως μοχθηρὰ διὰ μέγεθος τοῦ νοσήματος, ἀποχεῖ μὴ στεγόμενα, καὶ ταῦτα χαλεπὰ καὶ θάνατον αὐτίκα φέρει καὶ οὐχ ὕστερον.

κδ'. Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.—

---

1) ὕλη V. b. 2) συνισταμένη V. b. 3) COD. ESC. Ἀπορία. In prognostico: ἐὰν χολὴ μέλαινα κενωθῇ, αὐθημερὸν ἀποθνήσκουσιν. Hic cur die secundo? At illic addidit δυσώδης, quae pejor est.

ΘΕΟΦ. 1) Εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιχεομένη ἡ μέλαινα χολὴ ζυμοῖ αὐτὴν διὰ τὸ δριμὺ καὶ λεπτὸν ὥσπερ ὄξος, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ σώματι ἡμῶν ἀναίρεσιν ποιήσεται ὑγρῷ ὄντι καὶ εὐαισθήτῳ, ὥστε οὖν διὰ τὸ διαβρωτικὸν τῆς χολῆς θανάσιμος ἡ δυσεντερία.

κέ. Αἷμα ἄνω μὲν ὁκοῖον ἂν ἔῃ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ τῆς κενώσεως τῆς βίᾳ συμπτώματος διαλέγεται καί φησι, ὅτι ἐὰν αἷμα ὁποῖον ἂν ἔῃ τουτέστιν εἴτε ἀφρῶδες εἴτε ἐρυθρὸν εἴτε ξανθὸν εἴτε μέλαν ἄνωθεν διὰ στόματος κενωθῇ, κακόν ἐστιν, ἐπειδὴ τὰ ἄνω μόρια κυριώτερά εἰσι τῶν κάτω. καὶ αὐτὸ τὸ ἀναφερόμενον αἷμα ἢ διὰ ἀναστόμωσιν τῶν ἀγγείων ἢ διὰ ἀνάβρωσιν ἢ διὰ ῥῆξιν ἐξέρχεται, ὅπερ κακὸν, κάτω δὲ ἀγαθὸν τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα ἤτοι ἄμεινον, ἐπειδὴ ἀκυρότερά εισι τῶν ἄνω τὰ κάτω. ἄλλως τε ἀγαθόν ἐστι τὸ μέλαν ὑποχώρημα, οὐχ ἁπλῶς ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ἀλλ᾽ ἡ κένωσις ἡ δι᾽ αἱμοῤῥοΐδων γινομένη. ἴαται γὰρ τὰ μελαγχολικὰ πάθη. ὅταν γὰρ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου πολὺν ἀθροίσῃ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, καὶ κενοῦται διὰ τῶν αἱμοῤῥοΐδων, τοῦτο ἀγαθόν ἐστι ἤτοι ἄμεινον. καὶ γὰρ οὐδ᾽ αὕτη ἡ κένωσις κυρίως ἀγαθή ἐστι διὰ τὰς ἀμετρίας. τέτῳ γὰρ τῷ λόγῳ πολλάκις ὑδέρους ἐργάζεται.

ΔΑΜ. Ὁποῖον εἴτε ἀφρῶδες ἢ ξανθόν.

κϛ΄. Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖον αἱ σάρκες ὑποχωρήσωσιν, ἢ τὰ μέλανα διαχωρήματα, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Ἄνω περὶ ἀρχομένης δυσεντερίας ἐποιεῖτο

---

1) COD. ESC. ἀρχομένη τοίνυν δυσεντερία ἐστὶν, ἡνίκα δριμεῖς χυμοὶ συῤῥεύσουσιν ἐπὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸ οἷον γάνωμα i. e. τὸ πιμελῶδες ἐκκρίνεται. καλῶς δὲ ἐχρησάμεθα τῷ τοῦ γανώματος ὀνόματι· οἱ γὰρ χαλκεῖς ἡνίκα βούλονται δυσπάθητα σκεύη ποιῆσαι, γανοῦσιν αὐτά. ῥητῶς ὁ Γαληνὸς τίθησιν ἐν τῇ περὶ χρείας μορίων ὅτι ἐστὶν ἰδιάζουσά τις σὰρξ ἐν ἑκάστῳ μορίῳ, καθ᾽ ἣν καὶ τὴν ἐνεργειαν προβάλλεται. — ἡ ἰδιοτροπίᾳ τῆς λέξεως τοῦ Ἱπποκράτους.

τὸν λόγον, ἔνθα ἔλεγε, δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον, ἧς καὶ σημεῖον ἦν τὰ πιμελώδη πρῶτον, εἶθ᾽ ἑξῆς τὰ ξυσματώδη διαχωρήματα· ἐνταῦθα δὲ περὶ τῆς ἤδη συμπληρωθείσης δυσεντερίας διαλέγεται καὶ ταύτης σημεῖον τὸ ὑποχωρεῖσθαι οἷον σάρκας, ὅπερ καὶ θανάσιμον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ τηνικαῦτα σαρκῶσαι τὴν τοιαύτην ἕλκωσιν μήτε ἀπουλωθῆναι, αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν ἐντέρων πεπονθυίας.

ΔΑΜ. Τεκμήρια γάρ εἰσιν αἱ σάρκες τῆς οὐσίας τῶν ἐντέρων.

κζ. Ὁκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσι αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσι ἀναλήψεσι, τουτέοισι αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει ὅτι ἐὰν νοσημάτων κρίσις γένηται δι᾽ αἱμοῤῥαγίας λάβρης, ἐν οἷς ἂν γένηται, τούτοις ἐν τῇ ἀναλήψει αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. ἡ γὰρ ἐπιτεταμένη κένωσις τοῦ αἵματος ἡ διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων γινομένη τουτέστι διὰ μυκτήρων, δι᾽ αἱμοῤῥοΐδων, διὰ γυναικείου ῥοῦ, ἔνδειαν ποιεῖται τοῦ συμφύτου θερμοῦ κἀντεῦθεν 1) ἀτονοῦσιν αἱ πεπτικαὶ δυνάμεις. ἐν τῇ ἀναλήψει οὖν 2) ἀτόνων οὐσῶν τῶν πεπτικῶν δυνάμεων τῆς τε γαστρὸς καὶ τοῦ ἥπατος, ἀπεπτεῖται ἡ τροφὴ καὶ ἀπεπτουμένη φέρεται δι᾽ ἐντέρων καὶ ποιεῖ ὑγρὰ τὰ διαχωρήματα.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ ἐμφύτου ἀῤῥώστου γενομένου διὰ τὴν αἱμοῤῥαγίαν, οὔτε πέττεσθαι τὰ σιτία, οὔθ᾽ αἱματοῦσθαι, οὔτ᾽ ἀναδίδοσθαι δύνανται. εἰκὸς οὖν διὰ τοῦτο τὰς κοιλίας ὑγραίνεσθαι.

κη΄. Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγενομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων διαχωρημάτων, παύεται. —

ΘΕΟΦ. 3) Κώφωσιν λέγει οὐ τὴν μόνιμον, ἀλλὰ τὴν

---

1) ἀπεπτοῦσιν V. b. C. 2) ἀτονουσῶν V. b. 3) COD. ESC.

γινομένην πρόσφατον ἀπὸ ξανθῆς χολῆς φερομένης. φησὶν οὖν ὅτι οἷσι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσεως ἐπιγινομένης, παύεται, καὶ οἷσι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγενομένων, παύεται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἡ χολώδης ὕλη ἡ ποιοῦσα χολώδη τὰ διαχωρήματα μετέστη ἀπὸ τῶν κάτω ἐπὶ τὰ ἄνω, ἥτις καὶ τὴν κώφωσιν ἐποίησε, τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους καταλαβοῦσα καὶ ἐμφράξασα. καὶ διὰ τοῦτο τὰ χολώδη διαχωρήματα παύονται. 1) πάλιν δὲ οἷς ἐστι κώφωσις, ἐπιγίνονται δὲ χολώδη διαχωρήματα, παύεται ἡ κώφωσις, τῆς ὕλης ἐκ τῶν ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω χωρούσης. τῷ λόγῳ οὖν τῆς μεταστάσεως τὰ χολώδη διαχωρήματα τὴν προηγησαμένην κώφωσιν παύουσι καὶ ἡ κώφωσις τὰ προηγησάμενα χολώδη διαχωρήματα τῷ αὐτῷ λόγῳ παύει.

ΔΑΜ. Τῆς γὰρ ὕλης μεταστάσης, γίνονται ταῦτα.

κθ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα. —

ΘΕΟΦ. Ῥῖγός ἐστι περίψυξις τοῦ παντὸς σώματος μετὰ κλόνου γινομένη τῶν μυῶν. καὶ ὁ μὲν κλόνος γίνεται διὰ τὴν δῆξιν τῶν 2) χυμῶν, δακνομένων τῶν μορίων, ἡ δὲ ψύξις διὰ τὸ δραπετεύειν εἰς τὸ βάθος τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἔςι μὲν οὖν τὸ ῥῖγος σημεῖον κριτικὸν καὶ ἀπάλλαξις τοῦ πυρετοῦ, καθὼς ἐν ἐκείνῳ εἴρητο, ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις· ἀλλ' ἐὰν μετὰ πέψεως καὶ ἐν ἀγαθῇ ἡμέρᾳ γένηται· ἐὰν δὲ μὴ οὕτως ἔχῃ, κακόκριτον τὸ τοιοῦτον. δύσκριτα οὖν ἤτοι δύσλυτα τὰ ἐν ἑκταίοις πυρετοῖς γινόμενα ῥίγη διὰ τὴν ἀκρίσιμον ἡμέραν· εἴωθε γὰρ αὕτη ἐπὶ κακῷ κρίνειν. ὡς γὰρ εἴρηται, ἡ ἕκτη ἡμέρα ἔοικε τυράννῳ, ἡ δὲ ἑβδόμη βασιλεῖ,

---

προσδιορισμοί: 1. si surditas ab alia materia originem ducit, οὐ παύεται cum excrementis biliosis. 2. Si non ipsa bilis excernitur sive sit in stomacho sive alibi, surditas non cessat.

1) καὶ ἡ κώφωσις τὰ προηγησάμενα χολώδη διαχωρήματα τῷ αὐτῷ λόγῳ παύει. V. c. ita aphorismum absolvit. 2) μυῶν V. b. C.

ΔΑΜ. Ἐπὶ κινήσει γὰρ ταῦτα τῆς φύσεως γίνεται, ὥστε κακὴν κρίσιν ἀγγέλλει ἡ ἕκτη.

λ'. Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον 1) τὴν αὐτέην ὥρην ἣν λάβῃ, δύσκριτα. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ νῦν ἀφορισμὸς διαγνωστικός ἐστι νοσημάτων μηκυνομένων, καὶ ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι, ὅτι ἐὰν παροξυσμὸς κατὰ τὴν ὥραν ἣν ἂν ἀφῇ τὸν κάμνοντα ὁ πυρετὸς, πάλιν τῇ ἑξῆς λάβῃ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἥνπερ αὐτὸν εἴασε τὴν πρώτην ἡμέραν, δύσκριτον τουτέστι μηκύνεται τὸ νόσημα. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐστηριγμένον ἐστὶ τὸ τῶν παροξυσμῶν αἴτιον. εἰ γὰρ ἦν ἀστήρικτον, οὐκ ἂν 3) ἐτήρησε τάξιν τε καὶ περίοδον.

ΔΑΜ. Οἷον ἀρξάμενος πυρετὸς κατὰ τὴν πρώτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐπαύσατο κατὰ τὴν ἑβδόμην, καὶ τῇ αὔριον ἤρξατο κατὰ τὴν ἑβδόμην ὥραν, καθ' ἣν χθὲς ἐπαύσατο.

λα'. Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς τὰ ἄρθρα, καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιςα, αἱ ἀποςάσιες γίνονται.—

ΘΕΟΦ. 4) Ὁ κόπος διττὸς, ὁ μὲν ἀπὸ κινήσεως φανερᾶς, ὁ δὲ αὐτόματος. ἐὰν οὖν τις κοπωθῇ φανερῶς ἀπὸ τῆς ἔξωθεν κινήσεως ἐν ἀρχῇ πυρετοῦ, εἰς τὰ ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους αἱ ἀποστάσεις γίνονται, καὶ εἰς τὰ ἄρθρα μὲν, διότι τὰ ἄρθρα εὐρύχωρά εἰσι καὶ θερ-

1) τὴν — ἣν om. V. a. δύσκριτοι D. 2) COD. ESC. Σημειωτικός ἐστι καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς, πολλάκις δὲ ἀσφαλείας μεστός ἐστιν, ὥς τινας τῶν ἐξηγητῶν μὴ δύνασθαι ἐπιστῆναι μηδὲ παρακολουθῆσαι τῇ ἑρμηνείᾳ αὐτοῦ. τὰ γὰρ νῦν εἰρημένα οὐδέποτε συμβαίνει τῇ πείρᾳ ἢ ἐν τοῖς πράγμασιν. — καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἱπποκράτης. ἐδεμίαν δὲ συμφωνίαν ἔχουσι τὰ νῦν λεγόμενα τοῖς πράγμασιν. — — εἴρηται δὲ ἐν τῷ περὶ κρίσεως τῷ Γαληνῷ contrarium. 3) ἐφύλαξε V. b. c. 4) COD. ESC. Περὶ κόπων eorumque modis disserit. 1. ἐπὶ προηγουμένῃ αἰτίᾳ a.) ὀστοκοπώδης. b.) ἑλκώδης. c.) τονώδης. Hic de secundo sermo est. 2. ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ a.) προηγεῖται τῷ πυρετῷ. b.) ἕπεται. c.) ἐν αὐτῷ τῷ πυρετῷ ἐστιν. — — Hos tres casus exemplis cum rationibus suis exponit.

μανθέντα τῇ θερμότητι ἐπισπῶνται τὴν ὕλην. εἰ δὲ καὶ λεπτοτέρα τύχῃ εἶναι ἡ ὕλη, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένη πρὸς τὰς γνάθους ἀφίσταται διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς πάνυ ἀσθενεῖς καὶ μὴ δύνασθαι ἀποδιῶξαι εἰς ἕτερα μόρια τὸν τοιοῦτον χυμόν. καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτομάτοις κόποις ἐν πυρετοῖς τὸ αὐτὸ γίνεται διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ αὐτόματος κόπος διὰ πλῆθός ἐςιν, ὥστε οὖν ἐπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν κόπων ἐστὶν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει.

ΔΑΜ. Τοῖς διὰ κίνησιν σφοδρὰν καὶ πολλὴν ἐγκόποις εἰκὸς περὶ τὰ ἄρθρα τὰς ἀποστάσεις γίνεσθαι κινουμένοις καὶ θερμαινομένοις σφοδρῶς, περὶ δὲ τὰς γνάθους διὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ὕλης περὶ τὴν κεφαλὴν, κούφης ἴσως οὔσης καὶ ἀνωφεροῦς.

λβ΄. Ὁκόσοισι ἀνιςαμένοισιν ἐκ 1) τῶν νούσων τι πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποςάσιες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ ἀνακομιζόμενοι ἐκ τῶν νόσων, μὴ τελείως δὲ τὴν κρίσιν δεξάμενοι, ἀλλ᾽ ἔχοντές τινα περιττὰ ἐγκαταλελειμμένα, ἐὰν ὀδυνηθῶσί τι μόριον, ἐκεῖσε κατασκήπτει τὰ ἀποστήματα. πῶ; εἰς τὰ ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους. ἡ γὰρ ὀδύνη προτρέπει τὰ ῥεύματα, 2) ἀλλ᾽ ἐκεῖσε διὰ τὴν ἔμπροσθεν εἰρημένην αἰτίαν. πόνον δὲ ἀκουστέον ἢ τὴν σφοδρὰν κίνησιν ἢ τὴν βλάβην.

ΔΑΜ. Καὶ γὰρ τὴν τοῦ ἐπικρατοῦντος χυμοῦ καὶ ἀκμὴν ἀπέπτου ὄντος πλήρωσιν δηλοῖ ὁ πόνος.

λγ΄. Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ἔῃ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος. —

ΘΕΟΦ. Οἱ μὲν πρὸ τούτου δύο ἀφορισμοὶ, ὁ μὲν εἷς, οὗ ἀρχὴ ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι, περὶ τῶν ἐν ταῖς νόσοις κόπων διελέγετο, ὁ δὲ μετ᾽ αὐτὸν περὶ τῶν ἐν ταῖς ἀναλήψεσιν, οὗτος δὲ περὶ τῶν προηγησαμένων

---

1) τῆς νόσου ἤν τι πονήσῃ V. a. e. D. 2) ἀλλ᾽ — usque ad fin. om. V. b. A. b.

τῆς νόσου κόπων. φησὶ γὰρ, ἀτὰρ εἰ καὶ προπεπονηκώς τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νόσος, τουτέστι ἐὰν καὶ πρὸ τοῦ νοσεῖν ὀδυνηθῇ τὰ ἄρθρα, ἐκεῖσε γίνεται ἡ ἀπόστασις, εἰ ἐλπίς ἐστι κατὰ ἀπόστασιν γίνεσθαι τὴν κρίσιν, καὶ ἑδράζεται διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης.

λδ΄. Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιστῇ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 1) Σημειωτικός ἐστιν ὁ ἀφορισμὸς καὶ περὶ κυνάγχης διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν ὑπὸ πυρετȣ̃ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ ἐπιφανῇ ἐξαίφνης, θανάσιμον. Διὰ τί; ἐπειδὴ οὐ διαφαίνεται τὸ πάθος αἰσθήτως ἐν τῷ τραχήλῳ. γίνεται δὲ ἡ πνὶξ τρόπῳ τοιούτῳ, τῆς τραχείας ἀρτηρίας τῶν ἐντὸς μυῶν φλεγμηνάντων ἐν τῷ πέρατι αὐτῆς κἀκ τούτου ἐμφραξάντων τὴν ἔξοδον καὶ εἴσοδον τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον· ἄλλως τε ὅτι πυρετὸς ὑπόκειται καὶ τὸ βάθος ζέει, τοτηνικαῦτα ψύξεως χρήζει τῆς ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἀδύνατον δὲ τοῦτο γίνεσθαι διὰ τὴν πνίγα, καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ πυρετὸς χρείαν ἔχων μεγάλης εἰσπνοῆς ἀποτυγχάνει ταύτης διὰ τὴν πνίγα, ἥτις πνὶξ γίνεται ἢ διὰ στενοχωρίαν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἢ δι' ἀῤῥωστίαν τῆς κινούσης τὸν θώρακα δυνάμεως ἢ διὰ ψύξιν ἰσχυρὰν τῆς ζωτικῆς, ἢ διὰ παράλυσιν μυῶν τοῦ λάρυγγος.

λε΄. Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ τραχήλῳ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ τράχηλος διαστρέφεται, ποτὲ μὲν ἔσω ἐπὶ τὸ βάθος καὶ καλεῖται λόρδωσις, ποτὲ δὲ ἔξω καὶ

---

1) COD. ESC. σαφὴς ὑπάρχει τοῖς ἐντυχοῦσι τῇ διαγνωστικῇ τȣ̃ Γαληνοῦ πραγματείᾳ· ἐκεῖσε γὰρ περὶ κυνάγχης καὶ συνάγχης διαλέγεται. 2) IBID. περὶ κυνάγχης διαλέγεται οὐχὶ τῆς συνήθους ὀνομαζομένης, ἀλλὰ τῆς λεγομένης νεωτέρας κυνάγχης, ἣν καὶ ἐν τῷ δευ-

καλεῖται κύρτωσις, ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερα καὶ καλεῖται σκολίωσις. γίνεται δὲ τοῦτο τὸ πάθος, ὃ καὶ εἶδός συνάγχης ἐστὶν, ἢ ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ προηγουμένῃ, καὶ προκαταρκτικῇ μὲν, ὡς ἐπὶ ῥηγμάτων, πτωμάτων, ἐπὶ προηγουμένῃ δὲ, ὡς ἐπὶ φυμάτων, ὄγκων. ἐὰν οὖν ῥευματισθῶσιν οἱ τοῦ στομάχου ἐσώτεροι μύες ἢ αὐτὸς ὁ στόμαχος, φλεγμαίνεσι καὶ φλεγμαίνοντες διαστρέφουσι τὸν τράχηλον κατὰ λόρδωσιν· ἕλκουσι γὰρ τοὺς συνδέσμους τῶν σπονδύλων πρὸς ἑαυτούς. τούτων οὖν ἑλκομένων συνέλκονται οἱ σπόνδυλοι, καὶ ἀμφοτέρων ἐπὶ τὰ ἔσω τεινομένων, ὠθοῦσι τὴν φλεγμονὴν καὶ ἀποθλίβεται ὁ οἰσοφάγος, ἐκ δὲ τοῦ οἰσοφάγου καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, ὥστε μὴ δύνασθαι καταπίνειν τὸν ἄνθρωπον. κἀντεῦθεν πνιγμὸς καὶ θάνατος ἐπιγίνεται, ἐπιμενούσης δηλονότι τῆς φλεγμονῆς· ἄλλως τε ὅτι πυρετὸς ὑπόκειται καὶ τοιοῦτος, ὥστε τῇ ξηρότητι αὐτοῦ καὶ διαστροφὴν τοῦ τραχήλου ἀπεργάζεσθαι, ὅπερ καὶ ὀλέθριον.

ΔΑΜ. Τεινομένων γὰρ τῶν νεύρων ἐπὶ τὰ φλεγμαίνοντα μόρια, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν συνδέσμων, τοὺς σπονδύλους ἀναγκαῖόν ἐστιν ἕπεσθαι ἢ εἰς τὰ ἐντὸς ἢ εἰς τὰ πλάγια.

λς'. Ἱδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ 1) μιῇ καὶ εἰκοσῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοσῇ, καὶ τριηκοσῇ πρώτῃ, καὶ τριηκοστῇ τετάρτῃ· οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσι. οἱ δὲ μὴ οὕτω γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι, καὶ πόνους, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ κριτικοῦ σημείου τουτέστι τῶν ἱδρώ-

τέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν μέμνηται, καὶ ἐκεῖσε περὶ αὐτῆς διαλέγεται. τοῦτο δὲ τὸ πάθος οὐκ ἦν ἐγνωσμένον τοῖς παλαιοτέροις ἰατροῖς τοῖς πρὸ Ἱπποκράτους οὖσιν, ἀλλὰ αὐτοῦ ἐστιν ἡ ἱστορία. πρῶτος γὰρ αὐτὸς ἱστόρησε τὸ πάθος τοῦτο.|

1) εἰκοσταῖοι D. 2) COD. ESC. Πρᾶξις ς'. Προσδιορισμὸς πε-

τῶν διαλέγεται νῦν ὁ Ἱπποκράτης καὶ περὶ ὀξέων νοσημάτων καί φησιν, ὅτι ἱδρῶτες πυρεταίνοντι ἢν ὀξέως ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τουτέστι κρίσιμοι τριταῖοι καὶ πεμπταῖοι καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι τὰ κρίσιμα σημεῖα καὶ συμπτώματα ταῖς κρισίμοις ἡμέραις ἄρχεσθαι θέλει. ἐν ταύταις γὰρ τὰ ἐπιφαινόμενα 1) θᾶττον κρίνουσι, τὰ δὲ μὴ ἐν ταύταις, μῆκος νόσου καὶ πόνον σημαίνουσι, συγκοπτικῶς διὰ βλάβην γινόμενα. ὅτι δὲ περὶ ὀξέων νοσημάτων ἐνταῦθα ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν τοὺς ἱδρῶτας ἀγαθοὺς εἶναι ἐν τῇ τρίτῃ καὶ πέμπτῃ ἐπιφαινομένους· τὰ γὰρ ὀξέα τὰ σὺν ἱδρῶτι κρινόμενα ταῖς περιτταῖς ἡμέραις μᾶλλον τὴν κρίσιν ἔχει, ἄλλως τε ὅτι τὰ ὀξέα σὺν ἱδρῶτι κρίνονται, τὰ δὲ χρόνια οὐ 2) σὺν ἱδρῶτι πεφύκασι λύεσθαι, ἀλλ᾽ ἢ κατὰ σύμπεψιν ἢ δι᾽ ἀποστημάτων. πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι εἰ καὶ οἱ σύνοχοι πυρετοὶ ὀξεῖς εἰσι καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ κρίνονται, διὰ τί μὴ ἐμνήσθη καὶ ταύτης ὁ Ἱπποκράτης, λέγομεν ὅτι οἱ σύνοχοι δι᾽ αἱμοῤῥαγίας κρίνονται, οὐ δι᾽ ἱδρώτων. ἐνταῦθα δὲ περὶ ἱδρώτων ἦν ὁ λόγος αὐτῷ καὶ διὰ τοῦτο οὐ καὶ αὐτῆς ἐμνήσθη.

ΔΑΜ. Τῆς γ᾽ καὶ ε᾽ ἐμνημόνευσε, τὴν δ᾽ καταλιπών, ὅτι ἡ γ᾽ προενεργεῖ τῆς δ᾽ ἐπὶ τῶν ὀξέων, οἷον προτρε-

---

cessarius est: *ἱδρῶτες* diebus criticis boni sc. *μετὰ τὴν πέψιν τῆς ὕλης.* — Aphorismus extendi potest in omnes crises, quae *ἐν τοῖς κενουμένοις* consistunt. — Quae crises pendent a cursu lunae caelestiumque corporum; *τὴν δὲ αἰτίαν δι᾽ ἣν καὶ ποίῳ λόγῳ καὶ διὰ τί ὑπὸ τὴν σεληνιακὴν κίνησιν καὶ τὴν ἔλλαμψιν τῶν οὐρανίων σωμάτων κρίνονται τὰ πάθη, — οὐκ ἔστιν ἡμῖν καιρὸς νῦν ἐπεξιέναι καὶ ζητεῖν ταῦτα διὰ τὸ μῆκος τῶν λεγομένων· ἀλλὰ δεόντως καὶ τελείως εἴρηται τῷ Γαληνῷ.* — Cur quarti diei critici et ipsius non meminit? Galenus *σφάλμα καλιγραφικὸν* vocat. Alia praeterea est ratio. Hippocrates acutos solum perlustrat morbos, qui diebus *ἀρτίοις* raro *κρίνονται.* At dicent: En synochum, morbum acutum, die quarto crisin facientem. Sed crisin facit per haemorrhagiam, non per sudores. Hippocrates vero de sudoris crisi agit. At cur diei decimi quarti meminit, *ἀρτίου*? Sed hic dies finis est acutorum morborum; inde additus.

1) *ἐπ᾽ ἀγαθῷ* V. b. 2) *δι᾽ ἱδρώτων* V. b. c.

χούσης τῆς φύσεως, καὶ ἡ ε′ δὲ ἐφυστερίζει, τῆς δ' οἷον σχολαιότερον κινουμένης πολλάκις. μνείαν δ' ἐποιήσατο τῶν ἐντὸς τῶν μ′ ἡμερῶν μόνον. τὰ γὰρ τούτων χρονιώτερα νοσήματα οὐ πάνυ τι δι' ἱδρώτων πέφυκε κρίνεσθαι, ἢ δι' ἐκκρίσεως, ἀλλ' ἢ κατὰ σύμπεψιν ἢ δι' ἀποστημάτων.

λζ. Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξέϊ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι, ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου. —

ΘΕΟΦ. Ψυχροὶ ἱδρῶτες γίνονται ἐν ὀξέσι πυρετοῖς, τοῦ χυμοῦ ψυχροτάτου ὄντος καὶ μὴ νικωμένης τῆς ψύξεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πολλῆς θερμασίας, οἵτινες καὶ ὀλέθριοί εἰσιν ἐν τοῖς τοιούτοις νοσήμασι τουτέστιν ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον· ὡς σημεῖον μὲν, ἐπειδὴ μὴ θερμανθεὶς ὁ τοιοῦτος χυμὸς μήτε ὑπὸ τῆς κατὰ φύσιν θερμασίας, μήτε ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν δεῖται πάντως χρόνου πρὸς τὸ πεφθῆναι, τὸ δὲ νόσημα εἰς χρόνους οὐκ ἐκτείνεται, ὀξέος ὄντος τοῦ πυρετοῦ, κἀντεῦθεν γίνεται θάνατος· ὡς αἴτιον δὲ θανάσιμον, ὅτι προσκαταλύει τὴν δύναμιν. εἰ δέ τις εἴποι ὅτι καὶ πῶς γίνεται ὑπὸ τοῦ τοιούτου χυμοῦ ὀξὺς πυρετὸς, λέγομεν ὅτι πολλάκις καὶ ὠμὸς χυμὸς σηπόμενος δύναται ποιεῖν ὀξεῖς πυρετοὺς, ἄλλως τε ἐνδέχεται ἐν ταῖς φλεψὶν εἶναι θερμὸν χυμὸν ποιοῦντα ὀξὺν πυρετὸν, τὸν δὲ ψυχρὸν χυμὸν ἐκτὸς εἶναι, ὃς καὶ ἀναλυόμενος ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καὶ χεόμενος ποιεῖ ἱδρῶτας· ψυχρὸν δὲ διὰ τὸ μὴ θαλφθῆναι ὑπὸ τῆς θερμασίας. καὶ τοῦτο φανερὸν ἐπὶ κρυστάλου· 1) ὁ γὰρ ἥλιος καταλάμπων αὐτὸν ἀναλύει, οὐκ εὐθέως δὲ καὶ τὸ ἀποῤῥέον θάλπει. οὕτως μὲν ἐὰν ἐν ὀξεῖ πυρετῷ γένηται ψυχρὸς ἱδρὼς, θανάσιμον, ἐὰν δὲ σὺν πρηϋτέρῳ, μῆκος νόσου ση-

---

1) COD. ESC. Galeni ἀπορίαν allegat, quomodo ὀξὺς πυρετὸς cum sudore frigido conjungatur. — Respondet: ἰδοὺ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου, ὅτι καταλάμποντος τοῦ ἡλίου ἡ θερμότης αὐτοῦ λύει τὸν κρύσταλλον καὶ χύσιν ἐν αὐτῷ ποιεῖται, οὐκ ἤδη δὲ καὶ τὸ ἀποῤῥέον ψυχρὸν ὕδωρ εὐθέως καὶ παραυτίκα ἔθαλψεν, ἀλλὰ ψυχρὸν πάνυ ἀποστάζει.

μαίνει, χρόνῳ πλείονι τῆς φύσεως δυναμένης τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν πέψαι.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ ἐμφύτου θερμοῦ σβεσθέντος, ψυχροὶ οἱ ἱδρῶτες γίνονται.

λη'. Ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα 1) φράζει τὴν νοῦσον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν Ἱπποκράτης ὅτι ἐὰν ἐν οἱῳδήποτε μορίῳ ἱδρὼς γένηται, ἐκεῖ 2) φράζει ἤτοι δηλοῖ τὴν νόσον εἶναι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐκεῖσέ ἐστιν ἡ ὕλη, ἧς καὶ μέρος τι διεξερχόμενον τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ ἐν τῷ πάσχοντι μορίῳ.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ ἱδρὼς τοῦ πεπονθότος μέρους ἐκκενοῖ τὴν ὑγρότητα· γίνεται δὲ, ἢ τῆς φύσεως κενούσης τὰ περιττὰ, ἢ λόγῳ τοῦ νοσήματος τῷ μὴ στέγεσθαι κατὰ τὸ σῶμα.

λθ'. Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθά φησιν, ἐν ᾧπερ ἂν μορίῳ τοῦ σώματος ἢ θερμότης ἢ ψύξις γένηται τυχὸν ἐὰν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ ἐκοστῇ καὶ ψυχρότερον γένηται ἢ πάλιν θερμότερον τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ, ἐκεῖ ἡ νόσος. διὰ τί; ὅτι τὸ κατὰ φύσιν ἐξέσηκε παρὰ φύσιν διατεθέν.

ΔΑΜ. Ἐξέστηκε γὰρ τῆς κατὰ φύσιν εὐκρασίας.

μ'. Ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα ψύχηται, ἢ αὖτις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου δέχηται, μῆκος νούσου σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Εἰ γὰρ ἡ ἁπλῆ μεταβολὴ τῆς τοῦ σώματος κράσεως μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ ποτὲ ψύχεσθαι καὶ αὖθις θερμαίνεσθαι τὸ σῶμα, ὅπερ ἐστὶ σύνθετος δυσκρασία, πολλῷ πλέον μῆκος νόσου σημανεῖ. μερίζεται γὰρ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθέσεων ἡ φύσις καὶ ἀναγκάζεται,

---

1) ἐκφράζει D. 2) COD. BSC. φράζει] ἐκεῖ σημαίνει εἶναι τὴν ὕλην καὶ ἐκεῖσε καὶ τὴν ἔμφραξιν.

ποτὲ μὲν ταύτῃ προσέχειν τῇ διαθέσει, ποτὲ δὲ ἐκείνῃ· καὶ τῇ μιᾷ μαχομένῃ ἡ ἑτέρα αὔξεται, ὥστε διὰ τοῦτο εἰς μῆκος αὔξεσθαι τὸ νόσημα. τοῦ δὲ ποτὲ ψύχεσθαι, ποτὲ δὲ θερμαίνεσθαι σημεῖον τὰ χρώματα· ταῦτα γὰρ ταῖς δραστικαῖς ποιότησιν ἕπονται.

ΔΑΜ. Αἱ ποικίλαι γὰρ διαθέσεις χρονιώτεραι τῶν μονοειδῶν.

μα'. Ἱδρὼς πουλὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς αἰτίης φανερῆς γιγνόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλέονι τροφῇ χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται. —

ΘΕΟΦ. Κατὰ δύο τόπους γίνεται πολὺς ἱδρὼς ἐξ ὕπνου· ἢ γὰρ διὰ πολλὴν τροφὴν ἢ διὰ περίττωμα· ἐὰν οὖν ἄνευ τινὸς αἰτίας φανερᾶς ἐξ ὕπνου γένηται ἱδρὼς πολὺς, τυχὸν, εἰ μή ἐστι νότιον τὸ κατάστημα, σημαίνει ὅτι τὸ σῶμα πλείονι τροφῇ χρῆται. καὶ γὰρ αἱ τροφαὶ, μάλιστα δὲ αἱ θερμαὶ θερμαίνουσι τὰς ὕλας καὶ λεπτύνουσι καὶ ἀποδιώκουσιν αὐτὰς ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ ἱδρῶτας ποιοῦσιν. ἐὰν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνων ἐξ ὕπνου πολλὰ ἱδροῖ, τοῦτο σημαίνει, ὅτι πλῆθός ἐστι περιττωμάτων, ὅπερ πλῆθος κενώσεως δεῖται. διὰ τί δὲ εἶπεν ἐξ ὕπνου; ὅτι ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργοῦσι πᾶσαι αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ τότε τὰ ἄχρηστα ἀπὸ τῶν χρηστῶν διακρίνονται.

μβ'. Ἱδρὼς πουλὺς, ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς 1) μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.—

ΘΕΟΦ. Σημειωτικὸς καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς καὶ περὶ ἱδρώτων διαλέγεται· ἀλλ' εἰ μὲν θερμὸς ὁ ἱδρὼς, βραχυχρόνιον τὸ νόσημα σημαίνει διὰ τὸ εὐδιαφόρητον τῆς ὕλης, ἥτις ἐστὶν ἡ ξανθὴ χολὴ, ἣ καὶ τὰς δυνάμεις ἐῤῥωμένας ἐνδείκνυται. ὁ ψυχρὸς δὲ ἱδρὼς μακροχρόνιον δηλοῖ τὸ νόσημα διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης καὶ τὸ δυσδιαφόρητον. οὕτως μὲν κεχωρισμένοι ὄντες σημαίνουσιν. εἰ δ' ἄμφω ὑποστῶσι παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, εἰ μὲν ὁ

---

1) πλείω Codd.

θερμὸς ἐπικρατεῖ, βραχυχρόνιον τὸ νόσημα, εἰ δ' ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς, μακροχρονιώτερον. καὶ αἱ αἰτίαι εἴρηνται. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἀεὶ ῥέων τὴν ἐπίμονον ῥύσιν τοῦ ἱδρῶτος ἐδήλωσεν.

ΔΑΜ. Ἀκρίτως ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς νόσȣ ἀμφότεροι δηλοῦσι πλῆθος. ἔστι δὲ ὁ μὲν ψυχρὸς χείρων, ὁ δὲ θερμὸς ἧττον ὀλέθριος.

μγ'. Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὀτέῳ δὲ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ συνεχῶν πυρετῶν διαλέγεται, ὡς δηλοῖ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν, ὁκόσοι μὴ διαλείποντες, μὴ διαλείποντες γὰρ συνεχεῖς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ συνεχῶν ἐκείνων τῶν καυσωδῶν. καὶ τοῦτο πάλιν δῆλον διὰ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν, διὰ τρίτης ἰσχυροὶ γίνονται. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἐὰν οἱ καυσώδεις πυρετοὶ διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνωνται τουτέστιν ἐὰν ὁ τρίτος ἐπιπαροξυσμὸς σφοδρότερος φανῇ, ἐπικίνδυνοί εἰσι. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐνδείκνυται πάχος ὕλης καὶ ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι οὐ καιρὸς ἐπιδόσεως τροφῆς ἐστι τὸ τηνικαῦτα διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ παροξυσμοῦ· ἄλλως τε ὅτι σημαίνουσι κύριον φλεγμαίνειν μόριον, τυχὸν πνεύμονα ἢ ἧπαρ. ἀλλὰ μὴν καὶ σῆψιν πολλὴν ἐν τοῖς ἀγγείοις δηλοῦσι. διὰ ταύτας οὖν τὰς αἰτίας οἱ μὴ διάλειμμα δεχόμενοι πυρετοὶ ἐπικίνδυνοι, οἱ μέντοι διάλειμμα δεχόμενοι, οὐ κινδυνώδεις διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας. διάλειμμα δὲ ἀκουστέον οὐ τὴν παντελῆ ἀπυρεξίαν, ἀλλὰ τὴν μειοπυρεξίαν.

ΔΑΜ. Εἴτε σφοδροῦ καὶ μακροῦ γεγονότος τοῦ παροξυσμοῦ, εἴτε καὶ μὴ, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνον, ὡς μήτε διὰ φλεγμονὴν γινόμενοι, μήτε ἐπὶ κακοήθει σήψει χυμῶν. ἀμφότερα γὰρ οὐκ ἀφικνοῦνται εἰς ἀπυρεξίαν.

μδ'. Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται. —

ΘΕΟΦ. Πυρετοὶ μακροὶ γίνονται διὰ πάχος ὕλης· ἐπὶ τῶν τοιούτων οὖν πυρετῶν καὶ κατὰ ἀπόστασιν ἢ

κρίσις γίνεται ὥσπερ τοῖς ὀξέσι δι᾽ ἱδρώτων διὰ τὸ εὐδιαφόρητον τῆς ὕλης. αἱ οὖν ἀποστάσεις τοῖς χρονίοις νοσήμασιν εἰς τὰ ἄρθρα γίνονται διὰ τὴν εὐρυχωρίαν ἢ διὰ τὴν θερμασίαν τῶν ἄρθρων, προτρεπομένης ταύτης τὰ περιττὰ, ἐξ ὧν καὶ πόνοι ἤτοι ὀδύναι τοῖς ἄρθροις γίνονται. οὕτως μὲν εἰ εὐπαθῆ εἰσι τὰ ἄρθρα· εἰ γὰρ ῥωμαλέα εἰσὶ, τῇ αὐτῶν δυνάμει ἐκρίπτουσιν ἐπὶ τὸ δέρμα τοὺς χυμοὺς κἀντεῦθεν τὰ φύματα συμβαίνει γίνεσθαι.

ΔΑΜ. Μηκύνονται οἱ πυρετοὶ διὰ τρεῖς αἰτίας ἢ διὰ χυμῶν πλῆθος ἢ πάχος ἢ ψυχρότητα τούτων.

με'. Ὁκόσοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλέοσι χρέονται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ νῦν ἀφορισμὸς περὶ τῶν ἀνακομιζομένων ἐκ νόσου εἴρηται. λέγει δὲ ὅτι ὅσοις μετὰ τοῦ ἀπαλλαγῆναι τοῦ νοσήματος συμβαίνει γίνεσθαι φύματα ἢ πόνους περὶ τὰ ἄρθρα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὗτοι πλήθει σιτίων χρῶνται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως αὐτῶν κέχρηνται τῇ τροφῇ, κἂν τούτῳ ἀπεπτοῦσι καὶ περισσότερα ἀθροίζονται τὰ περιττὰ, ὅθεν εἰ μὲν πρὸς τὰ ἄρθρα ἐνεχθῶσι, γίνονται ἀποστάσεις κἀκ τούτου πόνοι, εἰ δ᾽ ἐπὶ τὸ δέρμα, τὰ καλούμενα φύματα.

ΔΑΜ. Μὴ δυναμένης τῆς φυσικῆς δυνάμεως φέρειν τὸ πλῆθος.

μς'. Ἢν ῥῖγος ἐμπίπτῃ, πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενέϊ ἐόντι, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα περὶ συνεχῶν πυρετῶν σημαίνεται ὁ λόγος αὐτῷ εἶναι ἐκ τοῦ εἰρῆσθαι πυρετῷ μὴ διαλείποντι· ἐὰν οὖν συνεχεῖ πυρετῷ ῥῖγος ἐπιπίπτῃ τουτέστιν εἰ μέχρι πολλοῦ χρόνου εἰσβάλλει τὸ ῥῖγος, ἤδη ἀσθενοῦς ἐούσης τῆς δυνάμεως, θανάσιμον, ὅτι ἐπὶ τῷ ῥίγει ἢ κενοῦνται τὰ περιττὰ ἢ οὐ κενοῦνται. καὶ εἰ μὲν κενοῦνται, πλέον καταλύεται ἡ δύναμις διὰ τὴν κένωσιν· εἰ δὲ οὐ κενοῦνται, δηλοῦται παντελῶς ἀσθενὴς εἶναι ἡ δύναμις, καὶ διὰ τοῦτο ὀλέθριον· ἄλλως τε ὅτι εἰ κενοῦνται τὰ περιττὰ, ὁ πυρετὸς δὲ μένει, δηλοῦται περιουσία χυμῶν.

εἰ δὲ μὴ κενοῦνται, δηλοῦται 1) ἀδρανὴς εἶναι ἡ δύναμις καὶ διὰ τοῦτο θανάσιμον.

ΔΑΜ. Οὐκ εἶπεν ἐπιπέσῃ, ὃ δὴ μίαν καταβολὴν τοῦ ῥίγους δηλοῖ, ἀλλ' ἐπιπίπτῃ, ὃ πλείονας καταβολὰς δηλοῖ.

μζ'. Αἱ ἀποχρέμψεις αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσι αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, ἅπασαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· οὕτω καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν ξυμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς, ἀπὸ μοχθηρῶν 2) σημείων χρηστὴν ποιεῖται διάγνωσιν. λέγει γὰρ ὅτι τὰ κενούμενα 3) μοχθηρὰ ἀπὸ τοῦ σώματος ἐν συνεχέσι πυρετοῖς ἢ διὰ στόματος ἢ δι' οὔρων ἢ διὰ διαχωρημάτων εἰ μὲν πρὸ πέψεως ἐκκριθῶσι, ὀλέθριά εἰσι· λόγῳ γὰρ συμπτώματος καὶ οὐ νόμῳ φύσεως ἐκκενοῦνται. εἰ δὲ μετὰ πέψιν ἐκκριθῶσιν, ἀγαθά εἰσι νόμῳ φύσεως ἐκκρινόμενα καὶ οὐ βίᾳ συμπτώματος. αἱ μὲν οὖν πελιδναὶ 4) ἀποχρέμψιες τουτέστιν αἱ καθάρσεις αἱ διὰ λάρυγγος καὶ τραχείας ἀρτηρίας πρὸ πέψεως γενόμεναι ἀποχρέμψεις νέκρωσιν τῶν μορίων σημαίνουσιν, αἱ δὲ αἱματώδεις διάβρωσιν ἀγγείου, αἱ δυσώδεις δὲ σηπεδόνας, καὶ αἱ χολώδεις χολὴν ἄκρατον. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ οὔρων καὶ διαχωρημάτων· ἐκκρινόμεναι κακαί εἰσιν αἱ διαχωρήσεις· εἰ δὲ μετὰ πέψιν, πᾶσαι αἵ τε διὰ στόματος κενώσεις καὶ οὔρων καὶ διαχωρημάτων ἀγαθαί εἰσι. τεκμήριον δὲ τοῦ καλῶς ἐκκρίνεσθαι ταῦτα ἡ εὐφορία, τοῦ δὲ κακῶς, ἡ δυσφορία. ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος

---

1) παναδρανὴς **V. a. c.** 2) χυμῶν **V. a.** 3) περιττὰ **V. a.**
4) **COD. ESC.** ἀνάχρεμψις ἡνίκα δι' ὑπερῴας ἐστὶ τὸ ἐμούμενον φερόμενον. ἀπόχρεμψις δὲ λέγεται ἐπὶ τῇ καθάρσει τοῦ λάρυγγος καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. — ἀγελαῖος ἰατρὸς opponitur Ἱπποκρατείῳ. — ὁ ἀγελαῖος ἰατρὸς καὶ ἰδιώτης, ὁ δὲ τεχνίτης καὶ Ἱπποκρατείοις ὀφθαλμοῖς κεχρημένος ἰατρός. — δεῖ προσυπακοῦσαι τὸν προσδιορισμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐν τῷ ὑπομνήματι εἰρημένον τῷ Γαληνᾷ τῇ διαίτῃ.

κρᾶσις καὶ ἡ τοῦ νοσήματος ἰδέα καὶ ὥρα καὶ χώρα. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον τοιοῦτόν ἐστι, ὅτι ἐὰν μή τι τῶν ξυμφερόντων ἢ διὰ στόματος ἢ δι' οὔρων ἢ διὰ διαχωρημάτων κενοῦται, κακόν ἐστιν.

ΔΑΜ. Ἀποχρέμψιάς φησιν τὰς διὰ στόματος ἐκκρίσεις, ὥσπερ ἀποχωρήσεις τὰς διὰ τῆς ἕδρας.

μη'. Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἔῃ, τὰ δὲ ἔσω καίηται καὶ δίψην ἔχῃ, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ συνεχῶν πυρετῶν καὶ νῦν διαλέγεται καί φησιν, ὅτι ἐν τοῖς μὴ διαλείπουσι πυρετοῖς ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἔῃ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον. δηλοῖ γὰρ φλεγμονὴν εἶναι ἐν τοῖς σπλάγχνοις ἢ ἐρυσίπελας, καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις πρόνοιαν ποιεῖται τοῦ πάσχοντος μορίου, συννεύει πρὸς τὰ ἐντὸς μετὰ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ κἀντεῦθεν τὰ ἔξω ψύχεται, τὰ δὲ ἔσω καίεται. διὰ γοῦν τὴν ἀξιόλογον φλεγμονὴν τοῦ σπλάγχνου ἢ τὸ ἐρυσίπελας ὁ θάνατος ἕπεται. ὅτι δὲ ἀξιόλογος ἡ φλεγμονὴ, καὶ ἡ δίψα δηλοῖ.

μθ'. Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖς, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἐόντος ἀσθενέος, ὅ τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ θανατώδη σημεῖα καταλέγει καὶ ἔνδειξιν λαμβάνει ἀπὸ τῶν 1) ψυχικῶν δυνάμεων ἤτοι κινητικῶν καὶ αἰσθητικῶν. φησὶν οὖν ἐν συνεχέσι πυρετοῖς ἐὰν ταῦτα τὰ πάθη φανῶσιν, ἀσθενοῦς ὄντος τοῦ κάμνοντος, ἐγγὺς ὁ θάνατος. δηλοῦται γὰρ ἄμετρος θερμότης ἐκ φλεγμονῆς τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτις καὶ τὸν ἐπὶ ξηρότητι σπασμὸν εἰργάσατο, ὑφ' οὗ 2) σπασμοῦ καὶ τὰ προειρημένα μόρια διεστράφησαν. ὁ τοιοῦτος δὲ

---

1) ζωτικῶν V. b. C. 2) COD. ESC. οὐκέτι γὰρ ἀκτινοειδῶς ἡ φύσις ἐφαπλοῖ καὶ οἷον ἐπεκτείνει τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος συννεύουσα ἀπρονόητα ἐᾷ τὰ ἄκρα, quae frigida sunt et οἷον νενεκρωμένα.

σπασμος ἀνίατος, ἄλλως τε ὅτι ἀσθένεια παντελης τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος δηλοῦται. ἀλλ' ἰστέον, ὅτι εἰπὼν, ἢν χεῖλος ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἐδήλωσε τὰς κινητικὰς δυνάμεις πάσχειν, τὰς αἰσθητικὰς δὲ διὰ τοῦ εἰπεῖν, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ.

ΔΑΜ. Αἱ διαστροφαὶ τῶν μορίων γίνονται τεινομένων τε καὶ συνελκομένων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἀρχὰς τῶν εἰς αὐτὰ καθηκόντων νεύρων· αὐτὸ δὲ τὸ τείνεσθαι φλεγμοναῖς καὶ σκίῤῥοις καὶ ξηρότησι καὶ ψύξεσιν ἀμέτροις ἕπεται.

ν'. Ὅκου ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γίνεται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Δύσπνοιά ἐστι κακὴ ἀναπνοή. αὕτη ἢ μεγάλη ἐστὶ καὶ πυκνὴ ἢ μεγάλη καὶ ἀραιὰ ἢ μικρὰ καὶ πυκνὴ ἢ μικρὰ καὶ ἀραιά. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀραιᾶς ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. αὕτη γὰρ τὴν παραφροσύνην 1) μηνύει. φησὶν οὖν, ὅτι ἐὰν ἐν πυρετῷ διακαεῖ δύσπνοια γένηται, τουτέστι μεγάλη καὶ ἀραιὰ ἀναπνοὴ καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἡ μὲν τὴν καρδίαν δηλοῖ πεπονθέναι, ἡ δὲ παραφροσύνη τὸν ἐγκέφαλον. γίνεται δὲ αὕτη ἡ δύσπνοια, ἥτις καὶ τὴν παραφροσύνην μηνύει, ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων φλεγμηνάντων. ἡ παραφροσύνη δὲ διὰ τὸ πέμπεσθαι ἀτμοὺς περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ὥς ἐστιν ἰδεῖν ἐπὶ περιπνευμονίας. γίνεται γὰρ ἐπὶ τῆς περιπνευμονίας φλεγμονὴ ἐν τῷ πνεύμονι· διὰ ταύτης βλάπτεται ἡ ἀναπνοὴ, ἀτμίζουσα δὲ πέμπει παρὰ τὸν ἐγκέφαλον καὶ ποιεῖ παραφροσύνην, ὥστε προηγεῖται ἡ δύσπνοια τῆς παραφροσύνης.

ΔΑΜ. Δύσπνοια καὶ παραφροσύνη γίνεται, ποτὲ μὲν ἀμφότερα, πεπονθότος τοῦ ἐγκεφάλου, ποτὲ δὲ δύσπνοια, πεπονθότων τῶν ἀναπνευστικῶν. ὅταν οὖν προηγήσηται παραφροσύνη, ἐπακολουθήσῃ δὲ ἡ δύσπνοια, τοῦ ἐγκε-

1) δηλοῖ V. b.

φάλου ἐστὶ τὸ πάθος. εἰ δὲ προηγήσηται ἡ δύσπνοια, τῶν ἀναπνευστικῶν μᾶλλόν ἐστι τὸ πάθος.

να΄. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα, μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, 1) μῆκος νούσου σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Πρώτας κρίσιας λέγει τὰς τετάρτας ἡμέρας καὶ τὰς ἑβδόμας. ἐὰν ἓν κατὰ ἀπόστασιν γένηται ἡ κρίσις ἐν πυρετοῖς, καὶ μὴ λυθῶσιν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις τὰ ἀποστήματα, εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται τὸ νόσημα, διότι ἡ ὑποκειμένη ἐν τοῖς ἄρθροις ὕλη παχυτάτη ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο χρόνου δεῖται πρὸς πέψιν.

COD. ESC. 2) Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς σαφής ἐστιν. ὑποτίθεται γὰρ ὅτι ἐὰν πυρέττοντός τινος ἡ κρίσις κατὰ ἀπόστασιν γένηται ἔν τισι τῶν ἄρθρων, εἶτα μὴ λυθῶσι τυχὸν μὴ πυοποιηθῶσι τὰ ἀποστήματα ἐκεῖνα, τὸ γὰρ μὴ λυόμενα ἀντὶ τοῦ μὴ πυοποιηθῶσι πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, τυχὸν ἐὰν μὴ ἐν ταῖς πρώταις ἡμέραις τῶν κρίσεων πυοποιηθῶσι τουτέστιν ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἢ ἐν τῇ ἑβδόμῃ, σημαίνει ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται ἢ αὐτὸν τὸν πυρετὸν εἰς μῆκος χρόνȣ ἐκτείνεσθαι, ἐπειδὴ ὑπόκειται ἡ ὕλη παχεῖα οὖσα ἐν τοῖς ἄρθροις· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐλύθη· ἢ ἐὰν ἀπεπαύσατο ὁ πυρετὸς, σημαίνει ὅτι αὐτοὶ οἱ ὄγκοι τῶν ἀποστάσεων τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις * ὄντων ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσονται διὰ τὸ πάχος τῆς ὕλης ἀμεταβλήτου τυγχανούσης.

νβ΄. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν οἱ ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον. —

ΘΕΟΦ. 3) Δάκρυόν ἐστιν ὑγροῦ κένωσις δι᾽ ὀφθαλμῶν·

1) παραφροσύνην δηλοῦσιν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μῆκος νόσου V. a.
2) Totum scholion transscripsi, ut discrepantia inter Stephanum sive interpretem Escorialensis codicis et Theophilum pateat.
3) COD. ESC. κατὰ προαίρεσιν δακρύομεν, ἡνίκα ἐξιλεούμεθα καὶ δεόμεθα τὸ θεῖον, — ἡνίκα ἀποβολὴν φίλων ἢ συγγενῶν ἢ στέρησιν χρημάτων ὑπομένομεν. — ἀπροαιρέτως διὰ αἰκισμοῦ καὶ μάστιγος,

γίνεται δὲ τὸ δάκρυον ἢ ἀπροαιρέτως ἢ κατὰ προαίρεσιν· καὶ κατὰ προαίρεσιν μὲν ἢ δι' ἐξιλασμὸν ἢ διὰ στέρησιν φίλων ἢ χρημάτων, ἀπροαιρέτως δὲ, 1) ἢ δι' αἰκισμὸν, διὰ τὴν ὀδύνην ἢ διὰ πολλὴν οἰνοποσίαν τῷ θερμαίνεσθαι τὰς ὕλας ἐν τῇ κεφαλῇ ἢ διὰ φλεγμονὴν τοῦ ὑπεζωκότος ὑμένος τοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ δι' ἀσθένειαν τῆς αὐτοῦ καθεκτικῆς δυνάμεως, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ὅπερ καὶ ἀτοπώτερον ἔφη τῶν λοιπῶν τῶν κατὰ προαίρεσιν γινομένων διὰ τὸ ἐσχάτην ἀτονίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως σημαίνειν. Ἰστέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ μερικοῦ παραδείγματος τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ ὅλον σῶμα ἐδήλωσεν ἄτονον ἔχειν τὴν καθεκτικὴν δύναμιν.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ μὴ διά τι πάθος τῶν ὀφθαλμῶν, ἀῤῥωστία τῆς καθεκτικῆς ἐμφαίνεται.

νγ'. Ὁκόσοισιν ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, 2) ἰσχυρότεροι γίνονται αὐτέων οἱ πυρετοί. —

ΘΕΟΦ. 3) Σημεῖον ἐνταῦθα δίδωσι τοῦ εἰς χρόνον ἐπιτείνεσθαι τὸ νόσημα τὸ γλίσχρους γίνεσθαι τοὺς ὀδόντας ἐπὶ τῶν πυρετῶν· σημαίνουσι γὰρ παχεῖαν ὕλην καὶ φλεγματικὴν τὴν τοῦτο ποιοῦσαν. γίνεται δὲ οὕτω τὸ περίγλισχρον, ψυχρῶν καὶ γλίσχρων χυμῶν ὄντων ἐν τῷ στομάχῳ, ἀτμοειδῶς εἰς τὰ οὖλα τῶν ὀδόντων ἀνιεμένης τῆς ὕλης καὶ πηγνυμένης εἰς τοὺς ὀδόντας διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ψυχροὺς καὶ ξηρούς.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ γίνεται ὑπὸ πλήθους θερμασίας, ὑγρότητα φλεγματικωτέραν ὑπάρχειν τῷ σώματι μεταδηλοῦντα.

νδ'. Ὁκόσοισιν ἐπὶ πουλὺ βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζου-

— διὰ πολλὴν οἰνοποσίαν, — διὰ φλεγμονὴν τοῦ ἐπιπεφυκότος ὑμένος τοῦ ὀφθαλμοῦ, — δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως.

1) ἢ — ὀδύνην om. C. 2) ἰσχυροὶ D. 3) COD. ESC. δεῖ δὲ καὶ τῷ Γαληνείῳ προσδιορισμῷ μεμνῆσθαι i. e. cogitare diaetam aegroti. — saepe enim dentium viscositas e victu nascitur.

σαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Βῆχες ξηραὶ λέγονται, ἐφ' ὧν οὐδὲν ἀναπτύεται. γίνονται δὲ ἐπὶ τραχύτητι τῆς φάρυγγος ἀπὸ ψυχρᾶς δυσκρασίας, ἥτις διὰ τὴν ἐν βηχὶ κίνησιν ἐκ τῶν πλησίων ἕλκει ὑγρότητα, κἂν τούτῳ παύει τὴν δίψαν τῶν καυσωδῶν πυρετῶν. ὅτι δὲ περὶ τῆς βηχὸς ταύτης ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν βραχέα ἐρεθίζουσαι· αὕτη γὰρ καὶ μόνον βραχέα ἐρεθίζει.

ΔΑΜ. Αἱ ξηραὶ βῆχες γίνονται ἢ ἐπὶ δυσκρασίᾳ τῶν ἀναπνευστικῶν ἢ ἐπὶ τραχύτητι τῆς φάρυγγος ἢ ὀλίγου καὶ λεπτοῦ ὑγροῦ καταῤῥέοντος. ὅτι δ' ἂν ᾖ τούτων, ἐπιτέγγεταί πως καὶ οὐ ξηραίνεται τὰ περὶ τὴν ἀρτηρίαν χωρία, διὸ ἧττόν εἰσι διψώδεις.

νε'. Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων. —

ΘΕΟΦ. 2) Βουβὼν ἐστι φλεγμονὴ ἀδένων, ἀδὴν δέ ἐστι σῶμα σπογγῶδες. ἀλλὰ τῶν βουβώνων οἱ μὲν ἐπὶ

---

1) COD. ESC. ἡ ἄπτυστος πλευρῖτις. βὴξ ξηρὰ non est ea, quae παρὰ πᾶσι τοῖς παλαιοῖς διαβεβλημένη ἐστὶν, sed tussis irritans e frigido aere. — τὸ οὐ πάνυ ἀδιαφόρως κεῖται· ποτὲ μὲν γὰρ τὸ οὐ πάνυ ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς οὐδ' ὅλως εἴρηται, ποτὲ δὲ τὸ οὐ πάνυ ἀντὶ τοῦ ἐπ' ὀλίγον εἴρηται, καὶ διάφορα φέρονται σημαινόμενα ὑπὸ τῶν παλαιῶν. οὕτω γοῦν ὁ Πλάτων ἔφη πέπονθα τοῖς πολλοῖς παραπλήσιόν τι, οὐ πάνυ τι σοι πιστεύω. — δυνατὸν οὖν ἐνταῦθα τὸ οὐ πάνυ κατὰ τῶν ἀμφοτέρων νοῆσαι, ut aut οὐδ' ὅλως aut ἐπ' ὀλίγον sit. 2) IBID. Σεσαφήνισται ἡμῖν ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῷ πρὸς Γλαυκῶνα, πλὴν καὶ νῦν τὰ εἰκότα τυχῆναι τῆς ἐξηγήσεως. — Luce clarius est, Stephanum esse auctorem. — Βουβὼν γίνεται ἐπὶ προκαταρκτικῇ v. c. lapsu. — ὥσπερ γὰρ στρατηγὸς ὁρμᾷ κατὰ τῶν ἀντιπάλων πάντως μετὰ τῶν οἰκείων ἐκστρατευμάτων κινεῖ, οὕτως καὶ ἡ φύσις μετὰ τῶν οἰκείων ὀχημάτων συννεύει ἐπὶ τὸ ὀδυνώμενον μόριον πρὸς ἀμύναν τοῦ λυποῦντος. — ὡς γὰρ ἐν τῇ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν, θεοῦ διδόντος, μαθησόμεθα. — βουβὼν ἐπὶ προηγουμένῃ v. c. e cacochymia, quae in articulos propellitur. — πλὴν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν μηρῶν λέγονται βουβῶνες, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς μασχάλαις καὶ ἐν τοῖς παρισθμίοις, ἐπειδὴ ἐν τούτοις εἰσὶ τεταγμένοι ἀδένες.

προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γίνονται, ὡς οἱ ἐπὶ προσπταίσματι τοῦ ποδὸς ἢ λύπῃ ἢ θυμῷ, οἵτινες καὶ ἐφήμεροι καλῦνται καὶ ἀκίνδυνοί εἰσι διὰ τὸ λύεσθαι διὰ μιᾶς ἡμέρας· οἱ δὲ ἐπὶ προηγουμένῃ αἰτίᾳ γίνονται, οὓς καὶ κακοὺς λέγει εἶναι Ἱπποκράτης διὰ τὸ ἐνδείκνυσθαι τὰ σπλάγχνα φλεγμαίνειν ὑπὸ σήψεως. καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι φλεγμονή ἐστιν ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις ἐκ σήψεως· τούτοις συμπάσχουσι καὶ τὰ ἀσθενέστερα μόρια. δέχονται οὖν τῆς ὕλης τι οἱ βουβῶνες ὡς ἀσθενεῖς τῷ λόγῳ τοῦ πλήθους, καὶ ἐξογκοῦνται φλεγμαίνοντες. δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι τοῖς ἐν προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γινομένοις βουβῶσιν ἕπεται πυρετὸς, τοῖς δὲ ἐκ προηγεμένης, προηγεῖται. εἰ δέ τις λέγει, ὅτι εἰ καὶ τοῖς βουβῶσιν ἕπεται πυρετὸς, τοῖς δὲ προηγεῖται, διὰ τί Ἱπποκράτης ἁπλῶς εἶπεν ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, λέγομεν, ὅτι τῇ συνηθείᾳ ἀκολουθῶν τοῦτο εἶπεν· ἡ γὰρ συνήθεια τοῖς βουβῶσί φησιν ἕπεσθαι τὸν πυρετόν.

νς΄. Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλέω σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν Ἱπποκράτης ὅτι ἐὰν πυρετός ἐστι συνεχὴς καὶ γίνεται πολὺς ἱδρὼς, καὶ οὐ παύει τὸν πυρετὸν τῇ κενώσει, μηκύνεται ἡ νόσος. καὶ ἡ αἰτία ὅτι πλῆθος ὑγρότητός ἐστιν, ὅπερ χρόνου δεῖται εἰς πέψιν. διὰ οὖν τὴν ὑγρασίαν τὴν πολλὴν μηκύνεται τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Ἡ γοῦν ὑγρασία αὕτη δεῖται πέψεως· ἀναγκαῖον οὖν ἐστι μηκῦναι τὴν νόσον πρὸς τὸ πλῆθος τῆς ὕλης.

νζ΄. Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐχομένῳ, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νούσημα. —

---

1) **COD. ESC.** δεῖ εἰδέναι ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται ὅτι ὁ Ἱπποκράτης διὰ καλλωπισμὸν φράσεως καταφρονεῖ τῆς τάξεως καὶ τῆς συνεχείας τῶν λεγομένων. — ὀφείλων γὰρ εἰπεῖν ὅτι οἷσι πλείων ἡ ὑγρασία ἐν τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι εἰς μῆκος χρόνου ἐκταθήσεται τὸ νόσημα, **invertit ordinem.**

ΘΕΟΦ. 1)Ὁ σπασμὸς καὶ ὁ τέτανος ὑπὸ κενώσεως ἢ πληρώσεως γίνονται. ἄμφω οὖν τούτοις ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα, δηλονότι τοῖς ἐπὶ πλήθει συνισταμένοις. περὶ γὰρ τούτων νῦν ὁ Ἱπποκράτης διαλέγεται. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὁ πυρετὸς πέττει καὶ 2) ἀλλοιοῖ καὶ διαφορεῖ τὴν ὕλην τὴν ταῦτα τὰ πάθη ἐργασαμένην. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο γινώσκειν ὅτι σπασμοὶ τρεῖς εἰσιν, ὁ μὲν ἐμπροσθότονος ὀνομαζόμενος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐντὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται, ὁ δὲ ὀπισθότονος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐκτὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται, ὁ δὲ τέτανος, ὃς ἐπὶ πάθει τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς μυῶν τῆς ῥάχεως γίνεται. εἰ δέ τις εἴποι, ὅτι εἰ καὶ ὁ τέτανος σπασμός ἐςι, πῶς προσέθηκεν ὁ Ἱπποκράτης ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου, λέγομεν, ὅτι ἵνα ἄμφω δηλώσῃ καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος· ὁ μὲν γὰρ σπασμὸς γένος ἐστὶν, ὁ δὲ τέτανος σπασμὸς μὲν καὶ αὐτὸς, ἀλλ᾽ εἶδος.

ΔΑΜ. Τῷ γὰρ κεκρατημένῳ ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐπιγενόμενος πυρετὸς λύει τὸ νόσημα, τὸ μέν τι διαφορῶν τῆς περιττῆς ὕλης, τὸ δέ τι καὶ πέττων τῆς ψυχρότητος. σήμανον ὅτι τρεῖς σπασμοί εἰσιν, ὀπισθότονος, ἐμπροσθότονος καὶ τέτανος.

νη´ Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ῥίγεος ἐπιγενομένȣ, λύσις. —

ΘΕΟΦ. 3)Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν, πυρετοῦ διακαοῦς ὑποκειμένου, ἐπιγένηται ῥῖγος, λύει αὐτόν. διὰ τί; διότι ἐπὶ τοῦ καύσου ἔνδον οὖσα ἡ ὕλη τῶν ἀγγείων συνεχῆ τὸν πυρετὸν ἐποίει, τὸ δὲ ῥῖγος ἐπιγενόμενον μετάστασιν τῆς ὕλης ἐποιήσατο ἀπὸ τῶν ἔσω ἔξω, ἧς καὶ δι᾽ ἱδρώτων ἀποδιωκομένης καὶ ἀπαλλαττομένης τοῦ σώματος,

---

1) COD. ESC. οὐκ ἐκυριολόγησεν ὁ Ἱπποκράτης ἐνταῦθα εἰπὼν λύει τὸ νόσημα· ἔδει γὰρ αὐτὸν εἰπεῖν, λύει τὸ σύμπτωμα. — ὁ γὰρ σπασμὸς καὶ ὁ τέτανος συμπτώματά εἰσι προδήλως.—ἀκυριολεξίᾳ ἣν ἐχρήσατο Ἱπποκράτης. At si quis cogitat, ἔμφραξιν tolli superveniente febre, λύει τὸ νόσημα bene se habet. 2) διαλύει V. b. C. 3) COD. ESC. ῥῖγος οὐχ ἁπλοῦν τι χρῆμά ἐστιν, ἀλλὰ σύνθετον· σύγκειται γὰρ ἀπὸ κλόνȣ καὶ περιψύξεως. — Ἀπορία. Quomodo in febre ardente ῥῖγος fit, ubi αἱ ὕλαι θερμαί εἰσι? Fit τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ θερμοῦ, quod introrsum labiit.

λύσις ἀνάγκῃ τοῦ πυρετοῦ γίνεται. πρὸς δὲ τοὺς ἀποροῦντας πῶς ἐνδέχεται ῥῖγος γενέσθαι ἐπὶ τῶν θερμῶν ὑλῶν, εἴ γε ὁ καῦσος ἐπὶ χολῇ γίνεται, ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι δριμεῖα ὕλη ὑπόκειται καὶ θερμὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων πυρετῶν. διὰ τὴν ἀνίαν οὖν τῆς δριμύτητος τοῦ χυμοῦ τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐπὶ τὸ βάθος συννεύει κἀκ τούτου ῥῖγος γίνεται.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ξανθὴ χολὴ διὰ τῶν αἰσθητικῶν φερομένη ὀξέως σωμάτων ῥῖγος ἐργάζεται, ἐφ᾽ ᾧ δηλαδὴ καὶ κοιλίαι καταῤῥήγνυνται καὶ χολῆς ἔμετος καὶ ἱδρῶτες γίνονται.

νθ΄. Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ νῦν ἀφορισμὸς προθεσμίαν ποιεῖται νοσήματος ἀκριβοῦς τριταίου. ἡ δὲ προθεσμία ἐστὶν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη ἡμέρα καὶ δῆλον ἐκ τοῦ λέγειν, ἐν ἑπτὰ περιόδοισιν· ὁ γὰρ τριταῖος διὰ μιᾶς παροξύνει· ἔστιν οὖν τριταῖος ἀκριβὴς, ὃς ἔχει χολώδεις ἐμέτους, διαῤῥοίας χολώδεις, καῦμα σφοδρὸν, ὃς κρατεῖ δώδεκα ὥρας τὸ μήκιστον. ὁ γὰρ μὴ τοιοῦτος τριταῖος νόθος ἐστίν. οὗτος οὖν ὁ ἀκριβὴς τριταῖος κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοις τὸ μακρότατον, ὥς φησιν Ἱπποκράτης· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τῇ ἑβδόμῃ καὶ τῇ ἐννάτῃ καὶ τῇ ἑνδεκάτῃ λύεται διὰ τὸ εὐδιαφόρητον τῆς ὕλης ἥτις ἐστὶ ξανθὴ χολὴ ἡ τοῦτον τὸν πυρετὸν ἐργαζομένη.

ΔΑΜ. Ὁ μὲν καῦσος ἐν ταῖς φλεψὶν ἅμα τῷ αἵματι τὴν ξανθὴν χολὴν πλεονάζουσαν καὶ ζέουσαν ἔχει, ὁ δὲ τριταῖος ἐν ὅλῳ τῷ σώματι φερομένην καὶ κινεμένην.

ξ΄ Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ,

---

1) **COD. ESC.** Τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸ ἀκριβεῖς τριταῖοι ὥσπερ ἐνταῦθα, τινὰ δὲ οὐκ ἔχουσι. τοῦτο οὖν οὐ μάτην ἐμνημονεύσαμεν, ἐπειδὴ γινώσκομεν ὅτι ἐπὶ τῇ ἁπλῇ καὶ ἀμιγεῖ χολῇ διάφοροι τριταῖοι γίνονται, ὡς δηλοῦσι τοῦτο καὶ οἱ μερικοὶ παροξυσμοὶ τοῦ χρόνȣ. — ῥαγδαῖος ἱδρώς. — **Hippocrates agit de tritaeo** ἀνοθεύτῳ.

αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νούσημα. —

ΘΕΟΦ. Ἐν πυρετῷ κωφῶνται τὰ ὦτα, ἀτμῶν τινων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνερχομένων ἐκ τῆς ὑποκειμένης ὕλης καὶ καταλαμβανόντων τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους καὶ ἐμφραττόντων αὐτούς. ὅσοις οὖν ἐν πυρετοῖς τὰ ὦτα κωφωθῇ, ἢ διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγία ἢ ἐκτάραξις γαστρὸς χολωδῶν περιττωμάτων γινομένη παύει τὴν κώφωσιν. διατί; ἐπειδὴ ἡ ὕλη ἐκενώθη ἡ ποιήσασα τὸν πυρετὸν καὶ τὴν κώφωσιν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπαύθη ἡ κώφωσις.

ΔΑΜ. Εἰ κωφωθῇ τις ἐν πυρετῷ, λύεται διὰ τῶν δηλωθεισῶν κενώσεων τοῦ λυποῦντος χυμοῦ.

ξα΄. Ἢν μὴ ἐν κρισίμῳ ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθε. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθα περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἐν περισσῇσι· ταῦτα γὰρ ἐν περιτταῖς ἢ παρὰ μίαν παροξύνει διὰ τὸ εὐδιαφόρητον καὶ θερμὸν τῆς ὕλης. ὅπου δὲ ὁ παροξυσμὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ κρίσις. τοῖς οὖν ὀξέως νοσοῦσιν, ἢν μὴ ἐν περιτταῖς ἡμέραις ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ὑποτροπιάζει. καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὸ μὴ νόμῳ φύσεως γεγενῆσθαι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ βίᾳ συμπτώματος. ἄλλως τε τὸ ἐν περισσῇσιν ἀντὶ τοῦ ἐν κρισίμοις εἴρηται. ἐὰν οὖν ἐν περιτταῖς ἡμέραις ἤτοι ἐν κρισίμοις ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ἀγαθόν· ἢν δὲ μὴ, ὑποτροπιάζειν εἴωθε. καὶ ἔστιν ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀναγκαιοτέρα τῆς ἑτέρας, συμπεριλαμβάνουσα καὶ τὴν τετάρτην καὶ τὴν τεσσαρασκαιδεκάτην καὶ εἰκοστὴν καὶ τεσσαρακοστὴν, αἵτινές εἰσι κρίσιμοι.

2) Τὰ ἐν ἀρτίῃσι ἡμέρῃσι κρινόμενα δύσκριτα καὶ φιλυπόστροφα. —

1) COD. ESC. Ἀπορία: At quartus, decimus quartus etc. dies nonne sunt critici et ἄρτιοι? Sed quartus dies raro criticus et 14 κρίνει ὡς περιττὴ ἡμέρα, καὶ οὐχ ὡς ἀρτία. Nam si dies octavus principium secundae hebdomadis, 14 dies est septimus. 2) Hic aphorismus in vulgatis nostris editionibus omittitur.

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ εἰπὼν τὰς ἀγαθὰς κρίσεις ἐν περιτταῖς ἤτοι ἐν κρισίμοις ἡμέραις γίνεσθαι, ἐξ ἀνάγκης τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν τίθησι, διδάξαι βουλόμενος τὰς ἀχρήστους κρίσεις ἐναντίαις ἤτοι ἀκρισίμοις ἡμέραις γίνεσθαι.

ξβʹ. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερέων, κακόν, [ἢν μὴ ξυνδόσιες ὑγρῶν κατὰ κολίην γένωνται]. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἴκτερος γίνεται ἐπὶ ἐμφράξει τοῦ χοληδόχου ἀγγείου· οὐ καθαίρεται γὰρ τὸ τηνικαῦσα διὰ τὴν ἔμφραξιν καὶ ἀκάθαρτον ἀναδίδοται τὸ αἷμα καὶ γίνεται ἴκτερος. γίνεται δὲ καὶ σκιῤῥουμένου καὶ φλεγμαίνοντος τοῦ ἥπατος· ἐκχολοῦται γὰρ τὸ τηνικαῦτα τὸ ὅλον αἷμα διὰ τὴν δυσκρασίαν καὶ οὐκ ἰσχύει ὅλον ἑλκύσαι ἡ χοληδόχος κύστις, ἀλλ᾽ ἀναδίδοται ὅλον χολωδέστερον τὸ αἷμα ἐν τῷ παντὶ σώματι, καὶ γίνεται ἴκτερος· γίνεται δὲ καὶ φυσικῷ τρόπῳ τοιῷδε, τῆς φύσεως κηδομένης τῶν ἐν βάθει μορίων κριτικῶς ἐκρίπτει τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἐκτὸς καὶ γίνεται ἴκτερος ὥσπερ ἐπὶ καύσου καὶ τριταίου, τῆς φύσεως 3) φειδομένης τῶν ἐν βάθει μορίων καὶ πρὸς τὰ ἐκτὸς τὴν ὕλην ἐκριπτούσης. οἱ οὖν πρὸ τῆς ἑβδόμης

---

1) **COD. ESC.** Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς δοκεῖ περιττὸς εἶναι. ταῦτα γάρ ἐστιν τὰ ἐν ἀρτίαις κρινόμενα δύσκριτα, — ὅθεν ὁ Γαληνὸς οὐδὲ ἠξίωσεν αὐτὸν ἐξηγήσεως, λέγων ὅτι ἐμπαρατέθειται· — — οἱ μέντοι ἐξηγηταὶ παραμυθίας ἕνεκεν ἐξηγήσαντο τὸν τρόπον τοῦτον· — προσδιωρίσατο Hippocrates πυρέσσοντι addens. 2) **IBID.** Οἶμαι ὑμᾶς μὴ ἀγνοεῖν ὅτι ὁ ἴκτερος σύμπτωμά ἐστιν. — Quatuor ζητήματα de ictero: 1.) ποίας δυνάμεως ἢ ἐνεργείας ἤτοι ἔργου ἐστὶ βλάβη ὁ ἴκτερος; τῆς διακριτικῆς, quae est vis composita, γινομένη ἀπὸ τῆς ἀποκριτικῆς τοῦ ἥπατος καὶ ἀπὸ τῆς ἑλκτικῆς τῆς χοληδόχου κύστεως. 2.) ποίοις νοσήμασι πέφυκεν ἕπεσθαι ὁ ἴκτερος; γίνεται ἐπὶ ἐμφράξει τῶν χοληδόχων ἀγγείων, — ἐπὶ ταῖς ζεούσαις φλεγμοναῖς τοῦ ἥπατος, — ἐπὶ τοῖς ἐρυσιπελατώδεσιν ὄγκοις τοῦ ἥπατος, θερμῇ δυσκρασίᾳ τοῦ ἥπατος. 3.) ἐν ποίοις μορίοις συναγομένης καὶ ἀθροιζομένης τῆς χοληδόχου ὕλης διαφαίνεται καὶ λέγεται ἴκτερος; ἐν τοῖς ὑπὸ δέρμα ὑμέσι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δέρματι. 4.) ἐν ᾧ σημειώσιν τινα εἴτε νοσερὸς γέγονεν ὁ ἴκτερος εἴτε κριτικὸς καὶ εἴτε νόμῳ φύσεως εἴτε βίᾳ συμπτώματος etc. 3) putrefaciente C! σηπομένης!

ἡμέρας ἴκτεροι ἐν πυρετοῖς ἐπιγινόμενοι κακοί. 1) καὶ ἡ αἰτία· θᾶττον γὰρ οὐχ οἷόν τε κριτικῶς ἀναδοθῆναι τὴν χολὴν εἰς τὸ σῶμα. λείπεται οὖν βίᾳ συμπτώματος τοῦτο γίνεσθαι καὶ διὰ τοῦτο κακόν. τινὲς δὲ προσγράφουσι τὸ ἢν μὴ ξυνδόσιες καὶ τὰ ἑξῆς, βουλόμενοι καθαίρεσθαι τὸ χολῶδες ἐπ᾽ ὠφελείᾳ.

ΔΑΜ. Ἴκτερος κακὸν πρὸ τῆς ζ', ἐὰν μὴ ἡ κοιλία ὑγρὰ γένηται.

ξγ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ᾽ ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ᾽ ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ ἀμφημερινοῦ διαλέγεται, καὶ σαφὴς ἡ ἔννοια τοῦ ἀφορισμοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς φράσεως. φησὶ γὰρ ἐὰν καθ᾽ ἡμέραν πυρέσσοντι καθ᾽ ἡμέραν αὐτῷ ἐπιγίνηται ῥῖγος, λύει τὸν πυρετόν· ἡ γὰρ ὕλη ἐκτὸς τῶν ἀγγείων ἐκρίπτεται, ἥτις ἐντὸς ἔσα τὸν πυρετὸν ἐποίει. ἀλλ᾽ ἀπορᾶσί τινες λέγοντες, καὶ πῶς ἐπὶ τᾶ ἡμιτριταίτ τᾶ καθ᾽ ἑκάςην ἡμέραν ῥῖγος ποιοῦντος οὐ παύεται πυρετὸς καί φαμεν, ὅτι περὶ ἁπλοῦ πυρετοῦ ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει νῦν, οὐ περὶ συνθέτου. οὗτος δὲ σύνθετός ἐστιν ἐκ δύο πυρετῶν, ἀπό τε συνεχοῦς ἀφημερινοῦ καὶ τριταίου διαλείποντος.

ΔΑΜ. Τουτέστιν ἀπύρετοι γίνονται οἱ κάμνοντες ὡς ἐπὶ τριταίων καὶ τεταρταίων.

ξδ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐνάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἴκτερος ἐπιγίνεται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ ὑποχόνδριον τὸ δεξιὸν σκληρὸν γένηται· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ἀγαθοὺς λέγει τοὺς ἐν τοιαύταις ἡμέραις ἐπιγινομένους ἐν πυρετῷ ἰκτέρους, ἐπειδὴ νόμῳ φύσεως

---

1) Quae sequuntur, om. C. τινὲς usque ad finem Om. V. b. A. b. 2) COD. ESC. Προσδιορισμοί: 1.) τὸ ῥῖγος δεῖ προηγεῖσθαι τοῦ πυρετοῦ, εἰ μέλλοι παύειν αὐτόν. 2.) τὸν πυρετὸν δεῖ ἁπλοῦν εἶναι, εἰ τὸ ῥῖγος παύειν μέλλοι. 3.) δεῖ τὸ ἐπιγινόμενον ῥῖγος τῷ πυρετῷ παροξυντικὸν εἶναι, καὶ οὐκ ἄλογον.

ἐγεγόνησαν, ἐν κρισίμοις ἡμέραις φανέντες· πλὴν προσέθηκε προσδιορισμὸν εἰπών, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν γένηται. ἐὰν γὰρ φλεγμονή ἐστι τοῦ ἥπατος κἂν ἐν κρισίμοις ἡμέραις γένηται ὁ ἴκτερος, κακόν ἐστι διὰ τὸ νοσερῶς διακεῖσθαι τὸ ἧπαρ.

ΔΑΜ. Τουτέστιν εἰ μή τις ἐν τῷ ἥπατι κακοπραγία τῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν εἰρημένων ὑπάρχει, φλεγμονή τις ἢ σκίῤῥος ἢ ἔμφραξις.

ξε'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Κοιλίαν λέγει νῦν τὴν σιτοδόχον, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν καρδιωγμόν· καρδιωγμὸς γάρ ἐστι δῆξις τοῦ στόματος τῆς γαστρός. 2) ἐὰν οὖν, πυρετοῦ ὑποκειμένου, περὶ τὴν κοιλίαν καῦμα ἰσχυρὸν γένηται καὶ καρδιωγμὸς, κακὸν τὸ τοιοῦτον, ἐπειδὴ δηλοῖ δριμεῖαν καὶ ζέουσαν ὕλην ὑποκεῖσθαι περὶ τὴν γαστέρα, ἥτις τῇ μὲν ζέσει τὸ καῦμα ποιεῖ, τῇ δὲ δήξει τὸν καρδιωγμόν. διὰ οὖν τὸ ἀνιᾶσθαι τὸν στόμαχον τῇ δήξει τοῦ χυμοῦ κακόν.

ΔΑΜ. Τὸ μὲν οὖν ἰσχυρὸν καῦμα τῆς κοιλίας ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς ζεούσης ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτῆς γίνεται. κατὰ λόγον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς δάκνεται καὶ διὰ τοῦτο κακόν ἐστι τὸ σύμπτωμα.

ξς'. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν πυρετοῦ ὑποκειμένου, ἐξ ὕπνου σπασμὸς καὶ φόβος ἐπιγένηται, κακόν. καὶ ἡ αἰτία· δηλοῦται γὰρ μελαγχολικώτερος χυμὸς εἶναι ἄπεπτος, ὃς ἐμφράττων τὰ νευρώδη μόρια τὸν

---

1) COD. ESC. *ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνὸς κεκρυμμένην γνώμην καὶ ἔννοιαν δημοσιεύει τοῦ Ἱπποκράτους,* ac si hic sermo sit *περὶ ἐρυσιπελατώδους ὄγκου κατὰ τὴν γαστέρα.* 2) Omnia quae sequuntur, om. C.

σπασμὸν ποιεῖ, ἀναφερόμενος δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ μολύνων τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸν φόβον ἀπεργάζεται. ὅτι δὲ ἄπεπτός ἐστιν ὁ χυμὸς, δῆλον ἐκ τοῦ βλαβεροὺς ἐπιφέρεσθαι τοὺς ὕπνους.

ΔΑΜ. Φόβοι γίνονται ἐν τοῖς ὕπνοις, τοῦ λυποῦντος χυμοῦ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀνερχομένου, καὶ μελαγχολικοῦ μὲν ὄντος, φόβοι γίνονται, καὶ μελαγχολικοῦ δὲ, πόνοι. γίνονται δὲ φόβοι καὶ ἄλλως, τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς βαρυνομένου μοχθηροῖς χυμοῖς.

ξζ΄. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι ὀξέσι οἱ σπασμοὶ, καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ σπασμοῦ διαλέγεται καὶ φησιν, ὅτι ἐὰν, πυρετοῦ διακαοῦς ὑποκειμένου, σπασμὸς ἐπιγένηται καὶ πόνος περὶ τὰ ὑποχόνδρια, κακόν. ὁ μὲν σπασμὸς, ὅτι δηλοῦται ἐκ ξηρότητος συνίστασθαι, πυρετοῦ διακαοῦς ὑποκειμένου, ὁ πόνος δὲ ὁ ἰσχυρὸς περὶ τὰ ὑποχόνδρια, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμοίως πολλὴν τὴν ξηρότητα ἐμφαίνει. καὶ γὰρ ἐκ τῆς ἀμέτρου ξηρότητος ἀνιῶνται τὰ σπλάγχνα κἀντεῦθεν πονοῦσιν.

ΔΑΜ. Παραπλησίως γὰρ πυρὶ ξηραίνοντες οἱ πυρετοὶ τὰ νεῦρα τείνουσι καὶ σπῶσι. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ καὶ τοῖς σπλάγχνοις ἐμποιοῦσιν ὀδύνας.

ξη΄. Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐνταῦθα περὶ σπασμοῦ διαλέγεται. λέγει δὲ, ὅτι ἐὰν ἐν πυρετῷ τὸ πνεῦμα ἤτοι ἡ ἀναπνοὴ προσκόπτηται τουτέστι διακόπτηται, κακόν· καὶ ἡ αἰτία καθ' Ἱπποκράτην· σπασμὸν γὰρ σημαίνει τὸν ἐπὶ ξηρότητι ὅλου τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τῶν τοῦ θώρακος μυῶν. τούτων γὰρ παθόντων, καὶ ἡ ἀναπνοὴ ἐμποδίζεται. πῶς; διαστελλομένου γὰρ τοῦ θώρακος, γίνεται ἡ εἰσπνοὴ, συστελλομένου δὲ, ἡ ἐκπνοή. οὗτος οὖν ὁ σπασμὸς καὶ

1) COD. ESC. πνεῦμα δὲ ὁ Ἱπποκράτης εἴωθε τὴν ἀναπνοὴν καλεῖν. οὕτω γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγει ὅτι πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν etc.

τὴν ἀναπνοὴν προσκόπτειν ποιεῖ, ἧς καὶ διασπωμένης, κακόν ἐστι, διότι ἡ ἀναπνοὴ σύνθετός ἐστιν, ἐκ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς συγκειμένη. ἐὰν οὖν ἡ εἰσπνοὴ διακόπτηται, οὐκ ἐμψύχεται τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος 1) οὐδὲ ῥιπίζεται καὶ κινδυνεύει ἀπομαρανθῆναι. ἐὰν δὲ πάλιν ἡ ἐκπνοὴ διακόπτηται, συνάγονται τὰ λιγνυώδη περιττώματα, μὴ δυνάμενα διὰ τῆς ἐκπνοῆς ἐξελθεῖν, καὶ πλημμυροῦντα ἀποσβεννύουσι τὸ ἔμφυτον θερμόν.

ΔΑΜ. Ἡ ἀναπνοὴ εἴτε κατὰ τὴν ἔσω, εἴτε κατὰ τὴν ἔξω φορὰν προσκόπτουσα, κακόν.

ξθ'. Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, ἐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐλθὸν ἐκ τουτέων λεπτῶν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται, οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει. —

ΘΕΟΦ. 2) Θαυμάσιος ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι τῶν σπανίως αὐτῷ ἑωραμένων τὴν κατάστασιν ἐπισημαίνεται. ὑποτίθεται οὖν πυρετὸν ἐπὶ πλήθει καὶ πάχει χυμῶν ἀπέπτων γενόμενον καὶ λέγει, ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι τυχὸν ὅτι οἷς τοιοῦτος ὑπόκειται πυρετὸς, ἐν τῇ πρώτῃ καὶ β' τῶν ἡμερῶν ὁ τοιοῦτος ἀπέθετο τὸ οὖρον, ὀλίγον 3) τὸ πᾶν καὶ πλεῖστον αὐτοῦ ὑπόστασιν ἔχον παχεῖαν καὶ ἀνώμαλον καὶ ἄπεπτον, ὅπερ κακόν· ἀσθένειαν γὰρ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυ-

---

1) οὐδὲ ῥιπίζεται Om. V. b. C. 2) COD. ESC. ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνὸς ἐν τῷ ὑπομνήματι ἐξηγούμενος τὸν παρόντα ἀφορισμὸν λέγει, ὅτι τὰ νῦν λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους ἐν μὲν τοῖς χρόνοις τοῖς ἡμετέροις τῶν ὡς ἐπίπαν καὶ ἀεὶ γινομένων ἐστὶν, ἐν μέντοι τοῖς Ἱπποκρατείοις χρόνοις τῶν σπανίως ἦσαν συμβαίνοντα, διὰ τὸ τρυφηλοὺς κεχρῆσθαι νῦν τοὺς ἀνθρώπους καὶ κώμοις καὶ μέθαις καὶ ἀργίαις etc. Multus est Stephanus in comparando medico vulgari, qui morbum *θερμασίαν* solam esse declarat, non febrem, falsus, cum medico perito artis suae. — ὠφελέει τὸ λεπτὸν οὖρον] ἐνταῦθα δὲ ὁ Γαληνὸς ἐπεσημήνατο ἐν τῷ ὑπομνήματι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ δηλωτικοῦ τὸ ποιητικὸν τέθεικεν ὁ Ἱπποκράτης; non enim urina proficit, sed vis concoquens τὸ παχὺ καὶ θρομβῶδες. 3) πάνυ V. b.

νάμεως ἐνδείκνυται, μὴ ἰσχυούσης λεπτῦναι καὶ πέψαι καὶ ἀλλοιῶσαι τὴν ὕλην. διὸ καὶ διὰ τὸ πάχος μόλις διεξιόντα ὀλίγα ἐφέρετο. ἐὰν δὲ μετ᾽ ὀλίγον χρόνον ἔλθῃ πολὺ καὶ λεπτὸν οὖρον ἐκ τούτων, ὑπόστασιν ἔχον λείαν καὶ ὁμαλὴν, ὠφελεῖ, ὥς φησιν Ἱπποκράτης. δηλοῦται γὰρ ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις ἐῤῥῶσθαι, λεπτὸν ποιήσασα, λεπτὸν δὲ, οὐ κυρίως λεπτόν· τοῦτο γὰρ ἄπεπτον. ἀλλὰ πρὸς σύγκρισιν τῶν θρομβωδῶν, ὡς εἶναι αὐτὸ σύμμετρον. τὸ δὲ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ ἀφορισμοῦ γεγραμμένον τὸ, μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει, τοιοῦτόν ἐστι· μάλιστα δὲ τοῦτο συμβαίνει ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν πυρετῶν, ἐφ᾽ ὧν ἢ τῇ α′ ἢ τῇ β′ ἢ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ εὐθὺς ἀπόστασιν ἴσχει τὸ οὖρον λόγῳ βάρους τῆς ὕλης, οὐ λόγῳ 1) φύσεως.

ΔΑΜ. Ὁπόσοις ἀνθρώποις πυρέττουσιν ὑπάρχει καταρχὰς οὖρα παχέα καὶ θρομβώδη ἤως διεσπαρμένα καὶ ἀνώμαλα, εἶτα τῆς κακοχυμίας διὰ τῶν παχέων ἀναλωθείσης, φαίνονται λεπτὰ τὰ οὖρα. τούτοις ὠφελεῖ ἡ ἐκ τῶν παχέων ἐπὶ τὰ λεπτὰ μετάπτωσις τῶν οὔρων. ἐκκρίνεται δὲ τὰ λεπτότερα πολλὰ, καὶ εἰκότως διὰ τὸ πρόσθεν ἴσχεσθαι, καθ᾽ ὃν χρόνον μόλις διεξήει τὰ παχέα.

σ′. Ὁκόσοισι ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι πάρεισιν, ἢ παρέσονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς σημειωτικός ἐστιν· ἀπὸ γὰρ οὔρων διαγινώσκει κεφαλῆς διάθεσιν. φησὶ γὰρ, ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖς τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισι ἢ παρέ-

---

1) *μὴ δυναμένης κατ᾽ ἀρχὰς τὸν παρὰ φύσιν παχὺν χυμὸν κατεργάσασθαι* **V. b. addit.** 2) **COD. ESC.** *ἐπειδὴ δὲ οὔρου ἐμνημόνευσεν, ἵνα μὴ πολλὰ περὶ οὔρου λέγωμεν, δεῖ ἡμᾶς μεταγαγεῖν τὰ ἐν τῇ περὶ κρίσεων περὶ οὔρων εἰρημένα.* — **Tres** *διαφοραί:* **1.)** *οὖρα θολώδη καὶ παχέα, ἔξωθεν δὲ ὑπόστασις.* **Ostendunt naturae victoriam. 2.)** *θολώδη καὶ παχέα, καὶ μένουσι διὰ παντὸς οὕτως.* **Inter naturam et morbum sunt. 3.)** *λεπτὰ καὶ καθαρὰ, ἔξωθεν δὲ ἀναθολοῦνται.* **natura vincitur.**

σονται. τὸ τεταραγμένον οὖρον ἐκ τριῶν τινων συνίσταται, ἐξ ὠμῆς ὕλης καὶ φυσώδους πνεύματος καὶ ὀῤῥώδους ὑγρότητος. γεννῶνται γὰρ πνεύματα ἐξ ὕλης παχείας ὑπὸ βληχρȣ̃ πυρετοῦ θερμαινομένης. ἐὰν οὖν φανῇ ἐν πυρετοῖς τοιοῦτον οὖρον, εἰκότως κεφαλαλγίαν δηλοῖ, τῶν πνευμάτων ἐν τῇ κεφαλῇ χωρησάντων, 1) ἀλλὰ καὶ δηλώσει, μελέτης γινομένης τοῦ πάθους διά τε τὴν θερμότητα καὶ τὸ πνεῦμα.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ταραχὴ ὑπὸ παχείας ὕλης καὶ πυκνῆς γίνεται. διὰ τοῦτο καὶ κεφαλαλγοῦσιν οἱ ταῦτα οὐροῦντες, φυσώδους πνεύματος μετὰ θέρμης τινὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένων.

οα΄. Ὁκόσοισι ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι οἷς ἐν τῇ ἑβδόμῃ κρίνεται τὸ νόσημα, τούτοις ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον ἐρυθρὸν καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον. ποῖά εἰσι τὰ ἄλλα; διαχωρήματα, πτύσματα, μάλιϛα εἰς τὸ πάθος τȣ̃ θώρακος σφυγμός· ἐὰν γὰρ ταῦτα πάντα κατὰ λόγον εἰσὶ καὶ τὸ οὖρον ἐπινέφελον ἴσχει ἐρυθρὸν, πέψιν δηλοῦν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, πάντως τῇ ἑβδόμῃ κριθήσεται. διὰ τί; διότι δηλωτική ἐστιν ἡ τετάρτη τῆς ἑβδόμης, καθὼς αὐτός φησι, τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος. διὰ τί εἶπεν, ἐπινέφελον ἴσχει ἐρυθρὸν, καὶ οὐκ εἶπε λευκόν; διότι θερμὴ καὶ χολώδης ὕλη ὑπόκειται, οὐ παχεῖα καὶ φλεγματική. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ τῇ ἑβδόμῃ κρίνεσθαι. καὶ ἐπειδὴ ὕλη ξανθὴ ὑπόκειται καὶ θερμὴ, διὰ τί μὴ εἶπεν ἐπινέφελον ἴσχει ξανθόν; ἀλλὰ τὸ ξανθὸν οὐ δια-

---

1) praeterea diuturnitatem affectionis. C. 2) COD. ESC. Omnem lapidem moverunt, ut explicarent τὸ κατὰ λόγον. 1.) Alii ita interpretantur: δεῖ σε ἐπισκέψαι (μετὰ τὸ φανῆναι τὴν νεφέλην ἐν τῷ οὔρῳ) εἰ καὶ τὰ ἄλλα (sc. συμπτώματα) κατὰ λόγον. 2.) Alii dicunt, Hippocratem unum hoc febris exemplum posuisse investigandosque reliquisse ceteros morbos secundum hanc suam methodum. 3.) Et ceteras urinae partes explora.

φαίνεται αὐτὸ ἐν ὑποστάσει, τῷ εἶναι αὐτὸ διαφανές. καταχρησάμενος οὖν ἀντὶ τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρὸν εἶπεν.

ΔΑΜ. Καθότι ἐστὶν ἡ δ' τῆς ζ' ἐπίδηλος, εἰ ἐν αὐτῇ σημεῖον φανῇ ἀξιόλογον πέψεως, τὴν κρίσιν ἐπὶ τῆς ζ' δηλοῖ, ὥστε οὐ μόνον ἐρυθρὰ νεφέλη ἐπιφανεῖσα σημαίνει κρίσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ λευκή. ἀξιοῖ δὲ ὡς ταῦτα καὶ τἄλλα κατὰ λόγον ἡμᾶς ἐννοεῖν, ὅσα σημαίνει κρίσις, ἤως καὶ διαχωρήματα καὶ πτύσματα σὺν τοῖς οὔροις.

οβ'. Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ παρὼν ἀφορισμὸς ἀπὸ οὔρων ποιεῖται διάγνωσιν ἐγκεφάλου καί φησιν, ὅτι ἐν τοῖς φρενιτικοῖς λευκὰ καὶ 1) διαφανέα οὖρα, μάλιστα ἐπιφαινόμενα, πονηρά. εἰσὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ τὰ λευκὰ πονηρὰ, διαφανῆ ὄντα, διὰ τὸ σημαίνειν ἐσχάτην ἀπεψίαν, ἀλλ' ἐν τοῖς φρενιτικοῖς μᾶλλον πονηρά. διὰ τί; διότι ὁ φρενίτης ἀπὸ χολώδους χυμοῦ γίνεται, καὶ ἔδει καὶ τὰ οὖρα ξανθὰ εἶναι. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐ γίνεται, σημεῖον κακόν. δηλοῖ γὰρ ὅτι ἀνήκει πᾶσα ἡ χολώδης ὕλη ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ διὰ τὸ πάσχειν κύριον μόριον ἤτοι τὸν ἐγκέφαλον, κακόν ἐστι. διὰ τί δὲ εἶπε διαφανῆ καὶ λευκά; τί γάρ; τὰ διαφανῆ οὐκ εἰσὶ λευκά; φαμὲν ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ διαφανῆ εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ λευκὰ, ἀλλὰ ξανθὰ ἢ ὠχρά. διὰ οὖν τὸ διάφορον τοῦ διαυγοῦς προσέθηκε τὸ λευκά.

ΔΑΜ. Ταῦτα γὰρ σὺν τῇ ἀπεψίᾳ καὶ τῆς ξανθῆς χολῆς πᾶσαν τὴν ὁρμὴν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν δηλοῦσιν.

ογ'. Ὁκόσοισι ὑποχόνδρια πετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος 2) ἔλθῃ· ἐπὶ πυρετοῖσι δὲ ταῦτα. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἵνα σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, ἐξ ὑπο-

1) COD. ESC. διαφανὲς] διαυγὲς καὶ καθαρὸν ὑφ' οὗ δυνάμεθα τὰ ἐν μέσῳ ὁρᾷν. 2) ὑπέλθῃ D. 3) COD. ESC. Quatuor ζητήματα:

θέσεως γυμναζέσθω ο λόγος. ὑποκείσθω νόσημα πυρετὸς καὶ ὄγκος ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις ἀπὸ πνεύματος φυσώδους καὶ ὑγρότητος ἐγκαταμεμιγμένης τῷ πνεύματι. ἐὰν οὖν οὕτως 1) γένηται καὶ ἄφνω 2) ἄλγημα περὶ τὴν ὀσφὺν γένηται, αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται διὰ τὴν μετάστασιν τῆς ὕλης· πλὴν εἰ μὴ χωρισθῶσιν ἀλλήλων τὰ μεμιγμένα τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ μὲν ὑγρὸν δι᾽ οὔρων, τὸ δὲ πνεῦμα δι᾽ ἐντέρων κενωθῇ.

ΔΑΜ. Βορβορυγμός ἐστι πνεύματος σὺν ὑγρότητι μετρίᾳ κίνησις, ψόφον ἀποτελοῦσα οὔτε πολὺν οὔτε μέγαν· τῷ γοῦν βορβορύγμῷ κατιόντι συμβαίνει τὸν τῶν ὑποχονδρίων ὄγκον εἰς τὸ κατὰ τὴν ὀσφὺν ἅμα ἑαυτῷ καταφέρειν, ἐφ᾽ ᾧ τεινομένων τῶν ἐνταῦθα μορίων, ἄλγημα γίνεσθαι κατὰ αὐτὴν, εἶθ᾽ οὕτως ποτὲ μὲν εἰς ἀνάδοσιν ὁρμήσαντος τοῦ ὑγροῦ, τὸ φυσῶδες πνεῦμα διαχωρηθῆναι μόνον, ἐνίοτε δὲ σὺν τῷ ὑγρῷ· καὶ μέντοι καὶ τὸ ἀναδοθὲν ὑγρὸν ὡς τὰ πολλὰ δι᾽ οὔρων ἐκκρίνεται. ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἄμφω πρὸς ἀνάδοσιν ὁρμήσαντα, τό τε ὑγρὸν καὶ τὸ πνεῦμα διεξέρχεται ταχέως ἐπὶ κύστιν.

οδ΄. Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πουλὺ, κάρτα παχὺ καὶ λευκὸν γενόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἐνίοισι ἄρχεται γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται. —

ΘΕΟΦ. Ἐλπίς ἐστιν ἤτοι προσδοκία εἰς τὰ ἄρθρα γίνεσθαι τὴν ἀπόστασιν τοῖς ὁπωσοῦν κοπϊώδεσι πυρετοῖς· ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γίνονται,

---

1.) δεῖ σαφηνίσαι ὄνομα ἀσαφὲς ἐγκείμενον ἐν τῷ ῥητῷ, διαβορβορύζοντα. τί δέ ἐστι βορβορυγμὸς ὡς, θεοῦ διδόντος ἐν τῇ περὶ αἰτίας μαθησόμεθα. Est κίνησις φυσώδους πνεύματος, συναναπεπλεγμένου τῷ πνεύματι, καὶ περιττωματικῆς ὑγρότητος οὔρου. 2.) τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος. — πυρετὸς ἄνευ τόπου πεπονθότος. Itaque haud credas intestina suspensa ab organo aliquo affecto esse. 3.) παραδοῦναι τὴν ἱστορίαν ἐφ᾽ ᾗ γυμνάζει τὸν λόγον; Aphorismi symptomata persequitur. 4.) ἐξηγήσασθαι τὸ ῥητόν.

1) ἔχοντος V. b. c. 2) ὀδύνη V. b. c.

οἱ δὲ ἐπὶ προηγεμένῃ. ἐνταῦθα ἒν περὶ τῆ ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ γινομένε κόπε ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει· 1) [καὶ ἐπὶ τῇ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ τοῦ προηγουμένου κόπου] τῷ πυρετῷ, ἐπὶ τέτε γὰρ μάλιϛα ἐλπὶς κατὰ ἀπόϛασιν λύεσθαι τὴν νόσον. τριττὸς γάρ ἐστιν ὁ κόπος· ἢ γὰρ προηγεῖται ὁ κόπος τῆ πυρετοῦ ἢ ἕπεται ἢ σύνεστιν. ἐὰν οὖν προηγήσατο ὁ κόπος τῷ πυρετῷ, ἐλπὶς κατὰ ἀπόστασιν τὴν κρίσιν γίνεσθαι ἐν τοῖς ἄρθροις, καὶ ἡ αἰτία εἴρηται. ἐφ᾽ οἷς οὖν ἔστιν ἐλπὶς κατὰ ἀπόϛασιν γίνεσθαι τὴν κρίσιν, ἐὰν ἔλθῃ οὖρον πολὺ. λευκὸν οἷον ἔν τισι τῶν κοπιωδῶν πυρετῶν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐπιφαίνεται, διὰ τὴν ψύξιν, ταχὺ ῥύεται τῆς ἀποστάσεως ὁ κάμνων τῆς μελλούσης ἔσεσθαι, διὰ τὸ κενοῦσθαι τὰ αἴτια τῆς ἀποστάσεως τὰ νοσοποιά. εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσει, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται· καταμερίζεται γὰρ ἡ ὕλη ἄνω τε καὶ κάτω, καὶ τάχιστα 2) ἀπόλυσις γίνεται τοῦ 3) νοσήματος.

ΔΑΜ. Εἰς ἄρθρα ἀπόστασις γίνεται τοῖς προπεπονηκόσιν αὐτά. εἰ οὖν ἡ φύσις εὐρωστήσει δι᾽ οὔρων ἐκκαθᾶραι τὸ σῶμα, τῆς ἀποστάσεως ἐῤῥύσατο τὸν κάμνοντα, τὸν χυμὸν διὰ τῆς κύστεως ἐκκενώσασα. τῶν κοπϊωδῶν πυρετῶν ὡς παραδείγματος ἐμνημόνευσεν. οἷς οὖν ἡ θερμασία πλείων γινομένη μετέωρον εἰργάσατο τὴν ὕλην, ἢ διὰ ῥινῶν αἱμοῤῥαγοῦσιν ἢ παρωτίδας ἴσχουσιν· οἷς δὲ ἐλάττων μὲν ἡ θερμασία, βαρύτεροι δὲ οἱ χυμοὶ, διὰ τὸ πάχος συμπεττόμενοι δι᾽ οὔρων ἐκκρίνονται.

οε΄. Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 4) Εἰπὼν οὐρέει ἀπεῤῥάπισε τὲς λέγοντας ἐξ ἀποστήματος ῥαγέντος ἐν ἥπατι ἢ ἄλλῳ μορίῳ φέρεσθαι

---

1) Om. V. b. Fort. recte et legendum τοῦ πυρετοῦ. in causa autem primitiva lassitudo praecedit febrem C. 2) ἀπόπαυσις V. c. 3) προσυπακουστέον δὲ καὶ τὸ ἐὰν ἡ γαστὴρ ῥεύσῃ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων addit V. b. 4) COD. ESC. ἀμέλει ἀπὸ τῆ παρόντος ἀφορισμοῦ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἐνεστῶτος τετάρτου τμήματος πρόκειται αὐτῷ περὶ τῶν παθῶν τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς οὐρητικοῖς ὀργάνοις διαλεχθῆναι. — Τὰ οὐρητικὰ ὄργανα sunt διακριτικὰ (νεφροὶ), παρο-

τὸ οὖρον· ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ἐπὶ μιᾷ ἢ δευτέρᾳ ἢ τρίτῃ καθαίρεται ἡμέρᾳ καὶ οὐκέτι, τὸ δὲ ἐν παρατάσει χρόνου καθαίρεσθαι ἐν νεφρῷ ἢ ἐν κύστει γίνεται, ὅπερ ἐδήλωσε διὰ τοῦ οὐρέει. ἐὰν οὖν αἷμα καὶ πῦον οὐρῇ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστεως ἕλκωσιν σημαίνει. τοῦ γὰρ ἕλκους διαβιβρωσκομένου συναναβιβρώσκονταί τινα ἀγγεῖα καὶ ἅμα τῷ πύῳ κενοῦται καὶ αἷμα, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν δυσεντεριώντων γίνεται. διὰ τί δὲ τῶν οὐρητήρων οὐκ ἐμνήσθη; γίνεται γὰρ κἀκεῖσε τοῦτο. διότι μνησθεὶς τῶν ἄκρων συμπεριέλαβε καὶ τὰ μέσα.

ΔΑΜ. Τὸ, οὐρέῃ πολλαῖς ἡμέραις ἢ μησὶν αἰνίττεται. οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ οὐρέῃ τῷ οὐρήσῃ.

οϛ΄. Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχέϊ ἐόντι σαρκία σμικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται. —

ΘΕΟΦ. Οὖρον παχὺ ἐνταῦθα τὸ κατὰ φύσιν καλεῖ, παραβάλλων αὐτὸ τῷ παρὰ φύσιν λεπτῷ. τοῦτο γὰρ τὸ κατὰ φύσιν μέσον ὂν πρὸς μὲν τὸ λεπτὸν παραβαλλόμενον λέγεται παχὺ, πρὸς δὲ τὸ παχὺ, λεπτόν. ἐὰν οὖν ἐστι τὸ οὖρον κατὰ φύσιν, δῆλον ὅτι ἔῤῥωται τὸ ἧπαρ, καταλείπεται δὲ τὸ πάθος εἶναι ἐν τοῖς νεφροῖς καὶ ὥσπερ μὲν σαρκία σμικρὰ ἐκκρίνονται, ἅ τινες ὀροβοειδῆ καλοῦσιν, ὑπεροπτωμένου παχέος αἵματος ἐν νεφροῖς ὑπὸ δυσκρασίας θερμῆς, ἐκεῖσε οὔσης. ὥσπερ δὲ τρίχες δηλονότι λευκαὶ ἐκκρίνονται, τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας τῆς ἐν τοῖς νεφροῖς 1) φρυττούσης τὴν περιεχομένην ἐν αὐτοῖς

θευτικὰ (οὐρητῆρες s. οὐρητικὰ ἀγγεῖα) ὑποδεκτικὰ (κύστις οὐροδόχος) ἀποκριτικὰ (τράχηλος τῆς κύστεως). — Ἀπορία. — τί δήποτε, διαφόρων ὄντων τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων, μόνων τῶν δύο ἐμνημόνευσε, νεφρῶν καὶ κύστεως; 1.) ἀπολογία. μνησθεὶς τῶν ἄκρων συμπεριέλαβε καὶ τὰ μέσα. 2.) ex ureteribus raro sanguis destillat raroque pus fit. Rariora tamen in Aphorismis Hippocrates intacta reliquit. 3.) διὰ τὴν ἐνέργειαν i. e. renes et vesica ad secretionem urinae faciunt, alia organa μόνην χρείαν ποιοῦνται i. e. ureteres.

1) φρυγούσης V. b.

παχεῖαν καὶ φλεγματικωτέραν ὕλην. καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸ σχῆμα τῶν νεφρῶν ἐπιμήκη ἐκκρίνονται.

ΔΑΜ. Τὰ μὲν οὖν σμικρὰ σαρκία τῆς οὐσίας τῶν νεφρῶν ἑλκωθέντων ἐστὶ μόρια, τὰ δ' οἷον τρίχες ἐν νεφροῖς μὲν λαμβάνει τὴν σύστασιν, ὥσπερ οἱ λίθοι, μόρια δὲ οὐκ ἔστι τῆς οὐσίας αὐτῶν.

οζ. Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα ξυνεξουρέεται, τουτέοισι ἡ κύστις ψωριᾷ. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐνταῦθα παχὺ οὖρον τὸ σύμμετρον λέγει. ἐὰν οὖν παχύ ἐστι τὸ οὖρον ἤτοι σύμμετρον καὶ πιτυρώδη ἐκφέρονται σὺν αὐτῷ, ἡ κύστις ψωριᾷ. ψωρίασιν δὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιπολῆς ἕλκωσιν τῆς κύστεώς φησι· ὥσπερ γὰρ ψώρας οὔσης κατὰ παντὸς τοῦ σώματος ἐκπίπτουσί τινες λεπίδες, ὡς ἀπὸ ἰχθύων, καὶ μάλιστα εἰ κνῶνται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιπολῆς ἑλκώσεως τῆς κύστεως πιτυρώδη τινὰ σὺν τῷ οὔρῳ ἐκκρίνονται.

ΔΑΜ. Ὥσπερ γὰρ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ δέρματος, ἡ καὶ ἐπιδερμὶς, κατὰ τὰς ψώρας καὶ λειχῆνας καὶ λέπρας ἀποβάλλει τι λεπτὸν, οὕτω κἀπὶ τῶν ἔνδον.

οη'. Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθα περὶ παθῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς νεφροῖς διαλέγεται καί φησιν, ὅτι ἐὰν αἷμα οὐρῶσί τινες ἀπὸ ταὐτομάτου, ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ἀπὸ τῶν νεφρῶν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἀναπνευστικῶν ἢ θρεπτικῶν; ἐκ τοῦ εἰπεῖν, οὐρέουσι. τοῦτο γὰρ τὴν ἐπίμονον οὔρησιν τοῦ αἵματος δηλοῖ. εἴτε γὰρ ἀπὸ τῶν ἀναπνευστικῶν, εἴτε ἀπὸ τῶν θρεπτικῶν διὰ ῥήξεως φλεβίου ἐστὶ, πρὸς ὀλίγον οὐρεῖται καὶ εὐθέως παύεται. πόθεν δὲ δῆλον ὅτι οὐ κατὰ ἀνά-

---

1) COD. ESC. ψωρίασιν νῦν ὁ Ἱπποκράτης τὴν ἐπιπόλαιον ἕλκωσιν τῆς κύστεως ὑποτίθεται. — Ἀπορία. Verum est, ἐπὶ συντήξει τῶν νεύρων excerni πεταλώδη, cur hic πιτυρώδη secernuntur? At vesica non nervus, sed οὐσίας νευρώδους ἐστίν.

βρωσιν, ἀλλὰ κατὰ ῥῆξιν γίνεται ἡ αἵματος οὔρησις; ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἀπὸ ταὐτομάτου. τὸ γὰρ ἀπὸ ταὐτομάτου τὸ ἐξαίφνης καὶ ἀθρόως δηλοῖ. διὰ τὸ πλῆθος γὰρ τοῦ αἵματος τείνονται τὰ φλεβία καὶ τῇ τάσει ῥήγνυνται καὶ πολὺ αἷμα οὐρεῖται, ἐπὶ δὲ τῆς ἀναβρώσεως ὀλίγιστον. καὶ πόθεν δῆλον ὅτι οὐ κατὰ ἀναστόμωσιν φέρεται, ἀλλὰ κατὰ ῥῆξιν; ὅτι τὸ κατὰ ἀναστόμωσιν φερόμενον οὐκ ἔστι τέλειον αἷμα, ἀλλ' αἱματῶδες.

ΔΑΜ. Τὸ ἀπὸ ταὐτομάτου τὸ ἐξαίφνης δηλοῖ καὶ χωρὶς αἰτίας προηγησαμένης.

οθ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι οὔροισι ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισι ἡ κύστις λιθιᾷ, ἢ νεφροί. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ λίθος ἢ ἐν τοῖς νεφροῖς γίνεται ἢ ἐν τῇ κύστει· ὅπου δὲ λίθος, καὶ ψάμμων ἔκκρισις γίνεται διὰ τὸ ἀποθρύπτεσθαί τι μέρος ἀπὸ τῶν λίθων. τοῦ οὖν ὡς ἐπίπαν ἐμνήσθη ὁ Ἱπποκράτης· ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ κύστει γίνονται οἱ λίθοι διὰ τὸ ἀξιόλογον ἔχειν κοιλότητα τὴν κύστιν· διὰ τοῦτο γὰρ ταύτης μόνης ἐμνήσθη, οὐχὶ καὶ τῶν νεφρῶν. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ λίθος ποιητικὴν μὲν αἰτίαν ἔχει θερμασίαν παρὰ φύσιν, ὑλικὴν δὲ, πάχος χυμῶν.

ΔΑΜ. Ὑφίσταται ἤως ἐν τῷ πυθμένι ὄντα.

π'. Ἢν αἷμα οὐρέῃ καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν κτένα καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν περίναιον, καὶ τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει. —

ΘΕΟΦ. Ἀκολούθως ὁ νῦν ἀφορισμὸς τέτακται. ἐπειδὴ γὰρ αἷμα εἶπεν, ἐπήγαγε καὶ θρόμβους καὶ στραγγουρίαν. θρόμβος δὲ αἵματος γίνεται, τοῦ αἵματος ἐκτὸς τῶν ἀγ-

---

1) COD. ESC. ἐπειδὴ δέ τινα τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ἢ κύστις ἢ νεφρὸς λιθιᾷ, τινὰ μόνον ἡ κύστις λιθιᾷ ἔχουσιν, ἐνταῦθα γενόμενος ὁ θαυμασιώτατος Γαληνὸς ἐν τῷ ὑπομνήματι φησιν, ὅτι κολωβός ἐστιν ὁ παρὼν ἀφορισμός· λείπει γάρ τι. δεῖται γὰρ προσθήκης ἵνα ἔχῃ οὕτως, τουτέοισιν ἢ κύστις ἢ νεφρὸς λιθιᾷ. τοῦτο δὲ καλλιγραφικὸν γέγονε σφάλμα τοῦ ἐξ ἀρχῆς μεταγράψαντος τὸ παρὸν βιβλίον.

γείων γεγονότος καὶ πηγνυμένου τῇ ψύξει, ἡ στραγγουρία δὲ κατ' ἔμφραξιν τȣ̃ τραχήλȣ τῆς κύςεως διὰ λίθον ἢ φλεγμονὴν ἢ δι' αὐτὸν τὸν θρόμβον. ἐὰν ἓν αἷμα ἐρέῃ καὶ θρόμβȣς καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ τὰ λοιπὰ, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει τουτέστι κοινῶς τὰ οὐρητικὰ ὄργανα. καὶ τοῦτο δῆλον· εἰπὼν γὰρ ὀδύνη περὶ τὸ ὑπογάστριον ἐσήμανε τοὺς νεφροὺς, εἰπὼν δὲ κτένα τὴν κύστιν, περίναιον δὲ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως.

ΔΑΜ. Οὐ τὴν κύστιν μόνον νοσεῖ, ἀλλὰ καὶ νεφροὺς καὶ οὐρητῆρας.

πα΄. Ἢν αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ καὶ λεπίδας, καὶ ὀδμὴ βαρείη ἔῃ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 1) Τρία τινὰ παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ παρὼν ἀφορισμὸς, τόπον πεπονθότα, διάθεσιν καὶ κακοήθειαν τοῦ πεπονθότος. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν λεπίδας ἤτοι 2) πεταλώδη, σημαίνει τὴν κύστιν πεπονθέναι, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν αἷμα καὶ πῦον, λύσιν συνεχείας· ἀδύνατον γὰρ πῦον οὐρηθῆναι ἄνευ ἕλκους· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ὀδμὴν βαρεῖαν ἤτοι δυσώδη τὴν κακοήθειαν· τὸ δυσῶδες γὰρ σημεῖον σηπεδόνος ἐςὶ, ἡ σηπεδὼν δὲ κακοήθειαν ἐνδείκνυται. Ἰςέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ εἰπεῖν ὀδμὴν βαρείην ἀπεκρούσατο τοὺς λέγοντας, ἀφ' ἥπατος ἢ τῶν ἀναπνευστικῶν ἔρχεσθαι πεταλώδη. ἐκεῖνα γὰρ κἂν ὀδμὴν ἔχωσι, τῷ μήκει τῆς παρόδου τὴν δυσωδίαν ἀποβάλλουσιν.

ΔΑΜ. Τὸ μὲν αἷμα καὶ τὸ πῦον οὐρούμενα πάντων οὐρητικῶν ἡλκωμένων κοινὰ σημεῖα. τὸ δὲ βαρὺ τῆς ὀσμῆς ἤως ἀηδὲς, ἔτι τε αἱ λεπίδες μᾶλλον ἴδια τῆς κύστεως μόνης.

πβ΄. Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα φύεται, τουτέοισι, διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Οὐρήθραν νῦν τὸν τράχηλον τῆς κύστεως καλεῖ. φησὶν οὖν, ἐὰν ἐν τῇ οὐρήθρῃ ἤτοι τῷ τραχήλῳ

---

1) COD. ESC. Hic περὶ κύστεως ἑλκώσεως διὰ βάθους agit, supra de ulceratione superficiali. 2) λεπιδώδη V. b.

τῆς κύστεως φύματα γένηται ἐκπυήσαντα, τυχὸν πυοποιηθέντα καὶ ἐκραγέντα, λύσις γίνεται. λύσις δὲ τίνος; ἀλλ' ἢ τῆς ὀδύνης καὶ στραγγουρίας. διὰ γὰρ τὰ φύματα ὀδύνη ἐγεγόνει καὶ ἔμφραξις ἐπηκολούθει, ἐξ ἧς ἡ στραγγουρία.

πγ'. Οὔρησις 1) νύκτωρ πουλλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Οὗτος διαγνωστικὸς ὁ ἀφορισμός· λέγει γάρ, ὅτι ἐὰν διὰ τῆς νυκτὸς πολλὴ οὔρησις γένηται, σμικρὴν ἤτοι ὀλίγην διὰ κόπρου τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι πολλὴ καὶ ἀθροωτέρα γέγονεν ἀνάδοσις ἐν τῷ ἥπατι καὶ ἀντιμετωχετεύθη ἡ ὕλη, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ οὖρα ἠνέχθησαν, ὀλίγη δὲ κόπρος, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἐὰν πολλὴ διαχώρησις γένηται διὰ κόπρου, ὀλίγη ἔσται ἡ δι' οὔρων διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι ὀλίγη γέγονεν ἡ ἀνάδοσις, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον οὖρον, πολλὴ δὲ ἡ διὰ κόπρου διαχώρησις διὰ τὸ ἐν τῇ γαστρὶ μένειν τὸ ὑγρόν. ἐκ νυκτὸς δὲ εἶπεν, ὅτι αἱ πέψεις ἐν νυκτὶ γίνονται καὶ αἱ διακρίσεις τῶν περιττωμάτων.

Τμῆμα Πέμπτον.

α'. Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμος. —

Ἀρχὴ τοῦ πέμπτου τμήματος.

ΘΕΟΦ. 3) Διαγνωστικοὺς καὶ προγνωστικοὺς κανόνας παραδίδωσιν ἐν τούτῳ τῷ τμήματι ὁ Ἱπποκράτης,

---

1) ἐκ νυκτὸς V. b. c. 2) COD. ESC. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνός φησιν ὅτι λείπει τῷ ἀφορισμῷ τὸ ἄλλο ἓν καὶ δεῖ σε προσυπακοῦσαι καὶ προσθεῖναι τὸ καὶ πολλὴ ἐὰν γένηται ὑποχώρησις, ὀλίγη γίνεται ἡ οὔρησις, πλὴν φησιν ὁ Γαληνὸς ὅτι ἐγὼ εὗρον εἰς τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων τὰ ἀμφότερα γεγραμμένα, ἀλλ' οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν οὔρησις ἐν νυκτὶ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἐναντίον τουτέστιν ὅτι καὶ πολλὴ ἡ ὑποχώρησις ἐὰν γένηται, σμικρὴν τὴν οὔρησιν σημαίνει καὶ εἰ μὲν ἔχει οὕτως, ἰδοὺ καὶ καλῶς, ἐπείτοι γε προσυπάκουσον καὶ τὸ ἄλλο. ταῦτα ἔχει ὁ παρὼν ἀφορισμὸς καὶ ἐν τούτοις πληροῦται τὸ τέταρτον τμῆμα. ἐπεὶ οὖν ταῦτα εἴρηται, ἐν οἷς σὺν θεῷ ἡ πρᾶξις. — Inde a quinta sectione in codice Esc. altera, nitidior manus conspicitur. 3) IBID. Παραδεδωκὼς ἡμῖν ὁ Ἱπποκράτης διαφορὰς πολλῶν θεω-

ὥσπερ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ. καὶ δὴ ποιεῖται πρόγνωσιν τρόπου ἐκβάσεως νοσήματος, ὅπερ ἐστὶ σπασμὸς, ὃς ἐξ ἐλλεβόρου γενόμενος θανάσιμός ἐστιν. ἀλλ' ἰστέον, ὅτι ὁ ἐλλέβορος διττός ἐστιν, ὁ μὲν λευκὸς, ὁ δὲ μέλας. ἐνταῦθα οὖν περὶ τοῦ λευκοῦ ἐλλεβόρου φησὶ καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ἁπλῶς εἰρῆσθαι. ἐπὶ γὰρ τοῦ μέλανος μετὰ προσθήκης εἴρηται, οἷον ἐλλέβορος μέλας. σπῶνται οὖν ἐπὶ τῷ λευκῷ ἐλλεβόρῳ οἱ χρώμενοι αὐτῷ ἢ διὰ πλήρωσιν, ὡς ὅταν πολλάκις τοῦ καθαρσίου ἑλκύσαντος ἀθρόως πολὺν χυμὸν περὶ τὴν γαστέρα, καὶ ἐπὶ τῇ διατάσει σπᾶται, κἄπειτα ὅλον τὸ νευρῶδες γένος τῷ στομάχῳ συμπάσχον, ἢ διὰ κένωσιν ἄμετρον· τῇ γὰρ ἀμέτρῳ κενώσει ξηρότης ἕπεται καὶ τῇ ξηρότητι σπασμός· ἢ δι' εὐπάθειαν τοῦ στομάχου· πολλάκις γὰρ, δραστικωτέρου ὄντος τοῦ φαρμάκου, δάκνεται ὡς εὐπαθὴς ὁ στόμαχος καὶ σπᾶται ἢ διὰ δριμὺν χυμὸν ἑλχθέντα ἀπὸ τοῦ καθαρσίου ἐπὶ τὴν γαστέρα. καὶ οὗτος γὰρ τῇ δήξει σπασμὸν ποιεῖ. περὶ τοῦ δευτέρου οὖν τρόπου ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει τοῦ ἐπὶ ξηρότητος, ὅστις καὶ ἀνιατός ἐστιν, ὅτι, δαπανηθείσης τῆς συνεκτικῆς ὑγρότητος, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν ἀνακαλέσασθαι· οἱ γὰρ ἄλλοι τρόποι κακοὶ μέν εἰσιν, οὐ μὴν θανάσιμοι.

ρημάτων καὶ θαυμαστῶν ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι· παρέδωκε γὰρ ἡμῖν διαφορὰς πυρετῶν καὶ εἴδη πυρετῶν, ἔτι γε μὴν πρὸς τῷ τέλει τοῦ τετάρτου τμήματος παρέδωκεν ἡμῖν καὶ πάθη τῶν συμβαινόντων τοῖς οὐρητικοῖς ὀργάνοις. νῦν οὖν ἐν τῷ πέμπτῳ τμήματι ἐπὶ ἕτερα θαυμαστὰ θεωρήματα μετάγει ἑαυτὸν ὁ Ἱπποκράτης. Τρία ζητήματα. 1.) τί ἐστι σπασμός; κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς μορίοις συνισταμένη κατὰ ἔκτασιν ἢ κάμψιν ὑπὸ παρὰ φύσιν αἰτίας γινομένη. 2.) τὰ μόρια ἐν οἷς συνίσταται. Musculi, nervi, τένοντες, σύνδεσμοι. 3.) τὰς αἰτίας ὑφ' ἃς γίνεται. a. κατὰ πλήρωσιν. b. κατὰ κένωσιν ἤτοι ξηρότητα. — ὥσπερ γὰρ ἐλέγομεν ἐπὶ τῶν χορδῶν, ὅτι αἱ χορδαὶ ἐὰν ταθῶσι ἐν νοτιαίῳ τόπῳ καὶ διύγρῳ ὑπὸ σκέπην, ἐμπίπλανται τῆς ὑγρότητος καὶ πληροῦνται· πληρούμεναι δὲ τείνονται καὶ τῇ τάσει σπῶνται καὶ ῥήγνυνται, ἢ ὅτι ἐὰν ταθῶσιν αἱ χορδαὶ ἐν αὐχμηρῷ καὶ ἡλιακῷ καταστήματι, ἐξικμάζεται ἡ ἐν αὐταῖς ἰκμὰς καὶ ξηραίνονται καὶ τῇ ξηρότητι σπῶνται καὶ ῥήγνυνται. — ὁ ἐπὶ πληρώσει melior, sanabilis, alter ἀνίατος.

ΔΑΜ. Σπασμὸς γίνεται ἐπὶ πληρώσει καὶ κενώσει. ὁ μὲν οὖν ἐπὶ πληρώσει γενόμενος ἰαθῆναι δύναται, ὁ δ' ἐπὶ κενώσει οὔ, τῆς τῶν νεύρων οὐσίας ξηρανθείσης τῇ κενώσει. ἐλέβορον δὲ τὸν λευκόν φησιν· τούτῳ γὰρ ἐχρῶντο.

β'. Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμος. —

ΘΕΟΦ. 1) Τινὰ ἔχουσι τῶν βιβλίων ἐπὶ τραύματι, τινὰ ἐπὶ 2) τρώματι, ὃ καὶ ἀληθέστερον. ἑκάτερον δὲ τούτων λύσιν συνεχείας δηλοῖ. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν σαρκὶ, ἡ λύσις τῆς συνεχείας τραῦμα καλεῖται, εἰ δὲ ἐν νεύρῳ, νύγμα ἤτοι τρῶμα. γίνεται μὲν οὖν ἐπὶ τραύματος σπασμὸς οὐ διὰ τὴν ἐν σαρκὶ λύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ συνδιαιροῦνται καὶ φλέβες καὶ ἀρτηρίαι, κἀντεῦθεν ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ κενώσει γίνεται σπασμός· ἐπὶ δὲ τρώματι, ὅτι ὀδύνη σφοδροτάτη ἕπεται, κἀντεῦθεν ῥευματισμὸς, ἐπὶ τούτῳ φλεγμονὴ, εἶτα διάτασις καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ τὰ νευρώδη συνδιατα-θῆναι κἀντεῦθεν σπασμὸν γίνεσθαι. ἐπ' ἀμφοτέρων οὖν τούτων τῶν τρόπων ὁ σπασμὸς θανάσιμον ἤτοι ἐπισφαλές.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ λόγῳ τῆς ἑπομένης φλεγμονῆς, ὅταν ἅψηται τῶν νευρωδῶν μορίων καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν.

γ'. Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα ἐπὶ αὐτομάτῳ κενώσει τὸν σπασμὸν ὑποτίθεται γίνεσθαι καί φησιν, ἐὰν αἵματος πολλοῦ ῥυέντος ἢ διὰ μυκτήρων ἢ δι' ἕδρας, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγένηται, θανάσιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἐπὶ ἀμέτρῳ κε-

---

1) COD. ESC. δεῖ εἰδέναι ὅτι τὸ τραῦμα ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ἰατρῶν ἐπὶ οἱουδήποτε μορίου λύσιν τῆς συνεχείας ἐκάλουν, οἱ μέντοι νεώτεροι καὶ μεταγενέστεροι ἰατροὶ διεῖλον καὶ πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν μορίων διαφόρου τετυχήκασιν ὀνόματος· οὕτω γοῦν τὴν ἐν σαρκὶ λύσιν τῆς συνεχείας ἕλκος ὠνόμασαν, τὴν δὲ ἐν ὀστῷ κάταγμα, τὴν δὲ ἐν νεύρῳ νύγμα. 2) e perforatione C. τρήματι.

νώσει ὑποτίθεται τὸν σπασμὸν καὶ λυγμὸν ἐπιγίνεσθαι, ἄλλως τε ὅτι, τοῦ αἵματος πολλοῦ κενουμένου, ἀμοιροῦσι τροφῆς τὰ μόρια, ἀμοιροῦντα δὲ ἐπὶ φθορὰν ὁδεύουσι. δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι διαφέρει σπασμὸς λυγμῦ, ὅτι ὁ μὲν σπασμὸς ἐν παντὶ μορίῳ προαιρετικῷ συνίσταται καὶ ψυχικόν ἐστι πάθος, ὁ δὲ λυγμὸς ἐν στομάχῳ καὶ φυσικόν ἐστι πάθος.

δ΄. Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ ὑπερκενώσει ὑποτιθέμενος τὸν σπασμὸν διὰ τί κακόν φησι καὶ οὐ θανάσιμον, ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τούτου ἔφη ἀφορισμῷ; ἐκεῖσε μὲν θανάσιμον εἶπε διὰ τὸ δραστήριον καὶ τυραννικὸν τοῦ ἐλλεβόρου, ἐνταῦθα δὲ κακὸν, ἐπειδὴ ἐνδέχεται, καὶ οἱουδήποτε παρασχεθέντος βοηθήματος, ὑπερκαθάρσεως γενομένης, σπασμὸν γενέσθαι καὶ μὴ εἶναι θανάσιμον διὰ τὸ δυνατὸν θεραπεύεσθαι αὐτοὺς τροφαῖς ἢ λουτροῖς.

ε΄. Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ᾽ ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὁ οἶνος πολὺς πινόμενος ὡς θερμὸς καὶ ὑγρὸς τοὺς περὶ τὸν λάρυγγα καὶ φάρυγγα πληρῶν μύας,

1) COD. ESC. Δεῖ πρὸ τῆς ἐξηγήσεως ἐπιμνησθῆναί τινων. 1.) ὅτι ἀποπληξία καὶ κάρος καὶ ἐπιληψία καὶ κῶμα καὶ λήθαργος καὶ κάτοχος καὶ τὰ τοιαῦτα ἰδικὰ πάθη εἰσὶ τῆς κεφαλῆς ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν θεωρούμενα. 2.) ὁ Ἱπποκράτης ὁτὲ μὲν τὴν ἀποπληξίαν κάρον καλεῖ καὶ τὸν κάρον ἀποπληξίαν. Nam similes sunt, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφαλλὰξ αὐτὰ καλεῖ. 3.) ὅτι ἰδίωμά ἐστιν Ἱπποκράτειον ἀπὸ τῆς βλάβης τῶν τιμιωτέρων ἐνεργειῶν τὸ πάθος σημαίνειν, — hic ἐκ τῆς ἀφωνίας τὴν ἀποπληξίαν σημάνας. 4.) ἄλλα μόριά εἰσι τὰ φωνητικὰ (γαργαρεὼν, λάρυγξ, τραχεῖα ἀρτηρία, πνεύμων, θώραξ, τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα) ἄλλα τὰ διαλεκτικὰ (γαργαρεὼν, γλῶσσα, ὀδόντες, χείλη, ῥὶς καὶ οὐρανίσκος). 5.) κραιπάλη ἐστὶ διάθεσις τῆς κεφαλῆς ἐκ τῶν πνευμάτων φερομένων εἰς τὴν κεφαλὴν, ἣν ποιοῦσι παλμωδῶς κινεῖσθαι. — Inde κραιπάλαι ἐκ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν. — ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνός φησιν, ὅτι οὐ δεῖ ἀναγκῶναι τὸν παρόντα ἀφορι-

τὴν ἀφωνίαν ἐργάζεται, ὅπερ κακόν. εἰ δὲ καὶ σπασμὸν ἐπιφέρει, τοῦτο θανάσιμον· δηλοῖ γὰρ ὅτι οὐ μόνον τὰ περὶ τὸν λάρυγγα ἐπληρώθη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι νευρώδη μόρια. πλὴν θανάσιμον, ἐὰν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ· ἐὰν γὰρ ἐπιλάβῃ, σύμπεψις γίνεται τῆς ὕλης καὶ λεπτυνομένη διαφορεῖται. ἢ πάλιν, ἐὰν μὴ εἰς τὴν ὥραν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται· εἰ γὰρ φθέγξηται, οὐκέτι θανάσιμον· δηλοῖ γὰρ ὅτι ἠδυνήθη ἡ φύσις συμπέψαι τὴν ὕλην. καιρὸν δὲ τῆς κραιπάλης οὐκ ἀποτετμημένον οὐδὲ περιγεγραμμένον ἀκουστέον. τινὲς μὲν γὰρ κατὰ τὴν ὑστεραίαν τῆς κραιπάλης παύονται, τινὲς δὲ κατὰ τὴν ἐπιγενομένην 1) νύκτα.

ΔΑΜ. Διὰ πλήρωσιν πάντως τῶν νεύρων ὁ τοιοῦτος σπασμός. πληροῖ γὰρ ταῦτα ὁ οἶνος, ὡς θερμὸς καὶ λεπτομερής. τῷ μὲν οὖν πλήθει τῆς οὐσίας σπασμὸν ἐπιφέρει, τῇ ποιότητι δὲ θεραπεύει, ἐκθερμαίνων καὶ ξηραίνων τὰ νεῦρα. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνηθῇ, θάνατος ἕπεται. τῇ δὲ αὐτῇ δυνάμει καὶ ὁ πυρετὸς ἰᾶται, σπασμοῖς ἐπιγενόμενος. ἀφώνους νῦν καλεῖ τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους. ἔστι δὲ κάρος ἡ παντὸς τοῦ σώματος ἐξαιφνίδιος ἀκινησία καὶ ἀναισθησία, τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων παθούσης.

ϛ'. Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσι ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ὁ τέτανος ἐπὶ παχείᾳ ὕλῃ γίνεται, καὶ ὅσον

σμὸν ἢν — ἄφωνος γένηται καὶ ὑποστίξαι σπασθεὶς ἀποθνήσκει, οὐ δεῖ οὕτως ἀναγνῶναι, ἀλλὰ δεῖ μεθ' ὑπερβατὸν ἀναγνῶναι, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπὶ γὰρ τίνι ἀποθνήσκει, οὐχὶ ἐπὶ τῷ σπασμῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀφωνίᾳ ἤτοι ἐπὶ τῇ ἀποπληξίᾳ. ἐὰν γὰρ οὕτως ἀναγνῶμεν, εὐοδοῦται τὰ νῦν ὑφ' Ἱπποκράτους λεγόμενα καὶ εὐπαρακολούθητα ἔσονται. καὶ πάνυ μὲν θαυμασίως ἐξηγήσατο ὁ Γαληνός. Ὁ μέντοι ἐξηγητὴς τοῦ παρόντος βιβλίου λέγει, ὅτι τὴν ἀφωνίαν οὐ δεῖ ἐπὶ τῇ ἀποπληξίᾳ λαβεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, μεσοπλευρίων μυῶν καὶ παλινδρομούντων νεύρων, καὶ τῶν τοιούτων μερικὸν σπασμὸν ἐσχηκότων.

1) δίψαν V. b. C.

ἐπὶ τούτῳ χρόνιον ἔδει εἶναι τὸ νόσημα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως κάτοξυ εὑρίσκεται. ὅσοι οὖν ὑπὸ τετάνου συσχεθῶσιν, ἐντὸς τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἀπόλλυνται, ἐπειδὴ τονική ἐστι κίνησις ἐπ᾽ αὐτοῦ καὶ ἀδιάκοπος, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἑτοίμως καταβάλλονται αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται, τῆς δυνάμεως δηλονότι ἐπαρκούσης. τὰ γὰρ κατόξεα μέχρι τῆς τετάρτης τὴν κρίσιν ἔχει.

COD. ESC. 1) Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐχομένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος ὀξὺς λύει τὸ νόσημα. —

Τινές φασιν ὅτι παρεντέθειται ὁ παρὼν ἀφορισμός. οὐδὲν γὰρ καινότερον περιέχει τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ λέγοντος, πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ. καὶ ἐνταῦθα γὰρ λέγει, ὅτι ἐὰν πυρετὸς ὀξὺς ἐπιγένηται σπασμῷ, λύει αὐτόν. ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ὅτι διαφέρουσιν, καθὸ ἐκεῖνος περὶ μόνου σπασμοῦ διαλέγεται, οὗτος δὲ καὶ περὶ τετάνου. ἢ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι καὶ ὁ τέτανος σπασμός τις ἐστὶν, εἰ μὴ ἄρα εἴπῃ τις, ὡς φησὶν ὁ Γαληνός, ὅτι οὐ διαφαίνονται τὰ μόρια ἐπὶ τοῦ τετάνου ἐφ᾽ ὧν ὁ σπασμός ἐστι, καὶ δοκεῖ μηδὲ ὁρᾶσθαι ὁ τέτανος. ὄρθιον γὰρ τὸ σχῆμα τῆς ῥάχεως φυλάττεται ἐπὶ τοῦ τετάνου. καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι σπασμὸν καὶ τέτανον τὸν ἐπὶ πληρώσει ὑποτίθεται, οὐ μὴν τὸν ἐπὶ ξηρότητι, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς καὶ ἐπιτείνει τὸν ἐπὶ ξηρότητι γινόμενον σπασμόν. ἁπλῶς οὖν τὸν ἐπὶ πληρώσει ὑποτίθεται ἐνταῦθα σπασμὸν, καί φησιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ τοῦ τοιούτου σπασμοῦ ἐπιγένηται πυρετὸς ὀξὺς, λύει αὐτὸν, ἐπειδὴ ὁ πυρετὸς χύσιν ποιεῖται τῆς ὕλης καὶ ἐπιτηδείαν αὐτὴν ποιεῖ, εἶτα δραξαμένη ἡ φύσις τῆς ἐπιτηδειότητος ἐπεγείρει τὸ ἔμφυτον θερμὸν σὺν ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι καὶ πέττει τὴν ὕλην. εἴρηται γὰρ ὅτι τῷ ἐμφύτῳ θερμῷ πέττονται αἱ ὕλαι, οὐ μὴν τῷ ἐπικτήτῳ θερμῷ καὶ οὕτως λύει, ὡς αὐτὸς εἶπε, τὸ νόσημα· οὐ πάντως δὲ λύει τὸ νόσημα, ἀλλὰ λύει τὸ σύμπτωμα. ὁ

1) Cf. Aphor. IV. 57.

γὰρ σπασμὸς σύμπτωμά ἐστιν, ἐν βλάβαις ἐνεργειῶν θεωρουμένης τῆς κινήσεως. ἔδει οὖν αὐτὸν εἰπεῖν, λύει τὸ σύμπτωμα καὶ μὴ τὸ νόσημα. ἢ εἰπὲ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον ὅτι καλῶς εἶπε, λύει τὸ νόσημα τὸ παρὰ τὸν πόρον. ἡ γὰρ ἔμφραξις νόσημά ἐστιν, αἰτία τοῦ παρὰ τὸν πόρον. τοῦ οὖν πυρετοῦ χύσιν ποιοῦντος τῆς ὕλης, ἐμφράττεται ὁ πόρος καὶ λύεται ἡ ἔμφραξις ἤτοι τὸ νόσημα, καὶ οὕτως λοιπὸν συναποπαύεται καὶ τὸ σύμπτωμα ἤτοι ὁ σπασμός.

ΔΑΜ. Κάτοξυ πάθος ὁ τέτανος· σύγκειται γὰρ ἐξ ἐμπροσθοτόνου τε καὶ ὀπισθοτόνου. εἰκότως οὖν σύντομον ποιεῖται τὴν κρίσιν κατὰ τὴν πρώτην τῶν κρισίμων περίοδον, μὴ φερούσης τῆς φύσεως τὸν ἐπὶ τῇ τάσει κάματον.

ζ. Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· οἷσι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. —

ΘΕΟΦ. Τὴν ἐπιληψίαν ὠμοτέρα καὶ παχεῖα ὕλη 1) ποιεῖ, ὅθεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς παιδίοις γίνεται· διὸ καὶ 2) παιδίον καλεῖται τὸ νόσημα ἤτοι ἡ ἐπιληψία. τούτοις δὲ τοῖς παισὶ γίνεται διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὠμὸν χυμὸν ἐκ πλημμελείας τῆς διαίτης. φησὶν ἐν Ἱπποκράτης, ὅτι τὰ ἐπιληπτικὰ οἷς πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, περὶ τὸ ἡβάσκειν μετάστασιν ἴσχει τουτέστι τελείαν ἀπαλλαγὴν διὰ τὸ ἐπὶ τὸ θερμότερον καὶ ξηρότερον μεταβάλλεσθαι· ὅσα δὲ ἔξω τῆς ἥβης γίνεται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει· οὐ γὰρ πάντα· ἔστι γὰρ ὅτε διὰ σώφρονα δίαιταν ἐν τῇ παρακμῇ παύονται. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ 3) τεσσαρασκαιδεκάτου ἔτους μέχρι εἰκοστοῦ πέμπτου καθ' Ἱπποκράτην ἡβικὴ ἡλικία ὀνομάζεται.

ΔΑΜ. Τῶν ἡβώντων ἡ ἡλικία, ἐπὶ τὸ ξηρότερον μεταβάλλουσα καὶ περὶ γυμνασίαν καὶ δίαιταν τρεπομένη, ξηραντικὴν καὶ εὔχυμον κέκτηται φύσιν. διὰ τοῦτο καὶ ἐν

---

1) *ποιεῖν εἴωθεν* V. b. C. 2) *παιδικὸν* V. b. 3) *ιη'.* V. b. C.

αὐτοῖς ἡ ἐπιληψία ἴασιμος. ἀπὸ δὲ τῆς εἰκοσιπενταετοῦς ἡλικίας μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης συναποθνήσκει.

η'. Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα 1) μεθίσταται. —

ΘΕΟΦ. 2) Τῆς τεσσαρασκαιδεκάτης ἐμνημόνευσεν ὡς κρισίμου τῶν ὀξέων νοσημάτων· τὰ δὲ ὀξέα νοσήματα ἐπὶ θερμῇ καὶ λεπτῇ ὕλῃ γινόμενα τάχιον τὴν κρίσιν ποιοῦνται. φησὶν οὖν ὅτι ὅσοι πλευριτικοὶ γινόμενοι μὴ ἀνακαθαρθῶσι τουτέστι μὴ ἀνάξωσι, μὴ ἀναπτύσωσι τὰ ἀθροισθέντα ὑγρὰ, ἐν τεσσαρασκαίδεκα ἡμέραις τούτοις εἰς ἐμπύημα μεθίσταται διὰ τὸ εἶναι ψυχροτέραν καὶ παχυτέραν τὴν ὕλην· γινώσκουσα γὰρ τοῦτο ἡ φύσις εἰς δεύτερον πλοῦν ὁδεύει καὶ πυοποιεῖ τὴν ὕλην, ἣν πυοποίησιν 3) ἐμπύημα καλοῦσιν.

ΔΑΜ. Οὐκ ἀνακαθαίρονται, ἀντὶ τοῦ, διὰ τῶν πτυσμάτων κενοῦνται. ἐμπύημα δὲ λέγει τὴν εἰς πῦον μεταβολὴν τῆς φλεγμονῆς.

θ'. Φθίσιες γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ τετάρτῳ τμήματι περὶ τῶν παθῶν τῆς πρώτης ἀρχῆς τουτέστι τοῦ ἐγκεφάλου διαλεχθεὶς τρέπεται νῦν καὶ ἐπὶ τὴν δευτέραν ἀρχὴν τουτέστι τὴν καρδίαν. καὶ ἤδη διελέχθη περὶ πλευρίτιδος, θωρακινοῦ δηλονότι οὔσης αὐτῆς πάθους. καὶ νῦν δὲ κατὰ συνέχειαν περὶ τῶν αὐτῶν θωρακινῶν παθῶν διαλέγεται, περὶ φθίσεως, καί φησι, φθίσιες γίνονται καὶ τὰ ἑξῆς. φθίσις ἐστὶν ἕλκωσις τοῦ πνεύμονος· γίνεται δὲ ἢ λόγῳ 4) ῥήξεως, ἢ λόγῳ διαβρώσεως.

---

1) περιΐστ. V. a. c. 2) COD. ESC. ἐμπύημα δὲ ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ παλαιοὶ εἰώθασι καλεῖν οὐ μόνον τὴν ἐν τοῖς κενοῖς τοῦ θώρακος συναγομένην ὕλην καὶ πυοποιουμένην καὶ ἀθρόαν ἀναγωγὴν αὐτοῦ τοῦ πύου, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐν τοῖς μεσοπλευρίοις μυσὶ γένηται ὑγροῦ συναγωγὴ, καὶ ἐὰν ἐν αὐτῷ τῷ ὑπεζωκότι καὶ πυοποιηθῇ, ἐμπύους ὀνομάζουσιν. 3) ἐμπυοποίημα V. b. 4) ratione temperaturae κράσεως.

διὸ καὶ τοῖς μειρακίοις μάλιστα γίνεται διὰ τὸ ἐπίπονον τῆς ἡλικίας. ἐξέρχονται γὰρ εἰς 1) κυνηγέσια, εἰς πολέμους, πηδῶσι, τρέχουσι, κἀντεῦθεν ῥῆξις αὐτοῖς γίνεται· ἄλλως τε ὅτι ἐπὶ τῶν μειρακίων πολὺς αἱματικὸς χυμὸς γεννᾶται κἀντεῦθεν τῇ πληρώσει τείνονται τὰ ἀγγεῖα καὶ τῇ τάσει ῥήγνυνται καὶ μάλιστα τὰ τοῦ πνεύμονος ὡς εὐπαθῆ· τούτων δὲ ῥηγνυμένων, γίνεται αἵματος πτύσις, ἐπὶ τῇ πτύσει ἕλκος ἐν τῷ πνεύμονι, ἐπὶ τῷ ἕλκει ἔκτηξις τοῦ παντὸς σώματος, ἥντινα διάθεσιν φθίσιν ὀνομάζουσι. καὶ μὴν καὶ τοῖς ἀκμάζουσι γίνεται φθίσις διὰ τὴν κρᾶσιν. χολωδέστερον γὰρ καὶ δριμύτερον ἔχουσι τὸ αἷμα, ὃ τῇ δριμύτητι καὶ ἀνίᾳ ἀναβιβρώσκει τὰ ἀγγεῖα, καὶ γίνεται καὶ αὐτοῖς αἵματος πτύσις, εἶτα ἕλκος καὶ οὕτως φθίσις ἐπακολουθεῖ. ὅτι δὲ περὶ τῶν δύο ἡλικιῶν τουτέστι μειρακιώδους καὶ ἀκμαστικῆς ὁ Ἱπποκράτης διαλέγεται, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν πληθυντικῶς ἡλικίῃσι. καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ιη΄ ἐτῶν μέχρι τῶν κε΄ τὴν ἡβικὴν ὑποτίθεται ἡλικίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ κε΄ ἔτους μέχρι τοῦ λε΄ τὴν ἀκμαστικήν.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο διὰ τὴν ἀκρασίαν αὐτῶν τὴν ἔν τε τοῖς προσφερομένοις καὶ διαπραττομένοις οἷον ἅλμασι, δρόμοις καὶ τοῖς ὁμοίοις χαμευνίαις τε καὶ ἡλιώσεσι καὶ ψύξεσι καὶ κραυγαῖς.

ι΄. Ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσι, τουτέοισι ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσι· ἢν δὲ ταυτέας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα περὶ φλεγμονῆς τοῦ λάρυγγος διαλέγεται· οὗτος δὲ ὁ λάρυγξ ἔχει μύας καὶ ἀνοίγοντας αὐτὸν καὶ κλείοντας, καὶ τοὺς μὲν ἀνοίγοντας αὐτὸν ἔξωθεν, τοὺς δὲ κλείοντας ἔσωθεν ἔχει. καὶ εἰ μὲν περὶ τοὺς ἔσωθεν ἡ φλεγμονὴ γένηται, κυνάγχη καλεῖται τὸ πάθος, εἰ δὲ περὶ τὸς ἔξωθεν, παρακυνάγχη. ἐνταῦθα οὖν φλεγ-

---

1) COD. ESC. σκαφελατοῦσι καὶ ἐρέσσουσι. 2) IBID. ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Γαληνὸς ἐπεσημήνατο ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν ἀνεμέουσιν, τινὰ ἀναβήττουσιν, τινὰ ἀναπτύουσιν. Prima lectio mala, quum quae e pulmone rejiciantur, non evomantur.

μονην τῶν ἔσω μυῶν ὑποτίθεται καὶ τῆς αὐτὴν ἐργασαμένης ὕλης μετάςτασιν. φησὶν οὖν, ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσιν, ἐς τὸν πνεύμονα τουτέοισι τρέπεται καὶ τὰ ἑξῆς. ἵνα σαφὴς γένηται ὁ ἀφορισμὸς, ὑπερβιβαζέσθω ὁ καὶ σύνδεσμος καὶ ἀναγινωσκέσθω οὕτως· ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσι καὶ εἰς τὸν πνεύμονα γίνεται ἡ μετάςασις, οὗτοι ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἀποθνήσκουσιν. 1) ἐὰν γὰρ ἐν ἀκυροτέρῳ μορίῳ οὔσης τῆς ὕλης τουτέστιν ἐν φάρυγγι, θανάσιμον ἦν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ κυρίῳ μορίῳ τουτέστιν ἐν πνεύμονι μετενεχθείσης τῆς ὕλης, ὁ θάνατος ἐπακολουθήσει, πνιγμοῦ γεγονότος, καὶ ὥς φησιν Ἱπποκράτης, τῇ ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, διότι ἡ κυνάγχη ὀξὺ νόσημά ἐστι καὶ τάχιον ἐπιφέρει τὴν κρίσιν. ἑβδόμην δὲ ἡμέραν ἀκουστέον, οὐκ ἀφ᾽ οὗ ἡ μετάστασις γέγονεν, ἀλλ᾽ ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος· ἢν δὲ ταύτην διαφύγωσιν, εἰς δεύτερον πλοῦν ὁδευούσης τῆς φύσεως καὶ πυοποιούσης τὴν ὕλην, ἔμπυοι γίνονται καὶ οὕτω σπανιάκις ὑγιαίνουσιν.

ΔΑΜ. Τοῦ γὰρ πάθους μεθισταμένου, ἢ θάνατος ἀκολουθεῖ ἢ ἐμπύησις.

ιά. Τοῖσι ὑπὸ τῶν φθίσεων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅτι ἂν ἀποβήσσωσι, βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον. —

ΘΕΟΦ. Καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμός προγνωστικός· τρία δὲ ἡμῖν παραδίδωσι, νόσημα καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος καὶ χρόνον τῆς ἐκβάσεως, καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθίσεων, τὸ πάθος, διὰ δὲ τοῦ, βαρὺ ὄζει, τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος, καὶ ἐκ ταύτης τῆς δοκιμασίας τὸν χρόνον τῆς ἐκβάσεως, ὅτι θανατῶδες· ἐν τούτοις οὖν τοῖς νοσήμασι ἀπόπειραν ποιεῖται ὁ Ἱπποκράτης θανάτου ἐκ τῆς τοῦ πτύσματος ὀδμῆς· λέγει γὰρ, ὅτι δεῖ τὸ ἀνεχθὲν βάλλειν ἐπ᾽ ἀνθράκων, πλὴν οὐκ

---

1) κάτοξυ γὰρ τὸ πάθος ἐστὶν, ὡς μέχρι τῆς δ´ ἡμέρας διήκειν καὶ θανάσιμον, εἰ ἐπιμένοι τῷ λάρυγγι διὰ τὸ πνιγμὸν ἐμποιεῖν· εἰ δὲ μετάςασιν σχοίη πρὸ τῆς δ´ τῷ πνεύμονι ἐνσκῆψαν, ἐν τῇ δευτέρᾳ τετράδι θανάσιμον ἤγουν τῇ ζ´ V. b. A. b.

ἀμέσως, ἀλλ' εἰς ὕελον ἐπιβεβλημένον καὶ οὕτως εἰς τοὺς ἄνθρακας, ἵν' οὕτως διαλυόμενον δηλώσῃ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ δυσωδίαν. ἐὰν οὖν βαρὺ ὄζῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι, — διὰ δὲ τούτου ᾐνίξατο τὸν πεπονθότα τόπον τουτέστι τὰ περὶ τὸν θώρακα, — θανατῶδες· εἰ γὰρ ἡ καρδία πολλάκις, τοῦ ἔξωθεν ἀέρος μεμολυσμένου ὄντος, παραβλάπτεται, ὡς καὶ θάνατον γενέσθαι, πολλῷ μᾶλλον καταβλαβήσεται καὶ θάνατος ἐπακολουθήσει, πλησίον τῆς καρδίας οὔσης τῆς δυσωδίας. μάλιστα δὲ θανάσιμόν ἐστι, καὶ εἰ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέουσι· δηλοῦται γὰρ ὅτι ἢ ἐνδεής ἐστιν ἡ τροφὴ, ἐξ ἧς καταξηραίνεται τὸ ὅλον σῶμα ἢ διαφθορὰ χυμῶν.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο ἢ δι' ἔνδειαν τροφῆς ἢ διαφθορὰν χυμῶν.

ιβ΄. Ὁκόσοισι φθισιῶσι αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέουσι, οὗτοι, διαῤῥοίης ἐπιγενομένης, ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον θανάσιμός ἐστιν ἡ διάῤῥοια τοῖς φθισιῶσιν, ὡς μὲν σημεῖον, ἐπειδὴ δηλοῖ ἀσθένειαν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐξαναστάσεως καταλύεται ἡ δύναμις. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὑγιαινόντων διάῤῥοια ἐπιγενομένη καταλύει τὴν δύναμιν, πολλῷ μᾶλλον, φθίσεως ὑποκειμένης, ἐπιγινομένη.

ΔΑΜ. Ὡς αἴτιον καὶ σημεῖον κακοῦ, αἴτιον μὲν ἀτονίας τῆς δυνάμεως, σημεῖον δὲ ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσιν ἐκβρώσεως.

ιγ΄. Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες 1) ἀναπτύουσι, τουτέοισι ἡ ἀναγωγὴ ἐκ τοῦ πλεύμονος γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Τινὰ ἔχουσι τῶν βιβλίων ἀναβήττουσι, τινὰ δὲ ἐμέουσι. ἀλλ' εἰ μὲν ἀναβήττουσιν ἔχει, σαφές· τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πνεύμονος διὰ βηχὸς ἀνάγονται· εἰ δὲ ἔχει ἐμέουσι, μεταφορικῶς εἴρηται ἀπὸ τῶν ἐμουμένων διὰ γαστρός. τί οὖν; φησὶν Ἱπποκράτης, ὅτι ἐὰν ἐνεχθῇ

---

1) ἐμέουσι V. a. c.

ἀφρῶδες αἷμα, ἀπὸ τοῦ πνεύμονός ἐστι. καὶ πόθεν δῆλον; ὅτι ὁ πνεύμων λεπτὸν καὶ ἀερῶδες καὶ εἰλικρινὲς αἷμα δέχεται κἀκ τούτου τρέφεται. ἐὰν οὖν τοιοῦτον ἐνεχθῇ, πρόδηλον ὅτι ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύμονος ἀνάγεται, ὃ καὶ χαλεπὸν, ὅτι αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ πνεύμονος πάσχει.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ οὐσία τοῦ πνεύμονος ἀφρώδης ἐστίν.

ιδ'. Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἀνωτέρω μὲν ἐπὶ φθίσει τὴν διάῤῥοιαν 2) εἴρηκε θανάσιμον εἶναι, πύου καὶ τριχῶν μνημονεύσας; ἐνταῦθα δὲ ἁπλῶς θανατῶδες εἶπε τὴν διάῤῥοιαν, ὡς ἱκανὴν οὖσαν καὶ μόνην τὸν θάνατον δηλῶσαι, ἀλλ' οὐ ταχὺν, ὡς ἡ ἔμπροσθεν εἰρημένη φθίσις.

ιε'. Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν μὲν ἀνακαθαρθέωσιν, ἐν τεσσαρήκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, 3) παύονται, ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίστανται. —

ΘΕΟΦ. Πλευρῖτίς ἐστι φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος, ἀλλ' αὕτη ἐὰν ἀνακαθαρθῇ, ἐν τεσσαρασκαίδεκα ἡμέραις παύεται· εἰ δὲ ὑπερβάλλει τὴν τεσσαρασκαιδεκάτην, εἰς ἐμπύημα μεθίσταται, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς ἀνακαθάρσεως τοῦ πύου διαλέγεται ἤτοι τῆς ἀναγωγῆς καί φησιν, ὅτι ἐὰν ἐντὸς τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν κενωθῇ τελέως τὸ πῦον, λύονται· εἰ δὲ ὑπερβῇ τὰς τεσσαράκοντα, εἰς φθίσιν μεθίσταται. διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ πνεύμων 4) μανώδης ἐστὶ καὶ σπογγώδης καὶ ȣ̓ φέρει τὴν ἀεὶ πάροδον τȣ̃ πύȣ, 5) σηπεδόνα καὶ δριμύτητα. ἀλλὰ διὰ τὸ εὐπαθὲς 6) ξέεται καὶ ἑλκοῦται καὶ γίνεται ἔκτηξις τοῦ σώματος, ἥτις φθί-

---

1) COD. ESC. Ἐὰν γὰρ ἐπιχεόμενα ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας βαρὺ ὄζῃ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μαδῶσι καὶ ἀποῤῥέωσιν, ἐπιγένηται δὲ καὶ διάῤῥοια γαστρὸς, πῶς οὐκ ἔσται θανατῶδες; οὐκοῦν δυνάμει προείρηται. Hoc totum est scholion. 2) ἔλεγε V. b. c. 3) λύονται D. 4) χαυνὸς V. b. μανὴς V. c. 5) σηπεδονώδη καὶ δριμύτάτην V. b. 6) fervet C.

σις 1) λέγεται. τεσσαράκοντα δὲ ἡμέρας δεῖ λαβεῖν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς τῆς πλευρίτιδος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ῥῆξιν.

ΔΑΜ. Διαβρωθέντος γὰρ τοῦ πνεύμονος, γίνεται τοῦτο, ἐὰν ἐπὶ πλέον χρονίσῃ ἐκεῖσε τὸ πῦον.

ιϛ'. Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι θάνατος. —

ΘΕΟΦ. 2) Περὶ διαγνώσεως καὶ προγνώσεως παθῶν διαλεχθεὶς, νῦν περὶ αἰτίων νοσημάτων διαλέγεται καί φησιν, ὅτι τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πολλάκις χρωμέοισι· σαρκῶν ἐκθήλυνσιν λέγει τὴν ἀσθένειαν τῶν σαρκῶν ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ θήλεος γένους. ποιεῖ δὲ ταύτην τὸ πλεῖστον θερμὸν τῇ ἀμέτρῳ διαφορήσει· διαφοροῦν γὰρ τὴν συνεκτικὴν αὐτῶν ὑγρότητα ἐκλύει αὐτάς. ποιεῖ δὲ καὶ νεύρων ἀκράτειαν τουτέστιν ἀσθένειαν, ἐπειδὴ τὸ θερμὸν ἀνευρύνει καὶ χαῦνα αὐτὰ ποιεῖ, πυκνὰ καὶ 3) στεγανὰ ὄντα, καὶ διαφορεῖ τὴν ἐν αὐτοῖς συνεκτικὴν ὑγρότητα. τῇ γὰρ διαφορήσει ἐκλύονται τὰ νεῦρα τὰ κρατοῦντα τὰ μόρια καὶ οὐκέτι δύνανται κρατεῖν. ποιεῖ δὲ καὶ γνώμης νάρκωσιν ὁμοίως τῇ διαφορήσει τουτέστιν ἀσθένειαν. ἐπιφέρει δὲ καὶ αἱμοῤῥαγίας ταῖς ἐπιτηδείως ἐχούσαις πρὸς αἱμοῤῥαγίας διαθέσεσι τῇ ἀνευρύνσει καὶ 4) ἀναπετεία τῶν πόρων. 5) ἄλλως τε τῇ χύσει καὶ τῷ πλεονασμῷ τοῦ αἵματος αἱ φλέβες τεινόμεναι ῥήγνυνται κἀκ τούτου αἱμοῤῥαγίαι γίγνονται. ποιεῖ δὲ καὶ λειποθυμίας διὰ τὰς αἱμοῤῥαγίας. οἷσιν ἓν πάντα ταῦτα γίνονται τὰ εἰρημένα, θάνατος γενήσεται. εἰ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ χαίρει, πῶς τὰς σάρκας θερμὰς καὶ ὑγρὰς οὔσας βλάπτει τὸ θερμὸν καὶ ὑγρόν; ἐπειδὴ ἄμετρον ὑπόκειται.

---

1) ὀνομάζεται V. b. c. 2) COD. ESC. τὸ θερμὸν sc. ὕδωρ, non ζιγγίβερ ἢ πέπερι ἢ κώνειον etc. — ἀλλὰ νάρκην ἐνταῦθα λέγει τὴν ἀσθένειαν τοῦ λογισμοῦ. καὶ γὰρ διαφόροις ὀνόμασιν ἐχρήσαντο τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν. ἀεὶ γὰρ εἰώθασιν οἱ συγγραφεῖς διαφόροις κεχρῆσθαι ὀνόμασιν ἐπὶ ἑνὸς πράγματος διὰ καλλωπισμὸν φράσεως. 3) στενὲ V. b. στεγνὰ V. c. 4) ἀναπετάσει V. b. 5) Om. aliqua C.

ΔΑΜ. Διαλυομένης τῆς τῶν νεύρων οὐσίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. τὸ δὲ οἷσι θάνατος ἀντὶ τοῦ ἐπακολουθεῖ θάνατος ταῖς αἱμοῤῥαγίαις καὶ λειποθυμίαις.

ιζ. Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, 1) μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα ἐμποιέει. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τοῦ θερμοῦ πρότερον διαλεχθεὶς ὡς δραστικωτέρου ὄντος τοῦ ψυχροῦ μέτεισι νῦν καὶ ἐπὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα ἀπὸ ψυχροῦ ὕδατος· τοῖσι δηλονότι πλεονάκις χρεομένοισι καὶ σπασμοὺς μὲν καὶ τετάνους ποιεῖ, διότι πύκνωσιν ποιεῖται τῶν πόρων καὶ τῇ πυκνώσει ἀποκλείονται τὰ περιττώματα καὶ ἐντεῦθεν μὴ εὑρίσκοντα διάπνοιαν, τρέπονται κατὰ τῶν νευρωδῶν μορίων, καὶ ποιῦσι σπασμὲς καὶ τετάνες, τὲς ἐπὶ πληρώσει. ποιεῖ δὲ καὶ ἐπὶ ξηρότητι σπασμὲς καὶ τετάνες, εἰ τύχοι ξηρὸν καὶ ἀπέριττον εἶναι τὸ σῶμα, ὡς χωρῆσαι διὰ βάθους τὴν ψύξιν. καὶ αὐτὴ γὰρ καταξηραίνει τῷ ἐκπυρινίζειν τὴν ὑγρότητα καὶ ἐκθλίβειν δίκην σπογγίας. ποιεῖ δὲ καὶ μελασμοὺς τῷ καταψύχειν καὶ ἀποσβεννύειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἢ διότι πυκνοῖ τοὺς πόρους, ἀποκλείει τὰ περιττώματα, ἅπερ ἀδιαπνευστοῦντα σήπεται καὶ ἐπὶ τῇ σήψει ὁ μελασμὸς ἐπακολουθεῖ. ποιεῖ δὲ καὶ ῥίγεα πυρετώδεα, τὸ μὲν ῥῖγος τῇ ψύξει, ὡς εἶναι αὐτὸ τῇ ἁφῇ γνώριμον, τὸν πυρετὸν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἐπακολουθοῦντα τῷ ῥίγει ἢ ὅτι ἀποκλειομένων τῶν πόρων καὶ σήψεως γενομένης, δάκνονται τὰ αἰσθητικὰ μόρια, κἀντεῦθεν κλόνος καὶ ἐπὶ τῷ κλόνῳ 2) σύννευσις τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, κἀκ τούτου ῥῖγος.

ΔΑΜ. Ὥσπερ γὰρ εἰκὸς λύεσθαι τὴν οὐσίαν τῶν νεύρων ὑπὸ τῆς ἀμέτρου θερμότητος, οὕτω τῷ περαιτέρω τοῦ προσήκοντος ἀποψύχεσθαι, συνάγεσθαί τε καὶ σφίγγεσθαι.

ιή. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροισιν, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ, τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον. —

---

1) μελ. om. V. a, b. c, 2) συνέλευσις V. b.

ΘΕΟΦ. Ἀπὸ τῆς ἐπιμόνου χρήσεως τοῦ ψυχροῦ ὕδατος φησὶν Ἱπποκράτης ταῦτα βλάπτεσθαι τὰ μόρια διὰ τὸ εἰς ἀμετρίαν ἐκτρέπεσθαι αὐτῶν τὴν κατὰ φύσιν καὶ σύμμετρον κρᾶσιν. ἀποροῦσι δέ τινες λέγοντες, ὅτι πῶς τὰ ὀστᾶ, φύσει ἀναίσθητα ὄντα, βλάπτονται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ; καί φαμεν, ὅτι τὰ ὀστᾶ κἂν φύσει ἀναίσθητά εἰσιν, οὐκ εἰσὶν ἀπαθῆ, ἀλλ' οὖν ὅμως πάσχουσι φθορὰν, ὥσπερ καὶ ὁ λίθος πάσχει φθορὰν, καὶ φθείρεται καὶ μειοῦται. εἶτα πάλιν ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς εἰπὼν ὀστέοισι διεστείλατο καὶ εἶπεν ὀδοῦσι· μὴ γὰρ οἱ ὀδόντες οὐκ εἰσὶν ὀστᾶ; καὶ λέγομεν, ὅτι ἔχουσι μὲν κοινωνίαν πρὸς τὰ ὀστᾶ, ἔχουσι δὲ καὶ διαφοράν. καὶ κοινωνίαν μὲν ἔχουσι, καθὸ παχεῖαν καὶ γεώδη ἔχουσι τὴν οὐσίαν καὶ στεγανὴν καὶ ξηρὰν, διαφέρουσι δὲ ὅτι αἰσθάνονται, τῶν ὀστῶν ἀναισθήτων ὄντων. διὰ οὖν τοῦτο διεστείλατο τοὺς ὀδόντας τῶν ὀστῶν. δεῖ δὲ οὕτως ἀναγνῶναι τὸν λόγον, τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσιν, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ καὶ ὑποστίξαι, εἶτα ἀναγνῶναι μυελῷ, ἵνα παντὶ μυελῷ ἁρμόσῃ τὸ λεγόμενον, τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ἃ βλάπτει ἡ ψύξις, ὠφελεῖ ἡ θερμασία, πλὴν θερμὸν δεῖ λαμβάνειν, οὐ τὸ ἄμετρον· τοῦτο γὰρ καταλύει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τὸ μεμετρημένον.

ΔΑΜ. Πολέμιόν ἐστι τὸ ψυχρὸν τοῖς φύσει ψυχροῖς καὶ ἀναίμοις.

ιθ'. Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν χρὴ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ πρὸ τούτου ἀφορισμῷ ἔλεγε τὸ θερμὸν φίλον ὀστέοισι, ὀδοῦσι καὶ τοῖς λοίποις, ἐνταῦθα δὲ τὴν αἰτίαν παραδίδωσι λέγων, ὅτι ὅσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, πλὴν εἰ μὴ συμπτώματα ἕπεται· τὸ τηνικαῦτα γὰρ κώλυσις γίνεται τῆς ἐναντιώσεως· οἷον μέλλει τις θερμᾶναι καὶ κεκώλυται, διότι αἱμοῤῥαγία μέλλει γίνεσθαι. ὅσα οὖν αἱμοῤῥαγεῖ ἢ μέλλει, οὐ δεῖ θερμαίνειν, μήπως τὸ θερμὸν ὡς χύσιν ἐργαζόμενον καὶ ἀραιοῦν ἐπιπλέον 1) ἐργάσηται αἱμοῤῥαγεῖν.

1) ἐπιβουλεύσῃ V. b. c. C.

ΔΑΜ. Πρὸς γὰρ τὸ κατεπεῖγον ἵστασθαι χρὴ, ὡς καὶ νῦν τὴν αἱμοῤῥαγίαν ἢ οὖσαν ἢ μέλλουσαν.

κ'. Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, τετάνους ποιέει. —

ΘΕΟΦ. Τοῖς ἕλκεσι τὸ ψυχρὸν δακνῶδες τουτέστι πληκτικὸν οὐ κατὰ πρῶτον λόγον, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. πῶς; ὅτι τὸ ψυχρὸν ἅμα τῇ προσβολῇ πυκνοῖ καὶ πίλησιν ποιεῖ. ἀποκλειομένων οὖν τῶν ἰχώρων καὶ δριμυτέρων γενομένων, δάκνουσι· διὸ δακνῶδές ἐστι τὸ ψυχρόν. εἶτα καὶ δέρμα περισκληρύνει τῷ λόγῳ τοῦ ἐναποκλείειν τὰ περιττά· πύκνωσιν γὰρ ποιεῖται τῶν πόρων τὸ ψυχρόν. τούτων οὖν ἀποκλειομένων, συνελαύνονται ἐπὶ τὸ βάθος καὶ πληθύνονται καὶ ποιοῦσι πληθώραν, ἐφ' ᾗ τείνεται τὸ δέρμα καὶ τῇ τάσει σκληρύνεται. ποιεῖ καὶ ὀδύνην 1) ἀνεκπύητον, τουτέστι τὰ ὀδυνηρὰ αἴτια ἀνεκπύητα, τῷ καταψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ πολυχρόνιος γίνεται ἡ ὀδύνη. ποιεῖ δὲ καὶ μελασμοὺς καὶ πυρετώδεα ῥίγεα, σπασμούς τε καὶ τετάνους· καὶ ἡ ἐξήγησις ἀνωτέρω εἴρηται, πλὴν ἐκεῖ μὲν ἄνευ τόπου πεπονθότος ταῦτα ὑπετίθετο, ἐνταῦθα μέντοι ἐν τόπῳ πεπονθότι.

ΔΑΜ. Τοῖς ἡλκωμένοις, ὡς ἀραιοτέροις ἐγκαταβαῖνον τὸ ψυχρὸν ὕδωρ τῷ βάθει τῆς οὐσίας αὐτῶν, πλῆττον δάκνει, σκληρὸν δὲ τὸ δέρμα ποιεῖ τῇ πιλήσει τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ τῷ καταψύχειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὃ ἐκπυΐσκει.

κα'. Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος, νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται. —

---

1) COD. ESC. ἀνεκπύητον] — οὐδέποτε γὰρ πυοποιεῖ τὸ ψυχρὸν ἤτοι πέττει. ἡ γὰρ πυοποίησις πέψις τίς ἐστιν. — δεῖ ἐκφυγεῖν καὶ τὰ ἄκρως θερμὰ καὶ τὰ ἄκρως ψυχρὰ καὶ χρήσασθαι τῷ χλιαρῷ ὕδατι. τοῦτο γὰρ συμμέτρως παραλαμβανόμενον μεγάλως ὠφελεῖν δύνα-

ΘΕΟΦ. Ὅσα σπανίως ὠφελεῖ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ἐν τῷ νῦν ἀφορισμῷ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς διαλέγεται ὁ Ἱπποκράτης καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ ψυχροῦ. φησὶν οὖν, ὅτι ἔστιν ὅτε τὸ ψυχρὸν τέτανον παύει καὶ τοῦτο ἐσήμανε διὰ τοῦ εἰπεῖν, ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνῳ, πλὴν οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐὰν ἄνευ ἕλκους ᾖ· οὕτω γὰρ οὐ μόνον ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάπτει, διότι τὸ ψυχρὸν τοῖς ἕλκεσι πολέμιον, καὶ ἐὰν ᾖ ῥώμη δυνάμεως. εἰ γὰρ ἀσθενὴς ᾖ, νεκροῦται. καὶ τοῦτο ἐνεδείξατο διὰ τοῦ εἰπεῖν, νέῳ. καὶ ἐὰν εὔσαρκος ᾖ ὁ κάμνων, ἵνα πολλοῦ ὄντος τοῦ μεταξὺ διαστήματος, μὴ φθάσῃ μέχρι βάθους ἡ ψύξις, ἀλλὰ στῇ ἐπιπολῆς· καὶ ἐὰν μέσου θέρους, ἵνα ἡ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος θερμασία συμβάλληται. ἐὰν γὰρ οὕτως ἔχῃ καὶ πολλοῦ κατάχυσις ψυχροῦ ὕδατος γένηται ἐπὶ τετάνῳ, θεραπεύει αὐτόν. πῶς; πυκνοῖ γὰρ τοὺς πόρους τὸ ψυχρὸν καὶ τούτων πυκνουμένων, μὴ εὑρίσκον διάπνοιαν τὸ ἔμφυτον θερμὸν, πολυειδῶς κινεῖται καὶ οὕτως ἐκθερμαινόμενον χωρεῖ παρὰ τὰ ποιητικὰ αἴτια τοῦ τετάνου καὶ λεπτύνει αὐτὰ καὶ κενοῖ καὶ ἀπαλλαγὴν ἐπιφέρει κατὰ συμβεβηκὸς τοῦ νοσήματος.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ τοῦ ψυχροῦ πρόσπτωσις ἢ νικᾷ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ὅταν ἀσθενὴς ὑπάρχῃ, ἢ ἀθροίζει, ὅταν ἰσχυρὰ, τὴν διαπνοὴν αὐτῆς συνέχουσα καὶ διακωλύουσα. παραιτεῖται δὲ τοὺς ἐφ᾽ ἕλκεσι σπασμοὺς, ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπευθησομένων, οὐδ᾽ εἰ νέος εἴη ὁ κάμνων καὶ φύσει θερμὸς καὶ κατα θερινὴν ὥραν καὶ χώραν.

κβ΄. Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ἐπὶ παντὶ ἕλκεϊ, πλὴν ἐπὶ νεαρῷ μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὰ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι, τουτέων δὲ μάλιστα, τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει, ἢ

ται. καὶ ἡ θεραπεία δεόντως γενήσεται, καθὼς φησι καὶ ὁ ποιητὴς, νίζε ὕδατι χλιαρῷ.

ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισι, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστεϊ, τουτέοισι τὸ μὲν θερμὸν φίλιον, καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον. —

ΘΕΟΦ. 1) Νῦν περὶ τοῦ θερμοῦ διαλέγεται καί φησιν, ὅτι τὸ θερμὸν ἐκπυητικόν. διὰ τί; ἐπειδὴ τὸ ψυχρὸν ἀνεκπύητόν ἐστιν. ἄλλως τε τὸ θερμὸν ἀραιοῖ τοὺς πόρους, χύσιν ποιεῖται τῶν ὑλῶν, μεταβάλλει καὶ ἀλλοιοῖ καὶ πέττει καὶ προσκαλεῖται τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ διὰ τοῦτο ἐκπυητικόν ἐστι, πλὴν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἁπλῶν. ἐπὶ γὰρ τῶν συνθέτων ἑλκῶν τουτέστι χειρωνίων, φαγεδαινῶν, νομωδῶν οὐκ ἔστιν ἐκπυητικὸν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ βλαπτικόν· τὸ γὰρ θερμὸν τῶν μὲν μετ' ἐπιῤῥοίας ἑλκῶν ἐπιτείνει τὴν ἐπίῤῥοιαν, τοῖς δὲ ἄλλοις συνθέτοις καὶ ἔτι ἐπιτείνει τὴν σηπεδόνα. λοιπὸν ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ἑλκῶν ἐκπυητικὸν τὸ θερμὸν καὶ μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην τουτέστι μέγιστον καὶ ἀσφαλέστατόν ἐστι σημεῖον τὸ πῦον τοῖς ἕλκεσι τοῦ εἰς ὑγείαν μέλλειν τρέπεσθαι. δέρμα μαλάσσει καὶ ἰσχναίνει. ἐὰν μὲν πληθωρικὸν τὸ σῶμα, χύσιν ποιοῦν μαλάσσει, εἰ δὲ ἀπέριττον, ἰσχναίνει τῇ διαφορήσει. ἀνώδυνον, ἐπειδὴ τὰ ποιητικὰ αἴτια τῆς ὀδύνης κενοῖ. σπασμῶν καὶ τετάνων παρηγορικὸν, διότι καθ' ἐναντίωσιν τῶν παθῶν πρόεισι. καὶ

---

1) COD. ESC. Solum in simplicibus ulceribus, οὐ μὴν ἐπὶ τῶν συνθέτων τουτέστι χειρωνίων καὶ τηλεφίων, νομωδῶν ἑλκῶν, φαγεδαινῶν etc. — φαγέδαινα et νομώδη nomen duxerunt ἀπὸ τῆς κακοηθείας· τινὰ δὲ τῶν ἑλκῶν ἐκ τοῦ πεπονθότος ὠνομάσθησαν ὥσπερ τὰ τηλέφια. ὁ γὰρ Τήλεφος ἐκεῖνος ἀρχαῖος, ἕλλην ὢν, ἕλκος ἔσχε δυσίατον καὶ ἐκ τούτου ὠνομάσθη τὸ ἕλκος τηλέφιον· τινὰ δὲ ἐκ τοῦ ἰωμένου ὥσπερ τὰ χειρώνια. ὁ γὰρ Χείρων ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀχιλλέως τὰ κακοήθη τῶν ἑλκῶν ἰάτρευεν. ἀμέλει ἐστὶν ἀκοῦσαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μέχρι τοῦ νῦν, ἡνίκα κακόηθες θεάσονται ἕλκος, ὅτι οὗτος τῆς Χείρωνος δεῖται θεραπείας. — τὸ γὰρ διαφέρει ἀντὶ τοῦ συμβάλλεται ἔφη. — τοῖς ἐψιλωμένοις] λέγει ἀντὶ τοῦ ἡλκωμένοις. — ἔςι γὰρ ὁ ἁπλῶς ἕρπης; ἔστι καὶ ὁ κεγχρίας ὅντινα οἱ ἰδιῶται ὀφίτην καλοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κεγχρίαν, ἐπειδὴ ἔχει ἐπαναστήματά τινα κέγχρῳ ἐοικότα, καὶ ἔστιν ἕρπης ὁ ἐσθίων. — σκόπει δὲ τὸν Ἱπποκράτην ὅτι ἀντὶ τῆς ἐνεργητικῆς παθητικῇ ἐχρήσατο τῇ φωνῇ. ἔφη γὰρ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν. οὐκ ἔστι δὲ ὁ ἕρπης ὁ ἐσθιόμενος, ἀλλὰ αὐτός ἐστιν ὁ ἐσθίων.

μὴν καὶ ῥιγέων, διότι τὴν ὕλην τὴν ποιοῦσαν τὸ ῥῖγος κενοῖ καὶ διαφορεῖ. λύει δὲ καὶ καρηβαρίην, οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν τονώδη ὀνομαζομένην, τὴν ὑπὸ πνευμάτων πολλῶν γινομένην. ἀραιοῖ γὰρ τοὺς πόρους τοῦ δέρματος καὶ διαφορεῖ τὰ πνεύματα καὶ οὕτως παύει τὴν κεφαλαλγίαν. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι τουτέστι συμβάλλεται καὶ μάλιστα τοῖς ἐψιλωμένοις ἤτοι γεγυμνωμένοις σαρκὸς, ἐπειδὴ παρηγορικὸν καὶ φίλιον. διὰ τί; τὸ γὰρ ψυχρὸν ὀστέοις καὶ ἕλκεσι πολέμιον, καὶ ἔτι μᾶλλον συμβάλλεται τοῖς ἐν κεφαλῇ ἕλκεσι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. καὶ ὅσα ὑπὸ ψύξεως θνήσκει, ἢ ἑλκοῦται, ὡς ἐν χειμῶνι πτέρναι καὶ δάκτυλοι ὠφελοῦνται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τῇ ἐναντιώσει. θνήσκειν δὲ λέγει τὸ ἐπικινδύνως καὶ χαλεπῶς ἔχειν. καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισι τουτέστιν ἐσθίουσι· τούτοις δὲ συμβάλλεται κατὰ συμβεβηκὸς τῇ κενώσει τῆς ξανθῆς χολῆς, 1) ὥσπερ * πυρετῷ τὰ ζεμάτια. καὶ μὴν καὶ ἕδρῃ καὶ αἰδοίῳ καὶ ὑστέρῃ καὶ κύστει συμβάλλεται· εἰ γὰρ τὸ ψυχρὸν πολέμιόν ἐστι τοῖς εἰρημένοις νοσήμασι καὶ κτεῖνον, τὸ θερμὸν ἄρα ὠφέλιμόν ἐϛι καὶ 2) κρίσιμον.

ΔΛΜ. Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν τῶν ἁπλῶν ἑλκῶν, ἐπὶ δὲ τῶν σηπεδονωδῶν ἑλκῶν καὶ ῥευματικῶν οὐκ ἐκπυΐσκει μὲν, ἀλλὰ καὶ βλάπτει μεγάλως, οἷα τὰ καρκινώδη, καὶ φαγεδαινικὰ, καὶ ὥσπερ τὸ ψυχρὸν, σπασμῶν καὶ τετάνων ὑπάρχον ποιητικὸν, ὅμως θεραπεύει ποτὲ τέτανον, οὕτω καὶ τὸ θερμὸν, ἐκπυητικὸν ὂν, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, γίνεταί ποτ᾽ ἀνεκπύητον. καρηβαρίαν λύει, οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν, καὶ ἐκ πνευμάτων. καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς τῶν ὀστῶν κατάγμασιν ὠφελιμώτατόν ἐϛι, καὶ μᾶλλον τοῖς γεγυμνωμένοις σαρκὸς, καὶ ὅσα νεκροῦται διὰ τὸ κατεψύχθαι, τούτων ἴαμά ἐστι τὸ θερμόν. ἔτι δὲ καὶ ὅσα διὰ τὴν ψύξιν ἑλκοῦται, καθάπερ ἐν χειμῶνι πτέρναι καὶ δάκτυλοι. οὕτω δὲ καὶ ταῖς κατὰ τὴν ἕδραν ἁπάσαις διαθέσεσιν οἰκεῖον μὲν τὸ θερμὸν, ἐναντίον δὲ τὸ ψυχρόν· νευρώδης γὰρ ἡ ἕδρα καὶ κύστις καὶ ὑστέρα.

---

1) ut fieri solet in iis quae ab igne combusta sunt C. 2) κρῖνον V. b. A. a.

κ/. Ἐν τουτέοισι δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπὶ αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥέει· καὶ ὅκου φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει. καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει, ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει. —

ΘΕΟΦ. Ἐν τούτῳ τῷ ἀφορισμῷ λέγει, ὅτι χρήσιμόν ἐστι τὸ ψυχρὸν ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥαγούντων ἢ μελλόντων, μὴ τοῖς αἱμοῤῥαγοῦσιν αὐτοῖς προσαγόμενον· ἕλκεσι γὰρ τὸ ψυχρὸν δακνῶδες, ἀλλὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν καὶ μάλιστα ἐκείνοις, ὅθεν ἐπιῤῥεῖ τοῖς ἕλκεσι. παύει μὲν οὖν τὴν αἱμοῤῥαγίαν τὸ ψυχρὸν, πύκνωσιν ποιοῦν τῶν πόρων καὶ δυσρύτους τὰς ὕλας. εἶτά φησι, καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ ἢ ἐπιφλογίσματα καὶ τὰ ἑξῆς. οὐ μόνον φησὶ ταῖς αἱμοῤῥαγίαις συμβάλλεται, ἀλλὰ καὶ ταῖς φλεγμοναῖς, πλὴν οὐ πάσαις, ἀλλὰ ταῖς ὑπὸ νεαροῦ 1) αἵματος καὶ λεπτοῦ γενομέναις. καὶ ἡ αἰτία, διότι ἐπὶ τούτων ζέσις ἐστὶ μᾶλλον καὶ φλόγωσις. εἰ μέντοι παλαιαὶ αἱ φλεγμοναὶ τουτέστι χρόνιαι ὑφ᾽ αἵματος δηλονότι παχυτέρου ἐγένοντο, ἐν αἷς τὸ ψυχρὸν καὶ βλάπτει· ἔτι γὰρ πλέον παχύνεται ἡ ὕλη κἀντεῦθεν θρομβοῦται καὶ σήπεται καὶ 2) μέλανσις ἐπακολουθεῖ. ὠφελεῖ δὲ καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκόμενον τῷ παύειν τὴν ζέσιν καὶ τὴν δριμύτητα τῆς χολῆς καὶ καταπραΰνειν τὴν δῆξιν· τὸ γὰρ ἑλκούμενον ἐρυσίπελας βλάπτει, διότι τὸ ψυχρὸν ἕλκεσι δακνῶδές ἐστιν.

ΔΑΜ. Χρήσιμον τὸ ψυχρὸν τοῖς αἱμοῤῥαγοῦσιν ἢ μέλλουσι, μὴ τοῖς αὐτοῖς μέρεσι προσαγόμενον τοῖς αἱμοῤῥαγοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς πέριξ αὐτῶν, καὶ μάλιστ᾽ ἐκείνοις, ὅθεν ἐπιῤῥεῖ τι τοῖς ἕλκεσι. καὶ μὲν δὴ καὶ τὰ ἐπιφλογίσματα ἤως πάσας τὰς φλεγμονὰς, τὰς οὔσας ἐρυθρὰς καὶ ἐοικυίας αἵματι νεαρῷ καὶ οὐ παλαιῷ μεμελασμένῳ, ὠφελεῖ. ὁμοίως καὶ ἐρυσίπελας ὠφελεῖται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ, τὸ χωρὶς ἕλκους· τῷ γὰρ ἡλκωμένῳ δακνῶδές τε καὶ ὀδυνῶδές ἐστι τὸ ψυχρόν.

---

1) σώματος V. b. 2) μελανία V. b.

κδ'. Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν, ἢ κρύσταλλος, στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καὶ καταῤῥοϊκά. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑπὲρ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ ὕδατος τὸν λόγον ποιησάμενος, νῦν καὶ ἐπὶ ἕτερα ψυχρὰ τουτέστι χιόνα καὶ κρύσταλον τὸν λόγον μετάγει καί φησιν, ὅτι τὸ ψυχρὸν, οἷον χιὼν, κρύσταλος, ποιεῖ ὀδύνας στηθέων, βῆχας, αἱμοῤῥαγίας, κατάῤῥους, ὅτι ὅπου χιὼν καὶ κρύσταλος, ἐκεῖ ψυχρὸς ἀήρ. οὗτος οὖν ψυχρὸς ὢν ἀνωμαλίαν καὶ δυσκρασίαν ἐντίθησι τῷ λάρυγγι καὶ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ κἀντεῦθεν βήξ. εἶτα αὕτη ἡ αὖρα φέρεται ἐπὶ τὰς πλευρὰς καὶ ὀδύνην ἐν αὐταῖς ποιεῖ· εἶτα ἐμφιλοχωρούσης αὐτῆς ἐν τῷ θώρακι, πύκνωσιν ποιεῖται τῶν πόρων τῶν ἀγγείων κἀντεῦθεν πλήρωσιν, καὶ τῇ πληρώσει τείνονται τὰ ἀγγεῖα καὶ ῥήγνυνται καὶ γίνεται αἱμοῤῥαγία· εἶτα ἀμέσως τῇ κεφαλῇ ὁμιλοῦσα ἡ ψύξις βλάπτει αὐτήν· τὸ ψυχρὸν γὰρ πολέμιον ὀστέοις, νεύροις. ταύτης οὖν βλαπτομένης τῇ πυκνώσει καὶ ἀδιαπνευστίᾳ, ἐναποκλειόμενα τὰ περιττὰ ἀντικαταῤῥέουσι καὶ φέρονται ἐπὶ μυκτῆρας καὶ φάρυγγας καὶ ὑπερῷαν καὶ ποιοῦσι κατάῤῥους. Ἰστέον δὲ ὅτι χιόνος καὶ κρυστάλλου νῦν μέμνηται ἢ ὅτι πολλάκις αὐτοῖς τινες κέχρηνται νέοι, θαῤῥοῦντες τῷ θερμῷ, ἢ ὅτι ἐν πολλοῖς τόποις ἀδιάλειπτά εἰσι καὶ

---

1) **COD. ESC.** ἡ γένεσις τῆς χιόνος καὶ τοῦ κρυστάλλου εἴρηται τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τοῖς μετεώροις. — καὶ ἀποροῦσί τινες ὅτι τί δήποτε προέθετο περὶ χιόνος καὶ κρυστάλλου διαλεχθῆναι; καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι κεχρήμεθα χιόνι καὶ κρυστάλλῳ, ἀλλ' ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ ἐξ ἀνάγκης· καὶ κατὰ μὲν προαίρεσιν, ὅτι πολλοὶ πολλάκις νεανίσκοι καὶ παιδία καὶ ἀκμάζοντες θαῤῥοῦντες εἰς τὴν ἑαυτῶν θερμότητα χιόνα πίνουσι καὶ ἀπογεύονται κρυστάλλου· ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς κεχρήμεθα· τινὲς γὰρ ἀποστειλάμενοι ἀπό τινων εἰς μῆκος ὁδοιπορίας ἐν χειμερίῳ καιρῷ διὰ χιόνων καὶ κρυστάλλων ὁδοιποροῦσιν ἐξ ἀνάγκης. — ὁ δὲ Φιλάγριος ὁ περιοδεύτης φησὶν, ὅτι περιέτυχόν τινι ἔχοντι κεκαυμένην καὶ φλογώδη καὶ ζέουσαν δυσκρασίαν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ πολλοῖς ψυχροῖς βοηθήμασι χρησάμενος, οὐδὲν ὠφέλησα. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐξύρησα αὐτὸν καὶ ἀφειλάμην αὐτοῦ τὰς τρίχας καὶ κατέπασα αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν χιόνι καὶ οὕτως ἔσβεσα τὴν δυσκρασίαν καὶ ἰασάμην αὐτὸν τοῦ νοσήματος. καὶ ἔστι καὶ θεραπεία ἐκ χιόνος ἐν τούτῳ.

διά τινα ἀνάγκην ἐκεῖσε ὁδοιποροῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ συμβαίνει αὐτοῖς ταῦτα τὰ πάθη γίνεσθαι.

ΔΑΜ. Ὅσῳ γὰρ ψυχρότερα ταῦτα ὕδατος, τοσούτῳ καὶ βλάβας ἐργάζεται μείζονας.

κε΄. **Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα, καὶ ἀλγήματα, ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα ψυχρὸν πολὺ καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην 1) λύει. νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λη-κτική. —**

ΘΕΟΦ. 2) Πάλιν ἔπαινον παραδίδωσι τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. φησὶ γὰρ, ὅτι τὰ ἐν ἄρθροις γενόμενα οἰδήματα

---

1) *ἀνεκπύητον ποιεῖ* V. a. b. c. 2) COD. ESC. *οἱ γὰρ μεταγενέστεροι καὶ νεώτεροι τὴν διαστολὴν τῶν ὀνομάτων ἐποιήσαντο προσεσχηκότες τῇ ὕλῃ καὶ πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς ὄγκους διεστείλαντο τῶν ὀνομάτων καὶ τὸ μὲν ἐκάλεσαν φλεγμονὴν, τὸ δὲ σκίρον, τὸ δὲ οἴδημα. — σπάσμα] λύσις συνεχείας τῆς ἰνώδους οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου μενούσης τῆς ἐπιφανείας — ῥῆγμα] λύσις τῆς συνεχείας τῆς σαρκώδες οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου μενούσης τῆς ἐπιφανείας.* Dicit Hippocrates: *τοῖς σπάσμασι* utile esse frigus. Galenus multique dicunt, haec esse suppositia; — supra enim dixit, nervis infensum esse frigus, et hic utile. Itaque sibi contradicit. Inde *ἐξέβαλον τοῦτο τὸ ῥησείδιον. ὁ μέντοι Ἀσκληπιὸς* (novus Hippocratis interpres ex hoc loco erutus) *ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Ἱπποκράτους ἐκ τῶν Ἱπποκράτους τὰ Ἱπποκράτους ἐξηγούμενος τὴν δέουσαν αὐτῷ ἐξήγησιν ἐπεντέθεικε τοῦτον τὸν τρόπον. ὅτι τὸ ψυχρὸν ὠφέλιμόν ἐστι τοῖς σπάσμασιν οὐ καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς τῷ λόγῳ τοῦ ἐναποκλείειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολυπλασιαζεσθαι καὶ ἐξαναλίσκειν καὶ ἐκδαπανᾷν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. —οὕτω γὰρ καὶ τὰς γραῦς τὰς ἐπαοιδούσας ὁρῶμεν ποιούσας. ἡνίκα μὲν γὰρ αἴσθωνται σπάσματος οἱ ἰδιῶται, ἐπιζητοῦσι καὶ ἐπικαλοῦνται τὰς ἐπαοιδοὺς γραῦς. εἶτα κέχρηνται λόγοις τισὶ καὶ ὅρκοις ἐπαοιδοῖς καὶ ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαοιδῆς ἢ καὶ μετὰ τοῦτο φέρουσιν ὄξος καὶ καταχέουσιν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ οὕτως αὐτοὺς θεραπεύουσιν. — εἰ μηδ' ἂν ἐθεωρῶμεν αὐτὰς ὅτι ἰατρικοῖς βοηθήμασι κέχρηνται, ἠμέλλομεν καταπλήττεσθαι καὶ δοκεῖν ὅτι θείας τινὰς καὶ ὑπερτέρας δυνάμεις ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῖς ὑπὸ τῶν γραῶν λεγομένοις ἐπαοιδῶς ἔρχεσθαι καὶ ἕλκεσθαι καὶ οὕτως ἰᾶσθαι τὰ πάθη ταῦτα. — Ἰστέον δὲ ὅτι πολύς ἐστιν ὁ Γαληνὸς δεικνύων ἐν τῇ διαγνωστικῇ, πρὸς Ἀρχιγένην ἀποτεινόμενος, τὴν νάρκην μὴ εἶναι ἁπλοῦν τι πρᾶγμα, ἀλλὰ σύνθετον συγκεί-*

καὶ ἀλγήματα καὶ τα ἑξῆς ὠφελεῖ, οἰδήματα ἐκεῖνα δηλονότι, τοὺς ὑπὸ χολῆς ἢ χολώδους αἵματος γενομένους ὄγκους διὰ τὸ τὴν ζέσιν 1) καταπραΰνειν καὶ τὴν δῆξιν ἀμβλύνειν, πλὴν οὐκ ὠφελεῖ πάντας τοὺς τοιούτους ὄγκους, ἀλλὰ τοὺς ἄνευ ἕλκους· τοὺς γὰρ ἐφ' ἕλκει καὶ βλάπτει· τὸ γὰρ ψυχρὸν τοῖς ἕλκεσιν, ὥς φησι, πολέμιον. καὶ μὴν καὶ τὰ ποδαγρικὰ πάθη ὠφελεῖ, δηλονότι τὰ ὑπὸ ξανθῆς χολῆς γινόμενα τῷ αὐτῷ λόγῳ. ὠφελεῖ δὲ καὶ σπάσματα, τὴν ἐπιῤῥοὴν ἀναστέλλον. ἄλλως τε οὐ καθ' αὑτὸ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς ὠφελεῖ τῷ λόγῳ τοῦ ἐναποκλείειν τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ πολυπλασιάζεσθαι καὶ ἐξαναλίσκειν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. σπάσμα δέ ἐστι λύσις συνεχείας τῆς ἰνώδους οὐσίας τοῦ μυὸς, ἀδιαιρέτου μενούσης τῆς ἐπιφανείας. τούτων γὰρ τὰ πλεῖστα, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, τὸ ψυχρὸν ὠφελεῖ. καὶ διὰ τȣ̃ πλεῖςα ἐδήλωσεν, ὥς φασί τινες, ὅτι σπάσματα ȣ̓κ ὠφελεῖ, πλὴν ὠφελεῖ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς εἴρηται. ὠφελεῖ δὲ καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τȣ̃το ἠνίξατο διὰ τοῦ εἰπεῖν ἰσχναίνει καὶ ῥηΐζει τῷ λόγῳ τοῦ ἀναστέλλειν τὴν ἐπιῤῥοὴν καὶ ταύτην κενοῦν καὶ διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ ἤτοι λύει. 2) τοῦτο δὲ ποιεῖ τῷ ἐπιφέρειν νάρκωσιν, ἥτις ἐστὶν ὀδύνης ληκτικὴ, τουτέστιν ἀπόπαυσις, τὴν αἴσθησιν ἀμβλύνουσα.

ΔΑΜ. Τὰ ἐπιφλογίσματά φησιν ἐν τῷδε τὰ νεαρῷ αἵματι ἐοικότα· ταῦτα γὰρ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ θεραπεύεται. καὶ ἡ ψύξις δὲ τῶν μορίων ἐπὶ πλεῖον νάρκην φέρει μετρίαν, ἥτις καὶ αὐτὴ λύει τὴν ὀδύνην, ἀμβλύνουσα τὴν αἴσθησιν.

κς΄. Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα διάγνωσιν παραδίδωσι τοῦ ἀρίστου ὕδατος καί φησιν, ὅτι τὸ ταχέως θερμαινόμενον ὕδωρ

μενον ἀπό τε συμπτώματος ἐνεργειῶν θεωρουμένων μετὰ παρουσίας ψυχροῦ αἰτίου.

1) καταπαύειν V. b. 2) Apud C. pauca verba, quae non sunt in meis codicibus, leguntur.

κουφότατόν ἐστιν, οἷον ἐὰν ἐπιθῇς αὐτὸ ἐπάνω πυρὸς καὶ ταχέως θερμαίνηται καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς ταχέως ψύχηται, κουφότατόν ἐστι τουτέστιν εὐαλλοίωτον, εὐανάδοτον, εὐδιάκριτόν. οὐ γὰρ τῷ σταθμῷ δεῖ λαμβάνειν τὸ κουφότατον, ὅπερ τοῖς ἰδιώταις δοκεῖ. οὕτως μὲν οὖν τεχνικῶς δοκιμάζεται, ἰδιωτικῶς δὲ ἀπὸ ὄψεως, ὀσμῆς, γεύσεως.

ΔΑΜ. Οὐ τῷ σταθμῷ, ἀλλὰ τὸ μὴ βαρῦνον τὴν γαστέρα, ὥσπερ καὶ βαρὺ λέγομεν τὸ μὴ διεξερχόμενον ταχέως.

κζ΄. Ὁκόσοισι πιεῖν ὄρεξις νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψώδεσιν, ἢν ἐπικοιμηθέωσιν, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Θεραπείαν ἡμῖν παραδίδωσι συμπτώματος τουτέστι δίψης. αὕτη δὲ γίνεται ἐν νυκτὶ ἢ δι' ἔνδειαν χρηστῆς ὕλης ἢ δι' ἔγκαυσιν οἴνου ἢ διὰ καῦσον πυρετὸν ἢ πλῆθος τροφῶν καὶ μάλιστα ἁλμυρῶν ἢ διὰ χολὴν συῤῥέουσαν ἐν τῷ στομάχῳ. διὰ οὖν οἱανδήποτε αἰτίαν εἰ πάνυ ὦσι διψώδεις, χρήσθωσαν τῷ ψυχρῷ ἢ θερμῷ ὕδατι διὰ τὸ μὴ χαλεπὰ ἐπακολουθῆσαι. χρώμενοι δὲ ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν· πέψις γὰρ γίνεται καὶ ἀπαλλαγὴ τῆς δίψης. εἰ μέντοι μετρίως εἶεν διψώδεις, δεῖ ὑποστέλλεσθαι τὸ παρέχειν αὐτοῖς πόμα, πλὴν εἰ μὴ διὰ ξηρότητα γίνεται ἡ δίψα.

ΔΑΜ. Συμφέρει γὰρ μὴ πιεῖν, ἀλλ' ἐπικοιμηθῆναι, ὥστε πεφθῆναι τὸ τῆς 1) *δίψης αἴτιον.*

κη΄. Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει. —

ΘΕΟΦ. 2) *Νῦν ἰδιάζοντα νοσήματα ταῖς γυναιξὶν παραδίδωσιν Ἱπποκράτης καὶ ταῦτα θεραπεύει· φησὶ γάρ,*

---

1) *ψυχῆς* in textu. 2) **COD. ESC.** *τὰ δὲ ἀρώματα ἔχεις ἀπὸ διαφόρων χωρῶν φερόμενα, — ἀπὸ μὲν Ἰνδίας τὸ ναρδόσταχυ καὶ ἡ κασία κομίζεται, ἀπὸ δὲ Αἰθιοπίας ὁ λιβανωτὸς, ἀπὸ δὲ Ἰσαυρίας ὁ στύραξ ὁ γομφίτηςκαὶ ὁ καλαμίτης. — ἐπὶ δίφροι ἢ σελλίου. — περισκεπάζειν δεῖ σαγίῳ πέριξ.*

τὴν ἐπιμήνιον κάθαρσιν ἐπισχεθεῖσαν η δια τῶν ἀρωματων πυρία θεραπεύει, πλὴν ἐκείνην τὴν ἐπισχεθεῖσαν ἐπ' ἐμφράξει παχυτέρας ὕλης ἢ μύσει τῶν ἀγγείων ἢ πυκνώσει τῆς οὐσίας αὐτῆς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὡς λεπτομερὴς καὶ θερμὸς ἀὴρ ὁ ἐκ τῶν ἀρωμάτων ἐκλεπτύνει καὶ ἀραίωσιν ἐμποιεῖ καὶ διαφορεῖ τὴν ὕλην τὴν ποιοῦσαν τὴν ἔμφραξιν κἀντεῦθεν προτρέπεται τὰ καταμήνια καὶ ἀναστομοῖ τὰ μεμυκότα πέρατα τῶν ἀγγείων. τὰς γὰρ ἄλλας ἐπισχέσεις τῆς ἐμμήνου καθάρσεως τὰς διὰ πάντα ὄγκον ἐν τῷ στομίῳ τῆς μήτρας συνιστάμενον γινομένας ἢ παρέγκλισιν τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας ἢ ξηρότητα, οὐδαμῶς ὠφελεῖ. αὕτη ἡ πυρία, ὡς φησὶν Ἱπποκράτης, καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν εἴη τουτέστιν εἰς ἔκλυσιν στομάχου καὶ ἀτονίαν γαστρὸς καὶ ἥπατος, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει· οἱ γὰρ ἀτμοὶ ταύτης ὡς λεπτότεροι φέρονται παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ πληροῦντες αὐτὴν καρηβαρίας ἐργάζονται.

ΔΑΜ. Τὰς ἐμμήνους καθάρσεις φησὶ γυναικεῖα, καρηβαρικὰ δὲ τὰ ἀρώματα, ὡς θερμά· τοῦ γὰρ θερμοῦ ἀνωφεροῦς ὄντος, κεφαλαλγίαν ποιεῖ.

κθ'. Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον εἰ μέζον εἴη τὸ ἔμβρυον. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν ἐν γαστρὶ γυνή τις ἔχῃ ἔμβρυον τουτέστιν ἐν μήτρᾳ, φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, διότι τὸ ἔμβρυον ἐκ τῶν καταμηνίων τρέφεται τοῦ αἵματος. ἐὰν οὖν φλεβοτομηθῇ, οὐχ εὑρίσκει τὸ ἔμβρυον, πόθεν τραφῆναι κἀντεῦθεν λιμαγχόμενον κινεῖται καὶ διαλύεται τῶν φυσικῶν δεσμῶν καὶ καταπίπτει· μᾶλλον δὲ ἐκτιτρώσκει φλεβοτομηθεῖσα, ἐὰν μεῖζον ᾖ τὸ ἔμβρυον διὰ τὸ πλείονος δεῖσθαι τροφῆς, μὴ εὑρίσκειν δὲ, ταύτης κενωθείσης.

λ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Καλῶς εἶπεν ὑπό τινος τῶν ὀξέων· τούτων γὰρ τὰ μὲν ἄνευ πυρετοῦ εἰσιν, οἷον ἐπιληψία, ἀποπλη-

ξία, τὰ δὲ μετὰ πυρετοῦ, οἷον φρενῖτις, πλευρῖτις. ἐὰν οὖν ὑπό τινος τούτων γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ληφθῇ, θανατῶδες, ὑπὸ μέν τινος τῶν ἄνευ πυρετοῦ ὀξέων, διὰ τὸ ἀδύνατον ἐξαρκέσαι τὴν κάμνουσαν τῷ μεγέθει καὶ τῇ συντονίᾳ τοῦ νοσήματος, ὑπὸ δέ τινος τῶν μετὰ πυρετοῦ, διότι ἐπ' αὐτῶν τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρῆσθαι· ἀλλὰ τὸ παιδίον δέεται τροφῆς. ἐὰν οὖν τοῦ παιδίου καταφρονήσῃς, πρὸς τὸν πυρετὸν ἐνιστάμενος, ἀπόλλυται· εἰ δὲ τοῦ πυρετοῦ, κακοηθεστέρου γενομένου, πολλάκις καὶ αὐτὴ ἡ γυνὴ σὺν τῷ παιδίῳ ἀπόλλυται.

ΔΑΜ. Τὰ γὰρ ὀξέα συνεχεῖς ἔχει τοὺς πυρετούς, οἳ καὶ ἀναιροῦσι τὸ ἔμβρυον.

λα΄. λβ΄. Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις· τῶν δὲ καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυὲν, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ ἐπισχέσει καταμηνίων ἐμῇ γυνὴ αἷμα, εἶτα καταῤῥαγῶσιν αὐτῆς τὰ καταμήνια καὶ κενωθῶσι, παύεται ὁ ἔμετος τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως τῆς ὕλης. εἶτά φησιν, ὅτι καὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, ἐὰν αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, ἀγαθὸν, διότι ἐκκενοῦται ἡ συσχεθεῖσα ὕλη καὶ οὐκέτι δύναται βλάψαι.

ΔΑΜ. Ἀντίσπασις γὰρ ἔσται καὶ κένωσις τοῦ ἀνορμῶντος αἵματος.

ΔΑΜ. Οὐκ ἐκ τῶν ῥινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἕδρας.

λγ΄. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι. —

ΘΕΟΦ. Πρῶτον μὲν ὅτι ἀνάδοσις οὐ γίνεται, κἀντεῦθεν οὐκ ἀλλοιοῖ πολὺ αἷμα τὸ ἧπαρ, οὐ φέρεται τὸ ἀρκοῦν τῇ μήτρᾳ· διὸ λιμαγχονούμενον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει καὶ λοιπὸν ἐκπίπτει, ἢ ὅτι καθυγραίνονται τὰ περὶ τὴν μήτραν κἀντεῦθεν ἀσθενούσης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀμβλωσμὸς γίνεται, ἢ ὅτι τῇ συνεχείᾳ τῶν ἐξανα-

στάσεων καταλύονται αἱ δυνάμεις καὶ ἀσθενεῖς γενόμεναι ἐκπίπτειν ποιοῦσι τὸ ἔμβρυον.

λδ'. Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλεομένῃ, ἢ δυστοκεούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑστερικὰ λέγει πάθη τὴν ὑστερικὴν πνίγα καὶ ὑστερικὴν ἄπνοιαν, ἐφ' οἷς καὶ σχεδὸν ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον κεῖται τὸ σῶμα. ἐπὶ τούτων οὖν ἐὰν ἐπιγένηται πταρμὸς, ἀγαθόν ἐστι καὶ ὡς σημεῖον καὶ ὡς αἴτιον, ὡς σημεῖον μὲν, ὅτι ἐκ παντελοῦς ἀκινησίας εἰς κίνησιν ἡ φύσις ἤρξατο μεταβάλλειν, ὡς αἴτιον δὲ, ὅτι κλόνον ποιεῖ ὁ πταρμὸς, κἀντεῦθεν συγκλονουμένη τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἡ μήτρα ἐπανίσταται καὶ ἀποδιώκει τὰ αἴτια τὰ τὴν ἄπνοιαν καὶ πνίγα ποιοῦντα, ἅ ἐστι σπέρμα ἢ ἐποχὴ καταμηνίων. τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ ὠφελεῖ ὁ πταρμὸς καὶ τὴν δυστοκίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν δι' ἀσθένειαν τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως γενομένην.

ΔΑΜ. Ὑστερικά φασι τὰ χορία, τὰ καὶ ἀκολούθια καλούμενα, ὡς ἐσχάτως κενούμενα ἐπὶ τῇ τοῦ ἐμβρύου ἀποτέξει. ὁ δὲ πταρμὸς σημεῖον καὶ αἴτιον ἀγαθόν ἐστι, σημεῖον μὲν ὅτι δηλοῖ τὴν φύσιν ἐπεγείρεσθαι καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι, προϋπάρχουσαν ναρκωμένην. μέμνηται γὰρ τῶν οἰκείων κινήσεων καί ποτέ τινα τῶν περιττῶν ἀποτίθεται, αἴτιον δὲ τῆς ὠφελείας, ὅτι τῷ σφοδροτέρῳ κλόνῳ καὶ βρασμῷ τοῦτο μὲν ἐπεγείρει τὴν φύσιν, τοῦτο δὲ ἐκκρίνει τὰ δυσέκκριτα.

λε'. Γυναικὶ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δέεσθαι σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἄχροά φησι τὰ πολύχροα, ἅτινα γίνεται ἐκ χυμῶν μελαγχολικῶν, φλεγματικῶν καὶ πικροχόλων. ἐὰν οὖν τοιαῦτα καταμήνια γυναικὶ γίνωνται,

---

1) COD. ESC. τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ὑστερικὰ λέγει ὁ Ἱπποκράτης τὸ χόριον ὅπερ καὶ δευτέριον ὀνομάζεται. 2) IBID. δεῖ εἰδέναι ὅτι διττὴ γραφὴ φέρεται τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ. τινὰ γὰρ τῶν ἀντιγράφων ἔχει χρόνια, τινὰ δὲ ἄχροα. ἄχροα] καλεῖ τὰ πολύχροα καὶ πολυποίκιλα ἔχοντα χρώματα.

μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ, τουτέστι μὴ κατὰ τὸν συνήθη καὶ ὡρισμένον χρόνον, ἐφ᾽ ᾧ εἴωθε κενοῦσθαι ἡ γυνὴ, ἀλλ' ἢ ὀψιαίτερον κενωθῇ ἢ πρωιαίτερον, καθάρσεως δεῖσθαι σημαίνει διὰ τὸ ἐκκενωθῆναι τὴν πλεονάζουσαν μοχθηρὰν ὕλην.

ΔΑΜ. Μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ἀντὶ τοῦ μήτε κατὰ χρῶμα μήτε κατὰ χρόνον.

λς'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ἐξαίφνης οἱ μασθοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐξαίφνης, φησὶ, τουτέστιν ἄνευ φανερᾶς αἰτίας ἰσχνοὶ γένωνται οἱ μασθοὶ τῆς γυναικὸς ἐν γαστρὶ ἐχούσης, ἐκτιτρώσκει· ἔνδειαν γὰρ καὶ ἔλλειψιν αἵματος ἀπαγγέλλουσι, δι' ἧς ἀναιρεῖται τὸ ἔμβρυον· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πρὸς ἔκκρισιν παρορμᾶται τῇ ἀπορίᾳ τῆς τροφῆς λακτίζον καὶ σκαρίζον καὶ διαῤῥηγνύον τοὺς χιτῶνας.

ΔΑΜ. Τῇ γὰρ ἐνδείᾳ τῆς τροφῆς τῆς ἐκ τῶν φλεβῶν γίνεται τοῦτο, κοινῶν ὄντων μητρῶν καὶ μαστῶν.

λζ'. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ὁ ἕτερος μασθὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄῤῥεν· ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἄῤῥεν ἐν τῷ δεξιῷ κόλπῳ τῆς μήτρας ζωογονεῖται, διότι ὡς ἐπίπαν θερμότερός ἐστι τοῦ ἀριστεροῦ, τὸ δὲ θῆλυ ἐν τῷ ἀριστερῷ, ὅτι ψυχρότερός ἐστι τοῦ δεξιοῦ. ἐὰν οὖν ἐγκυμονούσῃ γυναικὶ, δίδυμα ἐχούσῃ, ὁ δεξιὸς μασθὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄῤῥεν ἐκτιτρώσκει, ἐπειδὴ τὰ κατὰ εὐθυωρίαν μᾶλλον πάσχει· εἰ δὲ ὁ ἀριστερὸς μασθὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ θῆλυ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. εἰ δὲ ἀμφότεροι οἱ μασθοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἀμφότερα ἐκτιτρώσκει τῷ λόγῳ τῆς ἐνδείας τῆς τροφῆς. λιμαγχονούμενα γὰρ τὰ ἔμβρυα σκαρίζουσι καὶ σπαράσσουσι τὰ ἀρτήματα καὶ οὕτως ἡ γυνὴ ἐκτιτρώσκει.

ΔΑΜ. Ὁ γὰρ Ἱπποκράτης δόξαν ἔχει τὰ ἔμβρυα ἐν

τοῖς δεξιοῖς τὰ ἄῤῥενα, ἐν δὲ τοῖς εὐωνύμοις τὰ θήλεα τίκτεσθαι.

λη΄. Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταυτέῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε. —

ΘΕΟΦ. 1) Διότι ἐπισχεθέντα τὰ καταμήνια ἠνέχθησαν διὰ τῶν φλεβῶν τῶν λεγομένων ἀμφισβαινῶν ἐπὶ τοὺς μασθοὺς, κοινωνίαν αὐτῶν ἐχουσῶν πρὸς τὴν μήτραν, καὶ ἐπειδὴ ἀδενώδεις εἰσὶν οἱ μασθοὶ καὶ λεπτοὶ, πρὸς τὴν ἑαυτῶν φύσιν πέττουσι καὶ κατακοσμοῦσιν αὐτὸ τὸ αἷμα καὶ γάλα ποιοῦσιν. ἐὰν οὖν, μηδὲ τοκετοῦ γενομένου μηδὲ συλλήψεως παρούσης, οἱ μασθοὶ γάλα ἔχωσι, πάντως τὰ καταμήνια ἐπεσχέθησαν.

λθ΄. Γυναιξὶ ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς μασθοὺς αἷμα ξυστρέφεται, μανίην σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. 2) Τὸ διὰ τῶν ἀμφισβαινῶν φλεβῶν φερόμενον αἷμα, εἰ σύμμετρον εἴη, γάλα γίνεται. εἰ πλέον δὲ τοῦ δέοντος, οὐκ ἀλλοιοῦται, διότι τῷ πλήθει καταλύει τὴν δύναμιν τῶν τιτθῶν. λοιπὸν μένει καὶ σήπεται καὶ σηπόμενον μανίαν σημαίνει. πέμπονται γὰρ ἐξ αὐτοῦ ἀτμοὶ δριμεῖς ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον κἀντεῦθεν ἐκτρέπεται ὁ ἐγκέφαλος καὶ μανία γίνεται.

ΔΑΜ. Τὸ γὰρ ἐπὶ τοὺς τιτθοὺς ὁρμῆσαν αἷμα μὴ δυνάμενον ἀλλοιωθῆναι καὶ γενέσθαι γάλα διά τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν δῆξιν, μανίαν ἐμποιεῖ, τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν χωρία καταλαβόν.

μ΄. Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρατον 3) δοῦναι πιεῖν· κἢν μὲν στρόφος αὐτέην ἔχῃ περὶ τὴν 4) γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὔ. —

1) COD. ESC. ὅθεν οἱ ἀνατομικοὶ ταύτας τὰς φλέβας ἀμφισβαίνας ὀνομάζουσι παρὰ τὸ ἀμφοτέρας βαίνειν inter matricem et mammas. 2) COD. ESC. Ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Γαληνός φησιν, ὅτι ψευδής ἐστιν ὁ παρὼν ἀφορισμὸς καὶ πάντῃ ἀπόβλητος τῆς Ἱπποκράτους διανοίας· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἴσμεν μηδέποτε ψευσάμενον τὸν Ἱπποκράτην, παραμυθίας ἕνεκεν τοῦ λόγου ἐξηγησώμεθα αὐτὸν τὸν τρόπον τοῦτον· τὸ νῦν λεχθὲν σπανιάκις ποτὲ ὤφθη τῷ Ἱπποκράτει, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης οὐδέποτε ὤφθη γινόμενον. 3) δίδου V. a. b. 4) κοιλίην V. a. b.

ΘΕΟΦ. Σημείωσιν ἐνταῦθα ποιεῖται συλλήψεως. αὕτη δὲ γίνεται διὰ μελικράτου, πλὴν ἀνέφθου. δεῖ οὖν δοῦναι τὸ 1) μελίκρατον, φησὶν Ἱπποκράτης, ἀδείπνου τῆς γυναικὸς οὔσης, ὅταν μέλλῃ κοιμηθῆναι· καὶ οὕτως αὐτὴν κελεύεται ἐπικοιμηθῆναι. καὶ ἐὰν στρόφος γένηται, δῆλον ὅτι κύει· εἰ δὲ μὴ, οὐ κύει. τὸ γὰρ μελίκρατον ὡς θερμότερον ποιεῖται πνευμάτων τινῶν 2) ἀνάδοσιν περὶ τὴν γαστέρα. ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτρα ἐπίκειται τοῖς ἐντέροις, ἐὰν ἔχῃ κατὰ γαστέρα, τῷ βάρει τοῦ ἐμβρύου οἷον πεπιλημένα εἰσὶ τὰ ἔντερα. ταῦτα οὖν τὰ πνεύματα τείνουσι καὶ τῇ τάσει ποιοῦσι στρόφον, καὶ δηλοῦται ὅτι σύλληψίς ἐστιν· εἰ δὲ μὴ στρόφος γένηται, ἀλλὰ διεξέρχονται καὶ διαφοροῦνται τὰ πνεύματα, οὐκ ἔστι σύλληψις.

ΔΑΜ. Στρόφος ἢ διὰ δῆξιν γίνεται ἢ διὰ φυσῶδες πνεῦμα, οὐκ ἔχον εὐπετῆ διέξοδον, ὃν καὶ νῦν ἡγητέον γίνεσθαι ἐπὶ τῶν κυουσῶν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς μήτρας στενοχωρίαν, καθεύδειν δὲ μελλούσῃ δίδου τὸ μελίκρατον, ὠμὸν δηλονότι, ἵνα τὸ φυσῶδες τοῦ μελικράτου ἐν τῇ καθευδούσῃ φανήσηται.

μα΄. Γυνὴ, ἢν μὲν ἄῤῥεν κύῃ, εὔχροός ἐστι· ἢν δὲ θῆλυ, δύσχροος. —

ΘΕΟΦ. Τὸ εὔχρουν ἐνταῦθα, οὐ τὸ κατὰ φύσιν ἀκουστέον, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ ἐγκυμονούσῃ γυναικί. ἐὰν οὖν γυνὴ ἔχῃ ἐν γαστρὶ καὶ εὔχρους ἐστὶν, ἄῤῥεν κύει, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἄῤῥενα θερμότερά εἰσιν, ὅθεν καὶ τὸ

---

1) COD. ESC. μελίκρατον] τὸ ἀπόμελι. — οὐκ ἔστιν ἀκριβὴς ἡ σημείωσις αὕτη. Melius signum παλμώδης κίνησις, si ante et post πέψιν fit; sin minus, potest ἀπὸ τῶν πνευμάτων εἶναι. — ἀλλ' ἔχεις ἄλλην ἐπιστημονικὴν σημείωσιν τὴν ἀπὸ τῶν μαιῶν· αἱ γὰρ μαῖαι σχηματίζουσιν αὐτὰς καὶ καθιᾶσι τὸν λιχανὸν δάκτυλον, καὶ ἐὰν εὕρωσι μεμυκὸς τὸ στόμιον τῆς μήτρας ἄνευ ὄγκου τινὸς ὁμαλῶς μεμυκὸς καὶ ἀσφαλῶς ὥστε μηδὲ * πυρίνην σμίλην (f. πυρίνην μήλης) χωρεῖν διεξελθεῖν, γινώσκουσιν ὅτι ἔγκυός ἐστιν.
2) ἀνάλυσιν V. a.

εὐανθὲς χρῶμα· εἰ μέντοι δύσχρους ῇ, θῆλυ, διότι τὰ θήλεα ψυχρότερά εἰσιν· ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἄχροια.

ΔΑΜ. Ὡς πρὸς ἑαυτὴν κρινομένη, οὐ πρὸς ἑτέραν.

μβ'. Γυναικὶ κυούσῃ ἢν ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Παραπολαύει γὰρ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ἔμβρυον τοῦ ἐπὶ τῇ θερμῇ ὕλῃ γενομένου πάθους, καὶ ὡς εὐπαθὲς ἑτοίμως ἀπόλλυται. 1) εἰ δὲ συμβῇ καὶ τὰς δυνάμεις τῆς γυναικὸς ἀσθενεῖς εἶναι, συναπόλλυται τῷ ἐμβρύῳ.

μγ'. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐκτιτρώσκουσιν, οὐ κύουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι. —

ΘΕΟΦ. Παρὰ φύσιν λεπτὰς ὑποτίθεται τὰς ὑπὸ νοσήματος γενομένας εἴτε ἀπὸ λιμαγχονίας. αὗται οὖν οὕτως ἔχουσαι ἐὰν σχῶσι κατὰ γαστρὸς, ἐκτιτρώσκουσι, διὰ τὸ ἐνδεῆ εἶναι τροφῆς τὰ μόρια τῆς μήτρας. λοιπὸν δὲ λιμῶττον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει καὶ σπαράζει τὰ ἀρτήματα καὶ ἐξέρχεται. εἰ δέ γε παχυνθῶσιν, οὐκέτι ἐκτιτρώσκουσι διὰ τὸ πλούσιον τῆς τροφῆς.

ΔΑΜ. Τὸ παρὰ φύσιν λεπταὶ, ἢ ὑπερβαλλόντως ἢ παρὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν.

μδ'. Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταυτέῃσι αἱ κοτυληδόνες 2) μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλὰ ἀποῤῥήγνυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ὅσαι σύμμετρον ἔχουσι τὸ σῶμα, εἰ ἐπὶ β' ἢ τρίτον μῆνα ἐκτιτρώσκουσιν ἄνευ τινὸς φανερᾶς αἰτίας, τούτων πάντως αἱ κοτυληδόνες τῆς μήτρας ἤτοι οἱ ὑμένες οἱ κατασφαλίζοντες τὰς ἀναστομώσεις τῶν ἐν τῇ μήτρᾳ ἀγγείων μύξης μεσταί εἰσι τουτέστι φλεγματικοῦ χυμοῦ καὶ γλίσχρου κἀντεῦθεν χαλαροὶ

1) Reliqua Om. V. b. C. 2) μύξιος V. a. b.

καὶ ἀσθενεῖς γίνονται. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ καθεκτικὴ δύναμις τῆς μήτρας ἀσθενεῖ, ὑγρᾶς καὶ φλεγματικῆς ὕλης πλεοναζούσης. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἀνάγκη πᾶσα ἐκτιτρώσκειν αὐτὰς δίμηνα καὶ τρίμηνα διὰ τὸ τηνικαῦτα βάρος ἔχειν ἀξιόλογον τὸ ἔμβρυον, μὴ δύνασθαι δὲ κατασχεῖν τὸ ἔμβρυον τάς τε κοτυληδόνας καὶ τὴν καθεκτικὴν δύναμιν ἀτόνως διακειμένας.

ΔΑΜ. Φανερὰν πρόφασίν φησι, πυρετὸν σφοδρὸν, αἱμοῤῥαγίαν, διάῤῥοιαν, φλεγμονὴν ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ ἐρυσίπελας, πήδημα σφοδρὸν ἢ κραυγὴν ἢ φόβον ἢ θυμὸν ἢ ἐνδεῆ τροφὴν ἢ μίξιν ἄκαιρον μετὰ βιαίας κατασείσεως ἤ τι τοιοῦτον· κοτυληδόνες δέ εἰσι τὰ στόματα τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν τῶν εἰς τὴν μήτραν φερομένων.

με΄. Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν γαστρὶ, ταυτέῃσι τὸ ἐπίπλοον ἐπὶ τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 1) ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσι. —

ΘΕΟΦ. Τὰς ἰσχνὰς ἀμέτρως διαβαλὼν Ἱπποκράτης γυναῖκας νῦν τὰς ὑπερβαλλόντως καὶ παρὰ φύσιν παχείας διαβάλλεται. λέγει γὰρ ὅτι οὐ συλλαμβάνουσι, διότι οὐδ᾽ ὅλως παραδέχονται τὸ σπέρμα. δι᾽ ἣν αἰτίαν; ἐπειδὴ ἐμπέφρακται τὸ ἔνδον στόμα, ἔνθα ἡ μήτρα τελευτᾷ, πιμελῆς γενομένης κατὰ τὴν μήτραν καὶ ἀποπιεζούσης ἤγεν ἀποκλειούσης τὸ στόμιον, ἣν πιμελὴν Ἱπποκράτης 2) ἐπίπλοον ἐκάλεσε μεταφορικῶς· τὸ γὰρ ἐπίπλοον πιμελῶδές ἐστιν· ἀδύνατον οὖν αὐτὰς συλλαβεῖν πρὸ τοῦ ἰσχανθῆναι τὸ σῶμα καὶ ἐλθεῖν εἰς συμμετρίαν.

ΔΑΜ. Στόμα μήτρας τὸ ἔνδον λέγει, ἔνθα τελευτᾷ μὲν ἡ μήτρα, ἄρχεται δὲ ὁ αὐχήν.

μς΄. Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη ἔῃ καὶ διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι. —

---

1) ὑποπ. Codd. 2) COD. ESC. ἐπίπλοον δὲ ἀκουστέον πιμελώδη φύσιν ἐκεῖσε γινομένην· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον δυνατόν ἐστι τὸ ἐπίπλοον τὸ ἐπικείμενον τῇ γαστρὶ ἐπεκταθῆναι ὥστε σκεπάσαι τὸ

ΘΕΟΦ. Ὑστέραν λέγει τὴν μήτραν. αὕτη δὲ ἔχει ἀρτήματα καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ πρόσω καὶ ὀπίσω καὶ ἄνω καὶ κάτω. πολλάκις ἐν φλεγμονὴ γίνεται περὶ ἓν τῶν ἀρτημάτων· καὶ εἰ τύχοι κατὰ τὰ πλάγια τὴν φλεγμονὴν γενέσθαι τȣτέςι περὶ τȣ̀ς βȣβῶνας καὶ τὸ ἰσχίον, φέρεται ἐκεῖσε ἡ μήτρα καὶ οἷον 1) ἔγκειται περὶ ἐκεῖνα τὰ μέρη, εἶτα ἡ φύσις εἰς πῦον μεταβάλλει, καὶ τȣ̃το τὸ ἀπόστημα ἔξω ἀποκορυφȣ̃ται περὶ τὸ δέρμα καὶ ἢ ὑπὸ τέχνης ἢ ὑπὸ φύσεως ῥήγνυται. καὶ λοιπὸν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἔμμοτον γενέσθαι τουτέστι δεήσεσθαι τὴν διὰ μοταρίων θεραπείαν.

ΔΑΜ. Διαπυήσασα γὰρ ἡ μήτρα πρὸς τὰ ἐκτὸς γίνεται ἔμμοτος ἤτοι θεραπεύεται διὰ τῶν μότων.

μζ. Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄῤῥενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον. —

ΘΕΟΦ. Ἡ μήτρα δύο κόλπους ἔχει δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν, διαφραττομένους ὑμένι τινί· ἐν τούτοις οὖν γίνεται ἡ διάπλασις τῶν ἐμβρύων, ἀλλὰ τῶν μὲν ἀῤῥένων ἐν τοῖς δεξιοῖς, τῶν δὲ θηλέων ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι τὰ ἄῤῥενα θερμότερά εἰσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς δεξιοῖς ὡς ἐν θερμοτέροις δημιουργοῦνται, τὰ δὲ θήλεα ψυχρὰ καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀριστεροῖς ὡς ἐν ψυχροτέροις δημιουργοῦνται. θερμότεροι μὲν οὖν εἰσιν οἱ δεξιοὶ κόλποι τῆς μήτρας τῶν ἀριστερῶν τῇ πυριάσει τοῦ ἥπατος· ἀλλὰ καὶ ὁ δεξιὸς ὄρχις καὶ κόλπος δέχονται τὸ καθαρὸν αἷμα καὶ διὰ τοῦτο θερμότεροι, ὁ δὲ ἀριστερὸς ὄρχις καὶ κόλπος ὀρωδέσρον καὶ διὰ τοῦτο ψυχρότεροι.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν θερμοτέραν κρᾶσιν ἄῤῥεν γίνεται τὸ ἔμβρυον· θερμότερον δ' ἐστὶ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ὑστέρας τῇ γειτνιάσει τοῦ ἥπατος.

στόμα τῆς μήτρας χωρὶς ὀδύνης. — Nomen habet διὰ τὸ οἷον ἐπιπλεῖν τὰ θρεπτικὰ et est πῆξις τοῦ ἐλαιώδους τοῦ αἵματος.

1) COD. ESC. se inclinat καὶ οἷον μεθίσταται, ὅθεν καί τινες τῶν φιλοσόφων ζῶον ἐνόμισαν αὐτὴν τὴν μήτραν εἶναι ἐκ τοῦ ποιεῖσθαι μεταβατικὴν κ[ί]νησιν, οἱ δὲ ἰατροὶ οὐ πείθονται αὐτοῖς, ἀλλὰ

μη΄. Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν προσθεὶς, ἐπιλάμβανε τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα. —

ΘΕΟΦ. 1) Ὑστέρων ἐνταῦθα λέγει, οὐ δήπω τῶν μητρῶν, ἀλλὰ τῶν χορίων, ὅθεν καὶ κοινῶς ἀναγινωσκόμενον βαρυτόνως εἴρηται οἷον ὑστέρων· ἡνίκα γὰρ τριγενές ἐστι τὸ πρόσωπον, βαρύνεται, μονογενὲς δὲ περισπᾶται οἷον ὑστερῶν. φησὶν οὖν, ἐὰν βούλῃ ὑστέρων ἔκπτωσιν ποιήσασθαι καὶ τοῦτο διὰ χρείαν μεγάλην διὰ τὸ μὴ ἐναπομείναντα σαπῆναι καὶ χαλεπὰ νοσήματα ποιῆσαι μετὰ τὴν 2) ἀπότεξιν, πταρμικὸν ἐντίθει τῇ ῥινί· εἶτα ἐπιλάμβανε ταύτην καὶ τὸ στόμα, ὅπως τὸ πνεῦμα ἐπὶ τὰ κάτω χωρῆσαν τῇ συντονίᾳ καὶ τῷ κλόνῳ τοῦ πταρμοῦ κατενεχθῆναι ποιήσῃ τὸ χορίον.

μθ΄. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος ἔκτρωσιν ποιέει. —

ΘΕΟΦ. Τεινεσμός ἐστι συνεχὴς καὶ βιαία κίνησις καὶ ἔκκρισις φλεγματωδῶν καὶ πιμελωδῶν μετὰ ὀλιγίστης κόπρου. γίνεται δὲ ἐν τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐκ φλέγμα-

---

τῷ ὄγκῳ ἀποδιδόασι τὴν τοιαύτην κίνησιν. — ἐγκολπισμοὶ injectiones in vaginam.

1) COD. ESC. ἱστορεῖ οὖν ὁ Ἡρόφιλος καὶ λέγει ὅτι τοιαύτη γίνεται ἀκριβὴς ἡ μύσις τοῦ στομίου, ὡς μηδὲ πυρίνην σμίλην δυνατὸν διεισελθεῖν. καὶ ἀπορεῖ τις ἴσως ὅτι ἐὰν οὕτως ἀκριβὴς ἡ μύσις τοῦ στομίου τῆς μήτρας γίνηται, πῶς λαγνεύουσι καὶ συνουσιάζουσιν αἱ γυναῖκες μετὰ τὴν κυοφορίαν τοῖς ἀνδράσιν; καὶ λέγομεν ὅτι δύο στόμιά εἰσιν, ἓν μὲν ἐντὸς κατὰ τὸ κύτος αὐτὸ τῆς μήτρας, καὶ ἓν ἐκτὸς κατὰ τὸ αἰδοῖον, καθ' ὃ καὶ ἡ λαγνεία. Post conceptionem ἀκοντίζεται τὸ σπέρμα διὰ τοῦ ἀνεῳγμένου καὶ χαλαροῦ στομίου καὶ φέρεται ἐπὶ τὸν κόλπον. τοῦτο οὖν τὸ σπέρμα ἐκεῖσε φερόμενον σαρκίον γίνεται ἀσχημάτιστον καὶ ἄμορφον, ὅπερ ἐπιγέννημα ὀνομάζεται. Ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς τοῦ παρόντος βιβλίου ἐξηγητὴς ἱστόρησεν ὅτι καὶ ἐζωογονήθη τὸ σαρκίον, καὶ λέγει ὅτι ἐγὼ ἐθεασάμην μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ κυοφορίαν ὅτι πάλιν συνουσίασε τῷ ἀνδρὶ τυχὸν ἐν τῷ ἕκτῳ μηνὶ τῆς κυοφορίας, καὶ δὴ τὸ μὲν πρῶτον ἔμβρυον ἐν τῷ ἐννάτῳ μηνὶ ἀπέτεξεν, εἶτα μετὰ ἓξ μῆνας τοῦ τεκεῖν αὐτὴν, ἔτεκε καὶ τὸ ἄλλο ἔμβρυον. Initium huius scholii om. V. b. C. 2) colliquationem! C. ἀπότηξιν.

τος καὶ εἴρηται παρὰ τὴν τάσιν. οὗτος ἐὰν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἐπιγένηται, ἔκτρωσιν ποιεῖ τῷ λόγῳ τῶν ἐξαναστάσεων καὶ μεγάλων τάσεων.

ν΄. Γυναικὶ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα διδάσκει θεραπείαν τῶν ἀμέτρως 1) γενομένων καταμηνίων. αὕτη δέ ἐστι σικύα, ἣν καὶ ὑπὸ τοὺς τιτθοὺς κελεύει προσβάλλεσθαι, μεγάλην δὲ, ἵνα σφοδροτέραν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐργάσηται τὴν ἀντίσπασιν, ἄνω διὰ τῶν κοινῶν ἤγουν ἀμφισβαινῶν φλεβῶν.

ΔΑΜ. Μεγίστην ἀξιοῖ τὴν σικύαν εἶναι, ἵνα σφοδροτέραν ἀπὸ τῆς μήτρας ἐργάσηται τὴν ἀντίσπασιν ἄνω, διὰ τῶν κοινῶν τοῦτο ἐπιτεχνώμενος φλεβῶν.

να΄. Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2) ξυμμέμυκε. —

ΘΕΟΦ. Τοῦτο ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει· τοῦ γὰρ κύτους ἐξαπλουμένου, συλλήψεως γεγοννίας, ἀνάγκη τὸ στόμιον συμμύειν τῶν ὑστερῶν, ὅ ἐστι στενοῦσθαι. ἀντιπεπονθότως γὰρ ἔχουσιν αἱ κοιλότητες τοῖς στομίοις.

ΔΑΜ. Ἀφ᾽ οὗ γὰρ ἂν τὸ πρῶτον ἐντὸς ἑαυτῶν λάβωσι τὸ σπέρμα, περιστέλλουσι μὲν ἑαυτῶν τὸ κύτος ἅπαν, κλείουσι δὲ τὸ στόμα. φαίνεταί γε μὴν καὶ διὰ σκῦῤον καὶ φλεγμονὴν μεμυκὸς τῶν ὑστερῶν τὸ στόμα.

νβ΄. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πουλὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥέον, ἀσθενέειν τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ τιτθοὶ ἔωσι, ὑγιεινὸν τὸ ἔμβρυον σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Πρὸ τῆς ἀποτέξεως τοῦ ἐμβρύου προαποθησαυρίζει ἡ φύσις τὸ γάλα ἐν τοῖς μασθοῖς, ἵνα μετὰ τὴν ἀπότεξιν ἀφθόνως τρέφηται τὸ ἔμβρυον. τοῦτο οὖν τὸ γάλα ἐὰν σύμμετρον ᾖ, δηλοῖ, καλῶς ἔχειν τὸ ἔμβρυον· εἰ μέντοι πολὺ καὶ ἀποῤῥέει ἐκ τῶν μασθῶν, δηλοῖ ὅτι ἀσθενές ἐστι τὸ ἔμβρυον. πῶς; ὅτι ὑπὸ πλήθους τοῦ φε-

1) καταφερομένων V. b. 2) συμμύει D. ξυμμύσει V. a. c.

ρομένου αἵματος ἐν τῷ ἐμβρύῳ κατελύθη ἡ δύναμις αὐτοῦ κἀντεῦθεν πλεονάζον ἠνέχθη ἄνω. ἄλλως τε φύσει ἀσθενὲς ὂν τὸ παιδίον οὐκ ἐξισχύει ἀλλοιῶσαι τὸ πρὸς τροφὴν ἐρχόμενον ἐν αὐτῷ αἷμα, ἀλλὰ μένει καὶ φέρεται παρὰ τοὺς μασθοὺς καὶ διὰ τοῦτο πολὺ γάλα ῥεῖ. εἰ μέντοι στερεοὶ οἱ τιτθοὶ ὦσιν οὐκ ἀπὸ ὄγκου τινὸς δηλονότι, ἀλλ' ἐκ συμμέτρου γάλακτος φερομένου, σημαίνει ὑγιεινὸν εἶναι τὸ ἔμβρυον.

ΔΑΜ. Κατ' ἐκεῖνον γὰρ ῥεῖ τὸ γάλα τὸν καιρὸν, ἡνίκα φύσιν ἔχει ταῖς κυούσαις γεννᾶσθαι.

κγ'. Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι, ταυτέῃσι οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρει. —

ΘΕΟΦ. Προσδιορισμοῦ χρήζει ὁ ἀφορισμὸς, ἵν' ἀληθὴς ὑπάρχῃ, ὡς εἶναι αὐτὸν οὕτως, ὅσαι μέλλουσιν ἐκτιτρώσκειν λόγῳ ἐνδείας τροφῆς, αὗται ἰσχνοὺς τοὺς μασθοὺς ἴσχουσι, καὶ ἡ αἰτία προείρηται. εἶτά φησιν, ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γίνωνται, ὀδύνη γίνεται ἐν τοῖσιν ἰσχίασιν ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν. ἐνδείκνυται γὰρ ἀπὸ τῆς μήτρας ἐπὶ τοὺς μασθοὺς ἀχθῆναι πολλὴν καὶ μετοχετευθῆναι ὕλην, ἐξῆς καὶ σκληροὺς συνέβη γενέσθαι τοὺς τιτθούς· εἶτα ὡς πολλὴ ἡ ὕλη μετάγεται ἀπὸ τῶν τιτθῶν ἐπὶ ἕτερα μόρια, εἰ μὲν πρὸς τὰ ἄνω, ποιεῖ ὀδύνας ὀφθαλμῶν, εἰ δ' ἐν τοῖς μέσοις, ὀδύνας ἰσχίων, εἰ δὲ κάτω, ποιεῖ γοναλγας. λοιπὸν οὖν οὐ διαφθείρουσι, τῆς μήτρας πρὸς τροφὴ τὸ ἀρκοῦν ἐχούσης.

ΔΑΜ. Ἰσχνοὶ γίνονται τῇ ἐνδείᾳ τοῦ ἐν ταῖς κεναῖς φλεψὶν αἵματος, σκληροὶ δὲ τῇ πληθώρᾳ, ἥτις καὶ ἀποτιθεμένη ὑπὸ τῆς φύσεως εἴς τινα μόρια ὀδυνᾶται μὲν ἐκεῖνα, τὸ δὲ ἔμβρυον ἀπαθὲς διατηρεῖται.

κδ'. Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι ταυτέῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν. —

ΘΕΟΦ. Σκληρὸν γίνεται τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν διὰ φλεγμονὴν ἢ σκίῤῥον, ἔστι δὲ ὅτε καὶ διὰ ψύξιν καὶ ξηρότητα, ἅπερ ἀνάγκῃ σύμμυσιν ἤτοι στένωσιν καὶ κλείσιν τοῦ στομίου ἀπεργάζονται. διαφέρει δὲ ἡ μύσις τῆς ἐκ συλλήψεως γενομένης μύσεως, ὅτι ἐκείνη μαλακή ἐςιν, αὕτη δὲ σκληρά· τὸ μαλακὸν δὲ καὶ σκληρὸν τῇ ἁφῇ τῆς μαίας διαγινώσκεται.

νέ. Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς θερμαίνονται ἄνευ προφάσιός φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσι. —

ΘΕΟΦ. Πυρετὸν ἐνταῦθα ὑποτίθεται συνεχῆ καὶ δῆλον ἐκ τȣ̃ εἰπεῖν λαμβάνονται ἀντὶ τȣ̃ κατακρατȣ̃νται, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἰσχυρῶς θερμαίνονται. ἐὰν οὖν γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχȣσα ὑπὸ πυρετȣ̃ ἰσχυροτάτȣ ληφθῇ, ἐκτιτρώσκȣσα κινδυνεύει ἄνευ φανερᾶς αἰτίας τουτέστιν ἐξ ἀνάγκης, πρῶτον μὲν ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ πυρετὸς ἐπικίνδυνός ἐστιν, ἔτι δὲ πλέον ἐπὶ προκεκμηκότι σώματι, λοιπὸν δὲ καὶ διὰ τὸ ἔμβρυον, θρέψει τις καὶ ἐπαυξήσει τὸν πυρετὸν, ὃ χαλεπὸν, ἢ διὰ τὸν πυρετὸν, οὐ θρέψει καὶ ἔτι χαλεπώτερον· ἔκτρωσις γὰρ γενήσεται ἐνδείᾳ τροφῆς ἢ τίκτει χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως τουτέστι μετὰ συμπτωμάτων ἢ ὅτι ἠσθένησεν ἡ 1) ἀποκριτικὴ δύναμις τῇ νόσῳ καὶ οὐ δύναται ἀπώσασθαι τὸ ἔμβρυον ἢ ὅτι ὁ πυρετὸς ἐξανιμήσατο καὶ ἐξεδαπάνησε τὰ ὑγρὰ, ἃ ὄλισθον καὶ εὐχέρειαν ἐν τῇ ἀποτέξει τῷ ἐμβρύῳ διένειμον.

ΔΑΜ. Εἰκότως οὐκ ἀντέχει τὸ ἔμβρυον, ἀλλὰ ἀποφθείρεται διὰ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὴν κακοχυμίαν.

νς'. Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγίνηται, κακόν. —

---

1) COD. ESC. ὅτι δὲ χρεία ἐστὶ καὶ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως, ἐπειδὴ τά μεγάλα συμβάλλεται τῇ ἀποτέξει, δηλοῦσιν αἱ μαῖαι προθυμοποιούμεναι τὰς μελλούσας τίκτειν, ἵνα δραστικωτέραν καὶ ἐνδρανῆ ποιήσωνται τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἀπότεξιν τοῦ ἐμβρύου.

ΘΕΟΦ. 1) Ῥοῦς γυναικεῖός ἐστιν ἄμετρος κένωσις τῶν καταμηνίων ὀρωδεστέρα καὶ ὑδατωδεστέρα, ἐφ' ᾧ συμβαίνει πολλάκις λειποθυμίαν καὶ σπασμὸν ἕπεσθαι, σπασμὸν μὲν τῇ ἀμέτρῳ κενώσει, λειποθυμίαν δὲ τῷ συγκενοῦσθαι τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ χρηστὰ καὶ διαφορεῖσθαι τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, ἃ καὶ κακά εἰσι διὰ τὸ ἀναγγέλλειν τὸν μὲν κακῶς διακεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον, τὴν δὲ τὴν καρδίαν.

ΔΑΜ. Ῥοῦν φασι τὸν σφοδρὸν ἢ τὸν χρονίζοντα.

νζ΄. Καταμηνίων γινομένων πλεόνων, νοῦσοι συμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης συμβαίνουσι νοῦσοι. —

ΘΕΟΦ. Πᾶσα γὰρ ἀμετρία αἰτία νοσημάτων καθίσταται. ἀλλ' ἀποροῦσί τινες ἐνταῦθα λέγοντες διὰ τί ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου τυχὸν ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ κενώσει ἀδιορίστως ἔφη, ὅτι νοῦσοι συμβαίνουσιν, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπισχέσεως τῶν καταμηνίων διωρίσατο καὶ ἔφη τὸν πεπονθότα τόπον; ὅτι ἐκεῖ μὲν, εἰ καὶ γίνονται νοσήματα, οὐκ ἀπὸ τῆς ὑστέρας γίνονται· αὕτη γὰρ καθαρὰ μεμένηκεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὅλου σώματος, ἀσθενείας ἐπακολουθησάσης, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπισχέσεως τῶν καταμηνίων, σήψεως γενομένης, τὴν ἀρχὴν τὰ νοσήματα ἀπὸ τῆς μήτρας ἴσχουσιν.

ΔΑΜ. Κενοῦνται πλείω καταμήνια δι' ἀναστόμωσιν σφοδρὰν τῶν εἰς τὴν μήτραν καθηκόντων ἀγγείων καὶ διὰ λεπτότητα τοῦ αἵματος, ἢ πλείω θερμότητα· ἐλάττω δὲ γίνεται καταμήνια διὰ μύσιν ἢ ἔμφραξιν τῶν τὴν ἔμμηνον κάθαρσιν εἰς τὴν μήτραν καταγουσῶν φλεβῶν ἢ διὰ πάχος αἵματος ἢ διὰ ψυχρότητα.

νη΄. Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι

---

1) COD. ESC. ἀμέλει τὰ παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων τὸν ἢ διεξευκτικὸν ἔχουσι, τυχὸν ὅτι ἢ σπασμὸς ἢ λειποθυμία ἐπιγίνεται καὶ καλῶς ἔχουσιν. τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸν καὶ σύνδεσμον, τυχὸν ὅτι σπασμὸς καὶ λειποθυμία ἐπιγίγνεται ὅπερ κακῶς ἔχει· ἡ τοιαύτη γραφὴ καὶ ἐκβάλλεται παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς.

στραγγουρίη ἐπιγίνεται, ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι, λύγξ. —

ΘΕΟΦ. Ἀρχὸν τὸ ἀπευθυσμένον καλεῖ, καὶ ἀπευθυσμένον μὲν λέγεται διὰ τὸ ἐπ' εὐθείας κεῖσθαι, τῶν ἄλλων ἐντέρων ἑλικοειδῶς κειμένων, ἀρχὸς δὲ διὰ τὸ δοκεῖν ἄρχεσθαι τῶν ἐντέρων. οὗτος οὖν ἐὰν φλεγμάνῃ, στραγγουρία γίνεται, ἢ ὅτι μεταλαμβάνει τῆς δυσκρασίας ἡ κύστις καὶ κατάλυσις γίνεται τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως αὐτῆς, ἢ ὅτι ἀποστενοῦται ὁ τράχηλος αὐτῆς κἀντεῦθεν στάγδην ἡ ἀπόθεσις τοῦ οὔρου γίνεται. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὑςέρᾳ φλεγμαινέσῃ τὸ αὐτὸ γίνεται ἢ λόγῳ τε͂ μεταδίδοσθαι τὴν δυσκρασίαν τῇ κύςει ἢ ἐπειδὴ ἡ μήτρα ἐν τῷ μεταξὺ κεῖται τοῦ ἀρχοῦ καὶ τῆς κύστεως. εἰ μὲν οὖν ἔμπροσθεν φλεγμαίνει, ὡς ἐπὶ τὴν κύστιν ὠθεῖται καὶ ἀποστενοῦται ὁ τῆς κύστεως τράχηλος, καὶ καταστάγδην ἀποτίθεται τὸ οὖρον· εἰ δὲ ἐν τοῖς ὄπισθεν φλεγμαίνει, ὡς ἐπὶ τὴν ὀσφὺν ἀποστενοῦσα τὰ ἔντερα, ἐποχὴν κόπρου ἐργάζεται. καὶ ἐπὶ νεφρῷ δὲ ἐκπυήσαντι γίνεται στραγγουρία. πῶς; πολλάκις φῦμά τι γίνεται εἰς αὐτοὺς καὶ τῷ χρόνῳ 1) σηπομένου φέρεται τὸ πῦον ἐπὶ τὴν κύστιν καὶ τῇ δριμύτητι δάκνει καὶ τῇ δήξει ἐπεγείρει τὴν ἀποκριτικὴν δύναμιν συνεχῶς καὶ ἐκκρίνει κατὰ στράγγα τὸ οὖρον. εἶτά φησιν ὅτι, καὶ τοῦ ἥπατος φλεγμαίνοντος, γίνεται πάθος, οὐ τοιοῦτον δὲ, ἀλλὰ λὺγξ, καὶ μάλιστα εἰ τύχοι φλεγμαίνειν τὰ σιμὰ, διότι ἐπὶ τῇ φλεγμονῇ θερμότης ἕλκει ἐφ' ἑαυτὴν τὰ ὑγρὰ τὰ ἐν τῷ στομάχῳ καὶ ἐξαναλίσκει κἀντεῦθεν ξηραίνεται ὁ στόμαχος, καὶ ἐπὶ τῇ ξηρότητι σπᾶται, ἐφ' ᾗ σπασμώδει διαθέσει γίνεται λύγξ.

ΔΑΜ. Ὅταν ὀλίγον τις οὐρῇ συνεχῶς, στραγγουρία τὸ πάθος ὀνομάζεται, καὶ γίνεται, ποτὲ μὲν ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῆς καθεκτικῆς τῆς κύςεως, ἔςι δ' ὅτε καὶ ἐπὶ δριμύτητι τῶν οὔρων. ἡ μὲν οὖν ἀῤῥωστία τῆς καθεκτικῆς διά τε δυσκρασίαν γίνεται καί τινα τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἡ δριμύτης δὲ ἢ διὰ πάθος νεφρῶν ἢ διὰ τὸ ἥκειν ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς αὐτοὺς τοιοῦτον τὸ ὀῤῥῶδες

1) ῥησσομένου V. a.

περίττωμα. ἐπὶ μὲν οὖν ἀρχῷ καὶ ὑστέρᾳ φλεγμαινούσῃ στραγγουρία γίνεται, συμπασχούσης τῆς κύστεως, ἐπὶ δὲ νεφροῖς ἐμπύοις διὰ τὸ κενοῦσθαι δι' αὐτῆς τὸ πῦον. οὕτως οὖν καὶ τῷ ἥπατι λὺγξ ἐπιγίνεται διὰ τὴν τῶν νεύρων κοινωνίαν, ὅταν εἰς μεγίστην παραταθῇ φλεγμονήν.

νθ'. Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι, εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι, θυμία κάτωθεν, κἢν μὲν πορεύεσθαι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὕτη οὐ διὰ ἑωϋτὴν ἄγονός ἐστι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν γυνὴ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, οὐ δι' αὐτὴν ἄγονος οὖσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνδρα, βούλει δὲ τοῦτο εἰδέναι, χρῆσαι θυμιατηρίῳ, ὅπερ δέχεται λιβανωτὸν, ναρδόσταχυ, κασίαν καὶ στύρακα καὶ ἔμβαλλε εἰς αὐτὸ ἄνθρακας καὶ ἐπάνω τȣ̃ θυμιατηρίȣ ἐπίθες τὴν καλουμένην χώνην καὶ τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος ὑπόβαλλε τῷ αἰδοίῳ τῆς γυναικὸς καὶ οὕτως ὑποκάπνιζε, καθεζομένης αὐτῆς ἐπὶ δίφρȣ καὶ περικεκαλυμμένης ἱματίοις. καὶ εἰ μὲν ἡ ὀσμὴ διὰ τοῦ βάθους τοῦ σώματος ἀνάγεται ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, ἔσο γινώσκων, ὅτι οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄνδρα· οὕτω γὰρ φερομένης τῆς ὀσμῆς διὰ τοῦ βάθους τοῦ σώματος ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας 2) δηλονότι πάσης ἀπήλλακται κακοχυμίας ἡ μήτρα καὶ εὐκράτως κέκραται· εἰ γὰρ ξηροτέρα ἦν τῇ κράσει ἢ ψυχρότερα ἢ κακόχυμος, τῇ πυκνώσει καὶ τῇ

---

1) **COD. ESC. Si mulier non sterilis est,** *δεῖ ἐπιζευγνύειν αὐτὴν καὶ ἑτέρῳ ἀνδρὶ γονίμῳ, ἵνα μὴ ἀπόληται ἡ παλιγγενεσία. οἱ γὰρ παλαιοὶ πολλὴν φροντίδα ἐποιοῦντο καὶ ἀγῶνα ἐτίθουν διὰ τὴν παλιγγενεσίαν ὥστε μὴ φθαρῆναι τὸ γένος δι' αἰτίαν τινὰ, διά τε βασιλικὸν γένος καὶ διά τε ἱερατικὸν καὶ διὰ διδασκαλικὸν, ὥστε μὴ διαλιπεῖν τὶ γένος. ὅπερ καὶ παρὰ πέρσαις μέχρι τοῦ νῦν τοῦτο ἐσπούδασται. — δεῖ ἄνθρακας βαλεῖν εἰς θυμιατὸν καὶ φέρειν χώνην. καὶ δεῖ καθίζειν τὴν γυναῖκα ἐπὶ δίφρῳ ἔχοντι μέγιστον ἄνοιγμα, καὶ τὸ μὲν τέλειον στόμα τῆς χώνης ἐπιθεῖναι τῷ θυμιατῷ, τὸ ὀξὺ δὲ τῆς χώνης δεῖ σε ἁρμόσαι τῷ γυναικείῳ στομίῳ.* **2) Hinc lacuna in V. b. quae usque ad Sect. VI. aph. 43. extenditur.**

ψύξει καὶ τῇ κακοχυμίᾳ ἐκωλύετο ἂν ἡ ὀσμὴ ἐπὶ τὰ ἄνω ἐνεχθῆναι. πόθεν δὲ ἀνάγεται ἡ ὀσμὴ ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, εἰ ἐρωτᾷ τις, λέγομεν, διὰ τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν καὶ νεύρων, καθὼς αὐτὸς ἐν διαφόροις ἔφη, σύμπνοια μία καὶ ξύῤῥοια καὶ πάντα ξυμπαθέα.

ΔΑΜ. Πρόσθες ξυλαλόην, ἄμπαρ, λιβανωτον, σμύρναν καὶ στύρακα καὶ θυμία.

ξ΄. Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται πολλαὶ, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ νῦν ἀφορισμὸς φησιν, ἐὰν γυναικὶ μετα τὴν σύλληψιν αἱ καθάρσεις πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν. καὶ εἰκότως, πρῶτον μὲν ὅτι ἀναστοιχειοῦται ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐμβρύου, δεύτερον δὲ ὅτι τῇ κενώσει τῶν καταμηνίων ἀμοιρεῖ τροφῆς τὸ ἔμβρυον. ἀμοιρἕν οὖν καὶ λιμῶττον πῶς ἐνδέχεται αὐτὸ ὑγιὲς εἶναι; ἀλλὰ λέγουσί τινες ὅτι ὁρῶμεν ἐπὶ τῆς πείρας, ὅτι καθαίρονται αἱ γυναῖκες καὶ μέχρι πέμπτου καὶ ἕκτου μηνὸς καὶ οὐ βλάπτονται τὰ παιδία. πρὸς τοῦτο λέγομεν ὅτι καθαίρονται μὲν, εἰ τύχοι ταύτας εἶναι πληθωρικὰς, καὶ οὐ βλάπτονται, διότι ὀλίγον καθαίρονται, ἐνταῦθα δὲ πολλὴν τὴν κένωσιν ὑποτίθεται καὶ διὰ μῆκος χρόνου γίνεσθαι. καὶ τοῦτο αἰνίττεται διὰ τοῦ εἰπεῖν, αἱ καθάρσιες πορεύονται, ὧν τὸ μὲν τὸ πλῆθος, τὸ δὲ τὴν παράτασιν τȢ χρόνȣ σημαίνει, ἅπερ, ὡς εἴρηται, χαλεπά. πάλιν ἀποροῦσι, πῶς γίνεται ἔμμηνος κάθαρσις ἐπὶ τῶν κυουσῶν, τοῦ στομίου κεκλεισμένου, ὡς μηδὲ πυρῆνα μήλης ἐπιδέχεσθαι; καί φαμεν, ὅτι οὐ διὰ τοῦ στομίου καθαίρονται· ἔχει γὰρ ὑμένα τινὰ ἐπιπολάζοντα, ἀλλὰ διὰ τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας, καθὼς καὶ αἱ παρθένοι, ἀναστομουμένων τῶν φλεβῶν τῶν ἐν αὐτῷ καταφυομένων καὶ ἀποτελευτώντων.

ΔΑΜ. Κάθαρσιν τὸ αἷμα δηλοῖ τὸ ἐκκρινόμενον πολὺ καὶ πολλάκις.

ξα΄. Ἢν γυναικὶ αἱ καθάρσιες 1) μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἆσαι δὲ αὐτέῃ προσπίπτωσι, λογίζου ταυτέην ἐν γαστρὶ ἔχειν. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐὰν γὰρ, μήτε φρίκης μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου μήτε φλεγμονῆς, αἱ καθάρσεις οὐ πορεύωνται, αὕτη δῆλον ὅτι ἔγκυός ἐστι, πλὴν ἐὰν καὶ ἆσαι αὐτῇ προσπίπτωσι τουτέστιν ἀλλόκοτος ὄρεξις τοῦ στομάχου ὑπὸ ποικιλίας χυμῶν γινομένη, ἥτις καὶ κίττα λέγεται· τὸ τηνικαῦτα γὰρ δηλοῦται ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος φέρεσθαι τὸ αἷμα εἰς τὴν μήτραν πρὸς τροφὴν τοῦ ἐμβρύου.—

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ ἡ ἄση, καθ᾽ ὃν λόγον καὶ ἡ κίττα, τοῦ στομάχου κακουμένου ταῖς συνειληφυίαις.

ξβ΄. Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κυΐσκουσι, καὶ ὁκόσαι καθύγρους αὐτὰς ἔχουσι, ὁμοίως· ἀποσβέννυται γὰρ αὐτέῃσι ὁ γόνος, καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικεκαυμένας· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι ξυμμέτρως, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Ἰδοὺ νῦν τὰς αἰτίας παραδίδωσιν Ἱπποκράτης, δι᾽ ἃς οὐ γίνεται σύλληψις. λέγει γὰρ μὴ κυΐσκειν τὰς ψυχρὰς καὶ πυκνὰς ἐχούσας τὰς μήτρας, διότι ψύξις οὐχ ἕλκει τὸ σπέρμα· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὰς καθύγρους ἐχούσας τὰς μήτρας κύειν φησὶ διὰ τὸ κατακλύζεσθαι τὸ σπέρμα, ὥσπερ ἐν τῇ τελματώδει γῇ τὰ σπέρματα· ἀλλὰ

---

1) παύωνται D. 2) COD. ESC. Φησὶν ὁ Γαληνὸς ὅτι εἰ ἦν δυνατὸν καινοτομῆσαι τὴν λέξιν τῶν ἀφορισμῶν καὶ νεωτεροποιῆσαι, τὸν παρόντα ἀφορισμὸν συντάξαι εἶχον ἐκείνῳ τῷ λέγοντι, ἐὰν γυνὴ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλει δὲ εἰδέναι, εἰ λήψεται etc. 3) IBID. Galenus dicit: τὸ ἐξ ἀμφοτέρων δεῖ λαβεῖν ἐπὶ τῶν ἀντιθέσεων, θερμότης καὶ ψυχρότης, ξηρότης καὶ ὑγρότης. — ὁ μέντοι ἐξηγητὴς (num Asclepius?) τοῦ παρόντος βιβλίου λέγει ὅτι δεῖ οὕτως νοῆσαι καὶ λαβεῖν τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τυχὸν ἐὰν ψυχρὰν ἔχῃ τὴν μήτραν ἡ γυνὴ καὶ διὰ τοῦτο ἄγονός ἐστι, δεῖ διδόναι αὐτὴν θερμῷ ἀνδρὶ, — καὶ εἰ ὑγρὰν, — ἀνδρὶ ξηρῷ.

μὴν οὐδὲ τὰς ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαεῖς, ὥς φησιν αὐτὸς, ὅτι ἐνδείη τῆς τροφῆς τὸ σπέρμα φθείρεται· ἡ γὰρ ξηρότης δαπανᾷ καὶ ἡ θερμασία διαφόρησιν ἐργάζεται. τεσσάρων οὖν οὐσῶν τῶν δυσκρασιῶν, δύο ἀντιθέσεις εἰσί· πρώτη μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης, δευτέρα δὲ ξηρότης καὶ ὑγρότης. λοιπὸν, ὥς φησιν Ἱπποκράτης, ἐκεῖναί εἰσιν ἐπίτεκνοι, ὅσαι ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀντιθέσεων σύμμετρως τὴν κρᾶσιν ἔχουσιν· ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ἑτέρως, ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων λέγει, ἀπό τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἵνα ἐὰν θερμότερός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ἡ γυνὴ ψυχροτέρα ᾖ, καὶ τὸ ἀνάπαλιν πρὸς τὸ εἶναι συμμετρίαν, ἐκ δὲ ταύτης εὐτεκνίαν.

ΔΑΜ. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῆς λίαν καθύγρου καὶ τελματώδους γῆς οὐκ ἀναβλαστάνει τὰ σπέρματα, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῆς καταξήρου, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μητρῶν τῶν οὕτως ἐχουσῶν· ἐπίτεκνοι δὲ γίνονται αἱ τὴν κρᾶσιν ἔχουσαι σύμμετρον.

ξγ΄. Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων· ἢ γὰρ διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ 1) παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην, τοῦτο γίνεται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθα ὁ Γαληνὸς λέγει, ὅτι νόθος ἐστὶν ὁ παρὼν ἀφορισμός· εἰ γὰρ ἦν τοῦ Ἱπποκράτους, ἔδει διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς καὶ ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὑποθέσθαι ἄγονον εἶναι τὸ ἄῤῥεν, εἰπὼν παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων. πλὴν εἰ δοκεῖ ἐκ τῶν Ἱπποκράτους εἶναι, ἐξηγητέον αὐτὸν οὕτως, ὅτι κἂν εὐδιαφόρητος εἴη ὁ ἀνὴρ, ἐξασθενεῖ καὶ οὐ δύναται ἐξακοντίσαι τὸ σπέρμα παρὰ

1) παραπίπτειν τῷ στόματι τὸ V. a. b. c. 2) COD. ESC. Galenus hunc dicit νόθον καὶ ὑποβολιμαῖον. — δοκεῖ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ λέγει ὅτι οὐδὲ τὸ πρῶτον σπέρμα γόνιμόν ἐστιν οὐδὲ τὸ τελευταῖον καταβαλλόμενον, ἀλλὰ τὸ μέσον ὅπερ χαλάζιον ὀνομάζει, ἐκ τοῦ κατὰ σύστασιν ἐοικέναι τῇ χαλάζῃ. — τὸ δὲ ἔξω φέρεται, μὴ νομίσῃς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τυχὸν ἔξωθεν τῆς μήτρας, λέγω δὴ εἰς τὸ λαγαρὸν ἔντερον.

τοὺς γυναικείους κόλπους καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπιτήδειος πρὸς σύλληψιν, κἂν ξηρὸς ᾖ, πύκνωσιν πάσχει καὶ τῇ πυκνότητι καὶ ξηρότητι οὐ γίνεται ἔκκρισις σπέρματος κἀντεῦθεν ἄγονός ἐστι· καὶ ἐὰν ψυχρὸς ᾖ, νεκρὸν ἔχει τὸ σπέρμα καὶ οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον καὶ ζωογονεῖσθαι· ἀθροίζεται μὲν γὰρ πρὸς τὴν μήτραν, οὐ ζωογονεῖται δὲ ὡς ψυχρὸν, καὶ ἐὰν θερμότερος ᾖ, τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται, τουτέστιν ὡς θερμότερον τὸ σπέρμα οὐ δύναται ἀθροίζεσθαι καὶ 1) ζωογονεῖσθαι. λοιπὸν οὖν, ἐπιτηδείως ἔχουσι πρὸς σύλληψιν οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιθέσεων, καθὼς εἴρηται, τὴν κρᾶσιν ἔχοντες.

ΔΑΜ. Ὁ ἀφορισμὸς οὗτος ὠβέλισται.

ξδ΄. Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσι ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζεται, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ τοῖσι χολωδεστέρας τὰς ὑποχωρήσιας ἐν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἔχουσι, καὶ οἷσι αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονε. ἁρμόζει δὲ φθινώδεσι τὸ γάλα, ἀλλὰ μὴ τοῖσι λίην πυρέσσουσι· διδόναι δὲ γάλα καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι βληχροῖσι, μηδενὸς ὁκόσων προείρηται σημείων παρεόντος, παραλόγως δὲ ἐκτετηκότων. —

ΘΕΟΦ. Τὸ γάλα τριπλεκῆ τὴν οὐσίαν ἔχει· ἔχει γὰρ τὸ ἐλαιῶδες καὶ τὸ ὀῤῥῶδες. καὶ ἔστι τὸ μὲν τυρῶδες αὐτοῦ παχὺ καὶ ψυχρὸν, τὸ δὲ ἐλαιῶδες θερμὸν, τὸ δὲ ὀῤῥῶδες αὐτοῦ ῥυπτικὸν καὶ λεπτομερές. Ἀλλ' ἐπειδή τινες ἠπατήθησαν, μηδόλως αὐτὸ ἐπιβλαβὲς εἶναι διὰ τὸ εὐαλλοίωτον αὐτοῦ, τούτου χάριν Ἱπποκράτης ἐκκόψαι τούτων τὴν ὑπόνοιαν βουλόμενος τὰ ἐξ αὐτοῦ γινόμενα κακὰ καταλέγει, καὶ πρῶτον μὲν λέγει, ὅτι τοῖς κεφαλαλγοῦσι βλάπτει πλέον διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ γεννητικὸν φυσωδῶν πνευμάτων ἀπεπτούμενον, ἅπερ ἐπιτείνουσι τὴν κεφαλαλγίαν· πλὴν οὐχ ὅλον τὸ γάλα τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ τὸ τυρῶδες. κακὸν δὲ καὶ τοῖς πυρεταίνουσιν, ἀλλ' ὀξέως, διὰ τὸ πρόσθεσιν

---

1) δημιουργεῖσθαι V. c.

τῇ ὕλῃ χαρίζεσθαι ἀπεπτούμενον, ἢ διὰ τὸ ἐλαιῶδες αὐτοῦ ὡς θερμὸν ἐπίτασιν πυρετοῦ ἐργάζεται. κακὸν δὲ καὶ τοῖς ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα ἔχουσι, πλὴν καὶ ἐνταῦθα τὸ τυρῶδες ὡς ἀπεπτούμενον καὶ γεννῶν πνεύματα, ἃ ἐπιτείνουσι τὸ πάθος· κακὸν δὲ καὶ τοῖσι διψώδεσι, πλὴν τὸ ἐλαιῶδες ὡς θερμόν. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ μάλιστα ἐὰν σὺν πυρετῷ ὀξεῖ σύνεισι, πρῶτον μὲν διὰ τὸ ὀῤῥῶδες αὐτοῦ ἐρεθίζειν, ἔπειτα καὶ διὰ τὸ ἐλαιῶδες ἐκθερμαίνειν. κακὸν δὲ καὶ οἷσι αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονε, διότι, τοῦ αἵματος πολλοῦ κενωθέντος, ἠσθένησαν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις, παρεχόμενον δὲ τὸ γάλα διὰ τὸ παχὺ αὐτοῦ ἀπεπτεῖται. ἀπεπτούμενον οὖν πῶς οὐχὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον γενήσεται; εἶτα τὴν τοῦ γάλακτος ὑφηγησάμενος κακίαν λοιπὸν καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ παραδίδωσι· λέγει γὰρ ἐπιτήδειον εἶναι τοῖς φθινώδεσι καὶ μὴ λίαν πυρέσσουσι, πλὴν καὶ ἐνταῦθα τὸ ὀρῶδες. ἐκκαθαίρει γὰρ τὸ ἐν πνεύμονι πῦον. τούτου οὖν ἀποκαθαιρομένου, μεγάλως εὐεργετοῦνται. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ θεραπεύεται τὸ ἕλκος ἢ ὅτι αὐτὸ τὸ γάλα ὡς ὑγρὸν καὶ ἑτοιμοαvάδοτον ἀνατρέφει αὐτὸ τὸ σῶμα. διδόναι δὲ αὐτό φησι καὶ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μακροῖσι βληχροῖσι. διὰ δὲ τούτων τοὺς ἑκτικοὺς ἠνίξατο πυρετούς, πλὴν ἐὰν μηδὲν πάρεστι τῶν προειρημένων σημείων τουτέστι κεφαλαλγία, ὑποχόνδρια μετέωρα, δίψα, διότι αὐχμὸς ὑπόκειται ἐν τῷ σώματι. τὸ οὖν γάλα τῇ οἰκείᾳ αὐτοῦ 1) ὑγρότητι ἐπιτέγγει αὐτῶν τὸν χυμὸν καὶ ὠφέλειαν αὐτοῖς παρέχει.

ΔΑΜ. Τὸ γάλα γὰρ ῥαδίως ἀλλοιοῦται· μετέωρα δὲ εἰπὼν ἠνίξατο οὐ τὰ ἐμπεφυσημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλως μετέωρα κατά τι φλεγματῶδες ἢ ἐρυσιπελατῶδες ἢ σκιῤῥῶδες πάθος ἢ οἰδηματῶδες, ἀλλὰ καὶ τοῖς πνευματικοῖς καὶ φυσώδεσιν εἴρηκε, κακόν.

ξε΄. Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐπὶ ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν, σπασμοὶ, τέτανοι· τοῖσι

---

1) caliditate inflammat! C.

δὲ ἔμπροσθεν, μανίη ἢ ὀδύνη πλευροῦ ὀξείη, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ἔῃ τὰ οἰδήματα. —

ΘΕΟΦ. Πάλιν ἄνεισιν ἐπὶ τὰς διαγνώσεις τῶν παθῶν Ἱπποκράτης καὶ λέγει, ὅσοις οἰδήματα ἐφ᾽ ἕλκεσι γίνεται, οὐ μάλα σπῶνται οὐδὲ μαίνονται. διὰ τί; ὅτι ἀπαλλάττεται τὸ βάθος τῆς ὕλης κἀντεῦθεν οὐ μανία οὐδὲ σπασμὸς ἐπακολουθεῖ, πλὴν τοῦτο γίνεται, ἐὰν κατὰ ἀναλογίαν τοῦ ἕλκους γίνηται ὁ ὄγκος. τοῦτον δὲ τὸν ὄγκον, ὅταν ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν ᾖ τὰ ἕλκη τουτέστι κατὰ τὸν νῶτον, εἰ τύχοι αὐτὸν φανέντα ἐξαίφνης ἀφανισθῆναι τουτέστιν ἄνευ φανερᾶς αἰτίας, μὴ διαφορητικῷ φαρμάκῳ, μὴ αἱμοῤῥαγίης γενομένης, πρόδηλον ὅτι ἠνέχθη ἡ ὕλη ἔσω πρὸς τὸ νευρῶδες γένος ἢ ἐπὶ τοὺς ῥαχίτας μύας καὶ πληροῦσα αὐτοὺς ποιεῖ σπασμοὺς καὶ τετάνους· ὅτε δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθέν ἐστι τὸ ἕλκος, συμβῇ δὲ τὸν ὄγκον γενέσθαι ἀξιόλογον καὶ ἐξαίφνης ἀφανισθῆναι, πρόδηλον ὅτι ἐπὶ κύρια μόρια ἠνέχθη ἡ ὕλη· καὶ εἰ μὲν περὶ τὸν ἐγκέφαλον, ἐπειδὴ αἱματική ἐστιν ἡ ὕλη καὶ δριμεῖα, ποιεῖ παραφροσύνην καὶ μανίαν, εἰ δὲ παρὰ τὸν ὑπεζωκότα τὰς πλευρὰς ὑμένα, ποιεῖ πλευρῶν ὀδύνας καὶ φλεγμονάς· πολλάκις δὲ καὶ εἰς πῦον μεταβάλλεται καὶ φέρεται παρὰ τὰς κενὰς χώρας καὶ ἐμπύημα γίνεται· εἰ δὲ πρὸς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα ἡ μετάστασις γένηται, ποιεῖ δυσεντερίαν τὴν ὀνομαζομένην αἱματηράν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

ΔΑΜ. Τὸ σπῶνται, ὅταν μεγάλοι ἢ κακοήθεις ὦσιν ὄγκοι. πάντας δ᾽ ὄγκους καὶ φλεγμονὰς ἁπάσας οἰδήματα καλεῖ ὁ Ἱπποκράτης.

ξς΄. Ἢν τραυμάτων πονηρῶν ἐόντων, οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὥσπερ ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ ἐμέμφετο τὰ ἐξαίφνης ἀφανιζόμενα τῶν οἰδημάτων, οὕτω τὰ μηδόλως γινόμενα τοῖς πονηροῖς 1) τραύμασι μέμφεται·

1) COD. ESC. ταὐτόν ἐστι τραῦμα καὶ ἕλκος.

ὑποψία γάρ τίς ἐστι καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ κυριώτερα μεθίστασθαι τοὺς ἐπιῤῥέοντας χυμοὺς τοῖς τραύμασι. λοιπὸν τὸ μέγα πρὸς τὸ κακὸν συντάττεσθαι δεῖ, οὐχ ὥς τινές φασι, πρὸς τὸ οἴδημα.

ΔΑΜ. Πονηρὰ τραύματά εἰσι τὰ κατὰ τὰς κεφαλὰς τῶν μυῶν ἢ τὰς τελευτὰς αὐτῶν καὶ μάλιστα τῶν νευρωδῶν μυῶν. κατὰ γὰρ τὰς τῶν μυῶν κεφαλὰς ἐμφύονται τὰ νεῦρα τοῖς μυσὶ, κατὰ δὲ τὰς τελευτὰς οἱ τένοντες ἐκφύονται. ἔστι δὲ μέγα κακὸν τὸ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τραύμασι μὴ ἐπιφαίνεσθαι οἴδημα διὰ τὸ μεθίστασθαι τοὺς ἐπιῤῥέοντας χυμοὺς αὐτοῖς ἐπὶ τὰ κυριώτερα.

ξζ'. Τὰ χαῦνα, 1) χρηστὰ, τὰ δὲ ὠμὰ, κακά. —

ΘΕΟΦ. Τὰ 2) χαῦνα δηλονότι οἰδήματα ἀγαθὰ, ὡς πέψιν δηλοῦντα, τὰ δὲ ἔνωμα χαλεπὰ, ὡς ἄπεπτα, καὶ πάλιν τὰ πεπεμμένα ἀγαθὰ, διότι δηλοῦσιν ἐπικράτειαν φύσεως, τὰ δὲ ἄπεπτα χαλεπὰ, διότι ἡ δύναμις οὔπω ἐπανέστη εἰς ἀλλοίωσιν.

ΔΑΜ. Τὰ οἰδήματα δηλονότι τὰ χαῦνα, χρηστὰ ὡς πεπεμμένα, τὰ δὲ ἔνωμα ἤτοι σκληρὰ καὶ ἄπεπτα, κακά.

ξη'. Τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν τῷ μετώπῳ ὀρθίη φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει. —

ΘΕΟΦ. 3) Θεραπευτικὸς ὁ λόγος· κεφαλαλγίαν γὰρ θεραπεύει. αὕτη δὲ γίνεται ἢ κατὰ πρωτοπάθειαν, ἡνίκα ὕλη ἐν ἑαυτῇ περιέχηται, ἢ κατὰ συμπάθειαν, ἡνίκα ἐνεχθῇ ἡ ὕλη παρὰ τὴν κεφαλὴν ἢ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος πεπληρωμένου ἢ ἐκ μέρους. ἐνταῦθα οὖν τὴν κατὰ πρωτοπάθειαν γενομένην ὑποτίθεται, καὶ ταύτην θεραπεύει τὴν ἐν τῷ μετώπῳ ὀρθίαν τέμνων φλέβα. αὕτη

---

1) ἀγαθὰ, τὰ ἔνωμα, μέγα κακόν. V. a. 2) COD. ESC. οἱ ἐπὶ πεπεμμένῃ ὕλῃ γινόμενοι ὄγκοι. 3) IBID. κανόνα ἰατρικὸν περιέχει τὸν λεγόμενον ἀντισπαστικόν. — Triplex est revulsio 1) ἢ ἀπὸ τῶν ἄνω κάτω ἢ ἀπὸ τῶν κάτω ἄνω (ἀντίσπασις ἐπὶ μήκει). 2.) ἢ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπ' ἀριστερὰ et viceversa (πλατεῖα.) 3.) ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἐπὶ τὰ ὄπισθεν et viceversa (βαθεῖα).

γὰρ τεμνομένη προδήλως ὠφελεῖ τὸς τὸ ὄπισθεν μέρος δηλονότι τῆς κεφαλῆς ἀλγοῦντας τῷ λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως καὶ μεταστάσεως τῆς ὕλης.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ μετ᾽ ἀντισπάσεως κένωσις ὠφελεῖ.

ξθ'. Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον καὶ διὰ νώτου ἐς τὴν κεφαλήν· ἀτὰρ καὶ ἀνδράσι ἐκ τῶν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπὸ πηχέων, μηρῶν· ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ. —

ΘΕΟΦ. Ῥίγεα λέγει οὐ τὰ σύνθετα τὰ ἐκ κλόνε καὶ περιψύξεως γενόμενα, ἀλλὰ τὰς περιψύξεις μόνον. ταῦτα μὲν ταῖς γυναιξὶ μᾶλλον ἐξ ὀσφύος καὶ νώτου ἄρχεσθαι συμβαίνει, ἐκ μὲν τῆς ὀσφύος, διότι ψυχρότατος ὁ τόπος· νευρῶδες γὰρ πάνυ τὸ μόριον· εἶτα δὲ καὶ, ἐκ τοῦ νωτιαίου, μεταδιδομένης αὐτῷ τῆς ψύξεως κατὰ τὸ συνεχὲς κἀντεῦθεν ἀναγγέλλεται τῷ ἐγκεφάλῳ καὶ γίνεται ἡ περίψυξις. καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἀπὸ τῶν ὄπισθεν μᾶλλον ἄρχεται ἡ περίψυξις γίνεσθαι ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος οἷον πηχῶν, μηρῶν. τὰ γὰρ ὀπίσω ὡς νευρώδη ψυχρὰ ὑπάρχεσι, καὶ ὡς ψυχρὰ, ἐπιτήδειά εἰσι πρὸς τὸ περιψυχθῆναι ἑτοίμως. ὥς τινος δὲ ἀποροῦντος, διὰ τί τὰ ὄπισθεν ψυχρὰ, τὰ δὲ ἔμπροσθεν τούτων θερμότερα, φησὶν Ἱπποκράτης, διότι ἀραιότερον ἔχουσι τὸ ἔμπροσθεν δέρμα, ἡ δὲ ἀραίωσις ἀπὸ θερμότητος γίνεται· καὶ ὅτι ἀραιότερόν ἐστι, δηλοῖ ἡ θρίξ· ἡ γὰρ θρὶξ τοὐπίπαν ἐν τοῖς πρόσω μορίοις ἐκφύεται οὐκ ἄλλῳ λόγῳ, ἀλλ᾽ ἢ τῇ ἀραιότητι τῶν πόρων.

ΔΑΜ. Ὅτι ἀραιὰ καὶ θερμότερα τὰ ἔμπροσθεν, δῆλον ἀπὸ τῆς ἐκφύσεως τῶν τριχῶν.

ο'. Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἐχόμενοι ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται. ἢν δὲ καὶ ἁλίσκωνται πρότερον, καὶ ἐπιγένηται τεταρταῖος, ῥύονται. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ἁλίσκονται ἐδήλωσε τὸν ἐπὶ πλήθει σπασμόν· αὐτὸ γὰρ τὸ ῥῆμα παράτασιν χρόνου σημαίνει. οὐκοῦν περὶ τοῦ ἐπὶ πληρώσει σπασμοῦ λέγει·

οὗτος γὰρ εἰς μῆκος χρόνου παρεκτείνεται. τοῦτον οὖν τὸν σπασμὸν ὁ τεταρταῖος οὐ μόνον οὐκ ἐᾷ γενέσθαι, ἀλλ' εἰ καὶ φθάσει γενέσθαι, λύει τῷ λόγῳ τοῦ ἐκκρίνειν καὶ πέττειν τὸν παχὺν καὶ φλεγματικὸν χυμόν. ἐκκρίνει μὲν γὰρ τῷ ῥίγει τὰς ὕλας, πέττει δὲ τῷ λόγῳ τῆς γενομένης τῷ ῥίγει πυρετώδους θερμασίας.

ΔΑΜ. Οὐ περὶ τῶν ἐπὶ κενώσει λέγει, οἳ καὶ ὀξεῖς καὶ ὀλέθριοι, ἀλλ' ἐπὶ πληρώσει, ὡς οἱ ἐπιληπτικοί· τὸ γὰρ ἐχόμενοι καὶ ἁλίσκονται παράτασιν χρόνου δηλοῖ. τὸν τοιοῦτον οὖν λύει ὁ τεταρταῖος προγεγονότα, ἢ μὴ προόντα οὐκ ἐᾷ γενέσθαι διά τε τὴν ἔκκρισιν καὶ τὴν πέψιν τὴν ἐπ' αὐτῷ συμβαίνουσαν, τὴν μὲν ἔκκρισιν τῷ ῥίγει· μόνος γὰρ ὁ τοιοῦτος βρασμὸς ἱκανὸς ἐκκρῖναι παχὺν χυμόν· τὴν δὲ πέψιν τῷ λόγῳ τῆς ἐπιγινομένης τῷ ῥίγει πυρετώδους θερμασίας.

οα'. Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα, καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσι· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, ξὺν ἱδρῶτι τελευτῶσι. —

ΘΕΟΦ. Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐπὶ τῶν μελλόντων κρίνεσθαι καὶ τελευτᾷν ἢ πρὸς ὑγείαν ἢ πρὸς θάνατον, ἐν οἷς μὲν καρφαλέα τουτέστι σκληρὰ καὶ ξηρὰ τὰ δέρματα γίνεται χωρὶς ἱδρῶτος, τελευτῶσι, καὶ εἰ μὲν εὐφορία αὐτοῖς ἕπεται, πρὸς ὑγείαν, εἰ δὲ δυσφορία, πρὸς θάνατον. ἐν οἷς δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν, εἰ μὲν εὐφοροῦσι, πρὸς ὑγείαν, εἰ δὲ δυσφοροῦσι, πρὸς θάνατον· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσι διὰ τὸ ἐνδεὲς τῆς ὑγρότητος, οὗτοι δὲ μεθ' ἱδρῶτος διὰ τὸ ἐναντίον.

ΔΑΜ. Τοῖς μὲν γὰρ προτέροις ἢ οὐχ ὅλως ἐστὶν ὑγρότης ἢ οὐκ ἐν τῷ δέρματι, τοῖς δὲ δευτέροις ἔστι τε καὶ κατὰ τὸ δέρμα.

οβ'. Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσι. —

ΘΕΟΦ. Ἰκτερώδεις λέγει τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς ἴκτερον, ὥσπερ καὶ φθινώδεις τοὺς ἐπιτηδείως ἔχοντας πρὸς φθίσιν. οὗτοι δὲ θερμότεροί εἰσι. πνευματώδεας δὲ πά-

λιν λέγει τοὺς ἔχοντας περιουσίαν πνευμάτων διὰ φλεγματώδη καὶ ψυχρὸν χυμόν. τούτων οὕτως εἰρημένων, οἱ ἰκτεριώδεες εἰκότως οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσι τουτέστιν οὐ παντελῶς. τὰ γὰρ πνεύματα ὑπὸ ψυχρᾶς ὕλης γίνονται, οὗτοι δὲ θερμότεροι ὑπόκεινται. ἡ οὖν θερμότης οὐ τίκτει πνεύματα· εἰ δὲ καὶ τέξει, διαφορεῖ αὐτά· πλὴν οὐ πάνυ εἰσὶ πνευματώδεις τουτέστι παντελῶς· ἐνδέχεται γὰρ αὐτοὺς καὶ πνευματώδεις ποτὲ γενέσθαι ἐπ' ἀῤῥωστίᾳ τῶν θρεπτικῶν μορίων, ὧν ἀῤῥωστούντων ἀπεπτοῦνται αἱ τροφαὶ καὶ πνεύματα τίκτονται κἀντεῦθεν πνευματώδεις γίνονται.

ΔΑΜ. Χολώδεσι γὰρ οὖσι τοῖς ἰκτεριώδεσιν οὐ συμβαίνουσι πνεύματα ἐκ φλεγματικοῦ χυμοῦ τὴν γένεσιν ἔχοντα.

Τμῆμα Ἕκτον.

α'. Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, πρόσθεν μὴ γινομένη, σημεῖον ἀγαθόν.—

Ἀρχὴ τοῦ ἕκτου τμήματος.

ΘΕΟΦ. Ἐν τῷ παρόντι ἀφορισμῷ περὶ ἐπιγεννημάτων διαλέγεται· τὸ δὲ ἐπιγέννημα τετραχῶς· ἢ γὰρ νόσημα νοσήματι ἐπιγίνεται ὥσπερ τῇ πλευρίτιδι πυρετὸς, ἢ νοσήματι σύμπτωμα, ὥσπερ τῷ πυρετῷ κεφαλαλγία, ἢ νόσημα συμπτώματι ὥσπερ τῇ κεφαλαλγίᾳ ξηρότης, ἢ συμπτώματι σύμπτωμα, ὥσπερ τῇ ἀγρυπνίᾳ κεφαλαλγία. ὑποτίθεται οὖν νόσημα, ὅπερ ἐστὶ λειεντερία καὶ ἐπὶ τῷ νοσήματι σύμπτωμα ἐπιγενόμενον, ὅπερ ἐστὶν ὀξυρεγμία. ἀλλ' αὕτη ἡ λειεντερία ἢ δι' ἐπιπολῆ ἕλκωσιν τῶν ἐντέρων γίνεται ἢ δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς ἢ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως κατὰ δυσκρασίαν ψυχρὰν νεκροῦσαν αὐτὰς ἢ διὰ χυμὸν πλεονάζοντα ψυχρὸν καὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦντα. ἐνταῦθα οὖν περὶ τῆς δι' ἀσθένειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως γενομένης λειεντερίας ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει· ταύτῃ γὰρ εἰ καὶ σύνεστι καταρχὰς ὀξυρεγμία τουτέστιν ὀξώδης συναίσθησις, προϊόντος τοῦ πάθους εὐθὺς παύεται· ἐν ταύτῃ οὖν τῇ λειεντερίᾳ, χρονίᾳ

δὲ, ἐὰν ὀξυρεγμία ἐπιγένηται, πρότερον αὐτῆς ἀδυνατούσης γενέσθαι, σημεῖον ἀγαθόν· ἀπὸ γὰρ παντελοῦς ἀπεψίας εἰς ἀμυδρὰν μετέβαλλε καὶ ἀπὸ τοῦ μηδ' ὅλως πέττειν εἰς τὸ πέττειν ὅλως ἦλθε. πῶς; ὅτι ἡ λειεντερία κατὰ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἐν τῇ γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις γενομένη καὶ νεκροῦσα τὰς δυνάμεις, παντελῆ ἀποτυχίαν τῆς πέψεως εἰργάζετο. ἡ ὀξυρεγμία οὖν φανεῖσα ἐσήμανεν ἀγαθὸν σημεῖον ὡς οὖσα ἡμιπεψία ἐπὶ ἡμιπέπτῳ βλάβῃ γενομένη καὶ ἐδήλωσε τὴν τροφὴν ἀρχὴν μεταβολῆς λαμβάνειν.

ΔΑΜ. Λειεντερία ἐστὶ ταχεῖα διέξοδος τῶν σιτίων ἀπέπτων, ὀξυρεγμίαν δέ φησι τὴν ἐρυγὴν τὴν ὀξίζουσαν· οὐχ ἁπλῶς δὲ εἶπε τὴν ὀξυρεγμίαν ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον ἐν ταῖς λειεντερίαις, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ταῖς χρονίαις προσέθετο· συνεισβάλλει γὰρ ταῖς ἀρχομέναις διά τε φλέγμα ὀξῶδες ἢ διὰ δυσκρασίαν ψυχράν. εἰ δὲ οὐκ ἐξ ἀρχῆς διὰ τὰ εἰρημένα συνεισβάλῃ, ἀλλὰ μὴ γινομένη πρότερον ὕστερον ἐπιγένηται, σημεῖόν ἐστι προκοπῆς τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, ὡς ἐπὶ τῆς ὀμφακιζούσης γίνεται σταφυλῆς.

β'. Οἷσι ῥῖνες 1) ὑγρότεραι φύσεϊ, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηλότερον· οἷσι δὲ ὑπὸ νούσου τἀναντία, ὑγιεινότερον. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ῥῖνες ὑγραὶ ἐδήλωσε τὸν ἐγκέφαλον, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἡ γονὴ ὑγρὴ τὸ πᾶν σῶμα. οἷς οὖν ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς φύσει, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πᾶν σῶμα ὑγρὸν, ὑγιαίνουσι νοσηλότερον· εἰ γὰρ πολλὴ ὑγρότης περὶ τὸν ἐγκέφαλον ᾖ, ἢ κρατεῖ αὐτῆς καὶ γίνονται καρηβαρίαι, ἐπιληψίαι, ἢ ἀποδιώκει αὐτὴν ἢ πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ ποιεῖ βλάβην αὐτῶν ἢ πρὸς φάρυγγα καὶ ποιεῖ καταῤῥους ἢ πρὸς τὰ κάτω μέρη καὶ ποιεῖ διάφορα νοσήματα. εἰ δὲ παρὰ τὸ πᾶν σῶμα ἡ ὑγρότης εἴη, γίνονται οἱ ἐπὶ σήψει πυρετοὶ καὶ τὰ σηπεδονώδη 2) νοσήματα. οἷς δὲ λοιπὸν οὔτε ῥῖνες ὑγραὶ οὔτε γονὴ ὑγρὴ,

---

1) ὑγραὶ — ὑγρὰ V. a. e. 2) σώματα V. c.

ὑγιαίνουσιν ὑγιεινότερον διὰ τὸ ἀπέριττον, ἢ ὡς ἀλλαχοῦ εἴρηται, ὅτι οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι.

ΔΑΜ. Τοὺς ὑγροτέρους εἴτε τὸν ἐγκέφαλον μόνον εἴτε καὶ σύμπαν τὸ σῶμα τὴν ὑγιεινὴν διαγωγήν φησιν οὐκ ἄμεμπτον ἔχειν· κατάῤῥοις γὰρ ἁλίσκεσθαι ἀνάγκη αὐτοὺς καὶ συνάγχαις καὶ δυσπνοίαις καὶ διαῤῥοίαις.

γ'. Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσι αἱ ἀποσιτίαι κακὸν, καὶ ξὺν πυρετῷ ἐοῦσαι, κάκιον. —

ΘΕΟΦ. Δυσεντερία ἐστὶν ἕλκωσις τῶν ἐντέρων. ἐὰν οὖν ἐπιγένηται αὐτῇ χρονισάσῃ ἀποσιτία ἤτοι παντελὴς ἀνορεξία, κακόν· δηλοῖ γὰρ νέκρωσιν τῶν θρεπτικῶν δυνάμεων κατὰ συμπάθειαν. εἰ δὲ καὶ πυρετὸς, ἐπὶ πλέον κακόν· δηλοῖ γὰρ σηπεδόνα εἶναι ἐπὶ τοῖς ἕλκεσιν ἢ ἀξιόλογον φλεγμονήν.

ΔΑΜ. Νέκρωσιν γὰρ παντελῆ τῆς φύσεως αἱ ἀποσιτίαι ἤως αἱ ἀνορεξίαι ἐργάζονται ἐν ταῖς δυσεντερίαις, καὶ μάλιστα αἱ σὺν πυρετοῖς.

δ'. Τὰ περιμάδαρα ἕλκεα, κακοήθεα. —

ΘΕΟΦ. 1) Περιμάδαρα ἕλκη λέγει τὰ ἐψιλωμένα τριχῶν, τῇ 2) κοινῇ συνηθείᾳ ἀκολουθῶν· τοὺς γὰρ τοιούτους αὕτη μαδαροὺς ὀνομάζει. ταῦτα οὖν τὰ περιμάδαρα ἕλκη κακοήθη διὰ τὸ δυσχερῶς εἰς ἀπούλωσιν ἔρχεσθαι, μοχθηροῦ ἐν τῷ βάθει ὄντος χυμοῦ τοῦ τὰς ῥίζας ἐκτέμνοντος τῶν τριχῶν, ὥσπερ ἁλμυρὰ γῆ τὰς πόας.

ΔΑΜ. Ὅταν τὰς τρίχας ἐκπιπτούσας ἴδῃς τῶν περὶ τὸ ἕλκος χωρίων ἢ καὶ τὸ δέρμα λεπίδας ἐπιπολῆς ἀφιὲν, ἴσθι μοχθηροὺς ἐπιῤῥεῖν τῷ μέρει χυμοὺς, τὸ ἕλκος ἀναβιβρώσκοντας· οὐ γὰρ δήπου τὸ ἐπιῤῥέον τὰς μὲν ῥίζας τῶν τριχῶν διαφθείρειν δύναται, τὸ δ' ἕλκος ἐᾷν ἐπουλοῦσθαι.

---

1) COD. ESC. καλῶς δὲ τὸ περιμάδαρα, ἵνα διὰ τοῦ περὶ ἐνδείξηται ὅτι μαδάσκεται καὶ οἷον περιεσθίεται ἡ οὐλὴ τοῦ ἕλκους.
2) κοιρανῇ V, a.

ε΄. Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι μέρεσιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον. —

ΘΕΟΦ. Εἰδὼς ὁ Ἱπποκράτης ὅτι κρηπὶς τῆς θεραπείας ἐστὶν ἡ διάγνωσις, πολλὴν πρόνοιαν ταύτης ποιεῖται καὶ νῦν μὲν ἐκ τοῦ τόπου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ὀδύνης διάγνωσιν παραδίδωσι. λέγει γὰρ ὅτι ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν καταμαθητέον ἐστὶν, ἢν μέγα διαφέρωσι τὸν τόπον τὸν πεπονθότα καὶ τὸ νόσημα καὶ τὴν αἰτίαν κἂν ἐν πλευροῖς κἂν ἐν στήθει κἂν ἐν ἄλλῳ μέρει ἐστὶν ἡ ὀδύνη· ὅταν γὰρ ἐν πλευραῖς ἄλγημα ᾖ, εἰ μὲν νυγματώδης ἡ ὀδύνη, δηλοῦται ὁ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκὼς ὑμὴν πεπονθέναι, εἰ δὲ μετὰ συναισθήσεως βάρους, οἱ μύες καὶ τὸ σαρκῶδες. καὶ εἰ μὲν νυγματώδης ἡ ὀδύνη ᾖ μᾶλλον, ὕλη ἐστὶ δάκνουσα, εἰ δὲ βάρους συναίσθησις, παχὺς χυμὸς καὶ φλεγματικὸς ἢ αἱματικὸς, καὶ εἰ μὲν μεγάλη ἡ ὀδύνη, δηλοῖ μέγα τὸ νόσημα, εἰ δὲ μικρὰ, μικρόν. ὁ αὐτὸς οὖν λόγος καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μορίων ὕτως εἰρήσθω.

ΔΑΜ. Σκοπεῖν γὰρ χρὴ τέσσαρά τινα ἐν ταῖς ὀδύναις, τὸν τόπον τὸν πάσχοντα, τὴν διάθεσιν τῆς ὀδύνης, τὴν ποιητικὴν αἰτίαν καὶ τὸ σύμπτωμα.

ϛ΄. Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν, ἐργωδέως ὑγιάζεται καὶ μάλιστα τοῖσι πρεσβυτέροις. —

ΘΕΟΦ. Ἀλγήματα δὲ λέγει ἕλκη, φλεγμονὰς καὶ ἄλλο ὁτιοῦν πάθος. ταῦτα οὖν ἐν οἱῳδήποτε τῶν δύο μορίων εἰ γένηται τουτέστι νεφροῦ καὶ κύστεως, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τουτέστι δυσχερῶς, διότι ταῦτα τὰ πάθη ἡσυχίας δεῖται, τὸ δὲ τῶν νεφρῶν καὶ τῆς κύστεως ἔργον ἀκατάπαυστόν ἐστιν, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀνιᾶσθαι αὐτὰ καὶ δριμύττεσθαι τῷ περιττώματι τῷ δι' αὐτῶν κενουμένῳ. καὶ μάλιστα δὲ δυσχερῶς ὑγιάζεται τοῖς γέρουσι διὰ τὴν τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἀσθένειαν.

ΔΑΜ. Ψυχροῖς οὖσι καὶ ἀσθενέσι.

ζ΄. Τὰ ἀλγήματα καὶ οἰδήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μετέωρα κουφότερα, τὰ δὲ μὴ μετέωρα καὶ ἰσχυρότερα. —

ΘΕΟΦ. Κοιλίαν λέγει τὴν σιτοδόχον, οἰδήματα δὲ πάντα ὄγκον, μετέωρα δὲ τὰ γινόμενα μετὰ τὸ περιτόναιον τουτέστι περὶ τοὺς καθ' ὑπογάστριον μύας καὶ τὸ δέρμα, μὴ μετέωρα δὲ τὰ περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα. ὅσα οὖν μετέωρα ἀλγήματα καὶ οἰδήματα περὶ τὴν κοιλίαν γίνονται, κουφότερά εἰσι τουτέστι μετριώτερα· ἐν ἀκύροις γὰρ μορίοις γίνονται. ὅσα δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερά εἰσι, διότι ἐν κυρίοις γίνονται μορίοις.

ΔΑΜ. Μετέωρα, οὐ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἀλλὰ κατὰ τὸ βάθος. ὁρίζει δὲ ταῦτα ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρίων, τὸ περιτόναιον, ὥστε ὅσα ἀλγήματα ἐν τοῖς ὑπερκειμένοις τοῦδε γίνεται, κεκλῆσθαι μετέωρα, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τουτέστιν ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐντέροις καὶ τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τῷ βάθει, ταῦτα μὴ μετέωρα.

η'. Τοῖσι ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται. —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνὰ σάρκα διὰ τὸ μὴ φέρεσθαι εἰς ἀπούλωσιν τὰ ἕλκη ὑπὸ τῆς πλεονεκτούσης ὑγρότητος· τὰ γὰρ ἕλκη τοῖς ξηροῖς μᾶλλον χαίρουσι· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀσκίτου καὶ τυμπανίτου οὐ διὰ περιουσίαν ὑγροῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι ἀσθενεῖς τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ἀτροφίας ἢ διὰ τὸ δριμυτέραν εἶναι τὴν τῇ φύσει ὑπηρετοῦσαν ὑγρότητα.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν ἀμετρίαν τῆς ὑγρότητος.

θ'. Τὰ πλατέα ἐξανθήματα καὶ οὐ πάνυ τι κνησμώδεα ἐργωδέως ὑγιάζεται. —

ΘΕΟΦ. Τῶν ἐξανθημάτων ἤτοι φυμάτων ἔνια μὲν ὑψηλὰ γίνεται, ἔνια δὲ πλατέα. τὰ μὲν οὖν ὑψηλότερα ἐξανθήματα ἤτοι φύματα θερμότατος καὶ δριμύτατος ἐργάζεται χυμός· διὸ καὶ κνησμώδεα τῇ δήξει· τὰ δὲ πλατέα ἤτοι ταπεινὰ οὐ πάνυ τι κνησμώδεα διὰ τὸ τὸν ἐργαζόμενον αὐτὰ χυμὸν φλεγματικὸν ἧττον ἔχειν δριμύ.

ΔΑΜ. Ψυχρότερος γὰρ χυμὸς καὶ ἧττον δριμὺς ἐργάζεται ταῦτα.

ι'. *Κεφαλὴν πονέοντι, καὶ περιοδυνέοντι, πῦον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νούσημα.* —

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ δύο εἰδῶν κεφαλαλγίας νῦν γυμνάζει τὸν λόγον ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ὀδύνης, καὶ ὑποτίθεται δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς ὀδύνην καὶ ἐν μέρει. καὶ διὰ μὲν τοῦ εἰπεῖν πονέοντι τὴν ἐπὶ μέρους συναίσθησιν τῆς ὀδύνης ἐνεδείξατο, διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν περιοδυνέοντι τὴν δι' ὅλης τῆς κεφαλῆς. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν μέρει ἄλγημα δηλοῖ ἀπόστημα ἢ φλεγμονὴν, τὸ δὲ ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ πνευμάτων ἢ ὑγρότητος περιουσίαν. κεφαλὴν οὖν πονοῦντι ἢ περιοδυνοῦντι πῦον ἢ ὕδωρ ῥυὲν καὶ τὰ ἑξῆς λύει τὸ νόσημα, εἰ μὲν πῦον, τὴν ἐν μέρει κεφαλαλγίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐξ ἀποστήματος, εἰ δὲ ὕδωρ ἢ αἷμα, τὴν δι' ὅλου κεφαλαλγίαν, πλὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν διὰ πλῆθος ὑγρότητος. τὸ γὰρ αἴτιον τὸ ποιῆσαν τὴν κεφαλαλγίαν κενοῦται καὶ ἐκδιώκεται.

ΔΑΜ. Κένωσις γὰρ γίνεται τοῦ λυποῦντος χυμοῦ.

ια'. *Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγενόμεναι, ἀγαθόν.* —

ΘΕΟΦ. Οἱ μελαγχολικοὶ ὑπὸ πλεονεξίας μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἐνοχλοῦνται, οἱ νεφρικοὶ δὲ ὑπὸ παχείας καὶ ἰλυώδους ὕλης. ἐπ' αὐτῶν οὖν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγενόμεναι εἰκότως ἀγαθὸν, διότι ἐκκενοῦσι τὴν οἷον ἰλὺν τοῦ αἵματος, δι' ἧς αὐτοὶ μεγάλως πεφύκασι βλάπτεσθαι.

ΔΑΜ. Αἱ γὰρ αἱμοῤῥοΐδες τὴν οἷον τρύγα κενοῦσαι τοῦ αἵματος ἰῶνται ταῦτα.

ιβ'. *Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μίη* 1) *φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν, ἢ μανίην.* —

ΘΕΟΦ. 2) *Ἡνίκα τὸ ἧπαρ παρατίθεται εἰς τὰς αἱμοῤῥοΐδας ἰλυῶδές τε καὶ μελαγχολικὸν αἷμα, ἀναστομού-*

---

1) *καταλειφθῇ* V. c. 2) Scholia 11. 12. 13. 14. om. V. a.

μεναι κενοῦσι αὐτό. ἐὰν οὖν κωλύσῃ τις ἐντεῦθεν φορὰν καὶ μάλιστα χρονίως φερόμενον εἴτε ἀπολινῶν τὰς φλέβας εἴτε ἀπουλῶν διὰ τὸ λειποθυμίας καὶ ἕτερα χαλεπὰ ἐπιφέρειν ἀμέτρως κενέμενον, τῇ ἐποχῇ φθίσιν ἢ ὕδρωπα ἀπεργάσεται. εἰ γὰρ χρόνιαί εἰσιν αἱ αἱμοῤῥοίδες, ἐπειδὴ ἡ ὕλη ὁρμὴν ἔλαβε τοῦ ἐκεῖθεν φέρεσθαι καὶ ἡ φύσις ἐν ἔθει ἦν τοῦ ἐκεῖθεν ἀποκαθαίρειν τὰ περιττὰ, ἄρτι δὲ κεκώλυται ἀποκλειόμενον, σκιῤῥῶδες δηλονότι τὸ ἧπαρ ποιήσει καὶ τῷ πλήθει ἀποσβέσει τὴν ἐπ᾽ αὐτὸ θερμότητα, κἀντεῦθεν ἀποτυχίαν τῆς αἱματώσεως ποιήσει κἀκ ταύτης ὕδρωπα, ἀλλὰ μὴν καὶ φθίσιν, τοῦ πλήθους διὰ τοῦ ἥπατος ἐν τῷ πνεύμονι παραγενομένου, οὗτινος ἐκεῖσε παραγεγονότος, φλεβίου ῥῆξιν ἐργάζεται καὶ φθίσιν ποιεῖ. Λοιπὸν οὖν μίαν χρὴ καταλιμπάνειν καὶ μὴ πάσας ἰᾶσθαι, ὡς διὰ ταύτης ἐκκενοῦσθαι τὴν ἰλυώδη κακοχυμίαν τοῦ ἥπατος, ὅπως ἂν μὴ γένωνται τὰ χαλεπώτατα ταῦτα πάθη.

ΔΑΜ. Τῇ ἀποκλείσει γὰρ τοῦ παχέος αἵματος σκιῤῥῶδες τὸ ἧπαρ γίνεται· ἅμα δὲ τῷ πλήθει σβέννυται καὶ ἡ ἐν αὐτῷ θερμασία, ὑφ᾽ ἧς ἐγεννᾶτο τὸ αἷμα, ἧς τῇ σβέσει ἕπεται πάντως ἡ ἀποτυχία τῆς αἱματώσεως κἀντεῦθεν ὕδερος. εἰ δὲ δυνηθῇ τὸ ἧπαρ περὶ τὸν πνεύμονα τὸ πλῆθος ὠθῆσαι, ἀγγείου ῥαγέντος ἐνταῦθα, ἡ φθίσις γίνεται. εἰκότως οὖν συμβουλεύει καὶ μίαν φυλάττειν αἱμοῤῥοΐδα διὰ τὴν τῆς ἴλυος κένωσιν.

ιγ΄. Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος, λύει 1) τὸν λυγμόν. —

ΘΕΟΦ. Λυγμός ἐστι σπασμώδης διάθεσις τοῦ στομάχου, γίνεται δὲ ἢ ὑπὸ κενώσεως ἢ ὑπὸ πληρώσεως καθάπερ καὶ ὁ σπασμός. Νῦν οὖν ὑποτίθεται λυγμὸν ἐπὶ πληρώσει καὶ λέγει, ὅτι ἐὰν ἐπ᾽ αὐτῷ πταρμὸς γένηται, ἀπάλλαξις γίνεται τοῦ λυγμοῦ, ἐπειδὴ κλονεῖται ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὸ ὅλον σῶμα, μάλιστα δὲ ἡ γαστὴρ διὰ τὸ πλούσιον τῶν νεύρων, καὶ τῷ σφοδρῷ κλόνῳ ἐκμοχλεύεται

---

1) τὸ νόσημα V. c. λύσις D.

καὶ κενοῦται τὰ κατὰ τὸν στόμαχον ὑγρὰ τὰ τὸν λυγμὸν ἐργαζόμενα.

ΔΑΜ. Λυγμὸς καὶ σπασμὸς ὑπὸ πληρώσεως γίνεται καὶ κενώσεως. τοὺς οὖν ἐπὶ πληρώσει λυγμοὺς ἰᾶται πταρμὸς, τοὺς δ᾽ ἐπὶ κενώσει, σπανίως· ὁ πταρμὸς γὰρ διαπνέει τε καὶ κενοῖ τὰ κατ᾽ αὐτὸν ὑγρά. ὅτι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ πληρώσει συνίσταται ὁ λυγμὸς, ἐπὶ τῶν παίδων ὁρᾶται λυζόντων πολλάκις, ὅταν ὑπερπλησθῇ. καὶ τὸ κρύος δὲ καὶ ἡ ψύξις τῷ δυσδιάπνευστα ἐργάζεσθαι πάντα τὰ νευρώδη σώματα, πλήρωσιν ἐμποιεῖ· διὸ λύζουσιν ἐπ᾽ αὐτῶν.

ιδ΄. Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν ᾖ ὕδερος καὶ μάλιστα ὁ ἀσκίτης, γένηται δὲ ῥύσις πολλοῦ ὕδατος διὰ τῶν φυσικῶν ὑπονόμων τοῦ ἥπατος τουτέστι τῶν πυλῶν πρὸς τὰ ἔντερα καὶ δι᾽ αὐτῶν ἐνεχθῇ, ἀπαλλαγὴ γίνεται τοῦ ὕδρωπος. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ οὐ γίνεται ἔτι προσθήκη ἐκείνῳ τῷ ὑγρῷ, τῷ ὄντι ἐν μέσῳ περιτοναίου καὶ ἐντέρων, τοῦ αἰτίου κενωθέντος, ἀλλὰ μᾶλλον κἀκείνῳ ἐλπὶς τῷ χρόνῳ διαφορηθῆναι, μὴ προσθήκην δεχόμενον. Ἰστέον δὲ ὅτι φλέβας τὸ ἧπαρ ἐκάλεσεν, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον δηλώσας· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τῶν φλεβῶν τὸ ἧπάρ ἐστιν· ἀπ᾽ αὐτοῦ γὰρ αἱ φλέβες ἐκφύονται.

ΔΑΜ. Παράδειγμα τῶν αὐτομάτων κενώσεων ἤως τῶν χωρὶς τῆς ἐξ ἡμῶν αἰτίας.

ιε΄. Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διάῤῥοιαν. —

ΘΕΟΦ. Ἀπὸ ταὐτομάτου λέγει τὸ ἄνευ φανερᾶς αἰτίας τουτέστι μηδεμιᾶς αἰτίας ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ γενομένης, ἀλλὰ προνοίᾳ φύσεως. ἐὰν διαῤῥοίας ὑποκειμένης χρονίας ἄνευ φανερᾶς αἰτίας ἐπακολουθήσῃ ἔμετος, λύει τὴν διάῤῥοιαν λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως.

ΔΑΜ. Τῷ λόγῳ τῆς ἀντισπάσεως.

ιϛ΄. Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ περιπλευμονίης ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ἐχομένῳ ἐδήλωσεν ἰσχυρῶς κατέχεσθαι καὶ βιάζεσθαι τὸν κάμνοντα. ὑπὸ πλευρίτιδος οὖν ἢ περιπνευμονίας ἐχομένῳ τουτέστι κατεχομένῳ καὶ βιαζομένῳ ἐὰν διάῤῥοια ἐπιγένηται, κακόν ἐστι· δηλοῖ γὰρ ὅτι τὸ ἧπαρ συνέπαθε τοῖς ἀναπνευστικοῖς, ἔνθεν ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ μὴ ἀλλοιώσεως γενομένης διάῤῥοια ἐπακολουθεῖ. οὕτως μὲν τοῖς ἐχομένοις ὑπὸ τῶν παθῶν τούτων ἡ διάῤῥοια κακή· ἐπὶ γὰρ τοῖς μετρίως πάσχουσιν ἔστιν ὅτε καὶ ἀγαθὴ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως.

ΔΑΜ. Τοῖς ἰσχυρῶς πάσχουσι μορίοις ἕτερα συμπάσχειν πέφυκεν, ὡς καὶ νῦν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μεγάλως κακοπραγοῦσι συμπάσχει τὸ ἧπαρ· ἐπιγενομένη γὰρ αὐτοῖς ἡ διάῤῥοια δηλοῖ, μήτε τὸ ἧπαρ ἕλκειν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν μήτε αἱματοῦν.

ιζ΄. Ὀφθαλμιῶντι ὑπὸ διαῤῥοίης κατασχεθέντι, καλόν. —

ΘΕΟΦ. Ἀγαθόν ἐστιν οὐχ ὡς σημεῖον, ἀλλ᾽ ὡς αἴτιον. τὸ γὰρ πλεονάζον καὶ ποιοῦν τὴν ὀφθαλμίαν ἐκκενοῦται ἅμα καὶ ἀντισπᾶται κάτω. διὰ οὖν τὸ κενοῦσθαι τὸ αἴτιον ἀγαθόν.

COD. ESC. Ἐπειδὴ σημαίνει ὅτι ἀντεσπάσθη ἡ ὕλη ἀπὸ τῶν ἄνω ἐπὶ τὰ κάτω τουτέστιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ γαστέρα, καὶ οὕτως ἐκκρίνεται, πλὴν ἐὰν ἐκείνη ἡ ὕλη ἡ τὴν ὀφθαλμίαν ποιήσασα ἐνεχθῇ διὰ γαστρὸς καὶ ἐκκριθῇ, τότε παύεται ἡ ὀφθαλμία ἐπὶ τῇ διαῤῥοίᾳ· εἰ μέντοι δι᾽ ἄλλην ὕλην γένηται ἡ διάῤῥοια, οὐδὲν ὠφελοῦνται· ἐνδέχεται γάρ.

ιη΄. Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. 1) Διὰ τοῦ εἰπεῖν διακοπέντι ἐδήλωσε τὴν

1) COD. ESC. φησὶν ὁ Γαληνὸς ὅτι τὸ θανατῶδες ἐνταῦθα οὐ δεῖ λαβεῖν ὅτι ἀποθνήσκουσιν, ἀλλ᾽ ὅτι κινδυνώδη εἰσίν. ὁ δὲ Ἱππο-

διὰ βάθους διαίρεσιν· ἐν οἱῳδήποτε τῶν εἰρημένων μορίων ἣν διὰ βάθους ἡ διαίρεσις γένηται, θανατῶδες διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι μηδὲ ἐν ἑνὶ τῶν τοιούτων μορίων ἀπούλωσιν· ἀεὶ γὰρ κινοῦνται ταῦτα τὰ μόρια, χρείαν δὲ ἔχει ἡ φύσις ἐν τῇ ἀπουλώσει ἡσυχίας· καὶ μὴν καὶ προλαμβάνει ὁ θάνατος τῆς ἀπουλώσεως διὰ τὴν ἀξίαν τῶν μορίων. ἀποροῦσι δέ τινες λέγοντες, καὶ πῶς ἐπὶ τῶν λιθοτομουμένων, διαμπὰξ τῆς κύστεως διαιρουμένης, οὐ γίνεται ἀπώλεια; διότι οὐχ ἡ κύστις, ἀλλ' ὁ τράχηλος τῆς κύστεως διαιρεῖται, ὅστις καὶ σαρκώδης ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο οὐ γίνεται ἀπώλεια.

ιθ'. Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χονδρὸς, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Αὔξησίς ἐστιν ἡ τοῦ λείποντος καὶ ἀφαιρεθέντος ἀναπλήρωσις, σύμφυσις δὲ ἡ τῶν διεστώτων χείλεων ἕνωσις καὶ κόλλησις. ἐν οἱῳδήποτε τῶν μορίων τούτων εἰ γένηται διαμπὰξ διαίρεσις, εἰκότως οὔτε αὔξεται οὔτε συμφύεται, τὰ μὲν ὀστᾶ δι' ὑπερβολὴν ξηρότητος, ὡσανεὶ ῥίζας μὴ ἔχοντα, τὰ δὲ λοιπὰ οὐ μόνον διὰ τὸ νευρώδη καὶ λεπτὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀφίστασθαι αὐτῶν τὰ χείλη τῇ ἀλλήλων τρώσει. οὐκ ὀλίγον ἢ καθόλου ἐστὶν εἰπεῖν ἐπ' αὐτῶν διὰ τὸ ἐκ σπέρματος ἔχειν τὴν γένεσιν. Ἰστέον δὲ ὅτι γνάθου τὸ λεπτόν ἐστι τὸ μεταξὺ δέρμα τῆς τε ἄνω γένυος καὶ τῆς κάτω, ἔνθα ἐστὶ τὸ μυῶδες πλάτυσμα. ἀκροποσθίη δὲ τὸ ἄκρον τῆς πόσθης ἤγουν τῆς βαλάνου.

ΔΑΜ. Αὔξεσθαι μὲν λέγει τὸ γεννᾶσθαι τοιαύτην

τὴς τοῦ βιβλίου λέγει ὅτι οὐκ εἶπεν ἐπὶ τρώσει τῆς κεφαλῆς, ἀλλ' ἐπὶ διακοπῇ τὴν ἐν βάθει τομὴν αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ὑποτίθεται.

1) COD. ESC. οὐ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὀστᾶ συμφύονται ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διὰ μέσου ἑτέρας οὐσίας, λέγω δὴ τοῦ πώρου. — ποσθίδα τὸ δέρμα καλεῖ τὸ ἐπικείμενον καὶ ἐπικαλύπτον τὴν βάλανον. — γνάθου τὸ λεπτὸν] περὶ τοῦ μυώδους πλατύσματος λέγει.

οὐσίαν, οἷα τοῦ διακοπέντος ἐστὶν, ὡς ἐπὶ τῶν κοίλων ἑλκῶν σὰρξ βλαστάνουσα, συμφύεσθαι δὲ, ὅταν τοῦ διακοπέντος τὰ χείλη κολληθῇ.

κ'. Ἢν ἐς τὴν κοιλίην αἷμα 1) ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐμπυηθῆναι. —

ΘΕΟΦ. 2) Τινὰ ἔχουσι τὸ ἄρθρον, τινὰ οὐκ ἔχουσι· καὶ εἰ μὲν ἔχȣσι τὸ ἄρθρον, περὶ τῆς σιτοδόχου γαστρός ἐστιν ὁ λόγος· εἰ δὲ οὐκ ἔχουσι, περὶ πάσης κοιλότητος· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων ἀληθὴς ὁ λόγος. εἴτε γὰρ ἐν τῇ γαστρὶ εἴτε ἐν ἄλλῃ οἱαδήποτε παρὰ φύσιν κοιλότητι αἷμα ἐκχυθῇ, σήπεται, διότι τὸ αἷμα καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ γάλα ἔξω τῶν οἰκείων τόπων γινόμενα θρομβοῦται καὶ εὐθέως σήπεται νεκρούμενα.

ΔΑΜ. Εἰ γὰρ ἐκχυθῇ ποτε τῆς οἰκείας κοιλότητος αἷμα εἰς ἑτέραν κοιλότητα, μένειν τούτῳ τῷ αἵματι παντάπασιν ἀμήχανον, ἀλλὰ μὴ μόνον ἐκπυηθῆναι, ἀλλὰ καὶ μελαίνεσθαι καὶ θρομβσοῦθαι. τὸ γὰρ ἐκπυηθῆναι γενικώτερον ἐκλαμβάνουσιν εἰς τὸ φθαρῆναι.

κα'. Τοῖσι μαινομένοισι, κιρσῶν, ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις. —

ΘΕΟΦ. Νῦν μανίαν τὴν μελαγχολίαν λέγει καταχρώμενος, ἥτις ἐπὶ μελαγχολικῷ χυμῷ γίνεται· ἡ γὰρ κυρίως μανία ἔκστασίς ἐστι τȣ̃ λογισμοῦ ἐπὶ ξανθῇ χολῇ γινομένη. μελαγχολίας οὖν ὑποκειμένης, ἐὰν κιρσοὶ ἢ αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγένωνται, ἀπαλλαγὴ γίνεται τῆς μανίας τῷ λόγῳ τῆς ἐκκρίσεως τῶν χυμῶν καὶ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως. καὶ ἡ μὲν μετάστασις δηλοῦται διὰ τῶν κιρσῶν, ἡ δὲ ἔκκρισις διὰ τῶν αἱμοῤῥοΐδων.

ΔΑΜ. Ἐνταῦθα μανίαν τὴν κυρίως μελαγχολίαν κα-

---

1) ῥυῇ V. c. 2) COD. ESC. οὐ δεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν ἀναγνῶναι, ἢν εἰς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἐπειδὴ οὐδέποτε κατὰ φύσιν αἷμα ἔξωθεν τῶν ἀγγείων ἐκχεῖται εἰς τὴν κοιλίαν. διὸ δεῖ ἀναγνῶναι ὅτως· ἢν εἰς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ, καὶ στίξαι, καὶ εἰπὲ λοιπὸν παρὰ φύσιν ἐστὶ τοῦτο.

λεῖ, ἐχὶ τὴν ἀπὸ χολῆς. κιρσὸς γάρ ἐστιν ἀνεύρυνσις τῶν φλεβῶν τῶν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν, ἀπὸ παχέος καὶ μελαγχολικοῦ γεννώμενος αἵματος, ὠθούσης τῆς φύσεως εἰς ἀκυρότερα μόρια τοὺς τὴν μανίαν ἐργαζομένους χυμοὺς, καὶ μάλιστα ὅταν ὦσι μελαγχολικοὶ καὶ παχεῖς. εἰ δὲ τῶν εἰρημένων παθῶν ἕπεται γένεσις, τῆς μανίας λύσις.

κβ΄. Ὁκόσα ἀλγήματα [καὶ ῥήγματα] ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας μεταβαίνει, φλεβοτομίη λύει. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν γένηται ἄλγημα ἢ ῥῆγμα περὶ τὸν νῶτον, ἐνεχθῇ δὲ περὶ τὸν ἀγκῶνα, τῆς ὀδυνηρᾶς δηλονότι αἰτίας ἐκεῖσε τραπείσης, δεῖ τὴν κατ᾽ ἀγκῶνα φλέβα τέμνειν· ἐκεῖ γὰρ ἐῤῥευσεν ἡ ὕλη καὶ δεῖ καὶ τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. εἰ δέ τις λέγει, πῶς τὸ ῥῆγμα καταβαίνει ἀπὸ τοῦ νώτου εἰς ἀγκῶνα, λέγομεν οὐ τὸ ῥῆγμα, ἀλλὰ τὰ κατὰ συμπάθειαν ἀλγήματα λέγει καταβαίνειν, τῆς ὕλης ἐκεῖσε τρεπομένης.

κγ΄. Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πουλὺν χρόνον 2) ἔχοντα διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. —

ΘΕΟΦ. Ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς ὡς τῇ χροιᾷ ζοφώδης ὢν 3) μολύνει τὸ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ψυχικὸν πνεῦμα ἀτμοειδῶς ἀναφερόμενος καὶ ποιεῖ φόβον. ποιεῖ καὶ δυσθυμίαν καταψύχων τὸ ἔμφυτον θερμὸν, ὡς δὲ παχὺς τῇ συστάσει καὶ μακροχρόνια ποιεῖ πάθη. ἐὰν οὖν πολὺν χρόνον φόβος καὶ δυσθυμία κρατῇ, εἰκότως μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον κἀντεῦθεν προλέγει ἡ τέχνη, ὅτι μελαγχολικὸν γενήσεται, τοῦ ἐγκεφάλου πάσχοντος διὰ τὸ φέρεσθαι ἐν αὐτῷ τὸν μελαγχολικὸν χυμόν.

ΔΑΜ. Εἰ μὴ διά τινας προφανεῖς αἰτίας τοῦτο γένηται, οἷον λύπην, θυμὸν καὶ τὰ τοιαῦτα.

κδ΄. Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τι τῶν λεπτῶν, οὐ ξυμφύεται. —

---

1) COD. ESC. ἰστέον δὲ ὅτι τινὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι ῥήγματα, ἐφ᾽ ᾗ γραφῇ οὐχ ἁρμόζει τὸ καταβαίνειν τὴν ὀδύνην. 2) ἔχεσα D. 3) μελαίνει V. a.

ΘΕΟΦ. 1) Ἡ αἰτία ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀφορισμῷ εἴρηται, „ἐπὴν διακοπῇ.“

κέ. Ἐρυσίπελας ἔξωθεν 2) καταχυθὲν, ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Οὐκ ἐρυσίπελας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἄλλο ἀπ' ἔσω ἔξω τρεπόμενον, ἀγαθὸν, ἔξωθεν δὲ ἔσω, κακόν· τὸ μὲν ἀγαθὸν, ὅτι εἰς ἄκυρα μόρια ἡ μετάστασις γίγνεται, τὸ δὲ κακὸν, ὅτι ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια μετήνεκτο ἡ ὕλη.

κϛ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 3) καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει. —

ΘΕΟΦ. Τρεῖς ἀρχαί εἰσιν ἐν τῷ σώματι, ἐγκέφαλος, καρδία καὶ ἧπαρ· καὶ κυριώτατος ὁ ἐγκέφαλος, κυριωτέρα ἡ καρδία, κύριον τὸ ἧπαρ. διὸ καὶ πρῶτος ὁ ἐγκέφαλος τέτακται, δεύτερον ἡ καρδία καὶ τρίτον τὸ ἧπαρ. καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐγκεφάλου τὰ νεῦρα, ἐκ δὲ καρδίας αἱ ἀρτηρίαι καὶ ἐξ ἥπατος αἱ φλέβες. διὸ τὰ μὲν νεῦρα ἐν βάθει ἡ φύσις ὡς τίμια ἔταξε, τὰς δὲ φλέβας ἐπιπολαίως ὡς ἀτίμους, τὰς ἀρτηρίας μέσας. τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐὰν ἐπὶ καύσῳ τρόμοι γένωνται, ἡ παρακοπὴ λύει τὸν καῦσον· τὰ γὰρ ποιοῦντα τὸν πυρετὸν αἴτια εἰς τὰ νεῦρα μετέστη, ἐξ ὧν οἱ τρόμοι, ἐξ ὧν καὶ ἡ παρακοπὴ τουτέστιν ἡ παραφροσύνη, τῆς ἀρχῆς συμπασχούσης. πλὴν λύει, ἐπὶ κακῷ δὲ, διὰ τὸ κύρια μόρια δέχεσθαι τὴν ὕλην.

ΔΑΜ. Τὰ γὰρ τὸν καῦσον ποιοῦντα, κατὰ τὸ φλεβῶδες ὑπάρχοντα γένος, ὅταν εἰς τὰ νεῦρα μεταστῇ, τρόμους μὲν πρῶτον ἐργάζεται, συμπασχούσης δὲ τῆς ἀρχῆς, καὶ παραφροσύνας. οὐ κυρίως δὲ λύσις ἡ διὰ παραφροσύνης τοῦ καύσου· ἐκεῖνα γὰρ λύειν φησὶν αὐτὸς, ὅσα ἐπι γινόμενα τὴν κατασκευὴν ἀναιρεῖ τοῦ πάθους, οὐχ ὅσα γεννᾷ ἕτερον, οὐδὲν ἧττον τοῦ πρόσθεν κινδυνῶδες.

---

1) Scholion om. V. a. D. *διὸ καί τινές φασι παρεντεθειμένον τοῦτο εἶναι* addit A. a. 2) *ἐπιχεόμενον ἢν ἔσω τρέπηται* V. c. 3) *πυρετοῖσι καυσώδεσι* V. a. c.

κζ. Ὁκόσοι ἔμπυοι, ἢ ὑδρωπικοὶ τέμνονται, ἢ καίονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόως, πάντως ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. 1) Οὗτος θεραπευτικὸς 2) ὁ λόγος καὶ χειρουργοῖς ἁρμόδιος. ἔμπυοί εἰσιν οἱ ἠθροισμένον ἔχοντες πολὺ πῦον εἰς τὰ κενὰ τοῦ θώρακος, ὑδρωπικοὶ δὲ οἱ ἔχοντες ὑγρὸν πολὺ ἐν μέσῳ περιτοναίου καὶ ἐντέρων. οὗτοι οὖν τεμνόμενοι ἢ καιόμενοι, ἐὰν ἀθρόως κενωθῶσιν, ἀπόλλυνται πάντως, διότι αἱ ἀθρόαι μεταβολαὶ σφαλεραί, ὡς καταλύουσαι τὴν δύναμιν, ἢ διὰ τὸ τῇ ἀθρόᾳ κενώσει συγκενοῦσθαι καὶ ζωτικὸν καὶ ψυχικὸν πνεῦμα, ἐξ ὧν ὁ θάνατος ἕπεται. διὰ τοῦτο οὖν αὐτοὺς οὐκ ἀθρόως κενοῦν, ἀλλὰ κατὰ μέρος καὶ κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως ὁ Ἱπποκράτης συμβουλεύει.

ΔΑΜ. Ἐμπύους ὀνομάζειν εἴωθε μάλιστα τοὺς ἐν τῇ μεταξὺ θώρακός τε καὶ πνεύμονος εὐρυχωρίᾳ τὸ πῦον ἔχοντας.

κη'. Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται. —

ΘΕΟΦ. 3) Οὐ ποδαγριῶσι μὲν διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι βρασμὸν ἐπ' αὐτῶν τῆς ὕλης καὶ 4) κίνησιν, δι' ἧς 5) ἔοικεν ἐπανίστασθαι τὴν φύσιν καὶ ἀποδιώκειν τὴν ὕλην ἐπὶ τὰ ἀσθενέστερα μόρια, τοὺς πόδας. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ μὴ κεχρῆσθαι αὐτοὺς ἀφροδισίοις. οὐ φαλακροῦνται δέ, ἐπειδὴ θηλυγενεῖς εἰσι καὶ ἔχουσι πολλὴν

---

1) COD. ESC. ἔκαιον δὲ τοὺς ἐμπυϊκοὺς ἐν μέσῳ τῶν πλευρῶν τυχὸν ἐν τοῖς μεσοπλευρίοις μυσίν. — τοὺς δὲ ὑδρωπικοὺς ἔτεμνον ἤτοι παρεκέντουν (— ὃ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος γίνεται —) ἔγγιστα τοῦ ὀμφαλοῦ ὡς ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος καὶ ὀλίγον παρακάτω· — ὡς γὰρ ὁσημέραι ὁρῶμεν γινόμενα τοὺς ἀφυεῖς τῶν χειρουργῶν ὅτι ἡνίκα καύσωσιν, ἢ παρακεντήσωσιν καὶ θεωρήσωσι πολὺ ὑγρὸν ἢ πῦον κενούμενον, ἀγάλλονται καὶ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀπέψυξαν. 2) Inde denuo incipit Cod. Nanianus. 3) IBID. Cur podagra a pedibus incipit? Natura propellit τὰ περιττώματα εἰς τὰ ἀκυρότερα μόρια καὶ τὰ πόῤῥω. — διὰ τί δὲ ἐν τοῖς ἄρθροις συνίσταται ὁ ῥευματισμὸς τῆς ποδάγρας; — ὅτι νευρώδη εἰσὶ καὶ ὀστώδη καὶ ψυχρὰ καὶ εὐπαθῆ. 4) κένωσιν V. a. c. κίνησιν N. C. 5) consuevit C. εἴωθεν.

ὑγρότητα πλεονάζουσαν καὶ ἐπιῤῥέουσαν ταῖς θριξὶν, ἐξ ἧς αἱ τρίχες τρέφονται καὶ πληθύνονται. πλὴν ἐν τοῖς ἄρτι χρόνοις καὶ ποδαγριῶσι καὶ φαλακροῦνται διὰ τὸ ἀργὸν τοῦ βίου καὶ τρυφηλὸν τῆς διαίτης καὶ τὴν πολλὴν οἰνοφλυγίαν.

ΔΑΜ. Τοὺς εὐνούχους τὸ πάθος τῆς τῶν ὄρχεων τομῆς ὁμοιοῖ ταῖς γυναιξίν· ὡς γὰρ ἐκείναις φαλάκρωσις οὐ γίνεται διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς κράσεως, οὕτως οὐδὲ τοῖς εὐνούχοις. τὸ μέντοι μὴ ποδαγριᾶν αὐτοὺς ἴσως ἐν τοῖς Ἱπποκράτους χρόνοις ἀληθὲς ἦν διὰ τὸ τοῦ βίου κόσμιον αὐτῶν, ἐν δὲ τῷ νῦν οὐκέτι δι᾿ ὑπερβάλλουσαν ἀργίαν καὶ βρῶσιν καὶ πόσιν καὶ ἀκολασίαν τῆς διαίτης· τὸ γὰρ τοιοῦτον γένος τρυφηλὸν καὶ μέθυσον.

κθ΄. Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, 1) ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλίπῃ. —

ΘΕΟΦ. 2) *Αἱ γυναῖκες οὐ ποδαγριῶσι, διότι περιουσίαν χυμῶν οὐκ ἔχουσι τῇ κενώσει τῶν καταμηνίων. ἐὰν δὲ συμβῇ αὐταῖς ἐπισχεθῆναι αὐτὰ, ποδαγριῶσι κακοχυμίας πληρούμεναι, ἣν ἡ φύσις ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ ἄκυρα καὶ πόῤῥω μόρια ἀποδιώκει ὡς ἄχρηστον κἀντεῦθεν γίνεται ποδάγρα.*

ΔΑΜ. Ἐπὶ τῶν ἀφροδισιαζόντων τείνεται τὸ νευρῶδες γένος ἅπαν, κἀντεῦθεν ἐνασθενοῦν, δεχόμενον τὸ ῥεῦμα, ὑποκειμένης πληθώρας καὶ ἀπεψιῶν, πάσχειν ἀρθῖτιν εἰκός.

λ΄. Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν. —

ΘΕΟΦ. Οἱ παῖδες πρὸ μὲν τοῦ ἀφροδισιάζειν οὐ ποδαγριῶσιν, εἰ καὶ περιττωματικοί εἰσι διὰ τὸ πλημμε-

---

1) πρὸ τοῦ ἀφροδισιάζειν **D** .ἐκλέλοιπεν αὐτὴν. **V. c.** 2) **COD. ESC.** τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ καθαιρόμεναι ποδαγριῶσιν, οὐ διὰ τὸ καθαίρεσθαι, ἀλλ᾿ ὅτι ἀτακτοῦσι, καὶ διὰ ἀκρατοποσίαν πολλὴν καὶ διὰ τὸ λουτροῖς πολλοῖς κεχρῆσθαι πρὸ πέψεως καὶ μετὰ τροφὴν, καὶ διὰ τὸ ἀκολάστως κεχρῆσθαι συνουσίαις. ὁ δὲ Ἱπποκράτης φησὶν, γυναικὸς τὰ καταμήνια ἢν ἐπισχεθῶσι, πώγωνα φύει.

λὲς τῆς διαίτης, ὅτι οὐ γίνεται αὐτοῖς βρασμὸς ἀποχῇ τῶν ἀφροδισίων. μετὰ δὲ τὸ ἀφροδισιάζειν ποδαγριῶσι τῷ λόγῳ τᾶ βρασμᾶ καὶ τῆς κινήσεως τῆς ἐκ τῶν ἀφροδισίων, ἅπερ χύσιν ποιοῦντα τῶν ὑλῶν καταβλάπτουσι τοὺς πόδας, εἰ τύχοι αὐτοὺς εὐπαθεῖς εἶναι, καὶ τὴν ποδάγραν ποιοῦσιν.

λα΄. Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρατοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη ἰῆται, ἢ φαρμακοποσίη. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἡ ὀφθαλμία ἢ κατ' ἰδιοπάθειαν γίνεται ἢ κατὰ συμπάθειαν. κατ' ἰδιοπάθειαν μὲν, ὡς ἡνίκα οὖσα ἡ ὕλη παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἐνοχλεῖ ἢ παχεῖα καὶ δυσεκμόχλευτος ἢ λεπτὴ καὶ δριμεῖα, ἢ ὡς ἡνίκα δυσκρασία ἐστὶ ψιλὴ περὶ αὐτὸν, ἐλαχίστην ἔχουσα ὕλην· κατὰ συμπάθειαν δὲ, ὡς ἡνίκα πάσχει ὁ 2) ὀφθαλμὸς ἢ ἐν ἑνὶ μορίῳ τουτέστιν ἐν ἐγκεφάλῳ ἤ τινι τοιούτῳ πλη-

---

1) COD. ESC. 1.) παράδοξόν ἐςι καὶ ξένον τὸ εἰπεῖν, ἀκρατοποσίη ὀδύνην ὀφθαλμῶν λύει — ἀλλὰ καὶ τὸ λετρὸν πῶς λύει ὀδύνας ὀφθαλμῶν, παράδοξόν ἐςι etc. 2.) τὰ συνήθη sunt venae sectio, κάθαρσις ἤτοι φαρμακείη. 3.) τί δήποτε διαφόρων θεραπειῶν μνημονεύσας ὁ Ἱπποκράτης οὐκ εἶπε καὶ τὴν διάφορον ὀφθαλμίαν, ἀλλὰ παρεσιώπησεν; 4.) δεῖ ζητῆσαι, εἰ ὀφθαλμία ἁπλῆ et κατὰ πρωτοπάθειάν ἐστιν ἢ σύνθετος καὶ κατὰ συμπάθειαν τοῦ παντὸς σώματος. — καὶ ὅτι ἐστὶν ἁπλῆ ὀφθαλμία καὶ σύνθετος, ὁ Γαληνὸς τοῦτο θαυμασίως ἀποδείκνυσιν ἐν τῷ ὑπομνήματι διά τινος ἱστορίας λέγων, ὅτι ἦν ἐν Ῥώμῃ ἄριστος καὶ θαυμαστὸς περιοδεύτης ὀφθαλμικὸς qui simplices ophthalmias mirifice curabat, compositas i. e. ex plethora universali oriundas non curabat. 5.) quot ὀφθαλμίαι. a) simplex. b) σύνθετος. α. κατὰ ποιότητα. β. ποσότητα. γ. συναμφότερον. a) simplex. 1. ὑπὸ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν 2. ὑπὸ λεπτῶν καὶ δριμέων. Sunt quinque differentiae: 1) simplex ὑπὸ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν curatur vino, quod rarefacit omnia. — ἐνταῦθα δὲ γενόμενος ὁ Φιλάγριος θαυμασίως ἐπέστησε καὶ λέγει καὶ τὴν δοκιμασίαν τοῦ οἴνου, ποῖον δεῖ εἶναι τὸν οἶνον τὸν ἐπὶ ταῖς ὀφθαλμίαις παραλαμβανόμενον, — λευκὸν, γλυκὺν, μηδὲ παλαιὸν et προσδιορισμὸν addit, si homo εὐπαθής ἐστι τὴν κεφαλὴν, melius κεκραμμένον vinum, non ἄκρατον. 2) διὰ δυσκρασίαν τοῦ παντὸς σώματος. Cura λουτροῖς. 3) Ophthalmiam idiopathicam a tenuibus et acribus humoribus cura τῇ πυρίᾳ διὰ τοῦ θερμοῦ ὕδατος 4) τὴν κατὰ ποσότητα venaesectione. 5) τὴν κατὰ ποιότητα purgatione. 2) λογισμὸς V. a.

θος ὕλης ἔχοντι ἢ τῷ παντὶ σώματι ποιότητι ἢ ποσότητι χυμοῦ ἐνοχλουμένῳ ἢ δυσκρασίᾳ. διαφόρων οὖν τῶν αἰτίων τῆς ὀφθαλμίας διάφορος καὶ ἡ θεραπεία· τὴν μὲν γὰρ ποσῷ κατὰ συμπάθειαν λυποῦσαν ὀφθαλμίαν θεραπεύει ἡ φλεβοτομία τῷ λόγῳ τῆς κενώσεως, τὴν δὲ ποιῷ ἡ κάθαρσις· καθαιρομένου γὰρ τοῦ αἰτίου τῆς ὀδύνης, καὶ αὕτη παύεται, τὴν δὲ κατ᾽ ἰδιοπάθειαν λόγῳ πάχους ὕλης ἡ ἀκρατοποσία τῷ λεπτύνειν καὶ θερμαίνειν καὶ διαφορεῖν τὴν ὕλην· τὴν δὲ δριμύτητι ὕλης καὶ δυσκρασίᾳ ἡ πυρία, διὰ τὸ διαφορεῖν τὴν ὕλην ἢ τὸ ὑγραίνειν καὶ εὐκρατοῦν· τὴν δὲ δυσκρασίαν ὅλου τοῦ σώματος τὸ λουτρὸν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

ΔΑΜ. Ἐκ πείρας μοι δοκεῖ μᾶλλον, οὐκ ἐκ λόγου τινὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐγνωκέναι ταῦτα. οὐδὲν γὰρ θαυματὸν, ὀδυνώμενον ἄνθρωπον, ἐπὶ λουτρὸν ὁρμήσαντα παύσασθαι τῆς ὀδύνης ἢ κωλυόμενον οἴνου πίνειν, εἶτα οὐδὲν ὀνινάμενον, ὁρμῆσαι πρὸς αὐτὸν, ὄντα καὶ ἄλλως οἰνόφλυγα, κἄπειτα ὠφεληθῆναι. καθάπερ οὖν καὶ ἄλλα πολλὰ τοῖς ἰατροῖς ἐγράφη ἀδιορίστως, οὕτως καὶ ταῦτα δοκεῖ μοι γεγράφθαι, μήτε λογικῶς εἰπόντος αὐτοῦ τὰς διαθέσεις, μήτε τὰς συνδρομὰς ἐμπειρικῶς. ἐγεγράφει γοῦν ταῦτα τεθεαμένος καὶ πιστεύειν αὐτῷ χρή. οὐ μὴν ὑπό γε τῶν διδασκάλων τινὸς εἶδόν ποτε προσενεχθὲν κάμνοντι τοιοῦτον βοήθημα.

λβʹ. Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.—

ΘΕΟΦ. Ἡ κατὰ φύσιν διάλεκτος γίνεται, ποτὲ μὲν φερομένης τῆς γλώττης πρὸς τοὺς τομεῖς καὶ στηριζομένης εὐτονωτέρας οὔσης, ἄλλοτε δὲ ἀνακλωμένης ὡς ἐπὶ τὰ ἄνω· τῇ γὰρ διαφόρῳ κινήσει τὴν ἐκφώνησιν ποιοῦσα τὴν διάλεκτον ἀποτελεῖ. 1) ὁ τραυλισμὸς δὲ γίνεται, ἐνίοτε βραχυτέρας τοῦ προσήκοντος γεγονυίας τῆς γλώσσης, ὡς μὴ φθάζειν καλῶς στηρίζεσθαι πρὸς τοὺς τομεῖς, ὅπερ σπάνιον, ἐνίοτε δὲ μαλακωτέρας καὶ ὑγροτέρας τὴν

1) Sciendum autem est duos fieri affectus circa vocem κλαρρον et βραγχον, circa locutionem autem pselum et tranlum C. addit.

κράσιν οὔσης ἢ καθ᾽ αὐτὴν ἢ διὰ τὸν ἐγκέφαλον· τῷ πλήθει γὰρ βαρυνομένη οὐ δύναται ἀνακλασθῆναι κἀντεῦθεν ὁ τραυλισμὸς γίνεται, περὶ οὗ καὶ ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει. ὅσοι οὖν τραυλοὶ τρόπῳ τοιέτῳ γίνονται, οὗτοι διαῤῥοίαις εὐάλωτοι· τοῦ γὰρ ἐγκεφάλου τοῦ τὴν γλῶτταν ὑγραίνοντος, ἐξ ἧς ὁ τραυλισμὸς γίγνεται, ῥευματίζοντος τὴν γαστέρα, ἡ χρονία διάῤῥοια ἕπεται· καὶ τῆς γλώσσης δὲ ὑγροτέρας οὔσης φύσει, καὶ τὴν κοιλίαν εἰκὸς εἶναι τοιαύτην, ὡς ἂν θατέρου τῶν χιτώνων αὐτῆς κοινοῦ πρὸς τὴν γλῶτταν ὑπάρχοντος, ἧς καὶ οἰκεῖον πάθος ἡ πολυχρόνιος διάῤῥοια.

ΔΑΜ. Ἡ τοῦ ἐγκεφάλου ἄμετρος ὑγρότης ποιεῖ τὸ τραυλίζειν, ἀφ᾽ ἧς ὑγρότητος καὶ αἱ διάῤῥοιαι γίνονται. τε͂ γὰρ ἐγκεφάλε τοιαύτην ἔχοντος κράσιν, ἀποῤῥεῖν μὲν εἰκός ἐστι περιττωμάτων ὑγρῶν πλῆθος, ὑποδέχεσθαι δὲ αὐτὰ καταῤῥέοντα τὴν γαστέρα κἀντεῦθεν τὸν ἄνθρωπον διαῤῥοίαις μακραῖς ἁλίσκεσθαι. τῆς γλώττης δ᾽ αὖ ὑγροτέρας οὔσης σφόδρα φύσει, καὶ τὴν κοιλίαν εἰκὸς εἶναι τοιαύτην, ὡς ἂν θατέρου τῶν χιτώνων αὐτῆς κοινοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν ὑπάρχοντος. ἀσθενοῦς δὲ δι᾽ ὑγρότητα κοιλίας οἰκεῖον πάθημα χρονία διάῤῥοια.

λγ΄. Οἱ ὀξυρεγμιώδεες, οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ὀξυρεγμία γίνεται ἢ διὰ ψύξιν οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα ἢ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἐν αὐτῷ τῷ κύτει τῆς γαστρὸς πλεονάζοντα. τούτου οὖν οὕτως ἔχοντος, εὐλόγως ἐφ᾽ ὧν ἐστιν ἡ ὀξυρεγμία ἤγουν ὀξώδης ἐρυγὴ, οὐ γίνεται πλευρῖτις. ἡ γὰρ πλευριτικὴ διάθεσις ἐπὶ ξανθῇ χολῇ γίνεται, πλὴν σπανίως καὶ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν καὶ διὰ τε͂το εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης οὐ πάνυ τι.

ΔΑΜ. Τοὺς ὀξεῖαν ἔχοντας ἐρυγὴν σπανίως φησὶν ἁλίσκεσθαι πλευρίτισιν· τὸ γὰρ οὐ πάνυ τι τῶν σπανίως γινομένων δηλωτικόν ἐστιν, οὐ τῶν οὐδόλως, ὡς ἔνιοι τῶν ἐξηγησαμένων.

λδ΄. Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γί-

νονται, ὁκόσοισι δὲ ἀν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ μεγάλοι ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες. —

ΘΕΟΦ. Φαλακροὺς λέγει νῦν οὐ τοὺς κυρίως, ἀλλὰ τοὺς διὰ πάθους ἐκπτώσεως τριχῶν γινομένους, οἷον τὰς δι' ἀλωπεκίαν ἢ ὀφίασιν. οὗτοι δὲ ἔχουσι ταῦτα τὰ πάθη διὰ περιουσίαν μοχθηρῶν χυμῶν πλεοναζόντων ἄνω περὶ τὴν κεφαλὴν, οἳ τῇ ποιότητι ἐκτέμνουσι τὰς ῥίζας καὶ ταῦτα ποιοῦσι. ὅσοι οὖν φαλακροὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ, κιρσοὺς μεγάλους τουτέστιν ἀνευρύνσεις φλεβῶν τῶν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν οὐκ ἔχουσι διὰ τὸ ἄνω πλεονάζειν τὸν χυμόν. 1) εἰ μέντοι αὐτοῖς ποτε ἐπιφανῶσι κιρσοὶ μεγάλοι, πάλιν τριχοφυοῦσι διὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς κακοχυμίας τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ μεταστῆναι τὴν ὕλην κάτω.

ΔΑΜ. Τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν καλουμένην μαδάρωσιν ὀνομάζει φαλάκρωσιν· ἐκείνη γὰρ ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν ἐστι γινομένη, καθάπερ αἵ τε ἀλωπεκίαι καὶ αἱ ὀφιάσεις ὀνομαζόμεναι, μεταστάντων εἰς τὰ σκέλη τῶν φαύλων χυμῶν, ἐργάζεσθαι δύνανται κιρσοὺς, ἀνακτήσασθαι δὲ τὰς τρίχας. εἰ γὰρ ἔμπροσθεν ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν φθειρομένων αὐταῖς τῶν ῥιζῶν, ἡ διαφορὰ συνέβαινεν, εἰκότως νῦν ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῶν χυμῶν εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἐπανήξουσι κατάστασιν.

λε'. Τοῖσι ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακὸν, τὸ δὲ προγεγονέναι, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Καταρχὰς μὲν τῶν ὑδέρων βὴξ γενομένη οὐδὲν φαῦλον ποιεῖ, ἐπειδὴ οὐ πολλή ἐστιν ἡ 2) διάστασις, ὕστερον δὲ ἐπιγενομένη καὶ μέγα φαῦλον, διότι δηλοῖ εἰς τοσοῦτον αὐξηθῆναι πλῆθος τὴν ὑδατώδη ὑγρότητα, ὡς ἤδη καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν καταλαμβάνειν· διὸ βὴξ καὶ κίνδυνος πνιγῆναι τὸν ἄνθρωπον· ἢ πνευμάτων πολλῶν 3) περιουσίαν, ἐξ ὧν τῶν ἀναπνευστικῶν θλιβομένων μορίων, ἡ βὴξ γίνεται.

---

1) Om. quae sequuntur V. c. 2) διάτασις V. a. Melius. 3) sc. δηλοῖ.

ΔΑΜ. *Αὔξησιν γὰρ τῆς ὑδατώδους ὑγρότητος δηλοῖ ἡ βήξ.*

λϛʹ. Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τάμνειν δὲ 1) τὰς ἔσω. —

ΘΕΟΦ. 2) *Φλεβοτομίαν ἐνταῦθα λέγει καταχρηστικῶς τὴν σφυροτομίαν, εἴσω δὲ φλέβα τὴν οὖσαν κατ' εὐθυωρίαν τῶν νεφρῶν. αὕτη οὖν τεμνομένη διὰ φλεβοτόμου, δυσουρίαν λύει τὴν διὰ φλεγμονὴν δηλονότι γινομένην, διότι κένωσιν τοῦ αἰτίου τοῦ τὴν φλεγμονὴν ποιοῦντος ποιεῖ κἀντεῦθεν ἀπαλλαττομένης τῆς φλεγμονῆς, ἀπαλλάττεται καὶ ἡ δυσουρία. τὰς γὰρ ἄλλας δυσουρίας τὰς δι' ἀσθένειαν τῆς κύστεως ἢ σπασμώδη διάθεσιν τοῦ περισφίγγοντος μυὸς ἢ δι' ἔμφραξιν λίθου, οὐδαμῶς λύει.*

ΔΑΜ. *Τὰς εἴσω τῶν χειρῶν φλέβας φησίν.*

λζʹ. Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ, οἰδήματα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ ἔξω, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. *Ἡ αἰτία πρόδηλος· διότι ἀπὸ κυρίων τουτέστι ἀπὸ τῶν διὰ βάθους εἰς ἄκυρα μετέστη ἡ ὕλη ἤγουν πρὸς τὸ δέρμα.*

ΔΑΜ. *Ἀπὸ γὰρ τοῦ βάθους ἐπὶ τὸ δέρμα μεθίσταται.*

ληʹ. Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ πολὺν χρόνον διατελέουσι. —

ΘΕΟΦ. 3) *Καρκῖνός ἐστι σκιῤῥώδης ὄγκος, οὗ κυ-*

---

1) *τὴν εἴσω φλέβα* V. a. c. 2) COD. ESC. *ὅθεν τινὰ τῶν ἀντιγράφων μετὰ καὶ τοῦ καὶ συνδέσμου ἔχουσι τουτέστιν ὅτι δυσουρίαν καὶ φλεβοτομίη λύει, ὡς ἂν ὅτι τἄλλα πάθη τῆς δυσουρίας ἑτέρου τρόπου θεραπείας δέονται.* 3) IBID. *ὅτι ἔλεφας ἐν τῷ παντὶ σώματι, οὗτος καρκῖνος ἐν ἑνὶ μορίῳ. καρκῖνος δὲ λέγεται ἢ διὰ τὸ πληκτικὸν τοῦ ζώου ἢ διὰ τὸ ἐοικέναι τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ μορίῳ τεταγμένας φλέβας πλεκτάναις καθάπερ τοὺς πόδας τῶν καρκίνων. — καρκίνους λέ-*

ρίως μέντοι· γίνεται δὲ ἢ ὑπὸ μελαίνης χολῆς δυναστευέσης ἔν τινι μορίῳ ἢ ὑπὸ ξανθῆς χολῆς ὑπερωπτημένης. ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν φανεροί εἰσι τουτέστιν ἐπιπολεῖς, οἱ δὲ κρυπτοὶ τουτέστι διὰ βάθους, οὓς ὁ Ἱπποκράτης τὸν ἰατρὸν παραινεῖ μὴ θεραπεύειν. ἐὰν γὰρ θεραπείας τῆς ἀκριβοῦς τύχωσι, ταχέως ἀπόλλυνται, διότι αὐτῶν θεραπευομένων τομῇ ἢ καύσει τῇ μέχρι βάθους τῶν 1) ῥιζῶν, πολλὰ καὶ ἕτερα ἐπακολουθοῦσι συμπτώματα καὶ ἡ δύναμις οὐκ ἐξαρκεῖ. εἰ μέντοι ἀθεράπευτοι μένωσι τουτέστι ὀλιγοθεράπευτοι, μόνον τὰ πραϋντικὰ δεχόμενοι παρὰ τοῦ ἰατροῦ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι τῷ καταπραΰνεσθαι τὴν θηριώδη χολήν.

ΔΑΜ. Κρυπτοὺς καρκίνους λέγει ἢ τοὺς χωρὶς ἑλκώσεως ἢ τοὺς μὴ φαινομένους, ὡς διὰ βάθους κειμένους.

λθ'. Σπασμοὶ γίνονται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ ὑπὸ κενώσιος. οὕτω δὲ γίνεται καὶ λυγμός. —

ΘΕΟΦ. Ὑπὸ μὲν πληρώσεως οὕτως γίνεται ὁ σπασμός· πληροῦται τὸ νευρῶδες γένος παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν, καὶ πληρούμενον τέταται καὶ τῇ τάσει σπᾶται καθάπερ αἱ χορδαί· ὑπὸ κενώσεως δὲ τῷ ξηραίνεσθαι καὶ συνάγεσθαι πρὸς ἑαυτὸ, ὡς 2) οἱ ἐν πυρὶ θερμανθέντες ἱμάντες· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λυγμός· οὔπω γάρ ἐστι λυγμὸς εἰ μὴ σπασμώδης διάθεσις ἐν τῷ στομάχῳ συνισταμένη.

ΔΑΜ. Ὁ μὲν σπασμός ἐστι κίνησις ἀπροαίρετος ἐν προαιρετικοῖς τοῦ ζώε μορίοις γινομένη, ὃς γίνεται, ἐπὶ τὰς οἰκείας κεφαλὰς σπωμένων τῶν μυῶν· ὁ δὲ λυγμὸς, στομάχου πάθος, οἷον σπασμὸς, κίνησις αὐτοῦ ὢν, ὁμοία τῇ κατὰ τοὺς ἐμέτους, ἐπιτεταμένη δὲ καὶ σφοδροτέρα ἐκείνης· ἐν γὰρ τοῖς ἐμέτοις τὰ κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν καὶ

γει τοὺς γινομένους κατὰ τὸν οὐρανίσκον καὶ ἐν τοῖς μαστοῖς καὶ ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς μήτρας. — θεραπείη διττὴ, ἡ μὲν παρηγορικὴ, ἡ δὲ ἀναστοιχειωτικὴ καὶ ἀναιρετικὴ τοῦ αἰτίου.

1) ἰνῶν V. a. 2) οἱ ἐν πυρετοῖς θ. ἐμοῦσιν V. a.

τὸ κύτος ἐφίεται διώσασθαι ἡ φύσις, ἐν δὲ τοῖς λυγμοῖς τὰ διὰ βάθους ἀναπεπεμμένα τῷ στόματι τῆς γαστρὸς ἢ καὶ τῷ σώματι ταύτης.

μ'. Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνος γίνεται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον. —

ΘΕΟΦ. Πόνον καλεῖ τὴν ὀδύνην, ὑποχόνδριον δὲ καθόλου πάντα τὰ ὑποχόνδρια. γίνεται δὲ ἐν αὐτοῖς ἡ ὀδύνη ἢ διὰ φλεγμονὴν ἢ δι' ἐρυσίπελας ἢ δι' ἕρπητας καὶ τὰ ὅμοια, καὶ ἢ διὰ ψυχρὰν δυσκρασίαν ἢ διὰ πάχος χυμῶν ἢ πνευμάτων παχέων περιουσίαν. ἐὰν οὖν ἄτερ φλεγμονῆς καὶ τῶν ὁμοίων ὁ πόνος γένηται περὶ τὰ ὑποχόνδρια, ἀλλὰ τυχὸν διὰ πνεύματα καὶ πάχος ὕλης καὶ ψυχρὰν δυσκρασίαν, ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον τῷ σβεννύειν τὴν δυσκρασίαν καὶ τῷ διαλύειν τὸν παχὺν χυμὸν, τῷ λεπτύνειν καὶ διαφορεῖν τὰ φυσώδη πνεύματα.

ΔΑΜ. Πνεύματι γὰρ φυσώδει ἢ ἐμφράξει γίνεται πόνος, ἃ ἡ τοῦ πυρετοῦ θερμασία ἴασθαι πέφυκε, τὰ μὲν τέμνουσα καὶ λεπτύνουσα καὶ διαφοροῦσα, τὰ δὲ εἰς ὁμαλότητα κράσεως ἄγουσα.

μα'. Ὁκόσοισι διάπυόν τι ἐν τῷ σώματι ἐὸν μὴ ἀποσημαίνει, τουτέοισιν ἢ διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀποστημάτων νῦν ὁ λόγος. ἐὰν ἀπόστημα μὴ ἀποσημαίνῃ ἤγουν ἀποκορυφοῦται, δηλοῖ ἢ παχύτητα τοῦ πύου ἢ παχύτητα δέρματος· τὸ γὰρ πάθος, ὡς ἂν ἐν βάθει κείμενον, οὐδέποτε ἀποκορυφοῦται καὶ τὸ δέρμα, εἰ τύχοι πάχος ἔχειν καὶ εἶναι στεγανὸν, ὡς ἐν τῇ πτέρνῃ καὶ ἐν ἄκρᾳ χειρὶ, ἐκ ἐᾷ αὐτὸ ἀποκορυφωθῆναι. ἐὰν οὖν πῦόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἤτοι ἀπόστημα καὶ οὐκ ἀποκορυφοῦται, διὰ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἀποκορυφοῦται. γνώσῃ δὲ αὐτὸ, ἡνίκα πυοποιεῖται ἔκ τε ἀνωμάλου ῥίγους καὶ ἀτάκτου πυρετοῦ. χειρουργοῖς

οὖν ὁ λόγος ἁρμόδιος, ἵνα κατὰ λόγον τὴν χειρουργίαν 1) *ποιῶσιν.*

ΔΑΜ. Ἔστιν ὅτε καὶ διὰ πάχος τῶν ἀμφοτέρων οὐκ ἀποκρύφουται.

μβ΄. Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι ἢν τὸ ἧπαρ σκληρὸν γένηται, πονηρόν. —

ΘΕΟΦ. 2) *Φλεγμονῆς οὔσης ἐν τῷ ἥπατι, δυσκρασία γίνεται περὶ αὐτὸ, ἐξ ἧς χολὴ γεννᾶται, ἣ καὶ ἀναφερομένη παρ᾽ ὅλον τὸ σῶμα τὸν ἴκτερον ἀποτελεῖ· εἶτα τοῦ ἰκτέρου διαμένοντος, ἐὰν συμβῇ τῷ χρόνῳ συναχθῆναι παχὺν χυμὸν κἀκ τούτου σκληρὸν γενέσθαι τὸ ἧπαρ, κακὸν διὰ τὸ ἀνάγκῃ καχεξίαν ἢ ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, κακοπραγοῦντος αὐτοῦ καὶ μὴ ἐξαιματοῦντος τὰς τροφάς.*

ΔΑΜ. Ἐνδείκνυται γὰρ ἢ φλεγμονὴν ἢ σκίῤῥον· ἐγχωρεῖ γὰρ διὰ μόνην ἔμφραξιν συστῆναι τὸν ἴκτερον ἢ κριτικῶς ἀπωσθῆναι εἰς τὸ δέρμα τὴν χολήν.

μγ΄. Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισι, γινομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Σπληνώδεις εἰσὶν οἱ ἔχοντες ὄγκον ἐκ μελαγχολικοῦ χυμοῦ περὶ τὸν σπλῆνα. οὗτοι οὖν ἐὰν, κενουμένου φυσικῶς τοῦ αἰτίου, ἁλῶσι δυσεντερίᾳ τῇ ζέσει τοῦ χυμοῦ συντόμῳ μὲν, καλὸν, μακρᾷ δὲ, οὐκ ἀγαθόν. ὕδρωψ γὰρ ἐπιγίνεται αὐτοῖς ἢ λειεντερία καὶ ἀπόλλυνται, ὕδρωψ μὲν διὰ τὸ ἐξασθενεῖν τὸ ἧπαρ τῇ πολλῇ κενώσει, συγκενουμένου τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. πολλάκις δὲ καὶ ἡ γαστὴρ ἐξασθενεῖ τῷ αὐτῷ λόγῳ καὶ λειεντερία γίνεται.

ΔΑΜ. Ὅσοι σπλῆνα ἔχουσι χρονίως ἐσκληρυμένον, τούτοις ἐπιγινομένη δυσεντερίη λύει τὴν διάθεσιν, ὅταν λόγῳ μεταστάσεως καὶ κενώσεως τῶν ἐμπεπλασμένων τῷ

---

1) *ἀποτελῶσιν* **V. a. N.** 2) **COD. ESC.** *Ἰστέον ὅτι ἴκτερον ἐνταῦθα τὸν διὰ φλεγμονὴν τοῦ ἥπατος γινόμενον λέγει.* **Totum hoc scholion.**

σπληνὶ παχέων μελαγχολικῶν χυμῶν ἀποτελεσθῇ· ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις ἐκτεινόμεναι αἱ τοιαῦται κενώσεις τοὺς κάμνοντας βλάπτουσι, δεόντως ὁ Ἱπποκράτης ἐδήλωσε τῆς ἀμετρίας τὸ κατάντημα· κακωθέντων γὰρ τῶν ἐντέρων ὑπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἥ τε δύναμις κάμνει καὶ ἡ συμμετρία τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἀπόλλυται. διὸ καὶ λειεντερία μὲν ἕπεται τῇ τῶν ἐντέρων κακώσει, ὕδερος δὲ κατὰ συμπάθειαν ἥπατος καὶ σπληνὸς καὶ φλεβῶν.

μδ'. Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεοὶ γίνονται, οἱ τοιοῦτοι ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ, πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ. —

ΘΕΟΦ. 1) Τινὲς ἐπὶ εἰλεῷ λέγουσι γίνεσθαι τὴν στραγγουρίαν οὕτως· ἐμφράττονται τὰ 2) λεπτὰ ἔντερα ὑπὸ παχέων καὶ γλίσχρων χυμῶν καὶ ἐμφραττομένων αὐτῶν, οὐ γίνεται ἀνάδοσις πρὸς τὸ ἧπαρ, ἀναδόσεως δὲ μὴ γενομένης, οὐδὲ γένεσις γίνεται τῶν χυμῶν, λοιπὸν οὐδὲ διάκρισις οὔρων. ἐντεῦθεν ὀλίγιστον φέρεται στραγγοειδῶς ὅπερ ἐστὶ στραγγουρία ὃ καὶ χαλεπόν. ἐν ἑπτὰ γὰρ ἡμέραις ἀπόλλυται, ἐὰν μὴ πυρετὸς ἐπιγένηται. ἐὰν γὰρ ἐπιγένηται, χύσιν ποιεῖ τῆς ὕλης καὶ λεπτύνει αὐτὴν καὶ τέμνει καὶ ἐκφράττει τὰ ἐμφραγέντα μόρια καὶ τὰ οὖρα αὐτάρκως ἐκκρίνεται, ὅπερ ἀγαθόν. οὕτως μὲν ἔφησάν τινες, ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἐπὶ ϛραγ-

1) Στραγγουρία ἐπιγίνεται εἰλεῷ, οὐκ εἰλεὸς στραγγουρίᾳ· ὁ δὲ ἀφορισμὸς ἀντιστρέφει δι' αἰτίαν τοιάνδε· ἐπειδὴ ἡ ἐποχὴ τῆς γαστρὸς βραδέως διαγινώσκεται, ἡ δὲ τοῦ οὔρου συντόμως. καὶ γάρ τισι μὲν ἡ γαστὴρ ἐπέχεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ οὖρον. διὰ τοῦτο τὸ μὲν ἐπὶ γαστρὶ πάθος βραδύτερον ἐξελέγχεται, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ οὔρου ταχέως. καὶ δὴ περὶ τὴν γαστέρα πάθος εἰλεοῦ συμβὰν μετέδωκε καὶ τῇ κύστει. καὶ τοῦ μὲν εἰλεοῦ ἔτι μὴ διαγνωσθέντος, προέλαβεν ἡ ἐκ τοῦ οὔρου διάγνωσις διὰ τῆς στραγγουρίας. ὤφειλεν οὖν ῥηθῆναι ὁ ἀφορισμὸς οὕτως· ὁκόσοισιν ἐξ εἰλεοῦ στραγγουρία ἐπιγίνεται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ στραγγουρία πρὸ τοῦ εἰλεοῦ ἀνεφάνη, εἰκότως ἔφησεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐκ στραγγουρίας εἰλεὸς ἐπιγίνεται διὰ τὸ εὐφώρατον. τὸ δὲ στραγγουρίαν ἐπὶ εἰλεῷ συμβαίνει γίνεσθαι οὕτως· ἐμφράττονται etc. V. b. A. b. COD ESC. Τὸν παρόντα ἀφορισμὸν ἐκβάλλει ὁ Γαληνὸς, ὁ μέντοι ἐξηγητὴς τοῦ παρόντος βιβλίου λέγει ὅτι πολλὰ αἴτιά εἰσι τὰ ποιοῦντα τὸν εἰλεὸν, ὧν τὸ κεφάλαιόν ἐστιν ἡ ἔμφραξις. 2) crassa C.

γουρίᾳ τὸν εἰλεὸν ὑποτίθεται, καὶ καλῶς· καὶ γὰρ πρῶτον εἰδοποιεῖται ὑπὸ τοῦ εἰλεοῦ· ἐνδέχεται γὰρ μέχρι τετάρτης καὶ πέμπτης ἡμέρας ἐν τοῖς ἐντέροις εἶναι τὴν ἔμφραξιν καὶ μὴ εἶναι διαφανῆ τὸν εἰλεὸν, ἡ δὲ στραγγουρία ἀπὸ πρώτης ἡμέρας φαίνεται.

ΔΑΜ. Φλεγμαινούσης γὰρ τῆς κύστεως, στενοχωροῦνται τὰ ἔντερα καὶ εὐθὺς ὁ εἰλεὸς γίνεται.

με΄. Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Τὸ ἕλκος χρόνιον γίνεται ὡς ἐνιαύσιον ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχει ἢ δι᾽ ὕλην ὑγρὰν ἐν αὐτῷ συῤῥέεσαν ἢ διὰ δυσκρασίαν ἢ διὰ νομήν τινα καὶ σῆψιν ἐν αὐτῷ γεγονυῖαν, ἢ ȣ̓ μόνον τῶν σαρκῶν ἅπτεται, ἀλλὰ διήκει καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ὀστῶν. ἐὰν ȣ̓͂ν τȣ̃το συμβῆ, τῇ ἐμφιλοχωρȣ́σῃ σήψει ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι ἤτοι λεπίδας ὀστοῦ καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γενέσθαι διὰ τὸ ἀποσταθὲν ὀστοῦν. καὶ τὸ τηνικαῦτα ἄρχονται θεραπεύεσθαι σαρκούμενα καὶ ἀπȣλούμενα. χρόνια δὲ ἕλκη εἰσὶ τὰ φαγεδαινικὰ, τὰ Τηλέφια, τὰ Χειρώνεια. καὶ φαγεδαινικὰ μὲν εἴρηται διὰ τὸ βιβρώσκειν, Τηλέφια δὲ ἀπὸ τοῦ πεπονθότος, Χειρώνεια δὲ ἀπὸ τοῦ θεραπεύσαντος.

ΔΑΜ. Ἕλκη φησὶ τὰ ἀπὸ φαγεδαίνης καὶ ἄνθρακος καὶ ἕρπητος καὶ τῶν ἄλλων.

μϛ΄· Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος, ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ῥάχις ἐξίσταται ἢ ἐπὶ τὰ ὀπίσω καὶ καλεῖται κύρτωσις ἢ κύφωσις, ἢ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ λόρδωσις ὀνομάζεται, ἢ ἐπὶ τὰ πλάγια καὶ σκολίωσις προσαγορεύεται. ἀλλ᾽ αὕτη ἡ ἔκστασις ἢ ἐπὶ προκαταρκτικῇ αἰτίᾳ ἢ ἐπὶ προηγουμένῃ γίνεται, καὶ ἐπὶ προκαταρκτικῇ μὲν, ὡς ἐὰν πληγῇ ὑπὸ λίθου ἢ ξύλου, ἐπὶ προηγουμένῃ δὲ, ὅταν ἐν τοῖς συνδέσμοις τῶν σπονδύλων φῦμα ἄπεπτον γεννηθῇ ἢ φλεγμονή. τότε γὰρ εἰς πλάτος ἐπιδόσεως αὐτῶν γινομένης, ἕλκονται ὡς ἐπὶ τὰ ἔσω οἱ σπόν-

δυλοι ἢ ἐπὶ τὰ ἔξω τῇ στενοχωρίᾳ. ὑποκείσθω οὖν φῦμα περὶ τοὺς συνδέσμους τῶν σπονδύλων· ἐκ τούτου ἕλκονται ὡς ἐπὶ τὰ ἔσω οἱ σπόνδυλοι, ὅθεν στενοχωρεῖται ὁ θώραξ καὶ δύσπνοια ἐπακολουθεῖ, ἥτις ἆσθμα λέγεται· γίνεται οὖν τὸ ἆσθμα ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῶν σπονδύλων, πλὴν ἐὰν παχεῖα ᾖ ἡ ὕλη τοῦ φύματος· εἰ μέντοι ὁπωσοῦν λεπτὴ εἴη, ὡς ἐνεχθῆναι μέρος ἐξ αὐτῆς παρὰ τὸν θώρακα, βὴξ γίνεται, ἐκκρινομένου διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. ὅσοι οὖν ὑβοὶ ἤτοι κυρτοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται δι' ἀποστήματος, ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς ἀπόλλυνται, ὅτι ἀναύξητα μένουσιν ἐν αὐτοῖς τὰ μόρια. ἀβαθὴς δὲ αὐτοῖς ὁ θώραξ γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐμφύτου θερμοῦ περιουσία τούτοις καὶ διὰ τοῦτο ἀπόλλυνται.

ΔΑΜ. Τοῦ πνεύμονος γὰρ ἅμα τῇ καρδίᾳ αὐξάνοντος καὶ τοῦ θώρακος στενουμένου τοῖς ἀπέπτοις ὄγκοις, στενοχωρία περὶ τὴν ἀναπνοὴν μεγάλη ἕπεται, ὥστε φθαρῆναι τὸν κάμνοντα.

μζ'. Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους τοῦ ἦρος φλεβοτομέειν, ἢ φαρμακεύειν χρή. —

ΘΕΟΦ. Προφυλακτικὸς ὁ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισφαλῶς ὑγιαινόντων εἴρηται· ἀλλ' οὗτοι οἱ ἐπισφαλῶς ὑγιαίνοντες ἢ ποσότητι χυμῶν τοῦτο πάσχουσιν, οἷς καὶ φλεβοτομεῖσθαι συμφέρει διὰ τὸ μὴ πληθωρικαῖς ληφθῆναι νόσοις, ἢ ποιότητι, οὓς καθαίρεσθαι χρὴ διὰ τὸ μὴ διαφόροις περιπεσεῖν πάθεσιν. ὅσοις οὖν τῶν τοιούτων ἢ φλεβοτομία ἢ φαρμακεία συμφέρει, τούτους χρὴ τῷ ἔαρι φλεβοτομεῖν ἢ καθαίρειν, ἐπειδὴ τότε οὐ θερμασία ἐστὶν ἡ διάλυσιν τῶν σωμάτων ἐργαζομένη, οὔτε ψύξις τὴν δῆξιν ἐπιφέρουσα τῶν χυμῶν, οὐκ ἀνωμαλία ταράττουσα τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μᾶλλον εὐκρασία.

ΔΑΜ. Προεκκαθαίρεται γὰρ ἡ ἐνοῦσα πληθώρα καὶ κακοχυμία αὐτοῖς.

μη'. Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Σπληνώδεις λέγει τοὺς σπλῆνα ἐσκιῤῥωμένον ἔχοντας, οἷς ἡ δυσεντερία ἐπιγενομένη ἀγαθόν ἐστι τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως καὶ κενώσεως τῶν ἐμπεπλασμένων τῷ σπληνὶ παχέων τε καὶ μελαγχολικῶν χυμῶν.

μθ'. Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.—

ΘΕΟΦ. Τῆς ποδαγρικῆς διαθέσεως ὁρίζει νῦν τὸν ἔσχατον καιρὸν λέγων, ὅτι ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις παύεται ἡ φλεγμονὴ καὶ ἀποκαθίσταται· καὶ γὰρ εἰ λεπτὸν εἴη τὸ ῥυὲν, καὶ ταχύτερον ἀποφλεγμαίνουσι, εἰ δὲ παχὺ καὶ γλίσχρον, ἐν πλείονι χρόνῳ· πλὴν οὐ πόῤῥω τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀποφλεγμαίνουσι τὸ μήκιστον, διότι τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρὰ διὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰ συνδέσμων ἀτμοειδῶς ἐκκενωθῆναι χρὴ καὶ τὰ τοῖς συνδέσμοις αὐτοῖς ἐμπεσόντα. ὃν γὰρ τρόπον μόγις εἰς αὐτὰ παρήρχετό τι τῆς ἔξωθεν ὑγρότητος, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ μόγις μεθίσταται.

ΔΑΜ. Ἡ τῶν ποδαγρῶν φλεγμονὴ, ῥεύματος κατασκήπτοντος εἰς τὰ ἄθρα, γίνεται. δέχονται δὲ τὸ ῥεῦμα πρῶτον μὲν αἱ χῶραι τῶν διαρθρώσεων, ἐφεξῆς δὲ τὰ πέριξ πάντα μέχρι τοῦ δέρματος. πληρουμένων δὲ τῶν διαρθρώσεων, ἀνάγκη τοὺς περικειμένους αὐταῖς ἔξωθεν κύκλῳ συνδέσμους τείνεσθαι, τὰ μέντοι νεῦρα καὶ τοὺς τένοντας οὐκ εἰκὸς φλεγμαίνειν αὐτοῖς, ἀλλὰ μόνῳ τῷ συνεκτείνεσθαι ταῖς διαρθρώσεσιν ὀδυνᾶσθαι. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μηδέποτε ὁρᾶσθαι σπασθέντα ποδαγρὸν, ὅπερ εἴωθεν ἕπεσθαι συνεχέστατα νεύρων τε καὶ τενόντων φλεγμοναῖς. ὁ γοῦν Ἱπποκράτης διὰ τὴν σκληρότητα τῶν δεξαμένων τὸ ῥεῦμα συνδέσμων ὅρον τῶν τοιούτων τὴν μ' ἔθετο.

ν'. Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγενέσθαι. —

ΘΕΟΦ. Διακοπὴν λέγει τὴν διὰ βάθους τομήν. ἐὰν

---

1) COD. ESC. Totum scholion hoc: εἴρηται ἡ ἔννοια τοῦ παρόντος ἀφορισμοῦ ἐν τῷ ὅσαι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης.

οὖν ὁ ἐγκέφαλος ὑπό τινος προκαταρκτικῆς αἰτίας διὰ βάθους τμηθῇ, ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγενέσθαι, πυρετὸν μὲν διὰ τὸ φλεγμαίνειν αὐτὸν, κύριον ὄντα μόριον, χολῆς δὲ ἔμετον, ἐπειδὴ παθούσης τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς, πάντα τὰ μόρια καὶ μάλιστα τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ὡς νεῦρα ἔχον πολλὰ ἐν ἑαυτῷ, κατὰ φύσιν κλονεῖται καὶ ταράττεται καὶ ἐπὶ τῇ 1) κινήσει παντοίων χυμῶν προσκαλεῖται σύῤῥοιαν καὶ ὡς λεπτότερα τὰ χολώδη προτρέχουσι.

ΔΑΜ. Πυρεταίνουσιν, ἐγκεφάλου διακοπέντος, τῷ κοινῷ λόγῳ· ἐπὶ γὰρ παντὸς κυρίου μορίου φλεγμονῆς πυρετὸς ἕπεται, ὁ δὲ τῆς χολῆς ἔμετος, συμπασχούσης τῆς γαστρὸς, καὶ μάλιστα τοῦ στόματος αὐτῆς, εἰς ὃ καταπέφυκεν ἐξ ἐγκεφάλου συζυγία τις ἀξιόλογος νεύρων, ὃ ἀσθενοῦν τῇ συμπαθείᾳ δέχεται τὸ χολῶδες περίττωμα ἐκ τῶν πέριξ.

να΄. νβ΄. Ὁκόσοισι ὑγιαίνουσιν ἐξαίφνης ὀδύναι γίνονται ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ. — Σκοπέειν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσι ὕπνοισι· ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι, ἢ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα. —

ΘΕΟΦ. Περὶ ἀποπληξίας διαλέγεται καὶ ταύτης λέγει τὴν ἀρχὴν, τὴν ἐπίτασιν καὶ τὴν τελείαν ἀκμήν· ἡ μὲν οὖν αὐτῆς ἀρχὴ δηλοῦται διὰ τοῦ ἐξαίφνης πόνου γενομένου τῷ 2) πάχει τοῦ βαρέος καὶ γλίσχρου χυμοῦ, εἶτα λοιπὸν πνευμάτων παχέων τικτομένων ἐμφράξεως τελείας γινομένης τοῦ ἐγκεφάλου, οὐκέτι ἐκπέμπεται ἡ δύναμις τοῖς νεύροις καὶ ἀφωνία γίνεται, ἥτις δηλοῖ ἐπίτασιν τοῦ πάθους. ἐὰν οὖν ταῦτα γένηται καὶ ῥέγχωσιν ἤτοι βεβιασμένη ἀναπνοὴ ἐπιγένηται, δηλοῦται ἡ ἀκμὴ καὶ ἀποθνήσκουσιν, ἐὰν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ. ἐὰν γὰρ πυρετὸς

---

1) κενώσει V. a. b. C. 2) τάχει V. a.

ἐπιλάβῃ, ἀναλύει τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ λεπτύνει καὶ διαφορεῖ καὶ κωλύει γενέσθαι τὸν θάνατον. πλὴν σκοπεῖν 1) χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν· ἐὰν γὰρ, πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ὑποφαίνηταί τι τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίας ἢ φαρμακοποσίας ἐόντι, χαλεπόν· δηλοῖ γὰρ παντελῆ ἀσθένειαν τῶν κλειόντων μυῶν καὶ τοῦ παντὸς σώματος· εἰ δὲ μὴ φαίνηταί τι τοῦ λευκοῦ, ἀγαθὸν σημεῖον, διότι ἐῤῥωμένην δηλοῖ τὴν δύναμιν.

ΔΑΜ. Οἷς ἐξαίφνης ὀδύνη κεφαλῆς γίνεται, μάλιστα πνεῦμα φυσῶδες αἴτιον, ἀλλὰ καὶ πλῆθος ὕλης ἐπιῤῥυείσης ἀθρόως φλεγματικῆς. διὸ καὶ ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν διάθεσιν, ὡς ἂν ἐκθερμαίνων καὶ λεπτύνων καὶ διαφορῶν τὸ φυσῶδες πνεῦμα καὶ τοὺς χυμούς. — Τῆς γὰρ κινούσης αὐτὰ δυνάμεως ἀσθενούσης, γίνεται τοῦτο· τὴν γὰρ ἐν παντὶ τῷ σώματι ξηρότητα δηλοῖ.

νγ΄. Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2) σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι. —

ΘΕΟΦ. Παραφροσύνη ἐστὶν ἔκστασις λογισμοῦ. ταύτης δὲ διαφοραί εἰσι τέσσαρες· 3) ἔστι γὰρ μετρία, ἐφ' ᾗ γέλως μόνον γίνεται, πλὴν ἄκριτος ἐκ προσηνοῦς θερ-

---

1) COD. ESC. πολλοὺς γὰρ πολλάκις θεωροῦμεν κατὰ φύσιν οὕτως καθεύδοντας τυχὸν ἀνεῳγότα ἔχοντας τὰ βλέφαρα, οὕς τινας ἐν τῇ συνηθείᾳ λαγουδάτους (Cf. Vol. I. p. 94.) οἱ ἰδιῶται καλοῦσιν. 2) κλαυθμοῦ V. c. σφαλερώτεραι. D. 3) ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν γίνεται μετὰ γέλωτος, ἐπὶ αἱματικῷ χυμῷ ζέσαντι συνισταμένη. καὶ γὰρ χεόμενον τὸ αἷμα καὶ ἡδονὴν ἐργαζόμενον τὸν γέλωτα καλεῖ. τόπον δὲ κατειλήφει, ἔνθα τὸ διανοητικὸν, τὴν μέσην κοιλίαν τοῦ ἐγκεφάλου, ὅθεν καὶ μετριωτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ καὶ τὴν θερμασίαν οὐ πολλὴν ἴσχει. ἡ δὲ δευτέρα οἷον ἡ στενάζουσα ὑπὸ μελαγχολικοῦ ἢ φλεγματικοῦ χυμοῦ κατειληφότος τὸν φρονοῦντα τόπον, κακοηθεστέρα δὲ τῆς πρώτης διὰ τὴν τῶν χυμῶν διαφοράν· ἐκ γὰρ τῆς τούτων ψυχρότητος καὶ δειλία καὶ τὸ στυγνάζειν προσγίνεται. ἡ δὲ τρίτη μετὰ σπουδῆς τινος γίνεται μετρίας ὑπὸ ξανθῆς χολῆς καὶ δακνώδους, ἐπερχομένης καὶ ἐρεθιζούσης τὸ διανοητικόν. αὕτη δὲ κακοηθεστέρα μᾶλλον τῶν προειρημένων ἐστίν. ἡ δὲ τετάρτη μετὰ πλείονος σπουδῆς καὶ μανιώδους ὀργῆς γίνεται, ὑπὸ ξανθῆς μὲν καὶ αὕτη χολῆς, ὑπεροπτηθείσης

μασίας γινομένη· ἔστι δὲ ἄλλη 1) σφοδροτέρα, ἐφ' ῇ τάραξις καὶ θράσος καὶ ὕβρις ἐπὶ ἔτι πλείονι θερμασίᾳ γινομένη· ἔστι δὲ ἄλλη σφοδροτάτη, ἐφ' ῇ ἔστι θηριώδης τρόπος ἐπὶ παντελεῖ θερμασίᾳ ἐκ μελαγχολικωτέρου χυμοῦ. ὅσαι οὖν τούτων μετὰ γέλωτός εἰσι, ἀσφαλέστεραί εἰσι, διότι ἐπὶ ἀμυδροτέρᾳ θερμασίᾳ γίνονται ὁρμωμένη ἐξ αἵματος· ὅσαι δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι, διότι ἐπὶ σφοδροτέρᾳ θερμασίᾳ γίνονται, ὁρμωμένη ἐκ ξανθῆς χολῆς.

ΔΑΜ. Ἐπὶ χυμῷ γὰρ ἡδυτέρῳ συμβαίνουσιν αἱ μετὰ γέλωτος. γίνονται δὲ πᾶσαι παραφροσύναι, πάσχοντος τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ πρώτως ἢ κατὰ συμπάθειαν.

νδ'. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ, αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Σημειωτικὸς οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ ὀξέων νοσημάτων τῶν μετὰ πυρετοῦ γινομένων. ἐπὶ οὖν τοιούτων ἡ κλαυθμώδης ἀναπνοὴ ἤγουν ἡ διακεκωλυμένη ἡ μετ' οἰμωγῆς τινος καὶ ἤχου ἐκφερομένη σημαίνει σπασμώδη διάθεσιν τῆς τῶν ἀναπνευστικῶν μυῶν ξηρότητος, ἢ φεγμονώδη θερμασίαν, πολλάκις δὲ καὶ παραφροσύνην. ἐπ' ἀμφοτέροις δὲ τούτοις πυρετὸς ὑποκείμενος, κακόν.

δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα τόπον καταλαβούσης. καὶ αὕτη κακοηθεστέρα τῶν ἄλλων. Ἰστέον δὲ ὅτι γέλως ἐστὶ διάχυσις πολλοῦ πνεύματος, ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ κινουμένη, ἐπιτρεπούσης τῆς λογικῆς ψυχῆς. ὅθεν καὶ πρὸς τὴν τοιούτου πνεύματος ἐξέλευσιν οἱ μύες τῶν παρειῶν διατείνονται καὶ ἀνακαγχασμὸς τῇ τούτου διεξόδῳ τοῖς ἀναπνευστικοῖς ὀργάνοις ἐγγίνεται οἷον συγκρουομένοις πρὸς ἑαυτὰ τῇ ῥαγδαίᾳ καὶ σφοδρᾷ διεξόδῳ τοῦ πνεύματος. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως διάχυσις πνεύματος, πρὸς γέλωτα καταχρηστικῶς, ὅταν τις προσψαύσῃ τοὺς ἀδένας τοὺς ὑπὸ ταῖς μασχάλαις ἢ τὰ πέλματα τῶν ποδῶν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. πλὴν καθὼς εἴπομεν, ἐπιτρεπούσης τῆς ψυχῆς, ὁ γέλως ἐγγίνεται. οἱ γὰρ συντεταμένοι ἄνθρωποι καὶ πρὸς σεμνότητα βίου ἐσπευδακότες οὐ γελῶσιν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, κἂν τις τοὺς ἀδένας τούτων κινήσειεν. V. b. A. b. Scholion vulgare V. a. c. N. A. a.

1) φαιδροτέρα V. c. 2) Hoc scholion om. V. a. c. C. N. A. a. Habent V. b. A. b.

ΔΑΜ. Τὰ παιδία πολλάκις ὁρᾶται κατὰ τὸν τοῦ κλαίειν καιρὸν εἰσπνέοντα διακεκομμένην εἰσπνοὴν, ἱσταμένου μεταξὺ τοῦ θώρακος, εἶτ' αὖθις προστιθέντος τὸ λεῖπον, ὅπερ ἐν ἐπιδημίαις εἶπεν αὐτὸς διπλῆν εἴσω ἐπανάκλησιν, οἷον ἐπείσπνευσιν. ὃ δὴ γίνεται ἢ διὰ κάματον δυνάμεως ἢ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων σκληρότητα ἢ δι' ἄμφω συνελθόντα. τὸ μέντοι τὴν ἀναπνοὴν συμβαίνειν, ὁποία τοῖς κλαίουσι γίνεται, πρὸς τοῖς εἰρημένοις αἰτίοις ἐνδείξεταί τινα διάθεσιν ὀδυνώδη, καθ' ἣν οἷον οἰμώζοντες ἢ στένοντες ἤ τινα μικτὸν ἀποτελοῦντες ψόφον ἀναπνέουσιν οὕτως.

νέ. Τὰ ποδαγρικὰ πάθεα καὶ τὰ μανικὰ, τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Εὐλόγως τῷ ἦρι ταῦτα τὰ πάθη κινοῦνται, διότι χύσις ἐν αὐτῷ, θερμῷ ὄντι συμμέτρως, τῆς προσαναχθείσης ἐν χειμῶνι ὕλης γίνεται καὶ ἀποδίωξις ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τόπων ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς ἤγουν τοὺς πόδας· καὶ μὴν καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ διὰ τὸ καταβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις ὑπὸ τῆς ἀνωμάλου δυσκρασίας· τούτων γὰρ καταβαλλομένων, διάφοροι τίκτονται χυμοὶ

---

1) COD. ESC. Εἴρηται ἐν τῷ τρίτῳ τμήματι ὅτι γίνονται πάθη ἐν ταῖς ὥραις, ἀλλ' ὁ τὰ μὲν οἰκεῖά εἰσι, τὰ δὲ ξενὰ καὶ ἀνοίκεια. καὶ ἀποροῦσιν ὅτι πῶς ἐνδέχεται τὰ πάθη ταῦτα γίνεσθαι ἐν τῷ ἔαρι, εἴγε εὔκρατόν ἐστι καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ φυσικαὶ ἀμέμπτως ἐνεργοῦσι διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ ῥώμην αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ ὁ φίλιος χυμὸς τότε γεννᾶται; καὶ λέγομεν ὅτι τὸ ἔαρ οὐκ ἔστι γεννητικὸν τούτων τῶν παθῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον διελέγχει καὶ δημοσιεύει τὰ πάθη ταῦτα· τὰς γὰρ ὕλας τὰς ἀποθησαυρισθείσας καὶ ἀποσφηνωθείσας ἐν τῷ σώματι ἔκ τε τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος ἐρχόμενον τὸ ἔαρ καὶ ἐπιλαμβανόμενον τῇ οἰκείᾳ θερμότητι καὶ εὐκρασίᾳ χύσιν ποιεῖται τῶν ὑλῶν τούτων, ἐφ' ᾗ ἰσχύσει, εἰ μὲν ψυχραί εἰσι καὶ φλεγματικαὶ φέρονται ἐπὶ τὰ ἄρθρα καὶ ποιοῦσι ποδάγρας καὶ ἀρθριτικά. εἰ δὲ χολή ἐστι, φέρεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ποιεῖ μανίας. ἐν μέντοι τῷ φθινοπώρῳ τὰ πάθη ταῦτα ὡς οἰκεῖα γίνονται· ὑπὸ γὰρ τῆς δυσκρασίας καταβάλλονται αἱ δυνάμεις καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· οὐδὲν γὰρ οὕτως καταβάλλει τὰς δυνάμεις ὡς ἡ ἀνώμαλος δυσκρασία· ἴσμεν γὰρ φύσει ἀνώμαλον εἶναι τὸ φθινόπωρον. In haec verba Codex Escorialensis fol. 270 exit.

καὶ πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ κάτω τόπους διωκόμενοι ποδάγρας ποιοῦσι, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἐναποκλείεσθαι τὴν ἀθροισθεῖσαν ἐν τῷ θέρει κακοχυμίαν.

νϛʹ. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες· ἢ ἀπόπληξιν τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει. —

ΘΕΟΦ. Νῦν περὶ μελαγχολίας διαλέγεται καὶ περὶ μεταστάσεως ὕλης τῆς προσούσης αὐτῇ καὶ διαδοχῆς ἑτέρων νοσημάτων καί φησιν, ὅτι ἐὰν, ὑπὸ μελαγχολίας ἐχομένου τινὸς, ἀποσκήψῃ ἡ τοιαύτη ὕλη κατὰ μετάθεσιν εἰς τάδε, ἐπικίνδυνος· εἰ μὲν πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνεχθῇ, ποιεῖ τύφλωσιν, εἰ δὲ ἐπὶ τὰ νεῦρα, σπασμοὺς τοὺς ἐπὶ πλήθει γινομένους, εἰ δὲ τελείως ἐμφράξει τὰς κοιλίας τοῦ ἐγκεφάλου, ἃς σῶμα καλοῦσι, ἀποπληξίαν ἐργάζεται, εἰ δὲ πρὸς τὰς μήνιγγας, ἀποτελεῖ μανίαν τουτέστι μελαγχολίαν τὴν ὀνομαζομένην μανιώδη.

ΔΑΜ. Γίνονται μὲν καὶ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἀποπληξίαι καὶ σπασμοὶ καὶ πηρώσεις ὀφθαλμῶν, γίνονται δὲ καὶ διὰ μελαγχολικὸν, ἐπειδὴ κοινὸν ἀμφοτέροις ἐστὶ τὸ πάχος. οὐ μὴν τὸ τῆς μανίας κοινόν· δεῖται γὰρ ἐρεθίζοντος χυμοῦ καὶ δάκνοντος πρὸς τὴν γένεσιν.

νζʹ. Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων μέχρι ἑξήκοντα. —

ΘΕΟΦ. Τοὺς ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἄχρι ἑξήκοντα τὸ τῆς ἀποπληξίας πάθος καταλαμβάνει, ὅτι πλεονάζει μάλιστα κατ' αὐτοὺς ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς, ὃς καὶ τῇ παχύτητι ἐμφράττων τὴν ἀποπληξίαν ἀποτελεῖ. γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ φλέγματος ἀποπληξία κατ' ἐξαίρετον, ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης νῦν ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν μέλαιναν χολὴν παχεῖαν οὖσαν, τότε δὲ πλεονάζουσαν.

νηʹ. Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι καὶ ἀποπεσεῖν. —

ΘΕΟΦ. Ἐπίπλοόν ἐστι πιμελώδης τις καὶ ἰνώδης

οὐσία ἐπικειμένη τοῖς ἐντέροις καὶ τῇ 1) γαστρί. τούτου πολλάκις, ἐν τῷ ὑπογαστρίῳ τρώσεως γεγονυίας, ἐκπίπτει μέρος τι, καὶ ἐπειδὴ πιμελῶδές ἐστι καὶ εὐπαθὲς, ὁμιλοῦν τῷ ἔξωθεν ἀέρι, ἀνάγκη εὐθέως σήπεσθαι. κελεύει οὖν ὁ Ἱπποκράτης τὸ ἐκπεπτωκὸς τέμνειν καὶ οὕτω τῇ γαστροῤῥαφίᾳ χρῆσθαι.

ΔΑΜ. Ὅταν γυμνωθῇ καὶ προκύψῃ ἐκτὸς ἔντερον ἢ σπλάγχνον ἢ λοβὸς ἢ τοιοῦτό τι καὶ χρονίσῃ καὶ βιαίως ψυχθῇ, ἀνάγκη σαπῆναι· εἰ δὲ αὐθωρὸν εἰσαχθῇ, οὐδαμῶς ἀληθές.

νθ'. Ὁκόσοισι ἀπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλεομένοισιν ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐγγίνονται. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἀθροιζόμενον γὰρ ἐκεῖσε τυχὸν ἐν τῇ κοιλότητι, ἐν ᾗ ἡ διάρθρωσις τοῦ ἰσχίου, φλέγμα οἱονεὶ καταβρέχει τοὺς συνδέσμους καὶ χαλαροὺς αὐτοὺς ποιεῖ κἀντεῦθεν ἐξίσταται, καὶ πάλιν ἐμπίπτει ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ.

ΔΑΜ. Ἐν τοῖς ἄρθροις πολλάκις ἀθροίζεται φλεγματώδης χυμὸς, ὃν ὀνομάζει μύξαν, ᾧ διαβρεχόμενοι οἱ σύνδεσμοι χαλαρώτεροι γίνονται, ὥστε ῥαδίως ἐξάγεσθαι τὸ ἄρθρον τῆς κοιλότητος καὶ εἰσάγεσθαι.

ξ'. Ὁκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐχομένοισι χρονίης τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι φθίνει τὸ σκέλος, 3) καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσι. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν διὰ πλῆθος μύξης ἐπὶ πλέον ἐξεστηκὸς μένῃ τὸ ἰσχίον, γενήσεται 4) χώλανσις τοῦ σκέλους, ἀκολουθήσει δὲ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀτροφία, ὡς τῆς κατὰ φύσιν στερηθέντος κινήσεως. οὕτως μὲν φθίνει τὸ σκέλος καὶ 5) χωλεύει τῶν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένων, ἐὰν μὴ καυθῶσιν. εἰ μέντοι καυθῶσιν, οὐδὲν τούτων πάσχουσιν. ἡ γὰρ καῦσις τὴν μύξαν τὴν τὸ ἰσχίον ἐκπίπτειν ποιοῦσαν

---

1) κοιλίᾳ V. b. 2) Hoc scholion cum aphorismo om. V. b. A. b. N. 3) χωλεύουσι V. c. 4) χόλωσις V. a. 5) χωλοῦται V. a. b.

ξηραίνει καὶ ἐκδαπανᾷ καὶ στερέμνιοι γίνονται οἱ σύνδεσμοι καὶ τὸ δέρμα καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθίστανται, καὶ λοιπὸν οὐκέτι ἐκπίπτει ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ ἀπὸ τῆς κοιλότητος.

ΔΑΜ. Τῇ γὰρ καύσει τὴν μύξαν ξηράναντες καὶ τὴν χαλαρότητα τοῦ δέρματος, εἰς ἣν ὠλίσθαινε τὸ ἄρθρον, εἰς συντονίαν ἀχθεῖσαν, συμβήσεται πάντως, μηκέτι τὸ ἄρθρον μεθίστασθαι.

Τμῆμα ἕβδομον.

α΄. Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις τῶν ἀκρωτηρίων, κακόν. —

Ἀρχὴ τοῦ ἑβδόμου τμήματος.

ΘΕΟΦ. Περὶ ἐπιγινομένων ἐνταῦθα διαλέγεται, τὰ δὲ ἐπιγινόμενα, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ πρὸ τοῦδε τμήματι, τετραχῶς. ὑποτίθεται οὖν ἐνταῦθα νόσημα, ὅπερ ἐστὶν ὀξὺς πυρετὸς καὶ ἐπὶ τούτῳ σύμπτωμα, ὅπερ ἐστὶ ψύξις ἀκρωτηρίων καί φησιν, ὅτι ἐὰν ἐπιγένηται ἐν τοῖς ὀξέσι πυρετοῖς ψύξις ἀκρωτηρίων τουτέστι δακτύλων, ῥινὸς, ὤτων καὶ ἁπλῶς τῶν ἐπιπολαίων μορίων ἄνευ φανερᾶς αἰτίας, κακόν ἐστι καὶ ὀλέθριον· δηλοῦται γὰρ ἀσθενὲς εἶναι τὸ ἔμφυτον θερμόν. οἶδε γὰρ ὁ πυρετὸς κατασβεννύειν αὐτὸ ἢ φλεγμονὴ ἀξιόλογος ἐν ἥπατι ἢ γαστρὶ, ἥτις τῇ ζέσει δίκην σικύας ἕλκει τὸ αἷμα πρὸς ἑαυτὴν κἀντεῦθεν λειφαιμοῦντα τὰ ἄκρα ψύχεται.

ΔΑΜ. Ἐν μὲν τοῖς χρονίοις νοσήμασι καὶ μάλισθ' ὅσα χωρὶς πυρετῶν εἰσι, καὶ κατὰ χειμῶνα, καὶ γέρουσι, ψυχρὰ γίνεσθαι τὰ τοῦ σώματος ἔσχατα, ῥῖνας καὶ ὦτα καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν ἄκρα, οὐδὲν ἄτοπον, ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι τὸ σύμπτωμα ὀλέθριον, φλεγμοναῖς σφοδραῖς σπλάγχνων ἐπιγινόμενον, ὅτι σὺν τῷ τὰ ἄκρα ψύχεσθαι καὶ διακαίονται τὰ ἔνδον· διὰ γὰρ τὸ τῆς φλεγμονῆς σφοδρὸν ὑπ' αὐτοῦ ἕλκεται τὸ αἷμα δίκην σικύας ἐξ ὅλου τοῦ σώματος· διὸ καὶ τὰ ἀκρωτήρια ψύχονται.

β΄. Ἐπὶ ὀστέῳ νοσήσαντι, σὰρξ πελιδνὴ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Νοσεῖ τὸ ὀστοῦν, ὕλης μοχθηρᾶς ἕως αὐτοῦ χωρούσης. ἐὰν οὖν, πεπονθότος αὐτοῦ, σὰρξ πελιδνὴ ἐπιγένηται, κακόν ἐστι· δηλοῦται γὰρ σβέσις τῆς κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ θερμασίας καὶ κακόηθες εἶναι τὸ νόσημα.

ΔΑΜ. Σβέννυται γὰρ τὸ φύσει θερμόν.

γ΄. Ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἔμετος καὶ λὺγξ ἄμφω πάθη εἰσὶ στομάχȣ, ἀλλὰ διαφέρουσι τῷ τόπῳ· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἐμέτου ἐν αὐτῇ τῇ κοιλότητι τοῦ στομάχου ἐστὶν ἡ ὕλη, ἐπὶ δὲ τῆς λυγγὸς ἐν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ τοῦ στομάχου. ἐὰν οὖν ἐπὶ ἐμέτῳ λὺγξ ἐπιγένηται, κακὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ ἀκυροτέρου μορίου, λέγω δὴ τῆς κοιλότητος, ἐπὶ κύριον μόριον ἤτοι τὴν οὐσίαν τοῦ στομάχου μετῆλθεν ἡ ὕλη. καὶ μὴν καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ ἐπὶ ἐμέτῳ εἰ ἐπιγένωνται, κακὸν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· συνέπαθε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῷ στομάχῳ φλεγμαίνοντι· καὶ δῆλον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν· οὗτοι γὰρ δεξάμενοι τὴν ὕλην καὶ 1) διαταθέντες ἐρυθροὶ ἐγένοντο.

ΔΑΜ. Λὺγξ ἐπὶ ἀνιῶσι χυμοῖς εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἢ εἰς αὐτὴν τὴν γαστέρα συνίσταται, οὓς εἰ μὴ ὁ ἔμετος ἀπωθήσει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἔτι ἡ λὺγξ ἐπιμένει, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ τὴν γαστέρα φλεγμαίνειν οὐ μετρίως ἀνάγκη. ἕπεται δὲ ἀμφοτέραις ταῖς διαθέσεσι τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔρευθος, μᾶλλον δὲ ταῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον φλεγμονώδεσι διαθέσεσιν.

δ΄. Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ ἱδρὼς ἐπιγενόμενος ἀπαλλαγὴν φέρει νοσημάτων, πλὴν οὐχ ὁ τυχὼν, ἀλλ' ὁ προνοίᾳ φύσεως γινόμενος. ἐὰν ἱδρὼς γένηται καὶ οὐκ ἀκολουθήσῃ εὐφορία, ἀλλὰ μᾶλλον φρίκη, χαλεπόν ἐστι· δηλοῖ γὰρ πλῆθος ὕλης ὑποκειμένης καὶ λόγῳ κακοηθείας γίνεσθαι νοσήματος.

---

1) διατιθέντες V. a, b. quum sint affecti C. διατεθέντες.

ΔΑΜ Τὰ κρίσιμα γὰρ μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν δύσκριτα, τὰ δὲ θανατώδεα· νικᾶσθαι γὰρ ἡ φύσις δηλοῦται ἐν ταῖς τοιαύταις διαθέσεσιν.

έ. Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ κυρίως μανία ἐκ ξανθῆς χολῆς πλεοναζούσης ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ γίνεται, ἀλλ᾽ αὕτη ἡ ὕλη 1) ἐκριφεῖσα πρὸς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἔντερα, ποιεῖ δυσεντερίαν, εἰ δὲ πρὸς τὸ ἧπαρ, ἀσθένειαν ποιεῖ τῆς αἱματοποιητικῆς δυνάμεως, καὶ ὕδρωπα ἐργάζεται μέτριον. ἔκστασιν δὲ ποιεῖ τουτέστι κίνησιν καὶ ταραχὴν, μέλλουσαν κρίνεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον, ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἐὰν οὖν τούτων τι ἐπὶ τῇ μανίᾳ ἐπιγένηται, ἀγαθόν ἐστιν· ἀπὸ γὰρ κυριωτάτου μορίου, τοῦ ἐγκεφάλου, ἐπὶ ἀκυρότερον μετενήνεκται ἡ ὕλη.

ΔΑΜ. Δυσεντερία μὲν καὶ ὁ ὕδρωψ τῷ λόγῳ τῆς μεταστάσεως, οὐ κακὰ, ἡ δὲ ἔκστασις, ἐπίτασις οὖσα μανίας, πῶς ἢ λογίσασθαι, τῇ σφοδρότητι τῶν ποιούντων αἰτίων τὴν μανίαν ἀκολουθῆσαι τὴν λύσιν, ὡς κἂν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι τὰ σφοδρότατα τῶν συμπτωμάτων ἔστιν ὅτε κρίσεις ἀγαθὰς ἐργάζεσθαι πέφυκεν.

ς′. Ἐν νούσῳ πολυχρονίῳ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ἔμετοι, καὶ χολώδεες ὑποχωρήσιες, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Πολυχρόνιος νόσος ἐστὶν ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον διατείνουσα, ἐφ᾽ ᾗ καὶ ἡ ἀποσιτία κακὸν καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, ἡ ἀποσιτία μὲν κακὸν, διότι ἡ δύναμις ἐκ ταύτης ἀσθενοῦσα οὐ δύναται ἐπὶ πλείονα χρόνον διαρκέσαι ἢ καὶ μέχρις ἀπαλλαγῆς τοῦ νοσήματος, καὶ αἱ ἄκρατοι ὑποχωρήσεις, κακὸν, διότι δηλοῦσιν ἀσθένειαν παντελῆ τῆς δυνάμεως μηκέτι ἀλλοιούσης, μηκέτι συμπεττούσης, μηκέτι κατεχούσης, ὡς λοιπὸν 2) ἀκράτως τὰ διαχωρήματα φέρεσθαι.

---

1) εἰ ἐκρυῇ V. a. b. εἰ ἐκριφῇ N. 2) κατὰ φύσιν V. b. C. κατὰ κράτος V. a.

ΔΑΜ. Ἀκράτους ὑποχωρήσεις φησὶ τὰς ἀμίκτους ὑδατώδους ὑγρότητος, οἷον πικροχόλους ἢ μελαγχολικοὺς ἢ ἰώδεις ἢ πρασοειδεῖς, αἳ δηλοῦσιν ἐκπεφρύχθαι πᾶσαν τὴν κατὰ φύσιν ὑγρότητα ὑπὸ τῆς πυρετώδους θερμασίας.

ζ'. Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Πολυποσίαν καλεῖ τὴν πολλὴν οἰνοποσίαν, ἐφ' ᾗ καὶ τὸ ῥῖγος καὶ ἡ παραφροσύνη πολλάκις πέφυκε γίνεσθαι, τὸ μὲν ῥῖγος, ὑλῶν δριμειῶν θερμῶν τε καὶ δακνωδῶν κεχυμένων ἐπὶ τὰ προαιρετικὰ μόρια καὶ αἰσθητικὰ τῇ θερμότητι τοῦ οἴνου· καὶ ἡ παραφροσύνη δὲ τῇ οἰκείᾳ θερμότητι τοῦ οἴνου, ἐπὶ θερμὴν δυσκρασίαν τρεπομένου τοῦ ἐγκεφάλου. ἄμφω οὖν ταῦτα κακὰ ἐπιγενόμενα τῇ πολυποσίᾳ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θερμασίας.

ΔΑΜ. Σβέννυται γὰρ διὰ τὸ πλῆθος τὸ ἔμφυτον θερμόν.

η'. Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξει, ἔκλυσις, ἢ ἔμετος, ἢ λειποθυμίη γίνεται. —

ΘΕΟΦ. 1) Τὸ λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ φύματος ὄντος ἔσω εἴτε ἐν τοῖς θρεπτικοῖς, τυχὸν ἐπὶ τὸν θώρακα ἢ τὴν γαστέρα, καὶ ἐξαίφνης ῥαγῇ, φέρεται ἐκ τοῦ πύου μέρος ἢ ποιότης τις ἐπὶ τὸν στόμαχον καὶ ἐκλύει αὐτὸν καὶ ποιεῖ ἐμέτους· εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀναπνευστι-

---

1) Τὰ ἐντὸς ῥηγνύμενα φύματα ἢ ἐν γαστρὶ ῥήγνυται ἢ ἐν τῇ κύστει ἢ ἐν θώρακι ἢ ἐν στομάχῳ καὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς. καὶ τὰ μὲν ἐν γαστρὶ ἢ ἐν κύστει ῥηγνύμενα κάτω χωροῦσι, τὰ δὲ ἐν τοῖς λοιποῖς μορίοις ἄνω, περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος. ὅταν οὖν ἐν τῷ στομάχῳ ῥαγῇ, τῇ τε ποιότητι τοῦ πύου δάκνεται ὁ στόμαχος, βλάπτεται δὲ καὶ ἡ ἀορτὴ λεγομένη φλὲψ κἀντεῦθεν συνεξεμεῖται τῷ πύῳ χυμὸς καί τι τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος, ὅθεν ἡ ἔκλυσις καὶ ἡ λειποθυμία ἕπεται. τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ἐν θώρακι καὶ τοῖς ἀναπνευστικοῖς καταβλάπτων τὴν καρδίαν καὶ τὸν πνεύμονα. κἀντεῦθεν οὖν διὰ βηχὸς ἀνάγεται καὶ ἐξεμεῖται. τὸ γοῦν λεγόμενον τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ἐὰν φῦμα εἴσω εἴτε ἐν τοῖς θρεπτικοῖς εἴτε ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς τυχὸν ἐπὶ τὴν γαστέρα ἢ τὸν θώρακα καὶ ἐξαίφνης ῥαγῇ ἐκ τοῦ πύου μέρος ἢ ποιότης τις ἐπὶ τὸν στόμαχον ἢ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς ῥαγῇ, φέρεται τὸ πῦον. etc. V. b. A. b. om. hoc scholion V. a. Scholion meum habent V. c. N. C.

κοῖς ῥαγῇ, φέρεται τὸ πῦον ἐπὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὴν καρδίαν ἢ ποιότης τις ἐξ αὐτοῦ καὶ ποιεῖ ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίας. ταῦτα οὖν πάντα χαλεπὰ, πλὴν Ἱπποκράτης τοῦτο ὡς ὁμολογούμενον οὐκ εἶπεν.

ΔΑΜ. Ἐπὶ τῶν γινομένων συῤῥήξεων πύου κατὰ γαστέρα ταῦτα, ἐπὶ δὲ τῶν ἀναπνευστικῶν, βῆχες καὶ πνίγες, ἐπὶ δὲ ἐντέρων διαχωρήσεις.

θ'. Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ σπασμὸς, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθα λέγει, ὅτι ἐὰν αἱμοῤῥαγία γένηται ἐξ οἱουδήποτε μορίου τοῦ σώματος καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀκολουθήσῃ σπασμὸς, χαλεπόν· οὐ γὰρ ἐπὶ πληρώσει ἕπεται, ἀλλ' ἐπὶ ξηρότητι. εἰ δέ ποτε, καταξηραινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἀγρυπνίας δηλονότι προγεγονυίας τῇ κενώσει, γένηται καὶ παραφροσύνη, ἔτι πλέον κακόν.

ΔΑΜ. Ἐμοῦσι καὶ λύζουσι διὰ τὸ πάθος τῆς γαστρὸς, παραφρονοῦσι καὶ σπῶνται, συμπασχούσης τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων.

ι'. Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λὺγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Εἰλεός ἐστιν ἔμετος κόπρου. 1) εἰ οὖν ἅψεται τῆς οὐσίας τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς ἡ κόπρος, δῆξιν ποιοῦσα λύγγα ποιεῖ· εἰ δέ ποτε ἀτμοὶ δριμύτεροι ἐνεχθῶσιν ἄνω παρὰ τὸν ἐγκέφαλον, εἰ μὲν παρ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν χωρήσουσι, παραφροσύνη γίνεται, εἰ δὲ παρὰ τὰ νεῦρα, τότε σπασμός. ταῦτα οὖν πάντα ἐπὶ εἰλεῷ γινόμενα, κακόν.

ια'. Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπλευμονίη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ πλευρῖτις ἐν τῷ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότι ὑμένι γίνεται, ἡ περιπνευμονία δὲ ἐν τῷ πνεύμονι. κακὸν οὖν ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίαν γίνεσθαι, διότι ἀπὸ

---

1) ἢ πάθος τῶν λεπτῶν ἐντέρων ὑπὸ ξηρᾶς κόπρου καὶ γλίσχρων καὶ παχέων χυμῶν ἐμφραττομένων καὶ φλεγμαινόντων V. b. addit.

ἀκύρου μορίου πρὸς κύριον τὸν πνεύμονια μετῆλθεν ἡ ὕλη.

ΔΑΜ. Ἐπιγίνεται γὰρ τῷ πάθει πάθος.

ιβ'. Ἐπὶ περιπλευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

ΘΕΟΦ. Ἐπὶ κυριώτερον μόριον ἡ μετάστασις γέγονε τῆς ὕλης· ὅσον γὰρ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος ὁ πνεύμων κυριώτερος, τοσοῦτον ἐγκεφάλου ἀκυρότερος.

ΔΑΜ. Ὅταν ὑπὸ θερμοῦ χυμοῦ γένηται περιπνευμονία, πολλοὺς ἀτμοὺς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπουσα, πληροῖ τε τὸν ἐγκέφαλον ἀτμῶν καὶ φρενῖτιν ἐργάζεται.

ιγ'. Ἐπὶ 1) τρώμασιν ἰσχυροῖσι ἢ σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι ἐὰν ἐπὶ καυσώδει πυρετῷ σπασμὸς ἢ τέτανος γένηται, κακὸν διὰ τὸ ἐπὶ ξηρότητι γίνεσθαι.

ιδ'. Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν, ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Δηλοῖ γὰρ τοὺς κροταφίτας μύας πεπονθέναι· τούτων γὰρ πληττομένων, συμπάσχει ὁ ἐγκέφαλος, ἔνθεν παραφροσύνη καὶ ἔκπληξις ἤτοι ἔκστασις ἀκολουθεῖ· ἀδύνατον γάρ ἐστι λέγειν τὸν ἐγκέφαλον 3) πεπονθέναι· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον κακὸν, ἀλλὰ καὶ θανατῶδες.

ΔΑΜ. Παράφρων ὁ παράλογα καὶ φθεγγόμενος καὶ πράττων, ἔκπληκτος δὲ ὁ ἐφ᾽ ἡσυχίας μένων, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναπεπταμένους, τοῖς ὑπὸ δέους ὁμοίως ἐκπλαγεῖσιν.

ιε'. ις'. Ἐπὶ αἵματος πτύσεϊ, πύου πτύσις· ἐπὶ πύου πτύσεϊ φθίσις καὶ ῥύσις· καὶ ἐπὴν τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν. —

---

1) καύμασι Hipp. 2) Ἐκ μὲν τοῦ τραύματος ἴσως δι᾽ αἱμοῤῥαγίαν ἡ ξηρότης ἐπακολουθεῖ, οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκ πυρετοῦ λάβρου ἢ ἡλιακῆς ἐκκαύσεως. ἕπεται οὖν τῇ τοιαύτῃ ξηρότητι σπασμὸς ἢ τέτανος ὅπερ κακόν. V. b. A. b. 3) μὴ add. C.

ΘΕΟΦ. Νῦν ἐκ τῶν θωρακικῶν μορίων ὑποτίθεται φέρεσθαι τὸ αἷμα. φέρεται δὲ ἢ διὰ ῥῆξιν ἢ διὰ διάβρωσιν ἢ ἀναστόμωσιν. ἐπὶ οὖν τῇ τοῦ αἵματος πτύσει εἰς δεύτερον πλοῦν ὁδευούσης τῆς φύσεως καὶ εἰς πῦον μεταβαλλούσης τὴν ὕλην, πύου πτύσις ἕπεται. ταύτης δὲ ἐπιμενούσης τῆς πτύσεως καὶ τῇ παρόδῳ ἀμβλυνούσης τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, ὡς μὴ χορηγεῖσθαι παρ᾽ ὅλον τὸ σῶμα, ἔκτηξις γίνεται, ἥτις φθίσις προσαγορεύεται. 1) εἰ δὲ τοσαύτη γένηται κατάπτωσις ὡς καὶ ῥύσιν τριχῶν ἢ ῥύσιν κοιλίας γενέσθαι, χαλεπώτερον. δηλοῖ γὰρ κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων. 2) τί οὖν ὑπολείπεται; θάνατον γενέσθαι ταχύτατον, εἰ τὸ πτύελον ἴσχεται διὰ τὸ ἐσχάτην εἶναι κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων.

ΔΑΜ. Ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος πτύσει γίνεται πύου πτύσις, ἐφ᾽ ᾗ πάλιν φθίσις καὶ ῥύσις, τουτέστιν ἔκπτωσις τῶν τριχῶν καὶ διαχώρησις ὑγρά.

ιζ. Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος, λύγξ. —

ΘΕΟΦ. Ἥπατος φλεγμαίνοντος, λὺγξ κακόν ἐστι· δηλοῖ γὰρ ὅτι πολλή ἐστιν ἡ πλήρωσις καὶ ἡ διάτασις, ὥστε φθάσαι τὴν στενοχωρίαν μέχρι τῆς γαστρὸς, καὶ στενοχωρουμένης αὐτῆς, γενέσθαι τὴν λύγγα, ἢ ὅτι δηλοῖ φλόγωσιν πολλὴν, ἥτις ἐκθερμαίνουσα τὰ περὶ τὴν γαστέρα καὶ τὸ στόμα αὐτῆς, λύγγα ποιεῖ.

ΔΑΜ. Γίνεται δὲ τοῦτο τῷ μεγέθει τῆς φλεγμονῆς, εἰς συμπάθειαν ἀγομένου τοῦ στομάχου διὰ τῶν κοινῶν νεύρων, εἰ καὶ βραχύτατα ταῦτά ἐστιν, ἢ διὰ τὸ χολὴν δριμεῖαν γεννᾶσθαι τῇ τοῦ ἥπατος φλεγμονῇ καὶ συῤῥεῖν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐντέρων, ἧς ἐπιπολαζούσης καὶ ἀναθε-

---

1) ἀλλὰ καὶ ἀτμοὶ ἀναδίδονται, οἱ μὲν λεπτότεροι πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς ῥίζας διακαίοντες τῶν τριχῶν ἀποῤῥέειν αὐτὰς ἀπεργάζονται· οἱ δὲ παχεῖς βρίθουσι πρὸς γαστέρα καὶ ῥύσιν ἐμποιοῦσι κἀντεῦθεν ἐξατονοῦσα ἡ δύναμις ὡς μηδὲ τὸ πῦον δύνασθαι ἀναφέρειν, ἀποθνήσκουσιν. οὕτως ἡ τοῦ πύου ἐπίσχεσις τὴν τῶν δυνάμεων κατάπτωσιν ἐπισημαίνεται. V. b. A. b. 2) Haec om. C. habent V. a. c. N.

ούσης εἰς τὴν γαστέρα δάκνεσθαί τε καὶ διὰ τοῦτο λύζειν τῷ στομάχῳ συμβέβηκεν.

ιη΄. Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς καὶ παραφροσύνη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι ἐὰν ἐπ' ἀγρυπνίᾳ σπασμὸς γένηται, κακὸν, διότι ἐπὶ ξηρότητι δηλοῦται γίνεσθαι· ἡ γὰρ ἀγρυπνία ξηρότητα ποιεῖ. εἰ δὲ καὶ παραφροσύνη ἐπιγένηται, χαλεπώτερον· δηλοῖ γὰρ ἐπίτασιν τῆς ξηρότητος.

ΔΑΜ. Διὰ ξηρότητα· κενωτικὸν γὰρ λίαν ἡ ἀγρυπνία.

1) Ἐπὶ ληθάργῳ τρόμος, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ὁ λήθαργος πάθος ἐστὶ περὶ τὸν ἐγκέφαλον συνιστάμενον, ἐξ ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς ὕλης τὴν γένεσιν ἔχων, ἐξ ἧς καὶ τὸ δυσδιέγερτον σὺν ἀτονίᾳ τοῦ φυσικοῦ πνεύματος ἐπικέκτηται· πλὴν μετὰ βληχροῦ πυρετοῦ τὸ πάθος γίνεται. ἐὰν οὖν ἐπὶ ληθάργῳ τρόμος ἐπιφανῇ, κακὸν ἤτοι ἐπισφαλές· δηλοῖ γὰρ τοσαύτην εἶναι τὴν ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν ὕλην, ὡς καὶ τὸν νωτιαῖον μεταλαμβάνειν κἀκεῖθεν τὸ νευρῶδες γένος τῇ πληρώσει σπᾶσθαι· ἄλλος δέ τις τῶν ἀφορισμῶν ἐξηγητὴς τὸν τρόμον ἐπὶ ληθάργῳ κακὸν ἔφη διὰ τὸ δηλοῦν ἄμετρον ξηρότητα.

ΔΑΜ. Ἐπίτασιν γὰρ δηλοῖ τοῦ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ χυμοῦ.

ιθ΄. Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ψίλωσίς ἐστιν ἡ τοῦ φυσικοῦ περιβλήματος στέρησις. ἐὰν οὖν ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἤτοι στερήσει σαρκῶν καὶ δέρματος ἐρυσίπελας ἐπιγένηται, κακόν· δηλοῖ γὰρ ἐπίῤῥοιαν αἱματικωτέρας ὕλης, ἥτις διαβιβρώσκει καὶ ἐκδαπανᾷ τὰς ἐπικειμένας σάρκας· τὸ γὰρ ἐρυσίπελας ὑπὸ αἵματος ξανθοχολικωτέρου γίνεται.

ΔΑΜ. Μοχθηρόν ἐστι τὸ, συγγυμνωθέντος τοῦ ὀστοῦ, φανῆναι τὴν πέριξ σάρκα ἐρυσιπέλατι κατειλημμένην.

---

1) Om. hunc aphoris. vulgatae edd.

κ'. Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐρυσίπελας γένηται καὶ κατὰ μέρος παύσηται, δηλονότι τὸ αἷμα σήπεται τῷ χρόνῳ καὶ ἐντεῦθεν νομή τις καὶ σῆψις γίνεται, ἣν σηπεδόνα ὁ Ἱπποκράτης λέγει· εἰ δέ ποτε ῥωσθείη ἡ δύναμις, ἄρχεται μετακοσμεῖν τὴν σαπεῖσαν ὕλην καὶ εἰς πῦον μεταβάλλειν κἀντεῦθεν ἐκπύησις. ἐπὶ ἐρυσιπέλατι οὖν ταῦτα ἐπιγινόμενα κακόν· δηλοῦται γὰρ κακόηθες εἶναι τὸ ἐρυσίπελας.

κα'. Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσι ἕλκεσι αἱμοῤῥαγίαι, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἰσχυρὸν σφυγμὸν καλεῖ τὴν σφυγματώδη ὀδύνην, ἥτις οὐ γίνεται ἄλλως, εἰ μὴ συνδράμῃ καὶ μεγάλη φλεγμονὴ τῇ ἀρτηρίᾳ παρακειμένῃ. ἐὰν οὖν ἐφ' ἕλκει σφυγματώδης ᾖ ὀδύνη καὶ αἱμοῤῥαγία γένηται, κακὸν, πρῶτον μὲν ὅτι φλεγμονὴν μεγίστην ἐνδείκνυται ἐν τῷ ἕλκει οὖσαν, δεύτερον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων σφυγμῶν ἡ αἱμοῤῥαγία δηλοῦται ἀπὸ ἀρτηρίας ἀναστομωθείσης γίνεσθαι. ἄμφω οὖν κακά.

ΔΑΜ. Αἱμοῤῥαγία γὰρ γίνεται ἐπὶ τοῖς ἔχουσιν ἰσχυροὺς καὶ ὀδύνην ἐργαζομένους σφυγμοὺς, οἵτινες γίνονται ἐπὶ τῶν φλεγμαινόντων ἑλκῶν, ἐφιεμένης τῆς φύσεως διώσασθαι τὰ λυποῦντα διὰ τῆς αἱμοῤῥαγίας.

κβ'. Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῳ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἡ ὀδύνη γίνεται περὶ τὴν κοιλίαν ἢ πνευμάτων περιουσίᾳ ἢ λεπτῇ καὶ δριμείᾳ ὕλῃ ἢ παχείᾳ καὶ φλεγματικῇ. ἐνταῦθα οὖν διὰ πάχος χυμῶν ὑποτίθεται τὴν ὀδύνην· αὕτη γὰρ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρατείνεται, ἐφ' ᾗ καὶ προσδοκία πυοποιήσεως· σήπεται γὰρ τῷ χρόνῳ καὶ εἰς πῦον μεταβάλλεται καὶ ἔστιν ὁ λόγος οὐ μόνον ἐπὶ τῆς σιτοδόχου κοιλίας ἁρμόδιος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς μορίου κοιλότητα ἔχοντος.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ τοιαύτη ὀδύνη ἡ μὴ δυναμένη διαλυ-

θῆναι τῷ χρόνῳ φλεγμονήν τινα δηλοῖ, ἥτις καὶ εἰς ἐκπύησιν μεθίσταται.

κγ'. Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσεϊ δυσεντερίη, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἄκρητον ὑποχώρησιν λέγει τὴν παντὸς χυμοῦ ἀνόθευτον καὶ ἀμιγῆ κένωσιν, ἥτις τῇ παρόδῳ δῆξιν ἢ ἀνάβρωσιν τῶν ἐντέρων ποιοῦσα δυσεντερίαν εἰκότως ἐργάζεται, ὅπερ καὶ χαλεπόν ἐστι.

ΔΑΜ. Ἀκράτους ὑποχωρήσεις φησὶν τὰς ἀμίκτους ὑγρότητος ὑδατώδους, αὐτὸν μόνον ἐχούσας εἰλικρινῆ τὸν ὑπερμαχόμενον χυμόν.

κδ'. Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη καὶ ἔκπληξις, ἢν ἐς 1) κενεὸν λάβῃ. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἐὰν τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν διακοπῇ, ὡς φθάσαι τὴν διαίρεσιν καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ κενεοῦ ἤτοι τόπου τοῦ περιέχοντος τὸν ἐγκέφαλον, ἐξ ἀνάγκης παραφροσύνη γίνεται καὶ ἔκπληξις, 3) ἐπειδὴ παράκεινται αἱ μήνιγγες καὶ μεταλαμβάνουσαι τοῦ πάθους φλεγμαίνουσι κἀντεῦθεν παραφροσύνη γίνεται καὶ ἔκπληξις.

ΔΑΜ. Ἤως ἕως τῆς ἔνδον κενότητος ἤτοι τῆς ἐπιφανείας, διότι πλησιάζει ταῖς μήνιγξι καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ.

κε'. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες. —

ΘΕΟΦ. Ἐὰν ἐπὶ ὑπερκαθάρσει γένηται σπασμὸς, θανατῶδες· δηλοῖ γὰρ ἄμετρον ξηρότητα.

ΔΑΜ. Διὰ τὴν ἄκραν ξηρότητα.

---

1) κενεῶνα V. c. 2) Κενεὸν λέγει τὸν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐντὸς τοῦ κρανίου κενὸν τόπον, ἔνθα φασὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἐνυπάρχειν. Ὀστέου δὲ διακοπὴν εἰπὼν αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ κρανίου μέμνηται. ὅταν οὖν ὑπὸ πληγῆς τινος διαιρεθῇ τὸ κρανίον μέχρι αὐτοῦ τοῦ κενοῦ, δυσκρασίαν ὑφίσταται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα ἢ παρεμπῖπτον τὸ ὀστοῦν στενοχωρεῖ αὐτὸ ἢ τὸ δικτυῶδες παθὸν πλέγμα ἀναγγέλλει τὸ πάθος πρὸς τὴν καρδίαν. ἄμφω δὲ ταῦτα ἔκπληξιν καὶ παραφροσύνην ἐπάγει καὶ φλεγμονὴν τοῦ περὶ τὰς μήνιγγας τόπου. V. b. A. b.
3) Om. quae sunt deinceps C. A. a.

κς΄. Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν. —

ΘΕΟΦ. Ἰσχυρὰ ὀδύνη γίνεται περὶ τὴν κοιλίαν διὰ φλεγμονὴν ἢ ἕρπητα ἢ ἐρυσιπελατώδη ὄγκον. ἐὰν οὖν ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὀδύνῃ ψύξις ἀκρωτηρίων γένηται, θανατῶδες· δηλοῖ γὰρ ἀσθένειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἢ τὴν φλεγμονὴν ἀξιόλογον, ἥτις δίκην σικύας, καθὼς εἴρηται, τὸ αἷμα ἕλκουσα ψυχρὰ καταλιμπάνει τὰ ἄκρα.

ΔΑΜ. Γίνεται μὲν καὶ διὰ μέγεθος φλεγμονῆς ἐν τῷ βάθει, γίνεται δὲ καὶ διὰ λειποψυχίαν ἢ τῷ σβέννυσθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ἐν ὠμοῖς τοῖς χυμοῖς ἢ διὰ πλῆθος πνίγεσθαι ταύτην.

1) Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει. —

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ μήτρα συμφυὴς οὖσα τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ, ἐν ᾧ ὁ τεινεσμὸς γίνεται, κάμνει.

κζ΄. Ὅ τι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον διακοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὐκ αὔξεται. —

ΘΕΟΦ. Ἢ διὰ τὸ εἶναι ψυχρὰ καὶ ξηρὰ, ἢ διότι, ὡς εἴρηται, ἐκ σπέρματος ἔχουσι τὴν γένεσιν.

κη΄. Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον. —

ΘΕΟΦ. Περὶ τοῦ λευκοφλεγματίου ὑδέρου ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει, ἐφ᾽ ᾧ διάῤῥοια ἰσχυρὰ τουτέστι κατὰ παράτασιν χρόνου γινομένη λύει τὴν νόσον τῷ λόγῳ τοῦ ἐκκενοῦν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν. λευκὸν δὲ εἶπε φλέγμα ἢ πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἄλλου· ἔστι γὰρ καὶ πελιδνὸν φλέγμα, ἢ δι᾽ αὐτὸ τὸ ὂν ὡς τὸ γάλα λευκόν.

ΔΑΜ. Τὸ λευκὸν φλέγμα ὕδερόν φησιν, ὡς καὶ πελιδνοῦ φλέγματος ὄντος.

---

1) Hic aphor. cum scholio om. in codd. Theophili.

κθ'. Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἐπικαταῤῥέει. —

ΘΕΟΦ. Ὁ ἀφρὸς ἐξ ὑγροῦ καὶ πνεύματος σύγκειται. ἐὰν οὖν ἐν ταῖς διαῤῥοίαις φανῇ, εἰκότως ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀντικαταῤῥεῖ. καὶ γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τούτων τῶν δύο εὐπορεῖ, τοῦ μὲν κατ' οὐσίαν, τοῦ δὲ κατὰ κρᾶσιν, κατ' οὐσίαν μὲν ὅτι ὑγρός ἐστι, κατὰ κρᾶσιν δὲ ὅτι ψυχρός ἐστιν· ἡ δὲ ψυχρὰ κρᾶσις πνευμάτων ἐστὶ γεννητική.

λ'. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσι. —

ΘΕΟΦ. Κρίμνον καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ τὸ ἁδρομερέστερον τοῦ ἀλφίτου ἢ τοῦ σίτου· ἀπὸ τούτου μεταφορικῶς ἐν τῷ οὔρῳ. ἐὰν ἁδρομερῆ τινα εὑρεθῶσιν ἔχοντα περιγραφὴν, κριμνώδη οὖρα καλοῦνται. ἀλλὰ ταῦτα τὰ κριμνώδη ἢ διὰ σύντηξιν σώματος γίνονται ἢ διὰ παχεῖαν ὕλην ἐν τῷ σώματι οὖσαν καὶ θερμασίαν 1) περιφρύττουσαν αὐτήν. περὶ τούτου οὖν τοῦ σημαινομένου ὁ λόγος τῷ Ἱπποκράτει· φησὶ γὰρ ὅσοις γένηται κριμνῶδες τὸ οὖρον, πυρετοῦ ὑποκειμένου καὶ πάχους ὕλης, χρόνιον τὸ νόσημα γενήσεται· χρόνου γὰρ δέεται ἡ φύσις λεπτῦναι τὴν παχεῖαν ταύτην ὕλην.

ΔΑΜ. Κριμνώδεις ὑποστάσεις φησὶ τὰς ἐοικυίας πιτύροις μὴ ἀκριβῶς ἀληλεσμένοις.

λα'. Ὁκόσοισι χολώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν. —

ΘΕΟΦ. Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι ὅσοις χολώδεις αἱ ὑποστάσεις εἰσὶ τουτέστι κεχρωσμέναι ὑπὸ χολῆς, ἄνωθεν δὲ ἤτοι ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος λεπταὶ καὶ ὑδατώδεις, σύντομον δηλοῦσι τὸ νόσημα. καὶ ἡ αἰτία, ἐπειδὴ ἤρξατο γίνεσθαι σύμπεψις καὶ ἡ ὕλη ἐκφράττεσθαι.

---

1) περιφράττουσαν V. b. C.

λβ΄. Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἐν τῷ σώματι ἰσχυρή ἐστι. —

ΘΕΟΦ. Διεστηκὸς οὖρον καλεῖ τὸ ἀνώμαλον τὸ κατά τι μὲν πεπεμμένον ὑπάρχον, κατά τι δὲ ἄπεπτον. οἷς οὖν τοιαῦτα οὖρα γίνεται, χαλεπώτατά εἰσι· δηλοῖ γὰρ, ποῦ μὲν ἐπικράτειαν τῆς φύσεως, ποῦ δὲ τῆς παρὰ φύσιν διαθέσεως, ὅθεν Ἱπποκράτης εἰκότως ἔφη, τὰ τοιαῦτα ταραχὴν σημαίνει.

ΔΑΜ. Ἀδύνατον εἶναι τὰ οὖρα διεστηκότα· συνεχῆ γάρ εἰσιν ἀεὶ ἑαυτοῖς, μηδεμίαν χώραν κενὴν ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντα. εἰ δὲ τὸ κατὰ σύστασιν ἀνώμαλον εἰρῆσθαι δεχοίμεθα, δεόντως εἶπε ταραχὴν ἰσχυρὰν αὐτὸ σημαίνειν· κρατούσης γὰρ τῆς φύσεως, ἥνωται· στασιαζόντων δὲ τῶν νοσωδῶν αἰτίων, τὸ μὲν κρατούμενον ἑτέραν, τὸ δ᾽ ἀνθιστάμενον ἑτέραν ἴσχει τὴν ἰδέαν.

λγ΄. Ὁκόσοισι δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐπίστανται πομφόλυγες, φρενιτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἐπιγενήσεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Πομφόλυξ ἐστὶ 1) πνεῦμα φυσῶδες ὑπὸ ὑγρότητος ἐγκαταλαμβανόμενον. ἀλλ᾽ αὕτη γίνεται ὑπὸ πνεύματος καὶ ὑγρότητος ἢ παχείας ἢ λεπτῆς. ἵστανται δὲ ἐπάνω τοῦ οὔρου διὰ τὸ ἄνω ὠθεῖσθαι παρὰ τοῦ πνεύματος. ὅσοις οὖν ἐνεχθῇ πομφολυγῶδες οὖρον μὴ εὐθέως ἀποκαθιστάμενον, δηλοῖ μακρὰν τὴν νόσον. τὸ γὰρ πάχος εἰς μῆκος χρόνου εἴωθεν ἐκτείνειν τὰ νοσήματα. ἀλλὰ μὴν καὶ νεφρῖτιν· ἐκ τῶν πλησίον γὰρ φέρεται. εἰ γὰρ ἐκ τῶν πόῤῥω ἐφέρετο, τυχὸν ἐκ γαστρὸς ἢ θώρακος, λεπτυνόμενον τῇ κινήσει ταχὺ ἂν ἀπεκαθίστατο.

ΔΑΜ. Αἱ πομφόλυγες ἐξ ὑγρότητος γλίσχρου συνίστανται, πνεύματι φυσώδει μεμιγμένης.

λδ΄. Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ὑπόστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ, καὶ 2) ὀξέα σημαίνει. —

1) αἱ ἐν τοῖς ὕδασι πολλάκις γινόμεναι καὶ ἐπινηχόμεναι φυσάλιδες αἵτινες γίνονται ὑπὸ etc. V. b. 2) ὀξείην τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι V. a. b. c. D.

ΘΕΟΦ. Λιπαρὰν ὑπόστασιν λέγει τὴν πιμελώδη καὶ ἐλαιώδη, ἥτις ἄνω ἐφίσταται. οἷς οὖν τοιαύτη ὑπόστασις, νεφριτικὰ σημαίνει, ἐὰν ἀθρόα ἐστὶ τουτέστι παχεῖα ὡς πρὸς ἅπαξ ἢ δεύτερον ἐνεχθῆναι, ἐπὶ γὰρ τῶν νεφρῶν τηκομένης τῆς πιμελῆς, ταχέως ἐκκρίνεται, ἐπὶ δὲ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, βραδέως. αὕτη καὶ ὀξεῖαν τὴν ἀῤῥωστίαν δηλοῖ ἤτοι σφοδρὰν θερμασίαν ἐν τοῖς νεφροῖς ἀπαγγέλλουσαν τὴν τὸ πιμελῶδες συντήκουσαν.

ΔΑΜ. Οὖρον γὰρ καὶ διαχώρημα λιπαρὰ ἐπὶ συντήξει γίνεται πιμελῆς τῆς κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, οὐ τῆς τῶν νεφρῶν.

λε΄. Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι, τὰ προειρημένα ξυμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε ὀξέες περὶ τοὺς μύας τῆς ῥάχιος γίνονται· ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω· ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω. —

ΘΕΟΦ. Νεφριτικοὺς καλεῖ τοὺς ἔχοντας φλεγμονὴν ἢ ἔμφραξιν περὶ τοὺς νεφρούς. ἐὰν οὖν ἐστιν νεφριτικὴ διάθεσις καὶ τὰ προειρημένα σημεῖα πολλάκις συμβῶσι τουτέστιν ἢ οὖρον λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες, ἢ ὑπόστασις πομφολυγώδης, γένωνται δὲ πόνοι περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους, τῆς ἐν νεφροῖς ὕλης πρὸς αὐτοὺς μεταβάσης, εἰ μὲν περὶ τοὺς ἔξω ῥαχιαίους μῦς οἱ πόνοι γίνονται, καὶ τὸ ἀπόστημα ἔξω δεῖ προσδέχεσθαι, εἰ δὲ πρὸς τοὺς ἔσω τουτέστι τοὺς ψοΐτας, καὶ τὸ ἀπόστημα ἐκεῖσε δεῖ προσδέχεσθαι.

λϛ΄. Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· ἢν δὲ ξὺν πυρετῷ, ὀλέθριον κάρτα. Θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι. —

ΘΕΟΦ. Νῦν ὁ Ἱπποκράτης ὑποτίθεται τὴν κένωσιν τοῦ αἵματος ἀπὸ τῶν θρεπτικῶν γινομένην. ἐὰν οὖν αὕτη ἄνευ πυρετοῦ γένηται, ἀγαθὸν, πλὴν μέτριον· δηλοῖ γὰρ μὴ εἶναι φλεγμονὴν, ὅθεν ἀναφέρεται τὸ αἷμα, ἀλλὰ

μόνον ἀναστόμωσιν. εἰ δὲ μετὰ πυρετοῦ, ὀλέθριον κάρτα ἤγουν πάνυ. δηλοῖ γὰρ φλεγμονὴν εἶναι, ἐξ ὧν τὸ αἷμα ἀναφέρεται δι' ἀνάβρωσιν. εἶτα καὶ θεραπείαν ἐν τῷ τέλει παραδίδωσι· λέγει γὰρ, ὅτι θεραπεύειν δεῖ τοῖς στύφουσι καὶ ψύχουσι, πλὴν οὐ πάσης αἱμοῤῥαγίας, ἀλλὰ τῆς δι' ἀναστόμωσιν γινομένης. ταύτην γὰρ τὰ στύφοντα καὶ ψύχοντα θεραπεύουσιν ὡς ἀναστολὴν ποιοῦντα.

ΔΑΜ. Τοῖς γὰρ ἀπυρέτοις οὐδεμία φλεγμονὴ κατὰ τὸν τόπον ἐστὶν, ὅθεν ἀναφέρεται τὸ αἷμα, ὥστε ἢ κατὰ ἀναστόμωσιν ἀγγείου ἢ μεθ' ἑλκώσεως χωρὶς φλεγμονῆς, ἃ τοῖς στυπτικοῖς θεραπεύεται.

λζ'. Κατάῤῥοοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν. —

ΘΕΟΦ. Κατάῤῥουν λέγει τὴν σύῤῥοιαν τῆς ὕλης τὴν ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἢ τὰς κοιλότητας τοῦ θώρακος ἢ παρ' αὐτὸν τὸν πνεύμονα γινομένην, κοιλίαν δὲ ἄνω τὸν θώρακα, παραβάλλων πρὸς τὴν κοιλίαν. ἐὰν οὖν γένηται κατάῤῥους ἐν ταύτῃ τῇ ἄνω κοιλίᾳ, ἐν εἴκοσιν ἡμέραις ἐκπυΐσκεται τὸ μήκιστον διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τῇ ἐνδεκάτῃ καὶ τῇ 1) τεσσαρασκαιδεκάτῃ ἐκπυΐσκεται· τοῦτο δὲ γίνεται πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποκειμένου σώματος καὶ πρὸς τὴν ὑποκειμένην ὕλην.

ΔΑΜ. Ἄνω κοιλίαν φησὶ τὴν ὑπὸ τοῦ θώρακος περιγραφομένην, ἣν ὁ πνεύμων κατείληφεν.

λη'. 2.) Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν περίναιον, καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει. —

λθ'. Ἢν γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον. —

---

1) Cod. V. a. finitur p. 277. 2) Aphor. et Scholion om. Codd. Aphorismum sine scholio habet D.

ΘΕΟΦ. Πολλάκις ἔμφραξις γίνεται περὶ τὰς ἀποφύσεις τῶν νεύρων τὰς φερομένας παρὰ τοὺς μύας τῆς γλώσσης καὶ μηκέτι δυνάμεως ἐπιχορηγουμένης τοῖς μυσὶ, ἀναίσθητος καὶ ἀκίνητος ἡ γλῶσσα γίνεται, ἣν ἀκρατῆ γλῶσσαν ὁ Ἱπποκράτης λέγει. ὅτι δὲ ἐξ ἐμφράξεως γίνεται οὕτως, δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν ἐξαίφνης. οὐ γὰρ φλεγμονὴ οὐδὲ ξηρότης ἐξαίφνης ἀκίνητον δύναται ποιῆσαι τὴν γλῶσσαν· λοιπὸν οὖν, ὡς εἴρηται, ἔμφραξις ἐκ παχυτάτης ὕλης. ἐὰν οὖν ἡ γλῶσσα ἀκρατὴς ἢ ἄλλο οἱονδήποτε μόριον τοῦ σώματος ἀπόπληκτον γένηται τουτέστιν ἀκίνητον καὶ ἀναίσθητον, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον ἀντὶ τοῦ ὑπὸ μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἐμφράττοντος γίνεται.

ΔΑΜ. Ἀκρατῆ, ἢ τὴν ἀστήρικτον, ὡς μὴ διαρθρεῖν τὴν φωνὴν, ἢ τὴν ἀκίνητον καὶ παραλελυμένην, ὡς καὶ τὸ ἀπόπληκτον. διὰ τί δὲ μελαγχολικὰ, οὐκ οἶδα.

μ΄. Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ ἐπὶ τῶν ἀκμαζόντων καὶ τῶν ἄλλων ἡλικιῶν κακὸν τὸ τοιοῦτον· δηλοῖ γὰρ ἄμετρον ξηρότητα· πάνυ δὲ κακὸν ἐπὶ τῶν γερόντων διὰ τὴν κατάπτωσιν τῶν δυνάμεων.

ΔΑΜ. Κοινῶς ἐπὶ πάντων, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις τὰ μοχθηρὰ πάντα χείρω.

μα΄. Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ τὴν γένεσιν, ὕδατος πολλοῦ θερμοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεομένου, λύσις. —

ΘΕΟΦ. Χολῆς μνησθεὶς λόγῳ παραδείγματος, ὡς βραχυλόγος τοὺς λοιποὺς χυμοὺς προσυπακούεσθαι ἐσήμανε τουτέστι φλέγμα, αἷμα καὶ χολὴν μέλαιναν. ἐὰν οὖν γένηται πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς μηδὲ ἀπὸ φλέγματος μηδὲ ἀπὸ ἄλλου οἱουδήποτε χυμοῦ, ἀλλ᾽ ἐπὶ πνεύμασι ἢ στερεοῖς, τότε ὠφελεῖ ἡ κατάχυσις τοῦ θερμοῦ ὕδατος ὡς

1) Om. C.

εὐκρατοῦσα. 1) [οὐ γάρ ἐστιν ὕλη ἡ ὀφείλουσα χύσιν ὠδίνειν]. εἰ δέ τις λέγει, διὰ τί ὁ Ἱπποκράτης τὴν κατάχυσιν διὰ τῆς κεφαλῆς κελεύει γίνεσθαι, λέγομεν, ἵνα ἐκ ταύτης παρ' ὅλον τὸ σῶμα παραῤῥυῇ.

ΔΑΜ. Τοὺς ἐφημέρους αἰνίττεται, οὔτε δὲ τοὺς ἐπὶ φλεγμοναῖς κυρίων μορίων, οὔτε τοὺς ἐπὶ σήψει χυμῶν.

μβ'. Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Ἀμφιδεξίους ὀνομάζουσι τοὺς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας εὐκινήτους ἔχοντας· οὐκ ἐπὶ πάντων γάρ εἰσιν αἱ δύο εὐκίνητοι, ἀλλὰ μόνον ἡ δεξιά. καὶ τούτου αἴτιος ὁ συνεθισμὸς, ὡς εἴγε τις συνείθιστο ἐκ παίδων τὴν ἀριστερὰν κινεῖν, αὕτη ἐπιτηδειοτέρα γίνεται εἰς κίνησιν. εἰ δὲ ἀμφοτέρας, ἀμφιδέξιος γίνεται· ὡς γὰρ εἴρηται, κίνησις κρατύνει, ἀργίη δὲ τήκει. οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ ῥώμην φύσεως, ὅθεν μᾶλλον ἄῤῥενες ἀμφιδέξιοι ἢ γυναῖκες. ἄλλοι δὲ οὕτως ἀμφιδέξιος ἐκλαμβάνονται, ὅτι γυνὴ περὶ τὸν δεξιὸν κόλπον οὐ γίνεται.

ΔΑΜ. Διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενὲς τῇ δεξιᾷ μόνῃ χρῆται μετρίως.

μγ'. Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται, ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίγνονται· ἢν δὲ βορβορώδες, καὶ δυσώδες, ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἔμπυοι κυρίως εἰσὶν οἱ μεταξὺ πνεύμονός τε καὶ θώρακος ἔχουσι τὸ πῦον. τούτοις οὖν καιομένοις εἰ μὲν λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν συμβῇ ῥυῆναι τὸ πῦον, ἀγαθαὶ ἐλπίδες· δηλοῖ γὰρ, ὅτι ἡ φύσις ἔῤῥωται καὶ κατεκρατήθη ἡ παρὰ φύσιν διάθεσις· εἰ δὲ δυσώδες καὶ βορβορώδες, ἀπόλλυνται· δηλοῖ γὰρ ἐπικράτειαν μὲν τοῦ νοσήματος, κατάπτωσιν δὲ τῶν δυνάμεων. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν Ἱπποκράτους χρόνων ἔκαιον τοὺς ἐμπύους μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν καὶ τοσοῦτον διὰ βάθους, ὡς

---

1) Om. V. b. quae possit inferre dolorem C.

καὶ αὐτὸν τὸν ὑπεζωκότα διατιτρᾷν, ἵνα διὰ τῆς διαιρέσεως ἐνεχθῇ τὸ πῦον.

ΔΑΜ. Οἱ κατὰ πᾶν μόριον ἀπόστασιν σχόντες πυοποιηθεῖσαν.

μδ΄. Ὁκόσοι ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τουτέοισίν ἐστι· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται. —

ΘΕΟΦ. Ἐνταῦθά φησιν, ἐὰν ἐν ἥπατι πῦον περιέχηται καὶ καῦσις παραληφθῇ, ζητητέον τὸ ἐκκρινόμενον πῦον· εἰ γὰρ εἴη λευκὸν καὶ καθαρὸν, περιγίνονται· σημαίνει γὰρ τὸ τοιοῦτον πῦον ῥώμην καὶ ἰσχὺν τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως καὶ τὴν φλεγμονὴν ἔξω περὶ τὸν ὑμένα τοῦ ἥπατος εἶναι, ἐλευθέραν δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ ἥπατος εἶναι· εἰ δὲ οἷον ἀμόργη τουτέστι οἷον στάθμη ἐλαίου ῥυῇ, ἀπόλλυνται διὰ τὰς ἐναντίας αἰτίας.

ΔΑΜ. Περιγίνονται μὲν, ὡς μηδὲν πεπονθυίας τῆς οὐσίας τοῦ σπλάγχνου· εἰ δ᾽ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται· εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι τοιαύτην τὴν ἄπεπτον σηπεδόνα τοῦ ἥπατος.

με΄. Ὀφθαλμῶν ὀδύνας ἀκρατοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη λύει. —

ΘΕΟΦ. Ὃ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν, ἐὰν γένηται ὀδύνη ὀφθαλμῶν, χρὴ ἄκρατον οἶνον ποτίσαι καὶ λούσαντα φλεβοτομεῖν, πλὴν τοῦτο ποιεῖν, ἐάν ἐστιν ἡ ὕλη ἐν μόνῳ τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ πρῶτον μὲν τὴν ἀκρατοποσίαν ποιεῖν, εἶτα λουτρῷ χρῆσθαι, ἵνα χύσις γένηται τῆς ὕλης καὶ οὕτως χρὴ φλεβοτομεῖν, ἵνα κατάστασις τῆς προχυθείσης γένηται ὕλης.

ΔΑΜ. Παρέγγραπτος.

μϛ΄. Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστος γίνεται. —

ΘΕΟΦ. Οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἀνωτέρω εἴρηται. Ἰστέον

δὲ ὅτι ὅσοι ὅμοιοι τοῖς 1) λεχθεῖσι, παρεντεθειμένοι εἰσὶ καὶ οὐχ Ἱπποκράτους.

μζʹ. Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τάμνειν δὲ τὰς ἔσω. —

ΘΕΟΦ. Στραγγουρίαν τὴν διὰ φλεγμονὴν οὖσαν ἐν τῇ κύστει ἢ διὰ πλῆθος ὑγροῦ καταλύοντος τὴν δύναμιν αὐτῆς ἡ φλεβοτομία λύει τῷ κενοῦν τὴν νοσοποιὸν ὕλην. πλὴν χρὴ τὰς εἴσω τῶν ἰγνυῶν ἢ σφυρῶν τέμνειν φλέβας. δυσουρίαν δὲ τὴν δι᾽ ἔμφραξιν φυσωδῶν πνευμάτων ἢ γλίσχρων χυμῶν ἡ θώρηξις λύει· ὁ γὰρ οἶνος ὁ ἄκρατος ὡς θερμὸς ἀναλύει καὶ διαφορεῖ ταῦτα.

ΔΑΜ. Τὴν μὲν ἀπὸ ψύξεως ἡ θώρηξις λύει ἤτοι ἡ πόσις τοῦ ἀκράτου οἴνου, τὴν δὲ σὺν πλήθει καὶ ἀπὸ δριμύτητος ἡ φλεβοτομία.

μηʹ. Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα, ἢ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθεϊ ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα. —

ΘΕΟΦ. 2) Ἰδοὺ καὶ οὗτος ὁ ἀφορισμὸς ἔμπροσθεν γέγραπται οὕτως ἔχων τὴν λέξιν, ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ βρόγχῳ ἤγουν ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν. τοῦτο μὲν ἐνταῦθα προσέθηκε τὴν αἰτίαν ἤγουν τὸ ἔξω τρέπεται. ἐξήγημαι δὲ ἐπὶ πλέον ἐν τῷ δʹ καὶ ὁ ζητῶν εὑρήσει.

μθʹ. Ὁκόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσι, ὑγιέες γίνονται. —

ΘΕΟΦ. Σφακελισμὸν ἐνταῦθα ἀκουστέον τὴν ἀρχομένην νομὴν καὶ σῆψιν. οἷς οὖν ὁ ἐγκέφαλος σφακελισθῇ τουτέστι νομὴν, σῆψιν ἄρξηται δέξασθαι, ἐν τρισὶν ἡμέραις ἀπόλλυνται διὰ τὸ εἶναι τὸ πάθος χαλεπὸν καὶ τὸ

---

1) ῥηθεῖσι **V. b.** 2) *Εἴρηται γὰρ παρ᾽ Ἱπποκράτους ἡ αἰτία· ἀπὸ γὰρ κυρίου εἰς ἄκυρον μόριον ἠνέχθη ἡ ὕλη.* **V. b. C. A. a. b. N.** **scholion meum est codicis V. c.**

μόριον κυριώτατον, ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίγνονται· δηλοῦται γὰρ ῥώμη δυνάμεως.

ΔΑΜ. Σφακελισμός ἐστιν ἡ φθορὰ τοῦ κυρίου μορίου ἤτοι τοῦ ἐγκεφάλου. ταχὺς μὲν οὖν ὁ θάνατος τῷ σφακέλῳ ἕπεται διά τε τὸ χαλεπὸν αὐτοῦ καὶ τὸ κύριον τοῦ μορίου. μὴ φθάσαντος δὲ ἀποθανεῖν ἐν τρισὶ ταῖς πρώταις ἡμέραις, ἀλλ' εἰς τὴν τετάρτην ἀφικομένου, παρακμάζειν τε χρὴ τὸ πάθος ἐλπίζειν, ἐῤῥῶσθαί τε τὴν δύναμιν, ὡς κρατῆσαι τελείως αὐτοῦ.

ν'. Πταρμὸς γίνεται ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διϋγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχέεται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ 1) ἐνεὼν ἔξω· ψοφέει δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτέῳ ἡ διέξοδος. —

ΘΕΟΦ. Πταρμός ἐστι ψόφος τις περὶ τὰ ἠθμοειδῆ ὀστᾶ. γίνεται δὲ διχῶς ἢ διὰ θερμασίαν ἐν ἐγκεφάλῳ οὖσαν ἢ διὰ ὑγρασίαν. ἡ μὲν γὰρ θερμασία ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν περιττώματα καὶ πληροῖ τὸν ἐγκέφαλον. ἡ 2) δὲ ὑγρότης αὐτόθεν κατακλύζει αὐτόν. πληροῦται οὖν τὸ κενὸν τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταράττεται ὁ ἐγκέφαλος μὴ ἔχων ποῦ 3) διασταλῆναι, κἀντεῦθεν ἐπεγείρεται ἡ ἀποκριτικὴ δύναμις καὶ ἀποδιώκει τὸ ὑγρὸν ἐγκαταμεμιγμένον ἔστιν ὅτε πρὸς τὰς ῥῖνας καὶ ποιεῖ πταρμόν· καὶ ἡ μὲν ὑγρότης ποιεῖ τὴν μύξαν, τὸ δὲ πνεῦμα διὰ στενοῦ τόπου διϊκνούμενον τουτέστι διὰ τῶν ἠθμοειδῶν ὀστῶν ποιεῖ τὸν ψόφον.

να'. Ὁκόσοι ἧπαρ περιωδυνέουσι, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὴν ὀδύνην. —

---

1) εἴσω ὢν D. 2) reliqua desiderantur. Restant vigintisex aphorismi, quorum interpretationem praetermisit Philotheus vel quoniam faciles sint vel quoniam ex superiorum interpretatione facile intelligi possint vel certe quia, sicut dicit Galenus, nothi sint et Hippocrati adscripti, cum aut sint ex supradictis aphorismis consarcinati aut illorum partes vel iidem ipsi mutatis tantum verbis suppositi. Hunc Corradi versio finem habet. Codices Vindobb. V. b. c. Ambrosiani A. a. b. Naniauus porro pergunt. 3) διαστῆναι V. b.

ΘΕΟΦ. 1) Ὅσοι, φησὶν, ὀδυνῶνται τὸ ἧπαρ, ἐὰν ἐπιγένηται τούτοις πυρετὸς, λύει τὴν ὀδύνην τοῦ ἥπατος. σκόπει δὲ ἀκριβῶς, περὶ ποίας ὀδύνης τοῦ ἥπατός φησιν· ἐὰν γὰρ ὀδυνᾶται τὸ ἧπαρ διὰ σφοδράν τινα φλεγμονὴν ἢ διὰ δριμύτητα, ἀναγκαῖον ὅτι καὶ πυρέττει· ὁ πάσχων καὶ μεγάλως ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καταβλάπτεται· εἰ δὲ διὰ πνεῦμα φυσῶδες καὶ ὕλην τινὰ παχυτέραν ἡ ὀδύνη γέγονε τοῦ ἥπατος, ὁ πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει· πέττει τε γὰρ τὴν παχυτέραν ἐκείνην ὕλην καὶ τὸ φυσῶδες πνεῦμα διαθερμαίνει καὶ ὑγείαν προξενεῖ.

ΔΑΜ. Οὐκ ἐπὶ πάντων, ἀλλὰ τῶν διὰ πνεύμονα ἢ καὶ ἔμφραξιν ὀδυνωμένων.

νβ'. Ὁκόσοισι ξυμφέρει αἷμα ἀφαιρέειν ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτους ἔαρι χρὴ φλεβοτομέεσθαι. —

ΘΕΟΦ. Φησὶν ὁ Γαληνὸς καὶ περὶ τούτου τοῦ ἀφορισμοῦ, ὅτι καὶ οὗτος προεγράφη κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, ὁκόσοις φαρμακεία ἢ φλεβοτομία συμφέρει, τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν χρή. ἐν τοῖς πλείοσι δὲ τῶν ἀντιγράφων οὐδόλως γέγραπται οὐδὲ οἱ πλείονες τῶν ἐξηγητῶν ἴσασιν οὔτε ἅπαξ οὔτε δὶς γεγραμμένον.

νγ'. Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀπόκειται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον, οὐδὲ ἐς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τρεπομένου τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νούσου. —

ΘΕΟΦ. 1) Φρένας καλεῖ τὸ διάφραγμα, γαστέρα δὲ

---

1) Om. hoc et sequens scholion. V. b. N. A. a. b. 2) Οἵστισι, φησὶν, ἀπόκειται φλέγμα μεταξὺ καὶ μέσον τῶν φρενῶν ἤγουν τοῦ διαφράγματος καὶ τῆς γαστρὸς, τῆς σιτοδόχου δηλονότι, καὶ κείμενον μὲν παρέχει τῷ σώματι ὀδύνην, κινούμενον δὲ πρὸς ἐξέλευσιν οὐχ εὑρίσκει διέξοδον, οὔτε μὴν εἰς ἄλλην τῶν κοιλιῶν δύναται τραπῆναι ἤγουν οὔτε εἰς τὴν τοῦ θώρακος κοιλότητα, ἵνα διὰ βηχὸς ἐξέλθοι, τοῦ διαφράγματος ἐμποδίζοντος δηλονότι, μήτε αὖ εἴς τι τῶν ἐντέρων διὰ τὸ εὐπαθῆ σφόδρα τὴν αὐτῶν εἶναι οὐσίαν, τὸ τοιοῦτον ἡ φύσις προνοουμένη, διά τινων καθέλκει φλεβῶν καὶ πρὸς τὴν κύστιν καταφέρει

πάντα τὰ ὑποχόνδρια. ἐὰν οὖν μεταξὺ γαστρὸς καὶ σπλάγχνων ὑγρότης περιέχηται καὶ μὴ εὕρῃ διέξοδον μήτε εἰς τὴν τοῦ θώρακος κοιλότητα διὰ τὸ τὸ διάφραγμα ἐμποδίζειν μήτε εἴς τι τῶν ἐντέρων διὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, πολλάκις διὰ τῶν φλεβῶν χωρεῖ παρὰ τοὺς νεφροὺς καὶ δι' οὔρων κενοῦται. διὰ φλεβῶν δὲ χωρεῖ, οὐχ ὅτι ἀναστομοῦνται, ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις προνοουμένη ποιεῖ διὰ τῶν ἀδήλων πόρων ἐλθεῖν παρὰ τὰς φλέβας τὴν ὕλην.

ΔΑΜ. Μεταξὺ γαστρὸς καὶ φρενῶν οὐδένα τόπον ἄλλον ἀκούειν κάλλιον ἢ τὴν εὐρυχωρίαν, ὅση κάτω μέν ἐστι τῶν φρενῶν, ἔνδον δὲ τοῦ κατὰ ἐπιγάστριον περιτοναίου. ἀεὶ δὲ ταῖς ὕλαις ἡ φύσις ὁδὸν εὑρίσκει εὐμηχάνως, καὶ παχείαις οὔσαις αὐταῖς διὰ λεπτοτάτων πόρων.

νδ'. Ὁκόσοισιν ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος ἐμπλησθὲν ἐς τὸν ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισι ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπίπλαται, καὶ ἀποθνήσκουσι. —

ΘΕΟΦ. 1) Ἐνταῦθά φησιν ὅτι πολλάκις ἐν τῷ ἥπατι γίνεται παρὰ τὸν ὑμένα αὐτοῦ οἷον πομφολυγώδης τις ἐπανάστασις ἐν ᾗ ἐπίῤῥοια γίνεται ὑδατώδους οὐσίας· τῷ χρόνῳ ῥήγνυται καὶ ἐκχεῖται καὶ φέρεται πρὸς τὴν κοιλίαν, οὐ τὴν σιτοδόχον, ἀλλὰ πρὸς πᾶν τὸ κύτος, ὃ κάτω τοῦ θώρακός ἐστι καὶ μένει· εἶτα ἐπιῤῥοίας γινομένης, οὐδὲ ἧττον ἐκείνῳ τῷ μορίῳ τουτέστι τοῦ ἥπατος μετὰ ῥῆξιν μηκέτι κατεχομένου, φέρεται τὸ ἐπιῤῥέον πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ πληροῦται καὶ οὕτως ἀπόλλυνται.

καὶ δι' οὔρων ἐκκρίνει καὶ εἰ τοῦτο γένηται, ὑγιεῖς οἱ ἐκ τοιούτων φλεγμάτων πάσχοντες γίνονται V. c.

1) Ὅσοις, φησὶ, γεμισθῇ τὸ ἧπαρ ὕδατος, ἔπειτα ῥαγῇ καὶ σχισθῇ ἤγουν ῥεύσῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὸ λίπος ἤγουν εἰς τὴν χώραν, ἐν ᾧ ὁ ἐπίπλους κεῖται, οὗτοι πληρωθείσης τῆς κοιλίας αὐτῶν ὕδατος θνήσκουσιν. ἐπιτηδειότατον γάρ ἐστι τὸ ἧπαρ ὑδατίδας γεννῆσαι κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτοῦ ὑμένα, ὅπερ ἐξετάζων τις ἴδοι καὶ ἐπὶ τῶν σφαττομένων ζώων. ἐὰν οὖν ποτε συμβῇ ῥαγῆναι τὰς ὑδατίδας, ἐκχεῖται δηλονότι τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κατ' ἐπιγάστριον χώραν ἤγουν πλησίον τῆς πιμελῆς

ΔΑΜ. Ἐπιτηδειότατόν ἐστι τὸ ἧπαρ ὑδατίδας γεννῆσαι κατὰ τὸν ἔξωθεν αὐτῷ περικείμενον ὑμένα. ἐὰν οὖν ποτε συμβῇ ῥαγῆναι τὰς ὑδατίδας, ἐκχεῖται τὸ ὕδωρ εἰς τὴν ἐπὶ τὸ κατ' ἐπιγάστριον καὶ περιτόναιον, ἐν ᾗ καὶ τὸ κατὰ τοὺς ὑδέρους ἀθροίζεται. εἰς δὲ τὸ ἐπίπλοον οὐχ οἷόν τε ῥυῆναι τὸ ὕδωρ ἄνευ τοῦ διαβρωθῆναί πως αὐτό. ἢ τοίνυν διαβιβρώσκεσθαι τὸν ἐπίπλουν ἀνάγκη ἢ εἰς τὸν ἐπίπλουν ἀκουστέον, ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ. τὸ δ' ἐμπίπλασθαι τὴν κοιλίαν ὕδατος, οὐ τὴν σιτοδόχον φησὶν, ἀλλὰ τὸ κύτος ἅπαν, ὃ κάτω τοῦ θώρακός ἐστι, καθ' ὃ σημαινόμενον οἵ τε προγάστορες λέγονται καὶ αἱ γυναῖκες ἐν γαστρὶ ἔχειν. τὸ δ' ἀποθνήσκειν τοὺς τοιούτους ὡς καὶ τοὺς ὑδερικοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκουστέον, οὐ τὸ διηνεκῶς. καὶ γὰρ περιγίνονται, ὡς καὶ οἱ ὑδερικοὶ τοῖς ὑδατώδη καθαίρουσι φαρμάκοις, τοῖς οὐρητικοῖς ἐμπλάστροις, ἀλοιφαῖς καὶ τοῖς λοιποῖς.

νέ. Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νόσον. —

ΘΕΟΦ. Ἀλύκη ἐστὶν 1) ἀδυναμία ἄλογος ὡς ἐναλλάττειν τὰ σχήματα τὴν κατάκλισιν μὴ φέροντας τοὺς ταύτην ἔχοντας. γίνεται δὲ ὑπὸ φλέγματος ἡμισαποῦς, ὅπερ ἀηδίαν ποιεῖ περὶ τὸ στόμα μάλιστα τῆς γαστρός. χάσμη δέ ἐστι σπασμώδης κίνησις τῶν σιαγονίτων μυῶν. γίνεται δὲ πληρουμένων τῶν μυῶν τούτων ὑπὸ φυσωδῶν πνευμάτων καὶ διατεινομένων. φρίκη δέ ἐστι περίψυξις, ἥτις ὑπὸ φλέγματος γίνεται. ταῦτα οὖν πάντα τὰ συμπτώματα λύει οἶνος ἴσος ἴσῳ τῷ ὕδατι κεκραμμένος πινόμενος, ἐκλεπτύνων καὶ θερμαίνων καὶ διαφορῶν τὰς αἰτίας τῶν συμπτωμάτων τούτων.

ΔΑΜ. Ἀλύκην φησὶ τὴν δυσφορίαν γινομένην διὰ χυμὸν ἀνιαρὸν, ἀναπεμπόμενον εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, χάσμη δὲ γίνεται δι' ὑγρότητα πνευματώδη, περιεχομένην

καὶ καταβιβρώσκει αὐτὴν, ἔπειτα ἐμπλήσσει καὶ ἡ κοιλία παντὸς τοῦ τοιούτου ὕδατος καὶ τραπέντος ὡς πρὸς ὕδρωπα ἀποθνήσκουσιν **V. c.**

1) ἀδημονία **A. a. b. N.**

ἐν τοῖς μυσίν. ὡσαύτως καὶ φρίκη γίνεται διὰ περιουσίαν μοχθηρῶν ὑγρῶν κατὰ τὸ δέρμα διαθεόντων. λύει δὲ τὴν νόσον ὁ οἶνος, ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα θερμαίνει καὶ ταχέως ἐπὶ πάντα τὰ μόρια φέρεται καὶ χρηστοὺς ἐργάζεται τοὺς χυμούς.

νϛʹ. Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος. —

ΘΕΟΦ. 1) Καὶ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ὁ Γαληνὸς ἐκ δευτέρου γεγραμμένον εἶναί φησι. καὶ γὰρ ἔγραψεν ὁμολογουμένως ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τήνδε τὴν λέξιν εἰρημένον, ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρᾳ φύματα φύεται, τούτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύσις. καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ ἀρκούντως ἡρμηνεύσαμεν, ὥστε τὸ διττολογεῖν περισσόν.

νζʹ. Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα. —

ΘΕΟΦ. Ὑπὸ πολλῶν αἰτιῶν συμβαίνει τὸν ἐγκέφαλον σεισθῆναι ὑπὸ προφάσιός τινος τουτέστιν ὑπὸ βιαίας πτώσεως· ἄλλοτε μὲν γὰρ σείεται ὑπὸ βίας ὅλου τοῦ σώματος καὶ πτώσεώς τινος ἐξ ὑψηλῶν γενομένης τόπων ἢ ὑπὸ βιαίας πληγῆς ἢ δι' ἄλλου τινός. 2) ὅσοις οὖν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ, ἀνάγκη παραχρῆμα ἀφώνους γενέσθαι. ἐν γὰρ τῇ διασείσει τὰ μὲν τῶν νεύρων διαλύεται, ἄλλα δὲ διασπῶνται κἀντεῦθεν ἀφωνία καὶ θάνατος ἐπακολουθεῖ.

ΔΑΜ. Ἡ γὰρ ψυχικὴ δύναμις εἰς ἑαυτὴν συστέλλεται, ἀνιαθεῖσα τῇ σφοδρᾷ κινήσει τοῦ ἐγκεφάλου.

νηʹ. Τοῖσι σώμασι τοῖσι ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα. —

---

1) Om. V. b. A. a. b. N. Habet V. c. 2) ὁπόθεν οὖν σεισθῇ, ἐξαίφνης ἀφωνία γίνεται. ἐν γὰρ τῷ τοῦ ἐγκεφάλου σεισμῷ τὰ τῆς γλώττης κινητικὰ νεῦρα πάσχουσι καὶ τούτων πασχόντων ἀκίνητος ἡ γλῶσσα διαμένει καὶ παρευθὺς ἀφωνία γίγνεται V. c.

ΘΕΟΦ. 1) Ὑγρὰς τὰς σάρκας ὑποτίθεται, ἐφ' ὧν ἐστι πλεονεξία αἵματος. ἐπὶ τούτων οὖν δεῖ λιμὸν ἐμποιεῖν. καὶ ἡ αἰτία, ὅτι ὁ λιμὸς ξηραίνει καὶ τὸ ἐναντίον ἐναντίου πάντως ἂν εἴη ἴαμα.

νθ'. Ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχεται, καὶ πάλιν θερμαίνεται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλει, μῆκος νούσου σημαίνει.—

ΘΕΟΦ. 2) Εἴπερ τις μνημονεύει τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ἰδοὺ καὶ τοῦτον τὸν ἀφορισμὸν ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ὑπομνημάτων ἐξηγησάμεθα οὕτω κἀκεῖ γεγραμμένον, καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα ψύχηται καὶ αὖθις θερμαίνηται καὶ εἰ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γένηται, νόσου μῆκος σημαίνει.

ΔΑΜ. 3) Αἱ πολλαὶ γὰρ διαθέσεις καὶ χρόνου πλείονος εἰς πέψιν δέονται καὶ τὸν κίνδυνον ἐπιφέρουσιν ὁμοτίμως τῷ πλήθει.

ξ'. Ἱδρὼς πουλὺς, ἢ θερμὸς, ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει πλέον ὑγρόν. ὑπάγειν οὖν τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν. —

---

1) Εἰ θέλεις, φησὶν, θεραπεύειν τοὺς ἔχοντας τὰς σάρκας ὑγρὰς, διὰ λιμοῦ θεράπευε ἤγουν δι' ἐνδείας ἢ τροφῆς ξηροτέρας. διότι ὁ λιμὸς ξηραίνει τὰ ὑγρὰ σώματα. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα. ἐὰν γὰρ ἀποῤῥέῃ μέν τι τοῦ σώματος μὴ ἀναπληροῦται δὲ ὑπὸ τροφῆς κενούμενον, ἀναγκαῖον αὐτὸ ξηρότερον γενήσεσθαι. V. c. In hunc Aphorismum 58 et quidem in ἴαμα desinunt V. b. A. a. b. N. 2) Hoc scholion solus habet Cod. V. c. 3) Hoc ultimum est Damaseii scholion. In codice D. textus reliquorum aphorismorum sine scholiis sequitur. Codicis subscriptio: ὑπὸ Ἀνδρέου Δαρμαρίου τοῦ Ἐπιδαυρίου ἐν τῷ ἔτει ,αφπδ'. ἰουνίῳ α'. Emptus hic liber Tubingae in bibliothecam illustrissimi Ducis Wirtebergici τοῦ φιλοχρίστου κυρίου Λοδοβίκου de Andrea Darmario Peloponnesio die 8. Sept. 1584.

ΘΕΟΦ. 1) Ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν ὑπομνημάτων ἕτερον ἀφορισμὸν ἐξηγησάμεθα οὕτω γεγραμμένον, ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ θερμὸς δὲ ἐλάσσω νόσον σημαίνει. οὗτος γοῦν ἐκείνῳ κατὰ πάντα ὅμοιός ἐστιν.

---

1) Hoc ultimum scholion V. c. Plerique omnes autem Theophilei commentarii codices, quodquot vidi (sunt enim innumerabiles) in vocem ἴαμα Aphor. 58. desinunt. Codex Nanianus hos versus habet ad finem:

Ἔληξεν εἰς ἴαμα βίβλος, ἣν βλέπεις,
νοημάτων ὡς οὖσα λοξῶν ὀρθότης.